

Η ιδεολογικοποίηση στον
τρομοκρατικό λόγο:
Η ανάλυση των προκηρύξεων της
«17 Νοέμβρη»
σύμφωνα με τη Θεμελιωμένη Θεωρία

Διδακτορική Διατριβή
Κωλέτση Μαρία (Α.Μ. 600019)
Τμήμα Ψυχολογίας
Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών

Εισηγητική Επιτροπή:

Επιβλέπων: Καθηγητής Κοσκινάς Κωνσταντίνος

Μέλος: Καθηγητής Παπαστάμου Στάμος

Μέλος: Καθηγητής Πανούσης Γιάννης

Αθήνα 2015

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τα μέλη της Συμβουλευτικής Επιτροπής, καθηγητές κ. Παπαστάμου και κ. Πανούση, η επιστημονική συμβολή των οποίων υπήρξε καθοριστική στην εξέλιξη και τεκμηρίωση της παρούσας έρευνας, σε όλα τα στάδια της διαδικασίας. Ευχαριστώ επίσης, τον Επιβλέποντα καθηγητή κ. Κοσκινά για τις κατευθύνσεις και οδηγίες στην ολοκλήρωση του επιστημονικού έργου.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	4
A. Θεωρία Έρευνας.....	8
A.1 Πολιτική Βία και Τρομοκρατία.....	8
A.1.1 Ορισμός πολιτικής βίας.....	26
A.1.2 Αρχέγονη τρομοκρατία και μυστικές Οργανώσεις: Διεκδικώντας εξουσία με συνωμοσία.....	44
A.2 Οι Πολιτισμικές ρίζες του Επαναστατικού λόγου στην Τρομοκρατία.....	51
A.2.1 Η Γαλλική επανάσταση.....	51
A.2.2 Οι Θεωρίες περί Αναρχισμού.....	56
A.2.3 Οι Θεωρίες περί Σοσιαλισμού.....	83
A.2.4 Οι Θεωρίες περί Εθνικισμού.....	92
B. Υποθέσεις, Θεωρίες και Προσεγγίσεις για την οργάνωση «17 Νοέμβρη».....	103
B.1 Θεωρητικές-εμπειρικές προσεγγίσεις.....	105
B.2 Απόψεις για την οργάνωση «17 Νοέμβρη».....	131
B.2.1 Πολιτικές.....	131
B.2.2 Δημοσιογραφικές.....	132
B.2.3 Άλλες.....	134
B.3 Αντάρτικο του βουνού και αντάρτικο πόλεων.....	137
B.4 Το «brand name» «17 Νοέμβρη».....	143
Γ. Μεθοδολογία & Μέθοδοι Έρευνας.....	151
Γ.1 Η μεθοδολογία της Θεμελιωμένης Θεωρίας (Grounded Theory).....	151
Γ.2 Μέθοδος ανάλυσης των προκηρύξεων της οργάνωσης «17 Νοέμβρη».....	159
Δ. Παρουσίαση Αποτελεσμάτων και Συζήτηση.....	172
Α. 1 ^η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 1-7).....	176
Β. 2 ^η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 8-11).....	204
Γ. 3 ^η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 12-39).....	224
Δ. 4 ^η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 40-46).....	262
Ε. 5 ^η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 47-67).....	273
ΣΤ. 6 ^η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 68-71).....	296
Ι. 7 ^η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 72-75).....	302
ΙΑ. 8 ^η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 76-77).....	331
Ε. Συμπεράσματα Έρευνας.....	352
ΣΤ. 77 Προκηρύξεις + 1: Η προκήρυξη που δεν συντάχθηκε ποτέ.....	360
Ι. Παραρτήματα.....	363
I. Αρίθμηση Προκηρύξεων – Κώδικες Ανάλυσης.....	363
II. Το χρονικό της δράσης της οργάνωσης «17 Νοέμβρη»: «17 Νοέμβρη» και λοιπές τρομοκρατικές οργανώσεις.....	377
III. Χάρτης Χρονοδιαγράμματος (Timeline) Δράσης Οργάνωσης «17 Νοέμβρη».....	452
IV. Γενικές Παρατηρήσεις επί των Προκηρύξεων.....	453
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	468

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία εξετάζει τις εκφάνσεις, τις διαστάσεις, την πλοκή και τους τρόπους εκφοράς του τρομοκρατικού λόγου της πλέον δραστήριας οργάνωσης στην Ελλάδα, της «17 Νοέμβρη». Βασικός στόχος της έρευνας είναι να προσδιορίσει, μέσα από την ανάλυση των προκηρύξεων, κατά το δυνατόν, τα ιδεολογικά μορφώματα που ενυπάρχουν στον τρομοκρατικό λόγο έτσι ώστε η οργάνωση να αιτιολογήσει, δικαιολογήσει και υποστηρίξει την δράση και τις πράξεις της, μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα το 1974 και ειδικότερα από το 1975 έως και το 2002. Η εργασία βασίζεται σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή έρευνα που πραγματοποιείται μέσα από την ανάλυση του συνόλου των 77, αναγνωρισμένων από μέλη της, προκηρύξεων της οργάνωσης, την διασταύρωση και τεκμηρίωση των πληροφοριών που αναφέρονται στις προκηρύξεις (ιστορικά, πολιτικά γεγονότα, αναλύσεις, βιβλιογραφικές αναφορές άμεσες και έμμεσες) καθώς επίσης και στην διερεύνηση της σχετικής βιβλιογραφίας σε ο,τι αφορά στην προσέγγιση της οργάνωσης και του φαινομένου της τρομοκρατίας εν γένει. Η ανάλυση των προκηρύξεων της οργάνωσης βασίζεται στη Θεμελιωμένη θεωρία τόσο ως μεθοδολογία προσέγγισης πολύπλοκων κοινωνικών φαινομένων όσο και ως ειδική μέθοδο ανάλυσης κειμένων και διατύπωσης υποθέσεων και θεωρίας από τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας. Η προσέγγιση της Θεμελιωμένης θεωρίας επιτρέπει την ανάδειξη εννοιών και της σχεσιακής αποτύπωσής τους υπερβαίνοντας τις μεθόδους ποσοτικής και ποιοτικής ανάλυσης καθώς το αποτέλεσμα αποτελεί παράγωγο της κατανόησης του ερευνητή, ο οποίος οφείλει κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας να αποφύγει τη διατύπωση προκαθορισμένων υποθέσεων, την επισκόπηση της επιστημονικής βιβλιογραφίας και να ελέγξει την υποκειμενική

του στάση απέναντι στα δεδομένα, μέσα από σημειώσεις (memo) και προσωπικό ημερολόγιο. Με αυτήν την μέθοδο είναι δυνατή η καταγραφή των εννοιών που παρατηρεί ο ερευνητής και οι οποίες αναδύονται κατά την επεξεργασία των δεδομένων, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, τα στάδια αναζήτησης της βασικής έννοιας που προκύπτει και τεκμηριώνεται στα δεδομένα καθώς και των επιμέρους εννοιών που την περιγράφουν.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται το χρονικό της δράσης της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» μέσα από μια καταγραφή των τρομοκρατικών ενεργειών που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα κατά το ίδιο διάστημα, είτε από ελληνικές είτε από άλλες οργανώσεις. Αυτό διευκολύνει στην καλύτερη κατανόηση του γενικού πλαισίου της τρομοκρατίας στην Ελλάδα μέσα στο οποίο έλαβε μέρος και η οργάνωση «17 Νοέμβρη». Επίσης, παρουσιάζεται, ως χάρτης, το χρονοδιάγραμμα της δράσης της οργάνωσης παράλληλα με ορισμένα γεγονότα - ορόσημα για την Ελλάδα και τον κόσμο. Αφετηρία συλλογής και διαμόρφωσης του χρονοδιαγράμματος είναι οι ίδιες οι προκηρύξεις με τις πληροφορίες που αναφέρονται σε αυτές. Τέλος, έχουν καταγραφεί ορισμένες γενικές παρατηρήσεις επι των κειμένων της οργάνωσης που αφορούν σε ορθογραφικά λάθη, τυχόν παραλείψεις λέξεων και οι οποίες είναι σημαντικές για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο διατυπώνονται οι σκέψεις και τα επιχειρήματα στα κείμενα της οργάνωσης.

Η δομή της εργασίας περιλαμβάνει πιο συγκεκριμένα: Α. την Θεωρία της έρευνας με επισκόπηση της βιβλιογραφίας και ορισμό των βασικών εννοιών που έχουν σχέση με την πολιτική βία και την τρομοκρατία, Β. τις Υποθέσεις και αναφορές στην οργάνωση και στη δράση της, Γ. την Μεθοδολογία και την περιγραφή της αναλυτικής μεθόδου, Δ. την Παρουσίαση των αποτελεσμάτων, Ε. τα

Συμπεράσματα της έρευνας, ΣΤ. την Προκήρυξη που δεν συντάχθηκε ποτέ και Ι. τα Παραρτήματα της εργασίας.

Σύμφωνα με την ανάλυση των 77 προκηρύξεων επιχειρείται η συγγραφή μιας νέας προκήρυξης της οργάνωσης, η οποία δεν συντάχθηκε ποτέ και που «αποκαλύπτει» το συνολικό σκεπτικό της «17 Νοέμβρη», τους στόχους και το όραμά της στη βάση του «ένοπλου αγώνα».

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι πέρα από τη διατύπωση του γενικού προβλήματος της έρευνας που αφορά στην τρομοκρατία και στον παραγόμενο λόγο μέσα από τον οποίο οι τρομοκράτες επιδιώκουν να τεκμηριώσουν και να αιτιολογήσουν την παρουσία τους και την εγκληματική τους δραστηριότητα, το θεωρητικό μέρος της παρούσας έρευνας, όπως επίσης οι υποθέσεις, θεωρίες και απόψεις για την οργάνωση συντάχθηκαν αφού είχε περατωθεί η ερευνητική διαδικασία, προκειμένου να τηρηθεί η μεθοδολογία της Θεμελιωμένης θεωρίας.

Από το σύνολο της παρούσας εργασίας προκύπτει ότι η τρομοκρατία δεν επιδιώκει τίποτα περισσότερο από την ύπαρξή της. Γι' αυτό το λόγο στόχος της, μέσα από τις προκηρύξεις της, είναι η παραγωγή ενός μανιφέστου προπαγάνδας, που δεν ολοκληρώνεται ποτέ, έτσι ώστε να διατηρεί την παρουσία της στο δημοκρατικό περιβάλλον την Ελλάδα για 27 χρόνια, εκμεταλλευόμενη τα «κενά» που δημιουργούνται στην διεκδίκηση της εξουσίας. Η οργάνωση έχει ως «όπλα» την καλλιέργεια της διχόνοιας και του απομονωτισμού προκειμένου να συντηρεί την διάσπαση που της επιτρέπει να υπάρχει και να επιχειρεί την εγκληματική της δράση. Η απουσία συγκεκριμένης και ολοκληρωμένης ιδεολογίας καλύπτεται από μια διαδικασία συνεχούς ιδεολογικοποίησης των πράξεων και της δράσης της που την διευκολύνει, ανάλογα με την περίπτωση, να υιοθετεί, να ενσωματώνει, να μετασχηματίζει και να απορρίπτει οργανωτικά, πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά,

πολιτισμικά, ιστορικά στοιχεία και θεωρητικά σχήματα από διαφορετικές περιόδους, χώρους και θεωρητικές προσεγγίσεις προκειμένου να είναι συνεχώς παρούσα και όσο το δυνατόν ανεκτή στην ελληνική κοινωνία.

Έτσι, η προσφορά της «17 Νοέμβρη» είναι ανοικτή σε όσες δυνάμεις και όσους φορείς θα ήθελαν να επωφεληθούν από την ύπαρξή της αρκεί να την διατηρήσουν στο προσκήνιο ως καθοριστικό παράγοντα των εξελίξεων.

A. Θεωρία Έρευνας

A.1 Πολιτική Βία και Τρομοκρατία

Σε αυτό το κεφάλαιο επιχειρείται η παρουσίαση της ιστορικής διάστασης του φαινομένου της τρομοκρατίας έτσι όπως διαμορφώνεται μέσα από την άσκηση βίας για πολιτικές σκοπιμότητες, με αποτέλεσμα υλικές καταστροφές και απώλειες σε ανθρώπινες ζωές. Η οργανωμένη άσκηση βίας κατά άμεσων ή έμμεσων πολιτικών στόχων, ανθρώπων και πραγμάτων, χαρακτηρίζει την δηλούμενη ή αδήλωτη σύγκρουση μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, κοινωνικών τάξεων, με στόχο την μεταβίβαση της άσκησης εξουσίας σε μια κοινωνική ομάδα, κοινωνική τάξη ή τη διατήρησή της από κάποια άλλη. Οι διαφορετικές ιστορικές, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες φαίνεται να επηρεάζουν την εμφάνιση της πολιτικής βίας, το βαθμό συντήρησής της και τους κοινωνικούς δρώντες, άτομα και συλλογικότητες που την εξασκούν. Σε κάθε περίπτωση η άσκηση πολιτικής βίας δεν ταυτίζεται με την τρομοκρατία καθώς το περιεχόμενο του όρου εξαρτάται κάθε φορά από το κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και πολιτισμικό περιβάλλον μέσα στο οποίο περιγράφεται και εξελίσσεται, από εκείνους που την ασκούν και από εκείνους που την υφίστανται (Μπόση, 1996). Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι η τρομοκρατία ως μέθοδος άσκησης πολιτικής με άλλα μέσα, ακόμη και στην περίπτωση που αυτή ασκείται από μεμονωμένα άτομα (ατομική τρομοκρατία), χαρακτηρίζεται από οργανωτικές αρχές που σχετίζονται με το χωρικό και χρονικό πλαίσιο εκδήλωσης, τα μέσα που χρησιμοποιούνται, τις εναλλακτικές μεθόδους ή τεχνικές που ενεργοποιούνται στην επανάληψη, κλιμάκωση ή απόρριψη μιας πράξης και ούτω καθεξής. Η έννοια της τρομοκρατίας ως ακραία μορφή πολιτικής βίας και η αξιολόγηση του τρόμου ως μεθόδου φυσικής και πολιτικής εξόντωσης των

αντιπάλων, αναδεικνύεται ιστορικά, στην εποχή του νεωτερισμού, κατά την περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης και του γιακωβινισμού (Laqueur, 2012, Schmid, 2011, Μπόση, 1996).

Το πρόβλημα της διατύπωσης ενός κοινά αποδεκτού ορισμού της τρομοκρατίας συνεχίζει να απασχολεί την επιστημονική κοινότητα και τους διεθνείς φορείς και οργανώσεις καταπολέμησης του φαινομένου (Crenshaw, 2000, Gibbs, 1989, Golder & Williams, 2004, Laqueur, 2012, Schmid, 2011, Μπόση, 1996). Η προσπάθεια αποτύπωσης του περιεχομένου της τρομοκρατίας περιλαμβάνει πολλά και διαφορετικά στοιχεία, ακόμη και τον ορισμό του φαινομένου με τα αντιθετικά του χαρακτηριστικά, δηλαδή τι δεν αποτελεί τρομοκρατία (Schmid, 2011). Σύμφωνα με τον Schmid (2011, σσ. 84-85) οι αμφισβητούμενοι άξονες που αφορούν στο πεδίο συμφωνίας και διαφωνίας ως προς το τι θα πρέπει να περιλαμβάνεται και να αποκλείεται από ένα ορισμό για την τρομοκρατία περιλαμβάνουν: α) επιθέσεις σε στρατιωτικούς στόχους και ειδικότερα εκτός ένοπλης ζώνης και εκτός περιόδου πολεμικής σύγκρουσης, β) επιθέσεις με στόχο την καταστροφή της περιουσίας, γ) επιθέσεις χωρίς άμεση χρήση βίας, όπως η κυβερνοτρομοκρατία και το hacking, δ) πράξεις ακτιβισμού και βίας από μια οργάνωση που θεωρείται τρομοκρατική, ε) πράξεις που πραγματοποιούνται από κυβέρνηση ή κράτος, όπως και των αντιπροσώπων τους, στ) ορισμένες πράξεις βίας που πραγματοποιούνται από εγκληματικές ομάδες, ι) πράξεις που φορείς τους είναι άτομα ή ομάδες που αγωνίζονται για εθνική απελευθέρωση εδαφών που τελούν υπό ξένη κατοχή ια) το ζήτημα των δολοφονιών ιβ) το ζήτημα της συσχέτισης της θρησκείας με την τρομοκρατία.

Οι πολιτικές αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, όπως το δόγμα «πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία» που αναπτύχθηκε αμέσως μετά την επίθεση της ΑΙ΄

Qaeda στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου στις Η.Π.Α. την 11/09/2001, βασίζονται σε ένα μεγάλο μέρος, σε κατασταλτικά μέτρα ή αλλιώς στην προληπτική καταστολή. Αποτελούν δε ζήτημα συζήτησης σε ο,τι αφορά στην περιστολή των πολιτικών ελευθεριών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Fitzpatrick, 2003, Gearty, 2005). Η παρούσα έρευνα στοχεύει στην προσέγγιση του φαινομένου της τρομοκρατίας μέσα από την αποδόμηση και ανασύνθεση του επικοινωνιακού/προπαγανδιστικού λόγου της όπως αυτός αποτυπώνεται και κυοφορείται ως ρητορεία και πράξη, κάθε φορά σε συγκεκριμένο κοινωνικό, ιστορικό, οικονομικό και πολιτισμικό πλαίσιο και έχει ως στόχο τη δικαιολόγηση και διαιώνιση της συγκεκριμένης τρομοκρατικής πρακτικής και της τρομοκρατίας εν γένει. Μια βασική, έτσι, προβληματική που προκύπτει είναι η μετατόπιση του κέντρου βάρους, για τη συζήτηση σχετικά με την τρομοκρατία, από έναν κοινά αποδεκτό ορισμό προς τη διερεύνηση του πλαισίου, χωρικού και χρονικού, μέσα στο οποίο εκδηλώνεται κάθε φορά η τρομοκρατία και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που προσλαμβάνει ο τρομοκρατικός λόγος. Με αυτό τον τρόπο μπορεί μάλλον να γίνει περισσότερο κατανοητό γιατί διαπιστώσεις, όπως εκείνη που εκφράστηκε από τον Ρ. Ρήγκαν, Πρόεδρο των Η.Π.Α., στις αρχές του '80 και που ο ίδιος χαρακτήρισε παραπλανητική, ότι «ο άνθρωπος που για κάποιον θεωρείται τρομοκράτης για κάποιον άλλον θεωρείται αγωνιστής της ελευθερίας» (Schmid, 2011), δεν αρκούν για να κατανοήσουμε αλλά και να αντιμετωπίσουμε το φαινόμενο.

Οι επιστημονικές αναλύσεις σχετικά με το φαινόμενο της τρομοκρατίας, που θα παρουσιαστούν στη συνέχεια, έχουν ως στόχο την αποτύπωση των βασικών, ενδεικτικών και σε καμία περίπτωση εξαντλητικών, θεωρητικών και εμπειρικών προσεγγίσεων και των επιστημονικών ορίων και περιθωρίων που προκύπτουν, από το χώρο της Ψυχολογίας, της Κοινωνικής Ψυχολογίας, τη Κοινωνιολογίας, της Επικοινωνίας, της Γλωσσολογίας.

A. Κοινωνιο-Ψυχολογικές Προσεγγίσεις

Ένα από τα προβλήματα στην ανάλυση της τρομοκρατίας, που σχετίζεται και με το ζήτημα του ορισμού της, είναι η ταύτιση του περιεχομένου της περισσότερο με συναισθηματικούς και ηθικούς όρους παρά με περιγραφικά και τεχνικά χαρακτηριστικά. Έτσι εμφανίζεται ως κοινωνική-πολιτική παρέκκλιση, ένα είδος μοντέλου ανήθικης συμπεριφοράς, ενώ κατά τον Merari (1993) αποτελεί είδος αγώνα που επιλέγεται από εκείνους που τον διεκπεραιώνουν αξιολογώντας ανάλογα την υφισταμένη κατάσταση, τους διαθέσιμους πόρους, τη χρησιμότητά του αντί μια εκ προοιμίου στρατηγική. Ο Ruby (2002, σελ. 16) διακρίνει δύο θεωρητικές προσεγγίσεις, στην επιστήμη της ψυχολογίας, «την ψυχοδυναμική προσέγγιση που θεωρεί ότι η τρομοκρατία είναι αποτέλεσμα των πράξεων ατόμων με προβληματική προσωπικότητα και διαταραγμένο ψυχικό υπόβαθρο και την προσέγγιση της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης που θεωρεί την τρομοκρατία ως φυσιολογική συμπεριφορά ατόμων που καταφεύγουν σε αυτή καθώς δεν διαθέτουν άλλα μέσα άσκησης πολιτικής βίας». Τονίζει δε ότι η πρώτη προσέγγιση φαίνεται να είναι αδύναμη, σε επίπεδο τεκμηρίωσης επιχειρημάτων, σε σχέση με τη δεύτερη ότι οι τρομοκράτες υπόκεινται στις ίδιες ψυχολογικές διεργασίες που υπόκεινται όλα τα άτομα. Η παραπάνω προβληματική μπορεί να εξηγήσει πιθανόν το εύλογο ερώτημα γιατί όλοι οι τρομοκράτες δεν αντιμετωπίζουν απαραίτητα ψυχικές διαταραχές αλλά και γιατί άτομα με ιστορικό ψυχολογικών προβλημάτων δεν στρατεύονται σε τρομοκρατικές οργανώσεις.

Σύμφωνα με τον Kashima (2003) η τρομοκρατία αποτελεί έκφραση πολιτικού ακτιβισμού που θα πρέπει να συσχετισθεί με τις, κατά περιόδους, υφιστάμενες κοινωνικο-πολιτισμικές συνθήκες όπως η παγκοσμιοποίηση. Η ελεύθερη επικοινωνία ανθρώπων και πραγμάτων που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες κοινωνίες αναδεικνύει

αφενός την εγγύτητα μεταξύ των ανθρώπων και των κοινωνικών ομάδων (ενδο-ομαδικές σχέσεις) αλλά και τη διαφορετικότητά τους (σχέσεις που αναπτύσσονται ως προς άλλες κοινωνικές ομάδες) όπως οι κοινωνικο-οικονομικές ανισότητες, η πρόσβαση στις δομές εξουσίας. Οι κοινωνικο-οικονομικές ανισότητες, οι αποικιοκρατικές πολιτικές, οι κοινωνικές διακρίσεις, σε συνδυασμό με προβλήματα προσωπικότητας που αφορούν στην αδυναμία πολιτισμικής προσαρμογής, μπορούν να οδηγήσουν ορισμένα άτομα στην τάση να αλλάξουν το πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο ανήκουν, ακόμη και με βίαιους τρόπους (Triandis & Khan, 2003). Ο Ratner (2004) όμως τονίζει ότι η προσπάθεια κατανόησης των πολιτισμικών διαφοροποιήσεων με ψυχολογικούς όρους (ενδο-ομαδικές, διο-ομαδικές σχέσεις, ελλιπής προσαρμογή στο πολιτισμικό περιβάλλον) δεν προσφέρει αρκετά στη συζήτηση περί τρομοκρατίας όσο μάλλον θα προσέφερε μια προσέγγιση σε βάθος των ιδιαίτερων πολιτισμικών παραγόντων που σχετίζονται με το φαινόμενο. Παράλληλα, προσπάθειες, κυρίως του παρελθόντος, να αποτυπωθεί το προφίλ των τρομοκρατών, τα ιδιαίτερα εκείνα ψυχολογικά (χαρακτηριστικά προσωπικότητας, συναισθηματική κατάσταση, σύστημα αξιών) και λοιπά χαρακτηριστικά (κοινωνικο-οικονομική κατάσταση) που συνθέτουν την τρομοκρατική ταυτότητα θεωρούνται απλουστευτικές και ανεπαρκείς κυρίως λόγω της αδυναμίας κατανόησης της πολυπαραγοντικότητας του φαινομένου της τρομοκρατίας αλλά και της περισσότερο θεωρητικής και λιγότερο εμπειρικής τεκμηρίωσής τους (Loza, 2007, Victoroff, 2005, Παπαστάμου, 2009). Πρόσφατες αναλύσεις επιχειρηματολογούν στην σύνθεση μιας «ψυχολογικής αυτοψίας» των τρομοκρατών που συμμετέχουν σε επιθέσεις αυτοκτονίας, θεωρώντας ότι είναι δυνατή η διατύπωση μιας συστηματικής τυπολογίας αυτών των ατόμων (Lester και άλλοι, 2004)¹. Η τάση να τεκμηριωθεί

¹ Ψυχολογική αυτοψία ορίζεται «το ερευνητικό πρωτόκολλο που διερευνά την ανακατασκευή της ζωής

επιστημονικά η ανάγνωση της «τρομοκρατικής σκέψης» και των ιδιαίτερων «γνωστικών διεργασιών» των τρομοκρατών δέχτηκαν και συνεχίζουν να δέχονται αυστηρή κριτική για το κατά πόσο συνάδουν με την επιστημονική δεοντολογία αλλά και για την επίπτωση που έχουν στις πολιτικές ελευθερίες και στα ατομικά δικαιώματα (Bartolucci, 2015).

Ο Horgan (2008) θεωρεί ότι αυτή η αποτυχημένη προσπάθεια αναζήτησης του φαινομένου της τρομοκρατίας στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των ατόμων που εμπλέκονται σε τρομοκρατικές πράξεις «δείχνει την αναγκαιότητα να μελετηθεί πλέον το πλαίσιο της ομάδας και των οργανωτικών αρχών που υποστηρίζουν την εμπλοκή τους, συντηρούν τη συμπεριφορά τους και τελικά συμβάλλουν στην πραγματοποίηση τρομοκρατικών ενεργειών» (Horgan, 2008, σελ. 81). Δίνεται δε ιδιαίτερη έμφαση «στη διαδικασία της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης και στη σημασία που λαμβάνει, για τον ίδιο τον τρομοκράτη, η συμμετοχή του σε αυτή τη διαδικασία» (Horgan, 2008, σελ. 93) στα διαφορετικά στάδια της τρομοκρατικής του σταδιοδρομίας (στρατολόγηση, ενεργή συμμετοχή, αποχώρηση).

Η αναγκαιότητα να μελετηθεί το φαινόμενο της τρομοκρατίας σε πολλαπλά επίπεδα (ατομικό, ομαδικό, κοινωνικό) τονίζεται από την Crenshaw (2000), που αναγνωρίζει την πολιτική και συμβολική διάστασή του ενώ προειδοποιεί ότι, αν και ως φαινόμενο έχει τη δική του «αυτόνομη λογική», δεν θα πρέπει να αντιμετωπιστεί και ως τέτοιο, δηλαδή εκτός του κοινωνικού και πολιτικού πλαισίου στο οποίο εδράζεται κάθε φορά. Η τρομοκρατία θεωρείται ένα τόσο πολύπλοκο φαινόμενο που επιχειρείται κυρίως από μικρές ομάδες, χρήζει διερεύνησης μέσα στα διαφορετικά

του τρομοκράτη που επιλέγει να συμμετέχει σε αποστολές αυτοκτονίας, από τη γέννησή του και εφεξής, με ιδιαίτερη έμφαση σε πρόσφατα γεγονότα, παράγοντες που προκαλούν άγχος, διαθέσεις, δηλώσεις και συμπεριφορές, όπως προκύπτουν μέσα από συνεντεύξεις με το οικείο του περιβάλλον» (Lester, Yang, & Lindsay, 2004, σελ. 284).

κοινωνικά, πολιτικά περιβάλλοντα (context) στα οποία εμφανίζεται αλλά παράλληλα απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή στην ανάλυση των ιστορικών του χαρακτηριστικών προς αποφυγή απλοϊκών και ντετερμινιστικών αναλύσεων που συνδέουν τα ιστορικά γεγονότα με την εμφάνιση της τρομοκρατίας σε μια χώρα (Crenshaw, 1995). Η εξέταση του φαινομένου υπό το πρίσμα της ψυχολογίας των ομάδων, της οργανωτικής και κοινωνικής ψυχολογίας, φαίνεται να θεωρείται περισσότερο αποτελεσματική καθώς επιτρέπει την αναγνώριση της επικοινωνιακής στρατηγικής της βίας που υιοθετούν οι τρομοκράτες και τη διαμόρφωση στοχευμένης αντιτρομοκρατικής στρατηγικής ως προς αυτήν (Post, 2005).

Τα ερευνητικά αποτελέσματα των Canetti-Nisim, Halperin, Sharvit, και Hobfoll (2009) καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι στην κατανόηση του φαινομένου της τρομοκρατίας και των επιπτώσεών του θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στις υποκειμενικές ψυχολογικές διεργασίες και στις εκάστοτε περιβαλλοντικές συνθήκες καθώς η συναισθηματική διαταραχή και το αίσθημα της απειλής δρουν καταλυτικά στην έκθεση των πολιτών σε τρομοκρατικά γεγονότα και ενισχύουν φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού προς μειονοτικές ομάδες που αντιμετωπίζονται ως «αποδιοπομπαίοι τράγοι». Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση η τρομοκρατία είναι πιθανόν να οδηγεί σε κοινωνικό αποκλεισμό τις ίδιες τις κοινωνικές ομάδες, στο όνομα των οποίων, υποστηρίζει ότι δρα και εν γένει τις κρατικές αρχές στην υιοθέτηση αντιδημοκρατικών μέτρων πρόληψης και καταστολής που ζημιώνουν την ίδια τη δημοκρατία. Στην ίδια λογική κινείται η εμπειρική τεκμηρίωση του Perrin (2005), μέσα από επιστολές πολιτών που εστάλησαν σε εφημερίδες των Η.Π.Α., ένα μήνα πριν και ένα μήνα μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11/09/2001. Σύμφωνα με την ανάλυσή του (Perrin, 2005, σελ. 189) «η αυξημένη καχυποψία απέναντι στους ξένους, που φαίνεται να χαρακτηρίζει την πολιτική κουλτούρα των αμερικανών

πολιτών, είναι πιθανό να έχει άμεση σχέση με το ενισχυμένο αίσθημα της κοινότητας που αντιμετωπίζει μια εθνική απειλή. Οι συγκεκριμένες επιθέσεις και τα μεθεόρτια αυτών συσχετίζονται ξεκάθαρα με την υποστήριξη αυταρχικών ή αντιαυταρχικών θέσεων στον πολιτικό διάλογο μεταξύ των αμερικανών πολιτών». Παράλληλα έρευνες (Nevin, 2003, Post, 1987) για την υιοθέτηση αντεκδικητικών μεθόδων (μαζικές συλλήψεις, στρατιωτικές επιχειρήσεις) ως αντιτρομοκρατική στρατηγική ανέδειξαν το γεγονός ότι η χρήση αυτών των μεθόδων δεν περιορίζει απαραίτητα την εμφάνιση τρομοκρατικών ενεργειών στο μέλλον ενώ μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένη συσπείρωση μεταξύ των μελών μιας τρομοκρατικής οργάνωσης.

Οι Παπαστάμου, Προδρομίτης, και Ιατρίδης (2003) τονίζουν ότι η μελέτη της τρομοκρατίας υπό το πρίσμα της πρόσληψης και κατανόησής της από την «κοινή γνώμη» και των διαδικασιών κοινωνικής επιρροής μπορεί να προσφέρει μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση διερεύνησης των πολλαπλών και διαφορετικών αναπαραστάσεων του φαινομένου και της συνεχούς διαλεκτικής σχέσης που διαμορφώνεται μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, στη βάση των ιδεολογικών διαφοροποιήσεων και ταυτίσεων που εδράζονται στην «κοινή γνώμη» για το ίδιο το φαινόμενο.

Το ζήτημα της ιδεολογίας των πολιτών και των απόψεων που εκφράζουν για το φαινόμενο της τρομοκρατίας και την άσκηση πολιτικής βίας, ανάλογα με τον πολιτικό χώρο με τον οποίο ταυτίζονται, αποτελεί σημαντικό θέμα προς διερεύνηση καθώς ο πολιτικός αυτοπροσδιορισμός τους (αριστερός, κεντρώος, δεξιός) φαίνεται να συσχετίζεται με την άποψη που έχουν για την κυρίαρχη εξουσία, την αποτελεσματικότητά της στην πρόληψη της τρομοκρατίας και την κατανόηση της έννοιας της κοινωνικής δικαιοσύνης (Stamos Papastamou, Gerasimos Prodromitis, & Tilemachos Iatridis, 2005a, Παπαστάμου & Προδρομίτης, 2010). Σύμφωνα με την

παραπάνω προσέγγιση οι αυτοπροσδιοριζόμενοι, στον πολιτικό χώρο της αριστεράς, πολίτες, τείνουν να αποδίδουν ιδεολογικά χαρακτηριστικά στην εμφάνιση της τρομοκρατίας θεωρώντας την αποτέλεσμα της παρουσίας αυταρχισμού και της έλλειψης κοινωνικής δικαιοσύνης, ενώ οι αυτοπροσδιοριζόμενοι, στο δεξιό πολιτικό χώρο, πολίτες, τείνουν να αποδίδουν την εμφάνιση της τρομοκρατίας σε παράγοντες που αφορούν στο άτομο και στην προσωπικότητά του με παράλληλη έμφαση σε θεσμικά αξιολογικά σχήματα και σε ανοχή σε αντι-τρομοκρατικά μέτρα που περιστέλλουν βαθμιαία ανθρώπινα δικαιώματα και πολιτικές ελευθερίες.

Οι Papastamou, Iatridis, and Prodromitis (2008) προτείνουν τη διερεύνηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων της τρομοκρατίας, έτσι όπως αυτές οργανώνονται και διαμορφώνονται σε ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο που αφορά στην τρομοκρατία, και στη σχέση τους με τις διαδικασίες κοινωνικής επιρροής (Παπαστάμου, 2009). Το περιεχόμενο της τρομοκρατίας αφορά «ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων που περιλαμβάνει τις εγχώριες ανησυχίες και προβληματισμούς σε θέματα ασφάλειας ή πολιτικών δικαιωμάτων μέχρι τις προσλαμβανόμενες αναφορές σε θέματα διεθνούς αντιμετώπισής του φαινομένου» (Papastamou και άλλοι, 2008, σελ. 53). Αυτή η προσέγγιση μπορεί να «προσφέρει στην κατανόηση των γενεσιουργών μηχανισμών που προκαλούν την κοινωνική επιρροή» (Papastamou και άλλοι, 2008, σελ. 69) και ειδικά στη σχέση της τρομοκρατίας με την πολιτική βία, τα μέσα και τους σκοπούς της. Σύμφωνα με τα εμπειρικά δεδομένα απόψεις που θεωρούνται κυρίαρχες στην αντιτρομοκρατική ατζέντα, όπως ο περιορισμός των πολιτικών δικαιωμάτων ή η ανίχνευση της ψυχοπαθολογίας των τρομοκρατών, φαίνεται να υποχωρούν στην προτίμηση των πολιτών εκτός εκείνης που σχετίζεται με την άμεση σχέση τους με τον άλλο, το μετανάστη, που ως ξένο σώμα αποτελεί δυνητική απειλή (Papastamou και άλλοι, 2008, Stamos Papastamou, Gerasimos Prodromitis, & Tilemachos Iatridis,

2005b). Επιπρόσθετα, από τα ερευνητικά δεδομένα, αναδείχθηκαν τρεις πρωταρχικοί άξονες (προοδευτικότητα, αποστασιοποίηση από την εξουσία/συμμόρφωση, άρνηση/σύγκρουση) που αφορούν στην κοινωνική επιρροή. Έτσι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις για την τρομοκρατία, στην συγκεκριμένη έρευνα, φαίνεται να δομούνται γύρω από την υιοθέτηση «ενός κανονιστικού πλαισίου που βασίζεται στον προοδευτισμό, στην αποφυγή της σύγκρουσης και στην αποστασιοποίηση από την συμμόρφωση και την εξουσία» (Papastamou και άλλοι, 2008, σελ. 71).

B. Προσεγγίσεις από την Κοινωνιολογία, Πολιτική επιστήμη, Θεωρία Δικτύων, Επικοινωνία, Γλωσσολογία

Η κοινωνιολογία ως επιστήμη που μελετά το φαινόμενο της τρομοκρατίας, φαίνεται να στρέφει το ενδιαφέρον της σε αυτό έπειτα από το γεγονός ορόσημο της αυγής του 21^{ου} αιώνα, την τρομοκρατική επίθεση της 11/9/2001 στις Η.Π.Α από την Al'Qaeda, με μείζονα θέματα διερεύνησης την τρομοκρατία ως προϊόν κοινωνικής κατασκευής, την σχέση της με την πολιτική βία και τις επικοινωνιακές στρατηγικές, τους τρόπους δομής και οργάνωσής της, το περιβάλλον και τη διαδικασία κοινωνικοποίησης των τρομοκρατών, τον κοινωνικό έλεγχο της και την ανάπτυξη σχετικών, ως προς το φαινόμενο, θεωριών» (Turk, 2004, σελ. 271). Έμφαση δίνεται επίσης στο πολιτισμικό, κοινωνικό και θρησκευτικό περιβάλλον στο οποίο εδράζεται η τρομοκρατία καθώς ο Tosini (2007) επιχειρεί την ανάπτυξη μια τυπολογίας της σύγχρονης τρομοκρατίας στη βάση των πολιτικών της στόχων (εθνικιστικός, επαναστατικός, τιμωρητικός/εκδικητικός, συμβολικός ή μονοθεματικός) που συσχετίζονται και διαπλέκονται με την κοινωνική αναφορά των τρομοκρατικών οργανώσεων (αμιγώς εθνική, εθνικο-θρησκευτική, ιδεολογική).

Πιο πρόσφατες προσεγγίσεις της τρομοκρατίας, ειδικά μετά τη ευρεία διάδοση των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας, εστιάζουν την ανάλυσή

τους στις θεωρίες της οργάνωσης και ειδικότερα στο μετασχηματισμό της δομής των τρομοκρατικών οργανώσεων από ιεραρχικά σχήματα (οργανώσεις που αναφέρονται ως μαρξιστικές) σε μικτά σχήματα δικτύων-ιεραρχίας (όπως η λιβανέζικη Hezbollah) και σε νεότερες μορφές οριζόντιας οργανωτικής δομής με απουσία ιεραρχικού κόμβου αναφοράς (Al'Qaeda) (Dishman, 2005, Mullins, 2009). (Dishman, 2005, Mullins, 2009). Η υιοθέτηση οριζόντιων δικτυακών οργανώσεων στη βάση πολλαπλών αποκεντρωμένων κόμβων-πυρήνων επιτρέπουν μεγαλύτερο βαθμό ευελιξίας, διακίνησης πληροφοριών και επικοινωνίας μεταξύ του τρομοκρατικού οργανωτικού περιβάλλοντος. Αυτή η ποιοτική οργανωτική εξέλιξη των τρομοκρατικών οργανώσεων, που φέρει ομοιότητες (Gupta, Horgan, & Schmid, 2009) με την αντίστοιχη οργανωτική εξέλιξη αμιγώς εγκληματικών οργανώσεων (ναρκοκαρτέλ), επιτρέπει την χαλαρή αλλά σταθερή «συνεργασία» και «συμβίωση» μεταξύ των φορέων του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας, ισορροπώντας μεταξύ πολιτικής βίας και ποινικής δράσης και διαμορφώνοντας νέες υβριδικές οργανώσεις που προσαρμόζονται συνεχώς στις αλλαγές του περιβάλλοντος προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις αντιτρομοκρατικές και αντιεγκληματικές πολιτικές και συνέπειες (Dishman, 2005). Όπως αναφέρεται από τους Arquilla and Ronfeldt (2001) η αρχιτεκτονική ενός τρομοκρατικού δικτύου βασίζεται σε σημεία χωρικής αναφοράς, τους κόμβους (άτομο, ομάδα, οργάνωση) και μπορεί να περιγραφεί μέσα από τρεις μορφές, ή συνδυασμό τους, που επιτρέπουν και διαφυλάττουν την επικοινωνία και την πρόσβαση στην πληροφόρηση ανάλογα με τις ανάγκες και τους στόχους που καλύπτει το εκάστοτε οργανωτικό μόρφωμα: α) μια αλυσίδα όπου ο κάθε κόμβος αποτελεί προϋπόθεση στη μεταφορά ζωτικών πληροφοριών και στην επικοινωνία, ειδικά μεταξύ του αρχικού και τελικού κόμβου της αλυσίδας, και δεν μπορεί να παρακαμφθεί, β) ένα αστέρι όπου το σημείο

αναφοράς είναι ένας κεντρικός κόμβος, ο οποίος δε φέρει απαραίτητα ιεραρχικά χαρακτηριστικά, αλλά η πληροφόρηση και η επικοινωνία με τους άλλους κόμβους πραγματοποιείται μέσα από αυτόν, και γ) ένα πολυκαναλικό δίκτυο όπου η επικοινωνία και η πληροφόρηση πραγματοποιείται μέσα από την ταυτόχρονη και παράλληλη συνεργασία όλων των κόμβων μεταξύ τους, χωρίς τοπολογικούς περιορισμούς.

Με άλλα λόγια η νέα οργανωτική μορφή, που λαμβάνει η τρομοκρατία, μπορεί να παρομοιαστεί με ένα είδος intranet, μια μικρογραφία του internet, όπου τα πρωτόκολλα επικοινωνίας και μετάδοσης πληροφορίας, διαβαθμισμένης ή μη, γύρω από τους στόχους και τους σκοπούς, επιτρέπουν την συμμετοχή στην «τρομοκρατική» πλατφόρμα ανάλογα με το βαθμό που την επιδιώκει το κάθε άτομο ξεχωριστά αλλά και η ίδια η οργάνωση, έτσι ώστε να είναι ασφαλής και αποτελεσματική στη δράση της.

Οι Clauset και Gleditsch (2012) αποτυπώνουν την αναπτυξιακή δυναμική των τρομοκρατικών οργανώσεων, σύμφωνα με ένα δείγμα που καλύπτει μια εικοσαετία (1968-2008), τονίζοντας ότι οι ενέργειές τους αυξάνονται ποσοτικά ανάλογα με το μέγεθός τους και την εμπειρία που αποκτούν εξελισσόμενες σε βάθος χρόνου. Διαπιστώνουν όμως ότι η πραγματοποίηση τρομοκρατικών ενεργειών μεγάλης κλίμακας δεν φαίνεται να εξαρτάται από το οργανωτικό μέγεθος μιας τρομοκρατικής οργάνωσης. Επιπλέον, διαφαίνεται, από τα εμπειρικά δεδομένα (Clauset & Gleditsch, 2012), ότι παράγοντες που έχουν μελετηθεί και συσχετισθεί ευρέως με το φαινόμενο της τρομοκρατίας, όπως ο τόπος, ο χρόνος, η ιδεολογία, το πολιτικό περιβάλλον δεν αποτελούν απαραίτητα μεταβλητές από τις οποίες εξαρτάται η αύξηση των τρομοκρατικών περιστατικών.

Άλλη διάσταση που περιγράφεται στην υπάρχουσα βιβλιογραφία είναι εκείνη της σχέσης μεταξύ εμφυλίου πολέμου και τρομοκρατίας. Ο Sambanis (2008, σελ. 175) ορίζει τον εμφύλιο πόλεμο ως «την ένοπλη σύγκρουση που διεξάγεται ανάμεσα στην κυβέρνηση ενός κυρίαρχου κράτους και σε εγχώριες πολιτικές οργανώσεις, οι οποίες αντιστέκονται αποτελεσματικά και εμπλέκουν το κράτος σε μια σχετικά συνεχή σύγκρουση με αποτέλεσμα περισσότερους από 1000 θανάτους μέσα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο». Τονίζει ότι είναι πιθανή η ύπαρξη σχέσης μεταξύ του εμφυλίου πολέμου και της τρομοκρατίας στην περίπτωση όπου η τελευταία ανάγεται σε στρατηγική που συμπεριλαμβάνεται στη διεξαγωγή ενός εμφυλίου πολέμου ενώ θεωρεί δύσκολη την περίπτωση η τρομοκρατία να οδηγεί και να εξελίσσεται σε μια γενικευμένη κατάσταση εμφυλίου πολέμου. Νεότερες έρευνες όμως (Findley & Young, 2012), βασισμένες σε στατιστική ανάλυση των γεωγραφικών δεδομένων συμβάντων σε παγκόσμιο επίπεδο, τονίζουν ότι χρειάζεται μεγαλύτερη διερεύνηση αυτής της σχέσης, όπως και η ευρύτερη συσχέτιση διαφορετικών μορφών βίαιων πρακτικών ανά περιοχή και περίπτωση, καθώς φαίνεται να αναδεικνύεται συσχέτιση και αλληλοεπικάλυψη της τρομοκρατίας με τον εμφύλιο πόλεμο, με ενισχυμένη την εμφάνιση της τρομοκρατίας κατά τη διάρκεια του εμφυλίου, σε σχέση με τα πρώιμα στάδια ανάπτυξής του και το τέλος του.

Από μια διαφορετική οπτική, η τρομοκρατία και οι επιπτώσεις τις θα πρέπει να μελετηθούν ως ένα φαινόμενο υπο-κατασκευή και ανα-κατασκευή ανάλογα με τον τόπο και τον χρόνο, στον οποίο εκδηλώνεται και την σημασιολογική του δόμηση και διαφοροποίηση με βάση τις προσλαμβάνουσες των εμπλεκόμενων μερών (τύπος, πολιτεία, πολίτες). Η μελέτη των Hülse and Spencer (2008) που βασίστηκε στην ανάλυση της παρουσίας της Al-Qaeda μέσα από τον τύπο, έπειτα από τρία τρομοκρατικά χτυπήματα της προηγούμενης δεκαετίας (ΗΠΑ, Ισπανία και Μ.

Βρετανία), αναδεικνύει την κατασκευή και ανακατασκευή της τρομοκρατικής οργάνωσης, μέσα από λεκτικές μεταφορές, σε μια επίλεκτη στρατιωτική οργάνωση (επίθεση καμικάζι, κομάντο αυτοκτονίας, ιδιωτικός στρατός) και εν συνεχεία σε μια οργάνωση εγκληματική (δολοφόνοι, μαζική δολοφονία, εγκληματική επίθεση). Έτσι το προφίλ της Al'Qaeda, μέσα από αυτές τις μεταφορές, αρχικά δομείται στον τύπο ως εξωτερικός εχθρός που επιτίθεται διαμορφώνοντας συνθήκες πολέμου και επαναδομείται σταδιακά σε εσωτερικό εχθρό που φέρει τα κοινά χαρακτηριστικά μιας εγκληματικής οργάνωσης.

Όπως τονίζει ο Πανούσης (2005) η αντιμετώπιση της παρουσίας της εγχώριας τρομοκρατίας στην Ελλάδα και των ίδιων των τρομοκρατών, ιδιαίτερα σε ο,τι αφορά στην οργάνωση «17 Νοέμβρη», μέσα από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, διακρίνεται από έναν ερασιτεχνικό και αντιφατικό αυθορμητισμό με συνωμοσιολογικές θεωρήσεις κυρίως, που ξεπερνούν τα όρια και τα περιθώρια της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, αναδεικνύοντας και ταυτόχρονα καταρρίπτοντας το «μύθο» της, αποπροσανατολίζοντας τον αναγνώστη, θεατή και ακροατή από την ορθολογική και τεκμηριωμένη εξαγωγή συμπερασμάτων ως προς το φαινόμενο, την παρουσία του και τις πολιτικές αντιμετώπισής του σε ένα ευνομούμενο δημοκρατικό περιβάλλον. Ιδιαίτερα, σε ο,τι αφορά, στη συγγραφή βιβλίων για την οργάνωση «17 Νοέμβρη» ο Πανούσης (2005, σελ. 10) παρατηρεί ότι «Οι συμβολισμοί του Κακού (από μια απομυθοποιημένη Οργάνωση), η αυθεντική περιγραφή των γεγονότων (μέσω των ανακοινώσεων του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης), η διαμόρφωση ενός «υποκόσμου της πληροφόρησης», η κατασυκοφάντηση του αντιδικτατορικού αγώνα και η απενοχοποίηση των ξένων μυστικών υπηρεσιών, η κρυφή καθοδήγηση, ακόμη και η εκδοχή της διάβρωσης της 17N από σκοτεινά κέντρα, απετέλεσαν τους πυρήνες των βιβλίων». Η παρουσίαση της οργάνωσης και των μελών της, ιδιαίτερα μετά την

εξάρθρωσή της, μέσα από αποδομήσεις και αναδομήσεις με αυθαίρετο τρόπο έτσι ώστε να πεισθεί ο πολίτης ότι η τρομοκρατία έχει εξαλειφθεί δεν αναιρούν το γεγονός ότι «Κατά τη διάρκεια της δράσης της 17N υπήρχε ένας «ιδιότυπος διάλογος» του δημόσιου χώρου με την Οργάνωση, ο οποίος διεκόπη μετά τη σύλληψη των μελών (και βέβαια κατά τη διάρκεια της δίκης) με βάση το (ξενόφερτο) σκεπτικό ότι «χωρίς δημοσιότητα η τρομοκρατία» εξαφανίζεται» (Πανούσης, 2004, σελ. 13). Η άποψη ότι η τρομοκρατία επιβιώνει μέσα από τη δημοσιότητα που επιδιώκει δεν μπορεί να αποτελεί κριτήριο εμφάνισης και διατήρησής της, ιδιαίτερα στις σημερινές συνθήκες όπου η δημοσίευση προκηρύξεων στο διαδίκτυο τείνει να γίνει καθημερινό φαινόμενο ενώ γεννά σειρά προβλημάτων που σχετίζονται με την ανοχή στην ελευθερία της έκφρασης στη δημοκρατία ακόμη και από τους ίδιους της τους εχθρούς. Η παρουσίαση, καταγραφή και ερμηνεία ενός τρομοκρατικού γεγονότος και του τρομοκρατικού λόγου που το υποστηρίζει δεν προοικονομεί την συμφωνία με τα λόγια και τα έργα των τρομοκρατών (Πανούσης, 2004). Ο τρόπος όμως που προβάλλεται η παρουσίαση, καταγραφή και ερμηνεία ενός τρομοκρατικού γεγονότος από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης οφείλει να λαμβάνει υπόψη την πιθανότητα ο φόβος που επικοινωνείται να είναι αντιστρόφως ανάλογος του φόβου που ο λόγος και τα έργα της τρομοκρατίας αναπαράγουν. Έτσι «Στα ελληνικά Media η δραματοποίηση του σήριαλ της τρομοκρατίας πήρε διαστάσεις «εθνικού ιερού πολέμου»» (Πανούσης, 2004, σελ. 23) ή αλλιώς «ζητήματος τιμής» όπως τονίζει η Καρδαρά (2003, σελ. 27). Υποστηρίζοντας την ελευθερία της έκφρασης και την ικανότητα αξιολόγησης των επιχειρημάτων των τρομοκρατών από τους ίδιους τους πολίτες, ο Πανούσης (2004) παρατηρεί ότι μεγαλύτερο πρόβλημα δημιουργείται στη δημοκρατία από την παραποίηση, μυθοποίηση και διαστρέβλωση του υποτιθέμενου τρομοκρατικού λόγου μέσα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παρά από τον ίδιο το

λόγο των τρομοκρατών per se. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, συμπεριφέρονται, σε αυτό το ζήτημα, σαν να θεωρούν τον πολίτη άβουλο κοινωνικό και πολιτικό υποκείμενο που χρειάζεται εξωτερική καθοδήγηση προκειμένου να αντισταθεί στην τρομοκρατική σαγήνη, επιβεβαιώνοντας επί της ουσίας, ακουσίως, τη λογική της ίδιας της τρομοκρατίας.

Η Καρδαρά (2003) θεωρεί ότι η τρομοκρατία ως φαινόμενο αποτέλεσε πρόσφορο αντικείμενο εκμετάλλευσης από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, προκειμένου να ασκήσουν στρατηγικές επιρροής διαφορετικών συμφερόντων στο πολιτικο-κοινωνικό γίγνεσθαι. Έτσι αν και τα ίδια τα μέσα μαζικής επικοινωνίας συνέβαλλαν στην κατασκευή του «μύθου» της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» τα ίδια τα μέσα συνέβαλλαν στην αποκαθήλωση και απομυθοποίησή της, καταστρατηγώντας σε αρκετές περιπτώσεις ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, εκβιάζοντας συμπεράσματα και αναδεικνύοντας μια σχιζοφρενική διάσταση, από τη μια πλευρά να αποτελεί «οικογενειακή» υπόθεση και από την άλλη να διατηρεί σχέσεις με τη διεθνή της τρομοκρατίας. Παρατηρεί δε η συγγραφέας (Καρδαρά, 2003, σελ. 20) ότι η σχέση τρομοκρατίας και ΜΜΕ παρουσιάζει το εξής παράδοξο χαρακτηριστικό: *«στη σύγχρονη κοινωνία τα πραγματικά στοιχεία που περικλείει ένα γεγονός και η μυθοπλασία που διακρίνει τα ΜΜΕ και κυρίως την τηλεοπτική εικόνα είναι άρρηκτα δεμένα μεταξύ τους. Το πραγματικό δηλαδή προστίθεται στην εικόνα σαν προσφορά-δώρο τρόμου, σαν ένα επιπλέον δέος. Αντί να υπάρχει πρώτα η βία του πραγματικού και εν συνεχεία να προστίθεται το δέος από την εικόνα, συμβαίνει το αντίθετο: πρώτα υπάρχει η εικόνα και έπειτα προστίθεται το δέος από το πραγματικό»* ενώ διαμορφώνεται από απουσία κριτηρίων ανάλυσης και παρουσίασης του φαινομένου (χρόνος, χώρος, τρόπος, κοινωνικο-πολιτικό σύστημα και σχέσεις).

Ένα άλλο ζήτημα που σχετίζεται με την παρουσίαση του τρομοκρατικού λόγου στα μέσα μαζικής επικοινωνίας αφορά στην μετάφραση των προκηρύξεων των τρομοκρατικών οργανώσεων όταν εκείνη γίνεται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη γλωσσικά κριτήρια και περιορισμοί που καθιστούν ένα προϊόν μετάφρασης έγκυρο και αξιόπιστο. Κατά τον A. S. Clark (2009) η γλωσσική απόδοση των νοημάτων των προκηρύξεων από την αραβική στην αγγλική γλώσσα, με χαρακτηριστικό παράδειγμα εκείνων της Al'Qaeda, παρουσιάζει προβλήματα αξιοπιστίας καθώς δεν αποτυπώνεται πάντα το πολιτισμικό υπόβαθρο που αναδύεται από την ίδια τη γλώσσα των προκηρύξεων. Συχνά η μετάφραση και απόδοσή τους στα δυτικά μέσα μαζικής επικοινωνίας εξαρτάται από τις προσωπικές επιλογές του μεταφραστή και το πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, αναδεικνύοντας οντολογικά κενά. Αυτή η παρατήρηση, δηλαδή ο βαθμός ικανοποιητικής απόδοσης των νοημάτων του τρομοκρατικού λόγου από γλώσσα σε γλώσσα, θα μπορούσε να αποτελέσει επιχείρημα κριτικής και στην περίπτωση της ανάλυσης των προκηρύξεων μέσα από μεταφράσεις όπως για παράδειγμα από τα ελληνικά στην αγγλική ή άλλη γλώσσα και στην εξαγωγή συμπερασμάτων².

Ο παραγόμενος τρομοκρατικός λόγος έχει απασχολήσει την επιστημονική κοινότητα αλλά σε βαθμό αντιστρόφως ανάλογο του μεγέθους του φαινομένου της τρομοκρατίας. Η αναγκαιότητα να αναλυθεί και να κατανοηθεί ο ίδιος ο τρομοκρατικός λόγος ως προϊόν προπαγάνδας των τρομοκρατικών οργανώσεων, ως μέσο άσκησης επιρροής, διατύπωσης θέσεων και στόχων μέσα από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας παρατηρείται από τους Bowie & Schmid, 2011, Cordes, 1987, Miller 1987, Wright, 1991 και αναλύεται διεξοδικότερα στο κεφάλαιο της Μεθοδολογίας.

² Παράδειγμα μπορεί να αποτελέσει η ανάλυση των προκηρύξεων της οργάνωσης από τον Corsun (1991) και η αποτύπωση του προφίλ της οργάνωσης «17 Νοέμβρη».

Τα τελευταία χρόνια με την σαφή αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, ειδικά ενός μαζικού μέσου επικοινωνίας όπως το διαδίκτυο, από τις τρομοκρατικές οργανώσεις, η ανάλυση του τρομοκρατικού λόγου, ως προϊόν προπαγάνδας αλλά και οριζόντιας επικοινωνίας μεταξύ των μελών ή υποστηρικτών μια τρομοκρατικής οργάνωσης, φαίνεται ότι είναι περισσότερο από αναγκαία (Weimann, 2008). Η μελέτη της ρητορικής της τρομοκρατίας αφορά, μεταξύ άλλων, στην συστηματική ανάλυση των αυτοβιογραφιών των τρομοκρατών και του ατομικού γραπτού λόγου τους, καθώς στη ρητορική τους περιγράφονται πέρα από τις προσωπικές εμπειρίες και συμπεριφορές, οι στρατηγικές της ίδια της οργάνωσης, οι οργανωτικές αρχές (Altier, Horgan, & Thoroughgood, 2012). Η Colvin (2009) παρατηρεί την εξέλιξη της Ο. Μάινχοφ, ηγετικού στελέχους της γερμανικής τρομοκρατικής οργάνωσης «Κόκκινος Στρατός» (RAF), από τις γραπτές τις παρεμβάσεις για το γυναικείο ζήτημα και το φεμινισμό, ούσα γνωστή δημοσιογράφος, μέχρι την υποστήριξή της στον ανταρτοπόλεμο και στην επανάσταση, όπως φαίνεται μέσα από τα κείμενά της την περίοδο που βρισκόταν στην φυλακή. Παρατηρεί δε η Colvin ότι στην περίπτωση της Μάινχοφ φαίνεται ότι έπαιξε ρόλο η διαχείριση των αντιφάσεων μιας γενιάς ανθρώπων, στην διχοτομημένη Γερμανία, που επιχειρούσε να αποβάλλει το στίγμα του φασισμού φτάνοντας ακόμα και σε ισοπεδωτική ρητορική ώστε να ταυτίζει το Άουσβιτς με τον πόλεμο του Βιετνάμ, όπως στην περίπτωση της Μάινχοφ.

Από την άλλη πλευρά επιχειρείται η διατύπωση μιας τυπολογίας του τρομοκρατικού λόγου έτσι όπως προκύπτει από τα διαφορετικά κείμενα που δημοσιοποιούνται από τους ίδιους. Σύμφωνα με αυτή την τυπολογία (Pluchinsky, 2015) οι προκηρύξεις των τρομοκρατικών οργάνσεων μπορούν να ταξινομηθούν σε τρία είδη περιεχομένου: 1. στις προκηρύξεις ανάληψης ευθύνης μιας πράξης τους, που χαρακτηρίζονται ως προκηρύξεις επίθεσης, 2. στις προκηρύξεις που είναι

περισσότερο εκτενείς και καλύπτουν ζητήματα οργανωτικής ανάπτυξης, πολιτικής εκτίμησης, που χαρακτηρίζονται ως προκηρύξεις στρατηγικής και 3. στις προκηρύξεις που δεν συσχετίζονται με μια πράξη της οργάνωσης, ούτε με στρατηγική αλλά κυρίως με γεγονότα όπως οι εκλογές και χαρακτηρίζονται ως ειδικού τύπου. Θα πρέπει εδώ να ειπωθεί ότι αυτή η τυπολογία των προκηρύξεων έχει ενδιαφέρον αλλά δεν θα πρέπει να είναι απόλυτη καθώς υπάρχουν περιπτώσεις όπου ένα κείμενο μιας τρομοκρατικής οργάνωσης δεν έχει απαραίτητα ξεκάθαρο χαρακτήρα και μπορεί να περιλαμβάνει και τα τρία χαρακτηριστικά όπως ανάληψη ευθύνης, στρατηγική και ειδική τοποθέτηση επί ενός γεγονότος.

Τα τελευταία επίσης χρόνια έχει αρχίσει να προσεγγίζεται το φαινόμενο της τρομοκρατίας, μέσα από την ανάλυση του τρομοκρατικού λόγου, με την υιοθέτηση της θεμελιωμένης θεωρίας, δηλαδή της ανάδυσης της θεωρητικής ερμηνείας ενός φαινομένου μέσα από τα ίδια τα εμπειρικά δεδομένα και τις παραμέτρους που το συνθέτουν, σε συνδυασμό με άλλες μεθοδολογίες έρευνας. Η αξιοποίηση της θεμελιωμένης θεωρίας στη μελέτη του τρομοκρατικού λόγου τονίζεται από τους Lindauer (2012), Rogan (2010), ενώ εκτενέστερη αναφορά υπάρχει στο κεφάλαιο της Μεθοδολογίας.

A.1.1 Ορισμός πολιτικής βίας

Η βία αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της τρομοκρατίας είτε πρόκειται για επιθέσεις με στόχους υλικές υποδομές είτε για επιθέσεις με ανθρώπινους στόχους. Οι βίαιες ενέργειες που προαναγγέλλονται ή αιτιολογούνται μέσα από τα κείμενα και τις προκηρύξεις των τρομοκρατών έχουν ως αποτέλεσμα, την απώλεια ανθρώπινων ζωών, την καταστροφή περιουσιών δημοσίου και ιδιωτικού συμφέροντος, υπό την μορφή της ευθείας στόχευσης και της παράπλευρης απώλειας κατά την υλοποίηση

ενός τρομοκρατικού χτυπήματος. Παράλληλα και κυρίως μέσα από τα κείμενα των τρομοκρατών αναπαράγονται μορφές συμβολικής βίας, με συγκεκριμένες ή γενικές αναφορές σε στόχους. Συγχρόνως αναφέρονται στα κίνητρα, στις επιδιώξεις και στις προσδοκίες τους, στα συμφέροντα και στα ενδιαφέροντά τους.

Οι πολλές και διαφορετικές εκφάνσεις της πολιτικής βίας εκφράζονται κάθε φορά χωρίς απαραίτητα να θεωρούνται τρομοκρατικές. Αντίθετα η τρομοκρατία χωρίς την αναφορά στην πολιτική βία και στην πρακτική εφαρμογή της δεν μπορεί να επιτύχει τους στόχους της. Ο στόχος της χρήσης συμβολικής και φυσικής βίας από τους τρομοκράτες λειτουργεί σε δύο επίπεδα. Αφενός δηλώνει την εναρμόνιση των ευαγγελιζόμενων σκοπών με τα μέσα επίτευξής τους που είναι η φυσική εξόντωση του αντίπαλου. Αφετέρου λειτουργεί ως μηχανισμός προσαρμογής της συμπεριφοράς επικοινωνώντας με τρεις βασικούς αποδέκτες: τον εκάστοτε αντίπαλο και το κοινωνικό-οικονομικό, πολιτικό και πολιτισμικό του περιβάλλον, την κοινωνική ομάδα για χάριν της οποίας προβαίνει σε τρομοκρατικές πράξεις αλλά και την ίδια την οργάνωση ή άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις.

Έτσι η βία λειτουργεί ταυτόχρονα ως μηχανισμός εκφοβισμού και προειδοποίησης για συμμόρφωση και αλλαγή τακτικής προς τον αντίπαλο, ως μηχανισμός προστασίας του κοινού και εκδίκησης/διεκδίκησης προς όφελός του, ως μηχανισμός επιβεβαίωσης και συσπείρωσης της εξουσίας στο εσωτερικό της οργάνωσης και προβολής της ικανότητας και δυνατότητας των τρομοκρατών απέναντι σε άλλους τρομοκράτες.

Η πολιτικό-ιδεολογική τεκμηρίωση της άσκησης βίας υπό τη μορφή της ένοπλης δράσης πραγματοποιείται μέσα από τα κείμενα των τρομοκρατών και συχνά αντλείται από πολιτικό-ιδεολογικούς χώρους της αριστεράς, της δεξιάς, του αναρχισμού, του θρησκευτικού δογματισμού και της ρατσιστικής επιθετικότητας. Ο

πολιτικό-ιδεολογικός λόγος που αναπαράγεται και επικοινωνείται μέσα από παλαιά και νέα κείμενα τρομοκρατικών οργανώσεων αναφέρεται σε ορθόδοξες και κριτικές θεωρίες και απόψεις περί μαρξισμού, λενινισμού, αναρχισμού, σοσιαλισμού, εθνικισμού, ναζισμού, με αυτούσιες παραπομπές, παραποιημένες εκφράσεις, διαστρεβλωμένα νοήματα με ακριβή ή ανακριβή ιστορικά παραδείγματα, γεγονότα και αναφορές, προσαρμόζοντας την έντυπη προπαγάνδα τους στις αναγκαιότητες της ένοπλης δράσης. Ο λόγος όμως που έχει παραχθεί ως αποτέλεσμα επιστημονικής, δημοσιογραφικής έρευνας ή αποτύπωσης προσωπικών εμπειριών μεταφέρεται στα κείμενα των τρομοκρατών αποκομμένος από το υπόλοιπο περιεχόμενό του και την ειδική και γενική ιστορική αναγκαιότητα που τον ανέδειξε. Οι ειδικές αναφορές στο διαλεκτικό υλισμό, στις ελευθεριακές κομμούνες ή στην εθνική ανεξαρτησία και στον ανταρτοπόλεμο μπορεί να αποτελούν αναγκαία χρηστικά επιχειρήματα για τη σύνταξη, κατά περίπτωση, ενός υποστηρικτικού, επεξηγηματικού κειμένου τρομοκρατικής ένοπλης δράσης, ενός κειμένου κοινωνικής επιρροής του πληθυσμού και σύγκρουσης με τον οριζόμενο ως εχθρό. Η χρήση όμως τέτοιου είδους αναφορών από τον παραγόμενο τρομοκρατικό λόγο δεν προϋποθέτει απαραίτητα την βαθύτερη κατανόησή τους από μια τρομοκρατική οργάνωση και την πολιτικό-ιδεολογική ταύτιση των τρομοκρατών με τις θεωρίες και απόψεις που χρησιμοποιούν. Η περιορισμένη διεπιστημονική διερεύνηση, τις προηγούμενες δεκαετίες, του τρομοκρατικού λόγου (προκηρύξεις, συνεντεύξεις και μαρτυρίες βιογραφικού τύπου) σε διεθνές επίπεδο καθυστέρησε την σε βάθος κατανόηση του σκεπτικού της πολιτικής τεκμηρίωσης της ένοπλης βίας. Με την εξέλιξη των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και ιδιαίτερα του διαδικτύου στις αρχές του '90, μετά την τρομοκρατική επίθεση στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου στις 11 Σεπτεμβρίου 2001 από την Al'Qaeda, και την σταδιακή αύξηση των επιθέσεων σε δημόσιους χώρους ενάντια σε

άοπλους πολίτες όπως σε μαζικά μέσα μεταφοράς σε Ισπανία (2004), Ηνωμένο Βασίλειο (2005), Ρωσία (2010) με μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης από το 2011 και μετά, όπως η δολοφονία μελών της Εργατικής Νεολαίας στη Νορβηγία από τον Breivik με την κυνική περιγραφή των στόχων του στο πολυσέλιδο μανιφέστο, το χτύπημα στον Μαραθώνιο της Βοστώνης (2013) και οι πρόσφατες επιθέσεις Τσετσένων αυτονομιστών σε λεωφορεία και στο σιδηροδρομικό σταθμό του Βόλβογκραντ στην Ρωσία (2014), άρχισε να διαφαίνεται η αναγκαιότητα της επιστημονικής ανάλυσης του τρομοκρατικού λόγου ως φορέα κοινωνικής επιρροής αλλά και κοινωνικοποίησης και εξέλιξης της ένοπλης βίας ως πολιτική πράξη.

Στην Ελλάδα παρατηρείται ομοίως τα τελευταία χρόνια μια σταθερή αύξηση των τρομοκρατικών επιθέσεων με άμεσο ή έμμεσο στόχο τον πολίτη παράλληλα με τη συνέχιση επιθέσεων σε κρατικούς και πολιτικούς στόχους. Αξίζει να αναφερθεί η περίπτωση της τοποθέτησης εκρηκτικών μηχανισμών στο Μετρό του Αιγάλεω (2012) από την οργάνωση «Αντάρτικο Πόλεων», σε εμπορικό κέντρο στην Κηφισιά από την οργάνωση «Σύμπραξη Αναρχικών Οργανώσεων: Άγρια Ελευθερία και Υποκινητές Κοινωνικών Εκρήξεων» και η δηλητηρίαση με υδροχλωρικό οξύ συγκεκριμένου αριθμού αναψυκτικών ευρείας κατανάλωσης παραγωγής των πολυεθνικών Coca-Cola και Nestle από την οργάνωση «FAI/IRF Άτυπη Αναρχική Ομοσπονδία/Διεθνές Επαναστατικό Μέτωπο» (2013). Τα παραπάνω περιστατικά τρομοκρατίας απέτυχαν λόγω της ίδιας της ενημέρωσης από πλευράς τρομοκρατών εκτός από την περίπτωση στο Μετρό του Αιγάλεω όπου ο εκρηκτικός μηχανισμός έγινε άμεσα αντιληπτός. Αν και τα παραπάνω περιστατικά δεν οδήγησαν σε απώλεια ανθρώπινων ζώων και υλικών ζημιών είναι περισσότερο από προφανές ότι η ασφάλεια των πολιτών δεν μπορεί να εξαρτηθεί από τα «ευγενή» κίνητρα, τις διαθέσεις των τρομοκρατών και την αναγκαιότητα της προπαγάνδας τους.

Οι ήδη υπάρχουσες προσεγγίσεις του φαινομένου από τις κοινωνικές επιστήμες έχουν αναδείξει σημαντικές πτυχές του αλλά δεν επαρκούν για να εξηγήσουν ένα φαινόμενο που εκτός από το κράτος, τους πολιτικούς και οικονομικούς εταίρους, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, θέτει ανοιχτά πλέον στο στόχαστρό του ίδιους τους πολίτες ξεπερνώντας την πιθανότητα και πρόβλεψη της «παράπλευρης απώλειας» σε επιχειρησιακά «επιτυχημένες» ενέργειες. Οι προσεγγίσεις που έχουν αναπτυχθεί δεν είναι αρκετές, μέχρι στιγμής, για τη διαμόρφωση ειδικής και γενικής στρατηγικής πρόληψης και αποτροπής του φαινομένου σε συνθήκες δημοκρατίας. Οι απόψεις περί ψυχολογικά διαταραγμένων προσωπικοτήτων των τρομοκρατών, διεκδίκησης πολιτικών στόχων που βασίζονται στο δίπολο του δίκαιου και άδικου κόσμου, του καταπιεστή και του καταπιεζόμενου, της εξάρτησης και ανεξαρτησίας διαφορετικών κοινωνικών ομάδων προσεγγίζουν το φαινόμενο φωτίζοντας μερικές από τις παραμέτρους του χωρίς να εξηγούν επαρκώς και σε βάθος κάθε περίπτωση ξεχωριστά, έτσι ώστε να είναι σε θέση να προτείνουν αποτελεσματικά μέτρα άμυνας των αστικών δημοκρατικών κοινωνιών και των πολιτών τους απέναντι στο νέο δόγμα του 21^{ου} αιώνα ότι «όλοι αποτελούν δυνητικούς στόχους ανάλογα με τους σκοπούς μας».

Σύμφωνα με τα παραπάνω, στην παρούσα έρευνα κρίνεται αναγκαία η διευκρίνηση των εννοιών της πολιτικής δύναμης, της πολιτικής αδυναμίας και της πολιτικής βίας εκτός τρομοκρατικού πλαισίου και η διερεύνηση της τεκμηρίωσής της στον παραγόμενο τρομοκρατικό λόγο, στην προκειμένη περίπτωση στην ανάλυση των προκηρύξεων της «17 Νοέμβρη», της πλέον μακροβιότερης ενεργής τρομοκρατικής οργάνωσης στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, μέσα στο πολιτισμικό, κοινωνικό, πολιτικό πλαίσιο στο οποίο αυτός αναπτύσσεται. Η οργάνωση «17

Νοέμβρη» αποτελεί σημείο αναφοράς στον παραγόμενο λόγο της νέο-τρομοκρατίας ή αλλιώς της μετά «17 Νοέμβρη» εποχής εξελίσσοντας τη συνέχιση του φαινομένου.

Όπως παρατηρεί η Arendt (2000), η κατανόηση της βίας στο πολιτικό επίπεδο ταυτίζεται, από θεωρητικούς που προσδιορίζονται ιδεολογικά στο χώρο της δεξιάς και της αριστεράς, από το Sorel μέχρι το Mills, με την έννοια της δύναμης, η οποία εμφανίζεται στην απόλυτη μορφή της ως βία και καταλήγει υποστηρίζοντας ότι η εξίσωση αυτή έχει ισχύ εφόσον κάποιος «ασπάζεται την εκτίμηση του Μάρξ ότι το κράτος είναι όργανο καταπίεσης στα χέρια της άρχουσας τάξης» (Arendt, 2000, σελ. 95). Ο Weber (2004) εξηγεί ότι η άσκηση φυσικής βίας είναι μέσο για την ύπαρξη του κράτους όπως και κάθε άλλης μορφής πολιτικής οργάνωσης με τη διαφορά ότι στην αστική κοινωνία η νομιμοποιημένη χρήση βίας είναι μονοπώλιο του κράτους ως φορέα εξουσίας³. Το δικαίωμα ατόμων και οργανώσεων να ασκήσουν βία εξαρτάται από το αν και σε ποιο βαθμό αυτό προβλέπεται από το νόμο. Η βία παρατηρείται σε συστήματα οργάνωσης που δεν έχουν σαφή πολιτικό στόχο, όπως οι θρησκείες, αλλά που σε ιστορικές περιόδους και σε συγκεκριμένες περιστάσεις ανέδειξαν, πέρα από οικονομικό, πολιτισμικό, και πολιτικό χαρακτήρα όπως ο ινδουισμός και ο καθολικισμός με τις έννοιες της διαφθοράς και της αμαρτίας να αποτελούν προϋπόθεση για την βία ως μέσο τιμωρίας, για τους διαφθορείς, και αποκατάστασης της τάξης. Όπως ο προτεσταντισμός που ενισχύει την άσκηση δύναμης από το κράτος

³ Η έννοια του κράτους προσλαμβάνει ιστορικά διαφορετικό περιεχόμενο. Στην περιγραφή του Χόμπς (1989) είναι η κατάσταση στην οποία η προστασία των ελευθεριών των πολιτών για την επιβίωσή τους και την εξέλιξη της κοινωνίας, μεταβιβάζεται σε ένα ή περισσότερα πρόσωπα που έχουν τη δύναμη να το πράξουν. Για τους Marx και Engels (1969, 1986) το κράτος στην αστική κοινωνία αποτελεί έναν συγκεντρωτικό μηχανισμό εξουσιών που ρυθμίζουν και ελέγχουν τις κοινωνικές και ιδιωτικές σχέσεις των πολιτών προς όφελος της αστικής τάξης, επιβάλλοντας την κυριαρχία του κεφαλαίου στην παραγωγή και στην εργασία και ενισχύοντας την κοινωνική και οικονομική εκμετάλλευση. Στην εξελικτική του μορφή ο Οππενχάιμ (2002) παρατηρεί ότι η ύπαρξη κράτους χωρίς την εκμετάλλευση μεταξύ κοινωνικών τάξεων είναι εφικτή στο βαθμό που το κράτος θα διατηρήσει το γραφειοκρατικό του χαρακτήρα υποστηρίζοντας την αυτοδιοικούμενη κοινωνία, μεταφέροντας το κέντρο βάρους από το πολιτικό στο διοικητικό προς όφελος των πολιτειακών ελευθεριών.

αποδίδοντάς του μεταφυσικές ιδιότητες και ο ισλαμικός φονταμενταλισμός που υιοθετεί την άσκηση βίας στη βάση του ιερού πολέμου (jihad)⁴. Η βία, ως μέσο, είναι παρούσα στις κοινωνικές σχέσεις όπου η εξουσία είναι ο στόχος για την κυριαρχία συμφερόντων (Weber, 2004). Η εξουσία στο Weber, σύμφωνα με τον Tatsis (όπως αναφέρεται σε Κοσκινάς, 1996, σσ. 34-35), αφορά στη δύναμη που πραγματώνεται, χωρίς όμως να ταυτίζεται, με τους νομιμοποιητικούς μηχανισμούς της. Έτσι η έννοια του ηγέτη και της διακυβέρνησης δεν ταυτίζεται με την έννοια της δύναμης αλλά αφορά στον νομιμοποιημένο φορέα της που ασκεί αυτή τη δύναμη μέσα από ένα συγκεκριμένο είδος εξουσίας.

Ο Mills (2000, σελ. 171) διαπιστώνει ξεκάθαρα ότι «κάθε είδος πολιτικής είναι ένας αγώνας για εξουσία με υπέρτατη μορφή τη βία» και αναφέρει ότι οι ελίτ του έθνους-κράτους χρησιμοποιούν αυτοβούλως τη δύναμη της θέσης και του ρόλου τους αλλάζοντας το θεσμικό τους ρόλο και τους θεσμούς, με χαρακτηριστικά ιστορικά παραδείγματα την καταστρατήγηση του γαλλικού Συντάγματος στην 18^η Μπρυμαίρ από το Ναπολέοντα, την αυτοανακήρυξη του Χίτλερ σε ηγέτη και άλλα. Η άσκηση της δύναμης των ελίτ εξαρτάται από τον κυρίαρχο τύπο κοινωνίας, δημόσιας (public) ή μαζικής (mass). Το κυρίαρχο μοντέλο επικοινωνίας είναι η ειδοποιός διαφορά στην μια ή στην άλλη περίπτωση. Στη μαζική κοινωνία το κυρίαρχο επικοινωνιακό μοντέλο είναι τα επίσημα μέσα μαζικής ενημέρωσης όπου τα ακροατήρια

⁴ Όπως τονίζεται από πολλούς συγγραφείς σχετικά με το ζήτημα της βίας με θρησκευτικά κίνητρα, κατά ιστορικές περιόδους συγκεκριμένες θρησκευτικές τάσεις και πρακτικές υιοθετήθηκαν στη βάση πολιτικών συμφερόντων ενώ πολιτικά συμφέροντα αποκρύπτονταν κάτω από το θρησκευτικό μανδύα (Burns, 2008). Η βία που εκδηλώνεται υπό το πρίσμα θρησκευτικών κινήτρων παρουσιάζεται ως μέσο για έναν ευγενή σκοπό και επιτυγχάνεται μέσα από μια διαδικασία ηθικής απομάκρυνσης από τον εχθρό και γνωστικού επαναπροσδιορισμού του. Επιπλέον, ένα θρησκευτικό σύστημα οργάνωσης που βασίζεται σε συγκεκριμένες αξίες είναι σε θέση να υποστηρίξει ένα πολύπλοκο οργανωτικό μοντέλο ανάπτυξης δράσης με έμφαση στην πληροφόρηση, στη φαντασίωση της σύγκρουσης, σε προσωπικό και κοσμικό επίπεδο, καθοδηγώντας τα μέλη του μέσα από οργανωτικές και γνωστικές λειτουργίες (Burns, 2008), υποκαθιστώντας με αυτό τον τρόπο την ιδεολογία.

μετατρέπονται περισσότερο σε επικοινωνιακές αγορές και είναι δέκτες πληροφοριών της κεντρικής εξουσίας παρά σε χώρους αμφίδρομης επικοινωνίας (Mills, 2000). Η άποψη ότι η βία αποτελεί προνόμιο των ελίτ παρουσιάζεται σε διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια με ρίζες και στην αρχαία ελληνική γραμματεία. Ο Πλάτωνας στην «Πολιτεία» του αναπτύσσει την ιδέα της άσκησης της εξουσίας από τους άριστους προβάλλοντας ένα απολυταρχικό πολίτευμα που μονοπωλεί τη βία ενώ ο Θουκυδίδης στα «Ιστορικά» τονίζει ότι η κυρίαρχη πολιτική ομάδα που ασκεί την εξουσία σε ένα απολυταρχικό πολίτευμα δε μπορεί παρά να στηριχθεί στην πολιτική βία για να επιβληθεί και να παραμείνει σε αυτή (Docker, 2008). Το ζήτημα της δύναμης και κατ' επέκταση της βίας ως εκδήλωσής της εμφανίζεται ως εξελικτική συγκρουσιακή διαδικασία της ανθρωπότητας για το μετασχηματισμό των κοινωνιών ανάλογα με τις υποκειμενικές προσδοκίες διαφορετικών κοινωνικών ομάδων και την άμυνα που αναπτύσσουν απέναντι σε άλλες κοινωνικές ομάδες που τους επιβάλλουν το δικό τους υποκειμενικό μοντέλο κοινωνίας με βίαια μέσα (Castells, 2004). Ο Engels (1947) επιχειρηματολογεί στην άποψη ότι η κυριαρχία και η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο είναι προϋπόθεση για την κυριαρχία του ανθρώπου στο φυσικό περιβάλλον, είναι μια προοδευτική διαδικασία όπου η αναγκαιότητα της προσαρμογής του ανθρώπου σε νέα περιβάλλοντα και ανάγκες επιτυγχάνεται ιστορικά με δυναμικό τρόπο, όπως στη Γαλλική Επανάσταση, υποστηρίζοντας τη ρήση του Μάρξ (Marx & Engels, 1932, 1969) ότι αυτή η δύναμη μπορεί, σε συγκεκριμένες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, όπως η βιομηχανική επανάσταση, να έχει ένα γενεσιουργό επαναστατικό ρόλο, στη βάση της ταξικής πάλης αστών-προλεταρίων, αντικατάστασης των παλιών με νέες μορφές κοινωνικής οργάνωσης και εξάλειψης της σχέσης εκμεταλλευτή-εκμεταλλευόμενου προς μια αταξική κοινωνία.

Το μονοπώλιο της βίας όμως, όπως ορίζεται στο Weber, ως νομιμοποιημένο μέσο άσκησης εξουσίας από την πλευρά του κράτους δεν είναι ικανοποιητική αιτιολόγηση για να γίνει κατανοητό το φαινόμενο της τρομοκρατίας στην αστική δημοκρατία. Η υιοθέτηση της οργανωμένης ένοπλης «αντίστασης» σε ένα δημοκρατικό καθεστώς δεν αποτελεί απαραίτητα την απάντηση στην χρήση του μονοπωλίου της βίας από πλευράς του κράτους. Η τρομοκρατική οργάνωση «17 Νοέμβρη» ξεκίνησε τη δράση της ακριβώς τη στιγμή που η δημοκρατία στην Ελλάδα αποκαταστάθηκε μετά από μια πολύχρονη χούντα. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η άποψη του Tilly (2003) ότι η συλλογική βία των «ειδικών της βίας» εξαρτάται ποιοτικά και ποσοτικά από το πολιτειακό καθεστώς μέσα στο οποίο εκδηλώνεται, αυταρχικό ή δημοκρατικό, που τους επιτρέπει ή τους αποτρέπει από το να εξελιχθούν σε αυτονομημένα σχήματα διεκδίκησης εξουσίας στη βάση ομοιογενών συμφερόντων⁵. Έτσι παρατηρείται ότι η αύξηση περιστατικών συλλογικής βίας σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα είναι ευθέως ανάλογη με το κατά πόσο εκείνοι που εμπλέκονται σε αυτές τις μορφές συλλογικής βίας κατορθώνουν να ξεφύγουν του πολιτικού ελέγχου.

Από την άλλη πλευρά η προσέγγιση του Marx στην πολιτική βία ως αναγκαιότητα που γεννιέται στα πλαίσια της βιομηχανικής ανάπτυξης, στην συνειδητοποίηση του προλεταριάτου για ανατροπή των σχέσεων εκμετάλλευσης που οδηγεί αναπόφευκτα στην ταξική σύγκρουση, επίσης δεν εξηγεί την εμφάνιση της τρομοκρατίας στη δημοκρατία. Η Ελλάδα την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης

⁵ Η Arendt (2005) περιγράφει κάτι ανάλογο για τους «επαγγελματίες επαναστάτες», παρατηρώντας ότι, αν και σε ορισμένες ιστορικές στιγμές η παρουσία τους είναι καταλυτική, εντούτοις δεν είναι εκείνοι που προετοιμάζουν και πραγματοποιούν μια επανάσταση αλλά εκείνοι που στην μετα-επαναστατική περίοδο στοχεύουν στην κεφαλαιοποίηση της δράσης τους με τη συμμετοχή τους στο νέο status quo. Αυτή η συμμετοχή βασίζεται κυρίως στην αναγνωρισιμότητά τους και λιγότερο στα ιδεολογικά προτάγματα ή στις ιδιαίτερες ικανότητές τους.

δεν είχε καν συσταθεί ως έθνος-κράτος αλλά και στη μετέπειτα πορεία της δεν ανέπτυξε τις βάσεις για την οργάνωση βιομηχανικής παραγωγής και διαμόρφωσης προλεταριακής κουλτούρας, κατά τα πρότυπα της Γερμανίας και των Η.Π.Α., χωρών στις οποίες βασίστηκε η τεκμηρίωση της θεωρίας του Marx.

Σε αυτό το σημείο διευκολύνει τη συζήτηση η προσέγγιση της Arendt η οποία διακρίνει τις έννοιες της δύναμης και της βίας και θεωρεί ότι είναι αντιστρόφως ανάλογες διαπιστώνοντας μάλιστα ότι η βία υποδηλώνει την απουσία της επικοινωνίας και του διαλόγου όπου τη θέση τους παίρνει η σιωπή, το τέλος της δύναμης: «Δύναμη και βία είναι πράγματα αντίθετα· όταν η μια επικρατεί απόλυτα, η άλλη απουσιάζει. Η βία εμφανίζεται εκεί όπου η δύναμη κινδυνεύει, αλλά αν αφηθεί ανεξέλεγκτη, καταλήγει στην εξαφάνιση της δύναμης» και «Η βία μπορεί να καταστρέψει τη δύναμη αλλά είναι εντελώς ανίκανη να τη δημιουργήσει» (Arendt, 2000, σελ. 118). Η δύναμη για την Arendt είναι σύμβαση παραχώρησης εκπροσώπησης νομιμοποιημένη στην κοινή προαποφασισμένη δημόσια δράση των πολιτικών κοινοτήτων και διατηρεί τα πολιτικά της χαρακτηριστικά. Η βία, από την άλλη πλευρά, έχει καθαρά «εργαλειακό χαρακτήρα» (Arendt, 2000, σελ. 107), είναι το τελευταίο καταφύγιο προάσπισης κυριαρχικών συμφερόντων και δεν εξαρτάται από γνώμες και αριθμητική υπεροχή «Η βία μπορεί πάντα να καταστρέψει τη δύναμη· από την κάννη ενός όπλου βγαίνει η πιο αποτελεσματική διαταγή, με αποτέλεσμα την πιο άμεση και τέλεια υπακοή. Αυτό που ποτέ δεν μπορεί να προέλθει από την κάννη είναι η δύναμη» (Arendt, 2000, σελ. 114). Η προσέγγιση της Arendt διακρίνει στην άσκηση της δύναμης προοδευτικά και οπισθοδρομικά χαρακτηριστικά, ανάλογα με την άσκησή της ενώ δεν απαξιώνει τη βία, η οποία εμφανίζεται στη φύση της ανθρώπινης εξέλιξης, άλλοτε αμυντική, επιθετική, επαναστατική αλλά διαφοροποιείται από την χεγκελιανή γενική και γραμμική προσέγγιση εκείνης της

μαρξιστικής θεώρησης ότι οι συγκρούσεις που προκαλούν η άρνηση και η αντίθεση των κοινωνικών σχέσεων οδηγούν τελεολογικά στην ανάπτυξη των κοινωνιών. Η επιστημονική προσφορά της Arendt σε ό,τι αφορά στη διάκριση των βασικών εννοιών που μπορεί να ερμηνεύουν ανθρώπινες συμπεριφορές και κοινωνικές καταστάσεις έγκειται σε ένα ανώτερο μεθοδολογικό επίπεδο: στο γεγονός ότι η υπέρ-απλουστευτική ταύτιση σύνθετων εννοιών όπως πολιτική βία και δύναμη, τρομοκρατία και πολιτική βία, και η πλαισίωσή τους σε γενικούς καθολικούς α-ιστορικούς ορισμούς περισσότερο συσκοτίζει παρά ευνοεί την κατανόηση αυτών των φαινομένων. Αντίθετα η όσο το δυνατόν πιο μεθοδική ανάδειξη των συνθετικών και διαφοροποιητικών χαρακτηριστικών αυτών των εννοιών μέσα από την ιστορική, κοινωνιο-ψυχολογική και πολιτισμική τους πλαισίωση μπορούν να αναδείξουν τα ιδιαίτερα συστατικά πολύπλοκων κοινωνικών φαινομένων όπως η τρομοκρατία στην αστική δημοκρατία.

Επομένως, στο φαινόμενο της τρομοκρατίας, έχει ενδιαφέρον να επιχειρηθεί η διάκριση μεταξύ πολιτικής βίας και πολιτικής δύναμης διατυπώνοντας μια σειρά προβληματισμών ως προς το κατά πόσο η χρήση της πολιτικής βίας από ένοπλες ομάδες σε δημοκρατικούς καιρούς υποδηλώνει την έλλειψη δύναμης συγκεκριμένων κοινωνικών και οικονομικών συμφερόντων που καταφεύγουν σε πολιτική υποστήριξη, δια της προπαγάνδας, των πράξεών τους θεωρώντας ότι δεν διαθέτουν τη δύναμη, δηλαδή την κοινωνική συναίνεση των κοινωνικών ομάδων στις οποίες απευθύνονται, για να υποστηρίξουν και να επικοινωνήσουν τα συμφέροντά τους δια του διαλόγου και των κοινωνικών και πολιτικών ελευθεριών που τους εξασφαλίζει το δημοκρατικό πολίτευμα. Με άλλα λόγια, στην περίπτωση της «17 Νοέμβρη», παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να αναζητηθεί η αδυναμία ή άρνηση δημόσιας παρουσίας των πολιτικών τους επιχειρημάτων ελλείψει κοινού που τους οδηγεί να

προσελκύσουν το λαϊκό αίσθημα μέσω της παρακαμπτήριας οδού της βίας, της επικοινωνίας και επιχειρηματολογίας δια των όπλων στη δημοκρατία, επιβεβαιώνοντας τον ισχυρισμό της Arendt ότι «Η ακραία μορφή δύναμης είναι το Όλοι εναντίον Ενός, η ακραία μορφή βίας είναι το Ένας εναντίον Όλων», εκμεταλλευόμενοι πλέον την «αδυναμία της πλειοψηφίας να εξουδετερώσει τους ταραχοποιούς» καθιστώντας την εκ προοιμίου «κρυφό σύμμαχο της μειοψηφίας» (Arendt, 2000, σελ. 102) και καλλιεργώντας πλέον αυτή την «κρυφή συμμαχία» σε ανοχή μέσα από την προπαγάνδα, μια μονόδρομη επικοινωνιακή διαδικασία αποστολής προκηρύξεων. Με αυτό τον τρόπο μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητή η αναγκαιότητα υιοθέτησης, κατά περίπτωση, έντυπης προπαγάνδας με συγκεκριμένα ιστορικά παραδείγματα και ειδικής και γενικής φρασεολογίας που τοποθετείται σε συγκεκριμένους πολιτικούς χώρους έτσι ώστε να ενισχύσουν την αδύναμη, κρυφή πολιτική ή άλλη ατζέντα μέσα από τη δυναμική που αντλούν από την παραπάνω επιλεκτική υιοθέτηση δικαιολογώντας την παρουσία τους ως «επαναστατική ελίτ» μέσω της ένοπλης δράσης τους.

Οι παραπάνω προβληματισμοί αποκτούν πολύ μεγαλύτερο επιστημονικό ενδιαφέρον αν τεκμηριωθούν ερευνητικά στις θέσεις της Arendt για τα ολοκληρωτικά κινήματα, βασιζόμενη στα ιστορικά παραδείγματα του ναζισμού και του σταλινισμού, και στην υιοθέτηση της τρομοκρατίας σε συνδυασμό με έντυπη προπαγάνδα (Arendt, 1988). Για την Arendt (1988, σελ. 58) «Τα ολοκληρωτικά κινήματα είναι μαζικές οργανώσεις ατόμων αλληλοαποξενωμένων και απομονωμένων. Σε σύγκριση με όλα τα άλλα κόμματα και κινήματα, χαρακτηρίζονται ολοφάνερα από την αξίωση μιας απεριόριστης, αναλλοίωτης και χωρίς όρους νομιμοφροσύνης από την πλευρά του ατομικού οπαδού. Αυτή η απαίτηση διατυπώνεται από τους ηγέτες των ολοκληρωτικών κινήματων πριν ακόμα

καταλάβουν την εξουσία». Η προπαγάνδα των ολοκληρωτικών κινήματων βασίζεται στην έλλειψη προγράμματος, στην παραποίηση της ιστορικής πραγματικότητας, στην καταγγελτική και αποκαλυπτική ρητορική περί σκανδάλων και διαφθοράς, στην ανάγκη εύρεσης υποστηρικτικού λαϊκού υποβάθρου στο οποίο πρέπει να φανούν αξιόπιστοι και στον ακτιβισμό με την τρομοκρατία ως μέθοδο πολιτικής δράσης επιτυγχάνοντας την ίδια στιγμή «να προσελκύει και την πνευματική ελίτ και τον όχλο, ακριβώς επειδή αυτή η τρομοκρατία ήταν τόσο ριζικά διαφορετική από κείνη των προηγούμενων επαναστατικών ομάδων. [...] Το ελκυστικό ήταν ότι η τρομοκρατία είχε γίνει ένα είδος φιλοσοφίας, που εξέφραζε την απογοήτευση, την πικρία και το τυφλό μίσος, ένα είδος πολιτικού εξπρεσιονισμού, που είχε για γλώσσα του τις βόμβες, που παρακολουθούσε με ηδονή την δημοσιότητα που δινόταν στις φανταχτερές ενέργειές του και ήταν έτοιμος να πληρώσει με τη ζωή του την ικανοποίηση της αναγνώρισης της ύπαρξής του από την κανονική κοινωνία» (Arendt, 1988, σελ. 71). Αυτό δηλαδή, που επί της ουσίας περιγράφει η Arendt είναι ένα είδος αυτό-εκπλήρωσης των στρατηγικών, των μέσων και των στόχων.

Για την Arendt ο βαθμός χρήσης της προπαγάνδας είναι αντιστρόφως ανάλογος του μεγέθους ενός ολοκληρωτικού κινήματος και η ίδια βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη όταν το ολοκληρωτικό κίνημα βρίσκεται σε εμβρυακό στάδιο. Σε αυτό το στάδιο εκτός της έντυπης προπαγάνδας επιχειρείται και η προπαγάνδα δια της τρομοκρατίας, η «ένοπλη προπαγάνδα», η οποία εμφανίζεται περιορισμένη και επιλεκτική όταν πραγματοποιείται μέσα σε καθεστώς δημοκρατικό που προσφέρει πολλά περιθώρια ελευθεριών. Η βία στις σχέσεις εξουσίας διαδραματίζει καθοριστικό παράγοντα που εμπεριέχει εξωστρεφή και εσωστρεφή χαρακτηριστικά με την προβολή της φυσικής εξόντωσης του αντιπάλου και της αλτρουιστικής θυσίας από τους φορείς της αντίστοιχα, προς όφελος ενός υπέρτατου σκοπού. Έτσι ο συνδυασμός φυσικής βίας

και ψυχολογικής βίας, δια μέσου της προώθησης στοχευμένων μηνυμάτων με προπαγάνδα, αποτελεί δομικό στοιχείο των σχέσεων εξουσίας που κλιμακώνεται ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο και το επίπεδο της σύγκρουσης, με στόχο από τον παραδειγματισμό μέχρι και την υποταγή όσων την υφίστανται (Κοσκινάς, 1996).

Η Arendt φέρει ως χαρακτηριστικό παράδειγμα τις δολοφονίες κατώτερων στελεχών αντίπαλων πολιτικών παρατάξεων από τους ναζί, στην προ-χιτλερική Γερμανία. Στη βάση της απονομής δικαιοσύνης κατάφεραν να εκμεταλλευτούν με αυτό τον τρόπο την καθυστέρηση των κρατικών θεσμών (δικαιοσύνη, αστυνομία) στην διαχείριση διαφόρων αδικημάτων. Έτσι σύμφωνα με αυτή την «προπαγάνδα ισχύος» «Ο πληθυσμός έβλεπε ότι οι ναζί ήταν πιο ισχυροί από τις αρχές κι ότι ήταν πιο ασφαλές να είναι κανείς μέλος μιας παραστρατιωτικής ναζιστικής οργάνωσης παρά νομιμόφρων δημοκρατικός πολίτης» (Arendt, 1988, σελ. 89). Παράλληλα, η έντυπη προπαγάνδα πάνω στην οποία δόμησαν οι ναζί την προοδευτική κοινωνική τους αποδοχή βασίστηκε στην υιοθέτηση συνθηματολογίας (σοσιαλισμός, εθνικισμός) από διαφορετικούς πολιτικούς χώρους, αριστερό και δεξιό επιτυγχάνοντας, με ομορτυνιστικό τρόπο, την συνθετική ενσωμάτωσή τους σε ένα «πλουραλιστικό» πολιτικό λόγο όπου ο κάθε πολίτης θεωρούσε ότι αποτελεί μέρος του και διέκρινε στοιχεία της πολιτικής, κοινωνικής, οικονομικής και εθνικής του ταυτότητας. Ο Ράιχ (1975) τονίζει ότι μέρος της επιτυχίας της προπαγάνδας των ναζί βασίστηκε στο γεγονός αυτής της σύνθεσης διαφορετικών και αντιφατικών ιδεολογικών σχημάτων, πάντα ανάλογα με το ακροατήριο, δομημένων όμως γύρω από έναν άξονα μυστικισμού που στόχευε τη μάζα των Γερμανών πολιτών, ιδιαίτερα δε στην αποδοχή από τη μεσαία τάξη⁶. Η προσέγγιση της Arendt για τη δομή και την

⁶ Βλέπε επίσης Fulda (2009) σχετικά με το ρόλο του τύπου και τη σχέση του με την πολιτική στην προ-πολεμική Γερμανία του 1920-1930 και Sauer (1989) σχετικά με τη γλωσσική δομή της προπαγάνδας των ναζί. Ο Sauer (1989, σελ. 4) τονίζει ότι «ένα κείμενο μπορεί να χαρακτηριστεί ως

εξέλιξη των ολοκληρωτικών κινημάτων σε ολοκληρωτικά καθεστώτα, ειδικά στο ζήτημα της ανάπτυξης της αντισημιτικής προπαγάνδας και στρατηγικής στη Γερμανία του 1930, περιγράφει, κατά τον Jasch (2013), ένα είδος «ιδεολογικοποίησης της πραγματικότητας». Μια συνεχή διαδικασία δόμησης ενός συστήματος πολιτικών αξιών με τη χρήση και αναθεώρηση των ιστορικών γεγονότων και παραδειγμάτων που οδήγησαν στη διαμόρφωση του ναζιστικού ιδεολογικού μορφώματος με την εγκαθίδρυση ενός πλαισίου ρατσιστικών νόμων, πάνω στο οποίο βασίστηκε η κοινωνική νομιμοποίηση και η οργάνωση των στρατοπέδων συγκέντρωσης και του Ολοκαυτώματος, στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η διαδικασία της ιδεολογικοποίησης περιγράφεται εκ νέου από την Arendt κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Βιετνάμ όπου το αφήγημα της κυβέρνησης των ΗΠΑ διαμόρφωσε ένα συγκεκριμένο οπτικό πρίσμα, μέσα από το οποίο, αυτός ο πόλεμος επικοινωνήθηκε στους αμερικανούς πολίτες και όπου μέσα από την αποκωδικοποίησή του μπορεί να αναδειχθεί η κατανόηση της πολιτικής των ΗΠΑ (Scheidhauer, 2006).

Η ιδεολογικοποίηση όμως ως στρατηγική επικοινωνίας της τρομοκρατίας αποτυπώνεται από τον Sprinzak (1991) στην ρητορική και στο συγγραφικό έργο του υπερ-ορθόδοξου Kahane Meir, ραβίνου και ιδρυτή της «Jewish Defense League», ακροδεξιάς τρομοκρατικής οργάνωσης, και του κόμματος «Kach», του οποίου η πολιτική δραστηριότητα σταμάτησε λόγω προώθησης ρατσιστικών πολιτικών εναντίον του αραβικού πληθυσμού. Σύμφωνα με τον Sprinzak (1991) ο Kahane χρησιμοποίησε γεγονότα της ιστορίας των Εβραίων, ιδιαίτερα τον εθνικο-απελευθερωτικό αγώνα για τη σύσταση εθνικού κράτους του Ισραήλ και το Ολοκαύτωμα, στην προσπάθειά του να στηρίξει μια «θεολογία της βίας» που

φασιστικό μόνο αν ειπωθεί σε σχέση με άλλα κείμενα και η ιδεολογική του λειτουργία γίνεται κατανοητή μέσα από την ανακατασκευή άλλων ιδεολογιών».

βασίζοταν στην εκδίκηση για τα δεινά του εβραϊκού λαού «που ξεπερνά τον χρόνο και το χώρο και γίνεται μετα-ιστορική» (Sprinzak, 1991, σελ. 63), εμπνεόμενος παράλληλα από τα επαναστατικά κινήματα της δεκαετίας του '60. Ο Sprinzak (1991) ερμηνεύει τη ρητορική των κειμένων του Kahane μέσα από το πρίσμα του R. Girard και της «επιθυμίας της μίμησης» (mimetic desire). Η βία, κατά το Girard, εξαρτάται από τη μίμηση και την επιθυμία, μια διαδικασία που στην περίπτωση του Kahane φαίνεται να αντιστρέφεται καθώς αυτή η «επιθυμία της μίμησης» ιδεολογικοποιείται και αντί να ελέγχεται από τη θρησκεία προκειμένου να επιβιώσουν τα μέλη μιας κοινότητας, αναπροσαρμόζεται και εξελίσσεται ως θρησκευτική αναγκαιότητα οδηγώντας στην απόλυτη σύγκρουση και καταστροφή.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημανθεί η διαφορά της ιδεολογικοποίησης, η οποία αφορά στη διαδικασία προσαρμογής, ενσωμάτωσης και επεξεργασίας διαφορετικών στοιχείων (θρησκευτικών, πολιτικών, οικονομικών, πολιτισμικών) που μπορούν να καταλήγουν ή μπορούν και να μην καταλήγουν σε μια συγκεκριμένη ιδεολογία και της ιδεολογίας *per se*, που αφορά σε μια ιδεατή κατάσταση, ένα φανταστικό σύστημα θεωριών, αξιών και απόψεων με συγκεκριμένη δομή, περιεχόμενο και εγχειρηματοποίηση⁷. Η ιδεολογικοποίηση, ως διαλεκτική διαδικασία

⁷ Σύμφωνα με τον Mannheim (1991) το περιεχόμενο μιας ιδεολογίας περιλαμβάνει ένα σύστημα ιδεών, σκέψεων και πεποιθήσεων που αντικατοπτρίζει και ερμηνεύει την κοινωνική πραγματικότητα μέσα από το υποκειμενικό πρίσμα του φορέα αυτής της ιδεολογίας. Ο Martinot (2001, σελ. xii) τονίζει ότι «Το κεντρικό χαρακτηριστικό της ιδεολογίας δεν είναι η ακρίβεια ή ο βαθμός περιγραφής καθαυτά αλλά η δομική λειτουργία μέσα από την οποία αναπαράγεται η αναφορική της ακρίβεια για την πραγματικότητα». Στην ανάλυση της μαρξιστικής θεωρίας από τον Lukacs (1971) αναφέρεται μια παρόμοια νοητική διαδικασία, εκείνη της πραγμάτωσης (reification) των φυσικών οικονομικών σχέσεων (παραγωγή, εργασία, κατανάλωση) μέσα από ένα μετασχηματισμένο, αφαιρετικό και οντολογικό περιβάλλον που περικλείει όλες τις κοινωνικές σχέσεις και αποκτά πλέον τη δική του δυναμική και ορθολογική διαχείριση. Όπως τονίζει ο Λέκκας (1992, σελ. 22) ο ορισμός του περιεχομένου μιας ιδεολογίας θα πρέπει να οργανώνεται με βάση αυστηρή μεθοδολογική προσέγγιση και κριτήρια ανάλυσης, που ξεπερνούν την απλή και γενική περιγραφή του ως σύνολο ιδεών, πεποιθήσεων και απόψεων.

προσαρμογής, επειδή ακριβώς μπορεί να μην ολοκληρωθεί ποτέ σε ιδεολογία δυσκολεύει την ανάδειξη της παντελούς απουσίας ιδεολογίας, της μη ιδεολογίας που γίνεται αναγνωρίσιμη από την έλλειψη δομής, συνεκτικότητας στην ακρίβεια και στο βαθμό περιγραφής της πραγματικότητας (Martinot, 2001). Έτσι η ίδια η διαδικασία ταυτίζεται με την κατάσταση και δυσχεραίνει την αναγνώριση της έλλειψης κατάστασης διαμορφώνοντας, σε ορισμένες περιπτώσεις, σε βάθος χρόνου, ένα «κενό» σχήμα διαλόγου, χωρίς περιεχόμενο που να έχει πλέον κάποιο νόημα, και που «η αδυναμία κατανόησής του προσλαμβάνει τη μορφή μιας εικόνας επιτρέποντας την επαναχρησιμοποίησή της, πολλές φορές και ως όπλο» (Martinot, 2001, σελ. xxvi). Όπως αναφέρει ο Geertz (1973, σελ. 193) «Μια από τις μικρές ειρωνείες στη μοντέρνα ιστορία της διάνοησης είναι η ιδεολογικοποίηση της έννοιας της ιδεολογίας. Μια έννοια που θεωρούνταν ως συλλογή πολιτικών προτάσεων, ίσως θεωρητικών και ανεφάρμοστων αλλά σε ένα βαθμό ιδεαλιστικών- ένα είδος “κοινωνικού ρομαντισμού” για κάποιους, όπως ο Ναπολέων, μετατρέπεται σε ένα εξάισιο θεώρημα ή όπως αναφέρει ο Webster “σε συνδυασμό ισχυρισμών, θεωριών και σκοπών που διαμορφώνουν ένα πολιτικο-κοινωνικό πρόγραμμα, συχνά με χρήση ψευδώς τεκμηριωμένης προπαγάνδας, όπως ο μετασχηματισμός που έλαβε η έννοια του φασισμού στη Γερμανία έτσι ώστε να μπορεί να ενταχθεί στη ναζιστική ιδεολογία”». Η διαδικασία της ιδεολογικοποίησης φαίνεται ότι χαρακτηρίζεται από προσαρμοστικότητα που ενισχύει την εξελικτική δυναμική του φορέα που την ασκεί και προσλαμβάνει διαφορετικές μορφές ανάλογα με το επίμαχο αντικείμενο, γενικό ή

Για την ιδεολογικοποίηση ως μέθοδο προσαρμογής βλέπε επίσης την περίπτωση της προπαγάνδας των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν (Giustozzi, 2012).

ειδικό (ιδεολογικοποίηση του Ισλάμ, της Ορθοδοξίας, του μαρξισμού, του φασισμού), και το σκοπό του μετασχηματισμού⁸.

Έτσι αντί να αναζητείται η ιδεολογία της τρομοκρατίας μέσα από τον λόγο της είναι περισσότερο ενδιαφέρουσα η αναζήτηση της ιδεολογικοποίησης στο λόγο της. Η τρομοκρατική δράση της «17 Νοέμβρη» περιγράφεται, κατά δήλωση της ίδιας της οργάνωσης, ως έντυπη και ένοπλη προπαγάνδα στη βάση της ανάπτυξης ενός ευρύτερου λαϊκού κινήματος. Αν ληφθεί υπόψη η παραπάνω θέση τότε το περιεχόμενο του λόγου που παρήγαγε από το 1975 έως το 2001 αποτελεί πλούσιο ερευνητικό υλικό για τη διερεύνηση χαρακτηριστικών ολοκληρωτικού ή προ-ολοκληρωτικού κινήματος στη δράση και επιβίωσή της στη δημοκρατική Ελλάδα για 26 συνεχή χρόνια, μέσα από την ιδεολογικοποίηση του τρομοκρατικού λόγου που παρήγαγε και επικοινωνήσε στις προκηρύξεις της, πριν και μετά τις ένοπλες ενέργειες, και που διαπερνά τα όρια και τα περιθώρια μιας συγκεκριμένης ιδεολογίας, προσφέροντας σημαντική προσαρμοστική ευελιξία στον εξελισσόμενο και μεταλλασσόμενο χωρο-χρονικό πλαίσιο και στις εκάστοτε συνθήκες. Η τρομοκρατία έτσι, δια τον λεχθέντων των τρομοκρατών, δεν προβάλλει ως τίποτα περισσότερο από τον ίδιο της τον εαυτό, την τρομοκρατία. Εμφανίζεται ως ταυτολογία, δηλαδή ως λογική επανάληψη του εαυτού της στο ίδιο ή σε διαφορετικό πλαίσιο, με παρόμοιο ή επιμελώς προσαρμοσμένο στις συνθήκες, παραγόμενο λεκτικό περιεχόμενο. Έτσι αν η τρομοκρατία μπορούσε σχηματικά να αποδοθεί σε γραμμική εξίσωση τότε μάλλον θα αποτυπωνόταν ως Τρομοκρατία = Τρομοκρατία, όπου ο υποτιθέμενος άγνωστος X είναι και η ίδια η λύση του προβλήματος. Απώτερος στόχος είναι η διαίωσιση και συντήρηση του φαινομένου ως κατάσταση που διέπει την ανθρώπινη υπόσταση και τις πολιτικο-ιδεολογικές δυναμικές που συνθέτουν κάθε εποχή.

⁸ Βλέπε επίσης Waardenburg (2002) σχετικά με την ιδεολογικοποίηση του Ισλάμ.

Η δημόσια πολιτική διεκδίκηση συμφερόντων με αδύναμα επιχειρήματα, συνδυασμό ιδεολογικών σχημάτων και α-ιστορικές γενικεύσεις που διαιωνίζουν την αντιπαράθεση και προσελκύουν τις λαϊκές μάζες στο διχασμό, αποκτά μεγαλύτερη ισχύ σε βάθος χρόνου αν συνδυαστεί με πράξεις τρομοκρατίας που πλαισιώνονται με έντυπη προπαγάνδα. Η ειδοποιός διαφορά της βίας με την τρομοκρατία είναι ότι η τελευταία αποτελεί την κατάσταση όπου τη θέση της δύναμης έχει υποκαταστήσει ο πλήρης έλεγχος της βίας (Arendt, 2000).

A.1.2 Αρχέγονη τρομοκρατία και μυστικές Οργανώσεις: Διεκδικώντας εξουσία με συνωμοσία

Οι μυστικές κοινότητες, ως μορφή κοινωνικής οργάνωσης, βασισμένες στις αρχές της συνωμοτικότητας και της κοινωνικής δικτύωσης, στην ιεράρχηση των ρόλων, στη διαβαθμισμένη πρόσβαση στη γνώση και στις εμπιστευτικές πληροφορίες και στην αυτονομία διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση ενός προστατευμένου περιβάλλοντος για την επίτευξη πολιτικών, θρησκευτικών και κοινωνικό-οικονομικών στόχων με μεθόδους νόμιμες αλλά και παράνομες⁹.

Η πρακτική της τρομοκρατίας υιοθετήθηκε ως μέθοδος από αρκετές μυστικές οργανώσεις. Η εμφάνιση σχετικών τρομοκρατικών πρακτικών, στο πλαίσιο συνωμοτικών κοινοτήτων, παρατηρείται από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Η υποστήριξη που εξασφάλιζαν από τις εκάστοτε κυρίαρχες εξουσίες, η εκπαίδευση πολύ νέων, σε ηλικία, ατόμων, τα οργανωμένα δίκτυα, αλλά και οι ληστείες φαίνεται ότι αποτελούσαν εγγυήσεις της διάρκειας δράσης των πρώτων οργανώσεων.

⁹ Σχετικά με τις αρχές της συνωμοτικότητας και της μυστικότητας βλ. Simmel (1906), Webster (1908), Heckethorn (1875), Tefft (1980), Erickson (1981), Herdt (1990), W. E. Baker and Faulkner (1993), Axelrod (1997), Blok (2008).

Οι Sicarii έδρασαν στην Ιουδαία κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής κυριαρχίας (1^{ος} αιώνας) με στόχο την απελευθέρωση του εβραϊκού λαού και την εγκαθίδρυση του ενός και μοναδικού θεού¹⁰. Οι επιθέσεις τους πραγματοποιούνταν σε ανοιχτές συγκεντρώσεις με πολυκοσμία επιλέγοντας στόχους συμβολικής σημασίας και επιδιδόμενοι σε ληστείες (Hanson, 2010, David C. Rapoport, 1984).

Μεταξύ του 11^{ου} και 13^{ου} αιώνα, οι σίτες Ασασσίνιοι (Assassins, Hashishin, Hassassin) εμφανίζονται ως μυστικά επαγγελματικά τάγματα εφόδου κατά σουνιτικών στόχων (Λιούις, 2000) ευαγγελιζόμενοι ένα ισχυρό εθνικό κράτος του Ισλάμ¹¹. Υπήρξαν ιδιαίτερα γνωστοί για την αποτελεσματικότητά τους και την πίστη στον πνευματικό τους ηγέτη Hassan bin Sabbah (Sacy, 2004)¹². Η δράση τους συνέβαλε στη δημιουργία ενός εκτεταμένου δικτύου ισχυρών και αυτόνομων τοπικών κάστρων-χαλιφάτων και υποστηρικτικών πυρήνων (David C. Rapoport, 1984). Τόσο οι Ασασσίνιοι όσο και οι Sicarii είναι πιθανό να επηρεάστηκαν από το γνωστικισμό και τη μαρτυρία για την προσδοκώμενη λύτρωση¹³.

¹⁰ Θρησκευτική σχέση, προερχόμενη από τις τάξεις των Ζηλωτών. Πήραν το όνομά τους από τα σιλέτα (sica) που χρησιμοποιούσαν στις επιθέσεις τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 14^ο αιώνα οργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη το Κόμμα των Ζηλωτών με κοινωνικό χαρακτήρα, προερχόμενο από χαμηλά κοινωνικο-οικονομικά στρώματα. Οι Ζηλωτές της Θεσσαλονίκης οργάνωσαν την Κομμούνα της Θεσσαλονίκης (1342-1349) αμφισβητώντας ευθέως την εξουσία ευγενών και κλήρου, χρησιμοποιώντας μεθόδους τρομοκράτησης των αντιπάλων τους (Κορδάτος, 1975).

¹¹ Ισμαηλίτες στην καταγωγή χαρακτηρίζονται ως θρησκευτική αίρεση σιτών μουσουλμάνων της Περσίας και της Συρίας με έντονα τα οργανωτικά χαρακτηριστικά της αδελφότητας, με διαφορετικά επίπεδα ιεραρχίας και γνώσης και θεμελιωτές της ισλαμικής θρησκείας (David C. Rapoport, 1984, Λιούις, 2000).

¹² Γνωστός με το προσωνύμιο «Ο Γέρος του Βουνού», αντιπρόσωπος του Ιμάμη (θρησκευτικού καθοδηγητή) και ηγέτης του ιεραποστολικού κηρύγματος των ισμαηλιτών.

¹³ Θρησκευτικό αιρετικό κίνημα (1^{ος} αιώνας) που ευαγγελίζονταν τη γνώση («gnosis»), την προνομακική θρησκευτική γνώση σε σχέση με την σωτηρία των εκλεκτών. Ως κίνημα δέχθηκε επιρροές από την εβραϊκή και χριστιανική θεολογία καθώς και τον πλατωνισμό. Βασισμένο σε μυθολογικές αλληγορικές αναφορές υποστήριζαν την λύτρωση του ατόμου από έναν προβληματικό κόσμο και αναγνώριζαν ως ανώτατη ανθρώπινη ύπαρξη τη συνύπαρξη της πνευματικότητας («spirituality»), της ψυχής και του σώματος (Tarrant, 1999).

Από το 13^ο αιώνα έως και στις αρχές του 20^{ου}, έδρασαν στην Ινδία οι Thugs¹⁴, στόχοι των οποίων ήταν κυρίως ξένοι ταξιδιώτες. Η συνέχιση της ομάδας εξελισσόταν εκπαιδεύοντας τα νεότερα παιδιά των Thugs, μέσα από ένα αυστηρό θρησκευτικό κώδικα. Διασφάλιζαν με οικονομικά ανταλλάγματα την προστασία των Ινδών πριγκίπων και δρούσαν στα εθνικά σύνορα διατηρώντας την αυτονομία τους (David C. Rapoport, 1984).

Οι πρώιμες τρομοκρατικές πρακτικές προέρχονται κυρίως από θρησκευτικές αιρετικές οργανώσεις με ξεκάθαρες ή λανθάνουσες πολιτικές σκοπιμότητες. Οι θρησκευτικές αδελφότητες που κατέφυγαν στη βίαιη επίτευξη των σκοπών τους διαμόρφωσαν το πλαίσιο και τις τεχνικές για την ανάδειξη της τρομοκρατίας σε ακραία μορφή υιοθέτησης πολιτικής βίας. Οι προαναφερόμενες οργανώσεις και οι πρακτικές τους αφορούν στη θρησκευτική τρομοκρατία¹⁵. Σε κάθε περίπτωση όμως, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι όλες οι παρατηρούμενες μορφές τρομοκρατίας συσχετίζονται με το εκάστοτε κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον αλλά και το πολιτισμικό και ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εμφανίζονται. Η διεκδίκηση της πολιτικής εξουσίας από εκπροσώπους θρησκευτικών οργανώσεων και τάσεων επαναλαμβάνεται ως γεγονός μέσα από την ιστορία της ανθρωπότητας. Στην περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης, όπως αναλύεται πιο κάτω, αλλά και στις ευρωπαϊκές επαναστάσεις του 19^{ου} αιώνα η διάκριση κράτους - εκκλησίας υπήρξε βασικό αίτημα. Για να αναδειχθούν και να γίνουν κατανοητές επαρκώς οι φανερές ή

¹⁴ Λάτρες της θεάς Κάλι, ξεκίνησαν τη δράση τους ως θρησκευτική αιρετική αδελφότητα, θεωρούσαν ότι με τις πράξεις τους υποστήριζαν την κοσμική ισορροπία. Οι Thugs όπως και όσοι δεν δέχονταν επιθέσεις τους θεωρούνταν απόγονοι της θεάς Κάλι, γεγονός που πιθανόν υποδηλώνει και πολιτικές σκοπιμότητες στη δράση τους (David C. Rapoport, 1984).

¹⁵ Ιδιαίτερα οι ασσασσίνοι συσχετίζονται με την Al-Qaeda στα πλαίσια του θρησκευτικού φανατισμού στους στόχους και στις πράξεις τους (Hoffman, 1988, 1998, David C. Rapoport, 1984, David C. Rapoport, 2004, Sedgwick, 2004).

λανθάνουσες πολιτικές σκοπιμότητες των εκφραστών της θρησκευτικής τρομοκρατίας και των υποστηρικτών της, ιδιαίτερα σε ιστορικές περιόδους όπου η πολιτική ασκούνταν κυρίως μέσα από την θρησκεία και την πίστη σε ένα κυρίαρχο ή μη δόγμα, είναι απαραίτητη πλέον μια πιο σύνθετη προσέγγιση. Η έννοια της θρησκευτικής πίστης και του δόγματος, οι μάρτυρες-συμμετέχοντες και η επερχόμενη λύτρωση φαίνεται ότι χαρακτηρίζει πολιτισμικά και νεότερες μορφές τρομοκρατίας.

Σε ένα τόσο πολύπλοκο και σύνθετο επαναλαμβανόμενο, πλέον, φαινόμενο όπως η τρομοκρατία ο χαρακτηρισμός αριστερή ή δεξιά, θρησκευτική ή μηδενιστική τρομοκρατία περιορίζει την πολύπλευρη κατανόησή του. Αυτό που υποστηρίζεται στην παρούσα εργασία είναι μια περισσότερο εξελικτική προσέγγιση και ανάλυση όλων εκείνων των ιδεολογικών και πολιτισμικών σχημάτων που σχετίζονται με την εμφάνισή του. Όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια, ιδεολογικά σχήματα και κοινωνικές τάσεις που θεωρούνται αντιθετικά μεταξύ τους σε αρκετές περιπτώσεις εμφανίζονται ως αλληλοσυμπληρούμενα για την εξυπηρέτηση της διεκδίκησης εξουσίας μέσω της πολιτικής βίας. Έτσι ένας ενδιαφέρον προβληματισμός, που έχει αναφερθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι κατά πόσο η τρομοκρατία βασίζεται σε αυτόνομα πλαίσια κοινών πρακτικών προερχόμενα από υβριδικά ιδεολογικά σχήματα και περιγραφές που προσαρμόζονται και εξελίσσονται κατά περίπτωση. Στην εποχή της κοινωνικής δικτύωσης και της συνεχούς και αδιάλειπτης δυναμικής επικοινωνίας αυτού του είδους οι συνδυασμοί αναδεικνύονται όλο και πιο εύκολα. Έννοιες όπως η συνωμοτικότητα, η ιδεολογική «καθαρότητα», η ταύτιση μέσων και στόχων, φαίνεται από τη μια πλευρά να εμφανίζουν χαρακτηριστικά που υπήρχαν αλλά δεν ήταν διακριτά και από την άλλη να προσλαμβάνουν διαφορετικό εννοιολογικό περιεχόμενο ανάλογο με την επικοινωνία και τη δικτύωση διαφορετικών ατόμων και κοινωνικών ομάδων στο χώρο και στο χρόνο.

Υπάρχουν, επίσης, περιπτώσεις όπου μυστικές εταιρίες και κοινότητες, οργανωμένες σε δίκτυα, διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη εξεγέρσεων, επαναστατικών κοινωνικών και εθνικό-απελευθερωτικών κινημάτων. Η μυστική κοινότητα Los Guadalupe κατείχε σημαντικό ρόλο στην Μεξικανική Επανάσταση της Ανεξαρτησίας (19^{ος} αιώνας) καθώς είχε αναλάβει την έκδοση υποστηρικτικού επαναστατικού τύπου, μετέφερε πληροφορίες και υλικοτεχνική υποδομή στους εξεγερμένους και υποστήριξη στις οικογένειές τους (Timmons, 1950)¹⁶. Σχετικά παραδείγματα πολιτικής δράσης μυστικών κοινοτήτων ενάντια στην ευρωπαϊκή αποικιοκρατία είναι οι αφρικανικές κοινότητες των Nebeli στο Κονγκό και των Zande στο Σουδάν (D. H. Johnson, 1991). Στη Νότια Ιταλία η μυστική κοινότητα των Carbonari (19^{ος} αιώνας) λειτούργησε ως παγανιστική επαναστατική οργάνωση δικτυωμένη με αντίστοιχες κοινότητες σε Ιταλία και Ευρώπη¹⁷. Τα μέλη της ενίσχυαν τους δεσμούς του «ανήκειν» («belonging») και της εμπιστοσύνης μεταξύ τους μέσα από την υιοθέτηση συμβόλων και τελετουργικών (Galt, 1994). Η λειτουργία των Τριάδων, στην Κίνα («Triads») με σαφή χιλιαστικά χαρακτηριστικά, διαμόρφωσε μορφές οργάνωσης παρόμοιες με εκείνων της Ιταλικής Μαφίας και συνωμοτικών οργανώσεων σε διεθνές επίπεδο (Owby, 1999).

Η ελληνική επανάσταση του 1821 για τη δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους οργανώθηκε και υποστηρίχθηκε από τη «Φιλική Εταιρία» αλλά και από άλλες μυστικές συνωμοτικές οργανώσεις ελλήνων και φιλελλήνων στο εξωτερικό.

¹⁶ Διατηρούσαν τα χαρακτηριστικά της επαναστατικής οργάνωσης χωρίς να εμπλέκονται σε εχθροπραξίες. Η οργάνωση συστάθηκε μετά την έναρξη της μεξικανικής επανάστασης ενάντια στην ισπανική κατοχή από τον ιερωμένο Hidalgo (Peterson, 1992, Timmons, 1950).

¹⁷ Η ονομασία τους αναφέρεται στους καρβουνιάρηδες ή ανθρακωρύχους. Συμμετείχαν ενεργά στην Επανάσταση του 1820 στην Ιταλία (Galt, 1994).

Οι έννοιες της μυστικής κοινωνικής οργάνωσης και της συνωμοτικότητας έχουν αποτελέσει μεν περιορισμένο δε αντικείμενο έρευνας για τις κοινωνικές επιστήμες. Σε κάθε περίπτωση η δράση των μυστικών συνωμοτικών κοινοτήτων και εταιριών, όπως θα δούμε και στα επόμενα κεφάλαια, φαίνεται ότι χαρακτηρίζεται από μια καθολικότητα ως φαινόμενο, με αρκετά συναφή χαρακτηριστικά ως προς τον τρόπο οργάνωσης και διατήρησης των μυστικών κωδίκων επικοινωνίας, ανεξάρτητα από το πολιτισμικό πλαίσιο. Η πρακτική της τρομοκρατίας ενσαρκώνεται σε ορισμένες περιπτώσεις συνωμοτικών κοινοτήτων και οργανώσεων μέσα σε ένα θεολογικό δογματικό πλαίσιο με πολιτικές προεκτάσεις. Η διαμόρφωση ενός αυτόνομου πλαισίου αντίθεσης στο κοινωνικό περιβάλλον, στο οποίο εμφανίζεται, συσχετίζεται με τους σκοπούς και τα μέσα που ευαγγελίζεται ανυπόμονα μια μυστική οργάνωση. Ο βαθμός ανάπτυξης του δόγματος και της πίστης και ταύτισής του με αυτούς τους σκοπούς και τα μέσα, νόμιμα ή παράνομα, φαίνεται να συσχετίζεται άμεσα με την αύξηση της χρήσης βίαιων πρακτικών.

Όπως αναλύεται στα επόμενα κεφάλαια, οι παραπάνω συμπεριφορές, της αυτονομίας, της συνωμοτικότητας, της παρανομίας, της δογματικής πίστης, της αντικοινωνικότητας, της ανυπομονησίας που καταλήγουν στην τρομοκρατία, παρατηρούνται και σε περιπτώσεις μυστικών συνωμοτικών εταιριών με σαφή πολιτικά κίνητρα, ανεξάρτητα από το ιδεολογικό τους περιεχόμενο. Από την άλλη πλευρά, η τρομοκρατία, στις δυνητικές προϋποθέσεις εμφάνισής της, φαίνεται ότι περιλαμβάνει τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Η σύσταση μιας μυστικής οργάνωσης δεν καταλήγει απαραίτητα στην τρομοκρατία. Όμως η σύσταση μιας τρομοκρατικής οργάνωσης φαίνεται ότι υιοθετεί πολιτισμικά πρακτικές μιας μυστικής συνωμοτικής οργάνωσης, μιας αίρεσης ή μιας σέχτας για να μπορέσει να επιβιώσει στο χρόνο και στο χώρο. Αν η ύπαρξη μυστικών οργανώσεων χαρακτήριζε την εξέλιξη των

κοινωνιών μέχρι και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, έχει ενδιαφέρον να διερευνηθεί κατά πόσο αυτές οι εμπειρίες κοινωνικής οργάνωσης, παράλληλα στο όριο και περιθώριο της κοινωνίας, αποτέλεσαν ένα πολιτισμικό μοντέλο, τρόπου σκέψης και δράσης, με απόγονους τους σύγχρονους τρομοκράτες.

Όπως τονίζει ο Danziger (2006), σελ. 223, «εάν θεωρήσουμε ότι τα ψυχολογικά φαινόμενα είναι το πιθανό αποτέλεσμα συγκεκριμένων ιστορικών γεγονότων ανοικτών προς διερεύνηση» και ότι «τα διαφορετικά κοινωνικά νοήματα προκύπτουν όχι από μεθοδολογικά τρικ αλλά από την ιστορική διαδικασία» (Stompka, 1990, σελ. 52), η μελέτη της τρομοκρατίας θα πρέπει να εστιαστεί στον τρόπο με τον οποίο εξελίσσεται ως κοινωνικό φαινόμενο μέσα στην ιστορική του συνέχεια και ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στις γενικευμένες ή παγκόσμιες, κοινές ή διαφορετικές, πολιτισμικές συμπεριφορές και ιδέες (etic) και σε εκείνες που είναι συγκεκριμένα πολιτισμικά προσδιορισμένες μέσα από τον καθημερινό τρόπο ζωής και τα δομικά χαρακτηριστικά ενός πολιτισμικού πλαισίου (emic) (Ardila, 2007, Harris, 1976)¹⁸. Η συσχέτιση των emics και etics προσφέρουν σημαντικές πληροφορίες σχετικά με το κοινωνικό-πολιτικό οικοσύστημα και πλαίσιο, στο οποίο εμφανίζεται κάθε φορά η τρομοκρατία, την πολιτισμική προσαρμοστικότητα των ατόμων σε αυτό αλλά και τις συμπεριφορές προσαρμογής τους στα παραπάνω (Berry, 1969, 1999, σελ. 168). Έτσι, κατά μια έννοια, μπορούν να λειτουργήσουν ως εγκυρότητα περιεχομένου (content validity), δομική εγκυρότητα (criterion validity) και εγκυρότητα κριτηρίου (construct validity) στην προσέγγιση του φαινομένου της τρομοκρατίας.

¹⁸ Οι όροι emic και etic διατυπώθηκαν από τον ανθρωπολόγο και γλωσσολόγο Pike (1967) και προέρχονται από τους γλωσσικούς όρους phonemic (φώνημα) και phonetic (φωνητικός).

A.2 Οι Πολιτισμικές ρίζες του Επαναστατικού λόγου στην Τρομοκρατία

A.2.1 Η Γαλλική επανάσταση

Η περίοδος της αναγέννησης και στη συνέχεια του διαφωτισμού, με τη διάκριση των επιστημών από την θεολογία και την εμφάνιση του ορθού λόγου, προετοίμασε το έδαφος για την Γαλλική Επανάσταση του 1789¹⁹. Η ελπίδα ότι μέσα από την αναθεώρηση των σχέσεων εξουσίας και εκμετάλλευσης που διέπουν τις ανθρώπινες σχέσεις είναι εφικτή μια δίκαιη και δημοκρατική κοινωνία που θα σέβεται και θα απελευθερώνει τον άνθρωπο, αποτέλεσε το έναυσμα για την γενικευμένη και βίαιη αμφισβήτηση της κυρίαρχης, εκείνη την εποχή, εξουσίας του μονάρχη, των ευγενών και του κλήρου. Οι φιλοσοφικοί κύκλοι της προεπαναστατικής Γαλλίας φιλοξενούσαν στους κόλπους τους ανθρώπους των γραμμάτων, των τεχνών και των επιχειρήσεων. Αρκετοί από αυτούς τους κύκλους συζήτησης και συνεύρεσης λειτουργούσαν σε περισσότερο κλειστό και μυστικό κοινωνικό χώρο όπως οι μασονικές αδελφότητες και στοές. Η αγροτική και γενικότερη οικονομική κρίση, η αυξανόμενη ανεργία και το χαμηλό βιοτικό επίπεδο του γαλλικού λαού αντικατοπτριζόταν ήδη σε μικρές εξεγέρσεις ενώ η διαμάχη ανάμεσα στα συμφέροντα και στις προσδοκίες των διαφορετικών κοινωνικών τάξεων στη Γαλλία δημιουργούσε ένα πολυεπίπεδο πλαίσιο διεκδίκησης της αλλαγής.

Η Συντακτική Εθνοσυνέλευση του Ιουλίου του 1789 έδωσε το έναυσμα για την κοινωνική, οικονομική και πολιτική αλλαγή στη Γαλλία. Η νομική αλλαγή που επιχείρησε η μεσαία κοινωνική τάξη της Γαλλίας και αντικατόπτριζε, ως ένα βαθμό, το γαλλικό λαό, με την παράκαμψη της μοναρχικής εξουσίας οδήγησε στην βίαιη καταστολή της και μετεξελίχθηκε στη Γαλλική Επανάσταση της 14^{ης} Ιουλίου του

¹⁹ Η λέξη «επανάσταση» περιγράφει τη διαδικασία κοινωνικών αλλαγών σε πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό και επιστημονικό επίπεδο (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, χ.η.).

1789 με επίκεντρο το Παρίσι (Μαρκόφ & Σομπούλ, 1990)²⁰. Όμως αν και η κοινωνική επανάσταση είχε προχωρήσει, το φεουδαρχικό σύστημα είχε συντριφθεί και ο βασιλιάς, ως υπέρτατη μορφή εξουσίας, δεν υπήρχε πλέον, οι διαφορετικές πλευρές διεκδίκησης της εξουσίας, η σωτηρία των παλαιών προνομίων των αριστοκρατών, και η στάση αναμονής του κλήρου χαρακτήριζαν την επαναστατική Γαλλία. Σε αυτό το πλαίσιο δεν άργησε να οργανωθεί η αντεπανάσταση στις συνεχιζόμενες τοπικές συγκρούσεις και στην ολοένα και αυξανόμενη πίεση από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες στην Εθνοσυνέλευση για τη διαμόρφωση ενός νέου κράτους με τα χαρακτηριστικά της αστικής δημοκρατίας, σαφώς επηρεασμένο από τα παραδείγματα της κλασικής αρχαιότητας. Οι Γάλλοι επαναστάτες στην προσπάθειά τους να διαμορφώσουν ένα δίκαιο κράτος που θα διοικεί και θα προστατεύει κάθε Γάλλο πολίτη, επηρεάστηκαν σημαντικά από την ελληνική και ρωμαϊκή αρχαιότητα. Καθώς δεν υπήρχαν άλλα διαθέσιμα εναλλακτικά μοντέλα, οι επαναστάτες επέλεξαν ως σημείο αναφοράς την κλασική αρχαιότητα τόσο σε πολιτικό όσο και σε συναισθηματικό επίπεδο. Μαζί με το αξιακό σύστημα υιοθέτησαν και ένα πολιτισμικό περιβάλλον που τους επέτρεπε να πραγματώσουν τους δεσμούς του «ανήκειν» μέσα σε μια κοινότητα ή αδελφότητα αλλά και να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν το νόημα της ίδιας της Επανάστασης (Linton, 2004). Το τρίπτυχο «Ισότητα, Αδελφότητα, Ελευθερία» αντικατοπτρίζει το όραμα αυτού του νέου κράτους και της σχέσης του με τον πολίτη. Μέσα από το πρίσμα του ρομαντισμού,

²⁰ Η οργάνωση της αστικής πολιτοφυλακής ως μέτρο άμυνας στο στρατό του βασιλιά Λουδοβίκου XVI και την προστασία της ιδιοκτησίας ήταν μια από τις πρώτες ενέργειες. Στις 14 Ιουλίου του 1789 η φυλακή της Βαστίλης καταλαμβάνεται από πλήθος οπλισμένων γάλλων πολιτών και οι φυλακισμένοι απελευθερώνονται ως συμβολική πράξη απέναντι στην απολυταρχική εξουσία του μονάρχη. Σε άλλες περιοχές της Γαλλίας, ο αγροτικός πληθυσμός στρέφεται ενάντια στο ισχύον φεουδαρχικό σύστημα και διεκδικεί τη γη που καλλιεργεί και ζει. Η πτώση του βασιλιά τον Οκτώβριο του 1789 με την πορεία του πλήθους προς τις Βερσαλλίες σηματοδότησε το τέλος του παλαιού καθεστώτος και την αρχή ενός νέου.

ένα γνωστικό σχήμα που διαμορφώνεται στη βάση μιας διαδικασίας ιδεολογικοποίησης, το παρελθόν αναδιοργανώνεται προς αναζήτηση της «εγωιστικής» απόλυτης αλήθειας και της καθολικής επικοινωνίας της από το άτομο ως φορέα στο κοινωνικό περιβάλλον ως τελικό αποδέκτη και κοινωνό (Izenberg, 1992). Έτσι η τρέχουσα πραγματικότητα γίνεται καθολικά αντιληπτή, υπό αυτό το πρίσμα του ρομαντισμού, κυρίως ως κατάσταση προσμονής και προετοιμασίας για τη μετάβαση στο παρελθόν.

Η πορεία προς την αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης και το σχηματισμό κράτους με επίκεντρο τον πολίτη, καταγράφεται στην επαναστατική περίοδο της Γαλλίας μέσα από τον απόλυτο τρόμο που εγχειρηματοποιείται με την φυσική εξόντωση των πολιτικών αντιπάλων. Οι διαμάχες μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων για την άσκηση εξουσίας, οι οποίες συνεχίζονται, και η καθυστέρηση στη διαμόρφωση της κρατικής δομής ευνοούν την εκδήλωση ανοιχτής εμφύλιας σύγκρουσης όπου ο τρόμος αποτελεί δομικό στοιχείο της πολιτικής ατζέντας και μηχανισμός ενεργοποίησης διαφορετικών συναισθημάτων από εκείνους που τον επιχειρούν, από εκείνους που είναι άμεσοι αποδέκτες της φυσικής ή/και λεκτικής βίας καθώς και από εκείνους που αποτελούν έμμεσους αποδέκτες και θεατές. Κατά τη διάρκεια της μακρόχρονης επαναστατικής περιόδου στη Γαλλία οι πολιτικοί και κοινωνικοί εταίροι ενήργησαν δρώντας και αντιδρώντας υπό το κράτος του φόβου και της ανυπομονησίας για μια επανάσταση που αντανάκλουσε διαφορετικά κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά αιτήματα και προσπαθούσε να συμβιβάσει αντίστοιχα συμφέροντα διαφορετικών κοινωνικών ομάδων στη διαμόρφωση ενός αυτόνομου αστικού και εθνικού κράτους. Η άσκηση πολιτικής στη βάση του τρόμου κατά το τέλος της Γαλλικής Επανάστασης προοικονομεί βίαια ακριβώς αυτό της το τέλος, με χιλιάδες νεκρούς «μάρτυρες» που έχασαν τη ζωή τους

για έναν «ευγενή» σκοπό και την μετάβαση στη στρατιωτική δικτατορία του Ναπολέοντα (Andress, 2006). Όπως αναφέρει ο Μάρξ (1986), η ανοδική εξέλιξη της γαλλικής επανάστασης βασίζεται στη διαδοχή και κυριαρχία των συνταγματικών, των γιρονδίνων και εν συνεχεία των γιακωβίνων. Κάθε ένα από αυτά τα κόμματα, που προκύπτουν μέσα από συγκεκριμένες κοινωνικές τάξεις, στηρίζεται σε εκείνο που είναι πιο προοδευτικό μέχρι που αντικαθίσταται από τον πιο τολμηρό του σύμμαχο καταλήγοντας στη λαιμητόμο. Η επαναστατική «ηθική» που προσομοιάζει με τον θρησκευτικό κώδικα πίστης και αναδύεται στο παράδειγμα της Γαλλικής Επανάστασης κριτικάρεται με ιδιαίτερο τρόπο από τον Μοντεσκιέ (2008, σελ. 15) που περιγράφει την αξιοποίηση της θρησκείας στην διεκδίκηση και εγκαθίδρυση της πολιτικής εξουσίας καθώς «για να πείσεις τους ανθρώπους για την αλήθεια δεν αρκεί απλά να την αναφέρεις, αλλά πρέπει επίσης να τους κάνεις να την αισθανθούν».

Η διαμόρφωση πολιτικής μέσα από συνωμοτικές διαδικασίες που κατέληγαν στη φυσική εξόντωση των πολιτικών αντιπάλων με δολοφονίες και θεαματικές εκτελέσεις με παριστάμενους θεατές θα μπορούσαν να ειπωθούν υπό το πρίσμα της ανικανότητας άσκησης πραγματικής πολιτικής για την επίλυση των βασικών θεμάτων που αναδύονταν στην επαναστατημένη Γαλλία²¹. Σύμφωνα με τον Žizek (2007) το πρόβλημα που προκύπτει από τον εγχειρούμενο τρόπο δεν είναι ο τρόμος αυτός καθαυτός, δηλαδή οι άμεσες συνέπειές του που σοκάρουν και εκπλήσσουν. Για τον Žizek το πρόβλημα έγκειται στο το ότι ο ισότιμος πολιτικός εξτρεμισμός ή ο υπερβολικός εξτρεμισμός θα πρέπει πάντα να αντιμετωπίζεται ως ένα φαινόμενο ιδεολογικό-πολιτικού βάρους, δηλαδή ως ένας δείκτης του ακριβώς αντίθετού του, ως περιορισμός, ως αποτελεσματική άρνηση για συνέχιση της εξελικτικής πορείας. Η

²¹ Μερικά από αυτά αφορούσαν στα ζητήματα της ιδιοκτησίας, στο δικαίωμα στις εκλογές και στην αντιπροσώπευση όλων των κοινωνικών ομάδων και τάξεων στη λήψη αποφάσεων, στην παιδεία και στο φορολογικό σύστημα αλλά και στην προστασία της εθνικής κυριαρχίας.

γιακωβίνικη προσφυγή στον τρόμο μέσα από την υιοθέτηση της πρακτικής της κάθαρσης μπορεί να παρομοιαστεί και ως πράξη «υστερίας» στην ανικανότητά τους να διαταράξουν τις βάσεις του παλαιού κοινωνικού και οικονομικού συστήματος.

Η πρακτική της συνωμοτικότητας αποτελεί στοιχείο της επανάστασης που σε ορισμένες περιπτώσεις υιοθετήθηκε ως τρόπος ζωής αλλά και ως το καταλληλότερο μέσο για την επιτυχία της (Τζόλ, 1975) κυρίως όταν οι πολιτικές εξελίξεις παρουσίαζαν καθυστέρηση ενώ ο λαός βρίσκεται σε άσχημη κοινωνικο-οικονομική κατάσταση. Επτά χρόνια μετά την Γαλλική Επανάσταση, το 1796 στη Γαλλία, ο Γράκχος Μπαμπέφ με την ιδρυθείσα «Συνωμοσία των Ίσων» επιδιώκει να μετασχηματίσει βίαια την πολιτική επανάσταση σε κοινωνική και οικονομική²². Κορωνίδα του επαναστατικού προγράμματος της «Συνωμοσίας των Ίσων» θεωρείται η ισότιμη πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά από όλα τα μέλη της κοινωνίας ως φυσικό δικαίωμα²³. Για τον Μπαμπέφ η Γαλλική Επανάσταση είναι ο προάγγελος της κοινωνικής επανάστασης που θα αλλάξει καθολικά τις κοινωνικές δομές και σχέσεις (Τζόλ, 1975). Μεταξύ των συμμετεχόντων στην «Συνωμοσία των Ίσων» υπήρξε ο Ιταλός Buonarroti, ο οποίος υποστήριξε ενεργά τη Γαλλική Επανάσταση και τους γιακωβίνους, και επηρέασε ιδεολογικά τον Μπαμπέφ, κατά το διάστημα της κοινής τους φυλάκισης²⁴.

²² Γάλλος επαναστάτης, υπέρμαχος της αγροτικής μεταρρύθμισης και της κατάργησης της ατομικής ιδιοκτησίας. Υποστήριξε την ύπαρξη ενός ισχυρού κράτους υπό την καθοδήγηση και τον έλεγχο μιας επαναστατικής δικτατορικής ομάδας (Τζόλ, 1975). Η «Συνωμοσία των Ίσων» αποτελεί μια σύντομη, σε λειτουργία, οργάνωση που βασιζόταν στην προετοιμασία της συνωμοσίας, μέσα από τη δημόσια συζήτηση με στόχο τη λαϊκή εξέγερση ενάντια στην αστική εξουσία του «Διευθυντηρίου» και την εγκαθίδρυση προσωρινής επαναστατικής δικτατορίας (Buonarrotti, 1957).

²³ Στο «Μανιφέστο των Ίσων» το οποίο γράφτηκε από το Sylvain Marechal, μέλος της «Συνωμοσίας των Ίσων» αναδεικνύεται η αναγκαιότητα της συνωμοτικής οργάνωσης καθώς η στιγμή της αλλαγής έχει φτάσει για να μπορέσει ο λαός να πάρει πίσω αυτά που του ανήκουν και που η ίδια η φύση τα διαθέτει σε αυτόν (Buonarrotti, 1957)

²⁴ Ηγετική φυσιογνωμία σε ό,τι αφορά στην οργάνωση συνωμοτικών οργανώσεων και της συνωμοτικής διαβίωσης, φαίνεται ότι επηρεάστηκε από το μασονικό τρόπο οργάνωσης, όντας και ο ίδιος μασόνος και οργανώνοντας το 1808 τη μασονική στοά των «Υψίστων Τέλειων Αρχόντων» («Les Sublimes Maîtres Parfaits»).

Η Γαλλική Επανάσταση τεκμηρίωσε τον τρόμο ως μέθοδο στη συνείδηση των πολιτών και εισήγαγε στη γλώσσα τις έννοιες της τρομοκρατίας («*terreur*») και του τρόμου («*terrorisme*») (Μπόση, 1996). Η συνειδητοποίηση της σύνδεσης του σημαίνοντος, της τρομοκρατίας και του τρόμου, με το σημαινόμενο, τη βίαιη φυσική εξόντωση των πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών και θρησκευτικών αντιπάλων και τον παραδειγματισμό της κοινής γνώμης ακολουθεί τις αστικές κοινωνίες μέχρι σήμερα. Έχει όμως ιδιαίτερο ενδιαφέρον η μελέτη των διαφορετικών εκφάνσεων της τρομοκρατίας μέσα από την πολιτισμική εξέλιξη των αστικών κοινωνιών και των αντιθετικών τους μυστικών συνωμοτικών οργανώσεων έτσι ώστε να αναδειχθούν τα χαρακτηριστικά που προσλαμβάνει το φαινόμενο μέσα σε διαφορετικά πολιτειακά συστήματα, ιδεολογικά σχήματα και κοινωνικές συνθήκες.

A.2.2 Οι Θεωρίες περί Αναρχισμού

Ο αναρχισμός, φιλοσοφικό και κοινωνικό ρεύμα επηρεασμένο από τα διδάγματα της Αναγέννησης και του Διαφωτισμού, αναπτύχθηκε στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, κυρίως, στην Ευρώπη και εκδηλώθηκε με πολλές και διαφορετικές τάσεις. Η έννοια προέρχεται από την ελληνική λέξη «αναρχία», η ετυμολογία της οποίας σημαίνει την κατάσταση που χαρακτηρίζεται από την απουσία αρχηγού, εξουσίας ή ιεραρχίας (Williams, 1976)²⁵. Σε συγκεκριμένες κοινωνικο-πολιτικές και οικονομικές περιόδους ο αναρχισμός θεωρήθηκε συνώνυμο της πολιτικής βίας, με χρονική αφετηρία στη Γαλλία κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης (Williams, 1976). Όμως, η υιοθέτηση της πολιτικής βίας και ιδιαίτερα της πολιτικής βίας ως μέσο

²⁵ Η λέξη «αναρχία» περιγράφει την κατάσταση απουσίας κράτους και κανόνων στην οργάνωση και λειτουργία της (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, χ.η.).

τρομοκρατίας, για την επίτευξη της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής αλλαγής δεν κυριαρχεί στην εξέλιξη του αναρχικού λόγου. Κατά κύριο λόγο η αναρχική θεωρία και πράξη απορρίπτει την κρατική εξουσία θεωρώντας ότι η ευταξία της κοινωνίας είναι εφικτή χωρίς το κράτος θέτοντας ως πρωταρχική μονάδα αναφοράς το άτομο και την αυτονομία του. Πρώτος θεωρητικός του αναρχισμού θεωρείται ο Γκόντγουιν ενώ ο Προυντόν ο πρώτος που αυτοπροσδιορίστηκε ως αναρχικός, ανέδειξε την έννοια του κοινωνικού αναρχισμού και υποστήριξε την ιδέα της κοινωνικής απελευθέρωσης μέσα από την άμεση ειρηνική δράση και την οργάνωση της κοινωνίας σε τοπικές κοινότητες και συνεταιριστικές οργανώσεις παραγωγών (Outhwaite, 2006)²⁶.

Η αναρχική φιλοσοφική σκέψη αφορά στην απεμπόληση των σχέσεων εξουσίας που διέπουν την κοινωνική, πολιτική και οικονομική ζωή. Σύμφωνα με τους αναρχικούς θεωρητικούς η διαμεσολάβηση στις ανθρώπινες σχέσεις ενισχύει την παρουσία ιεραρχίας, οδηγεί στην πολιτική και οικονομική καταπίεση του ατόμου και διευκολύνει την ύπαρξη μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου και εκμετάλλευσης. Η απελευθέρωση του ατόμου προκύπτει από την αποδοχή άμεσων και οριζόντιων μορφών άσκησης εξουσίας από τα κάτω. Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι ο αναρχισμός, στη διάρκεια των διαφορετικών κοινωνικο-πολιτικών και οικονομικών του μετασχηματισμών, παρουσιάζει κοινά στοιχεία και συσχετίσεις, με άλλα φιλοσοφικά και κοινωνικά ρεύματα όπως ο φιλελευθερισμός, ο σοσιαλισμός και η μαρξιστική

²⁶ Ο Γκόντγουιν, Άγγλος συγγραφέας του 18^{ου} αιώνα, προερχόμενος από ιερατικό οικογενειακό περιβάλλον, υπήρξε θιασώτης της επανάστασης αλλά αρνητής της τρομοκρατίας και του γιακωβινισμού, ενώ υποστήριζε ότι μια κοινωνία είναι ευτυχισμένη μόνο όταν βασίζεται στη δικαιοσύνη. Ο Προυντόν, Γάλλος υπέρμαχος της αγροτικής αυτάρκειας και ανεξαρτησίας, θεωρούσε ότι παρότι η βία είναι βασικό ένστικτο της ανθρώπινης κατάστασης, η κοινωνία μπορεί να αλλάξει μόνο μέσα από άμεσες ειρηνικές διαδικασίες. Υποστήριξε ότι η αλλαγή δεν θα προέλθει από την μετατόπιση της άσκησης εξουσίας από άλλα τμήματα της κοινωνίας αλλά ότι η βάση μιας κοινωνικής οργάνωσης χωρίς εκμετάλλευση βρίσκεται στην ανθρώπινη εργασία και παραγωγή και σε άμεση συσχέτιση με τις ατομικές ανάγκες (Τζόλ, 1975).

θεωρία, ο εθνικισμός (Outhwaite, 2006). Η ύπαρξη τόσο κοινών τόπων όσο και διαφοροποιήσεων στην θεωρητική τεκμηρίωση των βασικών αρχών αλλά και στην πρακτική εφαρμογή των στόχων κάθε κοινωνικής τάσης και μετασχηματισμού αναδεικνύει τη δυναμική διαλεκτική αλλά και συγκρουσιακή σχέση μεταξύ τους. Γεγονός που επιτρέπει ως παρατήρηση ότι η πολυπλοκότητα της κοινωνικής πραγματικότητας αποτυπώνεται στην εξέλιξή της μέσα από την συγκρουσιακή ή διαλεκτική σχέση μεταξύ των συμμετεχόντων που την καταγράφουν, την ερμηνεύουν και επιχειρούν να την μετασχηματίσουν. Θα πρέπει επομένως να ληφθεί υπόψη ότι στην περίπτωση των θεωρητικών εκφραστών μιας κοινωνικής τάσης, οι ίδιοι απορρίπτουν, επικροτούν και συνεισφέρουν στην υπάρχουσα ιδεολογική πλατφόρμα σύμφωνα με τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες του χρόνου και του χώρου δράσης τους, τις πολιτισμικές καταβολές και αξίες από τις οποίες έχουν επηρεαστεί και τους μελλοντικούς προσωπικούς τους στόχους και επιδιώξεις τους. Οι ιδεολογικοί σχηματισμοί δεν αποτελούν ένα παγιωμένο πλαίσιο θεωρητικών στάσεων και συγκεκριμένων πρακτικών αλλά δυναμικά υβριδικά μορφώματα με συνεχείς συνεισφορές, είτε συγκρουσιακές είτε συναινετικές.

Οι εκφραστές της αναρχικής σκέψης και πρακτικής συμμετείχαν στην 1^η Διεθνή (1864-1872), όπου προέκυψε η αρχική διαμάχη με τους μαρξιστές και αποτυπώθηκε κυρίως μέσα από την διάσταση των απόψεων των Μάρξ και Μπακούνιν²⁷. Η σύνθεση της 1^η Διεθνούς αποτελούνταν από πολλές ιδεολογικοπολιτικές τάσεις ενώ προοδευτικά δημιουργήθηκαν δύο κύριες. Από τη μια πλευρά κυριαρχούσαν οι απόψεις του Μπακούνιν και των κολεκτιβιστών, οι οποίοι

²⁷ Η 1^η Διεθνής των Εργατών δημιουργήθηκε επίσημα το 1864 στο Λονδίνο ως διεθνής οργάνωση στην οποία συμμετείχαν κομμουνιστές, σοσιαλιστές, αναρχικοί και εργατικά σωματεία. Κοινά σημεία σύγκλισης είχαν τα ζητήματα της εργατικής τάξης και της ταξικής πάλης.

υποστήριζαν ότι ο καπιταλισμός, ως κυρίαρχο οικονομικό και κοινωνικό σύστημα, μπορεί να ηττηθεί μόνο μέσα από την άμεση δράση και οργάνωση και από την άλλη πλευρά οι απόψεις του Μάρξ και των υποστηρικτικών του ότι η δράση θα πρέπει να είναι κοινοβουλευτική²⁸.

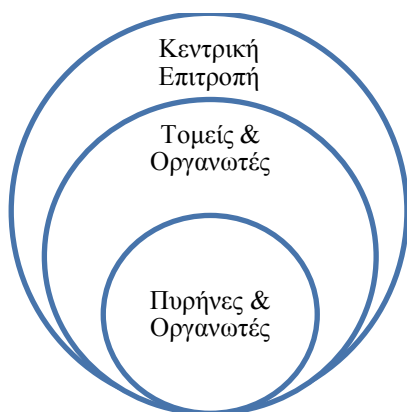
Η πολιτική βία, ως συστατικό στοιχείο της επανάστασης, στον αναρχισμό αναδεικνύεται κυρίως από τους Ρώσους θεωρητικούς Νετσάγιεφ και Μπακούνιν, οι οποίοι διατύπωσαν τις απόψεις τους για την επαναστατική μέθοδο εκφράζοντας το προ-επαναστατικό κλίμα της τσαρικής Ρωσίας, ειδικά μετά το αποτυχημένο κίνημα των Δεκεμβριστών²⁹. Το 1869 ο Νετσάγιεφ ιδρύει στη Μόσχα οργάνωση, με στόχο τη λαϊκή εξέγερση, υπό τα πρότυπα εταιρίας. Η οργάνωση-εταιρία είχε το όνομα «Η Δικαιοσύνη του Λαού» ή «Εταιρεία του Τσεκουριού». Την ίδια χρονιά, συγγράφει την «Κατήχηση του Επαναστάτη» (Νετσάγιεφ & Μπακούνιν, 2004), όπου περιγράφεται το γενικό οργανωτικό πρωτόκολλο για την επιτυχία της εταιρίας-οργάνωσης καθώς και τον κώδικα συμπεριφοράς των μελών της³⁰. Τα μέλη της οργάνωσης δεν συζητούν, δεν υποβάλλουν ερωτήσεις και δεν χρησιμοποιούν την πειθώ ως μέσο ενίσχυσης της ενότητας της οργάνωσης. Ενεργούν με ειλικρίνεια στοχεύοντας πρωταρχικά στην ενοποίηση των δυνάμεών της, δηλώνοντας υπακοή

²⁸ Η διάσταση απόψεων μεταξύ των αναρχικών και των μαρξιστών κορυφώθηκε μετά την Παρισινή Κομμούνια του 1871 όπου και επήλθε διάσπαση της Διεθνούς και αργότερα διάλυσή της.

²⁹ Το Δεκέμβρη του 1825, οι Ρώσοι αξιωματικοί εξεγέρθηκαν κατά του Τσάρου Νικολάου Ι. Οι συμμετέχοντες σε αυτή την εξέγερση αναφέρονται ως Δεκεμβριστές. Η κοινωνική καταπίεση της μεγάλης μάζας του ρωσικού λαού, οι άσχημες συνθήκες καθημερινής διαβίωσης των λαϊκών στρωμάτων μαζί με τις επιρροές του διαφωτισμού και της αναγέννησης διαμόρφωσαν τις κατάλληλες συνθήκες για την έκφραση εθνικής ευθείας σύγκρουσης με το τσαρικό status quo.

³⁰ Ο οργανωτής-μέλος της οργάνωσης στρατολογεί 5-6 άτομα από τον κοινωνικό του κύκλο, τα οποία αποτελούν τον πυρήνα 1^{ου} βαθμού με συγκεκριμένα καθήκοντα και αρμοδιότητες σύμφωνα με ένα καθορισμένο σχέδιο. Εν συνεχεία ένα από τα μέλη του πυρήνα 1^{ου} βαθμού δημιουργεί έναν πυρήνα 2^{ου} βαθμού, στον οποίο κεντρικός πυρήνας, από πλευράς διαχείρισης πληροφοριών και συντονισμού του σχεδίου, παραμένει ο πυρήνας 1^{ου} βαθμού. Οι απαραίτητες πληροφορίες για την αποτελεσματικότητα ενός σχεδίου συγκεντρώνονται από τους πυρήνες 2^{ου} βαθμού στους πυρήνες 1^{ου} βαθμού και εν συνεχεία στον επόμενο, προς τα επάνω, πυρήνα.

στον αρχηγό, ο οποίος αναφέρεται σε μια «Κεντρική Επιτροπή» (Νετσάγιεφ, 1991). Για να υπάρξει μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στη δράση της εταιρίας-οργάνωσης, ο Νετσάγιεφ περιγράφει ένα δίκτυο τομέων που λειτουργούν ως δικλείδες ασφαλείας της οργάνωσης εξασφαλίζοντας αυτονομία και ανεξαρτησία³¹.

Οι τομείς φροντίζουν για τα οικονομικά της οργάνωσης αλλά και για τα κρησφύγετα, τη συλλογή πληροφοριών, τις σχέσεις με το οργανωμένο έγκλημα, την προπαγάνδα και την επιρροή και διείσδυση σε ανώτερα κοινωνικά στρώματα, μέσω των γυναικών, οι οποίες θεωρούνται «δούρειοι ίπποι» πρωτίστως για τη συλλογή πληροφοριών αλλά και την κοινωνική δικτύωση μελών της οργάνωσης³².

³¹ Τα άτομα λαμβάνουν εξουσιοδότηση τόσο από το δίκτυο όσο και από την Κεντρική Επιτροπή. Για την επιλογή των πυρήνων, από τους οποίους επιλέγονται στη συνέχεια τα άτομα που θα στελεχώσουν σε μεγαλύτερη κλίμακα τους τομείς, απαιτείται γνωμοδότηση της Κεντρικής Επιτροπής. Τα 2-3 εξουσιοδοτημένα άτομα που αποτελούν τους τομείς επιλέγουν, εν συνεχεία, ομάδα ατόμων, από τους πυρήνες, ενώ η επικοινωνία με το υπόλοιπο δίκτυο εξασφαλίζεται από τους οργανωτές. Με αυτό τον τρόπο φαίνεται να δημιουργείται, στα πλαίσια της εταιρίας οργάνωσης, ένα εσωτερικό επίπεδο συνωμοτικότητας με επιλεγμένα άτομα-«κλειδιά», διατηρώντας τη οριζόντια και κάθετη επικοινωνία μεταξύ των μελών της εταιρίας-οργάνωσης χωρίς να επηρεάζουν την ιεραρχική δομή της και τον γραφειοκρατικό της χαρακτήρα. Ανάμεσα στα μέλη των τομέων υπάρχει καταμερισμός εργασιών. Η γνώση ενός σχεδίου, που έχει αναλάβει να φέρει εις πέρας ένας τομέας δεν μεταφέρεται εκτός αυτού, οι πληροφορίες για την υλοποίηση και τα χαρακτηριστικά ενός σχεδίου είναι παραποιημένες ενώ τα άτομα που συμμετέχουν στην εκπλήρωση του σχεδίου γνωρίζουν μόνο τις επιμέρους λεπτομέρειες του σχεδίου που τα αφορούν.

³² Σημειώνεται ότι τα μέλη της οργάνωσης δεν έχουν τη δυνατότητα αυτενέργειας στην εκπλήρωση ενός σχεδίου. Η υλοποίηση ενός σχεδίου δράσης προϋποθέτει την συναίνεση της Κεντρικής Επιτροπής. Οι οικονομικοί πόροι της οργάνωσης προέρχονται από εισφορές μελών, έμμεσες εισφορές από άτομα κάθε κοινωνικής θέσης, προσφιλή ή μη στην οργάνωση, συναυλίες και εκδηλώσεις, από χρηματοδότηση ιδιωτών, υπό προϋποθέσεις ενώ το 1/3 των πόρων το κρατάει η Κεντρική Επιτροπή.

Εκτός από την οργανωτική καθοδηγητική γραμμή, η «Κατήχηση του Επαναστάτη» επιχειρεί την κωδικοποίηση της συμπεριφοράς του επαναστάτη, τις αρχές που θα πρέπει να τον διέπουν καθώς και την στάση του απέναντι στον εαυτό του. Πιο συγκεκριμένα, ο επαναστάτης είναι πλήρως αφοσιωμένος στον ιερό σκοπό της επανάστασης, είναι ορκισμένος εχθρός του πολιτικού και κοινωνικού status quo και διάγει ασκητική μοναχική ζωή. Ο επαναστάτης, κατά τον Νετσάγιεφ, απορρίπτει την επιστημονική γνώση ενώ οι πρακτικές γνώσεις που αποκτά κατά τη διάρκεια της ζωής του αποτελούν εργαλειακά μέσα προόδου στην καταστροφή. Θέτοντας τον εαυτό του εκτός και απέναντι στην κοινωνία, ο επαναστάτης, περιφρονεί την «κοινή γνώμη» και κοινωνική ηθική, αποδεχόμενος ως ηθικό ό,τι εξυπηρετεί την πορεία προς την επανάσταση (Νετσάγιεφ & Μπακούνιν, 2004). Η εξάρτηση και υποταγή του επαναστάτη στην οργάνωση είναι καθολική. Οι σχέσεις που αναπτύσσει με τους συντρόφους του διέπονται από αλληλεγγύη μόνο στο βαθμό που αυτή εξυπηρετεί την επιτυχία των στόχων της οργάνωσης και κατ' επέκταση την πορεία προς την επανάσταση³³. Η αποτελεσματικότητά του εξαρτάται από την συναισθηματική του νέκρωση και αποκοπή από το οικογενειακό, φιλικό και κοινωνικό περιβάλλον, μια αυτόνομη ατομική οντότητα. Η υποκριτική ικανότητα, επιπλέον χαρακτηριστικό της επαναστατικής προσωπικότητας, επιτρέπει την ασφαλή διείσδυση σε όλους τους κοινωνικούς χώρους ανάλογα με το προς υλοποίηση σχέδιο της οργάνωσης. Μια διαμορφωμένη προσωπικότητα με τα παραπάνω χαρακτηριστικά εξυπηρετεί τον επαναστάτη να προχωρήσει με μεγαλύτερη ευκολία στην υλοποίηση του καταστροφικού έργου της εταιρίας – οργάνωσης, τη διάλυση της «βρωμερής

³³ Η αλληλεγγύη λειτουργεί, εδώ, περισσότερο ως μηχανισμός εκμετάλλευσης των υπόλοιπων συντρόφων και ομοφωνίας στη λήψη αποφάσεων για την πραγματοποίηση της επανάστασης παρά ως διαδικασία ανάπτυξης σχέσεων αλληλοϋποστήριξης και αλληλοβοήθειας στα πλαίσια μιας ομάδας που τα μέλη της μοιράζονται κοινούς στόχους και οράματα.

κοινωνίας» (Νετσάγιεφ & Μπακούνιν, 2004, σελ. 28). Έργο της εταιρίας – οργάνωσης είναι η χαρτογράφηση και ιεράρχηση των ατόμων ανάλογα με το βαθμό απειλής και συνεισφοράς στην επαναστατική διαδικασία, με ιδιαίτερη σημασία στο ρόλο της γυναίκας ως πληροφοριοδότη, σύνδεσμο, καταλύτη και υποστηρικτή της οργανωτικής δομής από το περιφερειακό έως και το κεντρικό επίπεδο.

Η «Κατήχηση του Επαναστάτη» μνημονεύει, επίσης, την στάση που θα πρέπει να τηρεί η εταιρία – οργάνωση απέναντι στον λαό. Στόχος του επαναστατικού έργου είναι η λαϊκή χειραφέτηση η οποία θα επιτευχθεί μόνο μέσω μιας λαϊκής επανάστασης πλήρους ανατροπής του υφισταμένου κρατικού ρωσικού συστήματος. Σύμμαχοι στην αφύπνιση του λαϊκού αισθήματος είναι οι ληστές ως «αληθινοί επαναστάτες στη Ρωσία» (Νετσάγιεφ & Μπακούνιν, 2004, σελ. 31). Η καθοδήγηση του Νετσάγιεφ στους δυνητικούς επαναστάτες της εποχής του αλλά και στους σύγχρονους θιασώτες της αποτυπώνεται σε ένα θρησκευτικού τύπου εγχειρίδιο³⁴. Ο ασκητικός και απομακρυσμένος, από την κοινωνία, τρόπος ζωής του επαναστάτη προσομοιάζει σε θρησκευτική φιγούρα με τη διαφορά ότι λειτουργεί περισσότερο ως άγγελος – τιμωρός της κοινωνίας παρά ως μάρτυρας για την ολοκλήρωση του οράματος της επανάστασης.

Σε αυτό τον κώδικα δράσης και οργάνωσης του Νετσάγιεφ άσκησε, την ίδια χρονική περίοδο, κριτική ο Μπακούνιν. Οι αποστάσεις που πήρε ο Μπακούνιν από το πνευματικό έργο του Νετσάγιεφ κατέληξαν σε διακοπή της, μέχρι εκείνη την περίοδο, συνεργασίας τους. Η κριτική του Μπακούνιν βασίζεται κυρίως στο ότι η βίαιη λαϊκή

³⁴ Η ετυμολογία της λέξης «Κατήχηση» που επέλεξε ο ένας, εκ των συγγραφέων, να τιτλοφορήσει το έργο του προέρχεται από το πρόθεμα «κατά» και το ρήμα «έχειν» και αναφέρεται στην προφορική διδασκαλία των δογμάτων της χριστιανικής θρησκείας και την προετοιμασία όσων επιθυμούσαν να μνηθούν στον χριστιανισμό ενώ στη νεότερη ελληνική γλώσσα η εννοιολογική της σημασία αφορά στον προσηλυτισμό και επίμονη συστηματική προσπάθεια για την υιοθέτηση συγκεκριμένων απόψεων ή ιδεολογίας (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, χ.η.).

ανατροπή του τσαρικού κατεστημένου δεν πρέπει να οδηγήσει σε μια επίσημη δικτατορία αλλά «εκείνη την ανώνυμη και συλλογική των φίλων της πλήρους χειραφέτησης του λαού από οποιονδήποτε ζυγό» (Νετσάγιεφ & Μπακούνιν, 2004, σελ. 37). Το οργανωτικό σχήμα που προτείνει ο Μπακούνιν είναι μια μυστική συνωμοτική εταιρία προς αυτό τον σκοπό³⁵. Επικρίνει τον Νετσάγιεφ ως φανατικό, με τάσεις μυστικισμού και παρομοιάζει τη δράση του με εκείνες των ιησουιτών μοναχών χαρακτηριστικά των οποίων ήταν η συντηρητική νοοτροπία των μελών τους, η ιεροτελεστία μύησης των νέων μελών στο τάγμα και ο αυτοέλεγχος και η αυτοπειθαρχία τους³⁶ (Worcester, 2008).

Οι θρησκευτικές προσωπικότητες του 15^{ου} και 16^{ου} αιώνα, η Αναγεννησιακή και η περίοδος, προ-Διαφωτισμού, φαίνεται ότι επηρεάζει τη διαμόρφωση της «Κατήχησης του Επαναστάτη». Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να σημειωθεί ότι στη δημιουργία και ενίσχυση της θρησκευτικής ταυτότητας ενός πιστού διαδραματίζει σημαντικό ρόλο το περιβάλλον στο οποίο λαμβάνει χώρα και ενισχύεται η θρησκευτική λατρεία (Michele Dillon, 2003). Συνήθως πρόκειται για μια προστατευμένη θρησκευτική δομή ή το ιδιωτικό περιβάλλον του πιστού. Η εταιρία – οργάνωση με τους τυπολατρικούς κώδικες συμπεριφοράς του Νετσάγιεφ εξυπηρετεί

³⁵ Η ύπαρξη μυστικής συνωμοτικής οργάνωσης με το όνομα «Διεθνής αδελφότητα» ή «Μυστική Συμμαχία» την οποία και ίδρυσε πριν το 1869 ο Μπακούνιν φαίνεται ότι αποτέλεσε μια επιθυμία του που ποτέ δεν υλοποιήθηκε στην πράξη (Dolgoft, 2002).

³⁶ Οι Ιησουίτες είναι καθολικό τάγμα μοναχών γνωστό ως «Η Κοινωνία του Χριστού» ή «Society of Jesus». Ιδρύθηκε από τον Βασκικής καταγωγής, Ignatius Loyola το 1539 στη Ρώμη. Αρκετά μέλη του τάγματος, κατά καιρούς, θεωρήθηκαν απροσάρμοστα και περιθωριακά, με αυταρχικές και ακραία συντηρητικές αντιλήψεις. Η δράση και ανταπόκριση του τάγματος των Ιησουιτών αυξήθηκε μετά το 1540 ενώ οργανώσεις σε ολόκληρο τον κόσμο υπάρχουν μέχρι σήμερα (Worcester, 2008). Ο Μπακούνιν αποδίδει στον Νετσάγιεφ την ιδιότητα του «Καλόγερου της Επανάστασης» (Νετσάγιεφ & Μπακούνιν, 2004) καθώς θεωρεί ότι ο Νετσάγιεφ εμπνέεται από τον Ιταλό Δομινικανό κληρικό Girolamo Savonarola, ο οποίος έδρασε με στόχο την ηθική και πολιτική αλλαγή της φλωρεντίνης κοινωνίας την εποχή της Δυναστείας των Μεδίκων. Ο Girolamo Savonarola υπήρξε ρεφορμιστής αιρετικός κληρικός. Αντιτάχθηκε στη Δυναστεία των Μεδίκων (15ος αιώνας) και οραματίστηκε την εγκαθίδρυση της νέας δημοκρατίας της Φλωρεντίας και την ανάδειξή της ως Νέας Ιερουσαλήμ (Weinstein, 1991).

την θρησκευτική κατάνυξη που απαιτεί ο πιστός-επαναστάτης έτσι ώστε να μπορέσει να συγκεντρωθεί και να αφοσιωθεί στην επανάσταση προς όφελος της πατρίδας του. Αυτή η φανατική, όπως τη χαρακτηρίζει ο Μπακούνιν, θρησκευτική επιρροή του νετσαγιεφικού επαναστατικού ύφους και η προσήλωσή του στο σκοπό και στην επίτευξή του με κάθε μέσο κατά το «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα» (Μακιαβέλι, 1991), δέχεται δριμεία κριτική από τον ίδιο³⁷. Για τον Μπακούνιν η επανάσταση θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα της αυθόρμητης εξέγερσης του λαού ενώ η προσφορά μιας μυστικής εταιρίας – οργάνωσης σε αυτή θα πρέπει να είναι, κατά κύριο λόγο, η αφύπνιση των λαϊκών δυνάμεων και η υποστήριξή τους στη διάρκεια της αυθόρμητης εξέγερσης. Η θρησκευτικού τύπου προσήλωση στην επανάσταση και το τυφλό μίσος απέναντι στην κοινωνία είναι άτοπο εγχείρημα, κατά τον Μπακούνιν, καθώς αγνοεί την ανθρώπινη φύση και τις κοινωνικές σχέσεις. Η επανάσταση δεν εξαναγκάζεται αλλά προκύπτει μέσα από τις αναγκαιότητες και τις προσδοκίες του λαού (Bakunin, 2002). Μια επανάσταση εν τη γενέσει της μπορεί να καθοδηγηθεί και να υποστηριχθεί δε μπορεί όμως να δημιουργηθεί εξ αναγκασμού αν οι κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες δεν συνηγορούν προς αυτήν αλλά ούτε και να σταματήσει εφόσον ισχύει το αντίθετο. Ο βασικός στόχος της μυστικής οργάνωσης είναι να

³⁷ Φλωρεντίνος φιλόσοφος του 16^{ου} αιώνα, ο Νικολό Μακιαβέλι, στο έργο του ο Ηγεμόνας (πρώτη έκδοση το 1513) περιγράφει τα διαφορετικά είδη ηγεμονίας και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας που πρέπει να διαθέτει ένας ηγεμόνας για να αποκτήσει, να διατηρήσει και να ενισχύσει την εξουσία του. Μέσα από τις σχέσεις του με τους υπηκόους του, τους συνεργάτες και τους δυνητικούς ανταγωνιστές του αναδεικνύεται το προφίλ του ηγέτη που κρίνει αποστασιοποιημένα και ορθολογικά τα δεδομένα κάθε ιστορικο-πολιτική στιγμή και που δεν διστάζει να χρησιμοποιήσει όλες τις διαθέσιμες μεθόδους (βία και ανταρτικότητα, προδοσία, δολοπλοκίες και συνωμοσίες) για να επιβάλλει την κυριαρχία του (Μακιαβέλι, 1991). Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Μακιαβέλι: «*Είναι αναγκαίο, συνεπώς, [.....] να εξετάσουμε εάν αυτοί οι νεωτεριστές στηρίζονται στις δικές τους δυνάμεις ή εξαρτώνται από άλλους ἔάν δηλαδή για να ολοκληρώσουν το έργο τους είναι ανάγκη να παρακαλέσουν ή μπορούν πράγματι να το κάνουν με τη βία. Στην πρώτη περίπτωση έχουν πάντοτε άσχημο τέλος και δεν φέρουν εις πέρας τίποτε ἔ όταν όμως βασίζονται στον εαυτό τους και μπορούν να χρησιμοποιήσουν και βία, τότε σπανίως κινδυνεύουν. Αυτός είναι ο λόγος που όλοι οι οπλισμένοι προφήτες νίκησαν και οι άοπλοι καταστράφηκαν. Γιατί, πέρα από τα όσα ειπώθηκαν, η φύση των λαών είναι άστατη ἔ κι είναι εύκολο να τους πείσεις για κάτι, αλλά δύσκολο να τους κρατήσεις σταθερούς σ' αυτή την πίστη. Συμφέρει λοιπόν να είσαι οργανωμένος έτσι ώστε, όταν δεν σε πιστεύουν πια, να έχεις τη δύναμη να τους κάνεις να σε πιστέψουν δια της βίας.*» (Μακιαβέλι, 1991, σελ. 54).

αφουγκραστεί το λαϊκό αίτημα για κυριαρχία του λαού στη γη του και να ενισχύσει την αλληλεγγύη ανάμεσα στις αγροτικές κοινότητες, να τις οργανώσει έτσι ώστε να μπορέσουν να προχωρήσουν σε μια λαϊκή επανάσταση. Ο Μπακούνιν επηρεασμένος από το μηδενισμό, τη δυνατότητα δημιουργίας μέσα από την καταστροφή χωρίς καθηλώσεις στο παρελθόν, οραματίζεται την επανάσταση μέσα από την λαϊκή ληστεία στην οποία συμμετέχουν και οι κλέφτες, οι ληστές, οι περιθωριακοί, όλοι εκείνοι που δέχονται την καταπίεση του κράτους και των εκφραστών του³⁸. Θεωρεί όμως ότι μια επανάσταση δε μπορεί να βασιστεί μόνο στην στρατολόγηση του λούμπεν προλεταριάτου χωρίς παράλληλα την ίδια καθολική συμμετοχή της λαϊκής βάσης στη βίαιη ανατροπή του συστήματος. Δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία και υιοθέτηση ενός σοσιαλιστικού-επαναστατικού προγράμματος ως απαραίτητης προϋπόθεσης για τη διαμόρφωση, συντονισμό και εξέλιξη οργανωτικών επαναστατικών σχημάτων³⁹. Τόσο ο Νετσάγιεφ όσο και ο Μπακούνιν φαίνεται ότι επηρεάζονται από το φιλοσοφικό ρεύμα του μηδενισμού και ειδικότερα από τον ηθικό μηδενισμό ως βάση για την αμφισβήτηση του άδικου και διεφθαρμένου, κατ' αυτούς, αξιακού συστήματος που διέπει τους κρατικούς λειτουργούς της εποχής τους και τις σχέσεις εξουσίας που έχουν εγκαθιδρυθεί. Η βίαιη ανατροπή του παλαιού

³⁸ Οι φιλοσοφικές καταβολές του μηδενισμού αρχίζουν τον 18^ο αιώνα και κορυφώνονται ως φιλοσοφικό ρεύμα το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, με κύριο εκφραστή το Φρειδερίκο Νίτσε (Carr, 1992). Η λέξη μηδενισμός (nihilism) προέρχεται από τη λατινική αντωνυμία nihil (=τίποτα, μηδέν). Ο Carr (Carr, 1992) διακρίνει τέσσερις τάσεις του μηδενισμού: α) τον επιστημολογικό, ο οποίος αναδεικνύει την άρνηση της ύπαρξης της γνώσης ελλείπει σαφών κριτηρίων διάκρισης της γνώσης από το λάθος, της πιστοποιημένα ορθής από τη λάθος άποψη, β) τον αληθιολογικό (alethiological), ο οποίος αρνείται την ύπαρξη του κόσμου ως πραγματικότητα, γ) τον ηθικό, ο οποίος αναγνωρίζει την ύπαρξη της αξίας των πραγμάτων αλλά η αξιακή σχέση, που χαρακτηρίζει την πραγματικότητα, αντικατοπτρίζει μόνον εκείνον που αποδίδει αυτή την αξία και δ) τον υπαρξιακό ή αξιολογικό (axiological), ο οποίος αφορά στην αίσθηση της κενότητας και στον άσκοπο χαρακτήρα των πραγμάτων. Ο μηδενισμός του Νίτσε αφορά περισσότερο στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν αντικειμενικά συστήματα αξιών αλλά αυτά προσδιορίζονται από το αξιακό περιεχόμενο που τους προσδίδουν τα ανθρώπινα όντα ανάλογα με τις ανάγκες και τις προσδοκίες τους (Lambeir & Smeyers, 2003).

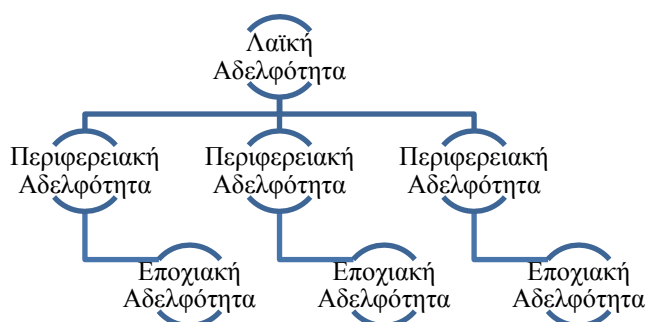
³⁹ Το σοσιαλιστικό – επαναστατικό πρόγραμμα που μνημονεύει ο Μπακούνιν, είχε δημοσιευθεί στην εφημερίδα Narodnoe Delo (Νετσάγιεφ & Μπακούνιν, 2004).

υποκειμενικού συστήματος αξιών θα αντικατασταθεί από νέους αξιακούς κώδικες, οι οποίοι όμως θα προέρχονται και θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες του λαού, στην πλειοψηφία του ρωσικού έθνους. Η πορεία προς την επανάσταση για τον Νετσάγιεφ θέτει ως αυτοσκοπό την άμεση καταστροφή της κοινωνίας και των μη ηθικών αξιών και αρχών που αυτή πρεσβεύει, μέσα από ένα καθεστώς φόβου, τρόμου και υποταγής. Αντίθετα, η πορεία προς την επανάσταση για το Μπακούνιν θέτει ως προϋπόθεση την ωρίμανση του λαού ως κινητήρια επαναστατική δύναμη που έχει ήδη απορρίψει το υπάρχον μοντέλο κοινωνίας και οραματίζεται νέες κοινωνικές σχέσεις μέσα από την ολική καταστροφή του «παλαιού καθεστώτος». Ο ρόλος επομένως της οργάνωσης στην επαναστατική περίοδο θα πρέπει να είναι ρυθμιστικός στο να αποτρέψει τη δημιουργία οποιασδήποτε νέας μορφής κρατικής εξουσίας⁴⁰.

Η οργανωτική δομή - εταιρία ή αλλιώς «Λαϊκή αδελφότητα» που προτείνει ο Μπακούνιν βασίζεται σε ίσα δικαιώματα και αλληλεγγύη μεταξύ των μελών της οργάνωσης, στην ειλικρίνεια μεταξύ των μελών χωρίς ενδιάμεσους ελεγκτικούς μηχανισμούς, σε έναν οργανωτικό πυρήνα νηφάλιων και θαρραλέων ατόμων χωρίς προσωπικές φιλοδοξίες αλλά αφοσιωμένα στη συλλογικότητα. Ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων θεωρεί τη Γενική Συνέλευση όπου με διαφανείς διαδικασίες κατατίθενται και λαμβάνονται οι αποφάσεις. Διοικητικό όργανο της οργάνωσης είναι μια ολιγομελής εκλεγμένη εκτελεστική επιτροπή με ρόλο οργανωτικό σε όλες τις περιφέρειες της χώρας. Η διάρκεια της εκτελεστικής επιτροπής εξαρτάται από το έργο της και την αποτελεσματικότητά της. Τα μέλη και οι περιφερειακές ομάδες, που δημιουργούνται, οφείλουν υπακοή στην εκτελεστική επιτροπή ενώ ταυτόχρονα

⁴⁰ Ο Μπακούνιν κάνει λόγο για μια οργάνωση που θα διασφαλίζει την επόμενη ημέρα της επανάστασης και θα προφυλάξει το λαό από τους επίδοξους διεκδικητές της εξουσίας, μια μυστική συλλογική δικτατορία (Νετσάγιεφ & Μπακούνιν, 2004). Τα άτομα που θα πρέπει να στελεχώνουν την οργάνωση είναι λίγα σε αριθμό και χαρακτηρίζονται από πάθος και αφοσίωση στο σκοπό, με θεωρητικές και εμπειρικές γνώσεις, συναισθηματική εγρήγορση και λογική ικανότητα.

αποτελούν και τον ελεγκτικό μηχανισμό των ενεργειών της, σε περίπτωση που διαπιστωθεί κατάχρηση, από αυτήν, της δοθείσας εξουσίας⁴¹. Ο συγκεκριμένος τύπος οργάνωσης όπου η μια βαθμίδα οργάνωσης μπορεί να αναπαράγει την επόμενη κατά τον ίδιο τρόπο και αυτόνομα ως προς το περιεχόμενο αλλά και ως προς τη δομή εξασφαλίζει την πολλαπλασιαστική δύναμη των οργανώσεων χωρίς να αποδυναμώνει την κεντρική εξουσία.

⁴¹ Η αμφισβήτηση των εντολών της εκτελεστικής επιτροπής συνιστά εκ νέου αξιολόγησή της στη Γενική Συνέλευση της οργάνωσης. Όλα τα μέλη υπόκεινται σε κρίση από τη Γενική Συνέλευση και δικαιούνται πλήρη ενημέρωση για όλα τα ζητήματα της οργάνωσης. Η είσοδος νέων μελών στην οργάνωση απαιτεί ομόφωνη αποδοχή τους από τη Γενική Συνέλευση ή ποσοστού μεγαλύτερου των ¾ αυτής. Οι ομάδες της περιφέρειας στελεχώνονται από τα μέλη της Γενικής Συνέλευσης. Οι περιφερειακές ομάδες ή διοικήσεις οργανώνουν κατά τα πρότυπα και τους στόχους της μητρικής οργάνωσης – εταιρίας νέες εταιρίες δευτέρου βαθμού, τις «Περιφερειακές αδελφότητες». Τα μέλη που θα στελεχώσουν τις περιφερειακές ομάδες γνωρίζουν την ύπαρξη μιας γενικής Κεντρικής Επιτροπής από την οποία δέχονται τις εντολές δράσης χωρίς να έχουν την γνώση της ύπαρξης της μητρικής οργάνωσης – εταιρίας ή όπως την ονομάζει ο Μπακούνιν, «Λαϊκής αδελφότητας». Η εκλογή και αντικατάσταση των μελών των «Περιφερειακών επιτροπών» γίνεται από την Κεντρική Επιτροπή. Η «Περιφερειακή επιτροπή» που δημιουργείται σε κάθε περιφέρεια περιλαμβάνει στη βέλτιστη των περιπτώσεων ένα άτομο – σύνδεσμο και αγγελιοφόρο της Κεντρικής Επιτροπής, το «λαϊκό αδελφό». Στην περίπτωση που η «Περιφερειακή επιτροπή» περιλαμβάνει περισσότερα άτομα της «Περιφερειακής αδελφότητας», το άτομο – σύνδεσμος και κόμβος με την Κεντρική Επιτροπή παραμένει ο «λαϊκός αδελφός». Στόχος των «λαϊκών αδελφών» της περιφέρειας είναι η στρατολόγηση νέων μελών στην μητρική οργάνωση – εταιρία. Τα υποψήφια μέλη παρουσιάζονται στη γενική συνέλευση της αδελφότητας μέσω της Κεντρικής Επιτροπής. Η κάθε «Περιφερειακή Επιτροπή» έχει τη δυνατότητα να ιδρύει «Περιοχική Επιτροπή» της οποίας τα μέλη προέρχονται από την «Περιφερειακή αδελφότητα» αλλά ελέγχονται από την «Περιφερειακή Επιτροπή». Η «Περιοχική Επιτροπή» μπορεί να προβεί στη δημιουργία «Περιοχικής αδελφότητας» κατ' ομοίωση της «Λαϊκής αδελφότητας». Η «Περιοχική αδελφότητα» αποτελεί οργάνωση τρίτου βαθμού όπου, όπως και στις προηγούμενες 2 βαθμίδες, οι σκοποί και οι δράσεις της συζητούνται και αποφασίζονται στη Γενική Συνέλευση της «Περιφερειακής αδελφότητας» και επικυρώνονται από την «Περιφερειακή Επιτροπή» (Νετσάγιεφ & Μπακούνιν, 2004).

Ο Μπακούνιν θεωρεί ότι η προοδευτική οργάνωση των διαφορετικών αδελφοτήτων σε συνεργασία με την Κεντρική Επιτροπή, καθώς εξελίσσεται και δρα, υποστηρίζει παράλληλα την οργάνωση και της λαϊκής βάσης συσπειρώνοντας και ενσωματώνοντας τμήματά της. Με αυτό τον τρόπο η προ-επαναστατική οργανωτική προετοιμασία μέσα από τις αδελφότητες μπορεί να αναδειχθεί σε ένα νέο κοινωνικό σύστημα περιφερειακών ομοσπονδιών μέσα από την αυθόρμητη εξέγερση του λαού και την απόρριψη του τρέχοντος κοινωνικού συστήματος και της κρατικής εξουσίας. Τα μικρά αυτόνομα περιφερειακά εταιρικά σχήματα, καθ' εικόνα και ομοίωση του κεντρικού με μικρές ομάδες ατόμων, λειτουργούν πολλαπλασιαστικά σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο ενισχύοντας τους κοινωνικούς δεσμούς μικρής κλίμακας, οδηγώντας στη λαϊκή δικτατορία. Διατηρεί τις σχέσεις εξουσίας και ιεραρχίας και την αναφορά τους σε κεντρικό επίπεδο χωρίς να τις νομιμοποιεί στο κοινό αίσθημα. Όσο αυτές οι σχέσεις εξουσίας παραμένουν αόρατες και μη θεσμοθετημένες αποτελούν μηχανισμούς υποστήριξης της λαϊκής θέλησης για ελευθερία. Αντίθετα ο Νετσάγιεφ υποστηρίζει ότι η λαϊκή δικτατορία μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μέσα από μια αυταρχική επιβολή των επαναστατών συνωμοτών, οι οποίοι και θα αποδώσουν κοινωνική δικαιοσύνη.

Τόσο ο Νετσάγιεφ όσο και Μπακούνιν θεωρούν ότι οι ολιγομελείς συνωμοτικές ομάδες με τη μορφή μυστικής εταιρίας με αυστηρή ιεραρχία είναι περισσότερο ευέλικτες, γίνονται δυσκολότερα αντιληπτές, έχουν άμεσα αντανακλαστικά ενώ διασφαλίζουν υψηλό βαθμό συνωμοτικότητας ελέγχοντας τη διαρροή πληροφοριών. Οι πρώτου βαθμού οργανώσεις είναι οι πλέον κρίσιμες για τη διατήρηση της οργάνωσης και την εξέλιξή της. Ο ρόλος του ατόμου σε σχέση με την οργάνωση, τη λήψη αποφάσεων, τη μεταφορά πληροφοριών και εντολών, στους δύο θεωρητικούς της επανάστασης, είναι καταλυτικός, αλλά στη σκέψη του Νετσάγιεφ

αναδεικνύεται ως πρωταρχικός παράγοντας καθώς το άτομο είναι η αφετηρία της επαναστατικής δράσης⁴².

Τα εταιρικά συνωμοτικά σχήματα που περιγράφουν οι Μπακούνιν και Νετσάγιεφ φαίνεται ότι ομοιάζουν σε πρώιμες μορφές δικτύων, όπου ελλείπει τεχνολογικών μέσων, η μεταφορά πληροφοριών, οδηγιών, αποφάσεων και εντολών προϋποθέτει αυστηρές σχέσεις ιεραρχίας. Στο οργανωτικό μοντέλο που περιγράφουν οι δύο θεωρητικοί του μηδενισμού ο κάθε κόμβος του δικτύου αποτελεί μια μικρή εταιρία, με αυτόνομα χαρακτηριστικά⁴³. Η οργανωτική δομή που περιγράφει ο Νετσάγιεφ βασίζεται στη δημιουργία δεύτερης οργάνωσης μέσα στην αρχική οργάνωση ενισχύοντας την αυταρχική δομή της καθώς υπόλογα για την διαφύλαξη της οργάνωσης είναι τα ίδια τα άτομα που την αποτελούν. Η οργανωτική δομή που περιγράφει ο Μπακούνιν βασίζεται στην άγνοια της ύπαρξης της μητρικής οργάνωσης – εταιρίας, την οποία αντισταθμίζει με τη δημιουργία θυγατρικών οργάνωσεων όμοιων σε χαρακτηριστικά με τη μητρική.

Παρόλο το πάθος για επανάσταση που εκφράζεται στα γραπτά κείμενα των Μπακούνιν και Νετσάγιεφ και την ανυπομονησία για την άμεση βίαιη πρόκλησή της, όπως στο Νετσάγιεφ, ή για την άμεση και στοχευμένη προετοιμασία της, όπως στον

⁴² Ο επαναστάτης του Νετσάγιεφ οφείλει να λειτουργεί επαγγελματικά αμφισβητώντας τον ίδιο του τον εαυτό, με τον οποίο καλείται να συγκρουστεί σε πρώτο επίπεδο, αποδεικνύοντας ότι είναι πιστός στους σκοπούς της επανάστασης. Η ρήξη με το προσωπικό σύστημα αξιών, την προσωπική ηθική και τα ανθρώπινα όρια επιτρέπει στον επαναστάτη να περάσει στο δεύτερο επίπεδο της επαναστατικής πρακτικής, στην απόλυτη ρήξη με την κοινωνία και στην υιοθέτηση της ταυτότητας του πιστού επαναστάτη.

⁴³ Έτσι, όσο περισσότεροι κόμβοι περιφερειακών ή δεύτερου και τρίτου βαθμού παράνομων οργάνωσεων, υπάρχουν τόσο περισσότερες πιθανότητες επιβίωσης. Στην περίπτωση που κάποιοι κόμβοι χάνονται, διαλύονται ή γίνονται ορατοί στην πορεία, το υπόλοιπο δίκτυο συνεχίζει να είναι λειτουργικό αποτελεσματικά αφού η Κεντρική Επιτροπή, με τις οργανωτικές διαδικασίες που περιγράφηκαν παραπάνω, δεν διατρέχει άμεσο κίνδυνο ενώ όλοι οι κόμβοι των περιοχικών και περιφερειακών οργάνωσεων διατηρούν το ίδιο πρόγραμμα και σκεπτικό με τη μητρική οργάνωση, τη «Λαϊκή αδελφότητα». Η πρόσβαση στην Κεντρική Επιτροπή προστατεύεται σε διάφορα επίπεδα της οργάνωσης και στα δύο συνωμοτικά μοντέλα.

Μπακούνιν, το τελικό αποτέλεσμα των προσπαθειών τους είναι αντιστρόφως ανάλογο των προσδοκιών τους καθώς δεν καταφέρνουν να προχωρήσουν σε άμεση υλοποίηση των στόχων τους (Νετσάγιεφ & Μπακούνιν, 2004). Οι απόψεις του Μπακούνιν για μια γενικευμένη κοινωνική επανάσταση βασιζόμενη στην «προπαγάνδα με τη δράση» (propaganda of the deed or by the deed), στην ένοπλη δηλαδή υποστήριξη της λαϊκής βάσης μέσα από μικρές τοπικές παρεμβάσεις παρακινώντας το λαό να προβεί σε πράξεις κοινωνικής ληστείας ενάντια στο καθεστώς και στους πολιτικούς αντιπάλους, επηρέασαν κοινωνικές ομάδες και άτομα στην Ευρώπη, ιδιαίτερα μετά την Παρισινή Κομμούνια του 1871⁴⁴.

Ο Ερρίκο Μαλατέστα, Ιταλός αναρχικός, επηρεασμένος από το επαναστατικό όραμα του Μπακούνιν, υιοθετεί το σκεπτικό δράσης του και οργανώνει το 1874 στην Ιταλία μια από τις συχνές εργατικές εξεγέρσεις με στόχο τη σταδιακή απελευθέρωση χωριών της Νότιας Ιταλίας, με ένοπλα μέσα, και την υποστήριξη τους στην ίδρυση τοπικών ανεξάρτητων κοινοτήτων⁴⁵. Όπως τονίζει ο Μαλατέστα στα γραπτά του κείμενα, ακόμη και αν η προσπάθεια ανάδυσης μιας αναρχικής κοινωνίας, χωρίς διακυβέρνηση εκ των άνω, είναι αδύνατη στην συγκεκριμένη χρονική στιγμή, ο επαναστάτης θα πρέπει να προσπαθήσει να ωθήσει την κοινωνία προς την

⁴⁴ Η Παρισινή Κομμούνια (1871) αποτέλεσε την πρώτη ουσιαστική απόπειρα οργάνωσης και πρακτικής εφαρμογής των αιτημάτων της αστικής δημοκρατίας, από τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις, κυρίως από το γαλλικό προλεταριάτο, τους εργάτες, με συμμετοχή των μικροαστών αλλά και των μικρών αγροτών της γαλλικής υπαίθρου. Η διάρκεια του πολιτικού εγχειρήματος υπήρξε σύντομη σε χρόνο, επιχειρήθηκε και σε άλλες γαλλικές πόλεις εκτός από το Παρίσι και διαλύθηκε βίαια από τα πρωσικά στρατεύματα. Κατά τη διάρκεια της Παρισινής Κομμούνιας αποφασίστηκε μεταξύ άλλων η διάκριση της εκκλησίας από το κράτος και εθνικοποίηση της εκκλησιαστικής περιουσίας, η κατάργηση της στρατιωτικής θητείας και η οργάνωση της εθνοφυλακής, η συμμετοχή των μη γάλλων πολιτών στην άσκηση εξουσίας, ο ανώτατος μισθός, η κατάργηση της γκιλοτίνας κλπ. Για τον Μάρξ (2001) η Παρισινή Κομμούνια αποτέλεσε την έμπρακτη υλοποίηση του κομμουνισμού στη βάση της αξιοποίησης των μέσων παραγωγής, της γής και του κεφαλαίου προς όφελος της ελεύθερης και οργανωμένης εργασίας.

⁴⁵ Η άμεση σύλληψή του δεν τον εμπόδισε να συνεχίσει την επαναστατική του δράση εντός και εκτός Ιταλίας, συμμετέχοντας σε αντίστοιχες ενέργειες (Μαλατέστα, 1977).

επανάσταση το συντομότερο δυνατό. Η χρήση της βίας σε αυτή την περίπτωση είναι απαραίτητη ως αποδεκτή μορφή άμυνας απέναντι στη βίαιη διατήρηση της εξουσίας των εκμεταλλευτών αλλά και αναγκαίο μέσο εξάλειψης όλων των φυσικών εμποδίων προς την αναρχική κοινωνία.

Την ίδια χρονική περίοδο, ο πρίγκιπας Πίοτρ Αλεξέγιεβιτς Κροπότκιν, αριστοκράτης συνωμότης και υποστηρικτής του ένοπλου αγώνα, ιδιαίτερα από τους αγροτικούς πληθυσμούς, επικοινωνεί την άμεση και διαρκή χρήση βίας με κάθε δυνατό μέσο, θέτοντας την «προπαγάνδα με τη δράση» ως κυρίαρχο μέσο αντίστασης και επιρροής (Τζόλ, 1975). Τόσο ο Μαλατέστα όσο και ο Κροπότκιν προβάλλουν την αναγκαιότητα συστράτευσης με ομάδες και άτομα που δρουν στην παρανομία της εποχής, καθώς θεωρούν ότι η επανάσταση θα μπορέσει να επιταχυνθεί και να υπάρξει η κατάλληλη τεχνογνωσία στην αντιμετώπιση των πολιτικών αντιπάλων⁴⁶.

Το όραμα για κοινωνική αλλαγή σε ένα περισσότερο ελεύθερο και ισότιμο κοινωνικό περιβάλλον σε συνδυασμό με την υιοθέτηση της βίας ως μέσο για την γρηγορότερη επίτευξη των στόχων, ως προπαγάνδας των νέων τρόπων οργάνωσης και επίθεσης στο παλιό αστικό καθεστώς των απολυταρχικών πολιτευμάτων της Ευρώπης του 19^{ου} αιώνα βρήκε πρόσφορο έδαφος ακραίων βίαιων πρακτικών από αρκετά άτομα και οργανώσεις⁴⁷. Τα διδάγματα της Γαλλικής Επανάστασης με

⁴⁶ Ιδιαίτερα ο Κροπότκιν δίνει μεγαλύτερη σημασία στα τεχνικά μέσα στα οποία θα πρέπει να υιοθετηθούν αλλά και στην μελέτη επιστημονικών κλάδων όπως η χημεία, για την ενίσχυση της επιθετικής και αμυντικής γραμμής της επαναστατικής δράσης. Για τον Κροπότκιν η επανάσταση αφορά στις προκλήσεις και αμφισβητήσεις που εγείρονται στα θέματα ιδιοκτησίας και στα συστήματα ελέγχου (Kinna, 2007). Αν και στις περισσότερες περιπτώσεις αυτού του είδους οι αμφισβητήσεις μπορεί να περιλαμβάνουν ως μέσο τη χρήση βίας, την ένοπλη πάλη και την εξέγερση, η αναγκαιότητα για την ύπαρξη επαναστατικών πράξεων θα προκύψει από την ανάπτυξη εναλλακτικών προτάσεων και στόχων. Ο Κροπότκιν παρομοιάζει τις επαναστάσεις με την καταπιεσμένη δύναμη της φύσης, η οποία εκλυόμενη ταράζει την αρμονία του φυσικού κόσμου, και οδηγεί σε μια νέα κατάσταση ισορροπίας.

⁴⁷ Σύμφωνα με τον Rapoport (David C Rapoport, 2004) το πρώτο κύμα διεθνούς επαναστατικής τρομοκρατίας αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1890, αναφέρεται δε και ως η «Χρυσή εποχή της δολοφονίας».

έμφαση στις απόψεις του Ροβεσπιέρου που διατυπώθηκαν το 1794, ενίσχυσαν την πρακτική της βίας και του πολιτικού τρόμου ως άμεσο μέσο ανατροπής του παλαιού απολυταρχικού καθεστώτος⁴⁸. Η αυθαίρετη εξουσία του κράτους και η βίαιη, σε πολλές περιπτώσεις επιβολή της στις λαϊκές μάζες, πέτυχε την παραμονή τυράννων στην εξουσία και την υποταγή των λαών. Αποτέλεσε την πλέον αποτελεσματική μορφή στρατηγικού τρόμου⁴⁹ καθώς μπορεί να είναι παρούσα συνεχώς ενώ οι προϋποθέσεις συμμόρφωσης είναι δυνατό να ενισχυθούν σε τακτά χρονικά διαστήματα (Freedman, 2005). Η εμφάνιση της επαναστατικής βίας και η ανάπτυξη της σε επαναστατικό τρόπο στο τέλος του 19^{ου} αιώνα φαίνεται ότι προσδιορίστηκε ως αντίδραση και απάντηση στις αυταρχικές εκδοχές του πολιτικού τρόμου που ασκούσε το κράτος (Freedman, 2005). Το διεθνές συνέδριο των Αναρχικών στο Λονδίνο το 1881, στο οποίο συμμετείχαν οι Κροπότκιν και Μπακούνιν, τόνιζε ότι είναι υποχρέωση όλων των εθνικών επιτροπών να ανακαλύψουν κάθε μέσο για την εξολόθρευση των κυβερνώντων και του στελεχιακού τους δυναμικού, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην κατασκευή εκρηκτικών μέσων. Μέσα σε αυτό το κοινωνικό

⁴⁸ Ο Μαξιμιλιανός Ροβεσπιέρος αποτέλεσε ηγετική φυσιογνωμία της Γαλλικής Επανάστασης. Η πίστη του στην ύπαρξη μιας επαναστατικής ηθικής που ο τρόμος συνυπάρχει με την αρετή και η υιοθέτηση της πολιτικής βίας απέναντι στους πολιτικούς του αντιπάλους και εχθρούς της επανάστασης είναι οι αιτίες που χαρακτηρίζεται από πολλούς ιστορικούς ως ένας από τους πρώτους τρομοκράτες. Η άποψη του Ροβεσπιέρου ότι οι αρχές της λαϊκής κυβέρνησης, εν καιρώ επανάστασης, είναι η αρετή και ο τρόμος, με τις δύο έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες καθώς χωρίς αρετή ο τρόμος καθίσταται μοιραίος (fatal) ενώ στην αντίθετη περίπτωση η αρετή χωρίς τον τρόμο είναι αδύναμη (Freedman, 2005), αποτέλεσε έμπνευση πολλών επαναστατικών ομάδων του 19ου αιώνα. Η μυστική εταιρία «Λαϊκή Θέληση» (“Narodnaya Volya”) που επιχειρούσε στη Ρωσία, δολοφόνησε, έπειτα από πολλές αποτυχημένες προσπάθειες, το 1881 τον Τσάρο Νικόλαο II. Η «Λαϊκή Θέληση» στενά συνδεδεμένη με την επαναστατική μυστική ρωσική οργάνωση «Γή και Ελευθερία» (“Land and Liberty”), αποτελούνταν από έναν κεντρικό πυρήνα με περιφερειακές επαφές και ομάδες ενώ διοικούταν αποκλειστικά και αυταρχικά από την αυτοδιορισμένη Εκτελεστική Επιτροπή. Στην οργάνωση συμμετείχαν άνδρες και γυναίκες κυρίως από μεσοαστικά κοινωνικά στρώματα. Η οργάνωση υποστηριζόταν επικοινωνιακά και από το ομώνυμο έντυπο που εκδιδόταν την εποχή εκείνη. Η οργάνωση αυτοπροσδιοριζόταν ως σοσιαλιστές και λαϊκιστές στη βάση μιας θρησκευτικού τύπου πίστης στη θέληση του λαού, στη δικαιοσύνη και ισότητα που εγγυώνται την υλική ευημερία του και ταυτόχρονα στην πνευματική αυτοπραγμάτωση του ατόμου (Yarmolinsky, 1959).

⁴⁹ Ο στρατηγικός τρόμος (strategic terror) αφορά στην υιοθέτηση βίαιων πρακτικών ως μέσου επιρροής ενός πολιτικού συστήματος με κύριο εκφραστή του το κράτος (Freedman, 2005).

και πολιτικό πλαίσιο ο αναρχισμός, ως κοινωνικό κίνημα, κατηγορήθηκε ότι είναι συνώνυμο του πολιτικού τρόμου και μέσο ενίσχυσης της κρατικής καταπίεσης και βίαιης καταστολής των λαϊκών αιτημάτων. Η άποψη ατόμων και ομάδων του αναρχικού χώρου, της συγκεκριμένης κοινωνικο-πολιτικής περιόδου ότι η φυσική εξόντωση των εκφραστών μιας καταπιεστικής εξουσίας και των πολιτικών της συμβόλων έχουν στόχο την εμψύχωση του λαϊκού αισθήματος έτσι ώστε η κοινωνική αλλαγή να επισπευτεί αντικατοπτρίζουν, παρά ταύτα, την αδυναμία του εγχειρήματος. Η ύπαρξη της σχέσης εκμεταλλευτή και εκμεταλλεζόμενου φαίνεται ότι δεν ακυρώνεται και εξαλείφεται με την φυσική εξόντωση του εκμεταλλευτή και των συμβόλων του καθώς η εξουσία ενός κράτους δεν βρίσκεται εγκαθιδρυμένη σε κρατικές υποδομές και δεν σταματά να ισχύει και να αναπαράγεται με την φυσική εξόντωση των εκπροσώπων του. Τα κοινωνικά και πολιτικά δίκτυα μέσα από τα οποία εκφράζονται οι κυρίαρχες σχέσεις εξουσίας και η δυναμική τους εξέλιξη μέσα σε, κάθε φορά, διαφορετικό κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό και πολιτισμικό περιβάλλον φαίνεται να αγνοούνται από τους υποστηρικτές της άμεσης πολιτικής βίας (Freedman, 2005). Η συχνή και μάλιστα, σε αρκετές περιπτώσεις, τυφλή χρήση βίας σε ανοιχτούς χώρους αποτέλεσε την αφορμή για την πολιτική δίωξη ατόμων που ανήκαν στον αναρχικό χώρο ενώ στιγμάτισαν το αναρχικό κίνημα καθώς η «προπαγάνδα με τη δράση» φαίνεται να λειτουργούσε στην πράξη ενάντια στη διάδοση των αναρχικών ιδεών, οι οποίες είχαν ήδη αρχίσει να αποκτούν διεθνικό χαρακτήρα, ξεπερνώντας τα σύνορα της Ευρώπης και επηρεάζοντας την πολιτική δράση και το εργατικό κίνημα και στην Αμερική τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα⁵⁰.

⁵⁰ Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο γάλλος Εμίλ Ανρύ, ο οποίος στο όνομα των αναρχικών ιδεών και του αντικοινωνικού του φανατισμού, ανατίναξε το 1894 ένα πολυσύχναστο καφέ του Παρισιού, σε μια ενέργεια που αποδοκιμάστηκε από αρκετούς αναρχικούς της εποχής (Τζόλ, 1975). Στη δίκη που

Μετά την Ρωσική Επανάσταση του 1917, οι αναρχικοί, που συμμετείχαν σε αυτήν και διαδραμάτισαν οργανωτικό ρόλο στην ανασύνταξη της Ρωσικής περιφέρειας, αντιμετώπισαν την μήνη των ανερχόμενων Μπολσεβίκων, που τους θεώρησαν ως πολιτική απειλή. Η στάση των Μπολσεβίκων ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο μετά από βίαιες μεμονωμένες ενέργειες εναντίον τους⁵¹. Η εκτός συγκεκριμένου πλαισίου (γενικευμένη κοινωνική εξέγερση, επανάσταση, εθνικός και εμφύλιος πόλεμος) άσκηση πολιτικής βίας από κοινωνικές ομάδες και άτομα υπό την επίκληση κάποιων ιδεολογικών ταυτοτήτων ενεργοποιεί, σταδιακά ή άμεσα, τους κατασταλτικούς μηχανισμούς της ανερχόμενης ή κυρίαρχης κοινωνικής ομάδας που ασκεί εξουσία και αξιολογεί ότι απειλείται άμεσα ή έμμεσα. Σε πρώτο επίπεδο, με αυταρχικό και βίαιο τρόπο αποκαθιστά τη διασαλευθείσα τάξη ενώ σε δεύτερο προλαμβάνει την επανάληψη παρόμοιων φαινομένων θέτοντας υπό επιτήρηση, ή ακόμη και εκτός νόμου, κοινωνικές ομάδες φίλα προσκείμενες με τη συγκεκριμένη ιδεολογική ταυτότητα.

Ειδικά με το αντικείμενο της ατομικής πολιτικής βίας ασχολήθηκε η Έμμα Γκόλντμαν (2009), η οποία κατανοεί τα προβλήματα που παρουσιάζει η προσφυγή στην προπαγάνδα με τη δράση και επιχειρεί να αναδείξει τις ειδοποιούς διαφορές στη

επακολούθησε υποστήριξε την πρακτική της ατομικής τρομοκρατίας συνδέοντας την πράξη του με το διεθνές αναρχικό κίνημα. Επίσης, η τυφλή βομβιστική επίθεση, κατά τη διάρκεια ειρηνικής εργατικής διαδήλωσης στο Σικάγο (Haymarket riot, 1886), με ανθρώπινα θύματα, υπονόμωσε το εργατικό ανοδικό κίνημα στην Αμερική και στοχοποίησε ως ηθικούς αυτουργούς τον αναρχικό χώρο ενώ καταδίκασε σε θάνατο ως φυσικούς αυτουργούς άτομα προσκείμενα σε αυτόν, αν και σήμερα δεν φαίνεται να είχαν συμμετοχή τους στην ενέργεια. Ιδιαίτερα σε ο,τι αφορά στην ατομική τρομοκρατία αρκετοί από τους πρώιμους τρομοκράτες του 19ου αιώνα επηρεάστηκαν από τις φιλοσοφικές προσεγγίσεις του ατομικού αναρχισμού του Στίρνερ, αναρχικού διανοούμενου. Ο Στίρνερ, γνωστός για το έργο του «Ο Μοναδικός και η Ιδιοκτησία του» (“Ego and his Own”), τονίζει ότι το άτομο είναι η ανθρώπινη πραγματικότητα και ότι η απόλυτη ελευθερία βρίσκεται σε αυτό, *απαλλαγμένο από τους ηθικούς κώδικες που επιβάλλει η κοινωνία*. Ο ατομικός αναρχισμός του Στίρνερ επηρέασε ένα ευρύ πεδίο πολιτικών προσώπων όπως ο Μπενίτο Μουσολίνι στην Ιταλία.

⁵¹ Παράδειγμα είναι η βομβιστική επίθεση του 1919 στο Κομμουνιστικό Επιτελείο της Μόσχας.

χρήση της⁵². Η πολιτική βία είναι καταφύγιο εκείνων που αποτελούν υποκείμενα της κοινωνικής αποστέρησης, του κοινωνικού αποκλεισμού και των κοινωνικών ανισοτήτων. Η Γκόλντμαν δικαιολογεί την άσκηση βίας ως αντίδραση στην, σύμφωνα με αυτήν, άδικη και αυταρχική δράση του καπιταλιστικού συστήματος και των εκφραστών της. Υποστηρίζει δε, ότι οι αναρχικοί που πράττουν παρόμοιες ενέργειες αποδέχονται επίσημα και ανοιχτά την ανάληψη ευθύνης της πράξης τους. Σε κάθε περίπτωση θυσιάζονται ως μάρτυρες, όπως και ο Χριστός, στο βωμό της διεκδίκησης των κοινωνικών ελευθεριών δρώντας στην πράξη ενάντια της συγκεκριμένης άδικης κοινωνίας. Από την άλλη πλευρά, διαπιστώνονται και περιπτώσεις, όπως υποστηρίζει η Γκόλντμαν (2009), όπου αντίστοιχα περιστατικά βίας, ακόμη και αν δεν συσχετίζονται ξεκάθαρα με τον αναρχικό χώρο, καταδεικνύουν την αντίδραση ατόμων που έχουν δεχθεί την κοινωνική περιθωριοποίηση και την κοινωνική εκμετάλλευση.

Η πρακτική της ατομικής τρομοκρατίας και τα αποτελέσματά της άρχισαν σταδιακά να δέχονται κριτική από αρκετούς αναρχικούς, ιδιαίτερα από εκείνους που ανήκαν στην εργατική τάξη και θεωρούσαν ότι ο αναρχισμός ήταν εργατικό κίνημα που έπρεπε να εστιάσει την εξέλιξή του μέσα στα εργατικά συνδικάτα και τους βιομηχανικούς χώρους. Η ανάπτυξη του αναρχο-συνδικαλισμού, επηρεασμένη από τον Προυντόν, έδωσε βαρύτητα στην άμεση εργατική δράση στους χώρους των εργοστασίων και στην εύρεση τρόπων, όπως οι απεργιακές κινητοποιήσεις, για τον εργατικό έλεγχο των μέσων παραγωγής. Η συμμετοχή και ο οργανωτικός ρόλος των αναρχικών στη συνδικαλιστική οργάνωση των εργατών στις αρχές του 20^{ου} αιώνα παρατηρούνται στη διαμόρφωση των εργατικών κέντρων και συνδικάτων κυρίως στη

⁵² Η Γκόλντμαν, ρωσικής καταγωγής, δραστηριοποιήθηκε στον αναρχικό χώρο, κυρίως στην Αμερική και στην Ρωσία των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Ασχολήθηκε ενεργά με θέματα όπως η ισότητα των δύο φύλων, οι κοινωνικές ανισότητες, η ελευθερία της έκφρασης.

Γαλλία και στην επαναστατημένη Ρωσία. Ο Σορέλ (Τζόλ, 1975) λαμβάνοντας υπόψη το πολιτικό κλίμα που επικρατούσε στη Γαλλία, θεωρεί ότι η βία των προλετάρων είναι ο εγγυητής της επόμενης επανάστασης. Το επαναστατικό προλεταριάτο θα μπορέσει να ακυρώσει στην πράξη το κράτος ακόμη και χωρίς τη χρήση βίας αν συνειδητοποιήσει τη δύναμή του⁵³.

Προς αυτή την κατεύθυνση επηρέασαν και οι απόψεις του Νέστορ Μαχνό διαμορφώνοντας μια νέα τάση στην αναρχική προσέγγιση της κοινωνικής αλλαγής και στον αναρχο-συνδικαλισμό, τον Πλατφορμισμό⁵⁴. Για τους πλατφορμιστές ο ρόλος των συνδικάτων στην επανάσταση είναι από την αρχή καθοριστικός. Επηρεασμένοι από τα διδάγματα του Τρότσκι, ότι η επανάσταση είναι διαρκής υπόθεση του προλεταριάτου παρά μια συγκεκριμένη ιστορική στιγμή στην οποία θα πρέπει να παίζει καθοριστικό ρόλο, τονίζουν ότι ένα πολιτικό κόμμα, όπως οι Μπολσεβίκοι, και τα συνδικάτα που υποστηρίζουν και εκπροσωπούν την οργάνωση, τις ανάγκες και τα δικαιώματα των προλετάρων αποτελούν μικρογραφία του συστήματος και αναπαράγουν γραφειοκρατικές δομές που καθυστερούν την επανάσταση. Κατά την άποψή τους η εργατική τάξη και ο λαός εν γένει θα πρέπει να υιοθετήσει την άμεση δράση ενός ελευθεριακού κομμουνισμού προς διευκόλυνση της επανάστασης και την οργάνωση συνδικαλιστικών φορέων από τα κάτω με συνεχή

⁵³ Γάλλος αναρχικός διανοούμενος, επηρεασμένος από τις θεωρίες του Μάρξ, ο οποίος θεωρούσε ότι η διανοήση διαφθείρει και παραπλανά την κοινωνία και ότι τα εργατικά συνδικάτα αποτελούν περισσότερο μέσο συνειδητοποίησης της εργατικής τάξης παρά μέσο άσκησης εξουσίας.

⁵⁴ Ο Νέστορ Μαχνό, ουκρανικής καταγωγής, έγινε γνωστός στην ιστορία του αναρχικού κινήματος ως ο ηγέτης ενός επαναστατικού αγροτικού στρατού της Ουκρανίας, γνωστού και ως «Μαύρου Στρατού» και υποστηρικτής των Μπολσεβίκων κατά τη διάρκεια της εμφύλιας σύγκρουσης στην επαναστατική Ρωσία. Υποστήριξε τη δημιουργία μιας ελεύθερης περιοχής των αναρχικών αγροτών στην Ουκρανία αλλά σύντομα η δράση του σταμάτησε από την άμεση παρέμβαση των Μπολσεβίκων. Ο Μαχνό μαζί με άλλους Ρώσους αναρχικούς συνόψισαν τις εμπειρίες τους από τη Ρωσική Επανάσταση του 1917 σε ένα κείμενο οργανωτικών αρχών και στρατηγικής της εργατικής τάξης για την πορεία προς την επανάσταση. Το κείμενο δημοσιεύθηκε το 1926, με τίτλο «Η Οργανωτική Πλατφόρμα των Ελευθεριακών Κομμουνιστών».

εναλλαγή προσώπων στη διαχείρισή τους (Makhno, 1926). Οι πολλές και διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις του αναρχισμού και οι, σε αρκετές περιπτώσεις, συγκρουόμενες απόψεις, σε ό,τι αφορά στους στόχους και στα μέσα για την επίτευξή τους, είναι περισσότερο αποτελεσματικές όταν λειτουργούν αυτόνομα σε ένα γενικό πλαίσιο προγραμματικών αρχών με σαφή επαναστατική τακτική, όπως παρουσιάζεται από την Οργανωτική Πλατφόρμα παρά σε αποτυχημένες, κατ' αυτούς, προσπάθειες σύνθεσής τους⁵⁵. Στον αντίποδα του μπολσεβικισμού αλλά και της αστικής δημοκρατίας, την οποία θεωρούν ένα είδος αστικής δικτατορίας, αναδεικνύουν την ομοσπονδιοποίηση της εργατικής τάξης, στην οποία συμπεριλαμβάνουν και τη μεσαία τάξη, σε ένα σύστημα οργάνωσης και άσκησης εξουσίας από τα κάτω⁵⁶. Ο Πλατοφορμισμός βρήκε θερμούς υποστηρικτές στις δεκαετίες του 1970 και 1980, σε χώρες με έντονη συνδικαλιστική οργάνωση όπως Ιταλία και Ισπανία, ενώ φαίνεται ότι βρίσκεται στο προσκήνιο της αναρχικής σκέψης και στον 21^ο αιώνα, παρά τις δριμείες κριτικές που δέχτηκε από θεωρητικούς του αναρχισμού και του μαρξισμού, ότι εκβιάζει την επανάσταση βασιζόμενος σε ένα γενικό υποκειμενικό πλαίσιο σύγκλισης αρχών και τάσεων και μια συγκεκριμένη τακτική της στρατευμένης, στην βίαιη επανάσταση, εργατικής τάξης, απεμπολώντας τη συλλογικότητα και τη διαλεκτική σχέση των κοινωνικών δρώντων, ανάγοντας το γενικό σε ιδεολογία και το συγκεκριμένο σε τακτική.

⁵⁵ Η μέθοδος που προτείνουν για την επίλυση των οργανωτικών ζητημάτων είναι η δημιουργία ενεργών αναρχικών αγωνιστών με θεωρητικές, οργανωτικές και τακτικές θέσεις που θα διαμορφώσουν μια κοινή επαναστατική κολεκτίβα, τη Γενική Ένωση, Συνδικάτο ή Ομοσπονδία των Αναρχικών («General Union of Anarchists»).

⁵⁶ Ιδιαίτερη σημασία σε ό,τι αφορά στην τακτική που θα πρέπει να ακολουθήσει η ένωση αυτή των αναρχικών προς αποφυγή προβλημάτων του παρελθόντος, κατέχει η συλλογική ευθύνη, σύμφωνα με την οποία για την πολιτική και επαναστατική δράση κάθε μέλους είναι υπεύθυνη η Ένωση και το αντίστροφο (Makhno, 1926).

Οι επαναστατικές τάσεις του αναρχοσυνδικαλισμού, όπως ο Πλατφορμισμός, επηρέασαν ιδιαίτερα την ισπανική χερσόνησο. Στην Ισπανία, όπου οι αυτόνομες αναρχικές κοινότητες και η συμμαχία μεταξύ αγροτών και βιομηχανικών εργατών ήταν ανεπτυγμένες, ο αναρχοσυνδικαλισμός βρήκε δυνατότητες έκφρασης⁵⁷. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι επαναστατικές αγροτικές κομμούνες και πολιτοφυλακές βρέθηκαν αντιμέτωπες το 1936 εκτός από την επανάσταση που ευαγγελίζονταν και με τον ισπανικό τακτικό στρατό του δικτάτορα εθνικιστή Φράνκο. Ο ισπανικός εμφύλιος, στον οποίο συμμετείχαν ισπανοί αναρχικοί και κομμουνιστές εναντίον των εθνικιστών του Φράνκο αλλά και μεμονωμένα άτομα και ομάδες από Ευρώπη και Αμερική, που υποστήριζαν τα αντίπαλα στρατόπεδα, κατέληξε σε εγκαθίδρυση της μακρόχρονης δικτατορίας του Φράνκο, καταμετρώντας χιλιάδες νεκρούς.

Αντίστοιχες αναρχικές ομοσπονδίες υπήρξαν και συνεχίζουν να υπάρχουν σε διάφορες χώρες, όπως είναι η Αναρχική Ομοσπονδία Ιταλίας (Federazione Anarchica Italiana-FAI), η οποία δημιουργήθηκε στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, ενώ νέες έχουν δημιουργηθεί όπως η Άτυπη Αναρχική Ομοσπονδία (Federazione Anarchica Informale-FAI), που αν και ως ακρωνύμιο ταυτίζεται με την ήδη προϋπάρχουσα, δεν

⁵⁷ Η Εθνική Ομοσπονδία Εργασίας της Ισπανίας (Confederacion Nacional del Trabajo-CNT), η οποία και καθοδήγησε μια σειρά από βίαιες επαναστατικές απεργίες στην Ισπανία και συνέβαλε στη διαμόρφωση ενός εμφυλιοπολεμικού κλίματος μεταξύ εργατών και εργοδοτών στις αρχές του 20ου αιώνα (Τζόλ, 1975), είχε άμεση σχέση με την Ιβηρική Αναρχική Ομοσπονδία (Federacion Anarquista Iberica-FAI) και είχε σαφείς επιρροές από τους πλατφορμιστές και την Γενική Ομοσπονδία Εργατών Ισπανίας (Union General de Trabajadores-UGT). Η CNT είχε οργανωθεί κατά τα πρότυπα της αντίστοιχης Γαλλικής Γενικής Εργατικής Ομοσπονδίας (Confederation Generale du Travail-CGT), στη διαμόρφωση της οποίας αρχικά συμμετείχαν ευρέως οι αναρχοσυνδικαλιστές ως τάση (Bookchin, 1994). Η FAI, επηρεασμένη από τα μακροκίνητα πρότυπα οργάνωσης και συνωμοτικότητας, συσχετίστηκε άμεσα με την CNT, με κοινά μέλη. Η κριτική που ασκήθηκε στην οργάνωση, από διαφωνούντα μέλη της CNT, αφορούσε στην απλούστευση της επανάστασης και στην καλλιέργεια ενός επαναστατικού μύθου, που σύντομα θα παρέδιδε την ισπανική κοινωνία στα χέρια του φασισμού (Τζόλ, 1975). Μέλος της CGT και της FAI Ισπανίας υπήρξε ο Μπουναβεντούρα Ντουρρούτι, σιδηροδρομικός εργάτης και στρατευμένος επαναστάτης στο διεθνές αναρχο-συνδικαλιστικό κίνημα. Θεωρήθηκε μάρτυρας των αναρχικών μετά το θάνατό του, κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων του Ισπανικού Εμφυλίου (Goldman, 1936).

συσχετίζεται μάλλον με τον αναρχοσυνδικαλισμό. Η Άτυπη Αναρχική Ομοσπονδία φαίνεται να έχει συμμετάσχει σε σειρά τρομοκρατικών ενεργειών εντός και εκτός Ιταλίας με συνεργαζόμενες εθνικές και τοπικές οργανώσεις στα πλαίσια της διεθνούς δράσης της (National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (U.S.), χ.η.), ενώ τα οργανωτικά της χαρακτηριστικά μάλλον προωθούν ένα άτυπο οριζόντιο δίκτυο αυτόνομων οργανώσεων που μοιράζονται ένα minimum ιδεολογικής συναίνεσης με το μέγιστο βαθμό υιοθέτησης κοινών στρατηγικών δράσης, στα πλαίσια νέων τάσεων στο χώρο του αναρχισμού, της εξεγερσιακής αναρχίας («insurrectionary anarchism») και του αναρχισμού ως καθημερινού τρόπου ζωής («lifestyle anarchism»). Στα πλαίσια δράσης της Άτυπης Αναρχικής Ομοσπονδίας συμμετέχει και συνεργάζεται ομοίως με διεθνείς και τοπικές οργανώσεις και δράση στην Ελλάδα και σε διεθνές επίπεδο η Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς (Conspiracy of Cells of Fire) (National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (U.S.), χ.η.).

Οι τρομοκράτες, μέσω των πράξεών τους και των λόγων τους (κείμενα, προκηρύξεις) φαίνεται να αξιοποιούν στοιχεία ιδεολογικού και στρατηγικού περιεχομένου από τον χώρο του αναρχισμού ανάλογα με το κοινωνικό-πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον στον οποίο δρουν. Η ηθική και φυσική ευθύνη όμως για τα αποτελέσματα των τρομοκρατών δεν αφορά στις θεωρητικές προσεγγίσεις και τακτικές που χρησιμοποιούν για να υποστηρίξουν τις πράξεις τους αλλά στο γεγονός ότι αυτές οι πράξεις πραγματοποιούνται στα πλαίσια της αστικής δημοκρατίας με χρήση βίας και στο όνομα της λαϊκής βούλησης. Η διαμόρφωση δόγματος για έναν «ιερό σκοπό», την βίαιη απελευθέρωση της κοινωνίας ή του ατόμου από την εκμετάλλευση και την εγκαθίδρυση μιας άλλης κοινωνίας ή κοινοτικού μορφώματος

φαίνεται ότι ταυτίζεται με τις αυταρχικές μορφές εκμετάλλευσης και καταπίεσης τις οποίες επιδιώκουν να καταργήσουν στην πράξη.

Η εξεγερσιακή αναρχία και η αναρχία της καθημερινής μορφής δέχονται αυστηρές κριτικές για την α-κοινωνική, αντικοινωνική τους και αντι-πολιτισμική τους διάσταση, κατακερματίζοντας το κοινωνικό σύνολο σε αυτόνομες ομάδες και άτομα, αναδεικνύοντας την αυτονομία του πρωτογονισμού και τη διάλυση των κοινωνικών δεσμών απέναντι στην αλληλεξάρτηση και συνεργασία των κοινωνικών σχέσεων, την τρομοκρατία απέναντι στην επικοινωνία⁵⁸.

Ο Hakim Bey (1998) υποστηρίζει την εξέγερση και τις επαναλήψεις της από μια επανάσταση που καθυστερεί⁵⁹. Η δημιουργία προσωρινών αυτόνομων ζωνών (Temporary Autonomous Zone) αντίστοιχων με τα πειρατικά νησιά του 18^{ου} αιώνα και τους νομαδικούς καταυλισμούς εξυπηρετεί τις ανάγκες και τις διεκδικήσεις της νέας εποχής, καθώς οι νέες τεχνολογίες επικοινωνίας διευκολύνουν αντίστοιχες δράσεις⁶⁰. Οι αυτόνομες ζώνες εκτός ελέγχου και νόμου μπορούν να είναι φυσικοί ή δυνητικοί χωρόχρονοι στον παγκόσμιο ιστό, να επικοινωνούν μέσα από μυστικά μονοπάτια και να συνεργάζονται διατηρώντας την αυτονομία τους και το δικό τους πολιτισμικό κώδικα. Η χρήση βίας μπορεί να κριθεί αναγκαία στην προσπάθεια διαμόρφωσης των αυτόνομων ζωνών όπως και οι καθημερινές προσωπικές

⁵⁸ Η «Αόρατη Επιτροπή» (Comité Invisible, 2007) συντάζει, με αφορμή τις εξεγέρσεις στα γαλλικά προάστια (2005) και σε άλλες ευρωπαϊκές και μη χώρες, ένα εγχειρίδιο προετοιμασίας και τακτικών για μια επερχόμενη αποκεντροποιημένη εξέγερση καθώς ο πολιτισμός έχει καταρρεύσει και η κοινωνία έχει αποτύχει.

⁵⁹ Ψευδώνυμο του αμερικανού συγγραφέα και ποιητή Peter Lamborn Wilson. Το ψευδώνυμο του σημαίνει «Σοφός αφέντης» από το «Hakim», σοφός στα αραβικά και το «Bey», τούρκικη λέξη για τον αφέντη, τον ηγέτη μιας φυλής. Έχει επηρεαστεί από τη γενιά των beatniks, τις ανατολικές θρησκείες και φιλοσοφίες, τον αναρχισμό.

⁶⁰ Η ετυμολογία της λέξης «αυτονομία» προέρχεται από την προσωπική αντωνυμία «αυτός» και το ουσιαστικό «νόμος» και προσδιορίζει μια κλειστής λειτουργίας οργανωτική δομή χωρίς εξωτερικές εξαρτήσεις και παρεμβάσεις (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, χ.η.).

επαναστάσεις, η «εθελοντική αγραμματοσύνη», η αποχή από τις εκλογές, το «hacking», η προσωπική ηθική. Η αναρχική ζωή στην αυτονομία αποτελεί ενδιαφέρουσα πρόταση φιλοσοφίας και τέχνης, με επιρροές από το κίνημα του Dada και το σουρεαλισμό, αλλά στρέφεται ενάντια στην κοινωνία και στον σύγχρονο πολιτισμό αν πρόκειται για επιλογή ζωής⁶¹.

Ο κοινωνικός αναρχισμός, ο αναρχοσυνδικαλισμός, οι αγροτικές κομμούνες του Προυντόν, δεν περιλαμβάνονται σε αυτή τη νέα τάση ενώ ο ατομικός αναρχισμός έτσι όπως επηρεάστηκε από τις απόψεις του Στίρνερ, εξελίσσεται στον Bey (1991) σε ένα υβρίδιο ατομικής και νομαδικής αυτονομίας στην καθημερινή ζωή, σε οντολογική αναρχία και ποιητική τρομοκρατία⁶². Από τους Ασσασίνους στους πειρατές και από τις μυθολογίες στο μυστικισμό ο Bey αναδεικνύει τον αυθόρμητο πρωτογονισμό ως διαδικασία απελευθέρωσης ακόμη και αν το αποτέλεσμα αυτής της ατομικής απελευθερωτικής διαδικασίας είναι το τέλος της κοινωνίας και του

⁶¹ Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα εμφανίστηκαν στην τέχνη κινήματα όπως το Dada, ο Σουρεαλισμός και ο Φουτουρισμός. Οι ντανταϊστές χαρακτηρίζονταν από μια τάση ακτιβιστική στάση αποβολής του παραδοσιακού, στην κοινωνία και στην τέχνη. Ήταν περισσότερο αναρχικοί, υποστηρικτές ενός πρώιμου φασισμού, σε ορισμένες περιπτώσεις, ενώ υιοθέτησαν την άποψη του Μπακούνιν ότι η καταστροφή είναι ένα είδος δημιουργίας. Στόχευαν να σοκάρουν την αστική τάξη μέσα από ένα είδος απελευθερωτικής τέχνης (κοροϊδευτικές χειρονομίες και αποτυπώσεις, αποδόμηση σχημάτων, αφαιρετικά σχήματα) (Read, 1965).

⁶² Τονίζει ο Bey (1991, σελ. 2) «Αυτό που συνέβη ήταν το εξής, σου είπαν ψέματα, σου πούλησαν ιδέες περί καλού και κακού, σε έκαναν να μην εμπιστεύεσαι το σώμα σου και να ντρέπεσαι για το προφητικό σου χάος, επινόησαν λέξεις απέχθειας για την μοριακή σου αγάπη, σε σαγήνεψαν με απροσεξίες, σε έκαναν να βαρεθείς με τον πολιτισμό και όλα αυτά τα τοκογλυφικά συναισθήματα. Δεν υπάρχει ερχομός, επανάσταση, αγώνας, μονοπάτι. Είσαι ήδη ο μονάρχης του εαυτού σου. Η απαράβατη ελευθερία σου περιμένει να ολοκληρωθεί μόνο μέσω της αγάπης σου στους άλλους μονάρχες [...]. Τα avatar του χάους δρουν ως κατάσκοποι, σαμποτέρ, εγκληματίες του τρελού έρωτα [...] λύκοι άγγελοι, [...] πειρατές όλων των συμβόλων και των νοημάτων.» και αλλού «Το φυσικό κοινωνικό μοντέλο της οντολογικής αναρχίας είναι το παιδί που συμμετέχει σε μια συμμορία του δρόμου ή σε μια ομάδα ληστών τραπεζών». (Bey, 1991, σελ. 10). Το avatar, ως έννοια, αποτελεί ένα είδος μετενσάρκωσης, έναν άλλο εαυτό σε άλλη ή παράλληλη ζωή. Η περιγραφή της λέξης προέρχεται από την ινδουιστική θρησκεία. Η αντίστοιχη λέξη χρησιμοποιείται ευρέως για την υιοθέτηση μιας περσόνας σε ένα διαδικτυακό παιχνίδι και την χρήση οπτικού υλικού (φωτογραφία, λεζάντα, σχήμα κλπ) για τη δήλωση της ταυτότητας ενός χρήστη σε ένα δυνητικό περιβάλλον (μια δυνητική κοινότητα, ένα κοινωνικό δίκτυο).

σύγχρονου πολιτισμού⁶³. Για τον Bey (1991) το χάος είναι μια συνεχής κατάσταση δημιουργίας, το άθροισμα όλων των δράσεων, είναι η επιβολή, ακόμη και με τη βία, της ατομικής αισθητικής στην καθημερινότητα με την καταστροφή όλων των «ενοχλητικών» κοινωνικών και πολιτισμικών μορφωμάτων. Στην οντολογική αναρχία και ποιητική τρομοκρατία του Bey, το περιεχόμενο μπορεί να συμπεριληφθεί σε οποιαδήποτε μορφή, σχήμα ή σύμβολο, ακόμη και σε εκείνα που είναι γνωστά με εντελώς διαφορετικό τρόπο, ενώ ένα τροποποιημένο σχήμα ή σύμβολο μπορεί να δώσει ένα τελείως διαφορετικό εννοιολογικό περιεχόμενο.

Αυτός ο πρωτόγονος ατομικός αναρχισμός της καθημερινότητας, εκτός ιστορικού πλαισίου, αναδεικνύει έναν μικροαστικό τρόπο σκέψης εκ του ασφαλούς επιτιθέμενος σε κάθε μορφή κοινωνικής οργάνωσης και πολιτισμικής εξέλιξης χωρίς να προτείνει εναλλακτικό πλαίσιο συμβίωσης εκτός από εκείνο του ανθρώπου των σπηλαίων (Bookchin, 1995)⁶⁴. Εκτός από τον απολιτικό και αντιδημοκρατικό του χαρακτήρα προβάλλει μια ακραία καταστασιακή (situationist) αισθητική με αφετηρία και τέλος την ατομική εγωκεντρική αίσθηση της ελευθερίας συναρτώμενη με τον μυστικισμό της ανατολής. Σε κάθε περίπτωση ο μικροαστός «επαναστάτης» που προβάλλει την α-κοινωνική του αυτονομία ως την απόλυτη ελευθερία επιτυγχάνει στην πραγματικότητα την ακραία αναπαραγωγή αυτού του καπιταλιστικού συστήματος το οποίο προσπαθεί να απαλείψει (Bookchin, 1995). Η απόλυτη ελευθερία που προβάλλει ο Bey υποκρύπτει την φασίζουσα αντικοινωνική τάση,

⁶³ Αναφέρει ο Bey (1991, σελ. 13) «Πρώτα δολοφονείς την ΙΔΕΑ - - ανατινάζεις το μνημείο που βρίσκεται μέσα μας - - και μετά ίσως... η ισορροπία των δυνάμεων μετατοπιστεί.» [...] « Η ποιητική τρομοκρατία προτείνει το σαμποτάζ των αρχετύπων ως τη μοναδική πρακτική εξεγερσιακή τακτική επί του παρόντος. Όπως οι σίτες εξτρεμιστές προβάλλουν την ανατροπή (με κάθε τρόπο) της αστυνομίας, των αγιατολάχ, των τραπεζίτων, των δήμιων, των παπάδων κ.λ.π. έτσι και εμείς έχουμε την επιλογή να σεβαστούμε ακόμη και τις «αποτυχίες» των ριζοσπαστικών μας υπερβάσεων.»

⁶⁴ Χαρακτηριστικές είναι, σε αυτό το θέμα, οι απόψεις του Zerzan (2005) για τον πολιτισμό ως παθολογική κατάσταση και τα οφέλη ενός «φουτουριστικού» πρωτογονισμού.

μέχρι του σημείου της διάλυσης της κοινωνίας, ενός ατόμου ή μιας κοινωνικής ομάδας, προς ανάδειξη του μοναδικού εγώ ή των κοινωνικών μορφωμάτων που θα επιβιώσουν ως νομάδες στη νέα εποχή.

Από την εξέλιξη των αναρχικών θεωριών διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχει μια μοναδική κυρίαρχη τάση. Αντίθετα, ανάλογα με τις κοινωνικο-πολιτικές και οικονομικές συνθήκες αναδεικνύονται θεωρίες και πρακτικές, πολλές από τις οποίες δεν χαρακτηρίζονται από ιδεολογική καθαρότητα αλλά από μια διάθεση σύνθεσης και συμπληρωματικότητας, όπως ο εθνο-αναρχισμός, ο αυτόνομος αναρχισμός, ο εξεγερσιακός αναρχισμός, ακόμη και αντιθετικών, φαινομενικά, ιδεολογικών σχημάτων ανάλογα με τις ανάγκες και τα συμφέροντα των φορέων τους.

A.2.3 Οι Θεωρίες περί Σοσιαλισμού

Ο Σοσιαλισμός ως ιδεολογικό ρεύμα με κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές προεκτάσεις άρχισε να διαμορφώνεται το 19^ο αιώνα και να ενισχύεται μετά τις κοινωνικές επαναστάσεις του 1848 στην Ευρώπη. Η επιστημονική τεκμηρίωση των ιδεών του Σοσιαλισμού αναδείχθηκε μέσα από το θεωρητικό έργο των Marx και Engels σχετικά με την κομμουνιστική κοινωνία, με έμφαση στην πάλη των δύο κυρίαρχων τάξεων, την εργατική και την τάξη του κεφαλαίου, στα πλαίσια της εξέλιξης του καπιταλιστικού συστήματος παραγωγής⁶⁵. Η προσδοκία για μια πιο δίκαιη κατανομή του πλούτου στις πλατιές λαϊκές μάζες, για διεκδίκηση της εργατικής τάξης στη διαχείριση των μέσων παραγωγής και των παραγόμενων προϊόντων και για αναδιοργάνωση της κοινωνίας στο νέο βιομηχανικό περιβάλλον και στις απαιτήσεις του, οδήγησε στη διαμόρφωση σοσιαλιστικών πολιτικών

⁶⁵ Ο Καπιταλισμός ως οικονομικό και κοινωνικό σύστημα εμφανίζεται το 18^ο αιώνα στην Ευρώπη και χαρακτηρίζεται από τη συσσώρευση των μέσων παραγωγής, της οικονομικής δύναμης και της άσκησης εξουσίας στην κυρίαρχη κοινωνική τάξη (Outhwaite, 2006). Ο Καπιταλισμός ως οικονομικό σύστημα έχει δεχθεί επιρροές από τη φιλελεύθερη σκέψη σε ό,τι αφορά στην απρόσκοπτη ατομική οικονομική δραστηριότητα.

σηματισμών και κομμάτων σε όλη την Ευρώπη (Outhwaite, 2006). Η εξέλιξη της σοσιαλιστικής σκέψης, παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις στην πρόσληψη και κατανόηση των βασικών εννοιών, συνοψίζεται στην ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών και της κοινωνικής ευημερίας σε αμβλεία, από ταξικές διακρίσεις, κοινωνία καθώς και στην ανάπτυξη και εξέλιξη των κοινωνικών σχέσεων στο δημοκρατικό περιβάλλον (Outhwaite, 2006). Η προσέγγιση της επανάστασης στο έργο των Μάρξ και Ένγκελς περιγράφεται περισσότερο ως μια συνεχής διαδικασία πολιτισμικών συγκρούσεων και γεγονότων που διέπονται, εξελίσσονται και μετασχηματίζονται από κοινές τοπικές και διατοπικές οικονομικές σχέσεις σε παγκόσμιο επίπεδο παρά ως στατικός χρονικός και τοπικός προσδιορισμός ενός εξ' αυτών. Οι τεχνολογικές εξελίξεις διαμορφώνουν νέες οργανωτικές μορφές δικτύωσης και διαφοροποίησης μεταξύ των κοινωνικών τάξεων σε προεπαναστατικό επίπεδο, οδηγώντας σε επαναστατικά παραδείγματα όπως η Γαλλική Επανάσταση και η Παρισινή Κομμούνα (Marx & Engels, 1969). Βασικός φορέας της επανάστασης ως διαδικασία αλλαγής είναι οι ίδιοι οι προλετάριοι, πλειοψηφικοί παρά μειονοτικοί, οι οποίοι αντιμετωπίζουν την ιδιοκτησία ως μέσο καλυτέρευσης των συνθηκών ζωής παρά ως αυτοσκοπό, που χαρακτηρίζονται από παγκόσμιες παρά από εθνικές ταυτότητες (Marx & Engels, 1969), στη βάση της παραγωγής του κεφαλαίου και των συνεπειών του⁶⁶. Στο έργο των Marx και Engels, η πολιτική βία δεν αποτελεί αυτοσκοπό ούτε μέσο που φέρνει την ταξική αλλαγή γρηγορότερα καθώς οι κοινωνικές αλλαγές διέπονται από ανθρώπινες σχέσεις που δεν μπορούν να εκβιαστούν με γραμμικό

⁶⁶ Σε αυτό το σημείο διευκρινίζεται ότι η πλειοψηφία ως έννοια στο έργο των Marx και Engels (1969) φαίνεται να αναφέρεται στο σύνολο των μειονοτικών κοινωνικών ομάδων που διαμορφώνουν μέσω των κοινών τους μέσων και σκοπών μια παγκόσμια πλειοψηφούσα συνειδητή κοινωνική τάξη, το προλεταριάτο, με εμπροσθοφυλακή τους κομμουνιστές. Οι δε αγώνες της αστικής τάξης ενάντια στα φεουδαρχικά συστήματα του 18^{ου} αιώνα έχουν διευκολύνει την οργάνωση του προλεταριάτου (Moss, 1998).

τρόπο προβλέποντας τον ακριβή χρονικό ορίζοντα και τρόπο που θα εκδηλωθούν. Η θεωρητική διαμάχη του Μάρξ με τον Μπακούνιν και τους αναρχικούς της εποχής αφορά στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των κοινωνικών σχέσεων που εξελίσσονται και οδηγούν στη συνειδητή επικράτηση των προλεταρίων στα μέσα παραγωγής σε αντίθεση με το αναρχικό ρεύμα εκείνης της περιόδου που εστίαζε το ενδιαφέρον του στην αφύπνιση και στην οργανωτική συγκρότηση των κοινωνικών σχέσεων των προλεταρίων που μπορεί να οδηγήσει άμεσα σε αλλαγή του κείμενου κοινωνικού status quo. Η συνωμοσία ως πρακτική οργάνωσης του παγκόσμιου προλεταριάτου δεν φαίνεται να είναι υπαρκτή στο έργο των Marx και Engels. Αντίθετα εμφανίζονται επικριτικοί στην αναπαραγωγή και μεταφορά στο κοινωνικο-πολιτικό γίνεσθαι δογματικών στάσεων και αντιλήψεων που προέρχονται από θρησκευτικού τύπου δοξασίες όπως οι απόψεις του Στίρνερ (Marx & Engels, 1932).

Η μαρξιστική θεωρία, στις διαφορετικές προσλήψεις και απόπειρες εφαρμογής της κατά το 19^ο αιώνα, ενέπνευσε διαφορετικά μοντέλα οργάνωσης των σύγχρονων κοινωνιών σε εθνικό και διεθνικό επίπεδο. Η κοινωνική επανάσταση του 1917 στη Ρωσία με την επικράτηση των Μπολσεβίκων και τις απόψεις του Βλαδίμηρου Λένιν για την αναγκαιότητα ενός αυστηρά ιεραρχικού επαναστατικού κόμματος με επαγγελματίες επαναστάτες καλλιέργησε την ιδέα ότι η εξέλιξη του καπιταλισμού μπορεί να αποφευχθεί μόνο μέσα από μια διαρκή κοινωνική επανάσταση. Στον αντίποδα των αναρχικών θεωριών του 18^{ου} αιώνα και στη διαμόρφωση μυστικών πολιτικών οργάνωσης που θα προετοίμαζαν το έδαφος για μια επιτυχημένη επανάσταση του προλεταριάτου και την κατάργηση του κράτους, ο Λένιν προβάλλει την συνειδητοποίηση της εργατικής τάξης μέσα από την πολιτική ισχύ του επαναστατικού κόμματος και των εργατικών συνδικάτων για τη διεκδίκηση

της κρατικής εξουσίας⁶⁷. Όπως τονίζει ο Λένιν (2005) η βίαιη επανάσταση είναι απαραίτητη για τη μετάβαση από το αστικό στο προλεταριακό κράτος και στην εγκαθίδρυσή του ως επαναστατική ενωτική δύναμη. Για το Λένιν το κράτος είναι συνώνυμο της βίας και της καταπίεσης των εκμεταλλευτών έναντι των εκμεταλλευόμενων εκφράζοντας την ανυπομονησία της αναγκαιότητας με ένα είδος ευχολογίου: «Εμείς θέτουμε σαν τελικό μας σκοπό την κατάργηση του κράτους, δηλαδή της οργανωμένης και συστηματικής βίας, οποιασδήποτε βίας πάνω στους ανθρώπους γενικά. Δεν περιμένουμε να έρθει μια τέτοια κοινωνική τάξη πραγμάτων, όπου δεν θα τηρείται η αρχή υποταγής της μειοψηφίας στην πλειοψηφία. Αλλά, τείνοντας στον σοσιαλισμό, έχουμε την πεποίθηση ότι θ' αρχίσει να μετεξελίσσεται σε κομμουνισμό και, σε συνδυασμό μ' αυτό, θα εκλείπει οποιαδήποτε ανάγκη άσκησης βίας πάνω στους ανθρώπους γενικά, η ανάγκη της υποταγής του ενός ανθρώπου στον άλλο, της μιας μερίδας του πληθυσμού πάνω στην άλλη μερίδα, γιατί οι άνθρωποι θα συνηθίσουν να τηρούν τους στοιχειώδεις όρους της κοινωνικής ζωής δίχως βία και δίχως υποταγή.» (Λένιν, 2005, σελ. 100). Ο Λένιν, βασιζόμενος σε μια ετερόδοξη μαρξιστική προσέγγιση όπου ο ορθόδοξος-κλασικός μαρξισμός μετασχηματίζεται σε επαναστατικό μαρξισμό (Gregor, 2009), ανάγει σε πολιτικό δόγμα τη «δικτατορία του προλεταριάτου» σε αντικατάσταση του κράτους, αυταρχικού ή δημοκρατικού, του οποίου την εξάλειψη οραματίζονταν οι αναρχικοί θεωρητικοί⁶⁸. Η πίστη και αφοσίωση του επαναστάτη σε αυτό το δόγμα πρέπει να

⁶⁷ Η Γαλλική Επανάσταση και η Κομμούνα του Παρισιού επηρέασαν την πολιτική σκέψη του Λένιν για την επανάσταση. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο μεγαλύτερος αδελφός του Λένιν συμμετείχε στην οργάνωση Narodnaya Volya (ο.π.) ενώ η οικογένειά του προερχόταν από τη μεσαία τάξη (Walker & Gray, 2007).

⁶⁸ Ο όρος «δικτατορία του προλεταριάτου» αναφέρεται από το Marx (1970) για να περιγράψει τις διαδικασίες μετάβασης από τον καπιταλισμό στον κομμουνισμό, την παραγωγή και διάθεση των κοινωνικών αγαθών και το εργατικό κόμμα.

είναι σαφής και καθολική. Η άμεση συνέπεια των μέσων και των σκοπών είναι, όπως και στην περίπτωση των αναρχικών επαναστατών, καθοριστικής σημασίας. Η λενινιστική προσέγγιση εστιάζει σε μια εθνική επανάσταση του προλεταριάτου, συμβαδίζοντας με τα αποτελέσματα της 2^{ης} Διεθνούς, και κατασκευάζει ένα κοινωνικό μύθο, σύμφωνα με το Sorel (1999), τη φαντασίωση των συμμετεχόντων σε ένα μεγάλο κοινωνικό κίνημα ότι με τις πράξεις τους δίνουν μια μάχη όπου η νίκη θεωρείται σίγουρη⁶⁹. Η κατασκευή αυτών των μύθων παρομοιάζεται με τις θρησκευτικές μάχες των ιερατείων του 19^{ου} αιώνα. Στην επαναστατική κομματική πειθαρχία του Λένιν ασκήθηκε κριτική από άλλους σύγχρονους του ευρωπαίους μαρξιστές και κυρίως από τον Kautsky, ο οποίος θεωρούσε πρόωμη την οργανωτική τακτική του παρομοιάζοντας το Σοβιετικό Κράτος με ολοκληρωτικό και φασίζων καθεστώς καθώς, κατά την άποψή του, απείχε μακράν της μαρξιστικής μεθοδολογίας όπου η θεωρία και η πράξη είναι άρρηκτα συνδεδεμένες λαμβάνοντας υπόψη την ταξική συνείδηση του προλεταριάτου⁷⁰. Βασιζόμενος στον Marx (1970), ο Kautsky υποστηρίζει ότι η «δικτατορία του προλεταριάτου» δεν αφορά στην κυριολεκτική εγχειρηματοποίηση του λόγου αλλά στη μεταφορική της σημασία περιγράφοντας μια καθολική παγκόσμια κατάσταση όπου το συνειδητοποιημένο προλεταριάτο θα έχει αποκτήσει την πολιτική δύναμη. Κατά τον Kautsky η αναφορά δεν περιγράφει ένα

⁶⁹ Η 2^η Διεθνής πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι του 1889. Συμμετείχαν μαρξιστές και αναρχικοί όπου μεταξύ άλλων, οι ιδέες του Λένιν επηρέασαν τις αποφάσεις του συνεδρίου, το οποίο προοδευτικά διαλύθηκε έπειτα από την στροφή στις πολιτικές αποφάσεις για δράση από τη διεθνιστική σε μια περισσότερο εθνικιστική προσέγγιση (Walker & Gray, 2007). Ο Sorel, που επηρεάστηκε από τους μαρξιστές και τους αναρχικούς θεωρητικούς, υπήρξε εμπνευστής του επαναστατικού συνδικαλισμού και θερμός υποστηρικτής του Λένιν. Το θεωρητικό του έργο ενέπνευσε εκφραστές του μαρξισμού και του φασισμού (Gregor, 2009).

⁷⁰ Προερχόμενος από οικογένεια της μεσαίας τάξης της Τσεχίας, θεωρητικός της 2^{ης} Διεθνούς και ηγετική μορφή του Γερμανικού Σοσιαλ-Δημοκρατικού κόμματος (Walker & Gray, 2007), συνεργάστηκε με τους Marx και Engels, υποστήριξε τον κλασικό μαρξισμό και του προσδόθηκε το προσωνύμιο του «Πάπα του Μαρξισμού» ("Marxists Internet Archive," χ.η.).

καθεστώς διακυβέρνησης το οποίο θα προκύψει αναγκαστικά με την πολιτική βία αλλά από μια καταστασιακή πραγματική δημοκρατία όπου το σύνολο των προλεταρίων θα έχουν το δικαίωμα να αποφασίζουν για τους ίδιους ως παραγωγοί του κεφαλαίου (Kautsky, 1919). Την ίδια χρονική περίοδο ο Bernstein προβάλλει μια εξελικτική μαρξιστική προσέγγιση, επηρεασμένη από τις δαρβινικές θεωρίες, βασισμένη στην ηθική όπου οι θεσμοί υπερισχύουν της επαναστατικής πρακτικής και η καπιταλιστική κοινωνία μπορεί να εκδημοκρατιστεί και να κοινωνικοποιηθεί (Walker & Gray, 2007)⁷¹. Περισσότερο ριζοσπαστική στην κριτική της η Luxemburg (1925) υποστήριξε τη γενική απεργία ως επαναστατική πράξη και μέσο του προλεταριάτου στη διεκδίκηση της εξουσίας θεωρώντας ότι μια εθνική κομματική εξουσία των ολίγων και επιλεγμένων και οι άμεσες μορφές πολιτικής βίας κατακερματίζουν την προλεταριακή συνείδηση συντηρητικοποιώντας τις λαϊκές μάζες⁷². Για τη Luxemburg η μαρξιστική θεωρία υπήρξε περιγραφή της πραγματικότητας και η επανάσταση αποτέλεσμα του αυθόρμητου παρά πολιτικό κατασκευάσμα (Baehr, 2000). Αυτός ο κατακερματισμός της προλεταριακής συνείδησης αναδεικνύεται και στις απόψεις που έχει η Luxemburg (2003) για την αγροτική οικονομία, η οποία θα πρέπει να οργανωθεί ενιαία και να διασυνδεθεί με ειρηνικό τρόπο με τις τεχνολογικές εξελίξεις, τη βιομηχανική ανάπτυξη και μαζική παραγωγή. Στην Αμερική, το ίδιο χρονικό διάστημα, οι θεωρίες του Veblen φαίνεται

⁷¹ Ο Bernstein υπήρξε ηγετική φυσιογνωμία του Γερμανικού Σοσιαλ-Δημοκρατικού κόμματος και ερμηνευτής της μαρξιστικής θεωρίας μέσα από ένα αναθεωρητικό (revisionist) και μεταρρυθμιστικό (reformist) πρίσμα ("Marxists Internet Archive," χ.η.).

⁷² Πολωνικής καταγωγής, από οικογένεια μεσαίας τάξης, μέλος του Γερμανικού Σοσιαλ-Δημοκρατικού κόμματος, ηγέτιδα του Γερμανικού Κομμουνιστικού κόμματος και συνιδρυτής της Σπαρτιατικής Λίγκας, φυλακίστηκε και δολοφονήθηκε, από παραστρατιωτική ομάδα (Freikorps) του Γερμανικού στρατού προσκείμενη στην εξτρεμιστική δεξιά (Ιανουάριος 1919) κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Επανάστασης. Ένα από τα προσωνύμια που της απέδιδαν ήταν «Κόκκινη Ρόζα». Το έργο έχει δεχθεί επιρροές από την κλασική μαρξιστική σκέψη και από τους αναρχικούς θεωρητικούς (Luxemburg, 2003, "Marxists Internet Archive," χ.η., Walker & Gray, 2007).

να συμβαδίζουν, εν μέρει, με την κλασική μαρξιστική σκέψη, τον ουτοπικό αναρχισμό και την αγροτική λαϊκή πρακτική (agrarian populism) καθώς και με τις δαρβινικές θεωρίες της εξέλιξης, ενώ η κριτική του στις πρακτικές του Λένιν και την επικράτηση των Μπολσεβίκων στη Ρωσία αναδεικνύει τον εθνικό απομονωτισμό της λενινιστικής στρατηγικής (Davis, 1957)⁷³. Η 3^η Διεθνής ανέδειξε τους πολιτικούς απογόνους του Λένιν και πολιτικούς αντιπάλους, τον Ιωσήφ Στάλιν και το Λέοντα Τρότσκι⁷⁴. Η διακυβέρνηση της Σοβιετικής Ένωσης επί Στάλιν έχει δεχθεί δριμεία κριτική για τα ολοκληρωτικά της χαρακτηριστικά (Arendt, 1988) ιδιαίτερα σε ότι αφορά στην μεταχείριση των πολιτικών αντιπάλων και όσων ασκούσαν κριτική στο σταλινικό καθεστώς, με αποκορύφωμα την περίοδο του «Μεγάλου Τρόμου», τη φυσική εξόντωση και τον εκτοπισμό σε στρατόπεδα συγκέντρωσης (gulag) (Geyer & Fitzpatrick, 2009). Ο σοσιαλισμός του λενινιστικού μοντέλου άσκησης εξουσίας, που βασίστηκε στο δημοκρατικό συγκεντρωτισμό, στην συμμόρφωση των μειοψηφιών με τις αποφάσεις της πλειοψηφίας ενσαρκώθηκε στο σταλινικό μοντέλο εξουσίας με την εφαρμογή του σοσιαλισμού σε μια χώρα μέσα από ένα κεντροποιημένο και ιεραρχικά δομημένο γραφειοκρατικό μηχανισμό. Στο όραμα του Στάλιν για τη δυνατότητα ανάπτυξης του σοσιαλισμού τοπικά στο εσωτερικό μιας χώρας, όπως η Σοβιετική Ένωση, αντιτάχθηκε η οπτική του Τρότσκι, ο οποίος υποστήριξε την αναγκαιότητα

⁷³ Ο Veblen, Νορβηγικής καταγωγής, υπήρξε υποστηρικτής του σκεπτικισμού ως μέθοδο αλλαγής. Μέσα από το πρίσμα του σκεπτικισμού συνέβαλε στην προαγωγή της μαρξιστικής θεωρίας, αναδεικνύοντας τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά του καπιταλισμού.

⁷⁴ Η 3^η Διεθνής πραγματοποιήθηκε το 1919 στη Μόσχα με στόχο τη διαμόρφωση ενός παγκόσμιου συνδικάτου σοσιαλιστικών σοβιετικών δημοκρατιών και υποστήριξε, με τις αποφάσεις της, τις επαναστατικές ευρωπαϊκές δράσεις ενώ είχε σαφή αντιιμπεριαλιστικό και εθνικοαπελευθερωτικό χαρακτήρα. Ο Στάλιν, Γεωργιανής καταγωγής Μπολσεβίκος επαναστάτης υπήρξε Γενικός Γραμματέας του ΚΚΣΕ και αργότερα ηγήθηκε της Σοβιετικής Ένωσης. Ο Ουκρανός Τρότσκι, ηγήθηκε του Κόκκινου Στρατού κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου που ακολούθησε της ρωσικής επανάστασης του 1917, εξορίστηκε επί Στάλιν και ίδρυσε αργότερα την 4^η Διεθνή (Walker & Gray, 2007).

της διαρκούς επανάστασης για την επίτευξή του, ταυτόχρονα και παράλληλα σε άλλες χώρες, προβάλλοντας τον διεθνικό αντί τον τοπικό της χαρακτήρα.

Ηγετική προσωπικότητα υπήρξε, επίσης, ο Μάο Τσε Τουνγκ, ο οποίος, εμπνεόμενος από την Ρωσική επανάσταση του 1917 και την ανάπτυξη της Σοβιετικής Ένωσης, διαδραμάτισε πρωταρχικό λόγο στις επαναστατικές διαδικασίες του κινεζικού λαού από το 1949 και έπειτα, οργανώνοντας τους αγροτικούς πληθυσμούς με έμφαση στη συνεργατική αγροτική οικονομία (όπως τα σοβιετικά kolkhoz) και στην βιομηχανική ανάπτυξη. Το φιλόδοξο οικονομικό μοντέλο της άμεσης εκβιομηχάνισης και της μετατροπής των αγροτικών πληθυσμών σε εργατικό προλεταριάτο οδήγησε πολύ γρήγορα σε λιμό με πάρα πολλές απώλειες σε ανθρώπινες ζωές. Τη δεκαετία του '60 προώθησε την ιδέα της «πολιτισμικής επανάστασης», ως αναγκαία τακτική υποστήριξης των επαναστατικών αλλαγών των προηγούμενων ετών και άμυνας απέναντι στην απειλή του καπιταλισμού. Η «πολιτισμική επανάσταση» του Μάο, που χαρακτηρίστηκε από ακραία και άκρατη βία, στόχευσε κυρίως εκείνους που θεωρήθηκαν εσωτερικοί εχθροί της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας και κομιστές αναθεωρητικών και καπιταλιστικών τάσεων, όπως οι κοινωνικές «ελίτ», διανοούμενοι, εκπαιδευτικοί και ήταν η αφορμή για πολιτικό ξεκαθάρισμα και τον επαναπροσδιορισμό των σχέσεων εξουσίας στο υφιστάμενο καθεστώς. Ο ίδιος ο Μάο υποστήριξε και κατηύθυνε αυτή την κοινωνικο-πολιτική αναδιάταξη μέσα από ένα εγχειρίδιο πρακτικής, γνωστότερο και ως «Κόκκινο Βιβλίο» (Walker & Gray, 2007).

Προσπάθειες για την εγκαθίδρυση του σοσιαλισμού ως μοντέλο διακυβέρνησης υποστηρίχθηκαν και σε άλλες χώρες μέσα από επαναστατικά κινήματα, πολιτικές συγκρούσεις, ανατροπές και συμβιβασμούς. Αυτό όμως που θα πρέπει να γίνει κατανοητό είναι τα πολλά και διαφορετικά πρόσωπα της κατανόησης

εννοιών όπως ο σοσιαλισμός και ο κομμουνισμός ανάλογα πάντα με τις ιστορικές, κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές αναγκαιότητες (Ψυχρός Πόλεμος, εθνικο-απελευθερωτικά κινήματα, φοιτητικά και εργατικά κινήματα και διεκδικήσεις) και τις προσωπικές φιλοδοξίες και φαντασιώσεις εκείνων που τα ευαγγελίζονταν, προκειμένου να επηρεάσουν, να αποκτήσουν την εξουσία ή/και να διατηρήσουν τη θέση τους σε αυτή. Έτσι ο ορθόδοξος μαρξισμός ή αλλιώς η περιγραφή των σχέσεων εξουσίας που ο Μαρξ αποτύπωσε στο έργο του εξελίχθηκε, τροποποιήθηκε, εφαρμόστηκε ως λενινισμός, σταλινισμός, μαοϊσμός, τροτσκισμός, αυτόνομος μαρξισμός, αναθεωρητικός μαρξισμός, σοσιαλισμός με ανθρώπινο πρόσωπο (όπως το 1968 στην «Άνοιξη» της Πράγας), και τόσες άλλες υβριδικές μορφές που αναδεικνύουν τα κοινά, αναθεωρημένα και διαφορετικά ιδεολογικά σχήματα που επιλέχθηκαν ή απορρίφθηκαν στο πέρασμα του χρόνου⁷⁵.

Στο επίπεδο της τρομοκρατίας, σε πολλές οργανώσεις στην Ελλάδα (όπως «17 Νοέμβρη», «ΕΛΑ») και στο εξωτερικό όπως οι ιταλικές «Ερυθρές Ταξιαρχίες», έχει αποδοθεί η ιδεολογική συγγένεια με το χώρο του σοσιαλισμού και με ειδικές ιδεολογικές τάσεις και πρακτικές του όπως ο μαρξισμός-λενινισμός, ο μαοϊσμός, ο τροτσκισμός. Σύμφωνα με την Βιδάλη (1997), οι «Ερυθρές Ταξιαρχίες» επηρεάστηκαν για τη δημιουργία τους από τρεις συνισταμένες, το φοιτητικό, κομμουνιστικό και εργατικό κίνημα: την ριζοσπαστική μεταφορά της επιστημονικής γνώσης των κοινωνικών επιστημών σε ένα περισσότερο «στρατευμένο» μοντέλο που εξυπηρετεί τις ανάγκες χειραφέτησης της ιταλικής κοινωνίας, την «κομμουνιστική

⁷⁵ Όπως το «Μανιφέστο του Χάκερ», μια ταξική ανάλυση της κοινωνίας της πληροφορίας με την ανάδυση της έννοιας της «πνευματικής ιδιοκτησίας», που περιλαμβάνει τους «hackers», παραγωγούς και διακινητές περιεχομένου, πληροφοριών, ιδεών ελεύθερα και χωρίς όρια, μια νέα μορφή εργατικής τάξης, και τους «vectoralists», ελεγκτές και ρυθμιστές των τεχνολογικών μέσων παραγωγής, εκφραστές του καπιταλισμού και των μονοπωλίων στη διακίνηση της πληροφορίας (McKenzie Wark, 2004).

παράδοση» συγκεκριμένων αγροτικών περιοχών στην Ιταλία και το συνδικαλιστικό κίνημα στην βιομηχανική παραγωγή. Η άμεση δημοκρατία και η αυτονομία φαίνεται να αποτελούν μέσα και ζητούμενα στις «Ερυθρές Ταξιαρχίες» καθώς αποτελούνται από δίκτυα οριζόντια και κάθετα, υποστηρικτικά και επιχειρησιακά με ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων την Στρατηγική Διεύθυνση, ένα είδος «επαναστατικού συμβουλίου»

Σε κάθε περίπτωση, η γενική ή ειδική ιδεολογική κατηγοριοποίηση μιας τρομοκρατικής οργάνωσης οφείλει να είναι ιδιαίτερα προσεκτική καθώς, όπως γίνεται κατανοητό τόσο από το συγκεκριμένο όσο και από τα προηγούμενα και επόμενα κεφάλαια της παρούσας έρευνας, παγιωμένες και στατικές ιδεολογίες δεν υφίστανται. Επομένως ακόμη και στην περίπτωση που μια τρομοκρατική οργάνωση δηλώνει ή υπονοεί την ιδεολογική της ταύτιση με μια συγκεκριμένη ιδεολογική τάση, αυτή η δήλωση και υπόνοια θα πρέπει να διερευνηθεί πρωταρχικά ως προς το κατά πόσο αποτελεί διαδικασία ιδεολογικοποίησης παρά ολοκληρωμένη ιδεολογία, και δευτερευόντως ως προς το ποια είναι εκείνα τα ιδιαίτερα ιδεολογικά σχήματα τα οποία χρησιμοποιεί, με τα οποία ταυτίζεται ή διαφοροποιείται, επιχειρώντας πιθανόν να αναπτύξει ή να συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός νέου ιδεολογικού υβριδίου.

A.2.4 Οι Θεωρίες περί Εθνικισμού

Η έννοια του εθνικισμού άρχισε να προβάλλεται στην Ευρώπη στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, έπειτα από τους ναπολεόντειους πολέμους ως μια προσπάθεια οριοθέτησης και επαναπροσδιορισμού των φυσικών συνόρων. Διαμορφώθηκε ως αναγκαιότητα ανασύστασης της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας των διαφορετικών εθνότητων στη βάση της δόμησης εθνών-κρατών όπου το κάθε έθνος αποτελεί την κυρίαρχη πολιτική δύναμη με στόχο την προστασία των πολιτών και τη

διαφύλαξη των συμφερόντων του από τις απειλές του εξωτερικού περιβάλλοντος (Outhwaite, 2006). Για τον Gellner (1992) ο εθνικισμός αποτελεί μια «πολιτική νομιμότητα» ταύτισης των εθνικών και των πολιτικών ορίων. Ένα μεγάλο πρόβλημα όμως που διατυπώνεται (McCrone, 2000) στις σχετικές θεωρίες περί εθνικισμού είναι η αδυναμία ορισμού της έννοιας του έθνους που προσλαμβάνει πολλές και διαφορετικές προσεγγίσεις όπως το «ανήκειν» στην ίδια φυλή, οι δεσμοί αίματος που δηλώνουν την εθνική καθαρότητα και καταγωγή και υιοθετήθηκαν από το εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα του Χίτλερ, η υιοθέτηση ενός κοινού γλωσσικού κώδικα επικοινωνίας, ο οποίος δεν είναι απαραίτητα εκείνος που μιλά ο ντόπιος πληθυσμός, όπως τα εθνικο-απελευθερωτικά κινήματα της Λατινικής Αμερικής, η θρησκεία. Έτσι ο εθνικισμός ως έννοια εξαρτάται από την ιστορική εξέλιξή του και τους τρόπους με τους οποίους προσλαμβάνεται η έννοια του έθνους, της εθνικής ταυτότητας και συνείδησης ανάλογα με τις κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές αναγκαιότητες. Όπως τονίζει ο McCrone (2000) η πληρέστερη περιγραφή της έννοιας του έθνους είναι εκείνη του Anderson (1991), ο οποίος την περιγράφει ως μια «φανταστική πολιτική κοινότητα» (imagined political community). Οι κοινωνοί ενός έθνους αποτελούν τα μέλη μιας φανταστικής πολιτικής κοινότητας που δεν έχουν καμία πιθανότητα να έρθουν σε φυσική επαφή και επικοινωνία με όλα τα μέλη της κοινότητας, ο αριθμός των μελών της είναι, σε κάθε περίπτωση, περιορισμένος και πεπερασμένος, η ελευθερία της αρχίζει και τελειώνει στην κυριαρχία του κράτους και θεωρούν εαυτούς κοινότητα που χαρακτηρίζεται από αδελφοσύνη και συντροφικότητα την ίδια στιγμή που οι κοινωνικές τους σχέσεις βασίζονται στην εκμετάλλευση (Anderson, 1991).

Ο εθνικισμός συνδέεται επίσης με τον αποικιοκρατισμό και τον ιμπεριαλισμό, ως μορφές παγκοσμιοποίησης του καπιταλισμού, όπου η υπερ-εθνική υπεροχή

προβάλλεται στη βάση της φυλετικής, οικονομικής και πολιτισμικής ανωτερότητας που επαναπροσδιορίζει τις σχέσεις εξουσίας και νομιμοποιεί τις σχέσεις εκμετάλλευσης. Ο Λέκκας (1992) παρατηρεί ότι ο εθνικισμός ως ιδεολογικό σύστημα παρατηρείται από τα πλέον ολοκληρωτικά έως τα πλέον ριζοσπαστικά και επαναστατικά πολιτικά συστήματα, από τα κινήματα εκσυγχρονισμού και ανατροπής έως και εκείνα που θεωρούνται παραδοσιακά και συντηρητικά επιβάλλοντας την παρουσία του ως κυρίαρχο αντιληπτικό πρίσμα της πραγματικότητας. Για τη Μιχαήλ (1992, σελ. 59), η θρησκεία και ιδιαίτερα ο χριστιανισμός περιλαμβάνει ως δομικό στοιχείο την διατήρηση του εθνικού ιδεώδους, ως γνώση και μεταγνώση της ταυτότητας των πιστών διαμορφώνοντας μια αμφίδρομη σχέση: «Ο εθνικισμός με άλλα λόγια κάνει χρήση των θρησκευτικών αισθημάτων στο προεθνικιστικό παρελθόν».

Προθάλαμος του εθνικισμού, κατά το Βεργόπουλο (1978), είναι ο εθνισμός, κίνημα με πολιτισμικές καταβολές και μικροαστικό χαρακτήρα, το οποίο ειδικά στην Ελλάδα, αναπτύχθηκε σταδιακά στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και του μεσοπολέμου, με την μορφή της αντιδυτικής και λαϊκίστικης ρητορικής, της Μεγάλης Ιδέας και του αλυτρωτισμού. Βρήκε δε εκφραστές στο χώρο της λογοτεχνίας, όπως ο Κ. Παλαμάς, ο Π. Γιαννόπουλος αλλά και της πολιτικής όπως ο Ι. Δραγούμης με την υποστήριξη της «Ανατολικής Ομοσπονδίας» (Βεργόπουλος, 1978). Ο εθνισμός αναπτύσσεται κυρίως την περίοδο 1922-1928, την περίοδο του «Δημοκρατικού Εθνισμού» κατά το Βεργόπουλο και κορυφώνεται λίγο πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (1928-1940), την περίοδο του «Μοναρχικού Εθνισμού» και τη

μετάβαση από το δημοκρατικό στο μοναρχικό καθεστώς και στη δικτατορία, στην διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης εθνικιστικής ιδεολογίας⁷⁶.

Έτσι, στις διάφορες εκφάνσεις του ο εθνικισμός μετεξελίχθηκε σε διαφορετικά ιδεολογικά μορφώματα, που ενέπνευσαν μεταξύ άλλων την εθνική ανεξαρτησία και αυτοδιάθεση με την Ελληνική επανάσταση του 1821 και την Μικρασιατική εκστρατεία για την απελευθέρωση ελληνικών πληθυσμών στα παράλια της Ιωνίας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, τη δικτατορία του Μεταξά, έως και την άνοδο του φασιστικού κράτους στην Ιταλία, το εθνικο-σοσιαλιστικό κράτος της Γερμανίας, στη δεκαετία του '30, τη διαμόρφωση εθνικού εβραϊκού κράτους στη Μ. Ανατολή, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και τα εθνικο-απελευθερωτικά κινήματα της Β. Αφρικής ενάντια στην αποικιοκρατία.

Τόσο ο Μουσολίνι ως ηγέτης των φασιστικών ταγμάτων στην Ιταλία όσο και ο Χίτλερ στην Γερμανία οραματίζονταν τη μεγάλη «εθνική επανάσταση» που εγχειρηματοποιήθηκε με διαφορετικό τρόπο στις δύο χώρες (Laqueur, 1996). Πέρα από την άμεση καταστολή των ελευθεριών και την εξόντωση των πολιτικών τους αντιπάλων, όπως οι κομμουνιστές, οι εβραίοι, και άλλοι, στα στρατόπεδα εργασίας και εξόντωσης, πλαισίωσαν τη νέα πολιτική τους μέσα από την ανάπτυξη ενός ολοκληρωτικού κινήματος, του φασισμού, με χαρακτηριστικά πολιτισμικής επανάστασης όπου οι καθημερινές κοινωνικές σχέσεις και πολιτισμικές συνήθειες (τέχνες, λογοτεχνία, εκπαιδευτικό σύστημα) υπόκειντο σε ένα πλαίσιο αισθητικής που η φόρμα καθόριζε το περιεχόμενο όπως τονίζεται στο εγχειρίδιο του εθνικο-σοσιαλισμού του Α. Χίτλερ «Ο Αγών μου» (2006, σσ. 534, 538, 638-639, 696-698).

⁷⁶ Σημειώνεται εδώ ότι στη βιβλιογραφία (Μαγκλιβέρας, 1963) καταγράφεται η συσχέτιση του εθνισμού με το χριστιανισμό ως ένα κίνημα «Χριστιανικού εθνισμού» που εμφανίζεται και μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, στη δεκαετία του '60 στην Ελλάδα, ευθέως αντικομμουνιστικού και αντισοσιαλιστικού, και πραγματώνεται μέσα από τις αρχές της οικονομικής αυτάρκειας, της ευσέβειας, της ελευθερίας και της ιεραρχίας.

Σε αυτό το νέο πλαίσιο φασιστικής κουλτούρας με φολκλορικά χαρακτηριστικά που τόνιζαν τη Γερμανική ταυτότητα, οι Εβραίοι, οι κομμουνιστές, οι διανοούμενοι, οι μοντερνιστές αποτελούσαν παράσιτα του εχθρού που «μόλυναν» το εθνικο-σοσιαλιστικό φρόνημα των Γερμανών, μέσα από την τέχνη, τη μουσική και τα γράμματα. Στην Ιταλία η φασιστική κουλτούρα έλαβε σάρκα και οστά μέσα από την αρχαιολατρία στο ένδοξο Ρωμαϊκό παρελθόν χωρίς όμως πολύ μεγάλες παρεμβάσεις και περιορισμούς στην καθημερινή πολιτισμική κουλτούρα των Ιταλών πολιτών (Laqueur, 1996). Όπως τονίζει ο Laqueur (1996, σελ. 14) «η διαφορά του φασισμού από άλλες δικτατορίες ήταν η παρουσία ενός μαζικού κόμματος που μονοπωλούσε την εξουσία μέσα από τις υπηρεσίες ασφαλείας και το στρατό και επιτύγχανε την πολιτική εξαφάνιση των άλλων κομμάτων, με τη χρήση απίστευτης βίας». Ο ίδιος ο Χίτλερ στο συγγραφικό του έργο τονίζει τη σημασία της βίας και της προπαγάνδας στην ανάδειξη του λαϊκού κράτους. Αναλύοντας τη θεωρία του Μαρξ, εκμεταλλευόμενος το εργατικό κίνημα στη Γερμανία και την ίδια τη δημοκρατία ως πολίτευμα που στηρίζεται στην ανοχή, επιχειρηματολογεί στη διαμόρφωση ενός λαϊκού μη κοινοβουλευτικού κράτους που βασίζεται στον εθνικο-σοσιαλισμό. Τα τάγματα εφόδου που περιγράφει ο Χίτλερ, γνωστότερα ως *Sturmabteilung*, και οι παραστρατιωτικές οργανώσεις *Freikorps* που είχαν ήδη οργανωθεί μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στη Γερμανία, έγιναν φορείς βίας και τρόμου στην πορεία αναρρίχησης του Γ΄ Ράιχ στην εξουσία, με άλλοθι δημιουργίας τους την άμυνα του εθνικο-σοσιαλιστικού κινήματος και την «προάσπιση του εθνικο-σοσιαλιστικού και λαϊκού ιδεώδους» (Χίτλερ, 2006, σελ. 703). Η έννοια του έθνους ή καλύτερα του λαού-έθνους (*Volk*) στη ναζιστική Γερμανία οργανώθηκε γύρω από την προώθηση της ανωτερότητας της λευκής φυλής, της γερμανικής γλώσσας και ιστορίας με τη συμβολή της μυθολογίας στην ανάδειξη των δεσμών αίματος με την πατρώα γή

(blood and soil). Στόχος της δημιουργίας του Γ' Ράιχ ήταν η ανασύσταση της Γερμανικής Αυτοκρατορίας (19^{ος} αιώνας), ένα ρομαντικό ιδεολόγημα που εξέφραζε τις αντιστάσεις διαφορετικών και συχνά αντικρουόμενων τμημάτων της Γερμανικής κοινωνίας στο σταθερό μετασχηματισμό της από αγροτική σε βιομηχανική. Βασικές οργανωτικές αρχές τόσο των ιταλών φασιστών όσο κυρίως των γερμανών ναζί ήταν η προσπάθεια διαμόρφωσης ενός κορπορατίστικου κράτους με αυτοδιοικούμενες επαγγελματικές δομές και μικρές μονάδες αγροτικής παραγωγής και επαγγελματοβιοτεχνών, η εθνικοποίηση-κρατικοποίηση των μεγάλων παραγωγικών μονάδων (Stackelberg, 2007).

Η τεκμηρίωση της φυλετικής υπεροχής και της αντισημιτικής προπαγάνδας επηρεάστηκε στη ναζιστική Γερμανία από τις αναζητήσεις Γερμανών φιλοσόφων του 19^{ου} αιώνα, όπως ο Νίτσε και των θεωριών του για τον Υπεράνθρωπο, την υπεροχή της φυσικής και πνευματικής δύναμης επί των κατώτερων φυλών, ο Χάιντεγκερ και ο Γιούνγκ και της αναλυτικής ψυχολογίας των αρχετύπων σύμφωνα με την οποία η γερμανική φυλή προβάλλεται ως εκείνη που υπερτερεί στη διαδικασία της γενεαλογίας των φυλών έναντι της νομαδικής εβραϊκής (R. Wolin, 2004)⁷⁷.

Οι φιλοσοφικές αναζητήσεις των ναζί για την ανάδυση της Άριας φυλής στράφηκαν επίσης στις ανατολικές θρησκείες (ινδουισμό, ταντρισμό) αλλά και σε θρησκευτικές αιρέσεις και σχέτες που ισορροπούσαν ανάμεσα στη θρησκευτική λατρεία του παγανισμού, της πνευματικότητας και του εσωτερισμού με χαρακτηριστικά γνωρίσματα τη συνωμοσιολογία και το μυστικισμό όπως η αριοσοφεία και η θεοσοφεία.

⁷⁷ Μαθητής του Φρόιντ, εμπνευστή της ψυχανάλυσης, ο Γιούνγκ διαφοροποιήθηκε από τον πνευματικό του πατέρα υποστηρίζοντας ότι ο χαρακτήρας της ψυχανάλυσης θα έπρεπε να είναι περισσότερο μεταφυσικός, μια νέα θρησκεία, παρά επιστημονικός (R. Wolin, 2004).

Η συντριβή της ναζιστικής ιδεολογίας και πρακτικής στο τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου δεν ήταν αρκετή για να αποτρέψει τον ανασχηματισμό της και την επανεμφάνισή της μετά τη δεκαετία του '70 σε Ευρώπη και Η.Π.Α. μέσα από νέες οργανώσεις που οδήγησαν σε τρομοκρατικές πρακτικές. Ο Γ. Τ. Τομάσι, ηγέτης της οργάνωσης «Εθνικό Σοσιαλιστικό Απελευθερωτικό Μέτωπο» (National Socialist Liberation Front), τη δεκαετία του '70, διεκήρυττε στην Ν. Καλιφόρνια των Η.Π.Α. τον πολιτικό τρόμο, τη λευκή υπεροχή και την ανάγκη διαμόρφωσης ένοπλου αντάρτικου ενάντια στην εξουσία των Εβραίων (Goodrick-Clarke, 2002). Ομοίως η αμερικανική τρομοκρατική οργάνωση «Order at Metaline Falls» (ή με διαφορετικές ονομασίες «Bruders Schweigen» και «Σιωπηλή Αδερφότητα»-«Silent Brotherhood»), η βρετανική «Combat 18», ενεργή από τη δεκαετία του '90 μέχρι και σήμερα, με στόχους πολιτικούς και μέλη οικολογικών, αριστερών και εβραϊκών οργανώσεων, βιβλιοπωλεία, κινηματογράφους, καταστήματα, αποτελούν μερικές μόνο περιπτώσεις νοσταλγών της ναζιστικής πρακτικής και τρομοκρατίας, που μετεξελίσσονται και επιχειρούν με έντυπη (περιοδικά, αφίσες, έντυπα) και ένοπλη προπαγάνδα (εμπρησμοί, βομβιστικές επιθέσεις) στη σύγχρονη δυτική αστική δημοκρατία, ειδικά μετά την πτώση των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού» (Goodrick-Clarke, 2002). Μια από τις πλέον παλιές ευρωπαϊκές τρομοκρατικές οργανώσεις που τοποθετούνται ιδεολογικά στον χώρο της «άκρας-δεξιάς» είναι η ιταλική «Νέα Τάξη» (Ordine Nuovo), που ιδρύθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '50, ενώ αντίστοιχες τρομοκρατικές οργανώσεις εμφανίζονται τόσο στη Γερμανία όσο και άλλες ευρωπαϊκές χώρες (Hoffman, 1982).

Στην Ελλάδα καταγράφεται ήδη από τη δεκαετία του '20 η αποτυχημένη προσπάθεια του Ι. Μεταξά, πριν τη δικτατορία του 1936, να διαμορφώσει πολιτικό φορέα που υποστήριζε τη μοναρχία, το κόμμα των «Ελευθεροφρόνων» ή «Ελεύθερα

Πνεύματα», με χαρακτηριστικά φασιστικής οργάνωσης και πρακτικές παραστρατιωτικής οργάνωσης (squadristi) κατά τα πρότυπα του ιταλικού φασισμού. Όπως αναφέρει ο Clíadakis (1979), σελ. 118 «ο Μεταξάς, μετά την αποτυχημένη απόπειρα δολοφονίας του Ε. Βενιζέλου, εγκωμίασε τους τρομοκράτες στην προσκείμενη στην πολιτική του παράταξη εφημερίδα «Ελληνική» χαρακτηρίζοντάς τους ως άτομα που προσπάθησαν να σώσουν την ιερή Ελλάδα. Αν και υπήρχαν υπόνοιες για την εμπλοκή του Μεταξά στο περιστατικό τίποτα δεν αποδείχθηκε ενώ οι τρομοκράτες δεν συνελήφθησαν ποτέ και οι επίσημες έρευνες εξιχνίασης της υπόθεσης εγκαταλείφθηκαν».

Όπως περιγράφεται στα Παραρτήματα της παρούσας έρευνας (Παράρτημα ΙΙ), στην Ελλάδα, μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1974, παρατηρούνται περιστατικά τρομοκρατίας (γραφεία πολιτικών κομμάτων της αριστεράς, βιβλιοπωλεία, κινηματογράφοι) από οργανώσεις που τόσο από το όνομα όσο και από την επιλογή των στόχων φαίνεται να εμπνέονται από τον εθνικο-σοσιαλισμό όπως η «Εθνική Σοσιαλιστική Οργάνωση Πανελληνίων» (ΕΣΟΠ) και η «Οργάνωση Εθνικής Αποκατάστασης» (Θεοφιλόπουλος, 2008). Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να σημειωθεί το γεγονός ότι αυτές οι τρομοκρατικές οργανώσεις, που αναφέρονται επίσης και ως «ακροδεξιός εξτρεμισμός», τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, δεν φαίνεται να αποτελούν πάντοτε συστηματικό αντικείμενο έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες σε σχέση με εκείνες που θεωρείται ότι εμπνέονται από τον ιδεολογικό χώρο της αριστεράς ή του αναρχισμού.

Ο λόγος που ειδικά στην Ελλάδα οι αντίστοιχες τρομοκρατικές οργανώσεις δεν αποτέλεσαν αντικείμενο εκτενούς κοινωνικής έρευνας, ιδιαίτερα κατά τη μεταπολιτευτική περίοδο, οφείλεται μάλλον στο γεγονός ότι, σε βάθος χρόνου, ο αριθμός αυτών των οργανώσεων είναι συγκριτικά μικρότερος, σε σχέση με τις

θεωρούμενες «αριστερές» τρομοκρατικές οργανώσεις, ή/και επειδή σε αρκετές περιπτώσεις οι επιθέσεις αφορούσαν «τυφλά χτυπήματα» χωρίς ξεκάθαρη ανάληψη ευθύνης από συγκεκριμένη οργάνωση.

Αυτό που φαίνεται να προβάλλεται ως στοιχείο έπειτα από την σύντομη ανασκόπηση των διαφορετικών πολιτικο-ιδεολογικών ρευμάτων και φιλοσοφικών τάσεων είναι ότι η τρομοκρατία τείνει να είναι παρούσα στο πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον της αστικής δημοκρατίας πέρα και πάνω από τις οποιεσδήποτε ιδεολογικές συνθέσεις και αντιθέσεις, με τέτοιο τρόπο ώστε κάθε φορά επιτυγχάνει την εξελικτική της προσαρμοστικότητα και παρουσία με τη χρήση και αξιοποίηση υβριδικών ιδεολογημάτων που συνδυάζουν το σοσιαλισμό, τον αναρχισμό και τον εθνικισμό ανάλογα και κατά περίπτωση.

Η επισκόπηση των ιστορικών καταβολών και μετασχηματισμών των βασικότερων, ίσως σήμερα, ιδεολογικών θέσεων σχετικά με την οργάνωση του κράτους, τις κοινωνικές σχέσεις και τη σύγκρουση για την κατάκτηση της εξουσίας φαίνεται να πραγματώνονται μέσα από συνεχείς διαδικασίες ιδεολογικοποίησης που άλλοτε επιτυγχάνουν και άλλοτε αποτυγχάνουν να διαμορφώσουν μια δομημένη ιδεολογία. Οι οργανωτικές αρχές του αναρχισμού, η ταξική σύγκρουση του σοσιαλισμού και τα τοπικιστικά και πολιτισμικά προτάγματα υπεροχής του εθνικισμού, φλερτάρουν μεταξύ τους προβάλλοντας μια κοινή θέση, την κατάκτηση της εξουσίας από τους εκάστοτε «αδικημένους» στην εξέλιξη του ανθρωπίνου είδους. Έτσι οι πλειοψηφίες και οι μειοψηφίες, ανάλογα σε ποια πλευρά θεωρεί ότι ανήκει κάθε φορά ο εκάστοτε «αδικημένος», αγωνίζονται για την εδραίωση της δικής τους εξουσίας που θα κομίσει την απόλυτη αλήθεια, θα αποκαταστήσει το δίκαιο και θα τιμωρήσει την αδικία. Η ιδεολογικοποίηση, ως διαδικασία είναι πάντοτε παρούσα, συνειδητά ή ασυνείδητα, από το πιο ελευθεριακό έως το πιο ολοκληρωτικό δυνατικό

σύστημα άσκησης εξουσίας. Και είναι παρούσα διότι οι παρόντες και μελλοντικοί φορείς άσκησης εξουσίας προβάλλουν τα εκάστοτε συμφέροντά τους στη βάση ρητών ή άρρητων ιδεολογικών υβριδίων ερμηνεύοντας τις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές σχέσεις και τα ιστορικά γεγονότα, κατά το δοκούν και το προσδόκιμο αποτέλεσμα, τις χρονικές και χωρικές αναγκαιότητες του περιβάλλοντός τους. Έτσι η πολυπολιτισμική εξέλιξη των ιδεολογιών είναι αναπόφευκτη και αντιστρόφως ανάλογη της προσπάθειας αποφυγής της. Η βία ως έννοια, είναι εκουσίως και ακουσίως παρούσα, κατά τη διάρκεια της ιδεολογικοποιητικής διαδικασίας, υιοθετείται και προσαρμόζεται ως καταλύτης για τη δημιουργία ενός ιδεολογικού σχήματος, αναγνωρίσιμου σε συγκεκριμένες χωρικές και χρονικές περιόδους. Λειτουργεί όμως ως καταλύτης και για την επίτευξη της μη ιδεολογίας, την αποφυγή της, δηλαδή τη διαμόρφωση συγκεκριμένων γνωστικών σχημάτων που επιτρέπουν τη διαιώνιση της βίας ως μέσου και της τρομοκρατίας ως μεθοδολογίας έτσι ώστε η εκάστοτε κοινωνία να βρίσκεται σε συνεχή ομηρία. Μια ομηρία που αποδυναμώνει και απομακρύνει την πιθανότητα ανάδυσης ιδεολογιών, την συγκεκριμενοποίησή τους σε πολιτικό πρόγραμμα, με μέσα, στόχους και σκοπούς ενώ παράλληλα κατακερματίζει τις απόπειρες διαμόρφωσης εμβρυακών σχημάτων προς αυτό το σκοπό. Έτσι τα εκάστοτε ιδεολογικά σχήματα γίνονται βορά σε έναν ατομικό ή συλλογικό ομορτουισμό με μέσο άσκησης τη βία και στόχο τη διχόνοια και τον απομονωτισμό σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτισμικής ζωής προκειμένου η τρομοκρατία να είναι πανταχού και πάντοτε παρούσα στη δημοκρατία, εκμεταλλευόμενη το «κενό εξουσίας» (power vacuum) που παρουσιάζεται κατά καιρούς⁷⁸.

⁷⁸ «Κενό εξουσίας» ονομάζεται η στιγμιαία, χωρική-χρονική απουσία πόλου/πόλων εξουσίας που διεκδικούν ανοιχτά ή ασκούν την επίσημη ηγεμονία στο τοπικό ή παγκόσμιο περιβάλλον. Αυτή η α-πολική μεταβατική διάσταση στο χωρόχρονο καλύπτεται προοδευτικά από εκείνες τις δυνάμεις που

Αυτός ο οπορτουνισμός και καιροσκοπισμός φροντίζει επιμελώς να ταυτίζει μέσα, στόχους και σκοπούς σε ένα αέναο process ιδεολογικοποίησης που ανατροφοδοτείται από το εκάστοτε κοινωνικο-πολιτικό περιβάλλον, εγχειρηματοποιείται στη βάση της επιβολής της άποψης δια των όπλων νομιμοποιώντας την αντιστροφή της μακιαβελικής ρήσης «τα μέσα αγιάζουν το σκοπό» και υποδηλώνει τον ολοκληρωτικό του χαρακτήρα, προθάλαμο διαμόρφωσης μιας φασιστικής νοοτροπίας.

ελλείπει άλλων εκμεταλλεύονται τη στιγμή για να εμφανιστούν στο προσκήνιο, καταλήγοντας συνήθως σε ολοκληρωτικά καθεστάτα και εμφυλίους πολέμους (Ferguson, 2004). Ένα παράδειγμα «κενού εξουσίας» περιγράφεται στην περίοδο της κατάρρευσης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και στην ανάδυση τμημάτων του κατακερματισμένου imperium ως διεκδικητές της (Jackson, 2003).

B. Υποθέσεις, Θεωρίες και Προσεγγίσεις για την οργάνωση «17 Νοέμβρη»

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιαστούν οι επιστημονικές προσεγγίσεις και αναλύσεις για την οργάνωση «17 Νοέμβρη», που αναπτύχθηκαν στο χώρο των κοινωνικών επιστημών σε μια προσπάθεια περιγραφής και ανάλυσης της οργάνωσης τόσο κατά τη διάρκεια της ενεργούς δράσης της όσο και έπειτα από την ολοκλήρωση της δικαστικής διαδικασίας και την λήξη της δραστηριότητάς της.

Πρέπει να τονιστεί ότι αν και η οργάνωση έχει χαρακτηριστεί από το διεθνή και εγχώριο τύπο, όπως και από διεθνείς κρατικές υπηρεσίες ασφαλείας, ως ιδιαίτερα επικίνδυνη και η πλέον μακρόβια της Δυτικής Ευρώπης έχει αποτελέσει σε περιορισμένο βαθμό αντικείμενο επιστημονικής ανάλυσης και έρευνας. Η αναγκαιότητα για περισσότερες επιστημονικές έρευνες για την οργάνωση «17 Νοέμβρη» αλλά και για άλλες ευρωπαϊκές τρομοκρατικές οργανώσεις, προκειμένου να είναι αποτελεσματικότερη η αντιμετώπισή τους, αναδεικνύεται στη βιβλιογραφία ήδη από τη δεκαετία του '90 (Pluchinsky, 1992). Παράλληλα αναφέρονται στη βιβλιογραφία τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ερευνητές των κοινωνικών επιστημών προκειμένου να φέρουν εις πέρας μια αντίστοιχη έρευνα (πρόσβαση σε κρατικά αρχεία και πρωτογενείς πηγές πληροφόρησης) αλλά και η επιλογή μεθοδολογίας και μεθόδων προσέγγισης του φαινομένου καθώς σε ελάχιστες περιπτώσεις προτιμάται η συνέντευξη με τους ίδιους τους τρομοκράτες ή η ανάλυση περιεχομένου του έντυπου υλικού που παράγουν (προκηρύξεις, φυλλάδια) (Merari, 1991). Ο Merari (1991, σελ. 95) διαπιστώνει ότι «πολλοί, αν όχι οι περισσότεροι, ακαδημαϊκοί συγγραφείς που ασχολούνται με το φαινόμενο της τρομοκρατίας στηρίζονται όχι μόνο σε εμπειρικά δεδομένα που έχουν συλλεχθεί από άλλους ερευνητές αλλά και σε συμπεράσματα, εντυπώσεις και προτάσεις άλλων

συγγραφέων». Αυτή η διαπίστωση αναδεικνύεται ακόμη περισσότερο στη μελέτη της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» καθώς οι περισσότερες αναφορές ακολουθούν την αναπαραγωγή αναλύσεων και χαρακτηρισμών χωρίς να προηγείται απαραίτητα εμπειριστατωμένη έρευνα και ανάλυση δεδομένων που σχετίζονται με την οργάνωση (προκηρύξεις, δευτερογενής αρχειακή έρευνα) ενώ σπάνια έως καθόλου, περιγράφονται η μεθοδολογία, οι μέθοδοι και τα στάδια της έρευνας (ερευνητικό πρωτόκολλο), οι θεωρητικοί ορισμοί σε ιδεολογικούς χαρακτηρισμούς (όπως ακραία αριστερή, μαρξιστική-λενινιστική, κομμουνιστική οργάνωση), τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν κατά την ερευνητική διαδικασία αλλά και τα όρια και περιθώρια αυτής.

Ιδιαίτερη σημασία έχει επίσης ο τρόπος με τον οποίο αναφέρονται στο ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο τόσο της οργάνωσης όσο και της ανάπτυξης της τρομοκρατίας στην Ελλάδα. Οι περισσότερες αναφορές, απόψεις και προσεγγίσεις συσχετίζουν την εμφάνιση της τρομοκρατίας στην Ελλάδα με μια σειρά κοινωνικο-οικονομικών και πολιτικών παραμέτρων που διαδραμάτισαν ρόλο, ιδιαίτερα μετά τον εμφύλιο πόλεμο 1945-1949, την ενδιάμεση χρονική περίοδο 1950-1967 με τις φοιτητικές και εργατικές κινητοποιήσεις μέχρι και την επταετή δικτατορία 1967-1974 και τα γεγονότα του Πολυτεχνείου '73 από τα οποία πήρε το όνομά της η οργάνωση. Ο ιστορικός χρόνος παρουσιάζεται ως γραμμική συνέχεια γεγονότων χωρίς όμως να εξηγείται με αυτή τη γραμμική ανάλυση, επαρκώς και τεκμηριωμένα, η τόσο έντονη παρουσία της τρομοκρατίας στη μεταπολιτευτική ελληνική δημοκρατία, τουλάχιστον μέχρι το 1990, αλλά και η συνέχιση της εμφάνισής της μέχρι σήμερα, σε συνθήκες συνταγματικά κατοχυρωμένων πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

Οι θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις, που θα παρουσιαστούν πιο κάτω, περιγράφουν άλλοτε σύντομα και σε γενικά πλαίσια τα χαρακτηριστικά στοιχεία της

οργάνωσης, οργανωτικά και ιδεολογικό-πολιτικά και άλλοτε επιχειρούν μια περισσότερο αναλυτική ερμηνεία της οργάνωσης και της δράσης της. Επίσης, επιλέγεται η ενδεικτική, αλλά μη εξαντλητική καθώς κάτι τέτοιο θα ήταν εκτός των ορίων της παρούσας έρευνας, παρουσίαση άλλων αναφορών όπως δημοσιογραφικές, απόψεις πολιτικών και άλλων στοχεύοντας σε μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση των διαφορετικών βιβλιογραφικών πηγών αναφορικά με την οργάνωση «17 Νοέμβρη».

B.1 Θεωρητικές-εμπειρικές προσεγγίσεις

Ο βαθμός επικινδυνότητας της οργάνωσης αποτυπώνεται από το γεγονός ότι οι ΗΠΑ, ακόμη και έπειτα από τη σύλληψη μελών της οργάνωσης, τη δίκη τους και τη δημόσια δήλωση αξιωματούχων του ελληνικού κράτους ότι η οργάνωση δεν υφίσταται πλέον, τη συμπεριέλαβαν στον ετήσιο οδηγό της παγκόσμιας τρομοκρατίας για το 2003, στη βάση της συνέχισης των ερευνών από τις ελληνικές αρχές και των επικείμενων Ολυμπιακών αγώνων στη χώρα. Την περιγράφουν δε ως μια «μικρή ομάδα, μάλλον προερχόμενη από Έλληνες της μαχόμενης αριστεράς ή του αναρχισμού» και κατατάσσοντάς την ως μια «ακραία αριστερή οργάνωση» (US Department of State, 2004, σελ. 135)⁷⁹.

Η άποψη ότι η «17 Νοέμβρη» αποτελεί αριστερή ή ακραία αριστερή οργάνωση αναφέρεται επιγραμματικά επίσης από τους (Brockhoff, Krieger, & Meierrieks, 2012, Chalk, 1999, J. Clark, 2004, Enders and Sandler, 2000, Bruno S. Frey & Luechinger, 2003, Bruno S. Frey, Luechinger, & Stutzer, 2007, Hoffman, 1999, Janke, 1993, Papastamou και άλλοι, 2008, Papastamou και άλλοι, 2005b, Wilkinson, 2011). Κατά άλλους συγγραφείς η ιδεολογική ταυτότητα της οργάνωσης

⁷⁹ Για προηγούμενες αναφορές στην οργάνωση σε επίσημες εκθέσεις των ΗΠΑ βλέπε επίσης (US Department of State (1990, 2000). Στην έκθεση του 1990 αναφέρεται ως μαρξιστική οργάνωση ενώ σε εκείνη του 2000 ως ακραία αριστερή.

αναφέρεται πιο συγκεκριμένα ως μαρξιστική (P. R. Neumann & Smith, 2008, Newman, 2007), μαρξιστική-λενινιστική με μέλη που έβλεπαν τη συμμετοχή τους στην οργάνωση περισσότερο ως δευτερεύουσα παρά ως κύρια απασχόληση (Mareš, 2007) ακόμη και αναρχική οργάνωση με γεωγραφική βάση τα Εξάρχεια (Laqueur, 1999). Ο Μουζέλης (2002, παρ. 11) τοποθετεί την ιδεολογική ταυτότητα της οργάνωσης στο χώρο της άκρας αριστεράς και πιο συγκεκριμένα στην αντιεξουσιαστική αριστερά «που πιστεύει στη θεωρία του Μαλατέστα περί «προπαγάνδας με την πράξη»» και προσδοκά στην απαλλαγή από την κρατική εξουσία και τον καπιταλισμό μέσω της επανάστασης».

Στην αναβαθμισμένη επιχειρησιακή ικανότητα και επικινδυνότητα της οργάνωσης από το 1985 αναφέρεται και ο Pluchinsky (1992), ο οποίος την περιλαμβάνει σε μια σειρά τρομοκρατικών οργανώσεων που θεωρούνται κομμουνιστικές, διαπιστώνοντας ότι η οργάνωση εμπνέεται από το μαρξισμό-λενινισμό και υποστηρίζει ότι αποτελεί πρόβλημα για Ελλάδα και ΗΠΑ σε επίπεδο πολιτικής και ασφάλειας αντιστοίχως.

Η οργάνωση χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα αποτελεσματική αφού έχει αποφύγει την σύλληψη οποιουδήποτε μέλους της από την αρχή της δράσης της (Pluchinsky, 1992) ενώ θίγονται συνεργασίες με άλλες ελληνικές οργανώσεις, όπως ο «Ε.Λ.Α.» που φαίνεται ότι λειτουργεί ως παρακλάδι της (Enders & Sandler, 1996)⁸⁰. Γίνεται επίσης μνεία στην σχέση της με Έλληνες της διασποράς (Sheffer, 2006). Ο Laos (2000) υποστηρίζει ότι η οργάνωση «17 Νοέμβρη» αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση τρομοκρατίας με οργανωτικά κίνητρα καθώς η αδυναμία άσκησης

⁸⁰ Στη βιβλιογραφία (Van Um, 2012) τονίζεται από την άλλη πλευρά η διάσταση απόψεων που αναπτύχθηκε μεταξύ «17 Νοέμβρη» και «Ε.Λ.Α.» με την πρώτη να ασκεί επί της ουσίας αυστηρή κριτική σε πράξεις του «Ε.Λ.Α.» (Προκήρυξη 7^η).

κοινωνικής επιρροής με νόμιμους τρόπους οδήγησε τη συγκεκριμένη ομάδα στην εναλλακτική μέθοδο της τρομοκρατίας .

Ένα άλλο αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό που περιλαμβάνουν οι αναφορές στην «17 Νοέμβρη» έχει σχέση με τη διαπραγμάτευση, ως μέσο επίτευξης των πολιτικών στόχων των τρομοκρατικών οργανώσεων προηγούμενων δεκαετιών. Η οργάνωση «17 Νοέμβρη» φαίνεται να διαφοροποιείται, ως προς αυτό το σκέλος, όπως η νεότερή της οργάνωση «Al'Qaeda», επιλέγοντας ευθεία επιθετική στρατηγική (Stevenson, 2001). Η απόρριψη της διαπραγμάτευσης ως τακτική σχετίζεται με τα πολιτικά αιτήματα και στόχους της κάθε οργάνωσης, όπως στην περίπτωση της «17 Νοέμβρη» η απεμπλοκή από την αμερικανική και νατοϊκή εξάρτηση, οι σχέσεις με την Τουρκία και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι πολιτικοί στόχοι που διατυπώνονται ως αιτήματα ξεπερνούν την στρατηγική της διαπραγμάτευσης καθώς φαντάζουν πολύ γενικά αλλά και αδιαπραγμάτευτα σε σχέση με εκείνα άλλων τρομοκρατικών οργανώσεων (όπως οι «Ερυθρές Ταξιαρχίες»).

Άλλοι ερευνητές αναφέρονται στην οργάνωση περιληπτικά υποστηρίζοντας τις ρίζες της ανάδυσής της στα φοιτητικά κινήματα που αναπτύχθηκαν στη δεκαετία του '60 (Delpech, 2002) και στην αιματηρή καταστολή της τριήμερης κατάληψης του Πολυτεχνείου το 1973 (Oberschall, 2004). Ο Φωτόπουλος (2003) υποστηρίζει ότι η οργάνωση «17 Νοέμβρη» προέρχεται από μια εκ των τριών τάσεων της αντισυστημικής αριστεράς που διαμορφώθηκε στην Ευρώπη στην δεκαετία του '60. Οι τρεις αντισυστημικές τάσεις ήταν η μαρξιστική, η ελευθεριακή και η τρομοκρατική. Από την τελευταία που υποστήριζε την αλλαγή του συστήματος με την ατομική τρομοκρατία φαίνεται να προέρχεται η οργάνωση σύμφωνα με τον Φωτόπουλο.

Μια πρώτη αποτύπωση του κοινωνιο-ψυχολογικού προφίλ της οργάνωσης επιχειρείται στη βάση της συχνότητας της δράσης και της αποστολής προκηρύξεων σε επίσημη έκθεση (Hudson, 1999) των ΗΠΑ, η οποία αναφέρει ότι η οργάνωση αποτελείται από μέλη με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και πνευματική καλλιέργεια ενώ θεωρεί ότι η μακροχρόνια δραστηριοποίησή της υποδηλώνει την παρουσία ευφυούς ηγετικής προσωπικότητας στο οργανωτικό της περιβάλλον. Σύμφωνα πάντα με την ίδια ανάλυση, η οποία λαμβάνει υπόψη δημοσιεύματα του τύπου και αμερικάνικων και ελληνικών αρχών, η κοσμοθεωρία της οργάνωσης διαπνέεται από «αντικρατικό πνεύμα και αντιαμερικανικό, αντινατοϊκό και αντιγερμανικό εθνικισμό» και περιγράφεται ως «μαρξιστική-λενινιστική» (Hudson, 1999, σελ. 73), διατηρεί δε σχέσεις με άλλες οργανώσεις του εξωτερικού. Η οργανωτική δομή της οργάνωσης χαρακτηρίζεται ως ολιγομελής και αυστηρά πειθαρχημένη, αποτελούμενη από τρία επίπεδα: γενική διεύθυνση, επιχειρησιακό και βοηθητικό τμήμα ενώ τα μέλη έχουν άμεση πρόσβαση σε κρατικές δομές πληροφόρησης. Η συγκεκριμένη ανάλυση παραμένει στη διαπίστωση βασικών οργανωτικών και ιδεολογικο-πολιτικών χαρακτηριστικών χωρίς ή μερική και αποσπασματική όμως αναλυτική περιγραφή της μεθοδολογίας και των κοινωνικών και ψυχολογικών προσεγγίσεων βάσει των οποίων τεκμηριώνονται τα παραπάνω χαρακτηριστικά για τη συγκεκριμένη οργάνωση.

Σε ό,τι αφορά ειδικότερα στις προκηρύξεις ο Corsun (1991), υποστηρίζει ότι η οργάνωση είναι «μαρξιστική-λενινιστική με αντιιμπεριαλιστική και αντικαπιταλιστική δράση» (Corsun, 1991, σελ. 77) και ότι από την ανάλυσή τους έως και το 1990, που πραγματοποιείται στη βάση της ανάγνωσης και περιγραφής τους, προκύπτει «η πιθανότητα να έχουν συνταχθεί από ένα πρόσωπο, που διαδραματίζει το ρόλο του ιδεολογικού αρχηγού της οργάνωσης» (Corsun, 1991) με τη στρατηγική της ανάπτυξης να εγχειρηματοποιείται σε τρεις φάσεις, την ένοπλη προπαγάνδα που

στοχεύει στην αφύπνιση των μαζών, την ένοπλη υποστήριξη και τέλος τον εμφύλιο νικηφόρο πόλεμο. Διακρίνει δε (Corsun, 1991) δύο χρονικές περιόδους ανάπτυξης της επιχειρησιακής της δραστηριότητας: α) από το 1975 έως το 1985 με περιορισμένη επιχειρησιακή ικανότητα και β) από το 1985 έως το 1990 με ανεπτυγμένη επιχειρησιακή δυνατότητα λόγω της στρατολόγησης νέων μελών που επιζητούν την ποσοτική αύξηση των δυναμικών ενεργειών και με εστίαση στην κοινωνικο-οικονομική και πολιτική κατάσταση. Ένα βασικό ερώτημα που τίθεται εδώ είναι με βάση ποια μεθοδολογικά κριτήρια ανάλυσης αλλά και ποια αναλυτική μέθοδο προκύπτει η ανάδειξη των συγκεκριμένων χρονικών περιόδων δράσης της οργάνωσης και το ιδεολογικό-πολιτικό της περιβάλλον. Διότι αν πρόκειται για ανάλυση των προκηρύξεων, δηλαδή ανάλυση κειμένου, τότε σύμφωνα με τη βιβλιογραφία (Alexa, 1997, σελ. 4) θα έπρεπε να επιλεγθεί τουλάχιστον μια μέθοδος ανάλυσης που υιοθετείται στις κοινωνικές επιστήμες όπως «ανάλυση περιεχομένου (content analysis), ανάλυση συζήτησης (conversational analysis), ερμηνευτική με την υποστήριξη υπολογιστικού συστήματος (computational hermeneutics), ποιοτική ανάλυση (qualitative text analysis), ανάλυση λόγου (discourse analysis), γλωσσολογική ανάλυση περιεχομένου (linguistic content analysis), σημαντική συντακτική ανάλυση (semantic text grammars), ανάλυση έργου/κατάστασης με βάση τις διαδικασίες που ακολουθούνται (procedural task analysis), ανάλυση χαρτογράφησης (map analysis), ανάλυση δικτύων (network analysis), ανάλυση εγγύτητας (proximity analysis), ανάλυση πρωτοκόλλου (protocol analysis)». Ακόμη όμως και αν έχει επιλεγθεί μια από τις παραπάνω μεθόδους όπως για παράδειγμα η ανάλυση περιεχομένου, από τον τρόπο παρουσίασης της ανάλυσης απουσιάζουν τα κριτήρια με βάση τα οποία πραγματοποιήθηκε αυτή ενώ παραμένει σε μια επιφανειακή αποσπασματική ερμηνεία τμημάτων των προκηρύξεων. Στη θεωρία του

ο Ricoeur διακρίνει τη σχεσιακή κατάσταση μεταξύ της ερμηνείας ενός κειμένου και εκείνου που το ερμηνεύει με έμφαση στη διωποκειμενική γνώση (όπως αναφέρεται σε Geanellos, 2000, σελ. 112) «στον τρόπο με τον οποίο η ερμηνεία εξελίσσεται πέρα από μια αφελή κατανόηση, όπου ο ερμηνευτής από την επιφανειακή προσέγγιση του συνόλου ενός κειμένου προχωρά σε μια βαθύτερη κατανόησή του αναγνωρίζοντας τα τμήματα του κειμένου σε σχέση με το σύνολο αυτού και το σύνολο του κειμένου σε σχέση με τα τμήματά του (ερμηνευτικός κύκλος)». Αν ληφθεί υπόψη η ανάλυση του Ricoeur επιτρέπεται η υπόθεση ότι η ανάλυση του Corsun κάθε άλλο από αφελής μπορεί να θεωρηθεί λαμβάνοντας υπόψη τη βαρύτητα της επαγγελματικής θέσης από την οποία εκφράζει τις απόψεις του. Επομένως η μη παράθεση μεθοδολογίας και μεθόδου στην ανάλυση των προκηρύξεων της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» και του προφίλ της δεν αναδεικνύει την εγκυρότητα και αξιοπιστία των θέσεών του αλλά και τα «γνωσιακά συμφέροντα» του ερευνητή.

Το πολιτικό περιβάλλον στο οποίο αναπτύχθηκε η οργάνωση «17 Νοέμβρη», όπως και άλλες οργανώσεις της ίδιας περιόδου μπορεί επίσης να θεωρηθεί κριτήριο ως προς την προσέγγιση του φαινομένου της εγχώριας τρομοκρατίας. Η παρατήρηση ότι φαίνεται να υπάρχει κάποια σχέση με τη δημιουργία και την ονομασία της οργάνωσης και τα γεγονότα του Πολυτεχνείου το 1973 τονίζεται στη βιβλιογραφία (Corsun, 1991, Sánchez-Cuenca, 2006). Για ορισμένους ερευνητές οι ρίζες της δημιουργίας της οργάνωσης πηγάζουν τόσο από την δικτατορία 1967-1974 όσο και από τον εμφύλιο πόλεμο μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και τις ακραίες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες που δημιουργήθηκαν (Fakitsas, 2003, Protopapas, 2012).

Η Archetti (προς έκδοση 2013) παρατηρεί ότι με την επιλογή του ονόματός της η οργάνωση «17 Νοέμβρη» υποστηρίζει μια φαντασιακή κοινότητα

ενδιαφέροντος (imagined community of interest) που αναγνωρίζει τον εαυτό της μέσα από την ανάμνηση των γεγονότων του Πολυτεχνείου του 1973, καθώς «η ημερομηνία λειτουργεί ως ισχυρή θύμηση μιας κοινής ιδεολογικής υποχρέωσης των μελών της οργάνωσης τόσο στο εσωτερικό της όσο και εκτός αυτής» (Archetti, προς έκδοση 2013, σελ. 4)⁸¹.

Ο Sánchez-Cuenca (2006) συγκρίνει τη δημιουργία της οργάνωσης με τη δημιουργία άλλων οργανώσεων σε ευρωπαϊκές χώρες που είχαν βιώσει στο άμεσο παρελθόν τους την πολιτική αστάθεια, την κοινωνική καταπίεση και τον φασισμό, αναγνωρίζοντας χαρακτηριστικά μιας διαδικασίας πολιτικής επιλογής σε τοπικό επίπεδο, των επαναστατικών οργανώσεων ή κινημάτων που κατέληξαν να ακολουθήσουν τον δρόμο της τρομοκρατίας. Όπως παρατηρεί πάντως, ο Sánchez-Cuenca (2006), η δράση της «17 Νοέμβρη» φαίνεται να είχε μικρότερο πολιτικό αντίκτυπο από άλλες οργανώσεις όπως οι ιταλικές «Ερυθρές Ταξιαρχίες» ή η γερμανική «RAF», χωρίς όμως περαιτέρω αναφορά εμπειρικής τεκμηρίωσης και ανάλυσης για τα ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα που δεικνύουν το βαθμό του πολιτικού αντίκτυπου της οργάνωσης.

Η ερμηνεία της «17 Νοέμβρη» ως οργάνωσης που φαίνεται να συνδέεται με το φοιτητικό κίνημα αντίστασης που αναπτύχθηκε στη διάρκεια της επταετούς δικτατορίας 1967-1974 με κορύφωση τα γεγονότα της Πολυτεχνικής σχολής το Νοέμβριο του 1973 φαίνεται ότι δε λαμβάνει υπόψη της την γραπτή υποστήριξη της ίδιας της οργάνωσης (Προκήρυξη 43^η) ότι αν και δεν ήταν παρόντες σε αυτά τα

⁸¹ Σύμφωνα με την ανάλυση του Calhoun (όπως αναφέρεται σε Archetti, προς έκδοση 2013)

γεγονότα διατηρούν το δικαίωμα της ονοματοδότησής τους από την 17^η Νοεμβρίου 1973 και της ανάλυσης των γεγονότων⁸².

Ιδιαίτερα σε ο,τι αφορά στην προσέγγιση του Corsun (1991) που αναφέρθηκε πιο πάνω, για την πιθανότητα σύνταξης των προκηρύξεων από τον ιδεολογικό αρχηγό της οργάνωσης, αυτή η γραπτή υποστήριξη της οργάνωσης φαίνεται ότι αγνοείται στην ανάλυση των προκηρύξεων. Διότι εάν οι προκηρύξεις έως το 1990, που αναφέρει ο Corsun (1991), έχουν πιθανόν συνταχθεί από ένα πρόσωπο, τον ιδεολογικό αρχηγό της οργάνωσης τότε επιτρέπεται η διατύπωση της υπόθεσης ότι αυτό το πρόσωπο θα έπρεπε να έχει αναδειχθεί, με βάση την παραπάνω ανάλυση, από τα γεγονότα του χρονικού διαστήματος 1967-1974, επομένως να είναι παρών στο Πολυτεχνείο 1973 ή/και ενταγμένος σε αντιστασιακές οργανώσεις με ενεργή δράση στην αντίσταση εναντίον της χούντας. Το πρόσωπο αυτό αφού έχει ζήσει το αντιστασιακό κίνημα ενάντια στη χούντα (φοιτητικό, εργατικό) θα έπρεπε να θεμελιώσει το βίωμά του στη συγκεκριμένη προκήρυξη προς ενίσχυση της επιχειρηματολογίας ότι πρόκειται για οργάνωση με ρίζες στη λαϊκή βάση. Γεννώνται επομένως τα εξής ερωτήματα: α) γιατί η οργάνωση πιστοποιεί εγγράφως την απουσία της ενώ διαθέτει το επιχείρημα της παρουσίας της; β) γιατί επιλέγει την χρονική αποσύνδεση και αποστασιοποίηση από το γεγονός που τους ενέπνευσε ως οργάνωση; Με αυτό το σκεπτικό θα ήταν δυνατόν να διατυπωθεί η υπόθεση ότι το οργανωτικό

⁸² «Επειδή ορισμένοι επώνυμοι που έπαιξαν κάποιο ρόλο στο Πολυτεχνείο και έχουν κάποια τάση να το θεωρούν ιδιοκτησία τους ενδέχεται να καταληφθούν από ιερή αγανάκτηση μπροστά σ' αυτό το δίδαγμα και την προοπτική οπλισμού των αγωνιστών και να μας πουν: τι μιλάτε εσείς, αφού δεν είσασταν εκεί, θα τους θυμίσουμε ότι σύμφωνα μ' αυτή τη λογική δεν θάπρεπε ο Μαρξ κι ο Έγκελς να ασχοληθούν με την Κομμούνα και στην κριτική τους π.χ. ότι οι Κομμουνάροι έκαναν λάθος που δεν πήραν το χρυσό της Τράπεζας της Γαλλίας τσακίζοντας έτσι τη γαλλική μπουρζουαζία, θάπρεπε να τους απαντήσουν: γιατί μιλάτε κύριοι Μαρξ και Έγκελς για την Κομμούνα αφού δεν είσασταν εκεί εσείς. Θέλοντας τέλος να προβάσουμε αυτό το βασικό δίδαγμα της εξέγερσης του Νοέμβρη, της αναγκαιότητας της μελλοντικής σοβαρής αντιμετώπισης του οπλισμού των μαζών και της σοβαρής προετοιμασίας του, επιλέξαμε το όνομά μας Επαναστατική Οργάνωση 17 ΝΟΕΜΒΡΗ», Προκήρυξη 43^η (9-10-89).

πλαίσιο της οργάνωσης, εφόσον υπάρχει ιδεολογικός αρχηγός που συντάσσει τις προκηρύξεις, επιτρέπει τη συνδιαμόρφωση ή/και την τροποποίηση τουλάχιστον της συγκεκριμένης προκήρυξης από άλλα μέλη που δεν ήταν παρόντα, εγείροντας ερώτημα σχετικά με το βαθμό επιρροής του αρχηγού, ή αν τα μέλη της οργάνωσης, συμπεριλαμβανομένου και του ιδεολογικού αρχηγού δεν έχουν καμία σχέση με τις πράξεις αντίστασης τη χρονική περίοδο 1967-1974.

Από την άλλη πλευρά αναπτύσσεται στη βιβλιογραφία (Xenakis, 2012) η διερεύνηση της συνέχισης, εξέλιξης και των αλλαγών που παρουσιάζει η τρομοκρατία στην Ελλάδα, μετά την εξάρθρωση, στις αρχές του 2000, των οργανώσεων «17 Νοέμβρη» και «Επαναστατικού Λαϊκού Αγώνα», μέσα από περιγραφή και σύγκριση κυρίως δευτερογενών πηγών (δημοσιευμάτων του τύπου, επιστημονικές δημοσιεύσεις και επίσημες αναφορές) χωρίς όμως να καθορίζονται τα κριτήρια της συγκριτικής μεθόδου που ακολουθείται και καταλήγει σε μια ανάλυση μάκρο-επιπέδου. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση (Xenakis, 2012) η οργάνωση «17 Νοέμβρη» κατηγοριοποιείται ιδεολογικό-πολιτικά ως μαρξιστική-λενινιστική στη βάση του αυτό-χαρακτηρισμού της ενώ συγκρίνεται και με νεότερες τρομοκρατικές οργανώσεις, με τον «Επαναστατικό Αγώνα» με τον οποίο φαίνεται να έχει ορισμένες ιδεολογικές και επιχειρησιακές ομοιότητες και με τη «Σέχτα Επαναστατών» σε επίπεδο τακτικής⁸³. Αξίζει να σημειωθεί η αναφορά στην επανεξέταση της υπόθεσης της οργάνωσης το 2009 για πιθανόν ασύλληπτα μέλη της, ένα γεγονός που επανήλθε στο προσκήνιο της συζήτησης στις αρχές του 2014 χωρίς όμως να επιβεβαιώνεται επίσημα από τις αρμόδιες αρχές, όπως θα παρουσιαστεί πιο κάτω.

⁸³ Άλλοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η οργάνωση «17 Νοέμβρη» αυτό-χαρακτηρίζεται ως ακραία αριστερή σε πολιτικό επίπεδο ενώ «ιδεολογικά συνδέεται με τα πιστεύω των Μαρξ-Λένιν και στρατηγικά είναι αντι-ιμπεριαλιστική, αντι-καπιταλιστική και ενάντια σε ΗΠΑ και ΝΑΤΟ» (Kallergi, 2005, σελ. 4).

Με μια πιο προσεκτική ανάγνωση όμως των προκηρύξεων της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» γίνεται αντιληπτό ότι σαφής αυτοχαρακτηρισμός και αυτοπροσδιορισμός της οργάνωσης ως μαρξιστική-λενινιστική δεν καταγράφεται στα κείμενά της. Αντίθετα, η οργάνωση φαίνεται να αποφεύγει πολύ προσεκτικά τους ευθείς ιδεολογικό-πολιτικούς αυτοπροσδιορισμούς και ταυτοποιήσεις, προτιμά τις έμμεσες και γενικές αναφορές σε ιδεολογικό-πολιτικά σχήματα, συχνά με βοήθημα τις αναφορές σε έργο τρίτων, ενώ φαίνεται να επιλέγει γενικά ως τακτική να περιγράφει περισσότερο το τι δεν είναι ή το τι θεωρούν οι άλλοι ότι είναι αντί να προσφέρει ευθέως αυτή την πληροφορία δημόσια στα κείμενά της⁸⁴.

Η ανάλυση της Ξενάκη (Xenakis, 2012) για την τρομοκρατία στην Ελλάδα, σε μάκρο-επίπεδο, καταλήγει συμπερασματικά ότι η συνέχιση της τρομοκρατίας στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από μια σειρά παραμέτρων που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την αντιμετώπιση του φαινομένου, όπως η παράλληλη παρά διαδοχική δράση των τρομοκρατικών οργανώσεων, η συγχρονική συμμετοχή διαφορετικών γενεών τρομοκρατών αλλά και το κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον. Διαφορετική αποτύπωση της δράσης της «17 Νοέμβρη» σε μάκρο-επίπεδο προσφέρει η παρατήρηση του Ράμφου (2002, παρ. 17) ότι η οργάνωση αν και απέτυχε να δημιουργήσει πρόβλημα στις διαδικασίες κοινωνικού εκσυγχρονισμού στην Ελλάδα

⁸⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της τακτικής παρατηρείται στο σχετικό απόσπασμα της 59^{ης} προκήρυξης-απάντησης σε κριτική του Μ. Ράπτη «Μας κατηγορεί για μαοϊκούς. Πρέπει να σημειώσουμε εδώ, ότι αυτή η κατηγορία, σε ένα ορισμένο χώρο τροτσκιστογενών, είναι η πιο βαρεία ύβρις, αφού σημαίνει σταλινικός. Όπως και η αντίστοιχη κατηγορία του τροτσκιστή στο χώρο των σταλινικών είναι εξ ίσου ύβρις, αφού σημαίνει πράκτορας του κεφαλαίου. Καταφεύγοντας λοιπόν σ' αυτήν την κατηγορία ο Μ.Ρ. αφ' ενός υιοθετεί κι εδώ τη σταλινική πρακτική της αντιμετώπισης του διαφωνούντα με αυθαίρετες ετικέτες-ρετσινιές κι αφ' ετέρου δείχνει την αναχρονιστική κι αδιόρθωτη προσήλωση του στα ξεπερασμένα δόγματα του σταλινο-τροτσκισμού, που δεν του επιτρέπουν πια καμιά σοβαρή ανάλυση. Δεν είναι τυχαίο, ότι ένα τόσο σοβαρό κοινωνικό φαινόμενο για τους επαναστάτες όσο αυτό των Ερυθρών Ταξιαρχιών σε δυτικό κοινοβουλευτικό καθεστώς, το αποφεύγει όπως ο διάβολος το λιβάνι, ενώ όσοι το επιχειρήσαν με αυτά τα εργαλεία δεν μπόρεσαν παρά, σαν τον Μ.Ρ., να πάνε πιο πέρα απ' το να χαρακτηρίσουν τους Ερυθροταξιαρχίτες, οι μεν τροτσκιστές οι δε μαοϊκούς». Σχετικά με τον ετεροπροσδιορισμό της οργάνωσης βλέπε Καλέργη (2010).

εντούτοις κατόρθωσε να ενισχύσει τις σχέσεις πολίτη-κράτους εκμεταλλευόμενη την «χρόνια αντιπαλότητα του έλληνα προς το κράτος και την εχεμύθεια των συγγενικών δεσμών».

Η τρομοκρατία στην Ελλάδα, με την παρουσία οργανώσεων από το 1974 και μετά και ιδιαίτερα με τη δράση της οργάνωσης «17 Νοέμβρη», η οποία στις προκηρύξεις της ευαγγελίζεται τον σοσιαλισμό και τον εθνικισμό, περιγράφεται ως πρόβλημα που δημιουργείται από «φανατικούς μαρξιστές», συγκρινόμενο μάλιστα με χώρες που δρουν οργανώσεις ακραίων ισλαμιστών όπως η Σαουδική Αραβία και το Πακιστάν τονίζοντας ότι στην Ελλάδα «ο αριθμός των βίαιων αριστεριστών ήταν ιδιαίτερα μικρός» (Byman, 2005, σελ. 17-18) παρά την αποδοχή της δράσης τους από μέρος του ελληνικού πληθυσμού. Η Ελλάδα συγκρίνεται με τις παραπάνω χώρες (Byman, 2005), με τις οποίες φαίνεται να έχει κοινά στοιχεία ως προς την αντιμετώπιση του προβλήματος της τρομοκρατίας, σε ό,τι αφορά στην υποτίμηση του βαθμού της απειλής, στην ανοχή-αποδοχή από τους πολίτες λόγω και της προηγούμενης εμπειρίας της στρατιωτικής δικτατορίας και στην ανοχή και αναποτελεσματικότητα του ελληνικού κράτους⁸⁵. Τα προβλήματα που αντιμετώπισε η Ελλάδα στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και η συνεργασία των Ελληνικών με τις Βρετανικές και Αμερικανικές υπηρεσίες στην εξάρθρωση των δύο βασικών, ακραία αριστερών όπως τις χαρακτηρίζει, τρομοκρατικών οργανώσεων, «17 Νοέμβρη» και «Επαναστατικό Λαϊκό Αγώνα» περιγράφονται και από τον Φακίτσα (Fakitsas, 2003). Σύμφωνα με την σύγκριση που πραγματοποιεί (Fakitsas, 2003) στις

⁸⁵ Βλέπε σχετικά σε Karyotis (2007) για την ανοχή-αποδοχή των ελλήνων πολιτών στο φαινόμενο. Για την ανοχή του ελληνικού κράτους στην τρομοκρατία, ιδιαίτερα στην οργάνωση «17 Νοέμβρη», βλέπε Sandler, 2003, Sandler και Enders, 2005, Sandler και Siqueira, 2006, καθώς επίσης και Kallergi, 2005, Karyotis, 2007, σχετικά με την αναποτελεσματικότητα του ελληνικού κράτους.

δύο οργανώσεις παρουσιάζει τρεις φάσεις ανάπτυξης και δράσης τους: α) 1975-1980, β) 1980-1990 και γ) 1990-2002 χωρίς όμως να τεκμηριώνονται και εδώ τα μεθοδολογικά κριτήρια διαμόρφωσης αυτών των φάσεων για κάθε οργάνωση ξεχωριστά αλλά και οι κοινές, όπως περιγράφονται ιδεολογικό-πολιτικές καταβολές σε ιδεολογίες της αριστεράς και του κομμουνισμού.

Η ανάλυση της εξέλιξης της έννοιας της ασφάλειας στην Ελλάδα αποτελεί ένα ακόμη οπτικό πρίσμα μέσα από το οποίο προσεγγίζεται η οργάνωση «17 Νοέμβρη». Ο Καρυώτης (Karyotis, 2007) ερμηνεύει την εξέλιξη των αντιτρομοκρατικών μέτρων στην Ελλάδα μέσα από το θεωρητικό και μεθοδολογικό μοντέλο της Σχολής της Κοπεγχάγης επιλέγοντας ως μέθοδο ανάλυσης την μη γλωσσολογική ανάλυση του λόγου των πολιτικών «ελίτ» και των οπτικών αναπαραστάσεων (visual representations) και πρακτικών ασφαλείας που υιοθετούνται⁸⁶. Σύμφωνα με την ανάλυσή του εντάσσει τη δράση της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» σε τρεις διαδοχικές φάσεις αντίληψης και αντιμετώπισης της τρομοκρατίας στην Ελλάδα «Πριν το 1974, η τρομοκρατία στην Ελλάδα ήταν ανύπαρκτη και δεν είχε αποκτήσει πολιτικές προεκτάσεις. Κατά τη διάρκεια της 1^{ης} περιόδου (1974-1989), όταν οι ελληνικές αριστερές τρομοκρατικές οργανώσεις έκαναν την εμφάνισή τους, οι πολιτικές ελίτ απέτυχαν να αναγνωρίσουν τις ρίζες, το επίπεδο και το βαθμό της τρομοκρατικής

⁸⁶ Σύμφωνα με τη Σχολή της Κοπεγχάγης (Karyotis, 2007), κύριος εκφραστής της οποίας είναι ο B. Buzan, η έννοια της ασφάλειας αποτελεί μια κοινωνική κατασκευή όπου η απειλή θα πρέπει να είναι νομιμοποιημένη κοινωνικά έτσι ώστε να είναι συνειδητή η αναγκαιότητα της ασφάλειας. Η θεωρητική αυτή προσέγγιση διακρίνει το κράτος ως παράγοντα με πρωταρχικό αλλά όχι απαραίτητα μονοπωλιακό ρόλο στη διαχείριση της απειλής και την ενίσχυση της ασφάλειας. Ο συγγραφέας επιλέγει τη μη γλωσσολογική ανάλυση λόγου, αντί της προτεινόμενης, από τη Σχολή της Κοπεγχάγης, ανάλυσης λόγου με έμφαση στα γλωσσολογικά στοιχεία του κειμένου. Η επιλογή γίνεται σύμφωνα με τους Laclau-Mouffe που υποστηρίζουν ότι οι κοινωνικές πρακτικές συντίθενται τόσο από γλωσσικά στοιχεία όσο και από στοιχεία που αφορούν στην συμπεριφορά των δρώντων (όπως αναφέρεται σε Karyotis, 2007).

απειλής (λανθάνουσα διαδικασία απόδοσης πολιτικών προεκτάσεων)⁸⁷. Η 2^η φάση (1989-1999) χαρακτηρίστηκε από έντονη πολιτική συζήτηση για την τρομοκρατία με την πρώτη αποτυχημένη προσπάθεια να αντιμετωπιστεί το θέμα υπό το πρίσμα της ασφάλειας (απόδοση πολιτικών προεκτάσεων). Τέλος, στην 3^η περίοδο (από το 1999 και έπειτα) ενισχύθηκε ο παράγοντας ασφάλεια στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, μια παράμετρος που υπήρξε καταλυτική στη σύλληψη της 17 Νοέμβρη» (Karyotis, 2007, σελ.276)⁸⁸. Η παραπάνω τεκμηρίωση φαίνεται να αγνοεί το ιστορικό πλαίσιο και τα γεγονότα προ του 1974 στην Ελλάδα. Για παράδειγμα η «λευκή τρομοκρατία» παρακρατικών και παραστρατιωτικών οργανώσεων μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας (1945) εναντίον μελών του παράνομου τότε ΚΚΕ, η δολοφονία Λαμπράκη στις αρχές του '60 από μέλη της παρακρατικής οργάνωσης «Καρφίτσα», οι πολιτικές διώξεις και τα βασανιστήρια στη χούντα 1967-1974 είναι μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα ότι η έννοια και η πρακτική της τρομοκρατίας δεν απουσίαζε αλλά έβρισκε έκφραση με διαφορετικό τρόπο σε άλλες κοινωνικό-πολιτικές συνθήκες⁸⁹.

Ειδικά για την οργάνωση «17 Νοέμβρη», ο Karyotis (2007) θεωρεί ότι προέρχεται από άτομα αντιστασιακών οργανώσεων στη δικτατορία 1967-1974, ότι, από την αρχή έως και το τέλος της το 2002, είχε έναν ιδεολογικό αρχηγό που συνέθετε τις προκηρύξεις, ότι διεκδίκησε με τις πρώτες δολοφονίες δημοσιότητα και αξιοπιστία και ότι ορισμένοι, στο χώρο της αριστεράς, θεώρησαν από τη δράση της ότι πρόκειται για ένα κίνημα εν τη γενέσει του. Σε ο,τι αφορά στις ρίζες της

⁸⁷ Στην πρωτότυπη απόδοση αναφέρεται ως «latent politicization» (Karyotis, 2007, σελ. 276).

⁸⁸ Η ίδια χρονολογική ανάλυση τριών φάσεων του φαινομένου στην Ελλάδα αναφέρεται και από τους Nomikos (2007), Protouparas (2012).

⁸⁹ Βλέπε σχετικά στα αποτελέσματα

οργάνωσης στην περίοδο της χούντας και στην ύπαρξη ενός ατόμου ιδεολογικού αρχηγού και συγγραφέα των προκηρύξεων, έχει ήδη διατυπωθεί σχετική κριτική στην παρουσίαση της προσέγγισης του Corsun. Σε ο,τι αφορά στην επικρότηση της δράσης της από το χώρο της αριστεράς, το συμπέρασμα αυτό δεν είναι τεκμηριωμένο σε βιβλιογραφικές πηγές, με ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα, σχετικά με το ποιες οργανώσεις, ομάδες, άτομα επικρότησαν τις ενέργειες της οργάνωσης και τις θεώρησαν κινηματικές, αν η επιδοκιμασία ήταν ευρεία και καθολική από το συγκεκριμένο ιδεολογικό-πολιτικό χώρο ή/και αν υπήρχαν άλλες οργανώσεις, ομάδες και άτομα που αποδοκίμασαν τις ενέργειες θεωρώντας ότι δεν έχουν σχέση με τον πολιτικό χώρο της αριστεράς. Πέρα όμως από τις παραπάνω ελλιπώς τεκμηριωμένες ερμηνείες σχετικά με την οργάνωση «17 Νοέμβρη», η ανάλυση του Karyotis περιλαμβάνει δύο σημαντικές ανακρίβειες σχετικά με δύο δολοφονίες που διέπραξε η οργάνωση. Έτσι αναφέρεται ο Π. Πέτρου ως πρώην αξιωματικός της ασφάλειας επί χούντας και ως επί της ουσίας ο δεύτερος βασανιστής μετά τον Ε. Μάλλιο που δολοφόνησε η οργάνωση ενισχύοντας την κοινωνική της αποδοχή ως τιμωρός βασανιστών. Όμως εδώ ίσως συγχέεται το θύμα, που ήταν Υποδιοικητής των Μ.Α.Τ., με τον στρατιώτη Μ. Πέτρου, βασανιστή επί χούντας στο ΕΑΤ-ΕΣΑ, ο οποίος καταδικάστηκε από στρατοδικείο το 1975⁹⁰. Άλλωστε η ίδια η οργάνωση στην ανάληψη ευθύνης, η οποία συνόδευε τη δολοφονία του Π. Πέτρου, δεν αναφέρει τίποτα σχετικό και ούτε συνδέει το όνομα του θύματος με την ιδιότητα του βασανιστή επί χούντας⁹¹. Η δεύτερη ανακρίβεια αφορά στην παρατήρηση ότι η δολοφονία του βουλευτή της Ν.Δ. Π. Μπακογιάννη αποτέλεσε την πρώτη φορά που η οργάνωση έθεσε ως στόχο της πολιτικό πρόσωπο, αγνοώντας ότι της δολοφονίας

⁹⁰ Σχετική αναφορά σε Κρεμμυδάς (1984)

⁹¹ Πρόκειται για την 6^η Προκήρυξη της οργάνωσης με τίτλο «Φόλα στα κοπρόσκυλα των ΜΑΤ».

Μπακογιάννη προηγήθηκε λίγους μήνες νωρίτερα η απόπειρα δολοφονίας εναντίον του Γ. Πέτσου, εν ενεργεία βουλευτή και τέως Υπουργού του ΠΑ.ΣΟ.Κ.⁹². Αξίζει να σημειωθεί ότι το τελευταίο λάθος φαίνεται να αναπαράγεται και από άλλους συγγραφείς όπως ο Nomikos (2007).

Η ανάλυση των προκηρύξεων της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» εξετάζεται, επίσης, σύμφωνα με τις κοινωνιοψυχολογικές θεωρίες και ειδικότερα τη θεωρία του τριαδικού μοντέλου κοινωνικής επιρροής των Παπαστάμου και Mugni. Ο Σακελλαρίου (2003) επιχειρεί την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου 77 προκηρύξεων της οργάνωσης με τη βασική ερευνητική υπόθεση ότι αποτελεί ενεργό μειονότητα αναπτύσσοντας συγκρουσιακές σχέσεις με την εκάστοτε εξουσία και σχέσεις επιρροής με τους πολίτες⁹³. Η ανάλυση των κειμένων της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με 7 κατηγορίες, 5 κατηγορίες (κοινωνικό-πολιτικοί στόχοι, προτάσεις, κοινωνικοί αντίπαλοι, στάσεις ως προς την εξουσία και τους πολίτες) που αφορούν στην ενεργό μειονότητα και 2 κατηγορίες (αυτοπροσδιορισμός και σχέση με αριστερή ηγεσία) που αφορούν στην κοινωνική και ιδεολογικό-πολιτική ταυτότητα της οργάνωσης (Σακελλαρίου, 2003).

Οι προκηρύξεις κατηγοριοποιούνται χρονικά σε 5 περιόδους από το 1975-2002 ανάλογα με τις κυβερνήσεις που είχαν την εξουσία και στις οποίες επιτίθεται στις προκηρύξεις της η οργάνωση. Γίνεται σύντομη ιστορική αναφορά στο κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο προ του 1974 και σε ορισμένα γεγονότα που μπορεί να επηρέασαν την εμφάνισή της ενώ καταγράφεται ως παρατήρηση η έλλειψη στοιχείων

⁹² Η απόπειρα δολοφονίας του Γ. Πέτσου υποστηρίζεται από την οργάνωση στην 36^η Προκήρυξη.

⁹³ Η έρευνα του Σακελλαρίου περιλαμβάνει την προκήρυξη που εστάλη στη Liberation για τη δολοφονία Γουέλς και δεν περιλαμβάνει, όπως και η παρούσα έρευνα, εκείνες τις προκηρύξεις από την έκδοση του «Κάκτου» που θεωρήθηκαν «πλαστές» και δεν αναγνωρίστηκαν από μέλη της οργάνωσης μετά τη σύλληψή τους.

που τεκμηριώνουν τη δημιουργία της οργάνωσης κατά τη διάρκεια της χούντας 1967-1974 (Σακελλαρίου, 2003). Η ανάλυση του Σακελλαρίου καταλήγει ότι η οργάνωση αποτελεί ενεργή μειονότητα, στη βάση του τριαδικού μοντέλου κοινωνικής επιρροής γιατί χειρίζεται κατά το δοκούν την κοινωνική συναίνεση, συγκρούεται με την εκάστοτε εξουσία, φέρει χαρακτηριστικά προσαρμοστικής συμπεριφοράς και κοινωνικής ταυτότητας. Οι κοινωνικό-πολιτικοί της στόχοι διακρίνονται σε αποδιοργανωτικούς που στοχεύουν στην αλλαγή του καθεστώτος και σε οργανωτικούς που στοχεύουν στη λαϊκή εξουσία, δημοκρατία, σοσιαλισμό και ανεξαρτησία, με αναφορές σε τμήματα των ίδιων των προκηρύξεων. Τόσο οι οργανωτικοί στόχοι της όσο και οι προτάσεις της τονίζει ο Σακελλαρίου (2003, σσ. 123-131) φέρουν χαρακτηριστικά καινοτομίας αν ερμηνευθούν σύμφωνα με την άποψη περί καινοτομίας της μειονοτικής επιρροής των Doms-Moscovici (όπως αναφέρεται σε Σακελλαρίου, 2003). Ο Σακελλαρίου αποδίδει επίσης χαρακτηριστικά αριστερής και κυρίως μαρξιστικής ταυτότητας στην οργάνωση αναγνωρίζοντας την επαναστατική της ρητορική για ανατροπή του υφιστάμενου status quo και τη διαμόρφωση μιας νέας κοινωνικής κατάστασης, σύμφωνα με την άποψη ότι η αριστερά ιδεολογικά αποδέχεται την επανάσταση ενώ η δεξιά την απορρίπτει. Αυτή όμως η προσέγγιση πέρα από το γεγονός ότι δεν φαίνεται να τεκμηριώνεται επαρκώς στη βάση της ανάλυσης των προκηρύξεων, φαίνεται ότι έχει προβλήματα αξιοπιστίας κριτηρίου αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η στρατιωτική χούντα 1967-1974 αυτό-προσδιοριζόταν ως «εθνοσωτήρια επανάσταση», ανέτρεψε το δημοκρατικό πολίτευμα και εισήγαγε τη χώρα σε ένα νέο μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης με νέους νόμους, νέο σύνταγμα ευαγγελιζόμενη ένα νέο «επαναστατικό» δίκαιο. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επαναληφθεί η κριτική που επαναλαμβάνεται και στην προσέγγιση της Xenakis σχετικά με τους τρόπους και τον χρόνο που επιλέγει η

οργάνωση να προσφέρει ορισμένες πληροφορίες σχετικά με την ιδεολογικό-πολιτική της ταυτότητα. Η άποψη ότι εκφράζεται θετικά στους Μαρξ, Ένγκελς και Λένιν δε φαίνεται να τεκμηριώνεται ουσιαστικά καθώς δεν απαντώνται βασικά ερωτήματα όπως σε ποιο βαθμό η οργάνωση και πότε κάνει χρήση αποσπασμάτων, τι είδους αποσπάσματα χρησιμοποιεί από έργα των παραπάνω και πως τα ενσωματώνει στην έντυπη προπαγάνδα της, ο βαθμός κατανόησής τους, η χρήση άλλων αποσπασμάτων ή έμμεσων αναφορών σε έργα άλλων συγγραφέων όπως αποσπάσματα από Στράβωνα, Χόμπσμπουμ, Μακάριο, Ζαφειρόπουλο, Μακρυγιάννη και άλλες αναφορές, που όπως φαίνεται στα αποτελέσματα αναδεικνύουν ένα πληροφοριακό «οπλοστάσιο» επιχειρηματολογίας ανάλογα με το αντικείμενο της κάθε προκήρυξης και το κοινό στο οποίο απευθύνεται κάθε φορά⁹⁴. Επίσης, η προσέγγιση του Σακελλαρίου δεν αναφέρεται στα οργανωτικά χαρακτηριστικά της οργάνωσης που προκύπτουν από την ανάλυση των κειμένων και τα οποία φαίνεται να συγκρούονται με την τεκμηρίωση της ίδιας της οργάνωσης ότι αποτελείται από καθημερινούς πολίτες που αγωνίζονται για ένα καλύτερο αύριο με βασικά μέσα και οργάνωση.

Σε γενικές γραμμές η προσέγγιση του Σακελλαρίου φαίνεται να παρουσιάζει τα εξής μεθοδολογικά προβλήματα: η παρουσίαση της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» ως ενεργούς μειονότητας που συγκρούεται με την εξουσία και προσπαθεί να επηρεάσει το λαό περιγράφει σε γενικές γραμμές τη δράση της χωρίς όμως να εξηγεί πως εξελίσσεται αυτή η μειονότητα στο χρόνο, πως προσαρμόζεται στις διαφορετικές εθνικές και διεθνείς αλλαγές, διαφορές στον τρόπο επιχειρηματολογίας μετά την κατάρρευση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού, ποιο είναι το πολιτικό-

⁹⁴ Όπως τονίζει ο Μεταξόπουλος (2003) στα κείμενα της οργάνωσης ανιχνεύονται χαρακτηριστικά εθνικιστικού λόγου και τεχνικές προπαγάνδας ενώ απουσιάζουν από την επιχειρηματολογία τους, όπως και σε άλλες ένοπλες οργανώσεις της αριστεράς στην Ελλάδα κατά τον συγγραφέα, πολιτικές θεωρίες όπως ο λενινισμός, ο σταλινισμός και ο τροτσικισμός (Μεταξόπουλος, 2003, σελ. 273).

κοινωνικό μοντέλο οργάνωσης που προτείνει εκτός από τη γενική διαπίστωση ότι κομίζει το σοσιαλισμό και τη λαϊκή εξουσία, πως κατανοεί την έννοια της επανάστασης και τη συμμετοχή του λαού σε αυτή. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει επίσης να τεθεί υπόψη το γεγονός ότι η οργάνωση εκφράζει τη μειονοτική της επιρροή τόσο δια τετελεσμένων γεγονότων δηλαδή αφού έχει πραγματοποιήσει μια ενέργεια όσο και στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα μεταξύ ενεργειών, μια παράμετρος που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη στον τρόπο που προσεγγίζεται ως ενεργή μειονότητα διότι είναι τελείως διαφορετική η διαδικασία πειθούς a priori με αποτέλεσμα σε μελλοντικό χρόνο όπως η επιρροή εκλογικού αποτελέσματος με σύνθημα «λευκό, άκυρο, αποχή» και διαφορετική η διαδικασία πειθούς a posteriori στη βάση μιας προηγούμενης πράξης όπως η δολοφονία του Π. Μπακογιάννη.

Η δε κοινωνική επιρροή μιας ενεργούς μειονότητας και δη μιας τρομοκρατικής οργάνωσης θα πρέπει να διασταυρωθεί με το βαθμό επιρροής της στους πολίτες, αν αυτή έχει επιτευχθεί και ποια είναι τα στοιχεία αναγνώρισής της. Αυτό πραγματοποιείται στην έρευνα του Σακελλαρίου (2003) μέσα από παρουσίαση δημοσκοπήσεων, ερευνών κοινής γνώμης της περιόδου 1989-2003, όπου τα στοιχεία δείχνουν έναν βαθμό επιρροής της στην ελληνική κοινωνία με άλλους να συμφωνούν περισσότερο και άλλους λιγότερο με τις απόψεις της. Όμως εδώ εγείρονται μια σειρά θεμάτων αξιοπιστίας για όλη την προσέγγιση της έρευνας αν ληφθεί υπόψη η άποψη του Bourdieu (1979) ότι κοινή γνώμη δεν υπάρχει αλλά είναι μια μορφή κοινωνικής κατασκευής καθώς *«Αυτό που έχει σημασία είναι ο ορισμός της γνώμης που εμμέσως χρησιμοποιείται σε μια έρευνα κοινής γνώμης. Δεν είναι η γνώμη μου ως γνώμη αυτή καθ' αυτή. Είναι μόνο ένας σαφής ορισμός της γνώμης όπως εγχειριματοποιείται από όσους παράγουν αυτές τις έρευνες όταν ρωτούν τους πολίτες να διαμορφώσουν απόψεις ή να πάρουν θέση σε ήδη προκαθορισμένες απόψεις. Αυτό εννοώ όταν λέω ότι κοινή*

γνώμη δεν υπάρχει, η έννοια δηλαδή του κοινωνικού ορισμού της που γίνεται εμμέσως αποδεκτός από εκείνους που προετοιμάζουν ή αναλύουν ή κάνουν χρήση των ερευνών κοινής γνώμης» (Bourdieu, 1979, σελ. 130).

Τέλος, η περισσότερο αναφερόμενη στη βιβλιογραφία, θεωρητική τεκμηρίωση και εμπειρική ανάλυση τη οργάνωσης «17 Νοέμβρη» έχει γίνει από τον Κασσιμέρη, ο οποίος έχει δημοσιεύσει σειρά άρθρων με αναλύσεις τόσο για αυτή την οργάνωση όσο και για άλλες ελληνικές τρομοκρατικές οργανώσεις μετά την λήξη της δράσης της «17 Νοέμβρη».

Η αναφορά του Κασσιμέρη εστιάζει το ενδιαφέρον της στα ιδεολογικο-πολιτικά χαρακτηριστικά της «17 Νοέμβρη» και στα μέτρα πρόληψης της ελληνικής κυβέρνησης στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Σύμφωνα με την ανάλυση των προκηρύξεων της οργάνωσης, βασιζόμενος στις απόψεις του Corsun για τις περιόδους δράσης και τα στάδια επιχειρησιακής και στρατηγικής ανάπτυξής της, ο Κασσιμέρης περιγράφει ότι πρόκειται για μια ολιγομελή μαρξιστική-λενινιστική ομάδα που λαμβάνει τις αποφάσεις για δράση μέσα από συλλογικές διαδικασίες, προέρχεται από το χώρο της αριστεράς και την επαναστατική φιλολογία για τη μετάβαση στο σοσιαλισμό. Στην παρουσία της έχει διαδραματίσει ενεργό ρόλο η ταραγμένη κοινωνική και πολιτική μεταβατική περίοδος των πρώτων χρόνων από την επταετή χούντα σε μια πολλά υποσχόμενη ελληνική δημοκρατία όπως και οι πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις από το 1946 μέχρι το 1967, που στιγματίστηκαν από την κρατική καταστολή και περιορισμό των πολιτικών δικαιωμάτων της αριστεράς (Kassimeris, 1993, 1995, 2013a). Όπως τόνιζε το 1993 «το γραφικό στυλ των προκηρύξεων είναι αξιοθαύμαστα πανομοιότυπο, γεγονός που έχει οδηγήσει τις ελληνικές αρχές να υποστηρίζουν ότι έχουν συνταχθεί από το ίδιο πρόσωπο, τον ιδεολογικό αρχηγό της οργάνωσης» (Kassimeris, 1993, σελ. 291), υποστηρίζει έναν

σοσιαλισμό δια της επαναστατικής πρακτικής, επιχειρηματολογεί ενάντια στον καπιταλισμό, ιμπεριαλισμό και τουρκικό επεκτατισμό και ασκεί κριτική στον πολιτικό, επιχειρηματικό, στρατιωτικό και δικαστικό περιβάλλον. Όπως τονίζει ο Kassimeris (1993) η οργάνωση «17 Νοέμβρη» πέτυχε να δημιουργήσει πρόβλημα στη δημοκρατία και να προβάλλει την ανικανότητα του κράτους να την αντιμετωπίσει, ένα αποτέλεσμα που οφείλεται, κατά το συγγραφέα, στην απουσία εθνικής στρατηγικής στην αντιμετώπιση του προβλήματος.

Το 2001 ο Κασσιμέρης χαρακτηρίζει την οργάνωση ως «τους τελευταίους κόκκινους τρομοκράτες της Ευρώπης» περιγράφοντας ότι η ταυτότητα της οργάνωσης στηρίζεται σε μια ακραία αριστερή ιδεολογία αποστερημένων μελών της αριστεράς ενώ αναγνωρίζει σε αυτήν της την ταυτότητα στοιχεία «φανατικού εθνικισμού». Παρατηρεί δε ότι οι προκηρύξεις της οργάνωσης από το 1993 και μετά δεν φέρουν ιδιαίτερο νόημα και ότι η οργάνωση προσπαθεί μέσα από αχαλίνωτη βία να διατηρήσει την ιδεολογική της ταυτότητα, ενώ ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι συνολικά παρέμεινε μόνο στο επίπεδο της τρομοκρατίας χωρίς να επιτυγχάνει τον επαναστατικό ανταρτοπόλεμο (Kassimeris, 2001). Όπως αναλύει αργότερα, η οργάνωση έχει αρκετές διαφοροποιήσεις με άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις της Ευρώπης καθώς αφενός είχε περιορισμένο εύρος γεωγραφικών κινήσεων και δεν επιχείρησε να εξελίξει τη δράση της σε εθνικό επίπεδο, γεγονός στο οποίο μάλλον οφείλεται και η αδυναμία των αρχών να διεισδύσουν στην οργάνωση και να συλλέξουν πληροφορίες, και αφετέρου άρχισε να δρα με εντυπωσιακά και αναβαθμισμένα χτυπήματα, όπως οι δολοφονίες, σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές οργανώσεις που ξεκίνησαν από μικρότερης εμβέλειας στόχους και ενέργειες για να προωθηθούν αργότερα σε πιο αναβαθμισμένες (Kassimeris, 2004, 2007). Ειδικά μετά το 1991, αναφέρει ο Κασσιμέρης, η οργάνωση αλλάζει υποστηρίζοντας τη βία υπό το

πρίσμα μιας όχι και τόσο ξεκάθαρης, όπως στο παρελθόν, ιδεολογίας που βασίζεται κυρίως στο μηδενισμό, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την προκήρυξη με τίτλο «Μανιφέστο '92» που δεικνύει την απουσία ξεκάθαρης πολιτικής στρατηγικής από την πλευρά της οργάνωσης (Kassimeris, 2004, σσ. 266-267, 2007)⁹⁵. Η σύλληψη και δίκη των μελών της οργάνωσης φέρνει νέα δεδομένα στην προσπάθεια κατανόησης της λειτουργίας και της δράσης της, καθώς φαίνεται πλέον να επιβεβαιώνονται οι θεωρίες περί ιδεολογικού αρχηγού, ολιγομελούς οργάνωσης και ιεραρχικού οργανωτικού μοντέλου σύνθεσης. Έτσι ο Κασσιμέρης (Kassimeris, 2006, 2010), παρατηρεί ότι ένα από τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν, όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφία, την επιβίωση μιας τρομοκρατικής οργάνωσης είναι ο βαθμός αλληλεγγύης και δεσμών συνοχής μεταξύ των μελών της, ένα γεγονός που φαίνεται να επιβεβαιώνεται στην προκειμένη περίπτωση μέσα από τις φιλικές και οικογενειακές σχέσεις των μελών της οργάνωσης. Ένα άλλο γεγονός, που όπως παρατηρεί ο Κασσιμέρης, επιβεβαιώνεται από τον τρόπο που εξαρθρώθηκε η οργάνωση «17 Νοέμβρη», είναι ότι παρόμοιες ολιγομελείς οργανώσεις εξαρθρώνονται αρκεί να επιτευχθεί η σύλληψη μικρού αριθμού ατόμων που τις απαρτίζουν (Pluchinsky όπως αναφέρεται σε Kassimeris, 2006, 2010). Στην τεκμηρίωσή του ο Κασσιμέρης συσχετίζει το φοιτητικό κίνημα αντίστασης στη δικτατορία 1967-1974 και την ανάδυση της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» καθώς παρατηρεί ότι «ο Νοέμβρης του 1973 ξεκίνησε μια περίοδο ακραίας κομμουνιστικής ουτοπίας και έντονης πολιτικής αντιπαράθεσης όσον αφορά τις έννοιες της τάξης, της κοινωνικής οργάνωσης και της επαναστατικής στρατηγικής» (Kassimeris, 2005a, σελ. 749, 2013a, σελ. 134), η οποία συνεχίστηκε στα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης, που η αριστερά αύξανε σημαντικά την πολιτική της δύναμη, μέσα από μια σειρά

⁹⁵ Πρόκειται για την 66^η προκήρυξη στην παρούσα έρευνα.

οργανώσεων της εξω-κοινοβουλευτικής αριστεράς που υποστήριζαν στη θεωρία, και ορισμένες φορές και στην πράξη, όπως το Ε.Κ.Κ.Ε., τη βία ως επαναστατική πρακτική. Κατά την άποψή του «ορισμένοι φανατικοί στρατευμένοι μαρξιστές» (Kassimeris, 2005a, σελ. 757) αποσχίστηκαν από το κίνημα, που σταδιακά άρχισε να διασπάται σε διαφορετικές τάσεις, καταφεύγοντας στη σύσταση τρομοκρατικών οργανώσεων.

Παραπέρα η ανάλυσή του αναφέρεται στις απόψεις του επιχειρησιακού αρχηγού της οργάνωσης, όπως εκφράστηκαν από τον ίδιο στη διαδικασία της δίκης των μελών της οργάνωσης. Κατά τον Kassimeris (2005b, σελ. 29) ο επιχειρησιακός αρχηγός «αγνόησε το γεγονός ότι η 17 Νοέμβρη δεν είχε ανεπτυγμένη στρατηγική, επιχειρησιακό σχέδιο, εστιασμένη καμπάνια και δεν επιτέθηκε στην καρδιά του κρατικού μηχανισμού [...] δεν ήταν ένας πόλεμος ψυχολογικής φθοράς αλλά μια σποραδική δολοφονική καμπάνια», ήταν περισσότερο μια οργάνωση που τα μέλη της ήταν καριερίστες τρομοκράτες που χρησιμοποίησαν ως προκάλυμμα την επαναστατική φρασεολογία (Kassimeris, 2007, 2010) για να προβάλουν ένα ξεπερασμένο περιεχόμενο που δεν είχε καμία σχέση με τις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες (Kassimeris, 2013b). Σε ό,τι αφορά στον ιδεολογικό αρχηγό της οργάνωσης, τονίζει την άρνηση συμμετοχής του ίδιου και ειδικότερα στη σύνταξη των προκηρύξεων αλλά και στην άποψη που εξέφρασε στο δικαστήριο ότι το οργανωτικό της μοντέλο δεν είναι ηγετικό αλλά αποτελείται από οριζόντιους πυρήνες (Kassimeris, 2007, 2010).

Σε μια προσπάθεια να γίνει κατανοητή η συνέχεια της «πολιτικής τρομοκρατίας» στην Ελλάδα, μετά την εξάρθρωση της οργάνωσης «φάντασμα» όπως αποκαλεί την «17 Νοέμβρη», ο Κασσιμέρης παρατηρεί ότι οι δίκες των τρομοκρατών «απέτυχαν να προσφέρουν ολοκληρωμένες απαντήσεις σε ερωτήματα κρίσιμα ή οι

περισσότερες πτυχές αυτών των υποθέσεων έμειναν αδιευκρίνιστες» (Kassimeris, 2013a, σελ. 137). Δύο φαινόμενα που όπως τονίζει ο Κασσιμέρης (Kassimeris, 2013a) αποτυπώνουν το βαθύ διχασμό της ελληνικής κοινωνίας και τον κίνδυνο για τη δημοκρατία, στη μετά «17 Νοέμβρη» εποχή, είναι οι νεότερες οργανώσεις, όπως ο «Επαναστατικός Αγώνας» που προβάλλονται ως συνέχεια του παραδείγματος της τρομοκρατίας στην Ελλάδα συνεχίζοντας την ένοπλη «αντιπολίτευση», και πολιτικά μορφώματα όπως το νεοναζιστικό κόμμα της «Χρυσής Αυγής», με εκλεγμένους αντιπροσώπους στο κοινοβούλιο.

Αν και οι αρχικές τεκμηριώσεις του Κασσιμέρη στο ζήτημα της «17 Νοέμβρη» αναφέρονται σε δεδομένα που προέκυψαν από την ανάλυση των προκηρύξεων, αυτά τα δεδομένα φαίνεται να αναφέρονται στα στοιχεία της ανάλυσης που παρέθεσε αρχικά ο Corsun το 1991. Η περαιτέρω παρουσίαση της οργάνωσης, του ιδεολογικό-πολιτικού της σκεπτικού και της οργανωτικής της δομής βασίζεται στην περιγραφή και παράθεση αποσπασμάτων των προκηρύξεων, συζήτηση και εξαγωγή συμπερασμάτων αλλά απουσιάζει η γενική και ειδική αναφορά στην μεθοδολογία και στις μεθόδους ανάλυσης που ακολουθήθηκαν. Φαίνεται δε να υπάρχει ιδιαίτερη αναφορά στο «μαρξιστικό-λενινιστικό» ιδεολογικό υπόβαθρο της οργάνωσης, στα πρώτα χρόνια της δράσης της, ενώ από το 1991-1992 και στο εξής η οργάνωση, κατά το συγγραφέα, στερείται πολιτικών θέσεων και περιεχομένου. Η διατύπωση όμως του παραπάνω συμπεράσματος χρήζει μάλλον περαιτέρω διευκρίνησης καθώς δεν αναφέρεται η συγκεκριμένη μέθοδος ανάλυσης που υιοθετήθηκε προκειμένου να αναδυθούν τα σχετικά συμπεράσματα, αλλά φαίνεται να βασίζεται περισσότερο σε μια επιλεκτική περιγραφή και χρονολογική παράθεση αποσπασμάτων των προκηρύξεων. Επίσης, η άποψη, που εκφράζεται μετά τη σύλληψη των μελών της οργάνωσης, ότι διέπραττε δολοφονίες χωρίς μακροχρόνιο

πλάνο υπό τον τύπο «σποραδικής καμπάνιας» θα είχε ενδιαφέρον να τεθεί προς περαιτέρω διερεύνηση καθώς κάθε ενέργεια της οργάνωσης, όπως και οποιασδήποτε τρομοκρατικής οργάνωσης, περιλαμβάνει χαρακτηριστικά ποιοτικά που χρήζουν ανάλυσης σε βάθος έτσι ώστε να τεκμηριωθεί με σαφήνεια η άποψη ότι οι πολιτικοί της στόχοι ήταν ασύνδετοι με την ελληνική πραγματικότητα, παρωχημένοι και ότι η δράση της έφθασε σε φθίνουσα πορεία λόγω της έλλειψης εν τέλει υποστηρικτικού υποβάθρου στους πολίτες όπως και να διερευνηθεί γιατί παρατηρούνται αυτά τα «κενά» ανάμεσα σε διαφορετικές ενέργειες της οργάνωσης. Αν ληφθεί υπόψη στην παραπάνω υπόθεση εργασίας ότι στην προκήρυξη ανάληψης ευθύνης που έστειλε η οργάνωση «17 Νοέμβρη» για τη δολοφονία του ταξίαρχου Σ. Σόντερς, δήλωνε πως το θύμα αποτέλεσε τον Νο1 στόχο της οργάνωσης σε όλη της διάρκεια της δράσης της τότε η άποψη σχετικά με μια οργάνωση που έφθασε στο φυσικό τέλος του κύκλου δράσης της γιατί απέτυχε πολλαπλά φαίνεται να είναι προβληματική⁹⁶. Επιπλέον, ενώ γίνεται αναφορά στις πολιτικές διώξεις πολιτών από τον εμφύλιο πόλεμο και μετά, η ιστορική πλαισίωση της ανάδυσης των τρομοκρατικών οργανώσεων στη μεταπολίτευση παρουσιάζει ορισμένα προβλήματα, καθώς αν και γίνεται εκτενής αναφορά στα κατάλοιπα αριστερών ουτοπιστών που στρατεύθηκαν στην τρομοκρατία δεν αναφέρεται η ποσοτική και ποιοτική παρουσίαση των κατάλοιπων ουτοπιστών της δικτατορίας που στρατεύθηκαν στην τρομοκρατία την ίδια χρονική περίοδο⁹⁷. Τέλος, θα πρέπει να τονισθεί ότι ο λόγος των τρομοκρατών, ειδικά όταν αυτός παρουσιάζεται εγγράφως στις προκηρύξεις τους, περιλαμβάνει σειρά

⁹⁶ Αφορά στην 76^η προκήρυξη στην παρούσα έρευνα στην οποία η οργάνωση δήλωνε «Ο ταξίαρχος Σόντερς ήταν το νούμερο ένα της Πρεσβείας. Ήταν ο σημαντικότερος στόχος που πλήξαμε σ' ολόκληρη την εικοσιπενταετή δράση μας. Σημαντικότερος κι από τον σταθμάρχη της CIA Ουέλς, κι από τον αμερικανό στρατιωτικό ακόλουθο Τσάντες, κι από τον αμερικανό ναύαρχο Νορντίν.»

⁹⁷ Βλέπε σχετικά στα αποτελέσματα και στο Παράρτημα II.

επιφανειακών αλλά και βαθύτερων νοημάτων, αντιφάσεις, επαναλήψεις, παραπομπές σε τρίτους που μπορούν να γίνουν περισσότερο αναγνωρίσιμα και κατανοητά μέσα από μια πραγματιστική ερμηνευτική προσέγγιση του συνόλου με τα μέρη του και το αντίθετο, όπως περιγράφει ο Ricouer (όπως αναφέρεται σε Geanellos, 2000), παρά μέσα από το πρίσμα της «ιδεολογικής καθαρότητας» και του «γλωσσικού πουρισμού». Με άλλα λόγια η χρήση συγκεκριμένων εκφράσεων και λέξεων, αποσπασμάτων και παραφράσεων που θεωρείται ότι ανήκουν σε μια συγκεκριμένη κοινωνικό-πολιτική ομάδα ή χώρο δεν προϋποθέτει απαραίτητα την ιδεολογική συγγένεια και ταύτιση, όσων τις χρησιμοποιούν, με αυτόν τον χώρο. Έτσι η γλώσσα ως στοιχείο επικοινωνίας καθορίζεται από *«την επιλογή του κατάλληλου κώδικα για να μπορέσει να αποκτήσει νόημα, είναι στιγμιαία και στοχεύει στο επικοινωνιακό αποτέλεσμα. Το αποτέλεσμα της επικοινωνίας κρίνεται στο νόημα και όχι στη φόρμα. Μια φόρμα ή ένας κώδικας επικοινωνίας επιλέγεται ή απορρίπτεται για τις νοηματικές του δυνατότητες, δηλαδή για την επικοινωνιακή του αποτελεσματικότητα, παρά για τις ιστορικές του καταβολές»* (Annamalai, 1989, σελ. 229). Για να υποστηριχθεί μια τέτοιου είδους σχέση θα πρέπει να έχουν εξίσου διερευνηθεί και απαντηθεί ερευνητικά, βάσει επιλεγμένης μεθοδολογίας και μεθόδων, άλλες παράμετροι, όπως το πώς, πότε και γιατί χρησιμοποιούνται, έτσι ώστε να μπορεί το συμπέρασμα της έρευνας και της άποψης να θεωρείται επιστημονικά τεκμηριωμένο, έγκυρο και αξιόπιστο.

Η πλέον πρόσφατη προσπάθεια κατανόησης της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» εστιάζεται στην ανάδειξη της ηθικής της μέσα από την ανάλυση των προκηρυξιών της και της υπερασπιστικής γραμμής που ακολούθησαν τα μέλη της κατά τη διάρκεια της πρώτης δίκης (Lekea, 2014). Σύμφωνα με την συγκεκριμένη ανάλυση η ιδεολογική βάση της συγκεκριμένης μαρξιστικής οργάνωσης, κατά τη Lekea (2014),

αναδεικνύεται σε δύο άξονες ενδιαφέροντος, έναν διεθνή και έναν εθνικό ενώ παρατίθενται και εδώ με χρονολογική σειρά αποσπάσματα προκηρύξεων προς συζήτηση χωρίς να υπάρχει σαφής εξήγηση της μεθοδολογικής προσέγγισης και των μεθόδων ανάλυσης βάσει των οποίων προσεγγίζονται τα κείμενα.

Μια διαφορετική οπτική στην προσέγγιση της ιδεολογικής ταυτότητας της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» έχει εκφραστεί στο παρελθόν από την Μπόση (1996, σελ. 135), η οποία τονίζει ότι η συγκεκριμένη οργάνωση αποτέλεσε επί της ουσίας το δημιουργό για την «ανάγκη αιτιολόγησης του όρου τρομοκρατίας στην Ελλάδα» και τη λήψη σχετικών μέτρων, παρά το γεγονός ότι η χώρα αποτέλεσε πεδίο τρομοκρατικής δράσης και άλλων τρομοκρατικών οργανώσεων εγχώριων και διεθνών. Η Μπόση αν και αρχικά αναγνωρίζει την άποψη ότι πρόκειται για μια ακροαριστερή οργάνωση που ανήκει στο χώρο του μαρξισμού-λενινισμού (Μπόση, 1996), αργότερα θέτει ως ερώτημα την απουσία αυτής, όπως και άλλων τρομοκρατικών οργανώσεων που θεωρούνται «αριστερές», κατά τη διάρκεια της χούντας, ενώ αναδεικνύει το γεγονός ότι ακόμη η συγκεκριμένη οργάνωση «αποτελεί ένα προς διερεύνηση και αποσαφήνιση φαινόμενο «αριστερής» τρομοκρατικής οργάνωσης» (Μπόση, 2000, σελ. 167). Η Μπόση (2000, σελ. 171) παρατηρεί μια εμμονή στην προσπάθεια τοποθέτησης της οργάνωσης στον ιδεολογικο-πολιτικό χώρο της αριστεράς και τονίζει ότι τα ψήγματα «αριστερής» φρασεολογίας που διακρίνονται στις προκηρύξεις οφείλονται μάλλον στο γεγονός ότι η οργάνωση επιλέγει, αξιοποιεί και προσαρμόζει, μέσα από τα κείμενά της, ένα πολιτικο-ιδεολογικό περίβλημα «στην απόσπαση μιας ευρύτερης κοινωνικής αποδοχής».

Αυτό που αξίζει να ειπωθεί ως γενικό συμπέρασμα της ανασκόπησης της ακαδημαϊκής αλλά και θεωρητικής-εμπειρικής βιβλιογραφίας είναι η επιβεβαίωση του Merari (1991) σχετικά με τον τρόπο που προσεγγίζεται το θέμα της τρομοκρατίας

από την επιστημονική κοινότητα. Ένα θέμα που φαίνεται να συνεχίζει να απασχολεί τον ακαδημαϊκό χώρο (Horgan, 2005a, Horgan, 2005b), καθώς η ποσότητα αλλά και η ποιότητα του παραγόμενου επιστημονικού έργου από διαφορετικά επιστημονικά πεδία είναι ακόμη περιορισμένη, αρκετές φορές διακατέχεται από βιασύνη, χωρίς πάντοτε σαφή κριτήρια κατανόησης ενός ετερογενούς φαινομένου όπως η τρομοκρατία, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις ισορροπεί οριακά ανάμεσα στο επιστημονικό έργο και τη δημοσιογραφική περιγραφή.

B.2 Απόψεις για την οργάνωση «17 Νοέμβρη»

B.2.1 Πολιτικές

Οι πολιτικές απόψεις που πρόκειται να παρουσιαστούν είναι ενδεικτικές, από διαφορετικά πολιτικά κόμματα, καθώς, κατά την άποψη του ερευνητή, μπορούν να αποτελέσουν ξεχωριστό αντικείμενο έρευνας και μελέτης που θα συμπληρώσει τα ήδη υπάρχοντα ευρήματα σε ο,τι αφορά γενικά στην κατανόηση της τρομοκρατίας στην Ελλάδα και ειδικά στην ύπαρξη και δράση της οργάνωσης «17 Νοέμβρη».

Η βουλευτής της Ν.Δ. και σύζυγος του δολοφονημένου Π. Μπακογιάννη, Ν. Μπακογιάννη τονίζει ότι η οργάνωση «17 Νοέμβρη» φαίνεται να έχει πολλά στοιχεία που τη διαφοροποιούν από άλλες ευρωπαϊκές οργανώσεις, όπως το μέγεθος της οργάνωσης, την πειθαρχία και τις ενέργειές της και την περιγράφει ως «ακραία, δογματική οργάνωση με σκληρο-πυρηνικό μαρξιστικό χαρακτήρα» (Bakoyannis, 2001, σελ. 3) με πολύ προσεκτικές επιχειρησιακές πρακτικές έτσι ώστε να μην προκαλέσει την κατακραυγή των πολιτών και με έναν ανεπτυγμένο επικοινωνιακό λόγο υποστήριξής τους μέσα από τις προκηρύξεις.

Ο Κ. Σημίτης, που κατά τη διάρκεια της θητείας του ως πρωθυπουργός στην κυβέρνηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ., εξαρθρώθηκε η οργάνωση, χαρακτηρίζει τους

τρομοκράτες «λαθρεπιβάτες της αριστερής ιδεολογίας» και την τρομοκρατία εργαλείο με πολιτικές προεκτάσεις για την στοχοποίηση πολιτικών και κοινωνικών χώρων όπως η αριστερά (όπως αναφέρεται σε Παπαδιόχος, 2002, παρ. 3).

Ο Γενικός Γραμματέας του ΚΚΕ, Χ. Φλωράκης διατυπώνει άλλη άποψη για την τρομοκρατία και ειδικά για την οργάνωση «17 Νοέμβρη» θεωρώντας την προϊόν μυστικών υπηρεσιών και υποχείριο της αμερικάνικης πολιτικής τονίζοντας ότι υπάρχει μια στροφή στην αμερικάνικη πολιτική από την ατομική στη μαζική τρομοκρατία, επομένως η οργάνωση «17 Νοέμβρη» δεν έχει πλέον ρόλο ύπαρξης (Αθανασίου, 2002).

Από την πλευρά του ΣΥΝ., ο Ν. Κωνσταντόπουλος όντας Πρόεδρος του κόμματος, παρατηρεί ότι η οργάνωση συνδέεται ατεκμηρίωτα με την περίοδο του αντιδικτατορικού αγώνα, ότι οι πολίτες δεν υποστήριξαν τη δράση της και ότι δεν κατάφερε να επηρεάσει τη λειτουργία της δημοκρατίας από το 1974 μέχρι την εξάρθρωσή της ("Ν. Κωνσταντόπουλος: Σεβασμός των αρχών του κράτους δικαίου," 2002).

B.2.2 Δημοσιογραφικές

Οι απόψεις δημοσιογράφων για την οργάνωση «17 Νοέμβρη» είναι πολλές και διαφορετικές, αποτυπωμένες τόσο σε εφημερίδες όσο και σε βιβλία, κυρίως μετά τη σύλληψη των μελών της οργάνωσης, που άλλοτε επιχειρούν μια απλή καταγραφή και παρουσίαση των γεγονότων, άλλοτε προβαίνουν σε κριτική ανάλυση και άλλοτε σε συμπεράσματα χωρίς απαραίτητα να παρουσιάζονται πάντα και τα σχετικά ντοκουμέντα που συνηγορούν προς αυτή την κατεύθυνση. Η αναφορές σε απόψεις

δημοσιογράφων περιλαμβάνουν ενδεικτικά βιβλία που δημοσιεύθηκαν πριν και μετά τη σύλληψη της «17 Νοέμβρη»⁹⁸.

Ένα από τα πρώτα βιβλία που είδαν το φως της δημοσιότητας με στοιχεία για την οργάνωση είναι εκείνο του Καράμπελα (2002), ένα βιβλίο «οδηγός» για την ελληνική τρομοκρατία⁹⁹. Πέρα από κείμενα προκηρύξεων, τμήματα απόρρητων κρατικών εκθέσεων, στοιχεία για στόχους και χτυπήματα τρομοκρατικών οργανώσεων όπως η «17 Νοέμβρη», το βιβλίο αναφέρεται και σε ονόματα και κοινωνικές σχέσεις υπόπτων της αστυνομίας για συμμετοχή στην οργάνωση. Λίγα χρόνια αργότερα ακολούθησε η περιγραφή της «17 Νοέμβρη» και του «Ε.Λ.Α.» σε μια προσπάθεια αποτύπωσης της ιδεολογίας των δύο οργανώσεων μέσα από κείμενα προκηρύξεων και απόρρητες κρατικές εκθέσεις (Χαλαζιάς, 1987). Οι θεωρίες συνωμοσίας είναι πολύ πιο έντονες στο βιβλίο του δημοσιογράφου Δ. Μπότσαρη «17N ο ηγέτης» που κυκλοφόρησε αργότερα και στο οποίο αναφέρεται η οργάνωση στην 50^η της προκήρυξη.

Μια από τις πλέον γνωστές δημοσιογραφικές απόψεις για την οργάνωση «17 Νοέμβρη», την ιστορία της και τις δράσεις της μέχρι και την σύλληψη των μελών της, είναι εκείνη των Παπαχελά και Τέλλογλου (2002b) με στοιχεία αστυνομικού ρεπορτάζ που εξελίσσεται σε αστυνομικό χρονογράφημα στην Ελλάδα της δικτατορίας και της μεταπολίτευσης προσπαθώντας να αναδείξουν τις ρίζες της οργάνωσης και τους χαρακτήρες που καθόρισαν τη δράση της. Στοιχεία αστυνομικού μυθιστορήματος ανιχνεύονται και στο βιβλίο του δημοσιογράφου Κοΐλιαρη (2003).

⁹⁸ Ενδιαφέρουσα είναι επίσης η άποψη του δημοσιογράφου Μανδραβέλη (2003), ο οποίος παρατηρεί ότι ενώ υπάρχουν αρκετές εκδόσεις που αφορούν στο θέμα της αριστερής τρομοκρατίας στην Ελλάδα απουσιάζουν αντίστοιχες εκδόσεις που να ασχολούνται με την ακροδεξιά τρομοκρατία, πιθανόν επειδή, έχει θεωρηθεί ότι είχε περιορισμένη χρονική δράση.

⁹⁹ Η πρώτη έκδοση του βιβλίου έγινε το 1985.

Σε άλλο πλαίσιο αναφοράς, περισσότερο γενικό και θεωρητικό κινείται η άποψη του Καρκαγιάννη (2002) που προσπαθεί να ανιχνεύσει την ιδεολογική συγγένεια της τρομοκρατίας με την αριστερά και το ρόλο της δεξιάς σε αυτή την ιδεολογική ταύτιση και του Παππά (2002) που τονίζει την ανικανότητα της ελληνικής κοινωνίας να αυτο-προστατευθεί και να την αντιμετωπίσει σε ιδεολογικό επίπεδο.

Όπως όμως τονίζει ο Πανούσης (2006, 2010), τα βιβλία, περισσότερο δημοσιογραφικά και λιγότερο λογοτεχνικά, που ασχολήθηκαν με το θέμα και που δημοσιεύθηκαν κατά κόρον μετά τη σύλληψη των μελών των οργανώσεων «17 Νοέμβρη» και «Ε.Λ.Α.», ενώ οι δίκες βρίσκονταν ακόμη σε εξέλιξη, φαίνεται να κινούνται στο χώρο του αντι-τρομοκρατικού μυθιστορήματος με λυτρωτικά χαρακτηριστικά χωρίς τεκμηρίωση στοιχείων για πρόσωπα και πράγματα όπου το φανταστικό ή υποθετικό σενάριο συνδέεται στην αφηγηματική πλοκή με πραγματικά γεγονότα, καταστάσεις και πρόσωπα χωρίς σαφή διάκριση αυτών των ορίων. Αναφέρει δε ο Πανούσης (2010, παρ. 5) ότι «η ιστορία ως επιστήμη και η λογοτεχνία ως τέχνη διαθέτουν κανόνες που πρέπει να τηρούνται. Δεν είναι νοητό οι απαντήσεις «περί αληθείας» να έχουν δοθεί πριν από το ξετύλιγμα «του ποιητικού μύθου»».

B.2.3 Άλλες

Παρακάτω θα αναφερθούν ορισμένες από τις απόψεις που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς από συλλογικότητες, ανθρώπους της τέχνης και άλλους που σχολιάζουν την οργάνωση «17 Νοέμβρη» και τη δράση της.

Οι συνωμοσιολογικές απόψεις όσον αφορά στην οργάνωση απαντώνται σε αρκετά από τα κείμενα που έχουν γραφτεί γι' αυτήν και αποδίδουν τη δράση της σε πράκτορες και ξένα κέντρα λήψης αποφάσεων, μυστικές υπηρεσίες και υπόκοσμο. Μια από τις χαρακτηριστικές αναφορές σε αυτό το πλαίσιο είναι εκείνη του Γρίβα (2001) που παρατηρεί έναν «επαγγελματισμό» στη δράση, στις τεχνικές και τη

σύνταξη των προκηρύξεων της οργάνωσης θεωρώντας τες ότι αποτελούν σύνολο αποσπασματικών κειμένων με κοινή δομή και «καλύπτουν όλο σχεδόν το πολιτικό φάσμα» (Γρίβας, 2001, σελ. 252).

Σε τελείως διαφορετικό πλαίσιο ο νομικός Μποτόπουλος εκφράζει μια σειρά ερωτημάτων σχετικά με την ταύτιση του ονόματος της οργάνωσης με την εξέγερση του 1973 στο Πολυτεχνείο και τον αντιδικτατορικό αγώνα, την συνειρμική ανάκληση της βίας αντί της ελευθερίας και την αντίφαση της υποστήριξης, από τέως αγωνιστές του Πολυτεχνείου '73, μελών μιας οργάνωσης που καπηλεύτηκε το όνομα και τους αγώνες τους (Μποτόπουλος, 2004, σελ. 244).

Ο Μίκης Θεοδωράκης τόνιζε έπειτα από τις πρώτες συλλήψεις μελών της οργάνωσης ότι η οργάνωση εμφανίζεται ως «καρικατούρα της ιστορίας» που διαστρεβλώνει τόσο το μαζικό κίνημα όσο και την αριστερά καθώς αναλαμβάνει δράση αμέσως μετά την πτώση της δικτατορίας, σε περίοδο δημοκρατική. Διακρίνει δε την ένοπλη αντίσταση σε καιρό δικτατορίας παρατηρώντας ότι αντίστοιχες ένοπλες ομάδες θα είχαν κάποιο νόημα σε εκείνο το πλαίσιο δοθείσης όμως της ύπαρξης καθολικού λαϊκού αντιστασιακού κινήματος, που ακόμη και για εκείνες τις συνθήκες ήταν ιδιαίτερα δύσκολο να αναπτυχθεί (Μ. Θεοδωράκης, 2002).

Μια περισσότερο γλωσσολογική προσέγγιση των προκηρύξεων της οργάνωσης, καταγράφεται από την Καλέργη (2010) η οποία παρατηρεί ότι η «17 Νοέμβρη» προτιμά να χρησιμοποιεί μεταφορές από τρεις έννοιες προκειμένου να τεκμηριώσει την επιχειρηματολογία της για τους στόχους της. Σύμφωνα με την ανάλυσή της η οργάνωση κάνει χρήση τριών εννοιών: των τεχνών και ειδικότερα θέατρο και λογοτεχνία, της βίας και των μέσων της και του ζωικού βασιλείου, προκειμένου να σατιρίσει, να ειρωνευτεί και να ισορροπήσει λεκτικά ανάμεσα στην κυριολεξία και τη μεταφορά των νοημάτων που επιδιώκει. Διακρίνει δε η Καλέργη

(2010, σελ. 47) έναν γλωσσικό ετεροπροσδιορισμό καθώς «η 17 Νοέμβρη πολύ σπάνια αναφέρεται ξεκάθαρα στην ταυτότητά της ως οργάνωση και στην ιδεολογία της. Προτιμά να παρουσιάζει μια έμμεση εικόνα της που διαφαίνεται ακριβώς επειδή έρχεται σε αντίθεση με την αρνητική εικόνα των θυμάτων της, η οποία υπάρχει παντού στις προκηρύξεις».

Επιλέγεται επίσης να παρουσιαστεί εδώ αυτούσια η άποψη της συλλογικότητας, που εκδίδει και το ομώνυμο περιοδικό «Τα παιδιά της γαλαρίας», η οποία τονίζει με αφορμή ανάλυσή τους σχετικά με το λόγο της οργάνωσης ότι «Ποτέ δεν πιστέψαμε ότι οι αντιμπεριαλιστικές, εθνικοαπελευθερωτικές απόψεις της 17Ν θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κάτι διαφορετικό απ' αυτό στο οποίο οδήγησαν: στον καθαρό εθνικισμό». Κι αυτό γιατί ο σκληρός πυρήνα των τριτοκοσμικών, αντιμπεριαλιστικών ιδεολογιών είναι αναπόδραστα ο εθνικισμός, αφού είναι στην ίδια τη φύση του έθνους-κράτους να κινείται επιθετικά εναντίον όλων των άλλων. Το κέντρο βάρους όλων των τριτοκοσμικών ιδεολογιών είναι το «εθνικό συμφέρον» και η «εθνική ανεξαρτησία», ο πόλεμος ενάντια σε πραγματικούς ή φανταστικούς εχθρούς που επιβουλεύονται την κυριότητα του έθνους, ενάντια σε ένα imperium ή σ'άλλα μικρότερα έθνη-κράτη. Συνήθως, στην «αμυντική» του εκδοχή, το «εθνικό συμφέρον» εμφανίζεται ως «λαϊκό συμφέρον» ή ακόμα και ως «προλεταριακό συμφέρον», αφού λαός και προλεταριάτο ταυτίζονται με το έθνος. Στην «επιθετική» του εκδοχή εμφανίζεται ως «εθνικό γόητρο» ή κάτι παρεμφερές. Αδιάφορο ωστόσο μας είναι: «αμυντικό» α λα δεκαετίας '70-αρχών '80 ή «επιθετικό» α λα δεκαετίας '90, είναι απλά θέμα συγκυρίας. Ο αντιμπεριαλισμός του '70 όσο «προοδευτικός» κι αν ακουγόταν, θα αποκαλυπτόταν το '90 σαν αυτό ακριβώς που ήταν πάντα, απλά και ξεκάθαρα εθνικιστικός. Άρα, για να είμαστε ακριβείς, δεν «οδηγήθηκε» στον

εθνικισμό η 17N· βρισκόταν απ' την αρχή εκεί-ήδη απ' την εποχή της εκτέλεσης του Ουέλς» (Τα παιδιά της γαλαρίας, 2009, σελ. 65).

Εν κατακλείδι σημειώνεται επίσης η σημασία της καταγραφής των απόψεων των θυμάτων της οργάνωσης, συγγενικών και οικογενειακών τους προσώπων. Αν και αναζητήθηκε για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας, η αποτύπωση των απόψεων των ίδιων των θυμάτων της οργάνωσης εντούτοις φαίνεται αυτές να είναι αποσπασματικές και περιορισμένες, σε βαθμό τέτοιο που χρήζει ξεχωριστής αναλυτικής διερεύνησης μέσα από αρχειακό υλικό (δημοσιεύματα του τύπου, πρακτικά δικών) αλλά και προσωπικές συνεντεύξεις, αν και εφόσον είναι δυνατόν, έτσι ώστε να υπάρξει μια ολοκληρωμένη διάσταση και παράθεση του αντίλογου στη δράση της οργάνωσης από την πλευρά των τραυματησθέντων και των συγγενών των δολοφονηθέντων, είτε άμεσα ως «στόχοι» είτε έμμεσα ως «παράπλευρες απώλειες», κατά την τρομοκρατική ρητορική.

B.3 Αντάρτικο του βουνού και αντάρτικο πόλεων

Ο αντάρτης τις περισσότερες φορές και όταν πρόκειται για ηγετική φυσιογνωμία είναι αναγνωρίσιμος κυρίως με ένα ψευδώνυμο τόσο στον στενό κύκλο του αλλά και στο ευρύ κοινό. Παραδείγματα που επιβεβαιώνουν αυτή την οπτική, στην Ελλάδα αλλά και σε διεθνές επίπεδο είναι ο αργεντίνος Ερνέστο Γκεβέρα με το ψευδώνυμο «Τσε», φίλος στα λατινοαμερικάνικα και ο ελληνικής καταγωγής αντάρτης του Ε.Λ.Α.Σ. Θανάσης Κλάρας με το ψευδώνυμο Άρης Βελουχιώτης, ο θεός του πολέμου ως όνομα και ο τόπος δράσης του το Βελούχι ως επώνυμο. Σε κάθε περίπτωση και παρά τη συνωμοτική αναγκαιότητα που προβάλλει περισσότερο ως τρόπος αυτοπροστασίας, με πεπερασμένη, στις περισσότερες περιπτώσεις, χρονική διάρκεια, παρά ως αυτοσκοπός, ο αντάρτης είναι δημόσιο πρόσωπο με γνωστό, στο

ευρύ κοινό, το οικογενειακό και φιλικό του περιβάλλον, σε σημείο τέτοιο που οι συνέπειες των πράξεών του να έχουν επιπτώσεις ακόμη και στη φυσική επιβίωση των οικείων του. Είτε πρόκειται για συμμετοχή σε εθνικό-απελευθερωτικό είτε σε εμφύλιο πόλεμο ο αντάρτης δρα μέσα σε συγκεκριμένο αγροτικό περιβάλλον και σε οργανωμένες άτακτες ομάδες, με στρατιωτική ή παραστρατιωτική περιβολή και εξοπλισμό, εντάσσεται σε ένα πολιτικό πλαίσιο (κόμμα, πολιτική οργάνωση) και διαθέτει ευελιξία στις κινήσεις δράσης του έτσι ώστε να διαφοροποιείται ποιοτικά από τον κοινό εγκληματία και παράνομο (Schmitt, 1990). Είναι αρκετές οι περιπτώσεις όπου άτομα τα οποία έλαβαν μέρος ως μέλη ή ηγέτες σε αντάρτικους σχηματισμούς συμμετείχαν ενεργά στη μετέπειτα πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζωή, σε κυρίαρχα και μη πολιτικά σχήματα ή κυβερνήσεις, επιλέγοντας νόμιμες οδούς. Ο αντάρτης ως προσωπικότητα αλλά και η αντάρτικη κουλτούρα, ο αντάρτικος τρόπος ζωής περιγράφονται με σαφήνεια σε έργα της πολιτιστικής παράδοσης πολλών χωρών. Στην Ελλάδα, σχετικές αναφορές υπάρχουν σε παραδοσιακά και νεότερα τραγούδια, στην ποίηση, σε αφηγήσεις και ιστορίες που αναδεικνύουν το κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό περιβάλλον και το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εγγράφεται η δράση του, η οποία συνοδεύεται από βίαιες πρακτικές στα πλαίσια όμως διεξαγωγής ανοιχτής σύγκρουσης με τους πολιτικό-κοινωνικούς αντιπάλους και μάλιστα σε συνθήκες πολιτικό-κοινωνικής αστάθειας.

Το αντίθετο παρατηρείται για τον τρομοκράτη και για τις πρακτικές του όπου η ταυτότητά του γίνεται γνωστή σε χρόνο μεταγενέστερο, τις περισσότερες φορές, από τη δράση του και που δεν φαίνεται να συμβαδίζει με το λαϊκό αίσθημα που ακολουθεί τον αντάρτη, επικροτώντας ή αποδοκιμάζοντας τις δράσεις του. Η τρομοκρατική δράση φαίνεται να εμπνέει την τέχνη μόνο στην περίπτωση της αποτύπωσης των αποτελεσμάτων που αυτή επιφέρει, χωρίς να αναδεικνύει ιδιαίτερα

τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας εκείνων που την προκαλούν, ακόμη και στην περίπτωση που αυτή η αποτύπωση αφορά στις τρομοκρατικές πρακτικές του ίδιου του κράτους απέναντι στους πολίτες ή σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες. Οι περισσότερες οργανώσεις ένοπλης βίας που έδρασαν στην Ευρώπη μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και σε συνθήκες δημοκρατικού πολιτεύματος αυτό-αναφέρονται ως αντάρτες πόλης, φαίνεται να κάνουν χρήση, κυρίως σε επίπεδο τεχνικής, εννοιών που αναπτύχθηκαν τον 20^ο αιώνα από προσωπικότητες και οργανώσεις που έδρασαν στη Ρωσία, όπως ο Λένιν που τόνιζε ότι ο ανταρτοπόλεμος και μάλιστα στα πλαίσια της κομματικής πολιτικής είναι επιβεβλημένος όταν οι μεγάλες μάζες του λαού εξεγείρονται, και στη Λατινική Αμερική, όπως ο βραζιλιάνικης καταγωγής Κάρλος Μαριγκέλλα, συγγραφέας του εγχειριδίου περί αντάρτικου πόλης. Η ειδοποιός όμως διαφορά της τεκμηρίωσης του αντάρτικου πόλης στο Μαριγκέλλα είναι ότι αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο χωροχρονικό πολιτισμικό πλαίσιο, ειδικότερα στη Λατινική Αμερική και στη Βραζιλία του '60, σε καθεστώτα δικτατορίας και απαγόρευσης άσκησης πολιτικών δικαιωμάτων των πολιτών. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο συγγραφέας, ο βραζιλιάνος αντάρτης πόλης δρα υποστηρικτικά στο αντάρτικο στην επαρχία και «[...] μάχεται ένοπλος κατά της στρατιωτικής δικτατορίας και σ' αυτό χρησιμοποιεί μη συμβατικά μέσα» (Μαριγκέλλα, χ.η.σελ. 20) όντας «[...] αποφασισμένος να ξεσκεπάσει και να καταστρέψει το υπάρχον πολιτικοοικονομικό σύστημα της Βραζιλίας» με στόχο «να υποστηρίξει την αντίσταση και να βοηθήσει στο κτίσιμο μιας νέας κοινωνικής δομής στην κορυφή της οποίας βρίσκεται ο ένοπλος λαός» (Μαριγκέλλα, χ.η., σελ. 22). Οι μορφές προπαγάνδας που υποστηρίζει ο Μαριγκέλλα τόσο η ένοπλη όσο και η έντυπη, η υποστήριξη δηλαδή της ένοπλης δράσης με δημόσια επικοινωνία της επιχειρηματολογίας του αντάρτη πόλεων σχετικά με τις ενέργειες, τους στόχους

δράσης, τα μέσα αγώνα και τις προσδοκίες του επικεντρώνονται κυρίως ενάντια στη στρατιωτική δικτατορία στη Βραζιλία παρά σε ένα οικουμενικό μοντέλο επαναστατικής δράσης που μπορεί να αναπτυχθεί εν τη απουσία αντάρτικου στην επαρχία και σε οποιοδήποτε πολίτευμα.

Ο Ερνέστο Γκεβέρα, ιστορική προσωπικότητα της Λατινικής Αμερικής, τονίζει ότι σε δημοκρατικά καθεστάτα όπου δεν έχουν εξαντληθεί οι ειρηνικές οδοί αγώνα για κοινωνική δικαιοσύνη ο ανταρτοπόλεμος δεν μπορεί να αναπτυχθεί (Guevara, 1998). Τα παραδείγματα του συγγραφέα αφορούν κυρίως σε μορφές ανταρτοπόλεμου στην επαρχία, ενάντια σε δικτατορικά και αποικιοκρατικά καθεστάτα, για τη λαϊκή εκμετάλλευση της γης και αντλούνται τόσο από την εμπειρία του κατά τη διάρκεια της Κουβανικής επανάστασης όσο και από άλλες όπως η Κινεζική και η Αλγερινή επανάσταση (Guevara, 1998) όπου το εμβρυακό αντάρτικο εξελίσσεται και διογκώνεται στην πορεία με την ενεργό λαϊκή συμμετοχή σε όλες τις φάσεις της γεωγραφικής ανάπτυξής του ως ζωντανός οργανισμός κοινωνικής οργάνωσης. Η οργάνωση και δράση αντάρτικων ομάδων σε αστικό περιβάλλον λειτουργεί καταλυτικά αλλά υποστηρικτικά στο ήδη οργανωμένο αντάρτικο σε επαρχιακές και αγροτικές περιοχές και εντάσσεται στους ευρύτερους επιχειρησιακούς και πολιτικούς στόχους του ανταρτοπόλεμου είτε πρόκειται για εθνικό-απελευθερωτικό αγώνα είτε για εμφύλιο πόλεμο (Guevara, 1998). Η προπαγάνδα στη γκεβαρική προσέγγιση του ανταρτοπόλεμου διακρίνεται σε δύο αλληλοσυμπληρούμενους άξονες που προσαρμόζονται στις ανάγκες του αγώνα αξιοποιώντας όλα τα διαθέσιμα μέσα μαζικής ενημέρωσης με έμφαση στο ραδιόφωνο, συγχρονικό και άμεσο στη δεκαετία του '60: στην γενική και στοχευμένη προπαγάνδα πληθυσμών εκτός των απελευθερωμένων, από τους αντάρτες, περιοχών και στη λεπτομερή και συγκεκριμένη εντός των απελευθερωμένων, από τους

αντάρτες, περιοχών. Αν θα μπορούσε να επιχειρηθεί ένας παραλληλισμός της τεκμηρίωσης του γκεβαρικού σκεπτικού, που συμπλέει με τη 2^η Διακήρυξη της Αβάνας, για την οργάνωση και εξέλιξη του εστιασμένου (focismo) αντάρτικου στη Λατινική Αμερική (Guevara, 1998) με την ελληνική πραγματικότητα αυτός θα μπορούσε να αποτυπωθεί, όπως ένα πρωθύστερο σχήμα, στον ύμνο του Ε.Λ.Α.Σ. ως έκφραση του ελληνικού εθνικό-απελευθερωτικού αντάρτικου 1940-1944 αλλά και σε αυτόν του Δ.Σ.Ε. κατά την περίοδο του δεύτερου αντάρτικου, στον εμφύλιο 1945-1949¹⁰⁰:

«Με το ντουφέκι μου στον ώμο
σε πόλεις κάμπους και χωριά
της λευτεριάς ανοίγω δρόμο
της στρώνω βέργια και περνά. (...)
Με χίλια ονόματα μία χάρη
ακρίτας ειτ' αρματολός
αντάρτης, κλέφτης, παλικάρι
πάντα ειν' ο ίδιος ο λαός.»

«Βροντάει ο Όλυμπος και πάλι
Στη Γκιώνα πέφτουν κεραυνοί,
Σειώνται στεριές και τα πελάγη
Όπλων ακούγεται κλαγγή. (...)
Γεια σας αντάρτες λεοντάρια
Σας τρέμει τώρα ο φασισμός,
Βαδίστε στου Ε.Λ.Α.Σ. τα χνάρια
Μαζί σας είναι κι ο λαός.»

Η μεταφορά του αντάρτη από το αγροτικό και επαρχιακό περιβάλλον στο αστικό επιχειρεί να μεταφέρει το πολιτισμικό υπόβαθρο που πλαισιώνει τον αντάρτικο τρόπο ζωής και δράσης σε ένα άλλο πλαίσιο, κατά τρόπο μάλλον αυθαίρετο. Όμως οι μύθοι που ακολουθούν την «αντάρτικη ζωή» στο βουνό και τα ανδραγαθήματα του αντάρτη ενάντια στον «ξένο» κατακτητή και στον «ντόπιο»

¹⁰⁰ Η διακήρυξη της Αβάνας (1962) απευθυνόταν στο λαό της Κούβας τονίζοντας την κατάσταση στη Λατινική Αμερική, τις συνθήκες εκμετάλλευσης και φτώχειας των αγροτικών και εργατικών πληθυσμών. Έδινε δε έμφαση στις συνθήκες, την αναγκαιότητα και την αυξανόμενη λαϊκή υποστήριξη και συμμετοχή που καθοδηγούν μια επανάσταση καθώς αυτή δεν είναι προϊόν απόφασης μεμονωμένων ατόμων (Guevara, 1998). Ο ύμνος του Ε.Λ.Α.Σ. συντάχθηκε το 1944 από την ποιήτρια Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη και μελοποιήθηκε από τον Νίκο Τσάκωνα ενώ εκείνος του Δ.Σ.Ε. συντάχθηκε και μελοποιήθηκε από τον Λευτέρη Παπάζογλου.

εκμεταλλευτή δεν εξελίσσονται και είναι ανύπαρκτοι σε ο,τι αφορά στην αντάρτικη ζωή στο αστικό περιβάλλον εν καιρώ δημοκρατικού πολιτεύματος. Έτσι παρατηρείται η πλήρης απουσία λαϊκού υποστηρικτικού πολιτισμικού υπόβαθρου που να πλαισιώνει τους τρομοκράτες ως αυτο-αναφερόμενους αντάρτες πόλης. Όπως τονίζει ο Laqueur (2012, σελ. 5) «Η τρομοκρατία δεν είναι, όπως συχνά θεωρείται, ένα υπο-προϊόν ανταρτοπόλεμου ή επανάστασης και η πολιτική της λειτουργία στις μέρες μας είναι εντελώς διαφορετική. Το «αντάρτικο πόλεων» αναφέρεται πράγματι στη δράση στην πόλη, αλλά δεν αποτελεί «αντάρτικο» σε επίπεδο νοήματος· η διαφορά μεταξύ του αντάρτικου και της τρομοκρατίας δεν είναι σημασιολογική αλλά ποιοτική».

Στην Ελλάδα οι οργανώσεις ένοπλης βίας που έδρασαν μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας απέτυχαν να διαμορφώσουν το δικό τους αντάρτικο μύθο στο αστικό περιβάλλον. Η «17 Νοέμβρη» δεν έγινε μουσική, ποίηση, τέχνη γιατί ο μύθος που προσπάθησε να καλλιεργήσει ήταν κενός λαϊκού πολιτισμικού περιεχομένου. Χρησιμοποίησε τη δυναμική των μύθων της νεότερης Ελληνικής ιστορίας, από τη γερμανική κατοχή, τον εμφύλιο, τη επταετή χούντα και την εξέγερση του Πολυτεχνείου '73, τους κοινωνικούς αγώνες, τις συλλογικές και ατομικές πρωτοβουλίες για την αποκατάσταση και εδραίωση της δημοκρατίας για να μπορέσει να νομιμοποιήσει στο συλλογικό θυμικό την εγκληματική δράση της με πολιτικές προεκτάσεις. Η «θυσία» και «αυτοθυσία» εκ του ασφαλούς εν καιρώ δημοκρατίας στο όνομα του λαού δεν διαμορφώνει νέους μύθους αλλά αντίθετα φροντίζει να υποβαθμίσει σταδιακά τους ήδη υπάρχοντες ακυρώνοντας τη λαϊκή μνήμη και διαστρεβλώνοντας την ιστορική καταγραφή των γεγονότων μέσα από το φαινομενικά αντικειμενικό αλλά υποδόρια υποκειμενικό πρίσμα των τρομοκρατών. Έτσι τη θέση του ορατού αντάρτη του βουνού παίρνει ο αόρατος τρομοκράτης

«αντάρτης πόλης» που αποφασίζει «αντί ημών και υπέρ ημών» για το δίκαιο και το άδικο. Επιλέγεται αυτόκλητα ως επαναστατική πολιτική δύναμη που διεξάγει αντιπροσωπευτική επανάσταση δρώντας περισσότερο ως «βιαστής» της οποιασδήποτε επερχόμενης επαναστατικής διαδικασίας παρά ως προμετωπίδα της. Όπως αναφέρει ο Λεμπόν «Οι νόμοι της ψυχολογίας των όχλων δείχνουν ότι ο λαός δεν ενεργεί χωρίς την καθοδήγηση των δημαγωγών και ότι αν κάποτε έχει ενεργό συμμετοχή στις επαναστάσεις, ακολουθώντας ως τα άκρα τις παρορμήσεις του, δεν κατευθύνει ποτέ τα κινήματα που εκτελεί» (Λεμπόν, 1986, σελ. 51). Η επιτυχία της «17 Νοέμβρη» ήταν κυρίως αυτή η καθοδήγηση του πλήθους αλλά προς την αντίθετη κατεύθυνση. Ακόμη και αν γίνει αποδεκτή η άποψη της «17 Νοέμβρη» ως υπόθεση εργασίας ότι υπήρχαν προεπαναστατικές συνθήκες στην Ελλάδα μετά το 1974 και έως τις αρχές της δεκαετίας του 1980, η «17 Νοέμβρη» φρόντισε να τις καθοδηγήσει με τέτοιο τρόπο ώστε να μην αναδυθούν στο χώρο και στο χρόνο ενώ παράλληλα διεκδίκησε και επέτυχε έως ένα βαθμό να αποτελέσει «επαναστατικό κατεστημένο» με διαμορφωμένο μάλιστα «brand name», αποτέλεσμα της επικοινωνιακής στρατηγικής ένοπλης και έντυπης προπαγάνδας που άσκησε η οργάνωση.

B.4 Το «brand name» «17 Νοέμβρη»

Στο χώρο της διαφήμισης η έννοια του «brand name» αφορά στην ονομασία ενός προϊόντος προς πώληση, στην «ετικέτα» του αλλά και στους ιδιαίτερους συμβολισμούς που αφορούν στο ίδιο το προϊόν. Ειδικά σε ο,τι αφορά στην εισαγωγή στην αγορά ενός νέου προϊόντος, αυτό που φαίνεται ότι αυξάνει την καταναλωτική του δυναμική είναι η διαμόρφωση ενός τυπικού «brand name» που κατορθώνει να ανασύρει μνήμες από παλιά «brand names», καταστάσεις και γεγονότα οικεία και φιλικά στον καταναλωτή. Ένα επιτυχημένο «brand name» καταφέρνει να

«επικοινωνήσει» με τον καταναλωτή διευκολύνοντας την γνωστική του διαδικασία έτσι ώστε να είναι περισσότερο γρήγορη και αποτελεσματική και τη διαφημιστική στρατηγική του προϊόντος πιο εύκολα εξελίξιμη (Lowrey & Shrum, 2007, Wood, 2000, Zinkhan & Martin Jr, 1987).

Η έννοια του «brand name» ως παράμετρος επικοινωνιακής στρατηγικής της τρομοκρατίας άρχισε να εμφανίζεται στη βιβλιογραφία κυρίως μετά τα γεγονότα της 11/09/2001 στις Η.Π.Α. Η λιβανέζικη οργάνωση Hezbollah χρησιμοποιεί σύμβολα, σημαίες, εκφράσεις, προκειμένου να δομήσει την επικοινωνιακή της ετικέτα (Melnick, 2007). Η τρομοκρατική οργάνωση Al' Qaeda προσεγγίζεται από αναλυτές της τρομοκρατίας πλέον περισσότερο ως ένα εταιρικό μοντέλο που διαθέτει «brand name» (Gunaratna, 2002, Jensen, 2008), όπως η αναφορά του Karon (2004), παρά 5-6, ότι «το όνομά της περιγράφει ένα σύστημα franchise τρομοκρατικής τζιχάντ ενάντια στις Η.Π.Α. και στους συμμάχους της, το οποίο υιοθετείται από τοπικές ισλαμιστικές ομάδες. [...] Στη γλώσσα του εμπορίου, η Al' Qaeda είναι μια φίρμα, με το Μπιν Λάντεν ως σύμβολο-ένα σύμβολο που παραπέμπει άμεσα στο περιεχόμενό του». Το «brand name» της Al' Qaeda ενισχύεται ακόμη περισσότερο με την υιοθέτηση, από μέρους της, των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας, ιδιαίτερα του διαδικτύου, στην παγκόσμια επικοινωνιακή της στρατηγική, καθιστώντας την κυρίαρχο στην «αγορά της τρομοκρατίας» (Lia, 2010). Η τακτική του «branding» φαίνεται να υιοθετείται και από την οργάνωση του Ισλαμικού Κράτους (IS) στη Μέση Ανατολή, όπου μέσα από διαδικτυακά περιοδικά, οπτικοακουστικό υλικό και ανακοινώσεις αναπτύσσουν την επικοινωνιακή τους στρατηγική. Είναι χαρακτηριστικό ακόμη ότι υιοθετούν ως ένα στοιχείο προώθησης του «brand name»

της οργάνωσης ακόμη και video που θυμίζουν γνωστά video παιχνίδια (Grand theft auto, Call of Duty) με λογότυπα της οργάνωσης, σημαίες και εμβλήματα¹⁰¹.

Η ελληνική πραγματικότητα έχει να επιδείξει σειρά περιστατικών τρομοκρατίας που πραγματοποιήθηκαν από άτομα και οργανώσεις που σε ορισμένες περιπτώσεις τοποθετούνταν στα όρια και περιθώρια του επίσημου κράτους ακόμη και σε δημοκρατικές περιόδους. Γεγονότα όπως η δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια, η απόπειρα δολοφονίας του Ελευθέριου Βενιζέλου, η εκτέλεση του Νίκου Μπελογιάννη και άλλων μελών του παράνομου τότε ΚΚΕ, η δολοφονία του βουλευτή της Ε.Δ.Α. Γρηγόρη Λαμπράκη από άτομα που ανήκαν στην παρακρατική οργάνωση «Καρφίτσα», η δολοφονία του φοιτητή Σωτήρη Πέτρουλα σε διαδήλωση.

Οι προσπάθειες για την εδραίωση κοινοβουλευτικής δημοκρατίας στην Ελλάδα μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και έως τον Ιούλιο του 1974 περιλαμβάνουν έναν εμφύλιο πόλεμο, το μοναδικό εμφύλιο πόλεμο στην Ευρώπη μετά την πτώση του ναζισμού, εξορίες, εκτοπισμούς, πολιτικούς πρόσφυγες σε χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της Σοβιετικής Ένωσης, αυτολογοκρισία και καταστολή των πολιτικών και κοινωνικών ελευθεριών για τμήματα του ελληνικού πληθυσμού, ένα στρατιωτικό πραξικόπημα (1967-1974) και μια εθνική τραγωδία με την τουρκική κατοχή της Βόρειας Κύπρου. Σχεδόν μισό αιώνα κοινωνικών-πολιτικών συγκρούσεων και συνταγματικών εκτροπών διήρκησε η διαδικασία ενηλικίωσης της σύγχρονης ελληνικής δημοκρατίας κατορθώνοντας να μεταβεί σε ένα επίπεδο πολιτικής και κοινωνικής αποδοχής των ατομικών και κοινωνικών ελευθεριών όλων

¹⁰¹ Στα διαφορετικά χρονικά στάδια ανάπτυξης της οργάνωσης αναφέρεται ακόμη στα μ.μ.ε. και με ονομασίες όπως Ισλαμικό κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε (ISIL) και Ισλαμικό κράτος του Ιράκ και της Συρίας (ISIS) οδηγώντας εταιρίες που έχουν την ίδια ονομασία σε διαδικασία αναπροσαρμογής του «brand name» τους, μια διαδικασία που αναφέρεται και ως «brand suicide» ("Brand suicide": Companies sharing name with ISIS forced to rebrand," 2014). Βλέπε επίσης "GTA-ISIS: Militants hooking youngsters with 'Jihad video game' trailer," 2014, Kang, 2014

των πολιτών. Η νομιμοποίηση των κομμάτων της αριστεράς και το Σύνταγμα του 1974 έθεσε τυπικά και ουσιαστικά το τέλος της εμφύλιας διαμάχης κατοχυρώνοντας το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι ελεύθερα σε κάθε πολίτη.

Η δημοκρατική συνείδηση όμως δεν είναι αποτέλεσμα ενός Συντάγματος όσο γλαφυρά και αν αποτυπώνονται σε αυτό οι φιλελεύθερες προθέσεις του αλλά της διαμόρφωσης μιας πολιτικής κουλτούρας κοινωνικο-πολιτικής ενσωμάτωσης και αποδοχής των διαφορετικών και αντιθετικών τάσεων που τη συνθέτουν (Diamandouros, 1984). Η υλοποίηση των αρχών του νέου Συντάγματος του 1974 αποτέλεσε μια εξελικτική διαδικασία που ειδικά τα πρώτα χρόνια οι νωπές μνήμες και εμπειρίες του παρελθόντος σε συνδυασμό με επαναλήψεις κρατικών τακτικών του παρελθόντος αποτέλεσαν τροχοπέδη (βίαιη καταστολή διαδηλώσεων και απεργιών με νεκρούς και τραυματίες, κοινωνική περιθωριοποίηση και στιγματισμός πολιτικών χώρων). Οι διαφορετικές στρατηγικές προσαρμογής και επαναπροσδιορισμού πολιτικών φορέων και οργανώσεων σε μια δημοκρατική Ελλάδα επερχόμενο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κοινών πλέον των ιδεών του ευρωπαϊκού διαφωτισμού επέτρεψαν άμεσα τη διαμόρφωση ενός «κενού χώρου» στην πολιτικό-κοινωνική σκακιέρα. Αυτός ο «κενός χώρος» παρατηρείται κυρίως σε ιστορικές περιόδους μεγάλων κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και πολιτισμικών αλλαγών και εξελίξεων τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές περιβάλλον καθώς τμήματα του πληθυσμού αδυνατούν ή αρνούνται να κατανοήσουν και να προσαρμοστούν στα δεδομένα της νέας πραγματικότητας επιζητώντας την παραμονή στην υπάρχουσα κατάσταση ή ακόμη και την οπισθοδρόμηση σε καταστάσεις παρελθοντικές που τους εξασφαλίζουν αίσθημα ασφάλειας σε αντίθεση με το αίσθημα αβεβαιότητας ενός νέου και άγνωστου κόσμου.

Στην Ελλάδα τον αντίστοιχο «κενό χώρο» διεκδίκησε για άσκηση εξουσίας και ζωτικής ανάδυσης η τρομοκρατία σε σύντομο διάστημα καθώς σειρά ένοπλων οργανώσεων έκαναν την εμφάνισή τους με διαφορετικές διεκδικήσεις και ποικίλο ιδεολογικό-πολιτικό περιεχόμενο¹⁰². Στη βάση δεδομένων του Πανεπιστημίου του Maryland, όπου καταγράφονται περιστατικά τρομοκρατίας από διάφορες τρομοκρατικές οργανώσεις στον κόσμο, παρατηρείται από το 1974 και μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980 μια υψηλή συχνότητα τρομοκρατικών περιστατικών στην Ελλάδα τόσο από ελληνικές όσο και από διεθνείς οργανώσεις¹⁰³.

Η οργάνωση «17 Νοέμβρη» αρχίζει τη δράση της το Δεκέμβριο του 1975 με την πρώτη δολοφονία που συνοδεύεται από την αποστολή της πρώτης προκήρυξης της οργάνωσης. Η πρώτη δολοφονία, εκείνη του σταθμάρχη της Cia Ρίτσαρντ Γουέλς από τη «17 Νοέμβρη» το Δεκέμβριο του 1975 είχε ως στόχο να ανασύρει μνήμες εθνικής παλιγγενεσίας και κατοχής ότι η Ελλάδα βρίσκεται υπό συνεχή κατοχή ξένων δυνάμεων, σύμφωνα με την οργάνωση, και γι' αυτό είναι απαραίτητος ο εθνικό-απελευθερωτικός αγώνας, ενώ η δεύτερη δολοφονία, εκείνη του Ευάγγελου Μάλλιου, βασανιστή της Ασφάλειας επί χούντας, το Δεκέμβριο του 1976, είχε ως στόχο να ανασύρει μνήμες του εμφυλίου 1945-1949 και της χούντας 1967-1974 όπου,

¹⁰² Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί η αναγνώριση της έννοιας του «κενού χώρου» από ένα από τα μέλη της οργάνωσης «17 Νοέμβρη», τον οποίο και περιγράφει στην επιχειρηματολογία του για την ανάδυση του αντάρτικου πόλης, όπως ονομάζει τη δράση της οργάνωσης στην Ελλάδα, ως εξής «Βλάστησε από τους χυμούς της αγωνιστικής μνήμης, της λαϊκής επαναστατικής παράδοσης. Και βρήκε το χώρο να αναδυθεί στο κενό επαναστατικής πολιτικής και δράσης, στον κενό τόπο που ανοίχτηκε από την απόσυρση από τους τόπους της φωτιάς της ιστορικής Αριστεράς, ιδιαίτερα μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1950. Τότε είναι που πρωτοδημιουργούνται οι προϋποθέσεις για το σχηματισμό του νέου αντάρτικου στην ελληνική ιστορία της αντίστασης» (Κουφοντίνας, 2014, σελ. 146).

¹⁰³ Σύμφωνα με τα στοιχεία της βάσης από το 1974-2002 έχουν επιχειρήσει στην Ελλάδα σχεδόν 100 ένοπλες οργανώσεις με διαφορετικά ονόματα. Χαρακτηριστικά αναφέρονται ελληνικές οργανώσεις όπως: ΕΛΑ, 17Ν, Ιούνης '78, Εθνική Σοσιαλιστική Οργάνωση Πανελληνίων, Ομάδα Γαλάζιος Τοξότης, Εθνική Οργάνωση της 4^{ης} Αυγούστου και άλλες.

σύμφωνα με την οργάνωση, τα αντίπαλα πολιτικά στρατόπεδα συνεχίζουν να υπάρχουν και γι' αυτό είναι απαραίτητη η συνέχιση του εμφυλίου πολέμου. Με τις δύο πρώτες δολοφονίες ένοπλης προπαγάνδας και υποστήριξής τους μέσα από την έντυπη προπαγάνδα η «17 Νοέμβρη» σηματοδοτεί την έναρξη μιας διπλής σύγκρουσης στο εσωτερικό και εξωτερικό της δημοκρατικής Ελλάδας, μιας εμφύλιας και μιας εθνικό-απελευθερωτικής σύγκρουσης αντίστοιχα. Για να μπορέσει να υποστηρίξει όμως αυτή τη στρατηγική εθνικού διχασμού και διεθνούς απομονωτισμού, η «17 Νοέμβρη» χρειάζεται απαραίτητα την επικοινωνιακή της καταξίωση. Έτσι ως άλλο διαφημιστικό προϊόν, αντίστοιχο με εκείνο της ενημέρωσης που επανειλημμένα κριτικάρει αρνητικά στις προκηρύξεις της, διαμορφώνει σταθερά το «brand name» της. Διαφημίζει τον εαυτό της μέσα από δύο δολοφονίες ανθρώπων τους οποίους αναδεικνύει ως αμερικάνο κατακτητή και έλληνα συνεργαζόμενο με τον κατακτητή, στοχεύοντας στην αναβίωση της ελιτίστικης φαντασίωσής της, του αντάρτη απελευθερωτή και τιμωρού. Διαμορφώνει έτσι ένα μυθοπλαστικό σενάριο πώλησης διαφημιστικού προϊόντος που ανασύρει στον καταναλωτή-πολίτη τη φρίκη της διχόνοιας και της σύγκρουσης με «εκδικητή» και «λυτρωτή» τον «αόρατο» τρομοκράτη αντάρτη-πόλη που εν καιρώ δημοκρατίας επιθυμεί να μεταφέρει τον καταναλωτή-πολίτη στις δεκαετίες του 1940.

Σε αυτό το μυθοπλαστικό σενάριο της οργάνωσης, τα θύματα αποκόπτονται από το υπόλοιπο περιβάλλον, απομονώνονται και αναδεικνύονται ως οι υπέρτατοι εχθροί του λαού και του έθνους. Οι πολιτικές εκτιμήσεις, διαπιστώσεις και κριτικές περί της υφισταμένης κατάστασης που μπορεί κανείς να συναντήσει σε δημόσιες συζητήσεις περιπλέκονται με συνθηματολογίες του παρόντος και του παρελθόντος, ιστορικά γεγονότα εκτός χώρο-χρονικού πλαισίου, αποκρύπτοντας τον ελιτίστικο κυνισμό της πράξης, τη δολοφονία δύο ανθρώπων σε χώρα με δημοκρατικό

πολίτευμα και σύνταγμα σε ισχύ με κατάργηση της θανατικής ποινής, επειδή «έτσι αποφασίσαμε».

Η 17 Νοέμβρη στην αρχή της διαφημιστικής της εκστρατείας φρόντισε να κατοχυρώσει το όνομά της ως «ονομασία προέλευσης» την πρώτη περίοδο της δράσης της μέσα από αυτές τις πρώτες δολοφονίες και για έναν άλλο λόγο. Η υιοθέτηση ως όνομα της οργάνωσης της ημερομηνίας της εξέγερσης του Πολυτεχνείου στις 17 Νοεμβρίου του 1973 σε συνδυασμό με τις συγκεκριμένες δολοφονίες επέτρεψε στην οργάνωση να επιχειρήσει, όπως η ίδια εκτίμησε, τον μεγαλύτερο δυνατό επικοινωνιακό αντίκτυπο μέσα σε δύο μόλις χρόνια από την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα. Έτσι παράλληλα με τη διαφήμιση του προϊόντος της με «ονομασία προέλευσης» είχε ως στόχο και την κυριαρχία της ανάμεσα σε άλλες οργανώσεις του χώρου. Η αυτοδιαφήμισή της σε αυτόν τον «κενό χώρο» εξυπηρετούσε την τακτική της ελιτίστικης υπεροχής και αποτελεσματικότητάς της ανάμεσα σε άλλες ανταγωνιστικές ένοπλες οργανώσεις. Το «brand name» της οργάνωσης λειτούργησε επικοινωνιακά τόσο ανάμεσα στα ίδια τα μέλη της οργάνωσης όσο και στις υπόλοιπες οργανώσεις που φαντασιώνονταν παρόμοιες καταστάσεις αντίδρασης στα νέα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα. Μόλις δύο χρόνια μετά την εξέγερση της 17^{ης} Νοεμβρίου 1973 εμφανίστηκε η οργάνωση που δεν συντήρησε ούτε και εξέλιξε αλλά ουσιαστικά χρησιμοποίησε και ακύρωσε τη μυθοποίηση εκείνης της χρονολογίας. Χρειάστηκαν 14 χρόνια (Οκτώβριος 1989) «επαγγελματικής επαναστατικότητας» για να εξηγήσει μέσα από συγκεκριμένη προκήρυξή της η οργάνωση τους λόγους για τους οποίους επέλεξε το συγκεκριμένο όνομα κάνοντας λόγο για το Πολυτεχνείο ως τη χρονολογία ενός αγώνα που ηττήθηκε, κατ' εκείνους, όντας ειρηνικός ενώ η οργάνωση πρεσβεύει έναν αέναο χωροχρονικό αγώνα που δεν ηττάται όντας ένοπλος.

Η οργάνωση «17 Νοέμβρη», επί της ουσίας, έκρυψε την αδυναμία των πολιτικών της επιχειρημάτων στη δυναμική ενός ιστορικού γεγονότος εμποδίζοντας την ανάδυση του μύθου της εξέγερσης της 17^{ης} Νοεμβρίου του 1973 καθώς η χρονολογία της φοιτητικής αντίστασης ταυτίστηκε άμεσα με την οργάνωση¹⁰⁴. Το «brand name» της οργάνωσης δεν θα μπορούσε να διαμορφωθεί επιτυχημένα, κατ' αυτούς, χωρίς την ταύτιση με τη συγκεκριμένη χρονολογία και την αντιστροφή του νοήματος που η ίδια η οργάνωση επιχείρησε να δώσει στην προκήρυξη του 1989 όπως θα παρουσιαστεί στα αποτελέσματα.

¹⁰⁴ Παρατηρεί δε ο Πανούσης (2007, σελ. 114) ότι «Το ότι μπορεί η Τρομοκρατία να γεννηθεί (στην κυριολεξία να προκύψει) μέσα από ένα κοινωνικό κίνημα, του οποίου ένα τμήμα χάνει την επαφή με την κοινωνική πραγματικότητα και εισέρχεται στην λογική της τρομοκρατικής πράξης, δεν σημαίνει ότι με τον τρόπο αυτό οι συγκεκριμένοι αγωνιστές βοηθούν το κίνημα να ξαναβρεί τη συνοχή του. Στην ουσία παράγουν αντίθετα αποτελέσματα».

Γ. Μεθοδολογία & Μέθοδοι Έρευνας

Γ.1 Η μεθοδολογία της Θεμελιωμένης Θεωρίας (Grounded Theory)

Η Θεμελιωμένη θεωρία (Grounded Theory) αφορά στην ανάδυση και προσεκτική διαμόρφωση της θεωρητικής τεκμηρίωσης και εξήγησης ενός υπό εξέταση φαινομένου μέσα από την παρατήρηση και ανάλυση ερευνητικών δεδομένων που αφορούν στο ίδιο το φαινόμενο (Glaser & Strauss, 1967). Η διαμόρφωση θεωρίας μέσα από τη συγκεκριμένη μέθοδο παρατήρησης και επαγωγικής διαχείρισης των δεδομένων βρίσκεται σε άμεση σχέση με τη θεώρηση του ερευνητή που την παράγει (Glaser & Strauss, 1967). Σε αυτή τη μεθοδολογία ο καθορισμός του περιεχομένου (content) και του περιβάλλοντος (context) λαμβάνονται ενεργά υπόψη από τον ερευνητή, αναγνωρίζοντας τα όρια και τα περιθώρια της αναδυόμενης θεωρίας. Η Θεμελιωμένη θεωρία υιοθετείται ως μεθοδολογία έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και κυρίως στα επιστημονικά πεδία της Κοινωνιολογίας, της Ψυχολογίας, της Ανθρωπολογίας και της Εθνογραφίας με διαφορετική μεθοδολογική στρατηγική, όπου η αναδυόμενη θεωρία προκύπτει από λιγότερο ή περισσότερο θεωρητικούς (βασιζόμενους σε πρώιμες υποθέσεις) και εμπειρικούς κώδικες και κατηγορίες.

Η αξιοποίηση γραπτών κειμένων αλλά και οπτικοακουστικού υλικού ως ερευνητικά δεδομένα όπως αρχειακό υλικό εφημερίδων, συνεντεύξεων, επιστολών, φωτογραφιών και ηχητικών ντοκουμέντων αποτελούν πλούσιο ερευνητικό αντικείμενο στις κοινωνικές επιστήμες. Η προσέγγιση αυτών των δεδομένων ερευνητικά μπορεί να προσφέρει ιδιαίτερα σημαντικά ευρήματα που να οδηγήσουν σε τεκμηρίωση νέων θεωρητικών προσεγγίσεων για μια σειρά από κοινωνικά φαινόμενα σε ιστορικό όσο και σε σύγχρονο χρονικό πλαίσιο. Η φύση και ο

χαρακτήρας του γραπτού και του προφορικού λόγου μπορούν να αξιοποιηθούν ερευνητικά σε μεγαλύτερο βαθμό μέσα από την Θεμελιωμένη θεωρία καθώς η διατύπωση των θεωρητικών υποθέσεων στις παραδοσιακές ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους (όπως για παράδειγμα στην ανάλυση περιεχομένου ή στην ανάλυση λόγου) αποτελούν σε κάθε περίπτωση a priori θεάσεις ενός a posteriori παρατηρούμενου φαινομένου καθώς ο βαθμός εμπλοκής/συμμετοχής στην έρευνα και η επιστημονική εξουσία (στερεότυπα, αντιλήψεις) του ερευνητή παρεμβάλλεται εξ' αρχής και συχνά αποσιωπάται κατά τη διάρκεια της μεθοδολογικής τεκμηρίωσης, ανεξάρτητα από το αν το δείγμα της έρευνας αφορά σε άτομα που ερωτώνται, παρατηρούνται ή/και σε κείμενα που αναλύονται. Ένα διακριτό χαρακτηριστικό της Θεμελιωμένης θεωρίας ως ερευνητικής μεθόδου από την ποιοτική ανάλυση δεδομένων (Qualitative Data Analysis) αποτελεί το γεγονός ότι ο ερευνητής διαχειρίζεται τα ερευνητικά του δεδομένα ως έχουν στο σύνολό τους χωρίς να παρεμβαίνει στην ανάλυσή τους έτσι ώστε να αναδειχθούν εκείνες οι περιγραφές και τα συμπεράσματα που ανταποκρίνονται σε μια προκαθορισμένη θεωρία. Έτσι η αναδυόμενη θεωρία αφορά σε συγκεκριμένα είδη καταστάσεων και συμπεριφορών σχετικών με εκείνων που εμπλέκονται στο υπό μελέτη σώμα των δεδομένων (συγγραφείς, ερωτώμενους, παρατηρητές και παρατηρούμενους, βιβλιογραφία) (Glaser & Holton, 2004), το θεωρητικό μοντέλο ερμηνείας προκύπτει από τα ίδια τα ερευνητικά δεδομένα παρά διαμορφώνεται έτσι ώστε να αντιστοιχεί σε αυτά. Η συνεχής επαναληπτική διαδικασία συλλογής δεδομένων-που εκφράζεται στο ότι «όλα είναι δεδομένα» («all is data»), διαμόρφωσης κωδίκων, αναδυόμενων εννοιολογικών σχημάτων και σχέσεων, με την παράλληλη καταγραφή των σκέψεων και αποτελεσμάτων (memos) από πλευράς ερευνητή οδηγεί προοδευτικά στη διαμόρφωση της θεωρίας, μιας εννοιολογικής θεωρίας (conceptual theory) που παράγει μεθοδολογία (Glaser &

Holton, 2004). Αφορά δε σε ένα σύνολο θεμελιωμένων εννοιών, οργανωμένων γύρω από μια βασική κατηγορία και διατυπωμένων σε υποθέσεις μέσα από αυτή τη διαρκή συγκριτική μέθοδο (constant comparative method) (Glaser & Holton, 2004). Όπως υποστηρίζεται (Rennie, Phillips, & Quartaro, 1988) η Θεμελιωμένη θεωρία μπορεί να αποτελέσει μια ισχυρή στρατηγική για τη ανάπτυξη θεωρίας ιδιαίτερα σε επιστημονικά πεδία όπως αυτό της Ψυχολογίας όπου τα ερευνητικά μεθοδολογικά μοντέλα βασίζονται σε πειραματικές μεθόδους, ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των δεδομένων, με περιορισμένους ερευνητικούς βαθμούς ελευθερίας ως προς την εξερεύνηση πολύπλοκων φαινομένων. Σύμφωνα με τους Rennie και άλλους (1988) για τη στοιχειοθέτηση της Θεμελιωμένης θεωρίας ως μέθοδο θα πρέπει η θεωρία η οποία αναπτύσσεται να είναι εύλογη, επαρκής, θεμελιωμένη και εφαρμόσιμη οδηγώντας στη διαμόρφωση υποθέσεων και περαιτέρω διερεύνησης του φαινομένου. Κατά μια έννοια θα μπορούσε σε γενικότερο πλαίσιο να θεωρηθεί η συγκεκριμένη μεθοδολογία ένα είδος σωκρατικής μαιευτικής μεθόδου όπου η εκμαίευση της θεωρίας πραγματοποιείται μέσα από τη διαλεκτική σχέση των γραπτών λόγων με τον ερευνητή. Η δε θεωρία που προκύπτει από την αναλυτική διαδικασία αντιπαραβάλλεται με την υπάρχουσα βιβλιογραφία ενισχύοντας έτσι την εσωτερική εγκυρότητα (internal validity) της αναδυόμενης θεωρίας, τις δυνατότητες γενίκευσής και το επίπεδο θεωρητικοποίησης της ίδιας της θεωρίας που προκύπτει από μελέτη συγκεκριμένης περίπτωσης (Gibbert, Ruigrok, & Wicki, 2008, Pandit, 1996) και τεκμηριώνοντας τα ερωτήματα που αφορούν στα αίτια ενός φαινομένου στους τρόπους με τον οποίο το ίδιο το φαινόμενο εγχειριματοποιείται μέσα από μια μελέτη περιπτώσεώς του (Eisenhardt, 1989).

Η Θεμελιωμένη θεωρία ως μέθοδος ανάλυσης έχει αποτελέσει πεδίο αντιπαράθεσης στην επιστημονική κοινότητα καθώς ο τρόπος με τον οποίο

προσεγγίζεται η ανάλυση των δεδομένων είναι σε αρκετούς ερευνητές διαφορετικός με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται διαφορετικές τάσεις κατανόησής της όπως εκείνη της Charmaz (2006) που την προσεγγίζει περισσότερο ως μια ακόμη μέθοδο ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων παρά ως μεθοδολογία *per se*. Η πλέον κλασική προσέγγιση της Θεμελιωμένης θεωρίας θεωρείται εκείνη του Glaser, η οποία έχει δεχθεί ιδιαίτερη κριτική σε ό,τι αφορά στην αποστασιοποίηση του ερευνητή από προκαταλήψεις και προ-διαμορφωμένες θεωρητικές προσεγγίσεις οι οποίες επηρεάζουν το προϊόν της αναλυτικής διαδικασίας. Εντούτοις, ειδικά η Γκλασεριανή προσέγγιση της όσο το δυνατόν περιορισμένης επιρροής του ερευνητή από την υπάρχουσα βιβλιογραφία στη μελέτη ενός φαινομένου, εγείρει ορισμένα πρακτικά προβλήματα που αφορούν στην δομή της ακαδημαϊκής διαδικασίας αλλά και στη μεγάλη χρονική διάρκεια που συνήθως απαιτεί η συγκεκριμένη μεθοδολογία. Η ακαδημαϊκή διαδικασία προϋποθέτει τουλάχιστον την επισκόπηση της βασικής βιβλιογραφίας προκειμένου να διαμορφωθεί κατ' ελάχιστον η προβληματική και οι προϋποθέσεις για το προς διερεύνηση φαινόμενο. Η αποδόμηση και αναδόμηση στην αναλυτική διαδικασία της Γκλασεριανής Θεμελιωμένης θεωρίας είναι ένα ακόμη πεδίο αντιπαράθεσης με τη διαφορά ότι ο χαρακτήρας της συγκεκριμένης μεθοδολογίας δεν στοχεύει στην αποδόμηση και ανακατασκευή του αναλυτικού αποτελέσματος ως προσδοκώμενο αποτέλεσμα αλλά ως διαδικασία που επιτρέπει την ανάγνωση των ίδιων των δεδομένων μέσα από τις οντολογίες¹⁰⁵ που αυτά παράγουν. Έτσι η ανακατασκευή των δεδομένων δεν είναι τίποτα περισσότερο από μια μινιμαλιστική ανάδειξη των «κρυφών» ή «φανερών» νοημάτων που συνιστούν την πραγματικότητα ενός προς διερεύνηση φαινομένου και τα οποία αποσιωπώνται ή δεν

¹⁰⁵ Η φιλοσοφική έννοια της οντολογίας σχετίζεται με τη μελέτη της ύπαρξης, δηλαδή πως συντίθεται η κάθε πραγματικότητα και οι καταστάσεις που την περιγράφουν (Hofweber, 2014).

γίνονται άμεσα διακριτά μέσα στην ανάπτυξη και τεκμηρίωση του γραπτού ή προφορικού λόγου. Γι' αυτό το λόγο ο ερευνητής αναζητά πέρα από τους κώδικες, κατηγορίες και έννοιες που δηλώνονται ρητά και τις αντίστοιχες άρρητες αντιθετικές ή συμπληρωματικές τους, καταγράφοντας, υπό τη μορφή σημειώσεων (Memo) παράλληλα τον τρόπο με τον οποίο οδηγείται στη συνέχιση της έρευνας και καθοδηγείται από τα ίδια τα δεδομένα έως ότου θεωρήσει ότι το θέμα που αναδεικνύεται έχει εξαντληθεί. Με απλά λόγια σημασία δεν έχει η ποσοτική συχνότητα και ερμηνεία ενός ποιοτικού χαρακτηριστικού αλλά ο τρόπος με τον οποίο τεκμηριώνεται, συσχετίζεται, αναδεικνύεται και συνεισφέρει στη διαμόρφωση ενός εννοιολογικού περιεχομένου και στην οντολογική του διάσταση, χωρίς όμως η τελευταία να είναι το ζητούμενο προς ανάδειξη. Όπως τονίζει ο Glaser (2005, παρ. 55) η Θεμελιωμένη θεωρία μπορεί να ιδωθεί ακόμη και ως «μια κοινωνική αναδομητική λειτουργική εδραιωμένη μεθοδολογία, ή ως εδραιωμένη μέθοδος συστημάτων, ή ως πολιτισμικά εδραιωμένη μέθοδος ή ως θετικιστικά εδραιωμένη μέθοδος, ή ως μια μέθοδος εδραιωμένη στην κοινωνική οργάνωση και ούτω καθεξής. Και κάθε μια από αυτές τις ονομασίες μεθόδων που μπορεί κάποιος να της αποδώσει έχει τη δική της οντολογία και επιστημολογία. Διότι, εν τέλει, κάθε ανώτερο σχήμα ή οπτική έχει τη δική της άμεση ή έμμεση αναφορά στην κοινωνική δράση».

Η ερευνητική προσέγγιση πολύπλοκων κοινωνικών φαινομένων, όπως είναι η τρομοκρατία, έχει οδηγήσει σε διαφορετικές και συχνά αντικρουόμενες προσεγγίσεις του φαινομένου, ανάλογα με το επιστημονικό και πολιτισμικό υπόβαθρο των ερευνητών κάθε φορά, που το ερμηνεύουν ως πρακτική του οργανωμένου εγκλήματος κατά τα πρότυπα του κοινού ποινικού δικαίου έως και πολιτικό έγκλημα στα πλαίσια της εκάστοτε ιδεολογικό-πολιτικής διαμάχης. Οι κοινωνιο-ψυχολογικές παράμετροι, και όχι μόνον, που ενισχύουν ή αποθαρρύνουν την εμφάνιση της

τρομοκρατίας διατυπώνονται κυρίως μέσα από ποσοτικές έρευνες κοινής γνώμης και ποιοτικές αναλύσεις δευτερογενών πηγών πληροφόρησης για το φαινόμενο. Τα ιδιαίτερα σημαντικά ευρήματα που παρατίθενται από τη μελέτη του φαινομένου ωστόσο επιτρέπουν μια περισσότερο οριζόντια παρά σε βάθος αναλυτική προσέγγιση του ίδιου του παραγόμενου λόγου της τρομοκρατίας. Την τελευταία δεκαετία τονίζεται από πολλούς η αναγκαιότητα της διεπιστημονικής διερεύνησης πολύπλοκων κοινωνικών φαινομένων όπως το έγκλημα με περισσότερο ποιοτικές μεθόδους για την κατανόησή τους σε βάθος (Löschper, 2000, Meuser & Löschper, 2002).

Ο πλούτος των δεδομένων που προσφέρουν οι ίδιοι οι τρομοκράτες σχετικά με τις πράξεις και την αιτιολόγησή τους μέσα από τις ίδιες τις προκηρύξεις τους, τα κείμενά τους ως προϊόν των λόγων και των πράξεών τους αποτέλεσαν (Merari, 1991) και φαίνεται να αποτελούν ακόμη και σήμερα περιορισμένο ερευνητικό αντικείμενο ανάλυσης τόσο στην Ελλάδα όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η γραπτή διατύπωση θέσεων και επιχειρημάτων για τις πράξεις τους περιλαμβάνει μηνύματα με αποδέκτες τα ίδια τα μέλη της οργάνωσης, άλλες εγκληματικές οργανώσεις, τις κοινωνικές ομάδες στις οποίες επιτίθενται και στοχοθετούν μέσω των πράξεών τους και τις κοινωνικές ομάδες στις οποίες απευθύνονται και θέλουν να επηρεάσουν μέσα από αυτές. Όπως αναφέρει η Cordes (1987) ο τρομοκρατικός λόγος μπορεί να αναλυθεί μέσα από δύο διαφορετικά πρίσματα, εκείνο της προπαγάνδας, δηλαδή τις διαδικασίες πειθούς που χρησιμοποιούν για να επηρεάσουν και εκείνο της αυτό-προπαγάνδας, δηλαδή τις διαδικασίες πειθούς που χρησιμοποιούν για να επηρεάσουν τους ίδιους. Η Cordes (1987) θεωρεί ότι, σε σχέση με άλλες μεθόδους ανάλυσης του τρομοκρατικού λόγου (παραδειγματικά αναφέρονται η ψυχο-γλωσσολογική ανάλυση, ψυχολογική ανάλυση, ανάλυση προπαγάνδας), η πιο κατάλληλη είναι η παραδοσιακή

ανάλυση περιεχομένου που διαχειρίζεται το κείμενο ως ενιαία οντότητα και δεν το κατακερματίζει σε φράσεις και λέξεις.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα διερεύνησης της τρομοκρατίας και της γλωσσολογικής δομής μέσα από την οποία αναπαράγεται ο λόγος της είναι η ανάλυση προκηρύξεων από διαφορετικές περιόδους δράσης (1972-1986) της δυτικό-γερμανικής «RAF» (Red Army Faction) (Miller, 1987) με στόχο τη διερεύνηση του τρόπου αξιοποίησης της γλώσσας από τους τρομοκράτες στην επιχειρησιακή και στρατηγική τους ατζέντα, τη συσχέτιση ήδη υπαρχόντων ευρημάτων με τον τρόπο σκέψης και δράσης της «RAF» όπως προκύπτει από κείμενα αναλήψεων ευθύνης αλλά και από υποστηρικτικά κείμενα και η διαχρονική συσχέτιση της γλώσσας και του περιεχομένου των προκηρύξεων έτσι ώστε να επιτραπεί η χαρτογράφηση εξελικτικών συμπεριφορών, η σε βάθος κατανόηση της τρομοκρατίας στη Δυτική Γερμανία και η ποιοτική και ποσοτική διερεύνηση του αντίκτυπου της τρομοκρατίας στις πολιτικές σχέσεις και εξελίξεις της χώρας. Η ανάλυση των δεδομένων, μεταξύ άλλων, εστίασε το ενδιαφέρον της στην παραπομπή των προκηρύξεων σε κείμενα των Μάρξ, Λένιν και θεωρητικών του ανταρτοπόλεμου όπου φαίνεται (Miller, 1987) ότι η πράξη είναι εκείνη που καθορίζει την ύπαρξη της συγκεκριμένης τρομοκρατικής οργάνωσης ενώ από τον τρόπο παρουσίασης της μαρξιστικής επιχειρηματολογίας, όπου χρησιμοποιείται από τους ίδιους, γίνεται αντιληπτό ότι η οργάνωση δεν έχει κατανοήσει βασικές μαρξιστικές έννοιες ή αποφεύγει εσκεμμένα να τις αποδεχθεί. Σύμφωνα με τον Miller (1987) η σε βάθος ανάλυση των ποιοτικών στοιχείων των προκηρύξεων και συμπληρωματικών κειμένων των τρομοκρατικών οργανώσεων με διεπιστημονική μεθοδολογική προσέγγιση από την ανάλυση περιεχομένου μέχρι την γλωσσολογία και την πολιτική και κοινωνικό-βιογραφική ανάλυση μπορεί να προσφέρει ιδιαίτερα χρήσιμη γνώση σχετικά με το ακροατήριο αυτών των

οργανώσεων, το σκεπτικό και την επιχειρηματολογία της δράσης τους, την εξελικτική τους πορεία μέσα στο χρόνο.

Όπως αναφέρει ο Lindauer (2012) η Θεμελιωμένη θεωρία, ιδιαίτερα εκείνη της προσέγγισης του Glaser αποτελεί πολύτιμο μεθοδολογικό εργαλείο στην εξέταση της τρομοκρατίας, καθώς προσεγγίζει το προς διερεύνηση φαινόμενο μέσα από ανοιχτά ερωτήματα, χωρίς διατύπωση συγκεκριμένης προβληματικής δίνοντας τη δυνατότητα στον ερευνητή, να ανακαλύψει τα νοήματα που αναδύονται από τα ίδια τα δεδομένα παρά να αναζητήσει, να επιβεβαιώσει ή/και να αμφισβητήσει συγκεκριμένες παραμέτρους του φαινομένου σύμφωνα με την προϋπάρχουσα βιβλιογραφία και έρευνα. Ως επιτυχημένο παράδειγμα αξιοποίησης της Θεμελιωμένης θεωρίας στη μελέτη της τρομοκρατίας, αναφέρεται η περίπτωση των «μοναχικών λύκων» (lone-wolf terrorism), με έμφαση στην δράση του Νορβηγού A. Breivik το 2011 καθώς «Χρησιμοποιώντας πολλά από τα εργαλεία της Θεμελιωμένης θεωρίας, οι νορβηγικές αρχές αποκάλυψαν ότι ο Breivik πίστευε πως με την πράξη του απαντούσε στο κάλεσμα να σώσει την Ευρώπη από τους μουσουλμάνους μετανάστες. Το 1.500 σελίδων μανιφέστο του, που δημοσιοποιήθηκε διαδικτυακά λίγο πριν τις πράξεις του βοήθησε προς αυτή την κατεύθυνση. Αν και η θεωρία της Ορθολογικής επιλογής (Rational Choice Theory) θα θεωρούνταν περισσότερο κατάλληλη για την προσέγγιση της προσωπικότητάς του ως ιερού πολεμιστή, η Θεμελιωμένη θεωρία αποκάλυψε με αποτελεσματικό τρόπο τη λογική του για τη μοναχική του δράση και την ελπίδα του να εμπνεύσει χιλιάδες άλλους μέσα από αυτή» (Lindauer, 2012, σσ. 6-7). Ομοίως και στην περίπτωση της τρομοκρατίας από οργανωμένες ομάδες, όπως στο τρομοκρατικό χτύπημα στο Μουμπάι της Ινδίας το 2008, όπου οι αναλύσεις συνεντεύξεων, από επιβιώσαντες της επίθεσης, τρομοκράτες, που έγιναν σύμφωνα με τη Θεμελιωμένη θεωρία, προσέφεραν πλούσια

στοιχεία σχετικά με τα κίνητρα και τους στόχους των τρομοκρατών. Στα όρια και περιορισμούς της αξιοποίησης της Θεμελιωμένης θεωρίας στη μελέτη της τρομοκρατίας αναφέρεται το γεγονός ότι, σύμφωνα με την προσέγγιση του Glaser, η εγκυρότητα στην ανάλυση δεν είναι αυτοσκοπός αλλά προκύπτει μέσα από τη διασταύρωση και συσχέτιση των συμπερασμάτων με άλλες πηγές. Αυτό φαίνεται να δημιουργεί πρόβλημα στο βαθμό που η ανάλυση αφορά σε συνεντεύξεις ή μαρτυρίες τρομοκρατών που πιθανόν αποκρύπτουν εσκεμμένα πληροφορίες για λόγους προστασίας συνεργατών τους. Πρόβλημα επίσης αποτελεί το γεγονός ότι η αποτύπωση των απόψεων των τρομοκρατών πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια της φυλάκισής τους, σε περιορισμένο χρόνο και περιβάλλον και όταν αυτό είναι εφικτό από τις αρχές (Lindauer, 2012). Σε αυτό το σημείο όμως αναδεικνύεται ως αντίλογος ο παραγόμενος λόγος των ίδιων των τρομοκρατών μέσα από τις προκηρύξεις τους, τα οπτικοακουστικά ντοκουμέντα και τις αυτοβιογραφίες τους, ένα υλικό πλούσιο προς ανάλυση, χωρίς εμφανή παρεμβολή του ερευνητή στην κατασκευή των δεδομένων μέσα από ερωτήσεις και προβληματισμούς που μπορεί να «καθοδηγούν» τη συζήτηση και να επηρεάζουν τα δεδομένα.

Γ.2 Μέθοδος ανάλυσης των προκηρύξεων της οργάνωσης «17 Νοέμβρη»

Το παρόν κεφάλαιο περιγράφει τα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας, τα προβλήματα που παρατηρήθηκαν κατά την ανάλυση των προκηρύξεων καθώς και τα ερευνητικά όρια και περιθώρια που αναδείχθηκαν κατά την εξέλιξη της έρευνας.

Η ανάλυση περιλαμβάνει 77 προκηρύξεις της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» από το Δεκέμβριο του 1975 έως και τον Ιούνιο του 2001 όπως παρουσιάζονται από την έκδοση του «Κάκτου» (*17 Νοέμβρη: Οι προκηρύξεις 1975-2002*, 2002), διατηρώντας

τες χωρίς διορθωτικές επεμβάσεις στο συντακτικό, στην ορθογραφία και σε λάθη έκφρασης καθώς και την προκήρυξη που εστάλη στην γαλλική εφημερίδα Liberation το Μάρτιο του 1976, δημοσιεύθηκε στις 24/12/76 και αφορούσε στη δολοφονία του σταθμάρχη της CIA στην Ελλάδα Γουέλς. Η συγκεκριμένη προκήρυξη με τίτλο «Πως εκτελέσαμε τον Γουέλς», η οποία περιλαμβάνεται στο βιβλίο του Γιώργου Καράμπελα για το αντάρτικο πόλεων στη μεταπολίτευση (Καράμπελας, 2002, σελ. 35) αποτελεί την τρίτη κατά χρονολογική σειρά προκήρυξη της οργάνωσης, την πρώτη από τις δύο προκηρύξεις που εστάλησαν και δημοσιεύθηκαν στον ξένο τύπο και την αφορμή για την έναρξη της δημοσίευσης των προκηρύξεών της και στις ελληνικές εφημερίδες καθώς οι δύο προηγούμενες προκηρύξεις για τη δολοφονία Γουέλς δεν είχαν δημοσιευθεί στις ελληνικές εφημερίδες¹⁰⁶. Για τους παραπάνω λόγους κρίθηκε σκόπιμο να ενταχθεί η συγκεκριμένη προκήρυξη στο σώμα των υπό ανάλυση προκηρύξεων.

Στην παρούσα έρευνα-μελέτη περίπτωσης, για λόγους δομικής εγκυρότητας (construct validity) και αξιοπιστίας (reliability) (Gibbert et al., 2008, Pandit, 1996), επιλέγονται προς ανάλυση μόνο οι 77 προαναφερθείσες προκηρύξεις χωρίς να περιλαμβάνονται 8 προκηρύξεις από την έκδοση του «Κάκτου»¹⁰⁷. Θα πρέπει εδώ να αναφερθεί η δημόσια τοποθέτηση μέλους της οργάνωσης που υποστηρίζει ότι οι συγκεκριμένες 8 προκηρύξεις δεν ανήκουν σε αυτή, ενώ δεν υπάρχει δημόσια διαφοροποίηση για την πρώτη προκήρυξη της οργάνωσης που δημοσιεύθηκε στην

¹⁰⁶ Η δεύτερη προκήρυξη που εστάλη εκτός Ελλάδος αφορούσε στη δολοφονία του Ευάγγελου Μάλλιου το Δεκέμβριο του 1976. Η οργάνωση έστειλε σχετικά έγγραφα για δεύτερη φορά στην εφημερίδα Liberation ("En 1976, «Libération» publiait la première revendication de l'organisation," 2002, Καράμπελας, 2002, "Το άρθρο της Liberation για την πρώτη προκήρυξη της «17N»", 2002).

¹⁰⁷ Στην προκειμένη περίπτωση το φαινόμενο της τρομοκρατίας προσεγγίζεται μέσα από τη μελέτη περίπτωσης της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» επομένως η δομική εγκυρότητα και η αξιοπιστία αφορούν στο κατά πόσο η βάση των δεδομένων προς ανάλυση, δηλαδή οι 77 προκηρύξεις της οργάνωσης, αντιστοιχεί στο φαινόμενο που εξετάζεται.

εφημερίδα Liberation¹⁰⁸. Ειδικότερα, δεν περιλαμβάνονται στην έρευνα οι παρακάτω προκηρύξεις, σύμφωνα με την αρίθμηση των εκδόσεων «Κάκτος»: 50^η Προκήρυξη της 09/10/90 για την Ολύμπικ Κέτερινγκ που στάλθηκε στην εφημερίδα «Επικαιρότητα»¹⁰⁹, 52^η Προκήρυξη της 12/11/90 για εσωτερικές αντιπαραθέσεις στην οργάνωση που στάλθηκε στην εφημερίδα «Επικαιρότητα», 58^η Προκήρυξη της 16/07/91 για την επίθεση στους Τούρκους διπλωμάτες που στάλθηκε στην εφημερίδα «Αυριανή»¹¹⁰, 60^η Προκήρυξη της 17/07/91 για καταγγελία περί μη δημοσίευσης της 58^{ης} Προκήρυξης από την εφημερίδα «Αυριανή», 61^η Προκήρυξη της 31/07/91 σχετικά με την απόπειρα κατά των Τούρκων διπλωματών και τη δράση της «17 Νοέμβρη» που στάλθηκε στην εφημερίδα «Αυριανή», 63^η Προκήρυξη της 24/10/91 ως απάντηση στο Μιχάλη Ράπτη για την κριτική που άσκησε στην οργάνωση μετά τη δολοφονία του Τούρκου διπλωμάτη Τσετίν και στάλθηκε στην εφημερίδα «Αυριανή»¹¹¹, 83^η Προκήρυξη της 30/07/02 και 84^η Προκήρυξη της 07/08/02 οι οποίες εστάλησαν στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» και στον τηλεοπτικό σταθμό «ALTER» αντίστοιχα, μετά τις συλλήψεις των πρώτων μελών της οργάνωσης. Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι αποτελεί ενδιαφέρον ερευνητικό αντικείμενο η ξεχωριστή ανάλυση των 8 προκηρύξεων που δεν θεωρούνται ότι εκπροσωπούν την

¹⁰⁸ Ο Δ. Κουφοντίνας, κατά τη διάρκεια της δίκης των μελών της οργάνωσης υποστήριξε με σχετική του επιστολή στον εκδοτικό οίκο "Κάκτος", ότι από τις 84 δημοσιευμένες συνολικά προκηρύξεις, δεν αναγνωρίζει τις 8 ήτοι τις 50,52,58,60 και 61 τις οποίες θεωρεί έργο μυστικών υπηρεσιών και τις 83 και 84 οι οποίες θεωρεί ότι δεν έχουν γραφτεί από μέλη της οργάνωσης ("Επιστολή Κουφοντίνα αποκαλύπτει τις μη γνήσιες προκηρύξεις της 17N," 2002).

¹⁰⁹ Για τη συγκεκριμένη προκήρυξη η οργάνωση έστειλε στις 18/10/90 σχετική διάψευση στην «Επικαιρότητα» θεωρώντας τη πλαστή.

¹¹⁰ Για την πρώτη επίθεση σε Τούρκους διπλωμάτες η οργάνωση εξέδωσε σχετική προκήρυξη-ανάληψη ευθύνης με ημερομηνία 16/07/91 την οποία και έστειλε στις εφημερίδες «Έθνος» και «Ελευθεροτυπία».

¹¹¹ Για τη δολοφονία Τσετίν, τη δεύτερη επίθεση σε Τούρκους διπλωμάτες, η οργάνωση έστειλε σχετική προκήρυξη-απάντηση στην κριτική του Μιχάλη Ράπτη στις 24/10/91 μετά την ανάληψη ευθύνης για το χτύπημα. Την απάντηση την έστειλε στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία».

οργάνωση και δεν αποτελούν τμήμα της έντυπης προπαγάνδας τους ειδικότερα η συσχέτισή των πρώτων 6 με τις προκηρύξεις εκείνης της περιόδου (1990-1991) καθώς οι αναγραφόμενες ημερομηνίες αυθεντικών – μη αυθεντικών προκηρύξεων σε ορισμένες περιπτώσεις συμπίπτουν. Οι μη αναγνωρισμένες, από την οργάνωση, προκηρύξεις μπορούν επίσης να συσχετισθούν με το σύνολο των 77 προκηρύξεων της παρούσης ως συνθήκη επανελέγχου των αποτελεσμάτων της ανάλογα με το βαθμό διαφοροποίησης ή σύγκλισής τους με αυτές.

Επίσης, δεν συμπεριλαμβάνεται η παρουσία του συμβόλου – υπογραφής της οργάνωσης, του πεντάκτινου αστεριού που συνόδευε τις προκηρύξεις καθώς η έκδοση του «Κάκτου» δεν περιλαμβάνει τη σχετική πληροφορία ενώ η αναζήτηση στις δημοσιογραφικές πηγές δεν επιτρέπει να τεκμηριωθεί ο ακριβής αριθμός και ο τρόπος εμφάνισης της σφραγίδας – υπογραφής της οργάνωσης (μέγεθος, χρώμα, τοποθέτηση στο έντυπο), η οποία μάλιστα παρουσιάζει δύο εκδοχές εμφάνισης, παλαιάς και νέας, σύμφωνα με την 51^η Προκήρυξη της οργάνωσης¹¹².

Καθώς οι περισσότερες από τις προκηρύξεις είναι γραμμένες υπό τη μορφή επιστολών όπου τίθεται ο χρόνος, ο τόπος, το θέμα, ο παραλήπτης και ο αποστολέας και περιλαμβάνουν εκτός από το κυρίως κείμενο, τίτλους, υπότιτλους, υποσημειώσεις, παραπομπές, συνημμένα, διαβιβαστικά και υστερόγραφα με ξεχωριστές ημερομηνίες, διαφορετικά ήδη υπογραφών σε διαβιβαστικά, υστερόγραφα και κυρίως κείμενα αλλά και συνθήματα, κρίθηκε σκόπιμο να αποτελέσουν όλα τα παραπάνω ένα ενιαίο και αναπόσπαστο τμήμα της κάθε προκήρυξης και του συνόλου των προκηρύξεων παράλληλα, έτσι ώστε ο γραπτός λόγος να αναλυθεί εννοιολογικά αυτούσιος ως σύνολο, χωρίς πρωτεύοντα και

¹¹² Ανακοίνωση – Διάψευση για την πρώτη μη αυθεντική προκήρυξη, προς την εφημερίδα «Επικαιρότητα», 18/10/90.

δευτερεύοντα στοιχεία, με την ίδια βαρύτητα ανάλυσης μεταξύ των διαφορετικών τμημάτων που συνθέτουν τη δομή ενός γραπτού κειμένου. Για το λόγο αυτό, αν και επιχειρήθηκε σε αρχικό στάδιο ανάλυσης, δεν επιλέχθηκε η ανάλυση της δομής κάθε προκήρυξης.

Η δομή των προκηρύξεων προσέφερε τη δυνατότητα να κατηγοριοποιηθούν και να διερευνηθούν οι 77 προκηρύξεις ανάλογα: α. με τον χώρο προβολής που επέλεξε η οργάνωση να εμφανιστεί όπως αποστολή στον τύπο με διαβιβαστικό σε συγκεκριμένες εφημερίδες, δημόσια προβολή με μοίρασμα προκηρύξεων, β. με το είδος των προκηρύξεων ανάλογα με τον αναγραφόμενο τίτλο, τον αυτοπροσδιορισμό και το περιεχόμενο όπως ανάληψη ευθύνης, καταγγελία, διευκρίνιση ή και τα δύο, γ. με το χρόνο αποστολής και τις διαφορετικές περιόδους εξέλιξης της έντυπης και ένοπλης προπαγάνδας της, για παράδειγμα 1^η περίοδος κειμένων 1975-1981¹¹³. Αυτές οι κατηγοριοποιήσεις επιτρέπουν την καλύτερη παρουσίαση και κατανόηση των αναδεικνυόμενων εννοιολογικών κατηγοριών μέσα από διαφορετικά πλαίσια ήτοι ανάλογα με την επιλογή του χώρου προβολής, του είδους επικοινωνίας και το χρόνο που η προβολή και επικοινωνία υλοποιούνται ενισχύοντας την εξωτερική εγκυρότητα (external validity) με εστιασμένη προσέγγιση σε διαφορετικές μελέτες περίπτωσης μέσα στην ίδια ερμηνευτική μονάδα (Gibbert et al., 2008), εν προκειμένω στην οργάνωση «17 Νοέμβρη».

Θα πρέπει, επιπλέον, να αναφερθεί ότι υπάρχουν 4 προκηρύξεις, από τις 77 εν συνόλω, οι οποίες συντάσσονται και απευθύνονται προσωπικά ως απάντηση και σχολιασμό με αφορμή την γραπτή τοποθέτηση απέναντι στην οργάνωση «17 Νοέμβρη», μέσω του τύπου, προσωπικοτήτων από το δημοσιογραφικό, τον

¹¹³ Σε ό,τι αφορά στα είδη των προκηρύξεων λαμβάνονται υπόψη τα λεξικά νεοελληνικής γλώσσας των Τριανταφυλλίδη, Κριαρά και Γεωργακά (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, χ.η.).

ακαδημαϊκό και τον εξω-κοινοβουλευτικό χώρο. Οι προκηρύξεις αυτές αποτελούν ένα είδος αντιλόγου στο διάλογο που επιχείρησαν να ανοίξουν οι Γ. Βότσης, Β. Φίλιας και Μ. Ράπτης με την οργάνωση δια του τύπου¹¹⁴. Πιο συγκεκριμένα και με χρονολογική σειρά, πρόκειται για την 27^η Προκήρυξη της οργάνωσης που στάλθηκε στην εφημερίδα «Έθνος» με ημερομηνία 12/03/1988 και τίτλο «Άξιος ο μισθός σου άοπλε σύντροφε», την 37^η Προκήρυξη που στάλθηκε στην εφημερίδα «Έθνος» με ημερομηνία 17/05/1989 και τίτλο «Απορίες, Αντιφάσεις, Παραπλανήσεις», την 38^η Προκήρυξη που στάλθηκε πάλι στην εφημερίδα «Έθνος» ημερομηνία 30/05/1989, την 59^η Προκήρυξη που στάλθηκε στις εφημερίδες «Αυριανή» και «Ελευθεροτυπία» με ημερομηνία 24/10/91 και τίτλο «Απάντηση στον Πάμπλο και στις κατηγορίες περί προβοκατόρων»¹¹⁵. Παρότι εξετάστηκε το ενδεχόμενο να προστεθούν στο σύνολο των δεδομένων προς ανάλυση τα παραπάνω άρθρα που αποτέλεσαν αφορμή για την αποστολή των συγκεκριμένων προκηρύξεων επιλέχθηκε να μην συμπεριληφθούν καθώς η παρούσα έρευνα αφορά στο σύνολο των προκηρύξεων της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» ανεξάρτητα από τις ειδικές αφορμές που μπορεί να υπήρξαν κατά καιρούς, για την αποστολή ορισμένων εξ' αυτών. Τα παραπάνω αναφερόμενα άρθρα μαζί με τις αντίστοιχες προκηρύξεις που έστειλε η οργάνωση μπορούν να αποτελέσουν

¹¹⁴ Ο Γ. Βότσης, δημοσιογράφος και αρχισυντάκτης της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία» δημοσίευσε άρθρο του στην ίδια εφημερίδα με τίτλο «Άκου με ένοπλε σύντροφε» στις 07/03/1988. Ο Β. Φίλιας, πανεπιστημιακός καθηγητής, δημοσίευσε δύο άρθρα του στην εφημερίδα «Έθνος». Το πρώτο είχε τίτλο «Το δίκικο μαχαίρι της τρομοκρατίας» και δημοσιεύθηκε στις 11/05/1989 και το δεύτερο αφορούσε απάντησή του στην απάντηση της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» στο πρώτο άρθρο του. Η οργάνωση «17 Νοέμβρη» έστειλε και δεύτερη απαντητική προκήρυξη στον καθηγητή Β. Φίλια έπειτα από τη δημοσίευση του δεύτερου άρθρου του. Ο Μιχάλης Ράπτης, γνωστότερος και ως «Πάμπλο» στο χώρο της τροτσκιστικής αριστεράς, δημοσίευσε ένα άρθρο-κριτική στην εφημερίδα «Βήμα» στις 20/10/1991 σχετικά με τις επιθέσεις της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» σε Τούρκους διπλωμάτες.

¹¹⁵ Η αρίθμηση εδώ πλέον αφορά στην αρίθμηση που ακολουθείται στην έρευνα και όχι σε εκείνη της έκδοσης του «Κάκτου». Ειδικότερα για την 38^η Προκήρυξη, αυτή αφορά στη δεύτερη απάντηση της οργάνωσης στο δεύτερο άρθρο του καθηγητή Β. Φίλια.

ξεχωριστή έρευνα που αφορά στον προσωπικό δημόσιο διάλογο τμημάτων της κοινωνίας με τους τρομοκράτες.

Κατά τη διάρκεια της έρευνας, κρίθηκε σκόπιμη η διερεύνηση της διαμόρφωσης του κοινωνικο-πολιτικού πλαισίου της οργάνωσης, όπως το κατανοεί η ίδια, σε κάθε προκήρυξη ξεχωριστά με την καταγραφή πληροφοριών και γεγονότων που διευκολύνουν στην κατανόηση της ανάγνωσης των προκηρύξεων και ενισχύουν την εξωτερική εγκυρότητα (external validity) της έρευνας τοποθετώντας την ίδια την οργάνωση και τις προκηρύξεις της στο χρονικό και χωρικό πλαίσιο στο οποίο εξελίσσεται και το οποίο επικαλείται. Η αφήγηση αναδύεται μέσα από την κάθε προκήρυξη, όπου είναι εφικτό, προσφέροντας τη δυνατότητα να περιγραφούν τόσο ελληνικά όσο και παγκόσμια γεγονότα με αφορμή τις αναφορές της ίδιας της οργάνωσης.

Ειδικότερα καταγράφονται και παρουσιάζονται στα αποτελέσματα, πληροφορίες και στοιχεία σχετικά με το κοινωνικό-πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον της εποχής στην Ελλάδα και στον κόσμο επιτρέποντας να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται την ιστορική διαδικασία και τα ιστορικά γεγονότα η οργάνωση «17 Νοέμβρη». Επιπλέον καταγράφονται πληροφορίες για την οργάνωση και την τρομοκρατία στην Ελλάδα στο χρονικό διάστημα που εστάλη η κάθε προκήρυξη, σύμφωνα με τις αναφορές μέσα στην κάθε προκήρυξη (Παράρτημα II).

Οι πληροφορίες για πρόσωπα και γεγονότα συμπληρώνονται από τον ερευνητή με οδηγό τις ίδιες τις προκηρύξεις. Οι συμπληρωματικές πληροφορίες του ερευνητή για πρόσωπα και γεγονότα υποστηρίζονται από σχετικές βιβλιογραφικές πηγές που προέκυψαν κυρίως από διαδικτυακή έρευνα όπως δημοσιεύματα του τύπου, άρθρα και αποφάσεις, οπτικοακουστικό υλικό (εφόσον είναι διαθέσιμο)

καθώς και από δεδομένα της Παγκόσμιας Βάσης Δεδομένων σχετικά με την τρομοκρατία (National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (U.S.), χ.η.) και αφορούν κυρίως στην ελληνική τρομοκρατία από το 1974 και έως το 2001¹¹⁶.

Οι διευκρινίσεις-αναφορές που αφορούν στον τρόπο με τον οποίο επιλέγει να παρουσιάσει το κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον η οργάνωση, δεν είναι εξαντλητικές αλλά προκύπτουν από το πώς αντιλαμβάνεται η ίδια η οργάνωση τον ιστορικό χρόνο και τα γεγονότα που εγγράφονται σε αυτόν, φωτίζοντας κάθε συγκεκριμένη χρονική περίοδο ανάπτυξης του λόγου της. Ειδικά για ο,τι αφορά στο χρονικό της δράσης της οργάνωσης θα πρέπει να τονιστεί ότι αν και βασικό σημείο αναφοράς είναι η Παγκόσμια Βάση Δεδομένων για την τρομοκρατία, δεν λαμβάνονται υπόψη τα κριτήρια/φίλτρα που υπάρχουν σε αυτή για πληρέστερα αποτελέσματα (επιτυχημένες και αποτυχημένες ενέργειες, ενέργειες που υπάρχει υποψία παρά βεβαιότητα για τους δράστες). Καθώς επίσης τα περιστατικά συμπληρώνονται με σχετική τεκμηρίωση από άλλες πηγές, υπάρχουν αρκετές ασάφειες ως προς την περιγραφή των επιμέρους πληροφοριών (διαφοροποιήσεις στο στόχο, στο χρόνο, στην ονομασία οργανώσεων) με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή μια εξαντλητική και διασταυρωμένη καταγραφή όλων των τρομοκρατικών περιστατικών αυτής της περιόδου. Σκοπός της παρουσίας των τρομοκρατικών περιστατικών ανά έτος είναι περισσότερο η κατανόηση του ευρύτερου πλαισίου της παρουσίας της τρομοκρατίας στην Ελλάδα, μέσα στο οποίο δρα και η οργάνωση «17 Νοέμβρη», μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, παρά η ακριβής αποτύπωση όλων των περιστατικών *per se*.

¹¹⁶ Η συγκεκριμένη βάση δεδομένων αποτελεί την πλέον ολοκληρωμένη προσπάθεια καταγραφής και δημόσιας παρουσίασης των τρομοκρατικών χτυπημάτων σε παγκόσμιο επίπεδο, ενεργή και προσβάσιμη κατά την τρέχουσα χρονική περίοδο.

Τόσο ο τρόπος που κατανοεί η οργάνωση το κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον και τα ιστορικά γεγονότα όσο και το χρονικό της δράσης της σε σχέση με άλλα τρομοκρατικά χτυπήματα παρουσιάζονται υπό τη μορφή χρονολογικού χάρτη (timeline) (Παράρτημα III) του κόσμου, της Ελλάδας και της οργάνωσης «17 Νοέμβρη», προς διευκόλυνση της ανάγνωσης, λόγω του όγκου των πληροφοριών.

Με αυτό τον τρόπο ο αναγνώστης της έρευνας έχει τη δυνατότητα να παρακολουθήσει την εξέλιξη του λόγου της οργάνωσης και την αξιοποίηση των ιστορικών γεγονότων και κοινωνικο-πολιτικών συνθηκών, του παρόντος και του παρελθόντος, από την ίδια, ανεξάρτητα από το αν έχει ίδια γνώση, γενική ή ειδική, των γεγονότων και των πληροφοριών που αναφέρονται στις προκηρύξεις καθιστώντας τον περισσότερο κατανοητό σε νεότερους ερευνητές αλλά και σε ερευνητές άλλων χωρών.

Επίσης, καταγράφονται και παρουσιάζονται στα αποτελέσματα, για κάθε προκήρυξη, οι πηγές και οι αναφορές που χρησιμοποιεί η οργάνωση σχετικά με έννοιες ή αποσπάσματα κειμένων τρίτων και που χρησιμοποιούνται στις προκηρύξεις για τεκμηρίωση του λόγου της. Παράλληλα καταγράφονται και περιλαμβάνονται στα παραρτήματα ως γενικές παρατηρήσεις ενδεικτικά προβλήματα έκφρασης, ορθογραφικά λάθη και διευκρινίσεις σε κάθε προκήρυξη (Παράρτημα IV). Η καταγραφή και παρουσίαση των παραπάνω στοιχείων κρίνεται απαραίτητη για τη λεπτομερή ανάγνωση του σκεπτικού δόμησης του λόγου και της επιχειρηματολογίας της οργάνωσης ενισχύοντας τον ερευνητή στη διαδικασία αποδόμησης του λόγου των προκηρύξεων, στην καλύτερη κατανόηση των ερευνητικών κατηγοριών που προκύπτουν από την ανάλυση και στην αναδόμηση του λόγου τους με εκείνα τα στοιχεία που είναι κυρίαρχα και που συνθέτουν την τρομοκρατική τους ρητορική. Τονίζεται σε αυτό το σημείο ότι η καταγραφή των παραπάνω στοιχείων των

προκηρύξεων προέκυψε ως αναγκαιότητα από τον ίδιο τον ερευνητή για την αναλυτική προσέγγιση των προκηρύξεων, εστιάζεται μόνο στο επίπεδο της περιγραφής, κατέχει συμπληρωματικό ρόλο στα ερευνητικά δεδομένα και στην κατανόηση των αποτελεσμάτων. Περαιτέρω, δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση απόπειρα γλωσσολογικής ή μορφολογικής επεξεργασίας των κειμένων.

Σε ο,τι αφορά στην κωδικοποίηση των προκηρύξεων αυτή ακολουθεί την πορεία ανάπτυξης του κάθε κειμένου ξεχωριστά και παράλληλα ως ενιαία ερμηνευτική μονάδα ενώ σε κάθε προκήρυξη κρατούνται Memo σημειώσεων για την ανάπτυξη συγκεκριμένων εννοιών σε ο,τι αφορά στο περιγραφικό και σημασιολογικό περιεχόμενο των κωδίκων και κατηγοριών.

Οι κώδικες που διαμορφώνονται, αφορούν σε περιγραφικούς (descriptive) που εξάγονται είτε από το κείμενο είτε από τον ερευνητή, σε εμπειρικούς που εξάγονται από το ίδιο το κείμενο στα πλαίσια της ανάλυσης και σε εννοιολογικούς (conceptual) που αφορούν σε θεωρητικές αναγωγές και γνωστικά σχήματα. Με την πρόοδο της ανάλυσης οι παραπάνω κώδικες οργανώνονται σε οικογένειες (families) προκειμένου να αναζητηθεί και να τεκμηριωθεί η οριζόντια και κάθετη συσχέτισή τους τόσο στο εσωτερικό της κάθε οικογένειας κωδίκων όσο και μεταξύ διαφορετικών εννοιολογικών οικογενειών.

Επίσης, σε κάθε προκήρυξη εσωτερικά αλλά και μεταξύ τους διαδοχικά διαμορφώνονται υπερσύνδεσμοι (hyperlinks) σχέσεων, όπου αυτό κρίνεται σκόπιμο από τον ερευνητή, σχετικά με την ανάπτυξη του λόγου σε διάφορα σημεία του κειμένου όπως για παράδειγμα η 2η Προκήρυξη υποστηρίζει την 1η Προκήρυξη δηλαδή η Ανακοίνωση της οργάνωσης υποστηρίζει την Ανάληψη Ευθύνης της οργάνωσης.

Τονίζεται δε ότι η παραπάνω αναλυτική διαδικασία επιτρέπει τη διερεύνηση και ανάδειξη πιθανών αντιφάσεων που αναδεικνύονται από τα κείμενα των προκηρύξεων οι οποίες μπορούν να αναδείξουν σημαντικές λεπτομέρειες σε ο,τι αφορά στη δράση της οργάνωσης όπως στη 2^η Προκήρυξη της οργάνωσης το απόσπασμα «Μας αποκαλούν "στυγνούς εγκληματίες", λένε ότι δράσαμε με τρόπο "επαγγελματικό". Κάνουν διάφορες βαρύγδουπες "αναλύσεις", για να αποδείξουν ότι δράσαμε όπως οι άνδρες των μυστικών υπηρεσιών (τρεις σφαίρες κτλ). Κι όλα αυτά για να μην πουν το απλό πράγμα ότι απλοί λαϊκοί αγωνιστές μπορούν να χτυπήσουν το πανίσχυρο αρχηγό της CIA με σχετικά απλά μέσα και με στοιχειώδη οργάνωση.» φαίνεται να διαψεύδεται από άλλα αποσπάσματα που ακολουθούν όπως «Κατά συνέπεια έπρεπε να διαλέξουμε έναν τρόπο δράσης που να αποκλείει ακόμη και το τυχαίο τραυματισμό αυτών των δυο η οποιουδήποτε άλλου περαστικού, να αποκλείει κάθε άσκοπη αιματοχυσία, θέλαμε να γίνει η ενέργεια καθαρά, αποτελεσματικά. Γι' αυτό αποκλείσαμε άλλους τρόπους ενέργειας που για μας θαταν πιο εύκολοι -όπως το να ρίξουμε μία βόμβα ή χειροβομβίδα ή να ρίξουμε μία ριπή μέσα απ' τ' αυτοκίνητο. Σ' αυτές τις περιπτώσεις όμως θα μπορούσαν να χτυπηθούν οι άλλοι δυο ή και περαστικοί. Γι' αυτό προτιμήσαμε να πάρουμε περισσότερα ρίσκα, σταματώντας και κατεβαίνοντας απ' τ' αυτοκίνητο. Κι όχι γιατί είμαστε "επαγγελματίες" ή "επιστήμονες" όπως διατείνονται οι πάνσοφοι αστυνόμοι του Γκίκα.»

Κατά το πρώτο στάδιο της κωδικοποίησης των κειμένων και ειδικότερα στην 5^η και 7^η Προκήρυξη, που είναι περισσότερο αναλυτικές και πλούσιες σε λεκτικό όγκο φαίνεται να αναδεικνύεται η διαμόρφωση της επικοινωνιακής μεθόδου της οργάνωσης μέσα από μηνύματα άμεσου και έμμεσου λόγου (1ο πρόσωπο πληθυντικού, 3ο πρόσωπο πληθυντικού, αιτιατική, πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις κλπ.) σε διαφορετικούς αποδέκτες.

Με την ολοκλήρωση των 10 πρώτων προκηρύξεων της οργάνωσης πραγματοποιήθηκε εκ νέου αξιολόγηση των αρχικών κωδίκων έτσι ώστε να επιτευχθεί η αποφυγή πολλών περιγραφικών κωδίκων και να αναδειχθεί η δημιουργία εννοιολογικών κωδίκων που διευκολύνουν και τεκμηριώνουν τη διαμόρφωση θεωρητικού πλαισίου και υποθέσεων. Με αυτό τον τρόπο οι πρώτες 10 προκηρύξεις αποτέλεσαν κατά κάποιο τρόπο «το πιλοτικό» μέρος της έρευνας για την καλύτερη κατανόηση της μεθοδολογίας της Θεμελιωμένης θεωρίας.

Εν συνεχεία η ανάλυση πραγματοποιήθηκε στο υπόλοιπο τμήμα των προκηρύξεων. Η επανακωδικοποίηση των προκηρύξεων για αξιολόγηση του πρώτου επιπέδου των κωδίκων πραγματοποιήθηκε από την 11η έως και την 77^η Προκήρυξη. Σε αυτό το στάδιο της έρευνας κρίθηκε σκόπιμο να εξεταστεί η εξέλιξη της οργάνωσης και της διαδικασίας ιδεολογικοποίησης που επιχειρεί με χρονικό σημείο αναφοράς την κατά δήλωσή της έναρξη, παύση και επανα-ενεργοποίηση της δράσης της και εν συνεχεία τις διαφορετικές εκλογικές αναμετρήσεις μέχρι το 2001. Έτσι δημιουργούνται 8 χρονολογικές περιόδους ανάπτυξης λόγω της οργάνωσης: 1^η περίοδος 1975-1981, 2^η περίοδος 1983-1985 μετά την άρση της παύσης της το 1983 και έως τις εκλογές της 2/6/1985, 3^η περίοδος 1985-1989 μετά τις εκλογές της 2/6/1985 και έως τις εκλογές της 18/6/1989, 4^η περίοδος 1989-1990 μετά τις εκλογές της 18/6/1989 και έως τις εκλογές της 8/4/1990, 5^η περίοδος 1990-1992 μετά τις εκλογές της 8/4/1990 και έως τις εκλογές της 10/10/1993, 6^η περίοδος 1993-1995 μετά τις εκλογές της 10/10/1993 και έως τις εκλογές της 22/9/1996, 7^η περίοδος 1998-2000 μετά τις εκλογές της 22/9/1996 και έως τις εκλογές της 9/4/2000 και 8^η και τελευταία περίοδος 2000-2001 μετά τις εκλογές της 9/4/2000 και έως την εξάρθρωσή της από τις αρχές. Θεωρώντας ότι η οργάνωση είχε συνεχή παρουσία στη μεταπολιτευτική Ελλάδα από το 1975 και ύστερα, κρίθηκε αναγκαία η ανάδειξη

του λόγου της με βάση τις εκλογικές αναμετρήσεις μετά τη συνέχιση της δράσης της το 1985 παρά σύμφωνα με τις διαφορετικές κυβερνήσεις (ΠΑ.ΣΟ.Κ., Ν.Δ., Κυβέρνηση συνεργασίας), τους πολιτικούς ηγέτες και την κριτική που τους ασκεί μέσα από τις προκηρύξεις της¹¹⁷.

Η παραπάνω χρονική οριοθέτηση του τρομοκρατικού λόγου της επιτρέπει αφενός τη διαμόρφωση ενός έγκυρου πλαισίου, προσφέροντας εξωτερική εγκυρότητα (external validity) όπως προαναφέρθηκε και το οποίο υπάρχει ανεξάρτητα από την οργάνωση ή/και τον παραγόμενο λόγο της και αφετέρου γίνεται περισσότερο κατανοητή η υπόθεση που προκύπτει από την έρευνα ότι η διαδικασία ιδεολογικοποίησης της οργάνωσης φαίνεται να αφορμάται και να στοχεύει περισσότερο στον πολιτικό χώρο του «κέντρου», επιδιώκοντας την μεγαλύτερη αποδοχή παρά στον πολιτικό χώρο της αριστεράς ή δεξιάς αποκλειστικά. Αυτό αναδεικνύεται από τον παραγόμενο λόγο της οργάνωσης που φαίνεται να τείνει πολιτικά, σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους, άλλοτε στην σοσιαλδημοκρατία, άλλοτε στον εθνικισμό, άλλοτε στην αυτονομία και σε θεωρητικές μετεξελίξεις τους, μετατοπίζοντας με έναν ομορπονιστικό τρόπο τη διαδικασία ιδεολογικοποίησης της δικής της πολιτικής ταυτότητας και εξελίσσοντάς την ανάλογα με το κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον.

¹¹⁷ Λαμβάνονται υπόψη μόνο οι εκλογικές αναμετρήσεις που οδήγησαν σε σχηματισμό κυβέρνησης ενώ δεν περιλαμβάνονται τα μεταβατικά διαστήματα (κυβερνήσεις συνεργασίας, οικουμενική) ανάμεσα σε εκλογές, από τις οποίες δεν προέκυψε αυτοδύναμη κυβέρνηση.

Δ. Παρουσίαση Αποτελεσμάτων και Συζήτηση

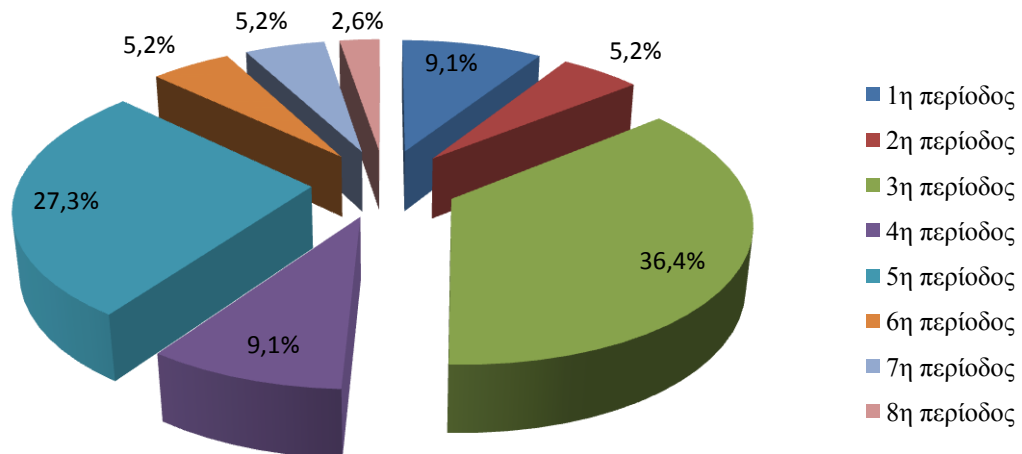
Από την ανάλυση των προκηρύξεων προκύπτουν 8 συνολικά φάσεις-περίοδοι ανάπτυξης του λόγου της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» εκ των οποίων εκείνη που συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό αποστολής προκηρύξεων είναι η 3^η περίοδος 1985-1989 που καλύπτει το χρονικό διάστημα μετά τις εκλογές του 1985 έως τις εκλογές του 1989 (3/6/1985-18/6/1989). Ακολουθεί η 5^η περίοδος 1990-1992 που καλύπτει το χρονικό διάστημα μετά τις εκλογές του 1990 έως τις εκλογές του 1993 (9/4/1990-10/10/1993). Οι χρονιές που η οργάνωση δεν στέλνει προκηρύξεις είναι το 1978, 1979, εν συνεχεία μεταξύ 1981-1983, όπου με δήλωσή της εκ των υστέρων (Προκήρυξη 8^η), αναστέλλει τη δράση της περιμένοντας τις νέες πολιτικές εξελίξεις μετά τις εκλογές του 1981 και την εκλογική επιτυχία του ΠΑ.ΣΟ.Κ., και τέλος το 1996 και το 1997¹¹⁸.

Περίοδοι ανάπτυξης λόγου	Κατανομή Προκηρύξεων	Προκηρύξεις
1 ^η Περίοδος 1975-1981	7	1-7
2 ^η Περίοδος 1983-1985: 1983-2/6/1985	4	8-11
3 ^η Περίοδος 1985-1989: 3/6/1985-18/6/1989	28	12-39
4 ^η Περίοδος 1989-1990: 19/6/1989-8/4/1990	7	40-46
5 ^η Περίοδος 1990-1992: 9/4/1990-10/10/1993	21	47-67
6 ^η Περίοδος 1993-1995: 11/10/1993-22/09/1996	4	68-71

¹¹⁸ «Ειδικά όμως για τις εκλογές τον '81 στη χώρα μας, για λόγους που έχουν σχέση με την ιστορία και τις εμπειρίες του λαϊκού κινήματος στις τελευταίες δεκαετίες, ή πλειοψηφία τουλάχιστον τον 65% ψήφισε υπέρ ενός προγράμματος που μπορεί να μην ήταν βέβαια σοσιαλιστικό, ήταν όμως αναμφισβήτητα και πέρα από λεπτομέρειες και βερμπολιστικές δημαγωγίες, στις βασικές του γραμμές αντιμονοπωλιακό, αντιμπερλιαστικό, δημοκρατικό. Γι' αυτό το λόγο η οργάνωση μας, παρότι δεν πίστευε στην αποτυχία αυτόν του προγράμματος, εντούτοις σεβόμενη τη λαϊκή ετυμηγορία κι εντολή για εφαρμογή του μέσα στα κοινοβουλευτικά νόμιμα πλαίσια, αποφάσισε ν' αναστείλει προσωρινά τη δραστηριότητα της, για να μη δημιουργήσει πρόσθετα εμπόδια.»

7 ^η Περίοδος 1998-2000: 23/9/1996-9/4/2000	4	72-75
8 ^η Περίοδος 2000-2001	2	76-77

Αποστολή Προκηρύξεων ανά περίοδο

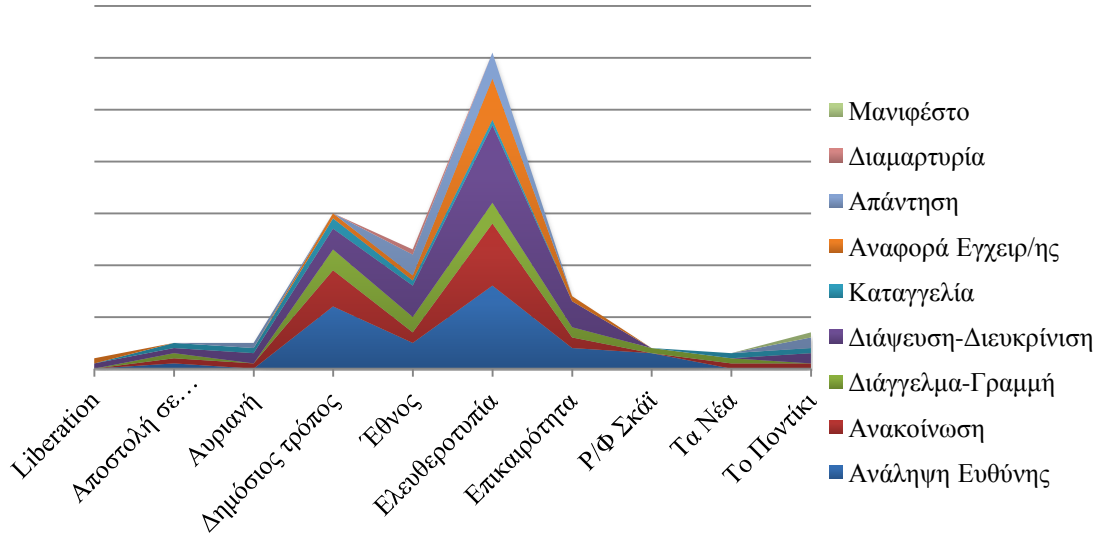

Οι 77 προκηρύξεις εντάχθηκαν σε 2 οικογένειες κειμένων, ανάλογα με το μέσο που επέλεξε η οργάνωση να δημοσιοποιήσει το λόγο της και τον τύπο της προκήρυξης. Για τις ανάγκες της έρευνας επιλέχθηκε η περισσότερο αναλυτική παρουσίαση του τύπου δημοσίευσης της προκήρυξης σε 9 οικογένειες κειμένων και του τρόπου δημοσίευσης σε 10¹¹⁹. Επισημαίνεται εδώ το γεγονός ότι κάθε κείμενο μπορεί να εντάσσεται σε περισσότερους του ενός τύπους προκήρυξης και τρόπους δημοσίευσής του. Αυτή η ανάλυση επιτρέπει την περισσότερο λεπτομερή κατανόηση του μέσου που επιλέγει η οργάνωση για να επικοινωνήσει το λόγο της αλλά και τους

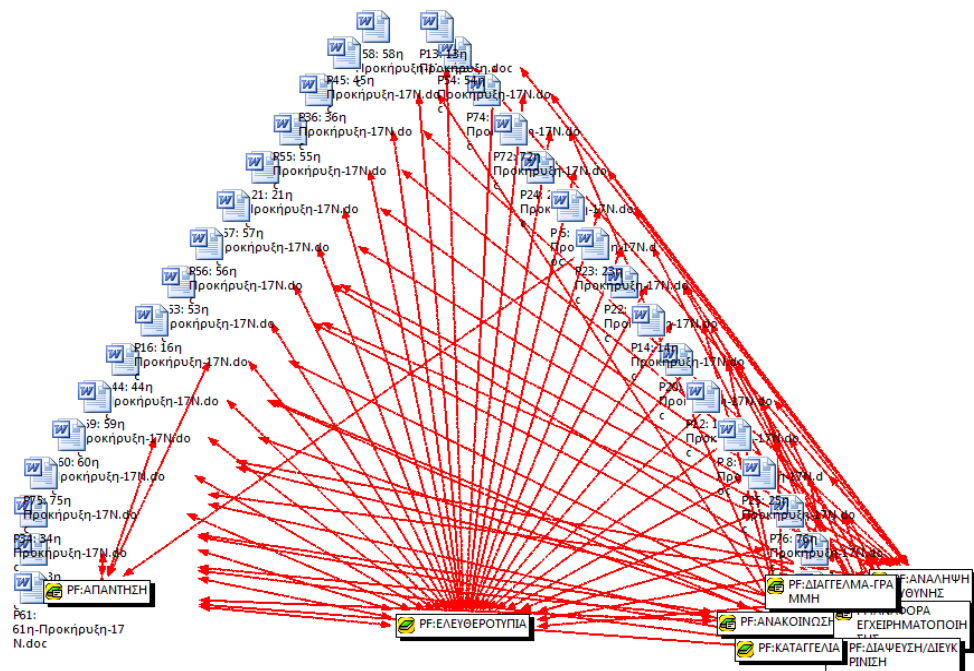
¹¹⁹ Η κατηγοριοποίηση του τρόπου δημοσίευσης βασίστηκε στην αποστολή προκηρύξεων σε συγκεκριμένα μμε (Ρ/Φ Σκάι, Ελευθεροτυπία), στην αποστολή σε περισσότερα μέσα του ενός (σύνολο εφημερίδων) και στην αποστολή με δημόσιο τρόπο (προκηρύξεις που βρέθηκαν στον τόπο της ενέργειας της οργάνωσης ή μοιράστηκαν δημόσια ως φέιγ βολάν όπως η 4^η που αφορά στη δολοφονία του Μάλλιου, η 39^η για τις εκλογές, η 48^η για τους Φιλιππινέζους εργαζόμενους). Η κατηγοριοποίηση του τύπου δημοσίευσης, βασίστηκε στους χαρακτηρισμούς που δίνει η ίδια η οργάνωση σε ορισμένες προκηρύξεις της (μανιφέστο, καταγγελία), στο περιεχόμενο της ίδιας της προκήρυξης ενώ μετά το τέλος της έρευνας λήφθηκε υπόψη και η κατηγοριοποίηση του Pluchinsky (2015).

διαφορετικούς τύπους που της είναι απαραίτητοι προκειμένου να υποστηρίξει την ένοπλη προπαγάνδα της με έντυπη.

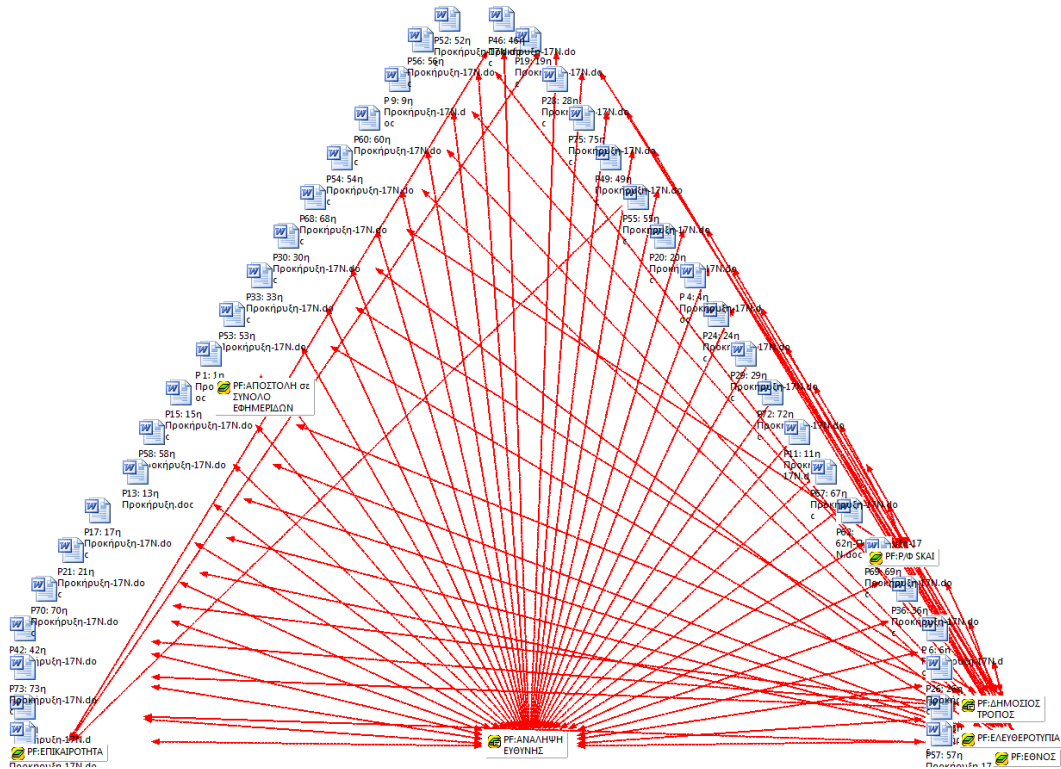
Κατανομή προκηρύξεων ανά τύπο προκήρυξης και τρόπο δημοσίευσης

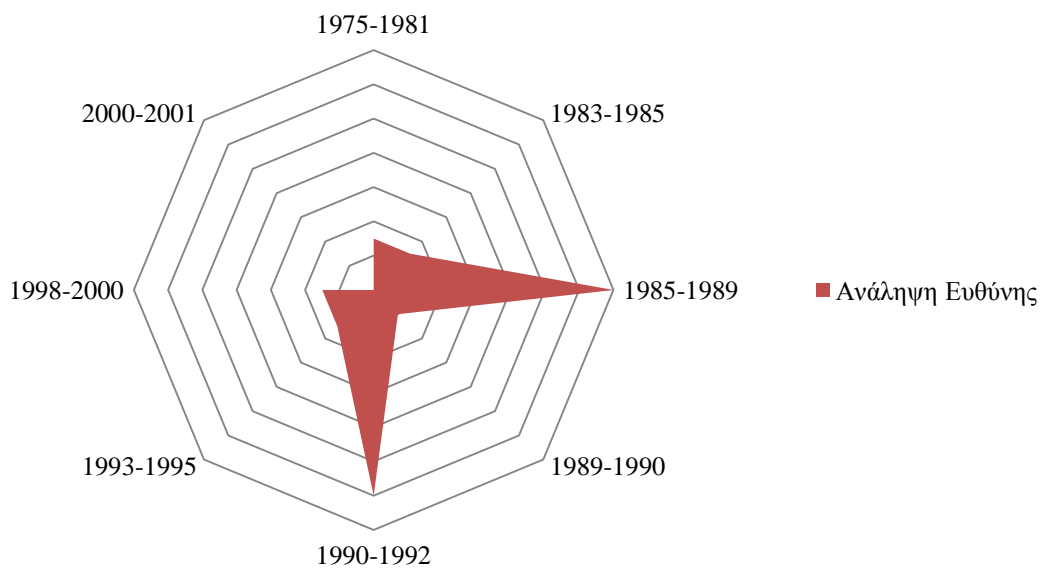
Από την ανάλυση προκύπτει η οργάνωση «17 Νοέμβρη» επιλέγει να αποσταλεί στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» περισσότερες προκηρύξεις απ’ ότι σε άλλα μέσα (32 προκηρύξεις). Οι προκηρύξεις που αποστέλλονται στην «Ελευθεροτυπία» καλύπτουν διαφορετικούς τύπους κειμένων από αναλήψεις ευθύνης μέχρι διαψεύσεις, καταγγελίες και άλλους.

Σε ο,τι αφορά ειδικά στις αναλήψεις ευθύνης η οργάνωση «17 Νοέμβρη» φαίνεται να επιλέγει διαφορετικούς τρόπους επικοινωνίας, κυρίως όμως τις εφημερίδες, ενώ ο κύριος όγκος των προκηρύξεων ανάληψης ευθύνης κατανέμεται πρωταρχικά στην 3^η περίοδο (14 προκηρύξεις) και εν συνεχεία στην 5^η περίοδο (12 προκηρύξεις), με κυβερνήσεις ΠΑ.ΣΟ.Κ. και Ν.Δ. αντίστοιχα.

Ανάληψη Ευθύνης στο χρόνο

A. 1^η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 1-7)

1. Το πολιτικο-κοινωνικό περιβάλλον υπό το πρίσμα της οργάνωσης

Προκήρυξη 1^η

Από το 1974 έως και το 1977, Πρόεδρος και Αντιπρόεδρος των Η.Π.Α. είναι ο Τ. Φόρντ και ο Χ. Κίσσιγκερ Υπουργός Εξωτερικών ενώ το 1975 τελειώνει ο πόλεμος του Βιετνάμ με την επικράτηση των ανταρτών Βιετ Κόνγκ.

Οι πρώτες εκλογές μετά την πτώση της στρατιωτικής δικτατορίας στην Ελλάδα πραγματοποιούνται στις 17/11/1974, ανήμερα της 1^{ης} επετείου της εξέγερσης του Πολυτεχνείου '73. Νικήτρια πολιτική δύναμη αναδεικνύεται η Ν.Δ. (με επικεφαλής τον Κ. Καραμανλή) με δεύτερο κόμμα την Ένωση Κέντρου-Νέες Δυνάμεις (επικεφαλής Γ. Μαύρος), τρίτο κόμμα το ΠΑΣΟΚ (επικεφαλής Α. Παπανδρέου) και τέταρτο την Ενωμένη Αριστερά (ΚΚΕ, ΚΚΕ εσ. και Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά με επικεφαλής τον Η. Ηλιού και γραμματείς τους Χ. Δρακόπουλο και Χ. Φλωράκη)¹²⁰. Τον αμέσως επόμενο μήνα διενεργείται το δημοψήφισμα για τη διατήρηση ή μη της βασιλείας στην Ελλάδα και επιλέγεται η αβασίλευτη δημοκρατία¹²¹.

Στην 1^η επέτειο για την αποκατάσταση της δημοκρατίας (23/07/1975) σημειώνονται εκτεταμένα επεισόδια έπειτα από πορεία οικοδόμων στον κέντρο της Αθήνας. Οι διαδηλωτές στήνουν αυτοσχέδια οδοφράγματα και η κυβέρνηση αντιμετωπίζει την κατάσταση με αστυνομικές δυνάμεις και αύρες¹²². Τον ίδιο μήνα δημοσιεύεται η τελική δικαστική απόφαση που αποδέχεται ότι το έγκλημα εσχάτης

¹²⁰ Βουλή των Ελλήνων (χ.η.-a)

¹²¹ Βουλή των Ελλήνων (χ.η.-b)

¹²² Καβουκίδης (1975)

προδοσίας των πραξικοπηματιών ήταν «στιγμιαίο» και παύει η περαιτέρω δίωξη του πολιτικού προσωπικού της χούντας, η οποία είχε ξεκινήσει έπειτα από σειρά μηνύσεων, όπως του δικηγόρου Α. Λυκουρέζου κατά 104 υπουργών και υφυπουργών της¹²³. Παράλληλα ξεκινούν οι δίκες των πρωταιτίων του στρατιωτικού πραξικοπήματος, των βασανιστών του Στρατού (ΕΑΤ-ΕΣΑ, ΚΕΣΑ) και της Ασφάλειας καθώς και η δίκη για το Πολυτεχνείο. Η δίκη για τους βασανιστές της Ασφάλειας έγινε στη Χαλκίδα όπου κατηγορούμενοι ήταν 15 άτομα μεταξύ των οποίων ο Ε. Μάλλιος και ο Π. Μπάμπαλης. Αρκετοί αφέθηκαν ελεύθεροι όπως και στη δίκη για τα γεγονότα του Πολυτεχνείου¹²⁴.

Το 1975 ξεσπάει εμφύλιος πόλεμος στο Λίβανο μεταξύ Μαρωνιτών χριστιανών και Μουσουλμάνων, ο οποίος θα διαρκέσει μέχρι το 1990 και θα εξελιχθεί σε 3 φάσεις: 1975-1977, 1978-1982 και 1982-1990¹²⁵.

Η 1^η προκήρυξη αναφέρεται ακόμη στις συνθήκες Ζυρίχης-Λονδίνου (1959) που αφορούσαν στην αποχώρηση των Άγγλων από την Κύπρο και την ανάδειξη ανεξάρτητου Κυπριακού κράτους επί πρωθυπουργίας Κ. Καραμανλή. Σε αυτές περιλαμβάνονταν και οι συνθήκες εγγυήσεων που απέτρεπαν τη διχοτόμηση της Κύπρου ή την ένωσή της με άλλο κράτος. Το 1963 έπειτα από σειρά παρασκηνιακών διαβουλεύσεων καθώς και ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ ελληνοκυπρίων-τουρκοκυπρίων οι παραπάνω συνθήκες έπαυσαν να ισχύουν¹²⁶.

Η προκήρυξη αναφέρει «ένα εκατομμύριο» διαδηλωτές που ήταν παρόντες στην επέτειο του Πολυτεχνείου προφανώς εννοώντας την 1^η επέτειο (1974) όπου η

¹²³ Γεροζήσης (1996), Κρεμμυδάς (1984), Σακελλαρόπουλος (2011)

¹²⁴ Κρεμμυδάς (1984)

¹²⁵ Makdisi & Sadaka (2003)

¹²⁶ Πετρόπουλος (2000)

συμμετοχή στην 1^η πορεία μνήμης ήταν πάρα πολύ μεγάλη¹²⁷. Η αναφορά στην «φιλευθεροποίηση του Παπαδόπουλου» είχε να κάνει με την προσπάθεια του δικτάτορα να κρατηθεί στην εξουσία με την υιοθέτηση ενός «δημοκρατικού» πολιτικού και κοινωνικού περιβάλλοντος (κατάργηση της βασιλείας, αμνήστευση των πολιτικών κρατουμένων, διαμόρφωση νέου Συντάγματος και άλλες πράξεις) και υπό το καθεστώς της πίεσης εντός και εκτός Ελλάδος¹²⁸.

Η υπόμνηση γεγονότων αφορά σε εκείνα της δεκαετίας του '50 και του '60 όπως την εκτέλεση του Ν. Μπελογιάννη, ηγετικού στελέχους του ΚΚΕ, το 1952 στην περίοδο της διακυβέρνησης Ν. Πλαστήρα. Η δίκη και εκτέλεση του Ν. Μπελογιάννη σε μια στιγμή που οι προσπάθειες για χάραξη ενωτικής πολιτικής στην μετεμφυλιακή Ελλάδα προκάλεσαν έντονες αντιδράσεις και διαμαρτυρίες στο εξωτερικό στους χώρους τόσο της πολιτικής όσο και των γραμμάτων και τεχνών. Οι εκλογές «βίας και νοθείας» του 1961 αφορούν στην αμφισβήτηση του αποτελέσματος των εκλογών του ίδιου έτους από τον Γ. Παπανδρέου, ηγέτη της «Ένωσης Κέντρου» και την κήρυξη, από πλευράς του, του «Ανένδοτου Αγώνα». Η «Ένωση Κέντρου» κερδίζει αυτοδύναμα τις εκλογές στις 16/02/1964 αλλά η κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου, που θα σχηματισθεί, εξαναγκάζεται σε παραίτηση έπειτα από σύγκρουση με τα ανάκτορα για θέματα άσκησης αμυντικής πολιτικής. Ακολουθεί περίοδος πολιτικής αστάθειας μέχρι το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1967¹²⁹.

Προκήρυξη 2^η

Η εισβολή στην Αμερικάνικη πρεσβεία, για την οποία γίνεται λόγος στη 2^η προκήρυξη, επιχειρήθηκε στις 21/04/1975 κατά τη διάρκεια μεγάλης αντιχουντικής

¹²⁷ Ορφανουδάκης (2010)

¹²⁸ Ρήγος (2013)

¹²⁹ Βουλή των Ελλήνων (2008)

πορείας. Κατά δήλωση της αστυνομίας οι διαδηλωτές ήταν περίπου 150.000 και το ΕΚΚΕ επικεφαλής εκείνων που σταμάτησαν μπροστά στην πρεσβεία.¹³⁰ Η αναφορά στα γεγονότα της Βιέννης αφορά στην επίθεση στα γραφεία του ΟΡΕC (Organization of the Petroleum Exporting Countries) από το Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PFLP), κατά τη διάρκεια συνόδου στη Βιέννη (21/12/1975) με ομήρους και απαχθέντες. Επικεφαλής της επίθεσης ήταν ο τρομοκράτης «Κάρλος»¹³¹.

Προκήρυξη 4^η

Για την αναφορά στη δίκη των βασανιστών στη Χαλκίδα και το αποτέλεσμά της, έχει γίνει μνεία στο ιστορικό πλαίσιο της 1^{ης} προκήρυξης.

Ο «αντεργατικός νόμος 300» που συζητείται σε αυτή την προκήρυξη αφορά στον νόμο 330/1976 που περιόριζε τις συνδικαλιστικές ελευθερίες και το δικαίωμα στην απεργία. Στις 24/05/1976 κηρύσσεται 48ωρη απεργία ενάντια στην εφαρμογή του ενώ στις 25/05/1976, κατά τη διάρκεια διαδήλωσης, παρασύρεται και σκοτώνεται από αύρα παρευρισκόμενος. Οι συγκρούσεις συνεχίζονται με πολλούς τραυματίες και συλληφθέντες, ενώ τα κόμματα της αντιπολίτευσης κάνουν λόγο για προβοκάτσια. Έπειτα και από την απόπειρα εισβολής στην Αμερικάνικη πρεσβεία τον προηγούμενο χρόνο στοχοθετούνται και διώκονται στελέχη της εξω-κοινοβουλευτικής αριστεράς¹³².

Ο Νίκος Ψαρουδάκης στον οποίο αναφέρεται η προκήρυξη ήταν ιδρυτής του Κινήματος «Χριστιανικής Δημοκρατίας». Στη μεταπολίτευση δημοσίευσε άρθρο του στην εφημερίδα «Χριστιανική» με τίτλο «Διαρκές το δικό σας έγκλημα κύριοι αεροπαγίτες» μετά το βούλευμα του Αρείου Πάγου ότι το στρατιωτικό πραξικόπημα

¹³⁰ ΕΡΤ (1975b)

¹³¹ Ensalaco (2008)

¹³² "1976: Απαγορεύεται η ... πάλι των τάξεων!" (2000), Κουτροβίδης (2012), Μπελαντής (1996)

του 1967 ήταν στιγμιαίο έγκλημα αντί διαρκές, με αποτέλεσμα τη σύλληψή του. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας εξορίστηκε στην Γυάρο για τα άρθρα που δημοσίευσε στην εφημερίδα με αποτέλεσμα αυτή να κλείσει για το υπόλοιπο της χουντικής περιόδου¹³³.

Την παραμονή της πρωτομαγιάς (30/04/) του 1976 μαθητής και μέλος της «Κομμουνιστικής Οργάνωσης Μαχητής», κατά τη διάρκεια αφισκοκόλλησης, που θεωρούνταν παράνομη, στην Πλ. Κοτζιά, παρασύρεται και σκοτώνεται στην προσπάθειά του να ξεφύγει από την αστυνομία¹³⁴. Την επόμενη ημέρα σκοτώνεται σε τροχάιο δυστύχημα (01/05/1976) ο ανεξάρτητος βουλευτής Α. Παναγούλης, λίγο πριν προλάβει να δημοσιεύσει στοιχεία σχετικά με τα αρχεία της Ε.Σ.Α. και τις διασυνδέσεις της χούντας με εν ενεργεία πολιτικούς της μεταπολιτευτικής περιόδου. Οι κρατικές αρχές εξετάζουν και το ενδεχόμενο της δολοφονίας για πολιτικούς λόγους αλλά η υπόθεση αυτή εγκαταλείπεται ελλείψει στοιχείων. Ο «φάκελος Ε.Σ.Α.» με το αρχείο του Α. Παναγούλη δεν δημοσιεύεται ποτέ¹³⁵.

Αναφορά γίνεται, επίσης, σε τέσσερα ονόματα βασανιστών τρεις από τους οποίους ήταν κατηγορούμενοι στη δίκη της Χαλκίδας (Ε. Μάλλιος, Π. Μπάμπαλης και Κ. Καραπαναγιώτης). Κατά τη διάρκεια της χούντας ο Ε. Μάλλιος ήταν Προϊστάμενος Γενικής Ασφάλειας Αθηνών, ο Π. Μπάμπαλης ήταν Διευθυντής Υπηρεσίας Παρακολουθήσεων της Ασφάλειας Αθηνών, ο Κ. Καραπαναγιώτης ήταν αστυνόμος Α' και Προϊστάμενος του Σπουδαστικού της Ασφάλειας και ο Β. Λάμπρου ήταν αστυνόμος και Υπεύθυνος Εθνικής Ασφάλειας. Από τα τέσσερα παραπάνω ονόματα τις μεγαλύτερες ποινές είχαν οι Ε. Μάλλιος και Π. Μπάμπαλης.

¹³³ Κρεμμυδάς (1984), Χριστιανική (χ.η.)

¹³⁴ Ιός (1996ε)

¹³⁵ Βασιλειάδου (2013)

Όσοι καταδικάστηκαν άσκησαν έφεση και αφέθηκαν ελεύθεροι ή εξαγόρασαν χρηματικά τις ποινές τους¹³⁶. Ο Π. Μπάμπαλης θα δολοφονηθεί στις 31/01/1979 από την τρομοκρατική οργάνωση «Ιούνης '78».

Τα κτήρια της οδού Μπουμπουλίνας (αριθμός οδού 18 και 20-22) που γίνονταν τα βασανιστήρια επί χούντας και αναφέρονται στην προκήρυξη στέγαζαν μέχρι τη δεκαετία του 1970 την Κ.Υ.Π. και την Υποδιεύθυνση Γενικής Ασφάλειας¹³⁷. Η Μεσογείων ως τόπος βασανιστηρίων είναι πιθανό να αφορά στο Ειδικό Κέντρο Νάτο το οποίο βρισκόταν, εκείνη την εποχή, στην οδό Μεσογείων¹³⁸.

Το 1976 αρχίζουν οι προενταξιακές διαδικασίες για την είσοδο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα¹³⁹.

Προκήρυξη 5^η

Μετά την αναγκαστική παραίτηση του Γ. Παπανδρέου το 1965 και την αποκάλυψη, εκ μέρους του, των συνωμοτικών κινήσεων στο στρατό (σχέδιο «Περικλής» για διεξαγωγή εκλογών βίας και νοθείας το 1967) ως και την αποδοθείσα σ' αυτόν κατηγορία ότι υποκινεί την ανατροπή της υφιστάμενης πολιτειακής κατάστασης (υπόθεση «Ασπίδα» - Αξιωματικοί Σώσατε Πατρίδα, Ιδανικά, Δημοκρατία, Αξιοκρατία), ξεκινά ο 2^{ος} «ανένδοτος αγώνας» κατά της μοναρχικής αυταρχικότητας. Με βασικό σύνθημα το «ένα-ένα-τέσσερα», που παρέπεμπε στο ακροτελεύτιο άρθρο 114 του τότε ισχύοντος συντάγματος στο οποίο αναφερόταν ρητά ότι η τήρησή του εξαρτάται από τον ίδιο τον πολίτη, πραγματοποιούνται μαζικές διαδηλώσεις και κινητοποιήσεις (Ιουλιανά 1965). Στη διαδήλωση της

¹³⁶ Doadim44 (2011), Κρεμμυδάς (1984)

¹³⁷ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (χ.η.)

¹³⁸ Κατρής (1974)

¹³⁹ Υπουργείο Εξωτερικών (2010)

21/07/1965 σκοτώνεται από την αστυνομία ο φοιτητής, Σωτήρης Πέτρουλας. Ο Σ. Πέτρουλας γίνεται λαϊκός ήρωας όπως νωρίτερα είχε γίνει και ο βουλευτής της Ε.Δ.Α., Γ. Λαμπράκης, που δολοφονήθηκε στις 22/05/1963, από άτομα της παρακρατικής οργάνωσης «Καρφίτσα»¹⁴⁰.

Στις 17/05/1967, στην αρχή της στρατιωτικής δικτατορίας, δολοφονείται στην προσπάθειά του να καταφύγει στην Κύπρο, ο συνήγορος κατηγορίας της οικογένειας Σ. Πέτρουλα και συνήγορος υπεράσπισης στη δίκη της υπόθεσης «ΑΣΠΙΔΑ», Ν. Μανδηλαράς¹⁴¹.

Η δήλωση Δρακόπουλου, η οποία αναφέρεται στην 5^η προκήρυξη της «17 Νοέμβρη», αφορά στη δήλωση του Χ. Δρακόπουλου του ΚΚΕ εσωτερικού για την 1^η ημέρα της κατάληψης του Πολυτεχνείου το 1973. Η δήλωση είχε ως εξής: «*Η εξέλιξη στον τόπο μας έχει περιέλθει σε λεπτό σημείο. Παράλληλα στο ευρύτατο δημοκρατικό ενωτικό κίνημα που αξιώνει την είσοδο στη δημοκρατική ομαλότητα, σκοτεινές δυνάμεις εργάζονται για να φράξουν το δρόμο προς την κατεύθυνση αυτή και οργανώνουν προκλήσεις για να δικαιολογήσουν την επιβολή στρατοκρατικών μέτρων...*»¹⁴².

Το Φλεβάρη του 1968 διασπάται το ΚΚΕ σε ΚΚΕ και ΚΚΕ εσωτερικού. Η διάσπαση επικυρώθηκε στη Βουδαπέστη της Βουλγαρίας, στη 12^η ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ¹⁴³.

¹⁴⁰ Βουλή των Ελλήνων (1952, 2008), Οικονομίδης (2013), Χαραλαμπίδης (2014)

¹⁴¹ ΕΡΤ (1996)

¹⁴² Το απόσπασμα αναφέρεται στην έκδοση της «Πανσπουδαστικής, φ. 8» (Ιός, 2004α, παρ. 13)

¹⁴³ Ιός (2008), Νεολαία Συνασπισμού (χ.η.), Τρακόσας (2009)

Η χρονολογία του Φεβρουαρίου του 1975 αφορά στο «πραξικόπημα της πυτζάμας» όπου άτομα της χούντας σε συνεργασία με στρατιωτικούς επιχείρησαν αποτυχημένα να πραγματοποιήσουν εκ νέου πραξικόπημα στην Ελλάδα¹⁴⁴.

Κατά τη διάρκεια των εκδηλώσεων για τη δεύτερη επέτειο του Πολυτεχνείου, η πορεία καταλήγει στην Πλ. Συντάγματος έπειτα από σχετική απαγόρευση της κυβέρνησης να φτάσει στην Αμερικάνικη πρεσβεία, σε αντίθεση με τις πολιτικές νεολαίες.

Όπως περιγράφεται σε σχετικό δημοσίευμα του «Ιού» της «Ελευθεροτυπίας», έπειτα από την απόπειρα εισβολής διαδηλωτών στην Αμερικάνικη πρεσβεία και τα επεισόδια το 1976 για τον αντεργατικό νόμο 330, διώχθηκαν σειρά ατόμων της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς:

« η δίωξη της ηγεσίας του ΕΚΚΕ για την επίθεση διαδηλωτών της οργάνωσης στην αμερικάνικη πρεσβεία (21/4/1975). Καταδικασμένοι πρωτόδικα σε 18,4 μήνες για ηθική αυτουργία στον τραυματισμό 19 αστυνομικών και φθορές στο κτίριο, οι Χρ.Μπίστης, Α.Φιλίνη και Π.Στάγκος αθωώνονται από το Εφετείο στις 8/1/76.*

** η δίωξη 23 στελεχών της άκρας αριστεράς για τις εργατικές ταραχές της 25ης Μαΐου 1976 κατά του ν.330. Οι 14 που φτάνουν στο δικαστήριο τον Οκτώβριο της ίδιας χρονιάς κάτω από δρακόντεια μέτρα ασφαλείας (απαγόρευση συγκεντρώσεων σε όλη την Αθήνα όσο διαρκεί η δίκη), αθωώνονται επίσης πανηγυρικά, παρόλο που υπερασπίζονται πολιτικά την αντίσταση των διαδηλωτών απέναντι στα ΜΑΤ»¹⁴⁵.*

Στις 30/03/1976 πραγματοποιείται απεργία διάρκειας των εργατών του εργοστασίου «Σκαλιστήρη» στην Εύβοια, ενάντια στις μαζικές απολύσεις (1974-

¹⁴⁴ Ιός (2002), Ρουμπάνης (2013)

¹⁴⁵ Ιός (1996d, παρ. 8)

1976)¹⁴⁶. Αρχές του 1977 πραγματοποιείται η επαναληπτική δίκη για τα γεγονότα του Πολυτεχνείου 1973 με επί της ουσίας αθώωση των εμπλεκομένων με υψηλόβαθμη θέση¹⁴⁷.

Η δεύτερη εθνική εκλογική αναμέτρηση του Νοεμβρίου του 1977 (20/11/1977) αναδεικνύει σε πρώτο κόμμα της Βουλής τη ΝΔ (επικεφαλής Κ. Καραμανλής) ενώ ακολουθούν το ΠΑΣΟΚ (επικεφαλής Α. Παπανδρέου), η Ένωση Δημοκρατικού Κέντρου (Γ. Μαύρος), ΚΚΕ (επικεφαλής Χ. Φλωράκης), Εθνική Παράταξη (επικεφαλής Σ. Στεφανόπουλος), Συμμαχία Προοδευτικών & Αριστερών Δυνάμεων (επικεφαλής Η. Ηλιού) και Κόμμα Νεοφιλελευθέρων (επικεφαλής Κ. Μητσοτάκης)¹⁴⁸.

Μεταξύ των ονομάτων που παρατίθενται στην επιχειρηματολογία αυτής της προκήρυξης είναι εκείνο του Σαλβαδόρ Αλιέντε, του πρώτου σοσιαλιστή Προέδρου της Χιλής, την περίοδο 1970-1973. Ο Αλιέντε προσπάθησε να υλοποιήσει ένα ειρηνικό πέρασμα στο σοσιαλισμό με παράλληλο εκδημοκρατισμό της κοινωνίας μέσα από μια διευρυμένη συμμαχία με τους αριστερούς πολιτικούς φορείς, εθνικοποιώντας τα εργοστάσια και εκσυγχρονίζοντας τη δημόσια διοίκηση¹⁴⁹. Το σοσιαλιστικό μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα του Αλιέντε διακόπηκε βίαια από το στρατιωτικό πραξικόπημα του στρατηγού Α. Πινοσέτ και την πολιορκία του κοινοβουλίου από το στρατό, στις 11/09/1973.

Ένα ακόμη όνομα που αναφέρεται είναι εκείνο του Ι. Ντάβου, στρατηγού που συνέβαλε στην ανατροπή της ελληνικής χούντας και στον εκδημοκρατισμό του

¹⁴⁶ Αντωνόπουλος (1977)

¹⁴⁷ Κρεμμυδάς (1984)

¹⁴⁸ Βουλή των Ελλήνων (χ.η.-α)

¹⁴⁹ Allende (1970)

στρατού, θήτευσε ως αρχηγός ΓΕΕΘΑ (1976-1980) και το 1980 ανέλαβε Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας¹⁵⁰.

Το όνομα του Ευστάθιου Μπλέτσα αφορά στον Εισαγγελέα Αρείου Πάγου που το 1976 άσκησε πειθαρχική δίωξη κατά των 3 εφετών του Συμβουλίου Εφετών που δεν ενέκριναν την έκδοση του Ρ. Πόλε, μέλους της τρομοκρατικής οργάνωσης «Φράξια Κόκκινος Στρατός» (RAF) στη Γερμανία, με την επιχειρηματολογία του πολιτικού εγκλήματος. Ο Ρ. Πόλε είχε αφεθεί ελεύθερος από τις γερμανικές φυλακές αλλά το γερμανικό κράτος ζητούσε από την Ελλάδα, στην οποία είχε καταφύγει, την έκδοσή του. Τελικά ο Πόλε εκδόθηκε στη Γερμανία με απόφαση του Αρείου Πάγου¹⁵¹.

Ο Σαντιάγο Καρίγιο υπήρξε ο μακροβιότερος Γενικός Γραμματέας του ΚΚ Ισπανίας και θεωρήθηκε ηγετικός θεωρητικός του Ευρωκομμουνισμού¹⁵².

Ο Πρωθυπουργός Καρέρο Μπλάνκο υπήρξε ο διάδοχος του στρατηγού Φράνκο στην κυβέρνηση της Ισπανίας και δολοφονήθηκε το 1973 από την ισπανική τρομοκρατική οργάνωση ΕΤΑ¹⁵³.

Τέλος, ο Σάββας Κωνσταντόπουλος υπήρξε εκδότης της εφημερίδας «Ελεύθερος Κόσμος», ο οποίος δικάστηκε το 1977 και αργότερα το 1981 για διασπορά ψευδών ειδήσεων. Θεωρήθηκε στη περίοδο της μεταπολίτευσης «θεωρητικός της χούντας» αν και στο παρελθόν ανήκε στο χώρο των Αρχαιομαρξιστών, από τον οποίο αποχώρησε αργότερα. Στις αρχές της μεταπολιτευτικής περιόδου είχε δημοσιεύσει απόψεις σχετικά με υποχωρήσεις του Κ. Καραμανλή προς την αριστερά και πληροφορίες

¹⁵⁰ Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (χ.η.-d), Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας (χ.η.-a), Ρωμαιοί (2008)

¹⁵¹ Σαρτζετάκης (1976)

¹⁵² Preston (2012)

¹⁵³ Douglass & Zulaika (1990)

σχετικά με υποθετικό κίνδυνο οργανωμένης επίθεσης της άκρας αριστεράς μετά τις εκλογές του 1974¹⁵⁴.

Προκήρυξη 6^η

Σύμφωνα με δημοσιεύματα του τύπου τα MAT (Μονάδες Αποκατάστασης Τάξης) δημιουργήθηκαν το 1974, μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, με Υπουργική απόφαση, χωρίς ειδικό νόμο. Η οργάνωση του ειδικού σώματος της αστυνομίας πραγματοποιήθηκε από τον αστυνόμο Η. Ψυχογιό, εκπαιδευμένο στις Η.Π.Α., στη δεκαετία του '60, στη διαχείριση ταραχών (riot control). Το 1978 και με αφορμή την υπόθεση Τσιρώνη αποφασίστηκε άμεσα η δημιουργία του δεύτερου ειδικού σώματος της αστυνομίας, των ΜΕΑ (Μονάδες Ειδικών Αποστολών) πάλι υπό την επίβλεψη του Η. Ψυχογιού¹⁵⁵.

Τον Ιούλιο του 1978 πραγματοποιείται έφοδος της αστυνομίας με ειδικές δυνάμεις στο σπίτι του γιατρού, Β. Τσιρώνη. Ο γιατρός Τσιρώνης είχε ανακηρύξει το σπίτι του στο Π. Φάληρο σε ανεξάρτητο κράτος καλώντας τον κόσμο σε αντίσταση, από μεγάφωνα που είχε τοποθετήσει. Ο γιατρός αυτοκτόνησε κατά την εισβολή των αστυνομικών δυνάμεων ενώ η οικογένειά του θεώρησε ότι ο θάνατός του ήταν αποτέλεσμα δολοφονίας. Ο ίδιος υπήρξε στο παρελθόν γιατρός σε τόπους εξορίας και ιδρυτής, στη μεταπολίτευση, του Ο.Ε.Μ. (Ουδετερόφιλο Ελλαδικό Μέτωπο). Το 1969, έπειτα από αεροπειρατεία σε πτήση της Ολυμπιακής από Αθήνα-Αργίνο, οδήγησε το αεροπλάνο στην Αλβανία. Από εκεί διέφυγε μαζί με την οικογένειά του στη Σουηδία. Οι πολιτικές απόψεις και η δράση του Β. Τσιρώνη αποτυπώθηκαν από τον ίδιο στο «γαλάζιο βιβλίο» του¹⁵⁶. Μετά από το παραπάνω περιστατικό

¹⁵⁴ Κολοβός (2003), Κρεμμυδάς (1984)

¹⁵⁵ Ιός (2004b)

¹⁵⁶ Errands (2009, 23 Απριλίου), Ιός (1996a)

συλλαμβάνεται ο φίλος του Β. Τσιρώνη, Γ. Σκανδάλης ο οποίος κατηγορείται ως υπαρχηγός της οργάνωσης Ο.Ε.Μ. Ο Γ. Σκανδάλης είχε βασανιστεί επί χούντας και είχε υποβάλλει μηνύσεις χωρίς όμως αυτές ποτέ να εκδικαστούν. Σκοτώθηκε σε τροχαίο ατύχημα το 1994 ενώ οι συγγενείς του θεώρησαν πιθανή και τη δολοφονία του. Το όνομά του (με την ιδιότητα του μέλους) επανεμφανίστηκε το 2002 κατά τη σύλληψη ατόμων για συμμετοχή στην οργάνωση «17 Νοέμβρη» και κατά τη διάρκεια της σχετικής δίκης¹⁵⁷.

Στα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης εκδηλώνονται σειρά απεργιακών κινητοποιήσεων και συγκρούσεων στους εργοστασιακούς χώρους. Το 1977 χαρακτηρίζεται από την απεργία στα μεταλλεία Μαδέμ-Λάκκο, ιδιοκτησίας Μποδοσάκη στη Χαλκιδική. Το 1978 αρχίζει απεργία στο εργοστάσιο της Ελληνικής Χαλυβουργίας, που θα διαρκέσει 6 μήνες. Το 1979 ξεκινούν απεργιακές κινητοποιήσεις στο εργοστάσιο Πετζετάκη στη Θήβα αλλά και στα ναυπηγεία της Σύρου. Οι εργατικοί αγώνες διεκδικούν καλύτερες συνθήκες εργασίας, πρόληψη των εργατικών ατυχημάτων από την εργοδοσία, αύξηση των μισθών.¹⁵⁸

Στις 9/08/1979 η απαγορευμένη φοιτητική και εργατική διαδήλωση ενάντια στα κυβερνητικά μέτρα λιτότητας καταλήγει σε συγκρούσεις με την αστυνομία και εισβολή των ΜΑΤ στη Νομική που είχαν καταφύγει διαδηλωτές. Λίγους μήνες αργότερα, το ίδιο σκηνικό επαναλαμβάνεται καθώς τα ΜΑΤ εισβάλλουν για δεύτερη φορά στη σχολή έπειτα από φοιτητική διαδήλωση στις 25/10/1979 ενάντια στο νόμο 815/1978 για τις διοικητικές μεταρρυθμίσεις στην παιδεία¹⁵⁹. Οι αντιδράσεις για το

¹⁵⁷ Σ. Θεοδωράκης (2002a)

¹⁵⁸ Μαυροκοκκίνοι (2013), Δούκουρη (χ.η.), "Η απεργία του Πετζετάκη στη Θήβα" (1979), "Πείρα από την 6μηνη απεργία του 1978" (2011)

¹⁵⁹ Ιός (1991)

νέο εκπαιδευτικό νόμο κλιμακώνονται με καταλήψεις σε σχολές και συγκρούσεις πολιτικών νεολαιών που στηρίζουν ή διαφωνούν με αυτές, με αρκετούς τραυματίες, όπως στην περίπτωση του Χημείου Αθηνών μετά την εισβολή της ΚΝΕ για τη λήξη της κατάληψης¹⁶⁰.

Το Μάιο 1979, πραγματοποιούνται βίαιες συγκρούσεις με τα ΜΑΤ στην Αγ. Βαρβάρα μετά από απεργία πείνας μαθητή στην πλατεία της περιοχής, ως αντίδραση στο εκπαιδευτικό σύστημα¹⁶¹.

Στην επέτειο του Πολυτεχνείου το 1979, πραγματοποιήθηκαν συγκρούσεις μεταξύ πολιτικών νεολαιών για την παρουσία τους στο χώρο.

Προκήρυξη 7^η

Την 1^η Ιανουαρίου 1981 η Ελλάδα αποτελεί και επισήμως μέλος της ΕΟΚ.

Η τρίτη εκλογική αναμέτρηση της 18/10/1981 λαμβάνει χώρα με πρώτο κόμμα το ΠΑΣΟΚ (επικεφαλής Α. Παπανδρέου), δεύτερο τη ΝΔ (επικεφαλής Γ. Ράλλης) και τρίτο το ΚΚΕ (επικεφαλής Χ. Φλωράκης). Οι πληροφορίες για τις ενέργειες της ΑΕΓ και των πολυκαταστημάτων αναφέρονται στο Παράρτημα II.

Οι ταραχές στο Μπρίξτον που αναφέρονται σχετίζονται με τις συγκρούσεις στην αντίστοιχη πόλη στο νότιο μέρος του Λονδίνου, τον Απρίλη του 1981 με αποτέλεσμα τραυματισμούς και καταστροφές. Οι συγκρούσεις ξεκίνησαν από το 1980 και σταδιακά κορυφώθηκαν το 1981 με αφορμή περιστατικά ρατσισμού εναντίον έγχρωμων ατόμων της κοινότητας¹⁶².

¹⁶⁰ Καναλιώτης (2010, 22 Δεκεμβρίου)

¹⁶¹ "Αγ. Βαρβάρα - Ο Λαός καταλαμβάνει το δρόμο" (1979)

¹⁶² Keith (1987)

Ο επετειακός εορτασμός του Πολυτεχνείου '73 το 1980, σηματοδότηται από το θάνατο της εργάτριας Σ. Κανελλοπούλου και του Κύπριου φοιτητή Ι. Κουμή από γκλόμπ αστυνομικών, έπειτα από βίαιες συγκρούσεις διαδηλωτών με τα ΜΑΤ, ενώ η πορεία προς την Αμερικάνικη πρεσβεία έχει απαγορευθεί¹⁶³.

Πρέπει σε αυτό το σημείο να αναφερθεί η ύπαρξη ενός επικοινωνιακού και πληροφοριακού περιοδικού, της «Αντιπληροφόρησης», που εκδιδόταν από το Μάιο του 1975 μέχρι το Φεβρουάριο του 1982. Το περιοδικό δεν έχει συγκεκριμένη συντακτική επιτροπή και τα θέματά του αφορούν σε διάφορους αγώνες και κινητοποιήσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Βασικός συνεργάτης της «Αντιπληροφόρησης» υπήρξε και ο Χρήστος Κασσίμης. Στο 12^ο τεύχος-Φλεβάρης 1977, υπάρχει δημοσιευμένη η προκήρυξη της 17N για τη δολοφονία του Μάλλιου, η οποία υποστηρίζεται πολιτικά από το περιοδικό. Εν συνεχεία δημοσιεύονται και άλλες προκηρύξεις του ΕΛΑ (Επαναστατική Ομάδα Χ. Κασίμης), της οργάνωσης Ιούνης 78 που δολοφόνησε τον Μπάμπαλη.¹⁶⁴ Το περιοδικό θεωρήθηκε κατά καιρούς ότι ταυτίζεται με τον ΕΛΑ και τις ένοπλες οργανώσεις και παύει σταδιακά από τον Ιούνιο του 1981 την έκδοσή του. Αξίζει να σημειωθεί ότι κυκλοφορούσε παράνομα, δε διανεμόταν σε περίπτερα και δεν υπήρχε επίσημη έκδοση. Η οργάνωση «17 Νοέμβρη» δεν επέλεξε ποτέ το συγκεκριμένο έντυπο για να στείλει προκηρύξεις της.

2. Τεκμηρίωση και πηγές του λόγου της οργάνωσης

Προκήρυξη 5η

- *«Οι δυο παραπάνω στόχοι ήταν οι ίδιοι που εκφράστηκαν με την σειρά συνθημάτων που δέσποζαν στις πρώτες μετά την 24 Ιούλη 1974 λαϊκές κινητοποιήσεις. Τα συνθήματα αυτά μπήκαν αυθόρμητα απ' τη βάση κι έκφραζαν τα αιτήματα της τιμωρίας των φασιστών, της κάθαρσης του φασιστικού μηχανισμού, του χτυπήματος*

¹⁶³ Ιός (1996c)

¹⁶⁴ *Αντιπληροφόρηση 1977-1978: Τεύχη 12-20: Μια αρχειακή-ιστορική καταγραφή ενός μέρους του επιθετικού πολιτικού λόγου της μεταπολίτευσης* (2003), Ιός (2003b)

των δεσμών εξάρτησης απ' τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό. Κανένα σύνθημα για εκλογές δεν δέσποζε την εποχή εκείνη.»

Σε αυτή την προκήρυξη αναφέρεται για πρώτη φορά από την οργάνωση η λέξη «κάθαρση», η αναφορά της οποίας συνεχίζει και σε επόμενες προκηρύξεις ενώ αποτελεί και τίτλο («Άρχισε η κάθαρση») της 42^{ης} Προκήρυξης ανάληψης ευθύνης για τη δολοφονία του Π. Μπακογιάννη. Η έννοια της κάθαρσης αναφέρεται από τον Αριστοτέλη ως η κατάσταση εξισορρόπησης των συναισθημάτων της λύπησης και του φόβου του θεατή που λαμβάνει χώρα στο αρχαίο ελληνικό θέατρο μέσα από τη διαδικασία της μίμησης γεγονότων. Στον ορισμό της τραγωδίας στο αριστοτελικό έργο «Ποιητική» (1449b) αναφέρεται «*Ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας μέγεθος ἐχούσης, ἢ δυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἐκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἑλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν*». Η κάθαρση ως έννοια έχει απασχολήσει τόσο τον επιστημονικό χώρο (φιλοσοφία, ψυχολογία) όσο και το χώρο των θρησκευίων. Όπως αναφέρει η Collins (1984) επιχειρώντας μια σύγκριση της έννοιας «κάθαρση» στον Αριστοτέλη με την αντίστοιχη αναφορά της στην «Αποκάλυψη» του Ιωάννη, «η τραγωδία διαχειρίζεται τα συναισθήματα του φόβου και της λύπησης, ενώ η αποκάλυψη διαχειρίζεται κυρίως τα συναισθήματα του φόβου και της μνησικακίας» απέναντι στην πολιτική και οικονομική εξουσία της Ρώμης¹⁶⁵. Η κάθαρση στο περιβάλλον της «Αποκάλυψης» προκύπτει «τόσο από τις μεμονωμένες συμβολικές αφηγήσεις όσο και από το σύνολο του κειμένου. Τα αισθήματα του φόβου και της μνησικακίας αναδύονται από τις συνεχείς περιγραφές της καταστροφής των εχθρών των ακροατών-αναγνωστών. Το στοιχείο της καταδίωξης αναπαριστά την παρούσα συγκρουσιακή και απειλητική κατάσταση στην οποία

¹⁶⁵ Collins (1984, σσ. 152-153)

καλούνται οι ακροατές-αναγνώστες να αναγνωρίσουν τους εαυτούς τους. Τα δύο δευτερεύοντα στοιχεία στην επαναλαμβανόμενη πλοκή, η θεία δίκη και η λύτρωση, αναπαριστούν την επίλυση αυτής της κατάστασης: οι διώκτες συντρίβονται από τη θεία οργή και οι διωκόμενοι ανυψώνονται σε ένα νέο λαμπρό τρόπο ύπαρξης»¹⁶⁶.

Παράλληλα σε αυτό το απόσπασμα η οργάνωση αναφέρει ότι εκείνη την περίοδο απουσίαζε το σύνθημα των εκλογών. Σε μια ενδεικτική αναζήτηση πηγών για τη διερεύνηση των κύριων συνθημάτων, εκείνης της περιόδου (Ιούλιος 1974-Απρίλης 1977), προς διευκρίνιση της εικόνας του πολιτικού σκηνικού και των λαϊκών αιτημάτων που παρουσιάζει η οργάνωση παρατηρείται όντως η απουσία συνθήματος εκλογών. Τούτο πιθανόν να οφείλεται στο γεγονός ότι οι πρώτες εκλογές, μετά την πτώση της χούντας, πραγματοποιήθηκαν σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα (Νοέμβριος 1974) και επομένως ένα αντίστοιχο αίτημα-σύνθημα να ήταν άτοπο από τη στιγμή που είχαν ήδη ξεκινήσει οι διαδικασίες αποκατάστασης του δημοκρατικού πολιτεύματος. Από την άλλη πλευρά η ανάδειξη και ταύτιση των συνθημάτων σε κυρίαρχο πολιτικό στόχο παρουσιάζει προβλήματα καθώς τα συνθήματα εκφράζουν συγκεκριμένη συναισθηματική κατάσταση και εκτόνωση σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή, ιδιαίτερα δε σε μια διαδήλωση. Υπάρχει δε η πιθανότητα όσοι πολίτες εκφράζονται με το περιεχόμενο ενός συνθήματος σε μια χρονική στιγμή να αποστασιοποιηθούν από αυτό ή/και να διαφωνήσουν ακόμη, όταν οι κοινωνικές συνθήκες και το πλαίσιο αναφοράς τροποποιηθούν. Μια σύντομη και ενδεικτική παρουσίαση κυρίαρχων συνθημάτων εκείνης της περιόδου αναδεικνύει το θυμό και την επιθετικότητα των πολιτών χωρίς να προβάλλεται όμως προτροπή σε βίαιες ενέργειες: «Δεν έγινε ο Νοέμβρης για τον Καραμανλή», «Νατο-CIA-Ευτυχία» (ως παράφραση του «Νατο, CIA-Προδοσία») και «Λευτεριά, ψωμί, δουλειά», «Κάτω τα

¹⁶⁶ Collins (1984, σελ. 154)

χέρια από τα συνδικάτα»¹⁶⁷ αλλά και εκείνα που καταγράφονται στη διαδήλωση που προηγήθηκε της απόπειρας εισβολής στην Αμερικάνικη Πρεσβεία το 1975 «Γιατί φυλάτε τους φονιάδες», «Αυτοί σκότωσαν τ'αδέρφια μας»-«Αυτοί πούλησαν την Κύπρο μας», «Ο λαός δεν ξεχνά, οργανώνεται νικά», «Αυτοί σκοτώνουν τους λαούς», «Την πρεσβεία σας και μπρος δε σας θέλει ο λαός», «Φονιάδες των λαών Αμερικάνοι»¹⁶⁸.

- «Μια πρώτη αντίρρηση που εκφράστηκε είναι ότι τέτοιες ενέργειες θα προκαλέσουν *χτύπημα της αντίδρασης* και τελικά μόνο αρνητικά αποτελέσματα θα υπάρξουν για το λαϊκό κίνημα.»

Η λέξη «αντίδραση» ιδιαίτερα με τον επιθετικό προσδιορισμό «μαύρη αντίδραση» περιγράφει στα νέα ελληνικά τον ακραίο συντηρητισμό, πρακτικές και πολιτικές άκρας δεξιάς¹⁶⁹. Ως λέξη έχει χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν στον πολιτικό χώρο της αριστεράς για την περιγραφή αντίστοιχων θέσεων και πρακτικών¹⁷⁰ αλλά αναφέρεται επίσης και από τον πολιτικό χώρο της δεξιάς με βάση σχετικά δημοσιεύματα του τύπου¹⁷¹.

- «Γιατί η ουσία του λενινισμού είναι η "συγκεκριμένη ανάλυση μιας συγκεκριμένης κατάστασης" κι όχι η παρουσία τσιτάτων εκτός τόπου και χρόνου πούχουν ειπωθεί για τελείως διαφορετικές καταστάσεις που γίνεται για να εντυπωσιαστούν οι απληροφόρητοι.[...] Μ' αυτά δεν θέλουμε να πούμε ότι η σημερινή Ελλάδα είναι η Ρωσία του 1906, αλλά απ' τα παραπάνω βγαίνουν τα εξής τρία συμπεράσματα: 1) για τον ίδιο τον Λένιν οι ένοπλες ενέργειες που γίνονταν τότε από μικρές ομάδες δεν ήταν επανάληψη της τρομοκρατίας των αναρχικών ή των ναρόντικων, 2) η μέθοδος αυτή δηλαδή οι παρτιζάνικες-αντάρτικες ενέργειες είναι μια μέθοδος δράσης αποδεκτή σε επίπεδο αρχών για τον ίδιο το Λένιν, για τους μαρξιστές, για τους επαναστάτες, 3) το αν πρέπει να

¹⁶⁷ Ελευθεράτος (2012)

¹⁶⁸ Καβουκίδης (1975)

¹⁶⁹ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.)

¹⁷⁰ "Η αντίδραση μιλάει παντού την ίδια γλώσσα!" (2000)

¹⁷¹ Μπόκας (2014)

χρησιμοποιηθούν αντάρτικες ενέργειες εξαρτάται απ' τη συγκεκριμένη κατάσταση, απ' τις συγκεκριμένες συνθήκες.»

Σε αυτό το απόσπασμα η οργάνωση προσπαθεί να τεκμηριώσει τη χρήση ένοπλων ενεργειών στη δημοκρατία μέσα από την αναφορά στην υιοθέτηση παρτιζάνικων ενεργειών από τον ίδιο το Λένιν. Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία ο Λένιν εντάσσει την αξιοποίηση του ένοπλου αντάρτικου αγώνα ως μέσο που ελέγχεται και καθορίζεται από το κόμμα παρά ως αποσπασματική τακτική, διότι το κόμμα ως φορέας του σοσιαλισμού τις εντάσσει στην ευρύτερη ταξική πάλη που κλιμακώνεται χρονικά σε έναν εμφύλιο πόλεμο, τονίζοντας ότι «Ο ανταρτοπόλεμος είναι αναπόφευκτη μορφή αγώνα όταν το μαζικό κίνημα έχει πραγματικά φτάσει τη στιγμή της γενικευμένης εξέγερσης και όταν μεσολαβούν μεγάλα διαστήματα 'ισχυρών εμπλοκών' σε έναν εμφύλιο πόλεμο. [...] Δεν είναι οι αντάρτικες ενέργειες που αποδιοργανώνουν το κίνημα αλλά η αδυναμία του κόμματος που είναι ανίκανο να συμπεριλάβει αυτές τις ενέργειες υπό τον έλεγχό του.[...] Δεν είναι ο ανταρτοπόλεμος που ρίχνει το ηθικό αλλά οι ανοργάνωτες, ανορθόδοξες, μη ενταγμένες στο κομματικό πλαίσιο αντάρτικες ενέργειες»¹⁷².

- «Τέλος, δίπλα στη λέξη τρομοκρατία προσθέτουν και τη λέξη "ατομική", για να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι είμαστε αναρχικοί, γιατί είναι γνωστό ότι μόνο οι αναρχικοί ήσαν το περασμένο αιώνα *υπέρ της ατομικής και ανοργάνωτης*.»

Φαίνεται εδώ να επιχειρείται η ταύτιση του αναρχισμού με βίαιες ενέργειες καθώς γενικεύεται ο όρος «αναρχικός» και ταυτίζεται με πράξεις «προπαγάνδας με τη δράση» του 19^{ου} αιώνα. Όπως όμως τονίζεται στο θεωρητικό τμήμα της παρούσας έρευνας ο αναρχισμός ως θεωρητικό ρεύμα περιλαμβάνει πολλές και διαφορετικές προσεγγίσεις ενώ με βάση τις βιβλιογραφικές πηγές δεν φαίνεται να υιοθετούν

¹⁷² (Lenin, 1906, παρ. 6-8)

απαραίτητα και να νομιμοποιούν πάντα την άσκηση βίας, είτε ατομική είτε συλλογική, στα πλαίσια της ιστορικής του εξέλιξης.

- «Ο ένοπλος λαϊκός στρατός, ο ένοπλος λαός, ο σοσιαλισμός δεν θα δημιουργηθούν από μόνα τους, δεν πρόκειται να μας δοθούν από κανένα, θα πέσουν από τον ουρανό».

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί ότι η έννοια «ένοπλος λαός», η οποία αναπαράγεται και σε επόμενες προκηρύξεις, αναφέρεται και εξηγείται στην ελληνική μετάφραση του βιβλίου «Εγχειρίδιο του αντάρτη των πόλεων» του Κ. Μαριγκέλλα. Αξίζει σε αυτό το σημείο να αναφερθεί ότι σχετική άποψη για την εμπλοκή των πολιτών στη στρατιωτική προετοιμασία αναφέρεται από τη δεκαετία του 1920 και ευρωπαίους στρατιωτικούς όπως ο γερμανός Joachim von Stülpnagel, ο οποίος υποστήριζε ένα είδος στρατιωτικοποίησης της γερμανικής κοινωνίας στη βάση συνεργασίας στρατού και πολιτικής, εν καιρώ ειρήνης όπου αυτή θα αποτελούσε τη φυσική εξέλιξη των προσδοκιών του λαού και την προετοιμασία για έναν επόμενο πόλεμο¹⁷³. Ομοίως ο στρατηγός Max Schwarte, ο οποίος ανέπτυξε ένα στρατιωτικό μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης παρομοιάζοντας τη σημασία των βιομηχανικών εργατών εν καιρώ ειρήνης με εκείνη των στρατιωτών εν καιρώ πολέμου¹⁷⁴. Σχετικές θεωρητικές αναφορές για τη στρατιωτικοποίηση του λαού, αλλά στο πλαίσιο εμπόλεμης κατάστασης, δηλαδή της εκδηλωμένης επανάστασης και του αντιαποικιοκρατικού αγώνα, αναφέρονται επίσης από τον κινέζο ηγέτη Mao Zedong κατά τη διάρκεια της κινεζικής επανάστασης και αργότερα από το στρατηγό Vo Nguyen Giap, στη διάρκεια του πολέμου του Βιετνάμ¹⁷⁵.

¹⁷³ Vardi (2010)

¹⁷⁴ Shannon (2014)

¹⁷⁵ C. Johnson (1968)

Προκήρυξη 6^η

- «Η σημερινή αστυνομία, για την οποία ολόκληρη η αντιπολίτευση λέει ότι δεν έγινε κάθαρση έχει νοοτροπία, μέθοδες, εσωτερικούς κανονισμούς και περιεχόμενο διδασκαλίας των αξιωματικών, ηγεσία, τελείως φασιστικές.»

Η λέξη «μέθοδες» κλίνεται εδώ στον πληθυντικό υπερτερώντας ως θηλυκού γένους, όπως στον ενικό, αντί του αρσενικού «μέθοδοι». Σύμφωνα με βιβλιογραφικές πηγές¹⁷⁶ η λέξη έχει χρησιμοποιηθεί σε κείμενα με αυτή την απόδοση στον πληθυντικό ήδη από τη δεκαετία του '30, από τον πολιτικό χώρο της αριστεράς όπως οι αρχειομαρξιστές¹⁷⁷ ως τάση λεκτικής ισότητας και απλοποίησης μεταξύ αρσενικού-θηλυκού.

Προκήρυξη 7^η

- «Αν υπάρχει μια ικανότητα να πετύχει, αυτή είναι μόνο αν γίνει ανοιχτή μαζική δουλειά στις γειτονιές, με επιτροπές ρήσης που θα πείσουν το κόσμο να μη τις πληρώσει.»

Η έκφραση «επιτροπές ρήσης» μπορεί να πρόκειται για λάθος διαφορετικά μπορεί να εννοείται η σύσταση επιτροπών που θα διαμορφώνουν επίσημες προτάσεις καθώς η λέξη «ρήση» προέρχεται από την αντίστοιχη «ῥῆσις» στα αρχαία ελληνικά που δηλώνει τη φράση, τον επίσημο λόγο¹⁷⁸.

- «Κι εδώ βέβαια το έσχατο σωσίβιο είναι η "θεωρία της αυτονομίας": αυτόνομος πυρήνας είμαστε, λένε, *το να αναπτυχτούμε σημαίνει οργανωτισμό κι έτσι καλύπτουν το χειρότερο από όλους τους οργανωτικισμούς που μπορεί να υπάρξει, που είναι όχι μόνο να διατηρείται μια οργάνωση ενώ δεν είναι σε θέση να εκπληρώσει το σκοπό για τον οποίο έγινε, αλλά ακόμη να επιλέγει ενέργειες για να δικαιολογήσει την ύπαρξη της, να διαφημιστεί, αφού δεν είναι σε θέση να κάνει τις σωστές πολιτικά ενέργειες που βάζει το λαϊκό κίνημα και συνάμα σοβαρά προετοιμασμένες επιχειρησιακά.*»

¹⁷⁶ Σαραντάκος (2007)

¹⁷⁷ Πουλιόπουλος (1986)

¹⁷⁸ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.)

Η λέξη «οργανωτισμός» και «οργανωτικισμός» φαίνεται να είναι σχετικά αδόκιμες στη νεοελληνική γλώσσα¹⁷⁹. Η έννοια του «οργανωτισμού» και «οργανωτικισμού» αναφέρεται ως όρος σε δημοσιεύματα του τύπου για να περιγράψει διαδικασίες οργάνωσης πολιτικών χώρων όπου το οργανωτικό επηρεάζει και ποδηγετεί τη διαμόρφωση του πολιτικού¹⁸⁰. Είναι πιθανό οι λέξεις να προέρχονται από ελεύθερη μετάφραση του αγγλικού όρου «organizationism» που σε οντολογικό και φιλοσοφικό επίπεδο αντιδιαστέλλεται των εννοιών «conjunctivism» και «constellationism» καθώς περιγράφει την επιλεκτική σύνθεση επιμέρους ομάδων οντοτήτων, που είναι φορείς δύναμης, για τη μεγιστοποίηση της οργανωτικής δομής αποκλείοντας ομαδικές και ατομικές οντότητες από την οργανωτική διαμόρφωση¹⁸¹. Επίσης, οι λέξεις είναι πιθανό να προέρχονται από τη μετάφραση του αγγλικού όρου «organicism» όπου η σύνθεση που προκύπτει από την επιλεκτική συμμετοχή των επιμέρους μερών ενός οργανισμού αναδεικνύει το όλον και τις ιδιότητές του όπως η εξέλιξη ενός βιολογικού οργανισμού¹⁸². Σε ένα μεταφορικό επίπεδο θα μπορούσε να επεξηγηθεί ότι η κριτική στον «οργανωτισμό» ή «οργανωτικισμό» αφορά στον τρόπο δράσης που ευνοεί τη δημιουργία ιεραρχιών, περιορίζοντας την ισότιμη συμμετοχή όλων των συμμετεχόντων στα οργανωτικά ζητήματα και στην άσκηση εξουσίας, με στόχο την επιβίωση ενός πολιτικού οργανισμού. Στον αντίποδα του «οργανωτισμού» αναφέρεται η έννοια του «ορθολογισμού» με στόχο την αποτελεσματικότητα παρά την επιβίωση, όπου το οργανωτικό σύστημα προκύπτει από τον συλλογικό

¹⁷⁹ Δεν υπάρχει αναφορά τους στα λεξικά Τριανταφυλλίδη και Γεωργακά Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.).

¹⁸⁰ Βεργόπουλος (2010), Κάραλης (2013), Καρκαγιάννης (2003), Κωβαίος (2008)

¹⁸¹ Welshon (1999)

¹⁸² Gilbert & Sarkar (2000), I. B. Neumann (2004)

ορθολογισμό των μερών του, τον οποίο ταυτόχρονα αποδέχεται και υιοθετεί κάθε μέρος της οργανωτικής δομής ατομικά¹⁸³.

Η γενική εντύπωση που δίνει η συγκεκριμένη προκήρυξη στον ερευνητή είναι ότι η οργάνωση φαίνεται να κάνει χρήση διαφορετικών θεωρητικών προσεγγίσεων περί του πολέμου και του ανταρτοπόλεμου, όπως η προσέγγιση του Κ. Μαριγκέλλα και του Κλαούσεβιτς αλλά και του Χάντινγκτον σχετικά με τον αυθόρμητο και τον ελεγχόμενο милитарισμό. Σύμφωνα με τον Κλαούσεβιτς ο πόλεμος αποτελεί τη συνέχιση της πολιτικής πράξης και η αντίληψη της πολιτική κατάσταση και των παραμέτρων της επηρεάζει και καθορίζει άμεσα την αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης, το σχεδιασμό της πολεμικής επιχείρησης και το αποτέλεσμα της. Η πολιτική για τον Κλαούσεβιτς, είναι εκείνη που ελέγχει κατά κάποιο τρόπο τον ακραίο και αυθόρμητο милитарισμό, καθορίζει το πλαίσιο του πολέμου, τη στρατηγική και τη βραχυχρόνια και μακροχρόνια συνέχισή του¹⁸⁴. Ο Χάντινγκτον αναλύει την έννοια του «επαγγελματισμού» στο χώρο του στρατού τονίζοντας ότι ο επαγγελματίας στρατιωτικός διαφέρει από έναν απλό πολίτη που περιστασιακά θα διαχειριστεί τη βία ή ακόμη και έναν μισθοφόρο, καθώς ο πρώτος έχει σχετική κατάρτιση στα μέσα χρήσης, διαχείρισης και ελέγχου της βίας, στο βαθμό κοινωνικής ευθύνης απέναντι στους πολίτες και στο κράτος, στον τρόπο οργάνωσης και πειθαρχίας και σε έναν κώδικα δεοντολογίας ανεξάρτητα από το αν το οργανωτικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται διέπεται από γραφειοκρατικά ή/και συνεταιριστικά χαρακτηριστικά¹⁸⁵. Όπως τονίζει ο Levy (2011) «ο ελεγχόμενος милитарισμός εστιάζεται στην πολιτική κουλτούρα, δηλαδή στη μεθοδολογία νομιμοποίησης της

¹⁸³ S. S. Wolin (2004)

¹⁸⁴ Clausewitz (2007)

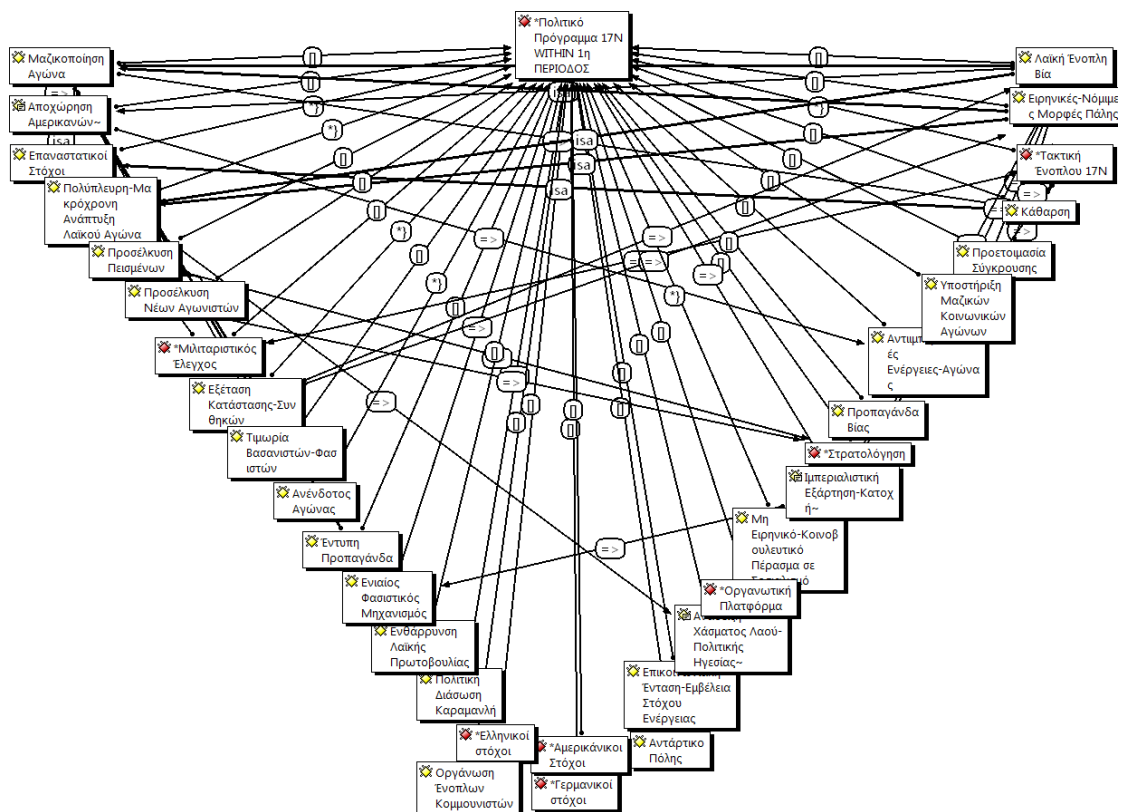
¹⁸⁵ Huntington (1985)

χρήσης της δύναμης, στοχεύει στην εγκράτεια στη δύναμη και στις εκφάνσεις της μέσω της απονομιμοποίησής της, πραγματώνεται μέσα από τη συλλογική δράση και τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, που προωθούν ζητήματα πολέμου και ειρήνης: την πολιτική κουλτούρα και το επίπεδο νομιμοποίησης της χρήσης της δύναμης και εν τέλει στη διάσταση της εξουσίας, δηλαδή στον πολιτικό διάλογο που αμφισβητεί και διαμορφώνει τις κοινωνικές σχέσεις εξουσίας που επηρεάζουν τη χρήση της δύναμης»¹⁸⁶.

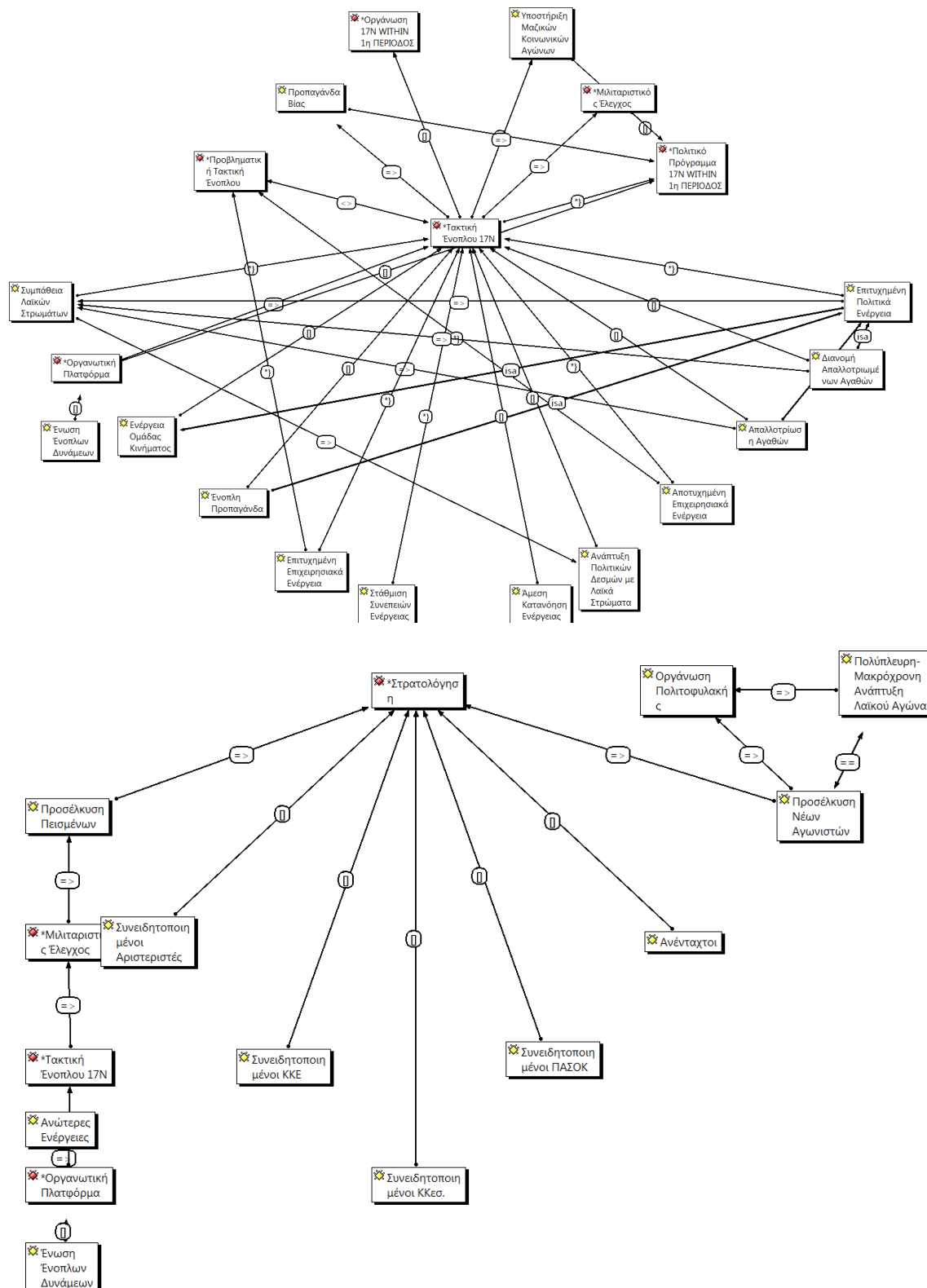
3. Ανάλυση των Προκηρύξεων της οργάνωσης

Στην 1^η περίοδο κατηγοριοποίησης των κειμένων περιγράφεται ένα πλαίσιο Πολιτικού Προγράμματος που περιλαμβάνει το ζήτημα της Λαϊκής Ένοπλης Βίας που δηλώνει τη Μαζικοποίηση του Αγώνα, με αντιιμπεριαλιστικές ενέργειες, για την Αποχώρηση των Αμερικανών και την Τιμωρία των Βασανιστών-Φασιστών. Δηλώνει ότι προετοιμάζεται για σύγκρουση τόσο με Λαϊκή Ένοπλη Βία όσο και με ειρηνικές-νόμιμες μορφές πάλης ενώ δίνει σημασία στην επικοινωνιακή εμβέλεια του στόχου. Θεωρεί ότι δεν υπάρχει πιθανότητα Ειρηνικής Μετάβασης στο Σοσιαλισμό γι' αυτό και υποστηρίζει την κάθαρση που είναι επαναστατικός στόχος.

¹⁸⁶ Levy (2011, σελ. 14)

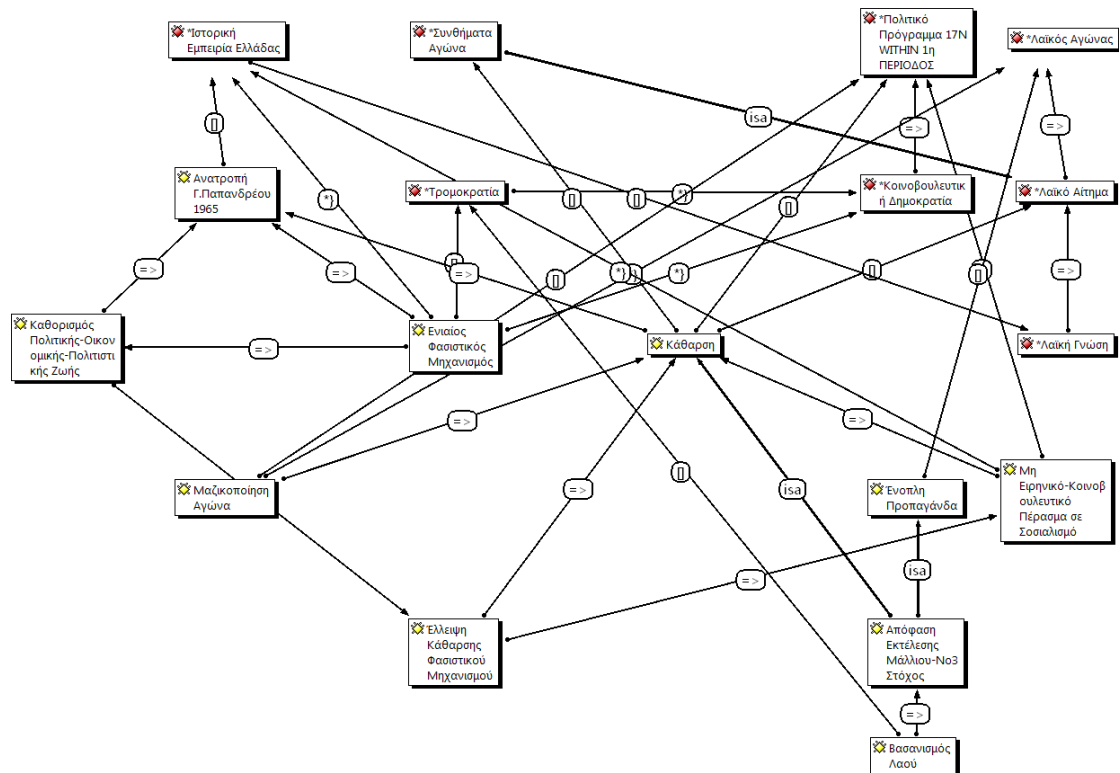

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την παρουσία της φαίνεται να είναι η Πολιτική Διάσωση του Καραμανλή, ο Ενιαίος Φασιστικός Μηχανισμός και Ιμπεριαλιστική Εξάρτηση, που είναι και η αιτία ύπαρξής του. Ο Ενιαίος Φασιστικός Μηχανισμός αποτελεί τμήμα αυτού που η οργάνωση θεωρεί Τρομοκρατία και χαρακτηρίζει τόσο τον Κοινοβουλευτισμό όσο και τον Αμερικάνικο Ιμπεριαλισμό. Ο ίδιος ο Κοινοβουλευτισμός θεωρεί η οργάνωση ότι αποτελεί τμήμα του Αμερικάνικου Ιμπεριαλισμού.

Μέσα από τις προκηρύξεις της 1^{ης} περιόδου, η οργάνωση εισάγει το ζήτημα της κάθαρσης, το οποίο και υποστηρίζει ότι πραγματώνεται και εγκαινιάζεται με τη δολοφονία του Ε. Μάλλιου. Η κάθαρση, σύμφωνα με την οργάνωση, αποτελεί ένα

από τα Λαϊκά Αιτήματα και συμπεριλαμβάνεται στα Συνθήματα του Αγώνα του λαού. Στην 1^η περίοδο κειμένων της οργάνωσης η έννοια της κάθαρσης σχετίζεται με την Έλλειψη Κάθαρσης ενός Ενιαίου Φασιστικού Μηχανισμού, που τρομοκρατεί όντας εμπεδωμένος στην Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, καθορίζει την ζωή στην Ελλάδα και τεκμηριώνεται μέσα από την Ιστορική Εμπειρία της χώρας.

Οι πολιτικοί στόχοι στην 1^η περίοδο είναι η Εθνική Ανεξαρτησία, η Λαϊκή Εξουσία που θα έρθει με μια Δημοκρατική Αντι-Ιμπεριαλιστική Αλλαγή και Επανάσταση, ο Σοσιαλισμός που τον θεωρεί Επαναστατική Κοινωνική Αλλαγή, η Εθνική Ανεξαρτησία, η Πραγματική Δημοκρατία και η Διαμόρφωση Επαναστατικού Κόμματος.

B. 2^η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 8-11)

1. Το πολιτικο-κοινωνικό περιβάλλον υπό το πρίσμα της οργάνωσης

Προκήρυξη 8^η

Στην επέτειο του Πολυτεχνείου το 1981 ο Α. Παπανδρέου είναι ο πρώτος Πρωθυπουργός της μεταπολίτευσης που καταθέτει στεφάνι.

Το 1981 είναι η χρονιά που πραγματοποιείται η 1^η κατάληψη στέγης εγκαταλελειμμένης οικίας στην οδό Βαλτετσίου στα Εξάρχεια. Η κατάληψη καταστέλλεται με αστυνομική επέμβαση. Παράλληλα, μια γνωστή φυσιογνωμία της "αναρχικής" τέχνης έχει ήδη κάνει την παρουσία της στα Εξάρχεια, ο μουσικός Νικόλας Άσιμος, ο οποίος συμμετέχει και υποστηρίζει την 1^η κατάληψη στέγης. Τα Εξάρχεια έχουν ήδη αρχίσει να αναδεικνύονται ως τόπος κοινωνικής και πολιτιστικής συνάντησης της γενιάς της αμφισβήτησης, φοιτητών και καλλιτεχνών, χαρακτηριζόμενος εξ' αρχής ως στέκι, αριστερών, αναρχικών, αυτόνομων και περιθωριακών ατόμων και ομάδων. Οι καταλήψεις στέγης θα αρχίζουν να πολλαπλασιάζονται στα τέλη του '80 σε αστικές περιοχές στην Ελλάδα¹⁸⁷.

Η «Πυρκάλ» συμμετείχε στον όμιλο του Π. Αθανασιάδη Μποδοσάκη «Ελληνικά Υαλουργεία Ελευσίνας-Owens A.E.», που δημιουργήθηκε το 1970. Στο ίδιο όμιλο συμμετείχε και η εταιρία «Λάρκο». Ο όμιλος κατά τη δεκαετία του '70 είχε αναπτύξει εξαγωγές σε χώρες της Μέσης Ανατολής¹⁸⁸. Η διαχείριση της «Πυρκάλ» πέρασε μετά το 1982 στο κράτος όπως και η «Λάρκο»¹⁸⁹. Στην παρούσα χρονική περίοδο ανήκει στον όμιλο «Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα»¹⁹⁰.

¹⁸⁷ Elkoul (2011, 2 Δεκεμβρίου), Βουκελάτου (2013)

¹⁸⁸ Ίδρυμα Μποδοσάκη (χ.η.)

¹⁸⁹ Μαρίνος (2013), Στεργίου (2013)

Ο Σ. Ανδρεάδης ήταν επιχειρηματίας που ανέπτυξε σειρά επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στον τραπεζικό τομέα, ίδρυσε μεταξύ άλλων τη βιομηχανία φωσφορικών λιπασμάτων στην Καβάλα, τα ναυπηγεία Ελευσίνας και τη σιδηροδρομική γραμμή Πειραιάς-Κηφισιά. Το 1975 κηρύχθηκε έκπτωτος από τη διοίκηση των τραπεζών Ιονική και Εμπορική σημαίνοντας τη δύση των επιχειρηματικών του δραστηριοτήτων¹⁹¹.

Το άρθρο 4, το οποίο αναφέρεται σε αυτή την προκήρυξη, αφορά στο Ν1365/1983. Ο νόμος αφορούσε στην κοινωνικοποίηση-κρατικοποίηση των προβληματικών επιχειρήσεων και στην ίδρυση σχετικού Οργανισμού Οικονομικής Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων για την εξυγίανσή τους. Το άρθρο 4 προέβλεπε τον περιορισμό της άσκησης απεργίας στις τράπεζες και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και έγινε η αφορμή να παραιτηθούν ο Πρόεδρος της προσωρινής διοίκησης της ΓΣΕΕ και μέλη της. Γενικός Γραμματέας παρέμεινε ο Γ. Ραυτόπουλος, μετέπειτα στόχος της οργάνωσης «1^η Μάη» το 1987¹⁹². Το άρθρο 4 του Ν1365/1983 καταργήθηκε με το Ν1766/1988.

Το Ελ Σαλβαδόρ, κράτος της Λ. Αμερικής βρισκόταν για μεγάλη χρονική περίοδο σε κατάσταση εμφυλίου πολέμου. Από το 1980 το Εθνικο-Απελευθερωτικό Μέτωπο Φαραμπούντο (FMLN) συγκρουόταν με το καθεστώς της στρατιωτικής δικτατορίας ενώ ο εμφύλιος πόλεμος στιγματίστηκε και από την παρουσία «ταγμάτων θανάτου», παραστρατιωτικών ακροδεξιών οργανώσεων που υποστήριζαν το δικτατορικό

¹⁹⁰ Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα Α.Β.Ε.Ε. (χ.η.)

¹⁹¹ Νικολάου (2007)

¹⁹² ΓΣΕΕ (2008), Στεργίου (2013)

καθεστώς¹⁹³. Αργότερα εξελέγη σε πολιτικό φορέα που συνάσπισε σειρά αριστερών οργανώσεων και συμμετείχε στα πολιτικά δρώμενα ως νόμιμο κόμμα¹⁹⁴.

Στις αρχές του '70 η Αγκόλα διεκδικεί την ανεξαρτησία της από την Πορτογαλία. Λίγο αργότερα ο εμφύλιος πόλεμος που ξεσπά ανάμεσα στις διαφορετικές εθνικο-απελευθερωτικές κινήσεις (People's Movement for the Liberation of Angola (MPLA), National Front for the Liberation of Angola (FNLA), National Union for the Total Independence of Angola (UNITA)), εξελίσσεται σε πεδίο ανάπτυξης πολιτικών της εποχής του ψυχρού πολέμου όπου παρουσία έχουν μεταξύ άλλων, οι ΗΠΑ, η ΕΣΣΔ και άλλες χώρες. Η Cia είχε παρουσία στην Αγκόλα το 1975 καθώς επιχειρούσε συνεργασίες, όπως και άλλες χώρες, με οργανώσεις της περιοχής όπως UNITA, FNLA, νοτιο-αφρικάνους κλπ¹⁹⁵.

Προκήρυξη 9^η

Ο Σ. Παναγούλης, αδερφός του ανεξάρτητου βουλευτή Α. Παναγούλη, εκλέχθηκε βουλευτής με το ΠΑΣΟΚ το 1977 και 1981 και με το ΚΚΕ το 1984. Διαγράφηκε από το ΠΑΣΟΚ το 1982 ενώ το 1984 ίδρυσε δικό του κόμμα με την ονομασία «Ενιαία Σοσιαλιστική Παράταξη Ελλάδας» (ΕΣΠΕ). Στο προηγούμενο διάστημα πριν την αποκατάσταση της δημοκρατίας συμμετείχε στην Ένωση Κέντρου και στην ΕΔΗΝ του Γ. Παπανδρέου και είχε αναπτύξει αντιδικτατορική δράση¹⁹⁶. Ο Α. Χριστοδουλίδης, κυπριακής καταγωγής υπήρξε δημοσιογράφος και στέλεχος του ΠΑΣΟΚ. Το 1981 έγινε Γενικός Διευθυντής του Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων

¹⁹³ Amnesty International (χ.η.), Lakhani (2013), National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (χ.η.), United Nations (χ.η.)

¹⁹⁴ National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (χ.η.)

¹⁹⁵ Hallett (1978, 1979), Weissman (1979)

¹⁹⁶ Χασαπόπουλος (2012)

και αργότερα Πρόεδρος της ΕΡΤ¹⁹⁷. Ο Ν. Καργόπουλος διεγράφη έπειτα από διαφωνία με την Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ το 1983. Το 1984 μαζί με άλλα άτομα δημιουργούν το «Αγωνιστικό Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδας» (ΑΣΚΕ). Το ΑΣΚΕ υποστηρίζει την έξοδο από το ΝΑΤΟ και ΕΟΚ και τον αυτοδιαχειριζόμενο σοσιαλισμό¹⁹⁸. Το 1^ο Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ πραγματοποιήθηκε την 1^η Μαΐου 1984.

Ο Άρης Βελουχιώτης (ψευδώνυμο του πραγματικού ονόματος Θανάσης Κλάρας), αρχηγός του ΕΛΑΣ, ξεκίνησε το δικό του αντάρτικο με τους "μαυροσκούφηδες", την επίλεκτη ομάδα του, διαφωνώντας με την συμφωνία της Βάρκιζας και τον αφοπλισμό του ΕΛΑΣ το Φλεβάρη του 1945 σε αντίθεση με την πολιτική γραμμή του ΚΚΕ. Κατά την άποψή του η συμφωνία της Βάρκιζας δεν διασφάλιζε τους αντάρτες του ΕΛΑΣ από την εκδικητική αντίδραση της νέας μοναρχικής κυβέρνησης της Ελλάδας ενώ παρείχε διασφάλιση κυρίως στην ηγεσία του ΚΚΕ. Οι προβλέψεις του Άρη Βελουχιώτη φαίνεται ότι δικαιώθηκαν καθώς μετά τον αφοπλισμό των ελασιτών ανταρτών ένα κύμα "λευκής τρομοκρατίας" εξαπλώθηκε όχι μόνο απέναντι σε πρώην ελασίτες και κομμουνιστές αλλά και σε άλλους έλληνες πολίτες με δημοκρατικές απόψεις. Ο Άρης Βελουχιώτης είχε υπογράψει το 1939, με βάση αντικομμουνιστικό νόμο, δήλωση μετάνοιας, μετά από βασανιστήρια και φυλάκιση στην Κέρκυρα. Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι η συνεργασία του ΕΛΑΣ με τον ΕΔΕΣ (αντάρτικη οργάνωση με ηγέτη το Ν. Ζέρβα) είχε το επιτυχές αποτέλεσμα της ανατίναξης του Γοργοποτάμου το 1942 με συντονισμό από αγγλικές συμμαχικές δυνάμεις. Ο Άρης υποστήριζε τη διάλυση των δύο άλλων αντιστασιακών οργανώσεων, ΕΔΕΣ (Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος) και ΕΚΑ (Εθνική και Κοινωνική Απελευθέρωση). Το 1944 ο ΕΛΑΣ αποκτά κυρίως στρατιωτικά χαρακτηριστικά και

¹⁹⁷ "Εφυγε από τη ζωή ο Ανδρέας Χριστοδουλίδης" (2012)

¹⁹⁸ ΑΣΚΕ (χ.η.)

δημιουργείται η ΠΕΕΑ (Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης), μια πρώτη μορφή Κυβέρνησης του Βουνού και 2 μήνες αργότερα στις Κορυσχάδες οριστικοποιείται η Κυβέρνηση του Βουνού και δημιουργείται το Σύνταγμα των Κορυσχάδων. Η Βουλή ήταν αντιπροσωπευτική, συμμετείχαν άτομα και εκπρόσωποι από όλες τις κοινωνικές τάξεις και τα επαγγέλματα. Οι συνθήκες Λιβάνου και μετά της Καζέρτας μετέφεραν τις εξουσίες της Ελλάδας σε μια πολιτική κυβέρνηση και στο στρατηγείο της Μ. Ανατολής παραμερίζοντας και υποβαθμίζοντας την Κυβέρνηση του Βουνού και το ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο).

Το Νοέμβρη του 1944, στη σύσκεψη των αρχηγών του ΕΛΑΣ η πρόταση του Άρη για παρουσία του ΕΛΑΣ με δυναμικό τρόπο στην Αθήνα έτσι ώστε να σαμποταριστούν τα σχέδια των Άγγλων για νέα κυβέρνηση με το Γ. Παπανδρέου και επαναφορά της βασιλείας, συγκρούστηκε με την άποψη του Μ. Βαφειάδη για το κατά πόσο αυτή η ενέργεια ήταν αποδεκτή και σύμφωνη με το πολιτικό γραφείο του ΚΚΕ. Στην αντίθετη περίπτωση υπήρχε η πιθανότητα η ενέργεια να χαρακτηριζόταν προβοκατόρική και διασπαστική εντός του ΚΚΕ.

Ακολουθούν τα Δεκεμβριανά του 1944 και συγκρούσεις με τους Άγγλους και τον ΕΛΑΣ Αθήνα και Πειραιά ενώ ο Άρης με τον ΕΛΑΣ του βουνού συγκρούεται με τον Ζέρβα. Θεωρήθηκε προδότης από τον Ζαχαριάδη και αυτοκτόνησε.

Η ίδρυση του ΕΑΜ το 1941 χαρακτηρίστηκε από τα πρώτα 7 μέλη του ως μια νέα «Φιλική Εταιρία»¹⁹⁹.

Ο Μ. Βαφειάδης ήταν αρχηγός της Ομάδας Μεραρχιών του ΕΛΑΣ Μακεδονίας, στρατιωτικός διοικητής του Δημοκρατικού Στρατού και Πρωθυπουργός στην Κυβέρνηση του Βουνού (1947-1949). Υποστήριξε τις παρτιζάνικες ενέργειες και διαφώνησε με τη μετατροπή του ΔΣΕ, που έλαβε μέρος στον ελληνικό εμφύλιο, σε

¹⁹⁹ Λαμπρινός (1981), Παπαχελάς, Τέλλογλου, & Παπαϊωάννου (2003)

τακτικό κατά την άποψη του Ζαχαριάδη. Είχε επίσης εκφράσει αντιρρήσεις για τη συμφωνία της Βάρκιζας και την παράδοση των όπλων των ανταρτών²⁰⁰. Διαγράφηκε από τον Ν. Ζαχαριάδη ως οπαδός του Τίτο. Στη μεταπολίτευση υποστήριξε το ΠΑΣΟΚ του Α. Παπανδρέου, εκλέχθηκε βουλευτής, υποστήριξε την ένωση της αριστεράς επισημαίνοντας ότι ο αγώνας για την αλλαγή έπρεπε να διεξαχθεί με βάση τα τρέχοντα πολιτικά δεδομένα, μέσα στην ΕΟΚ και στο ΝΑΤΟ.

Ο Γ. Σιάντος ήταν μέλος του ΚΚΕ, ΕΑΜ και ΠΕΕΑ, γραμματέας του ΚΚΕ (1941-1944) και είχε εκφράσει διαφωνίες για της Συμφωνία του Λιβάνου αλλά αποδέχθηκε την κυβέρνηση εθνικής ενότητας του Γ. Παπανδρέου όπως και εκείνη της Καζέρτας. Διαφώνησε επίσης για τον αφοπλισμό του ΕΛΑΣ και διοργάνωσε τη διαδήλωση στις 03/12/1944 (Δεκεμβριανά '44). Η διαδήλωση αρχικά είχε γίνει αποδεκτή αλλά εν συνεχεία απαγορεύθηκε. Κατά τη διάρκεια της συγκέντρωσης, το συγκεντρωμένο πλήθος δέχθηκε επίθεση της αστυνομίας με 28 νεκρούς και πολλούς τραυματίες διαδηλωτές. Ο Σιάντος αποδέχτηκε τη Συμφωνία της Βάρκιζας ενώ κατηγορήθηκε ως πράκτορας της Intelligence Service από το Ν. Ζαχαριάδη²⁰¹.

Μετά το τέλος του εμφυλίου (1949), ο Νίκος Πλουμπίδης, ηγετικό στέλεχος του ΚΚΕ, βρισκόταν σε καθεστώς παρανομίας στην Ελλάδα καθώς η υπόλοιπη ηγεσία του παράνομου ΚΚΕ βρισκόταν στο εξωτερικό. Ο Ν. Μπελογιάννης επρόκειτο να αντικαταστήσει το Ν. Πλουμπίδη στην επικοινωνία και συντονισμό του παράνομου κομματικού μηχανισμού με την ηγεσία του ΚΚΕ στο εξωτερικό. Η σύλληψη Μπελογιάννη για κατασκοπεία, έπειτα από ανακάλυψη επικοινωνιακής υποδομής του παράνομου ΚΚΕ, και η απόφαση της εκτέλεσής του, οδήγησαν τον Ν. Πλουμπίδη να

²⁰⁰ Κούλογλου (2006), Ντινόπουλος (2009), "Το θέμα του Μάρκου Βαφειάδη" (1997)

²⁰¹ Αφιέρωμα: *Ο τραγικός Δεκέμβριος με το φακό του Κέσελ: Ανέκδοτες φωτογραφίες για τα αιματηρά γεγονότα του 1944* (1994), Ζενάκος (2003), Κόντης (2004), Πετρόπουλος (2001a), Σταυρόπουλος (2013)

στείλει προσωπική επιστολή ανάληψης ευθύνης του παράνομου κομματικού μηχανισμού. Ο Ν. Ζαχαριάδης διέψευσε την επιστολή ως πλαστή και τον κατηγορήσε ως συνεργάτη της αστυνομίας. Ο Πλουμπίδης εκτελέστηκε το 1954, μετά την εκτέλεση του Νίκου Μπελογιάννη.²⁰²

Το ΚΚΕ τα επόμενα χρόνια πήρε σταδιακά σχετικές αποφάσεις αποκατάστασης των ονομάτων του Σιάντου, του Πλουμπίδη, του Βαφειάδη και του Βελουχιώτη όπως και άλλων στελεχών του.

Ο Ν. Ζαχαριάδης, Γραμματέας του ΚΚΕ, φυλακισμένος επί δικτατορίας Μεταξά και κατόπιν στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, κρατούμενος στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Νταχάου, επέστρεψε το 1945 στην Ελλάδα. Είχε την ευθύνη του ΔΣΕ, κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου και στο τέλος του κατέφυγε στη Βουδαπέστη. Διαγράφεται από το ΚΚΕ το 1956 στα πλαίσια ευρείας αποσταλινοποίησης, εκτοπίζεται στη Σιβηρία όπου αυτοκτονεί τον Αύγουστο του 1973. Είχε ζητήσει εγγράφως να επιστρέψει τη δεκαετία του '60 στην Ελλάδα για να δικαστεί, χωρίς αποτέλεσμα. Ο Ζαχαριάδης με την κήρυξη του ελληνο-ιταλικού πολέμου πήρε θέση στην άμυνα της Ελλάδας απέναντι στο φασισμό καλώντας σε συστράτευση και συσπείρωση τον ελληνικό λαό, με μια ενωτική επιστολή, παρόλο που τη διακυβέρνηση της χώρας και την ευθύνη της εθνικής άμυνας είχε ακόμη η μεταξική δικτατορία²⁰³.

Ο Δ. Ζαφειρόπουλος υπήρξε υποστράτηγος που έλαβε μέρος στον εμφύλιο πόλεμο και συνέγραψε το βιβλίο «Ο Αντισυμμοριακός αγών 1945-1949»²⁰⁴.

²⁰² Κεφαλής (χ.η.), Μωραϊτης (1998), Τσέκου (2013)

²⁰³ Βαξεβάνης (2004a, 2004b), "Η 28η του Οκτώβρη 1940. Τα τρία γράμματα του Νίκου Ζαχαριάδη" (2011)

²⁰⁴ Ζαφειρόπουλος (1956)

Προκήρυξη 11^η

Στις 02/06/1985 οι εθνικές εκλογές που γίνονται αναδεικνύουν ηγέτιδα δύναμη το ΠΑΣΟΚ (επικεφαλής Α. Παπανδρέου), ενώ ακολουθούν η ΝΔ (επικεφαλής Κ. Μητσοτάκης), το ΚΚΕ (επικεφαλής Χ. Φλωράκης) και το ΚΚΕ εσ. (επικεφαλής Γ. Μπανιάς)²⁰⁵.

Ο Ι. Σκουλαρίκης ανέπτυξε αντιδικτατορική δράση ενώ υπήρξε Υπουργός Δημόσιας Τάξης (1981-1985). Μεταξύ άλλων πραγματοποίησε την ενοποίηση των σωμάτων ασφαλείας, δημιούργησε την Ελληνική Αστυνομία και συνέβαλε στον εκδημοκρατισμό της²⁰⁶.

Ο Μ. Στέρνς, πρέσβης των ΗΠΑ στην Ελλάδα (1981-1985) φέρεται να έχει εκφράσει εγγράφως πιθανότητες σχέσης της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» με άτομα από τον πολιτικό χώρο του ΠΑΣΟΚ²⁰⁷.

Το Δεκέμβρη του 1984, ο ηγέτης της γαλλικής ακροδεξιάς Ζ. Μ. Λεπέν επισκέπτεται την Ελλάδα με αφορμή συνέδριο της «Ευρωπαϊκής Δεξιάς» στο ξενοδοχείο Κάραβελ. Η διαδήλωση διαμαρτυρίας για τη διεξαγωγή του συνεδρίου, που διοργανώθηκε από διάφορους φορείς, καταλήγει σε συγκρούσεις και επεισόδια. Δημοσιεύματα του τύπου αποτύπωσαν τις επόμενες ημέρες μια χαοτική κατάσταση στην Αθήνα με πρωταγωνιστές ακροαριστερούς και αναρχικούς. Αποτέλεσμα ήταν η απαγόρευση των δημόσιων συγκεντρώσεων, μαζικές επιχειρήσεις της αστυνομίας στα Εξάρχεια και συλλήψεις²⁰⁸.

²⁰⁵ "Όλες οι βουλευτικές εκλογές από το 1974 μέχρι σήμερα" (2012)

²⁰⁶ Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (χ.η.-ε), *ΠΟΑΣΥ: Η δικαίωση 1988-2008* (2008)

²⁰⁷ Ιγνατίου (2010)

²⁰⁸ Ιός (1996d), "Κάραβελ 1984: το χρονικό των γεγονότων" (1985), Κωστόπουλος, Ψαρρά, & Ψαρράς (2014), "Ο τύπος έγραψε για τα γεγονότα στο Κάραβελ" (1985)

2. Τεκμηρίωση και πηγές του λόγου της οργάνωσης

Προκήρυξη 8^η

- «Δυο χρόνια μετά, ή κατάσταση έχει τελείως ξεκαθαρίσει. Το πρόγραμμα αυτό έχει κατακουρελιαστεί. Η αντιμπεριαλιστική, αντιμονοπωλιακή, δημοκρατική αλλαγή πού ψήφισε ο λαός μετατράπηκε σε μια πολιτική πού πίσω από μια αχαλίνωτη *λαϊκίστικη λογοκοπία* και διάφορα πυροτεχνήματα δε διαφέρει παρά μόνο σε λεπτομέρειες από αυτή της ΝΔ.»

Η λέξη «λογοκοπία» αναφέρεται στη δημαγωγία ενώ χρησιμοποιείται σε ορισμένες περιπτώσεις στον τύπο και στη νεοελληνική λογοτεχνία όπως στο ποίημα «Γύριζε» του Κ. Παλαμά από την ποιητική συλλογή «Η πολιτεία και η μοναξιά» (1912)²⁰⁹.

- «Πριν απ' όλα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε πώς δεν πιστεύουμε ότι μέσα σ' ένα *καπιταλιστικό καθεστώς όπου βασιλεύει και κυριαρχεί ή αστική ιδεολογία μέσω των πολυάριθμων ιδεολογικών μηχανισμών-σχολεία, εκκλησία, μαζικά μέσα ενημέρωσης κ.τ.λ.* όπου τα τελευταία προβάλλοντας τα πιο χαμηλά και χυδαία ένστικτα αποχαυνώνουν τμήμα του λαού, καλλιεργούν με σειρά από ψέματα, σιωπές, διαστρεβλώσεις την αμάθεια, την παθητικότητα, τη σύγχυση και τον αποπροσανατολισμό, όπου ή αστική ιδεολογία διαχέεται καθημερινά από πολυάριθμες κατευθύνσεις επηρεάζοντας με διάφορες «συνηθισμένες πρακτικές» ακόμη και μη καθυστερημένα τμήματα του λαού, ότι μπορεί κάποτε μέσα σε τέτοιες συνθήκες να εκφραστεί ή πλειοψηφία του, μέσα από εκλογές, υπέρ μιας ριζοσπαστικής αλλαγής του κοινωνικού καθεστώτος, υπέρ του σοσιαλισμού.»

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα φαίνεται η οργάνωση να χρησιμοποιεί για την τεκμηρίωση των απόψεών της την έννοια των «ιδεολογικών μηχανισμών του κράτους», η οποία αναπτύχθηκε από το Γάλλο δομικό μαρξιστή Λ. Αλτουσέρ και στην Ελλάδα από το Ν. Πουλατζά. Σύμφωνα με την προσέγγιση του Αλτουσέρ οι ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους ενσωματώνουν την κυρίαρχη ιδεολογία μεταφέροντας το κέντρο βάρους της αναφοράς από τον πολίτη και τον τρόπο που κατανοεί την κοινωνία στο πλαίσιο λειτουργίας των ιδεολογικών μηχανισμών του

²⁰⁹ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.)

κράτους που περιλαμβάνουν πλέον και τον ίδιο τον πολίτη²¹⁰. Οι ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους, με προεξάρχον το εκπαιδευτικό σύστημα αναπαράγουν, κατά τον Αλτουσέρ, την κυρίαρχη ιδεολογία του καπιταλισμού²¹¹.

- *«Δεν μπορούν εδώ να μη μας έρθουν στο νου αυτά που έλεγε ο Λένιν τον Απρίλη του 1906 στο έργο του: «Η νίκη των καντέτων και τα καθήκοντα του εργατικού κόμματος» (Άπαντα τόμος 12, σελ. 304, 5, 6). Γράφοντας υπέρ του μποϊκοτάζ της πρώτης Ντούμας έλεγε ότι υπάρχουν καταστάσεις όπου στη διαμάχη ανάμεσα στις δημοκρατικές προοδευτικές εφημερίδες και στις αντιδραστικές, τον προοδευτικό ρόλο τον έχουν οι δεύτερες και τον αντιδραστικό οι πρώτες, και μπορεί να φαίνεται σα παραδοξολογία αλλά είναι μόνο γι' αυτούς πούναι ολότελα ανίκανοι να σκεφτούν διαλεκτικά. Στα σημερινά μας δεδομένα αυτός ο συλλογισμός εφαρμόζεται απόλυτα στην περίπτωση των αμερικανικών βάσεων. Ανάμεσα στις δημοκρατικές προοδευτικές εφημερίδες (εκτός του Ριζοσπάστη) πού λένε θα φύγουν οι βάσεις σε 5 χρόνια και τις δεξιές αντιδραστικές πού λένε δε θα φύγουν οι βάσεις, το προοδευτικό ρόλο τον έχουν οι δεύτερες γιατί «λένε την αλήθεια», «ξεσκεπάζουν την αυταπάτη» και «μπορεί ν' αποδειχτούν, σ' αυτές τις συνθήκες, πολύ πιο ωφέλιμος διαφωτιστής που αναπτύσσει τη ταξική και πολιτική συνείδηση», απ' τις δημοκρατικές προοδευτικές που λένε «ένα ψέμα, όμορφο, επιστημονικά λουστραρισμένο» και αποκοιμίζουν το λαό καλλιεργώντας την ψευδαίσθηση ότι τάχα θα φύγουν οι βάσεις.»*

Είναι η πρώτη φορά που η οργάνωση «17 Νοέμβρη» παραπέμπει σε συγκεκριμένο απόσπασμα έργου τρίτου με σχετική βιβλιογραφική παράθεση και είναι πιθανό να αναφέρεται στην έκδοση του 12^{ου} τόμου των «Απάντων» (1977) από τις εκδόσεις «Σύγχρονη Εποχή», η οποία περιελάμβανε το έργο του Β. Ι. Λένιν σε 55 συνολικά τόμους που εκδόθηκαν σταδιακά μέχρι το 1985. Τα ρωσικά καντέτ περιγράφονται ως θεσμικοί δημοκράτες (Constitutional Democrats), ο κομματικός σχηματισμός των οποίων θεωρήθηκε ρεφορμιστικός αφού υποστήριξε την κοινοβουλευτική δημοκρατία με διατήρηση της μοναρχίας ενώ εναντιώθηκε στην Οκτωβριανή επανάσταση του 1917²¹². Πράγματι στο σχετικό λόγο του ο Λένιν

²¹⁰ Carnoy (1984)

²¹¹ Althusser (1971)

²¹² "Marxists Internet Archive" (χ.η.)

αναφέρεται στην υποστήριξη, από τον τύπο που πρόσκειται σε διαφορετικές πολιτικές οπτικές, της δράσης, σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, ενός κομματικού σχηματισμού που στην ανάλυσή του αποτελείται από μικροαστούς και ιδιοκτήτες γης. Πιο συγκεκριμένα δεν αναφέρεται στον προοδευτικό ρόλο των αντιδραστικών εφημερίδων και στον αντιδραστικό ρόλο που μπορούν να έχουν οι προοδευτικές γενικά, αλλά χρησιμοποιεί συγκεκριμένα περιστατικά όπου συντηρητική ρώσικη εφημερίδα υποστηρίζει μια άποψη, αληθή κατά το Λένιν άρα με προοδευτικό χαρακτήρα, ενώ εφημερίδες που πρόσκεινται στα καντέτ υποστηρίζουν την αντίθετη άποψη, ψευδή κατά τον Λένιν άρα με συντηρητικό χαρακτήρα. Ο Λένιν στο συγκεκριμένο απόσπασμα δεν γενικεύει την έννοια του προοδευτικού και αντιδραστικού τύπου αλλά την τοποθετεί περισσότερο ως κριτήριο κατανόησης της πολιτικής κατάστασης στη δεδομένη χρονική στιγμή. Χρησιμοποιεί δε συγκεκριμένα παραδείγματα έτσι ώστε να επιχειρηματολογήσει, ως ηγέτης πολιτικού κόμματος, για τη δική του αλήθεια και το πολιτικό του συμφέρον σε σχέση με την αλήθεια και το πολιτικό συμφέρον των αντιπάλων του. Και εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι η ανάπτυξη αυτής της επιχειρηματολογίας περί τύπου από τον Λένιν οφείλεται ίσως και στο γεγονός, όπως επισημαίνει και ο ίδιος στο κλείσιμο του λόγου του, ότι το πολιτικό κόμμα του οποίου ηγείτο δεν είχε, εκείνη την εποχή, στη διάθεσή του καμία εφημερίδα για να προβάλει τις πολιτικές του απόψεις. Η επιχειρηματολογία του Λένιν, επί του θέματος αναδεικνύει ότι τόσο ο προοδευτισμός όσο και ο συντηρητισμός εξαρτώνται από το πολιτικο-ιδεολογικό πλαίσιο του εκάστοτε εκφραστή και κριτικού μιας άποψης.

Προκήρυξη 9^η

- «Παράλληλα με τη μέθοδο της επιλογής και *κοοπτάσιας απ' τα πάνω κι έξω απ' τις κομματικές διαδικασίες τεχνοκρατών* που πολλές φορές δεν ήταν καν μέλη του κόμματος - μέθοδος πρωτοφανής όχι για σοσιαλιστικό αλλά και για

δημοκρατικό κόμμα - και του διορισμού τους σε καίρια πόστα τόσο του κρατικού μηχανισμού όσο και του κομματικού (όπως προετοιμασία Συνεδρίου) μεταβάλλεται ο συσχετισμός των πολιτικών ρευμάτων μέσα στο κόμμα.»

Πιθανόν η αναφορά εδώ αφορά στον αγγλικό όρο «cooption-cooptation» και στα ιταλικά «cooptazione». Η θεωρία της κοοπτάσιας αναπτύχθηκε τη δεκαετία του '40 και αφορά στην ενσωμάτωση στην ηγεσία ενός οργανισμού νέων στοιχείων καθοριστικών για την επιβίωση και σταθερότητά του. Οι μορφές της κοοπτάσιας διακρίνονται σε τυπική και άτυπη. Η τυπική αφορά στην ενσωμάτωση των νέων στοιχείων με επίσημο τρόπο όπως δημιουργία νέων οργανωτικών δομών, συμπράξεις, για τη διαχείριση και λήψη των αποφάσεων με στόχο τη μεγιστοποίηση της άσκησης εξουσίας, του ελέγχου και της εμπιστοσύνης. Η άτυπη αφορά στην ενσωμάτωση νέων στοιχείων έτσι ώστε να αυξηθεί η συμμετοχή διαφορετικών εμπλεκόμενων μερών που μπορεί να αντιπροσωπεύουν διαφορετικά συμφέροντα και να προκαλούν προσκόμματα στη διαχείριση και λήψη των αποφάσεων. Όπως παρατηρείται στη βιβλιογραφία η κοοπτάσια ως μέθοδος αποτελεί μηχανισμό προσαρμογής στις απειλές του περιβάλλοντος και διεύρυνσης ενός οργανωτικού πλαισίου με στόχο την επιβίωσή του αλλά και μεταβλητή που επηρεάζει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μιας οργανωτικής δομής και τον τρόπο άσκησης της εξουσίας²¹³.

- «Τροτσκιστής, πράκτορας του Τίτο ο Μάρκος για να κτυπηθούν οι απόψεις του, για τις οποίες ο αντίπαλος του στον εμφύλιο, στρατηγός Ζαφειρόπουλος έγραφε το 56: «Ευτυχώς για τον καλό Θεό της Ελλάδας που ο Ζαχαριάδης διέγραψε το Μάρκο σαν πράκτορα, γιατί αν εφαρμόζονταν οι απόψεις τον, κανείς δεν ξέρει ποια θάταν η κατάσταση σήμερα».»

Το απόσπασμα πρέπει να αναφέρεται στο βιβλίο του υποστράτηγου Δημήτρη Ζαφειρόπουλου, με τίτλο «Ο αντισυμμοριακός αγών 1945-1949» (σελ.39) όπου έχει ως εξής «Και χάρις εις τον καλόν Θεόν της Ελλάδος ο Μάρκος εχαρακτήρισθη ως

²¹³ Selznick (1948, 1984)

«οπορτουνιστής» υπό του Ζαχαριάδου και εξουδετερώθη διότι, εάν εφηρμόζοντο αι αντιλήψεις αυτού, δεν γνωρίζει κανείς ποια θα ήσαν τα αποτελέσματα της πάλης ταύτης».

Προκήρυξη 10^η

- «Ο Μαρξ λέει ότι το όπλο της κριτικής δεν μπορεί να υποκαταστήσει την κριτική των όπλων. Η πρακτική μας όμως μας επιτρέπει να υποστηρίξουμε ότι μερικές φορές ισχύει το αντίθετο, παρ'ότι κινδυνεύουμε να κατηγορηθούμε από τους διάφορους πουρίστες ότι επεκτείνουμε την «εγκληματική» μας δραστηριότητα στο χώρο της ιεροσυλίας».

Το απόσπασμα πρέπει να προέρχεται από την εισαγωγή του έργου του Κ. Μάρξ «Κριτική της εγγελιανής φιλοσοφίας του κράτους και του δικαίου»²¹⁴ (1978, σελ. 24-25) όπου αναφέρεται ότι: «*Τίθεται τότε το ερώτημα: η Γερμανία μπορεί να φτάσει σε μια πρακτική à la hauteur des principes, δηλαδή σε μια επανάσταση που να την ανυψώσει όχι μόνο στο επίσημο επίπεδο των σύγχρονων λαών αλλά στο ύψος του ανθρώπου που θα είναι το άμεσο μέλλον των λαών αυτών; «Αναμφίβολα, το όπλο της κριτικής δε μπορεί να αντικαταστήσει την κριτική των όπλων, η υλική δύναμη δε μπορεί να νικηθεί με παρά μόνο από την υλική δύναμη, αλλά και η θεωρία γίνεται κι αυτή δύναμη αφότου κατακτήσεις τις μάζες. Η θεωρία είναι ικανή να κατακτήσει τις μάζες όταν αποδεικνύει ad hominem και προβαίνει σε ad hominem αποδείξεις, αφότου γίνει ριζοσπαστική. Ριζοσπαστική σημαίνει να πιάνει τα πράγματα από τη ρίζα. Η ρίζα όμως για τον άνθρωπο είναι ο ίδιος ο άνθρωπος. Η φανερή απόδειξη του ριζοσπαστισμού της γερμανικής θεωρίας, άρα και της πρακτικής της δύναμης, είναι ότι έχει σαν αφετηρία την αποφασιστική και θετική εξάλειψη της θρησκείας. Η κριτική της θρησκείας οδηγεί στη διδαχή ότι ο άνθρωπος είναι το υπέρτατο όν για τον άνθρωπο, δηλαδή στην κατηγορική επιταγή της ανατροπής όλων των σχέσεων που κάνουν τον άνθρωπο ένα όν*

²¹⁴ Μάρξ (1978)

ταπεινωμένο, υποδουλωμένο, εγκαταλειμμένο, περιφρονημένο, σχέσεων που δε θα μπορούσε κανείς να τις χαρακτηρίσει καλύτερα παρά με την αναφώνηση ενός Γάλλου όταν πληροφορήθηκε την επιβολή φόρου στα σκυλιά: «Κακόμοιρα σκυλιά! Θέλουν να σας μεταχειριστούν σαν ανθρώπους!»» Παρακάτω όμως ο Μάρξ αναφέρει τα εξής συζητώντας τις προϋποθέσεις ύπαρξης επαναστατικής θεωρίας και πράξης στη Γερμανία του 19^{ου} αιώνα (σελ. 26): «Φαίνεται ωστόσο ότι ένα ουσιαστικό εμπόδιο φράζει το δρόμο σε μια ριζοσπαστική γερμανική επανάσταση. Οι επαναστάσεις έχουν ανάγκη από ένα παθητικό στοιχείο, μια υλική βάση. Η θεωρία δεν πραγματώνεται ποτέ σ' ένα λαό παρά στο βαθμό που συντελεί στην επίλυση των αναγκών του. Το τεράστιο χάσμα που χωρίζει τις απαιτήσεις της γερμανικής σκέψης και τις απαντήσεις που της προμηθεύει η γερμανική πραγματικότητα θα έχει σαν επακόλουθο το διαζύγιο της κοινωνίας-των ιδιωτών και του Κράτους καθώς και του εαυτού της; Οι θεωρητικές ανάγκες θα γίνουν άμεσα και πρακτικές; Δεν αρκεί να τείνει η σκέψη να πραγματωθεί, πρέπει και η πραγματικότητα να τείνει να γίνει σκέψη.[...] Μια ριζική επανάσταση δεν μπορεί να είναι παρά η επανάσταση ριζικών αναγκών, για την οποία φαίνεται ακριβώς ότι λείπουν οι προϋποθέσεις και το κατάλληλο έδαφος».

Σχετικά με την αναφορά στο συγκεκριμένο απόσπασμα της προκήρυξης για την ιεροσυλία ως έγκλημα, η βιβλιογραφία αναφέρει τα εξής: «Στο Δυτικό Ευρωπαϊκό Χριστιανισμό, το ιερό γίνεται κατανοητό στη βάση της γήινης παρουσίας μιας υπερβατικής θεότητας. Είναι ο στοχασμός αυτής της θεότητας στον κόσμο μέσα από ιδιαίτερα πρόσωπα, χώρους και πράγματα που τα καθιστούν ιερά καθιστώντας ταυτόχρονα άλλα πρόσωπα, χώρους και πράγματα ως βέβηλα. Σε αυτό το πλαίσιο, η ιεροσυλία αναδεικνύεται όταν ιερά πρόσωπα, χώροι ή πράγματα κακομεταχειρίζονται, γίνονται αντικείμενα κατάχρησης ή βεβηλώνονται» (Hunter, 2006, σελ. 109) [...] «Ωστόσο, στη διάρκεια του μεσαίωνα και στις αρχές της σύγχρονης περιόδου, ο

Ευρωπαϊκός Χριστιανισμός υπήρξε κάτι περισσότερο από πνευματικός χώρος. Υπήρξε μια δεινή γήινη δύναμη, που άσκησε άμεση πολιτική και δικαστική εξουσία μέσω ενός αρχιεπάγουσ ένοπλων πριγκίπων-επισκόπων, μια διοικητική δομή που ήταν το αποτύπωμα που άφησαν οι χριστιανοί πολεμιστές επιστρέφοντας στην Ευρώπη, εξαλείφοντας τον 'παγανισμό' στις αρχές του μεσαίωνα. Και άσκησε έμμεση εξουσία μέσω των κοσμικών πριγκίπων, που έθεταν σε εφαρμογή το νόμο του πλέον πανίσχυρου πρίγκιπα-επισκόπου – του επισκόπου της Ρώμης- ως μέρος της εξουσίας τους ως άρχοντες. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις όπου δεν υπήρχε σαφής διάκριση μεταξύ θρησκευτικής και πολιτικής κοινότητας ή μεταξύ του χριστιανού και του πολίτη, η ιεροσυλία αποτελούσε ταυτόχρονα πνευματική παράβαση και νομικό κακούργημα που είχε ως συνέπεια αυστηρές ποινικές κυρώσεις. Μπορεί επομένως να υποστηριχθεί ότι η ιεροσυλία προέκυψε ως αμαρτία και έγκλημα στην Δυτική Ευρώπη ως αποτέλεσμα ενός συγκεκριμένου πολιτισμικού και πολιτικού πλαισίου: εφαρμόστηκε, εν γένει, από τους εκφραστές μιας υπερβατικής ιερής θρησκείας, ασκώντας υπερβολικές πολιτικές και νομικές εξουσίες, που πήγαζαν ταυτόχρονα από την εξουσία που τους έδινε η ίδια τους η θέση και από τον κοσμικό πρίγκιπα ή αυτοκράτορα. Όταν οι συνθήκες άλλαξαν – το 16^ο αιώνα που ο Δυτικός Χριστιανισμός διαχωρίστηκε σε πολλές και διαφορετικές εκκλησίες και προοδευτικά έχασε τη δυνατότητα άσκησης άμεσης νομικής και πολιτικής εξουσίας- τότε η έννοια της ιεροσυλίας μετασχηματίστηκε ριζοσπαστικά τροποποιώντας το περιεχόμενό της από κοινό έγκλημα σε προσωπική προσβολή» (Hunter, 2006, σελ. 110).

Στο ίδιο απόσπασμα υπάρχει αναφορά στην έννοια του «πουρισμού». Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία ο «πουρισμός» αποτελεί γλωσσολογική τάση που αφορά στον αποκλεισμό της χρήσης «δανεικών» λέξεων-εννοιών από μια γλώσσα σε μια άλλη καθώς θεωρείται ότι αλλοιώνεται και αποδυναμώνεται η «καθαρότητα» της δεύτερης.

Όπως αναφέρεται (Shapiro, 1989) «*Η αναγνώριση της ερμηνείας των γλωσσικών «πουρίστικων» κινήματων ως γεγονότα με την πλαισίωσή τους μέσα σε μια ευρύτερη δυναμική κοινωνική διεργασία μας επιτρέπει να αναρωτηθούμε σχετικά με τα θεσμικά τους κίνητρα. Αυτά τα κίνητρα μπορούν να γίνουν κατανοητά όχι ως μεμονωμένα/αιτιακά ή ψυχολογικά φαινόμενα αλλά ως κοινωνικά φαινόμενα. Γιατί ένα τέτοιο κίνημα παρουσιάζει μια συλλογική σημαντικότητα; Έχει τη δυνατότητα να αναγνωρίζει συγκεκριμένα μέλη της κοινότητας μέσα σε μια κληρονομική γλωσσική κοινωνική κάστα ενώ παράλληλα να τοποθετεί άλλα εκτός αυτής. Με αυτό τον τρόπο εμπλέκει παράλληλα και την αναγνώριση και τη διαφοροποίηση. Τα κινήματα γλωσσικής καθαρότητας έχουν επίσης συγκεκριμένη ιδεατή συσχέτιση με την έννοια της 'καθαρότητας'. Τα ιστορικά παραδείγματα της καθαρότητας σε μεταφορικό επίπεδο τονίζουν την απώλεια της αθωότητας της συγκεκριμένης έννοιας καθώς ο πλέον χαρακτηριστικός της ρόλος υπήρξε η αξιοποίησή της ως αναπαράσταση της υπέρβασης της αμαρτίας. Όπου η αμαρτία αναπαρίσταται ή περιγράφεται ως 'στίγμα', που ο Ricouer (1967:46) περιγράφει ως 'το πρώτο σχήμα του κακού', είναι ξεκάθαρο ότι η καθαρότητα έχει λειτουργήσει εν μέρει ως ηθικός όρος που εφαρμόστηκε σε πράξεις που στόχευαν στην υπέρβαση του κακού» (Shapiro, 1989, σελ. 22) [...] «Σε πολλά επίπεδα, η προσέγγιση μιας κοινωνίας στον Άλλο συνίσταται στο έρος του νοήματος και της αξίας που πρόκειται να ενδυναμώσει. Ο γλωσσικός πουρισμός αποτελεί ένα βήμα προς την κατεύθυνση του περιορισμού των νόμιμων σχημάτων νοήματος και της αναγνώρισης της διαφορετικότητας όταν αυτή βρίσκεται εκτός προκαθορισμένων ορίων. Ο γλωσσικός πουρισμός δεν είναι τόσο δραματικός και δεν μπορεί εύκολα να πολιτικοποιηθεί όπως η εξόντωση μιας εθνικής μειονότητας ή να θεωρηθεί τόσο εύκολα αμφιλεγόμενος όπως η προγραφή διαφορετικών ειδών αποκλίνουσας κοινωνικής συμπεριφοράς. Όμως ο Άλλος είναι κυρίως θεσμικά αναγνωρίσιμος στη*

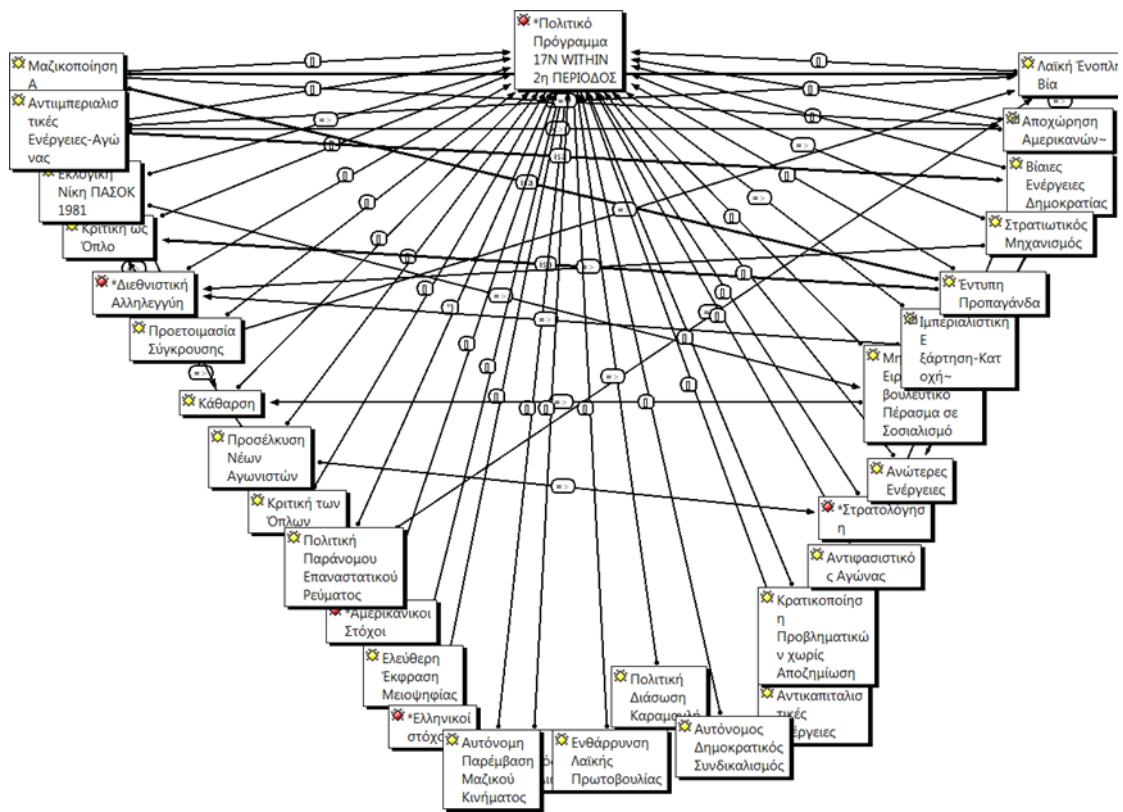
γλώσσα, το μέσο για την αντιπροσώπευση του εαυτού και του άλλου. Έτσι, κάθε βήμα που αλλάζει τη γλώσσα κεντροποιώντας και αλλοιώνοντας ή αποκεντρώνοντας και διαφοροποιώντας τα νοήματα αλλάζει την οικολογία των σχέσεων Εαυτού-Άλλου με αποτέλεσμα να αλλοιώνει τις ταυτότητες που περιέχουν και εμψυχώνουν τις σχέσεις εξουσίας και κυριαρχίας» (Shapiro, 1989, σελ. 28).

- «Γι' αυτό θα σας ζητούσαμε να μη χρησιμοποιήσετε τέτοιες μέθοδες στη δημοσίευση του γράμματός μας.»

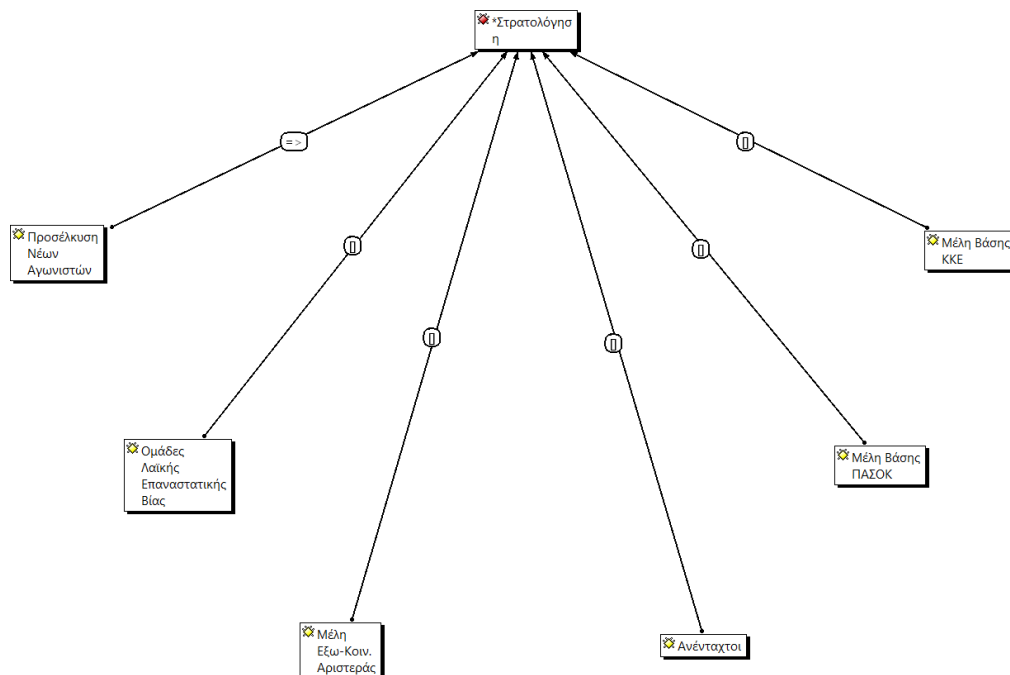
Εδώ και πάλι χρησιμοποιείται το θηλυκό στον πληθυντικό για τη λέξη "μέθοδος" όπως παρατηρήθηκε και στην 6^η προκήρυξη.

3. Ανάλυση των Προκηρύξεων της οργάνωσης

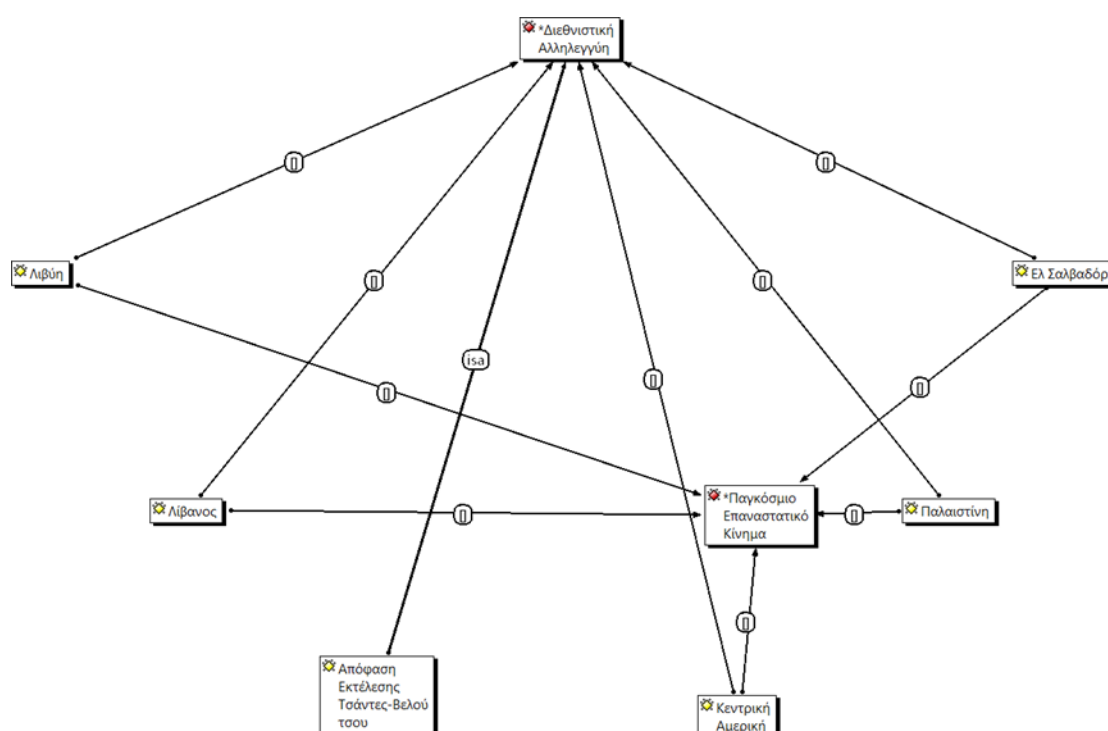
Στη 2^η περίοδο των κειμένων της, αναφέρει στο πλαίσιο του Πολιτικού Προγράμματος που προτείνει, μετά την διετή αναστολή δράσης της, ότι δεν υπάρχει Ειρηνική Μετάβαση στο Σοσιαλισμό, έπειτα από την εκλογική επιτυχία του ΠΑΣΟΚ το 1981 και προετοιμάζεται για σύγκρουση και κάθαρση. Επιθυμεί την αποχώρηση των Αμερικανών, που είναι αιτία για αντιμπεριαλιστικές ενέργειες, όπως οι βίαιες ενέργειες της δημοκρατίας, αλλά δηλώνει επίσης την σημασία αντικαπιταλιστικών ενεργειών, αντιφασιστικού αγώνα και προτείνει την κρατικοποίηση των προβληματικών χωρίς αποζημίωση. Θεωρεί ότι η έντυπη προπαγάνδα είναι κριτική ως όπλο και η κριτική των όπλων είναι εκείνη που οδηγεί σε αυτήν. Αναγνωρίζει την ύπαρξη πολιτικής ενός παράνομου επαναστατικού ρεύματος που οδηγεί στη Λαϊκή Ένοπλη Βία. Υποστηρίζει τον Αυτόνομο Δημοκρατικό Συνδικαλισμό και παράλληλα την Αυτόνομη Παρέμβαση του Μαζικού Κινήματος.

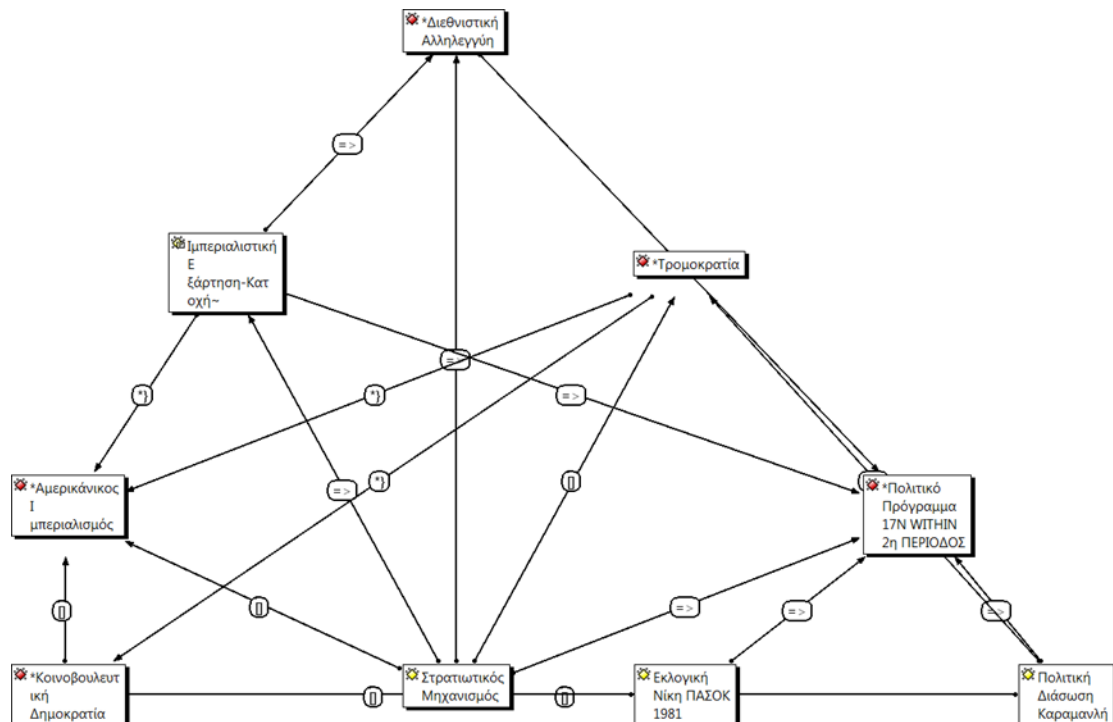
Φαίνεται επίσης ότι η οργάνωση έχει ενσωματώσει οργανωτικά την Τακτική του Ένοπλου προκειμένου να επιτύχει Μιλитарιστικό Έλεγχο και στοχεύει στην προσέλκυση νέων αγωνιστών από τους ανένταχτους, τα μέλη της βάσης του ΠΑΣΟΚ, της αριστεράς και των ομάδων λαϊκής επαναστατικής βίας.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η αποτυχία της δολοφονίας του Ρ. Τζάντ (Προκήρυξη 10¹¹) θεωρείται εξαίρεση και αξιολογείται από την οργάνωση ως επιχειρησιακή αποτυχία και όχι πολιτική, αποδίδοντάς την σε χαρακτηριστικά αυτοπροσδιορισμού της 1^{ης} περιόδου, ότι δηλαδή πρόκειται για «απλούς λαϊκούς αγωνιστές»²¹⁵. Εισάγει επίσης την έννοια της Διεθνιστικής Αλληλεγγύης, μέσα από τη δολοφονία των Τσάντες και Βελούτσου, απέναντι σε συγκεκριμένες χώρες που παράλληλα εκφράζουν μέρος του Παγκόσμιου Επαναστατικού Κινήματος.

²¹⁵ «Τέλος δυο λόγια σχετικά με την τελευταία μας απόπειρα. Η αποτυχία της ενέργειας οδήγησε με τρόπο κραυγαλέο, σ' ένα βασικό συμπέρασμα. Άλλα και πάλι οι συνήθως τόσο φλύαροι δημοσιογράφοι δεν το επισήμαναν. Ασφαλώς θα ξέφυγε απ' όλους. Κι αυτό το συμπέρασμα ήταν ότι δεν είμαστε επαγγελματίες εκτελεστές. Γιατί μπορεί βέβαια ο Τζάντ να πάτησε γκάτζι και ν' απομακρύνθηκε, αλλά πριν το κάμει, ρίχτηκαν από το πλάι 2 σφαίρες, μια από το μπροστινό πλαϊνό παράθυρο και μια από το πλαϊνό πίσω. Και κανένας επαγγελματίας δε θα αστοχούσε απ' τα πλάγια δεξιά σε μια απόσταση 1-2 μέτρων και ενώ το αυτοκίνητο ήταν ακίνητο. (Μπορεί βέβαια να μην αστοχούσε και στις άλλες 3 που ρίχτηκαν από πίσω όταν έφευγε). Αυτό αποδειώνει αντίθετα, αυτό που λέγαμε στο δεύτερο κείμενο τις 26-3-75 ότι είμαστε απλοί λαϊκοί αγωνιστές που μπορούν να χτυπήσουν με σχετικά απλά μέσα και με μια στοιχειώδη οργάνωση. Η μέχρι σήμερα πραχτική μας επαληθεύει την παραπάνω θέση μας. Η επιχειρησιακή αποτυχία κι όχι η πολιτική, της απόπειρας Τζάντ, είναι απλώς η εξαίρεση που επιβεβαιώνει τον κανόνα. Το ωραίο είναι ότι οι εφημερίδες είδαν την αποτυχία σαν στοιχείο του ότι είμαστε επαγγελματίες πράκτορες. Αλαλούμ και πάσης δημοσιογραφίας!».

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την επανεμφάνισή της είναι η Ιμπεριαλιστική Εξάρτηση και Κατοχή, ο Στρατιωτικός Μηχανισμός που τρομοκρατεί, αποτελεί τμήμα του Αμερικάνικου Ιμπεριαλισμού και αιτία, η Πολιτική Διάσωση του Καραμανλή και η Εκλογική Νίκη του ΠΑΣΟΚ 1981, που εντάσσονται στην Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Οι πολιτικοί στόχοι που αναφέρονται στη 2^η περίοδο είναι ο Σοσιαλισμός, ο Κρατικός-Εθνικός Καπιταλισμός και η Εθνική και Κοινωνική Ανεξαρτησία οι οποίες συσχετίζονται μεταξύ τους χωρίς αναφορά ως προς το ποιά από τις δύο επηρεάζει την άλλη.

Γ. 3η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 12-39)

1. Το πολιτικο-κοινωνικό περιβάλλον υπό το πρίσμα της οργάνωσης

Προκήρυξη 12^η

Ο Ν. Κρυστάλλης υπήρξε πληροφοριοδότης της ΚΥΠ με στόχο τη συλλογή πληροφοριών για την οργάνωση «17 Νοέμβρη». Θήτευσε στην ΕΔΑ στη μεταπολίτευση και είχε επαφές με την ευρύτερη αριστερά και τον αναρχικό χώρο. Ο ρόλος του αποκαλύφθηκε έπειτα από σύλληψή του ως τρομοκράτη το Σεπτέμβρη του 1985. Αθωώθηκε των κατηγοριών και στις καταθέσεις του τόνιζε το ρόλο της ΚΥΠ στην κατασκευή πλαστών προκηρύξεων αντιγράφοντας έντυπο υλικό οργάνωσης ή περιοδικών της εξω-κοινοβουλευτικής αριστεράς όπως το περιοδικό «Αντιστρατιωτική Πάλη». Το όνομα του περιοδικού αυτού αναφέρεται ως οργάνωση που δολοφόνησε τον Τ. Αθανασιάδη. Ειδικότερα, στις καταθέσεις Κρυστάλλη αναφέρεται η σύνταξη πλαστών προκηρύξεων και κατασκευής οργάνωσης με το όνομα «Αντιμπεριαλιστική Αντιαμερικανική Πάλη» με βάση συγκεκριμένα έντυπα της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς. Κατά τη διάρκεια της σύλληψης Κρυστάλλη βρέθηκε ένα «εσωτερικό» κείμενο επικοινωνίας της οργάνωσης «Αντιστρατιωτική Πάλη» προς τη «17 Νοέμβρη». Στο κείμενο αναφέρονταν, ως προγραφές, πιθανοί στόχοι εκδοτών και βάσει αυτού η οργάνωση «Αντιστρατιωτική Πάλη» φέρεται να έχει σχέσεις τουλάχιστον με περιφερειακά άτομα της 17Ν. Αποδίδει στη «17 Νοέμβρη» εμμονές στις εκτελέσεις βασανιστών και πρακτόρων της CIA και επιβεβαιώνει επίσης τον ηγεμονικό χαρακτήρα της οργάνωσης, η οποία μεγαλώνει με την είσοδο ατόμων από άλλους πυρήνες ένοπλης βίας και τονίζει τη δυσκολία και τη μακρά διαδικασία εισόδου στην οργάνωση «17 Νοέμβρη». Δίνει επίσης την εντύπωση ότι κυκλοφορούν σχέδια τύπων προκηρύξεων από τη «17 Νοέμβρη» ενώ

παρουσιάζει την ομάδα «Ιούνης 78» που σκότωσε τον Μπάμπαλη ως υπο-οργάνωση της «17 Νοέμβρη». Επίσης, αναφέρεται εμμέσως στην επικοινωνιακή τακτική της «17 Νοέμβρη» με "εσωτερικά" κείμενα προς τις υπόλοιπες ομάδες, οργανώσεις, πυρήνες και "εξωτερικά" κείμενα προς τον Τύπο ενώ, μεταξύ άλλων, σημειώνει τον ιταλικό χαρακτήρα της επιλογής του αυτοκινήτου (FIAT) σε ενέργειες²¹⁶.

Ο Μ. Κουτσόγιωργας υπήρξε Υπουργός Εσωτερικών (1984) και Υπουργός Εσωτερικών και Δημόσιας Τάξης (1985-1986). Διαχειρίστηκε τον ίδιο χρόνο τα επεισόδια που δημιουργήθηκαν από το θάνατο του Μ. Καλτεζά στα Εξάρχεια στην επέτειο του Πολυτεχνείου και την εισβολή στο Χημείο. Ο Θ. Τσούρας υπήρξε την παραπάνω περίοδο (1985-1986) Αναπληρωτής Υπουργός Εσωτερικών και Δημόσιας Τάξης²¹⁷.

Προκήρυξη 13"

Ο μαθητής Μ. Καλτεζάς πέφτει νεκρός στα Εξάρχεια από πυροβολισμό του αστυνομικού Α. Μελίστα, κατά τη διάρκεια συγκρούσεων με την αστυνομία στην επέτειο του Πολυτεχνείου το 1985. Του περιστατικού είχε προηγηθεί επίθεση ομάδας σε κλούβα της αστυνομίας στην περιοχή. Οι συγκρούσεις με την αστυνομία συνεχίζονται ενώ πραγματοποιείται κατάληψη του Χημείου που λήγει στις 18/11/1985 με την επέμβαση της αστυνομίας, μετά από άρση του πανεπιστημιακού ασύλου για πρώτη φορά μετά τη νομοθετική του κατοχύρωση το 1982. Οι όροι του πρύτανη του πανεπιστημίου είναι να μην γίνουν συλλήψεις αλλά, σύμφωνα με το

²¹⁶ Το σχετικό έγγραφο της «Αντιστρατιωτικής Πάλης» δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Έθνος» στις 17/09/1985 ("Τα σχέδια των εκτελέσεων," 1985, σελ. 26-27). Επίσης στο ομώνυμο web blog με πληροφορίες για την σύλληψη Κρυστάλλη υπάρχουν σχετικά δημοσιεύματα του τύπου εκείνης της περιόδου για την υπόθεση (2009, 23 Ιουνίου). Στις βιβλιογραφικές αναφορές περιλαμβάνονται επιπλέον δημοσιεύματα (Ιγνατίου, 2010, Ιός, 1996b, Λαμπρόπουλος, 1999, "Χρόνια τρομο-μανία," 2014).

²¹⁷ Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (χ.η.-α)

έντυπο και οπτικοακουστικό υλικό, αυτό δεν τηρήθηκε από την αστυνομία. Ο Α. Μελίστας καταδικάστηκε πρωτόδικα σε φυλάκιση με αναστολή και αθώωθηκε στις 25/01/1990. Η αθώωσή του προκάλεσε εκ νέου επεισόδια²¹⁸.

Η Εθνική Πολιτική Ένωση (ΕΠΕΝ) ιδρύθηκε το 1984, έλαβε μέρος στις ευρωεκλογές του ίδιου χρόνου με ποσοστό ψήφων 2,3% και κέρδισε 1 έδρα στο ευρωκοινοβούλιο²¹⁹.

Η Μ. Θάτσερ ανέλαβε την Πρωθυπουργία της Μ. Βρετανίας στις αρχές του '80. Η πολιτική της προσέγγιση που ονομάστηκε «θατσερισμός» ευνόησε την ελεύθερη αγορά, την ελαχιστοποίηση του κράτους με την ιδιωτικοποίηση δημοσίων επιχειρήσεων, τη μείωση της φορολογίας εισοδήματος και την αύξηση των έμμεσων φόρων με παράλληλη αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων²²⁰.

Τέλη 1970 και αρχές 1980, με έμφαση στα έτη 1981-1982, εμφανίζεται η πρώτη μεγάλη οικονομική ύφεση, μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο με εμφανή την παρουσία του ΔΝΤ στην Ευρώπη²²¹.

Προκήρυξη 15"

Ο Α. Συγγρός τον οποίο μάλλον εννοεί η προκήρυξη υπήρξε τραπεζίτης και εθνικός ευεργέτης, ιδρυτής του Νοσοκομείου «Ανδρέας Συγγρός» και μέτοχος της εταιρίας που εκμεταλλευόταν τα ορυχεία Λαυρίου. Ήταν από τους πρώτους που διέθεσε σε δημόσια αγορά, στην Ελλάδα στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, μετοχές των ορυχείων χωρίς την ύπαρξη οργανωμένης χρηματιστηριακής αγοράς. Ελλείπει οργανωμένου χρηματιστηρίου, αυτές οι δράσεις είχαν ως αποτέλεσμα την

²¹⁸ "1985: Η ματωμένη επέτειος του Πολυτεχνείου" (2013), Βασιλόπουλος (2011), "Δολοφονία Καλτεζά. Η μαύρη επέτειος του Πολυτεχνείου" (2013), Ιός (1996c)

²¹⁹ "Ε.Π.ΕΝ. - Εθνική Πολιτική Ένωση" (χ.η.)

²²⁰ "What is Thatcherism?" (2013), Σαρχής (2013)

²²¹ Boughton (2002)

καταστροφή πολλών μικρομετόχων και την απώλεια των περιουσιών τους. Το χρονικό της υπόθεσης της εκμετάλλευσης των ορυχείων του Λαυρίου αναφέρεται ιστορικά ως «Λαυρεωτικά»²²².

Ο Κ. Μανιαδάκης διετέλεσε Υφυπουργός Δημοσίας Ασφαλείας του Υπουργείου Εσωτερικών (1936), στην δικτατορική κυβέρνηση Ι. Μεταξά. Υπήρξε εμπνευστής του φορέα Δημόσιας Ασφάλειας αρχικά ως Υφυπουργείο και μεταπολεμικά ως Υπουργείο Δημόσιας Τάξεως. Σύμφωνα με σχετικά δημοσιεύματα υπήρξε αντικομμουνιστής, υιοθέτησε βάνουσες μεθόδους, ενώ εξέδωσε πλαστό φύλλο του «Ριζοσπάστη» και προσπάθησε να δημιουργήσει επικοινωνιακή σύγχυση μεταξύ των μελών του ΚΚΕ²²³.

Προκήρυξη 17^η

Η αγορά του αιώνα στην οποία αναφέρεται η οργάνωση αφορά στην αγορά αεροσκαφών μινιμάξ και F-16 το 1985. Το κόστος του προϋπολογισμού για τον εκσυγχρονισμό της εθνικής άμυνας θεωρήθηκε πολύ μεγάλο για τα δεδομένα της εποχής²²⁴.

Προκήρυξη 20^η

Το 1975 και το 1987 εκδηλώθηκαν κρίσεις στις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας. Η κρίση των ελληνοτουρκικών σχέσεων είχε ως αφορμή την παρουσία τουρκικών ερευνητικών σκαφών για τη διερεύνηση πετρελαϊκών κοιτασμάτων στο Αιγαίο. Ο Πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου προειδοποίησε, κατά τη διάρκεια της δεύτερης κρίσης, την αμερικάνικη κυβέρνηση ότι θα προχωρήσει σε κλείσιμο των βάσεων στη

²²² Thomadakis, Gounopoulos, Nounis, & Riginos (2014)

²²³ "Η 28η του Οκτώβρη 1940. Τα τρία γράμματα του Νίκου Ζαχαριάδη" (2011), Ιός (2009), Πετρόπουλος (2001b)

²²⁴ "1985: Ανακοινώνεται η «αγορά του αιώνα»" (2001)

Ν. Μάκρη λόγω της εμπλοκής τους στο «θερμό επεισόδιο» μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας²²⁵.

Ο Ουάνμπεργκερ (Caspar Weinberger) υπήρξε εκείνη την περίοδο Γραμματέας Άμυνας των ΗΠΑ συμμετέχοντας σε σχετικές επικοινωνίες μεταξύ των εμπλεκομένων μερών²²⁶.

Η υπόθεση της Γκρανάντα που αναφέρεται στην προκήρυξη πρέπει να αφορά στην εισβολή των ΗΠΑ στη Γρενάδα το 1983 για την προστασία των εκεί αμερικανών πολιτών. Η Γρενάδα, νησί της Καραϊβικής, πρώην αποικία της Μ. Βρετανίας, εκείνη την περίοδο τελούσε υπό σοσιαλιστικό καθεστώς, έπειτα από πραξικόπημα εναντίον της υπάρχουσας κυβέρνησης από τον Μ. Μπίσοπ (1979). Ένα δεύτερο πραξικόπημα το 1983 αντικατέστησε την κυβέρνηση του Μ. Μπίσοπ εγκαθιδρύοντας επαναστατικό στρατιωτικό συμβούλιο²²⁷.

Το 1986 οι ΗΠΑ βομβαρδίζουν την πρωτεύουσα της Λιβύης, Τρίπολη, έπειτα από αιματηρές επιχειρήσεις τρομοκρατικών οργανώσεων εναντίον αμερικάνικων και ευρωπαϊκών στόχων σε ευρωπαϊκό έδαφος. Οι εναέριες επιχειρήσεις των ΗΠΑ έχουν ως αποτέλεσμα τον θάνατο και τον τραυματισμό άμαχου πληθυσμού²²⁸.

Το ίδιο χρονικό διάστημα στον εμφύλιο πόλεμο που διεξάγεται μεταξύ των Κόντρας και των Σαντινίστας στη Νικαράγουα, η κυβέρνηση των ΗΠΑ υποστηρίζει πολιτικά και οικονομικά τους Κόντρα. Το Διεθνές Δικαστήριο Δικαίου (International

²²⁵ Ηλιάδη (χ.η.), Κιούσης (2009), Υπουργείο Εξωτερικών (χ.η.)

²²⁶ Cowell (1987), "Weinberger trying to reassure turks on U.S. arms help" (1987)

²²⁷ Booth (2013), "The Grenada revolution" (χ.η.), Zinn (2005), Zunes (2003)

²²⁸ "Appointment in Tripoli" (1986), Malinarich (2001)

Court of Justice) αποφασίζει την αποζημίωση της Νικαράγουα από τις ΗΠΑ για παραβίαση κανόνων διεθνούς δικαίου²²⁹.

Προκήρυξη 22'

Ο Χ. Μαρίνος συνελήφθη στη συμπλοκή της Καλογρέζας όπου σκοτώνεται ο Μ. Πρέκας σε συμπλοκή με τους αστυνομικούς. Ο Χ. Μαρίνος κατηγορείται, για πρώτη φορά, μαζί με τον Κ. Σμυρναίο για συμμετοχή στην οργάνωση «Αντικρατική Πάλη» και θεωρούνται συνεργάτες του Μ. Πρέκα και πιθανό μέλος στον «ΕΛΑ» και στη «17 Νοέμβρη». Οι γιάφκες τις οδού Καλαμά στα Σεπόλια, που βρέθηκαν από την αστυνομία, περιελάμβαναν εκτός του οπλοστασίου και κάποια κλειδιά που ξεκλείδωναν το αυτοκίνητο που είχε χρησιμοποιήσει η «17 Νοέμβρη» για την ενέργεια της δολοφονίας του Ε. Μάλλιου. Το θέμα της ύπαρξης των σχετικών κλειδιών διαψεύστηκε από την οργάνωση αλλά και τον ιδιοκτήτη του αυτοκινήτου²³⁰. Ο Χ. Μαρίνος, κατά δήλωσή του, ήταν αναρχικός και συμμετείχε στην «Ένωση Αναρχικών». Το καλοκαίρι του 1996 επιστρέφοντας από άδεια εξόδου, την οποία είχε παραβιάσει, αυτοκτόνησε, ενώ τα ΕΚΑΜ βρίσκονταν πάνω στο πλοίο για να τον συλλάβουν. Η συγγενείς άφηναν ανοιχτό το ενδεχόμενο της δολοφονίας²³¹.

Προκήρυξη 23'

Ο Α. Δροσογιάννης υπήρξε Υπουργός Δημόσιας Τάξης από το 1986 έως το 1988. Προηγούμενα είχε διατελέσει Αναπληρωτής Υπουργός Εθνικής Άμυνας στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ²³².

²²⁹ "1986: US guilty of backing Contras" (χ.η.), International Criminal Court (1986)

²³⁰ Ιός (1997), Νικολακόπουλος (1996a), "Οι μάρτυρες δεν είχαν δει όπλα στη "γιάφκα Καλαμά" (1997)

²³¹ Νικολακόπουλος (1996b)

²³² Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (χ.η.-a)

Προκήρυξη 26^η

Η Πειραϊκή-Πατραϊκή, η μεγαλύτερη βιομηχανική μονάδα κλωστοϋφαντουργίας στην Ελλάδα, κρατικοποιήθηκε της δεκαετία του '80 και αρχές του '90 έκλεισε οριστικά ²³³.

Τα Μαντεμοχώρια Χαλκιδικής, ένα σύμπλεγμα περιοχών με ορυχεία μετάλλου των οποίων η εκμετάλλευση είχε αρχίσει ήδη από το 19^ο αιώνα και με ανεπτυγμένο εργατικό κίνημα από τις αρχές του 20^{ου}²³⁴, αποτέλεσαν αντικείμενο συζήτησης και αντιπαράθεσης από τη δεκαετία του '70, όταν ήδη στην περιοχή δραστηριοποιούνταν η «Μαδέμ-Λάκκο» του Μποδοσάκη, για την εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου της περιοχής.

Το 1988 πραγματοποιήθηκε η σύσκεψη του «Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ» στο Νταβός της Ελβετίας. Κατά τη διάρκεια της σύσκεψης Ελλάδα-Τουρκία υπέγραψαν την ομώνυμη διακήρυξη νέου καθεστώτος των σχέσεών του στο πλαίσιο αμοιβαίας συνεργασίας και αποτροπής πολεμικής σύρραξης²³⁵.

Ο Β. Κεδίκογλου υπήρξε Υπουργός Εμπορίου (1984) και Υπουργός Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (1988-1989)²³⁶. Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα του τύπου, συνέβαλε ως μέλος του Πειθαρχικού του ΠΑΣΟΚ στις διαγραφές στελεχών το 1984. Ως Υπουργός Εμπορίου επέβαλε υψηλά πρόστιμα στη «Χαλυβουργική» στα πλαίσια επιβολής κυρώσεων στην κερδοσκοπία²³⁷.

²³³ Στεργίου (2013)

²³⁴ Δάγκας (2010)

²³⁵ Fetini (2009)

²³⁶ Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (χ.η.-α, χ.η.-c)

²³⁷ Λακόπουλος (2000)

Ο Γ. Αρσένης υπήρξε Υπουργός Εθνικής Οικονομίας (1982) και Υπουργός Οικονομικών (1984). Διαδραμάτισε ρόλο στις κοινωνικοποιήσεις-κρατικοποιήσεις των προβληματικών ιδιωτικών εταιριών και στην απομάκρυνση του Γ. Τσάτσου από την ΑΓΕΤ²³⁸.

Προκήρυξη 27'

Η προκήρυξη αναφέρεται στις ισπανικές οργανώσεις FAI (Federación Anarquista Ibérica) και CNT (Confederación Nacional del Trabajo). Οι συγκεκριμένες οργανώσεις διαδραμάτισαν ενεργό ρόλο κατά τη διάρκεια του ισπανικού εμφυλίου πολέμου 1936-1939. Η Εθνική Ομοσπονδία Εργασίας (CNT) ιδρύθηκε το 1911 ενώ η Ιβηρική Αναρχική Ομοσπονδία (FAI) το 1927, αργότερα δε συνεργάστηκαν στενά στην ανάπτυξη του αναρχο-κομμουνισμού. Η ανάπτυξη του αναρχοσυνδικαλισμού και του κοινοτικού μοντέλου οργάνωσης με διαδικασίες αυτοδιαχείρισης επηρέασε το θεωρητικό και οργανωτικό υπόβαθρο των αγροτών και εργατών. Οι επαναστατημένοι ισπανοί αγρότες και εργάτες οργανώθηκαν σε ένοπλες πολιτοφυλακές εναντίον του οργανωμένου στρατού του Φράνκο διεκδικώντας μια δημοκρατική κοινωνία και τον κοινωνικό-οικονομικό μετασχηματισμό της. Ο Μπουναβεντούρα Ντουρούτι υπήρξε ηγετική φυσιογνωμία της FAI, έλαβε μέρος και σκοτώθηκε στον εμφύλιο του 1936-1939²³⁹.

Προκήρυξη 28'

Το 1988 ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας, Τ. Οζάλ επισκέπτεται την Αθήνα, μετά τη σύνοδο του Νταβός²⁴⁰. Την ίδια χρονιά επισκέπτεται την Αθήνα και καταθέτει

²³⁸ Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (χ.η.-ε), Νικολάου (2008)

²³⁹ Bookchin (1994), Goldman (1936), Τζόλ (1975)

²⁴⁰ "Μετρημένες στα δάχτυλα οι επισκέψεις τα τελευταία 50 χρόνια" (2004)

στεφάνι στο μνημείο του άγνωστου στρατιώτη ο δήμαρχος Κωνσταντινούπολης, Ν. Μεντρεντίβ.

Προκήρυξη 31^η

Η προκήρυξη αναφέρεται στην υπόθεση Κοσκωτά και στο σκάνδαλο το οποίο ξεκίνησε να συζητείται το 1987 με αποκορύφωμα το 1989. Ο Γ. Κοσκωτάς κατείχε την τράπεζα Κρήτης και τις εκδόσεις «Γραμμή» με σειρά εντύπων. Σταδιακά ξεκίνησε η αποκάλυψη οικονομικών αδικημάτων τα οποία θεωρήθηκαν ότι αντιμετωπίστηκαν ευνοϊκά λόγω τροπολογίας του Υπουργού Δικαιοσύνης, Μ. Κουτσόγιωργα, ο οποίος υπήρξε κατηγορούμενος αργότερα. Η υπόθεση Κοσκωτά υπήρξε η αφορμή για τη μετέπειτα δημιουργία ειδικού δικαστηρίου με κατηγορούμενους πολιτικούς που φέρονταν ότι εμπλέκονταν στη διαχείριση της υπόθεσης²⁴¹.

Η Β. Βογιατζή, φίλη του Μ. Πρέκα είχε κατηγορηθεί μαζί με άλλα άτομα για συμμετοχή σε τρομοκρατική οργάνωση, μετά το συμβάν στην Καλογρέζα και το θάνατο του Μ. Πρέκα²⁴².

Προκήρυξη 33^η

Ο Τ. Σωσσίδης υπήρξε έλληνας διπλωμάτης ο οποίος προώθησε, επί κυβερνήσεως Γ. Παπανδρέου, την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα²⁴³.

Προκήρυξη 36^η

Η Ε. Βλάχου υπήρξε εκδότρια της «Καθημερινής». Το 1987 πώλησε τις μετοχές της στον Γ. Κοσκωτά. Η Ε. Βλάχου, κατά τη διάρκεια του στρατιωτικού

²⁴¹ Νικολαΐδης (2012)

²⁴² Ιός (1997), Νικολακόπουλος (1996a)

²⁴³ Ιορδανίδης (2005), Παπαχελάς (2005)

πραξικοπήματος στην Ελλάδα, διέκοψε την έκδοση της εφημερίδας της ως πράξη αντίστασης απέναντι στη δικτατορία²⁴⁴.

Ο Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου αποτέλεσε τον πολιτικό φορέα που διαμορφώθηκε το 1989 από τα κόμματα ΚΚΕ και ΕΑΡ (Ελληνική Αριστερά) πριν τις εθνικές εκλογές του ίδιου χρόνου. Η συμμετοχή αργότερα του νέου πολιτικού φορέα σε κυβερνήσεις συνεργασίας αποτελεί αφορμή για την αποχώρηση στελεχών του ΚΚΕ και τη διαμόρφωση του νέου πολιτικού φορέα ΝΑΡ (Νέο Αριστερό Ρεύμα)²⁴⁵.

Προκήρυξη 39^η

Στις 18/06/1989 διεξήχθησαν οι εθνικές εκλογές με πρώτο κόμμα τη ΝΔ (επικεφαλής Κ. Μητσοτάκης), δεύτερο κόμμα το ΠΑΣΟΚ (επικεφαλής Α. Παπανδρέου), επόμενο κόμμα το Συνασπισμό της Αριστεράς και της Προόδου (επικεφαλής Χ. Φλωράκης), Δημοκρατική Ανανέωση (επικεφαλής Κ. Στεφανόπουλος) και Εμπιστοσύνη (επικεφαλής Διοικούσα Επιτροπή)²⁴⁶. Η ΝΔ δεν κατάφερε να συγκεντρώσει κοινοβουλευτική πλειοψηφία και σχηματίστηκε προσωρινή κυβέρνηση συνεργασίας με τη ΝΔ και το Συνασπισμό. Το ποσοστό της αποχής σε αυτές τις βουλευτικές εκλογές άγγιξε το 15,5%²⁴⁷. Με βάση τα στοιχεία από την ιστοσελίδα του ΣΥΝ, ο συνολικός αριθμός των άκυρων ψηφοδελτίων άγγιξε τις 147.918²⁴⁸. Ο Συνασπισμός σε αυτή την εκλογική αναμέτρηση έλαβε 855.944

²⁴⁴ Ζούλας (1995), Θωμά (2006)

²⁴⁵ Κιάος (2012), Μπίτσικα (2010)

²⁴⁶ Βουλή των Ελλήνων (χ.η.-α)

²⁴⁷ "Όλες οι βουλευτικές εκλογές από το 1974 μέχρι σήμερα" (2012)

²⁴⁸ Τμήμα Πληροφορικής ΣΥΝ (χ.η.). Πρέπει να τονιστεί ότι δεν βρέθηκαν επίσημα καταγεγραμμένα αποτελέσματα για το ποσοστό των λευκών και άκυρων ψηφοδελτίων όπως και για το ποσοστό της αποχής στις συγκεκριμένες εκλογές.

ψήφους ήτοι 13,13%²⁴⁹. Την ίδια ημερομηνία πραγματοποιήθηκαν και οι ευρωεκλογές όπου η ΝΔ αναδείχθηκε σε πρώτο κόμμα.

2. Τεκμηρίωση και πηγές του λόγου της οργάνωσης

Προκήρυξη 13^η

- «Αυτοί οι αγανακτισμένοι άνεργοι δεν ήταν βέβαια αναρχικοί όπως μας λένε οι διάφοροι κοινωνιολόγοι της δεκάρας και των δεκάρικων, με προχωρημένη γεροντική μαλάκυνση, λες και μπορούν ή είναι σε θέση οι αναρχικοί να δημιουργήσουν τέτοιες ταραχές όποτε γουστάρουν.»

Σε αυτό το απόσπασμα παρατηρείται ένα είδος ηλικιακής απαξίωσης που δημιουργεί έως και την ακραία υπόθεση του ηλικιακού ρατσισμού.

- «Γιατί ο λαός ξέρει καλά να διακρίνει τους πραγματικούς από τους ψεύτικους φίλους του, αυτούς που αγωνίζονται από αυτούς που καλύπτουν την προδοτική πρακτική τους με *αχαλίνωτη δημοκοπία*.»

Η λέξη «δημοκοπία» αποτελεί συνώνυμο της δημαγωγίας ενώ χρησιμοποιείται σε ορισμένες περιπτώσεις στον τύπο και στη νεοελληνική λογοτεχνία όπως στο ποίημα «Γύριζε» του Κ. Παλαμά από την ποιητική συλλογή «Η πολιτεία και η μοναξιά» (1912)²⁵⁰.

Προκήρυξη 15^η

Έπειτα από σχετική έρευνα σε δευτερογενείς πηγές βρέθηκε στο περιοδικό «ΑΝΤΙ» (Περίοδος Β', τ. 314/11-04-1986), δηλαδή λίγες μόλις ημέρες μετά τη δολοφονία του Δ. Αγγελόπουλου, άρθρο με τίτλο «ΕΟ 17 Νοέμβρη-Λόγοι επί πτωμάτων πολύ κοντά στο πέλαγος» του αρθρογράφου Δ. Πεσιμιστούλη. Όπως αναφέρεται στο σχετικό άρθρο «Όσο για την επιχειρηματολογία τους εναντίον του Δ. Αγγελόπουλου δεν κάνουν τίποτ' άλλο παρά να επικαλούνται, λέξη προς λέξη σχεδόν, άρθρο στο Αντί του 1984 (τεύχος 271) που κατήγγειλε το σκάνδαλο της Χαλυβουργικής.

²⁴⁹ Βουλή των Ελλήνων (χ.η.-α)

²⁵⁰ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.)

Κι οι αδαείς που δεν ξέρουν την (αθώα άραγε;) λογοκλοπή θ' απορούν με τις λεπτομερείς γνώσεις της «17 Νοέμβρη»²⁵¹. Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω αναφορά αναζητήθηκε το σχετικό τεύχος του περιοδικού (Περίοδος Β', τ. 271/28-09-1984), στο οποίο φαίνεται ότι υπάρχει άρθρο τεσσάρων σελίδων του δημοσιογράφου Σ. Κούλουγλου με τίτλο «Όλα τα στοιχεία για το σκάνδαλο της «Χαλυβουργικής». Ελληνική εφεύρεση: Πώς ο χάλυψ γίνεται χρυσός» και τίτλο εξωφύλλου «Σκάνδαλο «Χαλυβουργικής» και τα 9 δις του Κεδίκογλου». Πράγματι φαίνεται η οργάνωση να χρησιμοποιεί, τουλάχιστον ως τεκμηρίωση και μέσα από παραφράσεις, τα στοιχεία που δημοσιεύονται στο άρθρο, όπως προκύπτει από τις παρακάτω ενδεικτικές παραπομπές. Στη σελίδα 19 του σχετικού άρθρου του «ΑΝΤΙ» για τη Χαλυβουργική, που δημοσιεύθηκε δύο χρόνια πριν τη δολοφονία του Δ. Αγγελόπουλου από την οργάνωση «17 Νοέμβρη», αναφέρεται ότι «Ενώ οι ποσότητες μεταλλουργικού άνθρακα που αγοράζει από την Αυστραλία ετησίως, θα δικαιολογούσαν-σύμφωνα και με τη σχετική γνωμάτευση του ΟΗΕ-μια απ' ευθείας συναλλαγή με τα ορυχεία της πέμπτης ηπείρου, προτιμάει να αγοράζει τα προϊόντα με την μεσολάβηση δύο ακόμη κρίκων. Στον πρώτο παρεμβάλλεται η Props Establishments και η Mondico, στο δεύτερο η Ferrowholen, ενώ τη μεταφορά κάνει η επίσης θυγατρική Metrofin. Αποτέλεσμα: σύμφωνα με όλες τις έρευνες που έγιναν για τη δεκαετία '70-'80 αγοράζει με τιμές πενήντα τοις εκατό μεγαλύτερες από αυτές που ίσχυαν στη διεθνή αγορά»²⁵². Στην προκήρυξη της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» για την ανάληψη δολοφονίας του Δ. Αγγελόπουλου αναφέρεται χαρακτηριστικά «Αγοράζοντας την ανθρακόσκονη απ' την Αυστραλία και περνώντας την από μια σειρά εταιρίες-φαντάσματα κατόρθωσαν

²⁵¹ Πεσιμιστούλης (1986, σελ. 17)

²⁵² Κούλουγλου (1984). Το συγκεκριμένο τεύχος του περιοδικού «ΑΝΤΙ», λόγω της σπανιότητάς του, ανεβρέθηκε στα αρχεία της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας.

να τη φέρνουν στη χώρα υπερτιμολογημένη κατά 50%. Δραστηριότητα που διήρκησε σ' όλη τη δεκαετία 70-80 και που εντόπισε μεταξύ άλλων η ειδική επιτροπή του ΟΗΕ για τις υπερεθνικές επιχειρήσεις.». Σε άλλο σημείο του άρθρου του Σ. Κούλογλου τονίζεται ότι «Από το 1964, οι αφοί Αγγελόπουλοι, αρχίζουν, χρησιμοποιώντας το συνάλλαγμα που παρανόμως είχαν εξάγει, να εξαγοράζουν την εταιρία τους. Για το σκοπό αυτό, χρησιμοποιούν δύο ακόμη, χάρτινες εταιρίες, την Ελβετική *Credit Industriel* και τη Γερμανική *Gesellschaft fuer industrielle*, που ούτε ασχολούνται με την χαλυβουργία, ούτε έχουν την οικονομική επιφάνεια να αγοράσουν τη Χαλυβουργική. Σε κάθε περίπτωση, σήμερα και πάντα στα χαρτιά, η πρώτη εμφανίζεται να κατέχει την απόλυτη πλειοψηφία των μετοχών (128.523), η δεύτερη 19.115, ενώ όλοι μαζί οι Αγγελόπουλοι δεν έχουν παρά 12.300...» και αλλού «Ο κ. Αγγελόπουλος ήταν ένας ... απένταρος βιομήχανος αφού η Χαλυβουργική δεν άφηνε και πολλά κέρδη. Παρόλα αυτά, καταφέρνει – με τι συνάλλαγμα άραγε – να κάνει επενδύσεις και στην Αγγλία, δημιουργώντας το 1975 μια μοναδική στο είδος της χαλυβουργία, με το ελληνικής έμπνευσης όνομα ALPHASTEEL. Κρατώντας, βέβαια, τα προσχήματα, ο ίδιος δεν εμφανίζεται σαν μέτοχος της νέας εταιρίας»²⁵³. Και η σχετική προκήρυξη της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» αναφέρει «Με το κεφάλαιο πούβγαλαν παράνομα στο εξωτερικό, εξαγόρασαν τη Χαλυβουργική χρησιμοποιώντας άλλες δύο εταιρίες φαντάσματα, μια Ελβετική και μια Γερμανική που κατέχουν σήμερα τυπικά τη πλειοψηφία των μετοχών. Ενώ όμως παρουσιάζουν την εξαγορά σαν αποτέλεσμα της χρεωκοπίας τους, αυτοί οι πένητες, κάνουν το 1975 μεγάλες επενδύσεις στην Αγγλία, χρησιμοποιώντας τα τεράστια κεφάλαια που διέρρευσαν παράνομα στο εξωτερικό και ιδρύοντας υπερσύγχρονη μονάδα χαλυβουργίας με το όνομα Αλφαστήλ. Δεν μπορούν όμως να αποκρύψουν ότι στα διάφορα Δ.Σ. τόσο της Χαλυβουργικής όσο και όλων

²⁵³ Κούλογλου (1984, σελ. 19)

αυτών των εταιριών, βρίσκονται τα ίδια πρόσωπα ή μέλη των οικογενειών τους, αποκαλύπτοντας έτσι την απάτη». Ένα ακόμη σημείο που φαίνεται ότι η οργάνωση κάνει χρήση του συγκεκριμένου άρθρου του περιοδικού «ΑΝΤΙ» προκειμένου να δομήσει την επιχειρηματολογία της για τη δολοφονική της πράξη είναι οι εξής αναφορές στο άρθρο του περιοδικού²⁵⁴ «*Το 1978 αρχίζει η πρώτη έρευνα για τη Χαλυβουργική, από την ΕΠΕΤΕΞ. [...] Ο τελευταίος (σ. καθηγητής Τζωρτζόπουλος), στις 12 Οκτωβρίου 1981, δηλαδή 6 μόνο μέρες πριν τις εκλογές, υποβάλλει μηνυτήρια αναφορά στον εισαγγελέα, για παράνομη εξαγωγή συναλλάγματος, υπεριμολόγηση κτλ.*» και συνεχίζει το άρθρο «*Πρώτος υπουργός Εμπορίου, αναλαμβάνει ο κ. Ακριτίδης, που παίρνει αμέσως γνώση όλου του σχετικού φακέλου. Κατά περίεργο όμως τρόπο, κι ενώ ο κ. Ακριτίδης δεν ασχολείται με το ποινικό μέρος της υπόθεσης, δίνοντας απλώς κάποιες αναβολές στη Χαλυβουργική για να ετοιμάσει την απολογία της ολιγορεί και ως προς το διοικητικό μέρος, δηλαδή την επιβολή προστίμου (που είναι ανεξάρτητο από την ποινική δίωξη). Αίγιους μήνες αργότερα, όταν εκδικάζεται η υπόθεση στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών, το Δημόσιο απουσιάζει εντελώς. [...] Αποτέλεσμα: το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών, με το υπ. αριθμ. 1859/-82 βούλευμά του, αθώνει του Αγγελόπουλους. [...] Στις 11 Μαΐου ο Β. Κεδίκογλου, έχοντας νωπή την εντολή του Πρωθυπουργού για κάθαρση, αποφάσισε την επιβολή προστίμου 8 δις δρχ. περίπου. Σε ερώτηση δημοσιογράφων γιατί δεν ακολούθησε την εισήγηση της Υπηρεσίας προς τον Υπουργό Εμπορίου Ν. Ακριτίδη το 1982 να βάλει πρόστιμο λίγο περισσότερο από ενάμιση δισεκατομμύριο και αντ' αυτού έβαλε πρόστιμο πάνω από 9 δισεκατομμύρια [...]»²⁵⁵. Η οργάνωση «17 Νοέμβρη» γράφει στην προκήρυξή της ότι «Ακόμη, ενώ η έρευνα άρχισε το 78, ο υπουργός της Ν.Δ. έκανε τον άθλο να*

²⁵⁴ Κούλογλου (1984, σελ. 20)

²⁵⁵ Κούλογλου (1984, σελ. 21)

καταφέρει να υποβάλλει τη μηνυτήρια αναφορά μόνο μερικές μέρες πριν τις εκλογές του 81. Τέλος επί ΠΑΣΟΚ αφού ο Ακριτίδης έκανε κι αυτός το κορόιδο επί μήνες, κωφεύοντας στις διάφορες προτάσεις που του γίνονταν για πρόστιμο 1 δις, αφού το δημόσιο του ΠΑΣΟΚ απουσίασε, όταν η υπόθεση εκδικάζονταν στο Συμβ. Πλημμελειοδικών, με αποτέλεσμα το Συμβ. με βούλευμά του να αθώσει του Αγγελόπουλους, ήρθε ο Κεδίκογλου και λειτουργώντας με στοιχειώδη εντιμότητα επέβαλε 9 δις πρόστιμο.»

- «Αυτή τη τάξη των μεγάλων καπιταλιστών, που απέτυχαν σαν άτομα επιχειρηματίες αφού οι επιχειρήσεις τους χρεωκόπησαν κι είναι υπερχρεωμένες. Απέτυχαν σαν σύνολο, σαν καπιταλιστική τάξη ν' αναπτύξουν αυτοδύναμα, ισόρροπα με μια σχετική αυτονομία τη χώρα. Που υπερπλούτησαν με απάτες και κομπίνες, κλέβοντας και λεηλατώντας τη χώρα και τους εργαζόμενους, και έβγαλαν τα κεφάλαιά τους στο εξωτερικό. Που είδαν τη χώρα σαν απλή αποικία με ευκαιρίες για εύκολο, γρήγορο, παρασιτικό πλουτισμό τους, σε βάρος των συμφερόντων της δένοντας τη τύχη τους με το ξένο κεφαλαίο και υποτάσσοντας τα συμφέροντά τους στα δικά του, ονομάζουμε λούμπεν μεγαλοαστική τάξη (λματ) και τον αντίστοιχο κοινωνικό σχηματισμό στον οποίο άρχει, καπιταλισμό μπανανίας. Η κύρια μορφή της δραστηριότητας αυτής της τάξης είναι ο πλουτισμός κι η καπιταλιστική εκμετάλλευση με παραβίαση του αστικού νόμου, δηλ. απάτες σε συνεργασία και υπό το ξένο κεφάλαιο σε βάρος της χώρας.»

Ο ορισμός που δίνει η οργάνωση στην έννοια «λματ», την οποία χρησιμοποιεί και σε επόμενες προκηρύξεις, φαίνεται ότι αποτελεί φραστικό δάνειο από τις θεωρίες της υποπαραγωγής και της υποανάπτυξης στον καπιταλισμό και των θεωριών του κέντρου και περιφέρειας, που διατυπώθηκαν κυρίως για τις χώρες της Λατινικής Αμερικής και του τρίτου κόσμου από συγγραφείς που επηρεάστηκαν από τη μαρξιστική θεωρία όπως οι Baran (1973), Gunder Frank (1972). Ο Gunder Frank (1972, σελ. 5) περιγράφει τη λούμπεν μπουρζουαζία βασιζόμενος στη διατύπωση του Μαριάνο Οτέρο ως *«εκείνη την τάξη που δεν ήταν τίποτα περισσότερο από “ένα παθητικό [αν και θα προτιμούσα να το ονομάσω “ενεργητικό” εργαλείο] των ξένων*

βιομηχάνων και εμπόρων, γι' αυτό και τα συμφέροντά τους ταυτίζονται". Τα μέλη αυτής της τάξης "έχουν ισχυρό ενδιαφέρον να μας κρατήσουν σε μια κατάσταση [ή διαφορετικά σε μια διαδικασία] οπισθοδρόμησης από την οποία πηγάζουν όλα τα προνόμια των ξένων εμπόρων"- μια κατάσταση που μπορούμε να την χαρακτηρίσουμε ως *λούμπεν ανάπτυξη*²⁵⁶. Και συνεχίζει ο Gunder Frank (1972, σελ. 50) αναλύοντας την κατάσταση στη Λατινική Αμερική των αποικιοκρατών και της ανάδειξης της τοπικής μπουρζουαζίας «Σε μακροχρόνιο επίπεδο αυτές οι αναθεωρημένες πολιτικές (στην κυριαρχία της ντόπιας μπουρζουαζίας) υπηρέτησαν την επιβεβαίωση μιας αλλαγής προς ένα νέο είδος αποικιοκρατικών σχέσεων, δηλαδή ενίσχυσαν τους δεσμούς οικονομικής εξάρτησης ενδυναμώνοντας την οικονομία των εξαγωγών και τη δομή της υποανάπτυξης²⁵⁷». Και καταλήγει ο συγγραφέας (σελ. 145) τονίζοντας ότι ο μόνος τρόπος για την απαγκίστρωση των χωρών της Λατινικής Αμερικής από αυτές τις σχέσεις εξάρτησης, το νέο ιμπεριαλισμό και την τοπική λούμπεν μπουρζουαζία που εξυπηρετεί τα συμφέροντά του, είναι η «ένοπλη επανάσταση και ο σοσιαλισμός». Τον όρο της λούμπεν μπουρζουαζίας είχε χρησιμοποιήσει ο Φιντέλ Κάστρο το 1961 για να περιγράψει την κατάσταση που επικρατούσε στην Κούβα, πριν το πραξικόπημα Μπατίστα, και στην σχέση των τοπικών αρχόντων με το βορειο-αμερικανικό κεφάλαιο²⁵⁸.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί ότι η έννοια της λούμπεν μπουρζουαζίας προϋπάρχει ως όρος και στο έργο του Mills (2002) αλλά με διαφορετικό περιεχόμενο και αναφέρεται στα οικογενειακά επιχειρησιακά σχήματα, σε αγροτικές και αστικές περιοχές, που δεν απασχολούν εργαζόμενους καθώς τα ίδια

²⁵⁶ Ο Μ. Οτέρο υπήρξε Μεξικάνος πολιτικός

²⁵⁷ Διαφορετική απόδοση και ως «υποπαραγωγή»

²⁵⁸ Lippmann (1961)

τα μέλη της οικογένειας αποτελούν παράλληλα τον ιδιοκτήτη, το διαχειριστή και τον εργαζόμενο²⁵⁹.

- «Όταν μιλάνε συνέχεια για συντεχνίες εργαζομένων και *πουζαντισμούς*, ενώ δε λένε λέξη για την υπαριθμόν ένα συντεχνία της χώρας, τη λματ.»

Η έννοια του «πουζαντισμού» προέρχεται από το λαϊκιστή ακροδεξιό και αντισημίτη Γάλλο πολιτικό Πιέρ Πουζάντ, πολιτικό πρόγονο του Ζαν Μαρί Λεπέν, ο οποίος μεταξύ άλλων οργάνωσε συνδικάτα μικροεπαγγελματιών και εμπόρων²⁶⁰. Όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφία ο «πουζαντισμός» αποτελεί σύνθεση διαφορετικών πολιτικών χώρων της Γαλλίας, τον ρεπουμπλικανικό-επαναστατικό και τον συντηρητικό-εθνικιστικό ενώ παράλληλα διευκολύνει την εξέλιξη του φασισμού, αντιτίθεται στην κρατική φορολογία και υποστηρίζει αντίστοιχα κινήματα διαμαρτυρίας²⁶¹. Η σύνταξη του κειμένου επιτρέπει την υπόθεση η οργάνωση να μην απορρίπτει αναγκαστικά την έννοια του «πουζαντισμού» αφού μειώνει την πολιτική της βαρύτητα αναδεικνύοντας ως μεγαλύτερο πρόβλημα «τη συντεχνία της λματ».

- «Σήμερα όμως ειδικότερα, την οδηγεί συνειδητά προς αυτή τη κατεύθυνση και πάλι η λματ και ο δυτικός ιμπεριαλισμός. Μαζί μ' αυτούς την οδηγούνε και ορισμένοι απ' την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ απ' τους οποίους άλλοι ασυνείδητα και άλλοι συνειδητά παραμένοντας *αθεράπευτα αιθεροβάμονες και συνάμα καλαμοβάμονες* αφού ενώ γνωρίζουν τη δυσμενή εξέλιξη που θα ακολουθήσει, υπολογίζουν υστερόβουλα να την εκμεταλλευτούν πολιτικά για να σκληρύνουν ακόμα περισσότερο τη πολιτική τους παραμένοντας στην εξουσία.»

Η αναφορά στην έννοια «αιθεροβάμονες» πρέπει να αναφέρεται στον αντίστοιχο χαρακτηρισμό του Α. Παπανδρέου στις αρχές της δεκαετίας του '80 σε όσους, στον

²⁵⁹ Το έργο του Mills έχει επηρεαστεί από τη μεθοδολογική προσέγγιση του Μπαλζάκ, ο οποίος περιγράφει με ειρωνικό τρόπο τα ήθη της γαλλικής αστικής τάξης (Bell, 2000).

²⁶⁰ "Pierre Poujade" (2003), Καρακούσης (2012)

²⁶¹ Douglas (2003), Rosenthal (1985), Shields (2000)

πολιτικό χώρο της αριστεράς, υποστήριζαν μια ξεπερασμένη επιχειρηματολογία²⁶². Η λέξη «αιθεροβάμων» αφορά στην άγνοια της πραγματικότητας και στην έλλειψη προσαρμοστικότητας ενώ η λέξη «καλαμοβάμων» είναι αδόκιμη στη χρήση της και αφορά μάλλον σε παραπλήσια έννοια υποστήριξης ουτοπικών απόψεων²⁶³.

- «Και αυτά που λένε ότι με την υποτίμηση και τις ανατιμήσεις των αγαθών θα επιτευχθεί η διαφύλαξη της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων, κι ότι προσφεύγουμε στην ΕΟΚ και στις δυτικές τράπεζες για να διαφυλάξουμε την εθνική μας ανεξαρτησία, είναι αντάξια ενός Ιονέσκο»

Εδώ η οργάνωση φαίνεται να δείχνει μια προτίμηση στον Ε. Ιονέσκο, εκφραστή του θεάτρου του παραλόγου στις αρχές του '50, ενός είδους δραματοποιημένης παραβολής, υποστηρικτές του οποίου υπήρξαν ο Σ. Μπέκετ, ο Α. Καμύ, ο Ζ. Π. Σάρτρ και άλλοι. Όπως τόνιζε ο ίδιος ο Ιονέσκο η έννοια του παράλογου σχετίζεται με την απομάκρυνση του ανθρώπου από τη θρησκεία και τη μεταφυσική²⁶⁴.

Παρατηρείται δε, στην παρούσα προκήρυξη ότι αν και η οργάνωση ασκεί κριτική στον τύπο και αναφέρεται ειδικά στην εφημερίδα «Αυριανή» φαίνεται να υιοθετεί ως επιχειρηματολογία την αποκαλυπτική σκανδαλοθηρική παρουσίαση των γεγονότων από τη συγκεκριμένη εφημερίδα.

Προκήρυξη 16^η

Η αναφορά σε αποσπάσματα του έργου του Μάρξ χαρακτηρίζει τη συγκεκριμένη προκήρυξη αλλά φαίνεται να λειτουργεί περισσότερο ως αναγκαιότητα υποστήριξης των απόψεων της οργάνωσης, απέναντι στην κριτική που δέχεται, παρά ως ιδεολογικός αυτό-προσδιορισμός. Οι αναφορές στο έργο του Μάρξ εστιάζονται στον 1^ο και 3^ο τόμο του «Κεφαλαίου», στους «Γαζικούς Αγώνες στη Γαλλία» και στη

²⁶² Μανδραβέλης (2012)

²⁶³ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.)

²⁶⁴ Bennett (2011)

«Γερμανική Ιδεολογία». Επίσης, φαίνεται να υποτιμάται το ίδιο το μαρξιστικό έργο μέσα από τον τρόπο που εκφράζεται η οργάνωση για το συγγραφέα: *«Αυτά γράφει ο ηθικολόγος, μικροαστός Μαρξ. Κατηγορεί τους κακούς της χρηματιστικής αριστοκρατίας χωρίς να βλέπει ο αφελής τους αντικειμενικούς παράγοντες της κοινωνίας.»*, ενώ επιχειρείται τεκμηρίωση των απόψεων της οργάνωσης στη μαρξιστική θεωρία μέσα όμως από μια φαινομενικά «ελιτίστικη» υπεροχή γνώσης και κατανόησης του ορθόδοξου μαρξισμού και των κριτικών του, χωρίς παράλληλα να δίνει την εντύπωση στον ερευνητή ότι είναι ιδεολογικά εμπεδωμένη. Επιπλέον, φαίνεται να επιδιώκει αυτοπροβολή της οργάνωσης σε θέματα κλασικής μαρξιστικής θεωρίας παρουσιάζοντας την ίδια ως ειδικό, εις βάθους γνώστη και τιμητή ακόμη και του ίδιου του Μάρξ αποφεύγοντας όμως ευθέως να αυτό-προσδιοριστεί ως μαρξιστική οργάνωση και εκμεταλλευόμενη τις διαφορετικές σχολές μαρξιστικής σκέψης για να συνεχίζει τη διαίρεση.

- «Ας δούμε λοιπόν τί λέει ο Μαρξ στο έργο «Ταξικοί αγώνες στη Γαλλία», χωρίς βέβαια να θέλουμε να ισχυριστούμε ότι η σημερινή Ελλάδα είναι σαν τη Γαλλία του Λουδουβίκου Φιλίππου: «Ενώ η χρηματιστική αριστοκρατία (πιο πριν την έχει περιγράψει σαν τμήμα της αστικής τάξης αποτελούμενη από τραπεζίτες, βασιλιάδες του χρηματιστηρίου, βασιλιάδες των σιδηροδρόμων, ιδιοκτήτες ορυχείων, κάρβουνου και μεταλλείων σίδηρου, ιδιοκτήτες δασών) και τμήμα της μεγάλης έγγειας ιδιοκτησίας που συμμάχησε μ' αυτή υπαγόρευε τους νόμους, διαχειρίζονταν το κράτος, διέθετε όλες τις οργανωμένες δημόσιες εξουσίες, εξουσίαζε την κοινή γνώμη με τη δύναμη των γεγονότων και μέσω του τύπου, σ' όλες τις σφαίρες της κοινωνίας, απ' την αυλή μέχρι τα καφενεία, συνεχίζονταν η ίδια πορνεία, η ίδια ξετσιπωτή απάτη, η ίδια δίψα για πλουτισμό, όχι με την παραγωγή αλλά με τη δόλια υποκλοπή του υπάρχοντος πλούτου των άλλων (εμείς υπογραμμίζουμε). Στις κορυφές ιδιαίτερα της αστικής κοινωνίας, η ικανοποίηση των πιο νοσηρών και έκλυτων επιθυμιών αναπτύσσονταν ξέφρενα και έρχονταν σε σύγκρουση κάθε στιγμή με τους ίδιους τους αστικούς νόμους γιατί είναι τελείως φυσικό ο πλούτος που προέρχεται απ' την κερδοσκοπία να γυρεύει την ικανοποίηση του, εκεί ακριβώς όπου οι απολαύσεις γίνονται ακολασία, εκεί όπου γίνονται ένα το χρήμα, η βρωμιά και το αίμα. Η χρηματιστική αριστοκρατία, με τον τρόπο πλουτισμού της όπως και με τις απολαύσεις της, δεν είναι τίποτε άλλο

παρά η αναγέννηση του λούμπεν προλεταριάτου στα ανώτατα στρώματα της αστικής κοινωνίας (υπογραμίζει ο Μαρξ). Όσο για τα τμήματα της γαλλικής αστικής τάξης, που δεν βρίσκονταν στην εξουσία, φώναζαν: "Διαφθορά". Κι όταν το 1847 στα πιο διάσημα θέατρα της αστικής κοινωνίας, παρουσίαζαν δημόσια τις ίδιες σκηνές που οδηγούν συνήθως το λούμπεν-προλεταριάτο στα πορνεία, στα φτωχοκομεία και στα τρελοκομεία, μπροστά στους δικαστές, στα κάτεργα και στην κρεμάλα, ο λαός φώναζε: "Κάτω οι μεγάλοι κλέφτες, κάτω οι δολοφόνοι". Η βιομηχανική αστική τάξη έβλεπε να απειλούνται τα συμφέροντά της, η μικροαστική τάξη ήταν γεμάτη ηθική αγανάχτηση, η λαϊκή φαντασία ήταν ξαναμένη, το Παρίσι ήταν πλημμυρισμένο από λίβελλους: "Η δυναστεία των Ρότσιλντ", "Οι τραπεζίτες είναι οι βασιλιάδες της εποχής" κλπ., με τους οποίους, καταγγέλανε και στιγματίζανε, με περισσότερο ή λιγότερο πνεύμα, την κυριαρχία της αριστοκρατίας του χρήματος».

Σε ο,τι αφορά στο απόσπασμα από τους «Ταξικούς Αγώνες στη Γαλλία» φαίνεται ότι η οργάνωση -αν και κατανοεί- επιμελώς ξεπερνάει το γεγονός ότι ο Μάρξ αποτυπώνει το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο διαμορφώνεται η συγκεκριμένη ταξική σύγκρουση, ασκώντας κριτική στην τότε μικροαστική και αστική υποκρισία και ηθικολογία που βαφτίζει ως διαφθορά, στην αναπαραγωγή του τρόπου ζωής του λούμπεν προλεταριάτου από την αριστοκρατία του χρήματος που βρίσκεται στην εξουσία στη Γαλλία. Τονίζει δε ο Μάρξ, στο ίδιο έργο, ότι η επαναστατική διαδικασία αναδείχθηκε μέσα από μια σειρά αντεπαναστάσεων που λειτούργησαν ως πόλοι ώθησης της ίδιας της επαναστατικής διαδικασίας. Από αυτό γίνεται κατανοητό ότι η έννοια της ταξικής σύγκρουσης αναδεικνύεται ως μεταφορά που έχει ως αποτέλεσμα την κοινωνική τριβή και ζύμωση μεταξύ των τάξεων παρά ως κυριολεξία που έχει ως αποτέλεσμα τη φυσική σύγκρουση για την εξόντωση των ταξικών αντιπάλων.

- «Κι επειδή υποπτευόμαστε ότι διάφοροι «θεωρητικοί» μπορεί να σφυρίξουν στον αρθρογράφο μας τίποτε περί «νεαρού Μαρξ» μας και βρει σανίδα σωτηρίας θα προσθέσουμε ότι ακόμη και κατά την άποψη του Αλτουσέρ η επιστημολογική τομή στο Μαρξ τοποθετείται το 1845 με τη Γερμανική ιδεολογία και βέβαια με το έργο του «Ταξικοί αγώνες στη Γαλλία» που γράφτηκε το 1850 και είναι έργο της περιόδου ωρίμανσης και άρα του

επιστημονικού σοσιαλισμού του Μαρξ και όχι ιδεολογικό του «νεαρού» είτε καντιανού-φιχτιανού είτε φουερμπαχιανού Μαρξ.»

Η οργάνωση δείχνει επίσης προτίμηση στον Γάλλο Λ. Αλτουσέρ, ιδρυτή του δομικού μαρξισμού, ο οποίος ανέδειξε την εξέλιξη των νεώτερων έργων του Μάρξ από τη φιλοσοφία στον επιστημονικό λόγο των ώριμων έργων του²⁶⁵. Η τάση του δομικού μαρξισμού εκφράστηκε και από το Ν. Πουλαντζά με τη γνωστή διαφωνία του με το Ρ. Μίλιμπαντ μεταξύ δομικού και μηχανιστικού μαρξισμού²⁶⁶. Σύμφωνα με τους δομικούς μαρξιστές οι ίδιοι οι κρατικοί θεσμοί εξυπηρετούν το κεφάλαιο και διαθέτουν ένα βαθμό ανεξαρτησίας και σχετικής αυτονομίας σε αντίθεση με τους μηχανιστικούς μαρξιστές που υποστηρίζουν το μοντέλο των ελίτ όπου όσοι συμμετέχουν σε θέσεις εξουσίας τείνουν να μοιράζονται ένα κοινό συμφέρον και ταξικό παρελθόν²⁶⁷.

Φαίνεται επίσης, ότι η οργάνωση αποδέχεται την έννοια του επιστημονικού σοσιαλισμού των Μαρξ-Ένγκελς, μετεξέλιξη της έννοιας του ουτοπικού σοσιαλισμού, της οποίας υποστηρικτές υπήρξαν οι Όουεν και Σαιν Σιμόν. Η μετάβαση από τον ουτοπικό στον επιστημονικό σοσιαλισμό αιτιολογείται από τον προβληματισμό του Μαρξ για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της επαναστατικής διαδικασίας που οδηγεί σε δημοκρατία στον αντίποδα των ήδη υπαρχόντων, εκείνη την εποχή, δογματικών θεωριών περί κομμουνισμού, σοσιαλισμού και απόλυτης αλήθειας. Αυτό που χαρακτήριζε την επιστημονική τεκμηρίωση του σοσιαλισμού ήταν η άποψη του Μαρξ ότι για την οποιαδήποτε προσπάθεια επαναστατικού μετασχηματισμού της κοινωνίας είναι αναγκαία μια νέα μεθοδολογική προσέγγιση,

²⁶⁵ Althusser (2005), Harnecker (2004)

²⁶⁶ Carnoy (1984), Poulantzas (1972)

²⁶⁷ Resch (1992)

μια θεμελιωμένη, εν τοις πράγμασι, επιστημονική θεωρία για την κοινωνική επανάσταση²⁶⁸.

- «Η παραπάνω άλλωστε θέση του αρθρογράφου δεν είναι μόνο παραποίηση αλλά και καθαρή άρνηση του έργου του Μαρξ. Κι αυτό γιατί ολόκληρο το πρώτο βιβλίο του Κεφαλαίου λύνει τη θεωρητική δυσκολία στην οποία είχε φάει τα μούτρα του ο Ρικάρντο, και εξηγούσε την παραγωγή υπεραξίας με ανταλλαγή ισοδύναμων, δηλ. με απάτη, θέση που υιοθέτησαν και εκμεταλλεύτηκαν οι ουτοπιστές σοσιαλιστές Όουεν και Σαιντ Σιμόν.»

Η κριτική που άσκησαν οι Μαρξ-Ένγκελς στον ουτοπικό σοσιαλισμό και ειδικά στον κριτικό ουτοπικό σοσιαλισμό της πρώιμης εποχής, έγκειται στο γεγονός ότι αναπαράγει πρώιμες πολιτικά ιδέες, συνδέοντας την επαναστατική διαδικασία με την άμεση και ανώριμη, σε επίπεδο κοινωνικών συνθηκών, διεκδίκηση αποδίδοντας στην όλη διεργασία αντιδραστικό χαρακτήρα. Επιπλέον, τονίζουν ότι επιχειρείται η υποτίμηση των διαφορετικών και συγκρουόμενων ταξικών συμφερόντων αναδεικνύοντας την αλλαγή σε ένα γενικό πλαίσιο μελλοντικής αναφοράς ιδεολογημάτων υποβιβάζοντας τον πολιτικό ρόλο του προλεταριάτου²⁶⁹.

- «Εδώ βέβαια πέρα απ' τη χυδαία διαστρέβλωση και την καθαρή συκοφαντία έχουμε και μια ντανταϊστική ανανέωση της μαρξιστικής θεωρίας.»

Σε αυτή την πρόταση η οργάνωση φαίνεται να μην αποδέχεται το κίνημα του ντανταϊσμού²⁷⁰.

- «Ανερμάτιστες απόψεις ματαιόδοξου γραφιδοβάμονα.»

Εδώ προφανώς πρόκειται για νεολογισμό με εννοιολογική σημασία αντίστοιχη με της λέξης «καλαμοβάμονες» που αναφέρεται στην 15^η προκήρυξη.

²⁶⁸ Engels (1999)

²⁶⁹ Καλαμπόκας (2011)

²⁷⁰ Σχετικά για το κίνημα του ντανταϊσμού βλέπε στην υποσημείωση 62.

Προκήρυξη 17^η

- «Στην πρόσφατη προκήρυξη για τη δίκαιη εκτέλεση του Αγγελόπουλου εξηγήσαμε γιατί η λματ είναι υπεύθυνη για τη σημερινή κρίση, αποβιομηχάνιση, πτώση του βιοτικού επιπέδου και βάθεμα των σχέσεων εξάρτησης της ελληνικής οικονομίας. Ότι από μόνη της αυτή δεν θα μπορούσε να πετύχει στη ληστρική της δραστηριότητα αν δεν είχε την ενεργητική βοήθεια, συμπαράσταση, συμμετοχή και συνενοχή του ίδιου του Κράτους και των διαφορών πολυάριθμων και πολύπλοκων μηχανισμών του, που γι' αυτό αποκαλούμε κράτος-απατεώνα. Εξηγήσαμε με ποιες διαδικασίες αυτό απορροφάει πελώρια ποσά απ' το εισόδημα των εργαζομένων και τα διοχετεύει στις τσέπες των καπιταλιστών της λματ.

Ένας απ' τους θεσμούς-δομές-μηχανισμούς αυτού του κράτους απατεώνα, που παίζει ένα απ' τους κυριώτερους ρόλους σ' αυτή τη διαδικασία καταλήστευσης των εργαζομένων είναι το λεγόμενο φορολογικό σύστημα και οι διάφορες υπηρεσίες του.» [...]

«Συνέπεια του πάρα πάνω διπλού κυκλώματος παιδείας, είναι το γεγονός ότι καπιταλιστικό κράτος με το εκπαιδευτικό του σύστημα-μηχανισμό εκπληρώνει μερικά τη δεύτερη λειτουργία του -η πρώτη είναι αναπαραγωγή της άρχουσας ιδεολογίας -, της κατάρτισης των αναγκαίων ανώτερων στελεχών του.»

Σε αυτή την προκήρυξη παρατηρείται όπως και σε άλλες έμμεση χρήση εννοιών του δομικού μαρξισμού σχετικά με τους ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους και την υποστήριξη του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής.

Προκήρυξη 19^η

- «Άλλο ένα θύμα της κατάστασης της Υγείας είναι η γυναίκα. Δεκάδες χιλιάδες αμβλώσεις γίνονται στη χώρα μας, όπου ανθεί μία αντίστοιχη βιομηχανία. Στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων, οι γυναίκες οδηγούνται σ' αυτές χωρίς να υπάρχουν οι στοιχειώδεις κι απαραίτητες προφυλάξεις, χωρίς προηγούμενη εξέτασή τους, με πλήρη αδιαφορία για ενδεχόμενες επιπλοκές. Σε συνθήκες που τις καθιστούν καθαρά εγκληματικές. Σε χρονικό διάστημα που πολλές φορές δεν ξεπερνάει την ώρα, οι χασάπηδες γυναικολόγοι (δεν μιλάμε βέβαια για όλους) τσεπώνουν από 20 μέχρι 50 χιλιάδες. Αυτή είναι η κύρια πηγή πλουτισμού τους και φοροδιαφυγής, αφού μερικές μόνο αμβλώσεις τη βδομάδα ανεβάζουν στα ύψη τα εισοδήματά τους. Η διαίωσιση όμως αυτής της κατάστασης είναι συμφέρον όχι μόνο των γυναικολόγων αλλά και άλλων ισχυρών κοινωνικών δυνάμεων. Γιατί είναι ένα πολύ ισχυρό μέσον για τη συνέχιση της υποδούλωσης της γυναίκας, που εμποδίζει τη χειραφέτηση και την απελευθέρωση της. Οι γυναικολόγοι λοιπόν βρίσκονται σε ιερή συμμαχία με τα 2 βάρθρα της μικρομεσαίας υποκρισίας

που ηγεμονεύει, την πατριαρχική οικογένεια και την πανίσχυρη, αντιδραστική και διεφθαρμένη Εκκλησία, με σκοπό όχι μόνο να μην υπάρξει καμιά συστηματική μαζική πληροφόρηση της Ελληνίδας για την αντισύλληψη αλλά αντίθετα να γίνεται συστηματική αποπληροφόρησή της. Έτσι μιλάνε συνεχώς για κινδύνους του τάδε μέσου αντισύλληψης, δίνουν χάπια π.χ. χωρίς προηγούμενες ιατρικές εξετάσεις ή που πρωτοκυκλοφόρησαν προ 20ετίας και δεν κυκλοφορούν πια στο εξωτερικό κλπ. Στόχος όλων αυτών είναι να διαιωμιστεί η συμφέρουσα σ' αυτές τις δυνάμεις σημερινή πραχτική της άμβλωσης-μέσο αντισύλληψης με την οποία αυξάνει η εκμετάλλευσή της και επιδεινώνεται η θέση της μέσα στην κοινωνία.»

Σε αυτό το απόσπασμα αν και η οργάνωση φαίνεται να ενδιαφέρεται για την προστασία της γυναίκας εντούτοις ο τρόπος που είναι συνταγμένο το απόσπασμα φαίνεται να είναι γενικά κατά των άμβλώσεων αντιστρέφοντας το νόημα της άμβλωσης για τη γυναίκα υποβιβάζοντας τον απελευθερωτικό και χειραφετικό του χαρακτήρα και προωθώντας εκείνο της υποδούλωσης. Το δικαίωμα στην άμβλωση αποτελεί κατάκτηση του φεμινιστικού κινήματος τόσο στην Ευρώπη όσο και στις ΗΠΑ, από τη δεκαετία του '70, στη βάση της αυτοδιαχείρισης του γυναικείου σώματος ενώ η απαγόρευση της άμβλωσης και οι αντιδράσεις σε αυτή εκφράζονται κυρίως από θρησκευτικούς και ακροδεξιούς κύκλους στη βάση της ηθικής και του σεβασμού στην αγέννητη ανθρώπινη ζωή²⁷¹. Στην Ελλάδα η νομιμοποίηση των άμβλώσεων πραγματοποιήθηκε με το Ν1609/1986 με σχετικό νόμο που προέβλεπε σειρά κριτηρίων για την εφαρμογή του.

Προκήρυξη 26^η

- «Ονομάζουμε λματ την τάξη των μεγάλων καπιταλιστών που απέτυχαν σαν άτομα επιχειρηματίες, αφού οι επιχειρήσεις τους χρεοκόπησαν και είναι υπερχρεωμένες. Απέτυχαν σαν σύνολο σαν καπιταλιστική τάξη ν' αναπτύξουν αυτοδυναμία, ισόρροπα με μια σχετική αυτονομία τη χώρα. Που υπερπλούτισαν με απάτες και κομπίνες, κλέβοντας και λεηλατώντας τη χώρα και τους εργαζόμενους και έβγαλαν τα κεφαλαία τους στο εξωτερικό. Που είδαν τη χώρα σαν απλή αποικία με ευκαιρίες για εύκολο, γρήγορο και

²⁷¹ Petchesky (1981), Smyth (2002)

παρασιτικό πλουτισμό τους σε βάρος των συμφερόντων της χώρας, δένοντας την τύχη τους με το ξένο κεφάλαιο και υποτάσσοντας τα συμφέροντα τους στα δικά του.»

Σε αυτό το απόσπασμα επιχειρείται η απόδοση ενός ακόμη ορισμού της έννοιας «λματ», η οποία είχε χρησιμοποιηθεί αρχικά στην 15^η προκήρυξη.

- «Η κρίση όμως δεν είναι μόνο οικονομική. Είναι πολιτική, κοινωνική, πολιτιστική. Μια άλλη τάξη οφείλει ν' αναλάβει την πολιτική πρωτοβουλία χτίζοντας μια νέα κοινωνική ισορροπία. Αυτή η τάξη δεν μπορεί νάβει άλλη απ' την εργατική τάξη και τους συμμάχους της, τις άλλες λαϊκές τάξεις. Λέγοντας βέβαια εργατική τάξη δεν εννοούμε το ΚΚΕ, παρ' ότι αυτό εκφράζει ακόμα ένα μέρος της, την υψηλόμισθη εργατική αριστοκρατία και τη νέα μικροαστική τάξη.»

Σε αυτό το σημείο φαίνεται να επιχειρείται από την οργάνωση μια «ελεύθερη απόδοση» και τροποποίηση του λενινιστικού και μαρξιστικού έργου σε ο,τι αφορά στις έννοιες της εργατικής αριστοκρατίας και της νέας μικροαστικής τάξης. Εδώ η οργάνωση φαίνεται να θεωρεί ντετερμινιστικά ότι η εργατική τάξη συνίσταται ενδο-ταξιακά από την εργατική βάση, τη νέα μικροαστική τάξη και την εργατική αριστοκρατία. Όμως η έννοια της εργατικής αριστοκρατίας αναλύεται από τους Μαρξ-Ένγκελς και Λένιν και τονίζεται μεταγενέστερα σε μια προσπάθεια απόδοσης ενδο-ταξικών χαρακτηριστικών από τον Χόμπσμπουμ ως αιτία για τη συνειδητοποίηση του προλεταριάτου παρά ως αποτέλεσμα της έλλειψης αυτού, μια προσέγγιση που δέχθηκε κριτική από άλλους μαρξιστές θεωρητικούς²⁷².

Πρωτογενής πηγή αναφοράς είναι τα αγγλικά εργατικά συνδικάτα του 19^{ου} αιώνα που τείνουν να διαμορφώσουν ένα είδος αριστοκρατίας της εργασίας (εξειδικευμένοι εργάτες, εργάτες που απασχολούνται σε διαχειριστικά καθήκοντα της παραγωγικής διαδικασίας) αναδεικνύοντας αυτή τη διαφοροποίηση ως παρατήρηση με οργανωτικό περισσότερο παρά παγιωμένο ταξικό προσδιορισμό

²⁷² Moorhouse (1978)

per se. Χαρακτηριστικό είναι δε ότι ο Λένιν δεν έκανε χρήση του σχετικού όρου στις αναφορές του για το ρεβιζιονισμό ενώ ο Ένγκελς θεωρούσε ότι το φαινόμενο αυτό προϋπήρχε λόγω της βιομηχανικής κυριαρχίας της Μ. Βρετανίας και ότι ο περιορισμός αυτής της κυριαρχίας θα αποδυνάμωνε σταδιακά την ύπαρξή του καθώς θα ενσωματωνόταν από το συνειδητοποιημένο προλεταριάτο²⁷³. Οι Μάρξ και Ένγκελς φαίνεται ότι δεν επιχειρηματολόγησαν στην ανάλυσή τους για την έννοια της εργατικής αριστοκρατίας ως ξεχωριστή τάξη ή υποκατηγορία της εργατικής τάξης με σαφή οικονομικά, πολιτισμικά, κοινωνικά και πολιτικά χαρακτηριστικά αλλά ως αποτέλεσμα απόρροια μιας συγκεκριμένης χωρο-χρονικής κατάστασης όπου το προλεταριάτο δεν είναι πλήρως συνειδητοποιημένο ως προς τη θέση του, τις ανάγκες και τους σκοπούς του²⁷⁴. Παράλληλα δεν φαίνεται να αναφέρεται από τους Μάρξ-Ένγκελς και Λένιν και γενικότερα στην κλασική-ορθόδοξη και αναθεωρητική μαρξιστική θεωρία η έννοια της «νέας μικροαστικής τάξης» ή «μικροαστικής τάξης» ως τμήμα της εργατικής τάξης.

Προκήρυξη 28^η

- «Επειδή τέλος προβλέπουμε ότι οι διάφοροι τσαρλατάνοι, που ενώ ισχυρίζονται ότι ο μαρξισμός είναι αναχρονιστικός, εντούτοις δεν χάνουν ευκαιρία για να μας δώσουν μαθήματα μαρξισμού, παρ' ότι τον έχουν μελετήσει από τα κόμικς, θα ισχυριστούν και πάλι ότι η 17^η εγκατέλειψε το μαρξισμό και το σοσιαλισμό και τόριξε στον εθνικισμό, θα θυμίσουμε ότι μια απ' τις βασικές και πάγιες αρχές του μαρξισμού είναι το δικαίωμα των λαών και εθνοτήτων στην αυτοδιάθεση. Και τέτιο αναφαίρετο δικαίωμα έχει και ο Κυπριακός λαός που δεν περιλαμβάνει τους κάθε τύπου έποικους και τα Τούρκικα στρατεύματα. Όσα έχει γράψει μόνο ο Λένιν πάνω στο ζήτημα του δικαιώματος των λαών στην αυτοδιάθεση, του δικαιώματος στην άμυνα απέναντι στις ιμπεριαλιστικές επεκτατικές επιθέσεις και τις προσαρτήσεις, γεμίζουν τουλάχιστον ένα τόμο. Ας αφήσουν λοιπόν τα παραπλανητικά πυροτεχνήματα.»

²⁷³ Hobsbawm (2012)

²⁷⁴ Moorhouse (1978)

Η τεκμηρίωση του Λένιν σχετικά με το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των λαών αναδεικνύεται μέσα από την ίδια την ταξική σύγκρουση στον καπιταλισμό και το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο διαδραματίζεται παρά ως προαπαιτούμενο κριτήριο γι' αυτή ή ως αποσπασματική ανάγκη και πράξη. Στο έργο του Λένιν αναφέρεται δε ως ζητούμενο προς επίτευξη παρά ως πάγια μαρξιστική αρχή. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Λένιν²⁷⁵ «Το δικαίωμα των εθνών στην αυτοδιάθεση σημαίνει μόνο το δικαίωμα στην ανεξαρτησία με την πολιτική του έννοια, το δικαίωμα στην ελεύθερη, πολιτική απόσχιση από το καταπιεστικό έθνος. Ειδικότερα, αυτή η πολιτική, δημοκρατική απαίτηση εμπεριέχει την απόλυτη ελευθερία στη συνέχιση της προπαγάνδας για χάρη της απόσχισης και την ελευθερία της διατύπωσης του ερωτήματος της απόσχισης στη βάση ενός δημοψηφίσματος του έθνους που επιθυμεί να αποσχισθεί. Συνεπώς, αυτή η αξίωση δεν ταυτίζεται με την αξίωση για απόσχιση, για διάσπαση, για τη δημιουργία μικρών κρατιδίων. Είναι απλά η λογική έκφραση του αγώνα ενάντια στην οποιαδήποτε μορφή εθνικής καταπίεσης. Όσο πιο πολύ το δημοκρατικό σύστημα του κράτους πλησιάζει στην ολοκλήρωση της ελευθερίας της απόσχισης, τόσο πιο σπάνια και αδύναμα ο αγώνας για την απόσχιση θα τεθεί σε εφαρμογή, γιατί τα πλεονεκτήματα των μεγάλων κρατών είναι αναμφισβήτητα, τόσο από πλευράς οικονομικής προόδου όσο και από πλευράς των συμφερόντων των μαζών, και αυτά τα πλεονεκτήματα αυξάνονται όσο ο καπιταλισμός διευρύνεται. Η αναγνώριση της αυτοδιάθεσης δεν ταυτίζεται με την αρχή της ομοσπονδοποίησης. Οποιοσδήποτε μπορεί να είναι αντίπαλος αυτής της αρχής και παρτιζάνος του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού αλλά να προτιμά την ομοσπονδοποίηση από την εθνική ανισότητα ως το μοναδικό δρόμο για την ολοκλήρωση του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού. Ειδωμένο μέσα από αυτό το πρίσμα, ο Μαρξ, αν και θιασώτης του δημοκρατικού

²⁷⁵ Lenin (1916, τμ. 3, παρ. 1-2)

συγκεντρωτισμού, προτίμησε ακόμα και την ομοσπονδοποίηση της Ιρλανδίας με την Αγγλία αντί της βίαιης υποταγής της πρώτης στη δεύτερη. Ο στόχος τους σοσιαλισμού είναι όχι μόνο η κατάργηση της παρούσας διαίρεσης της ανθρωπότητας σε μικρά κράτη και τον εθνικό απομονωτισμό, όχι μόνο η προσπάθεια προσέγγισης μεταξύ τους, αλλά και η ένωσή τους. Και για να επιτευχθεί αυτό, πρέπει από τη μια πλευρά να εξηγήσουμε στις μάζες την αντιδραστική φύση των ιδεών του Renner και Otto Bauer σχετικά με την ονομαζόμενη «πολιτισμική εθνική αυτονομία» και από την άλλη να απαιτήσουμε την ελευθερία των καταπιεσμένων εθνών, όχι με γενικόλογες φράσεις, κενές περιεχομένου, αναβάλλοντας το ερώτημα μέχρι να εδραιωθεί ο σοσιαλισμός αλλά με ένα ξεκάθαρο και τεκμηριωμένο πολιτικό πρόγραμμα που θα λάβει υπόψη την υποκρισία και τη δειλία των Σοσιαλιστών στα καταπιεζόμενα έθνη. Όπως η ανθρωπότητα μπορεί να επιτύχει την κατάργηση των τάξεων μόνο μέσα από τη μεταβατική περίοδο της δικτατορίας της καταπιεζόμενης τάξης έτσι η ανθρωπότητα μπορεί να επιτύχει την αναπόφευκτη ένωση των εθνών μόνο μέσα από μια μεταβατική περίοδο απόλυτης ελευθερίας όλων των καταπιεζόμενων εθνών, δηλαδή την ελευθερία της απόσχισης».

Και σε αυτή την προκήρυξη όπως και σε προηγούμενες αναφέρονται λέξεις που δεν συναντώνται συχνά στο γραπτό λόγο ή συναντώνται σε λογοτεχνικά έργα, όπως η λέξη «δημοκοπία».

Προκήρυξη 29^η

- «Ρίχνουν άπλετο αποκαλυπτικό φως στη φύση του σημερινού κοινοβουλευτικού συστήματος. Δείχνουν ολοκάθαρα ότι οι ηγεσίες τόσο της Ν.Δ. όσο και του ΠΑΣΟΚ είναι έρμια του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού και κατά συνέπεια το σημερινό πολιτικό κοινοβουλευτικό σύστημα που βασίζεται στο δικομματισμό, είναι ένας κοινοβουλευτισμός εθνικής - μειοδοσίας. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο η πληθώρα των αριστερών καθεστωτικών δημοσιογράφων έχει βαλθεί να ρίξει τις ευθύνες αποκλειστικά στους 6 αντιβενιζελικούς, θέλουμε να πούμε στη χούντα, και να αθώσει τον Καραμανλή παρ' ότι οι ευθύνες του είναι πασιφανείς και αυταπόδεικτες. Οι ευθύνες του Καραμανλή οδηγούν κατ' ευθείαν στις ευθύνες του

κοινοβουλευτικού συστήματος εθνικής μειοδοσίας»[...] «Ας μην ξεχνάμε ότι ακόμη κι ο Παπαδόπουλος, για τον οποίο οι ίδιοι οι Αμερικάνοι έχουν ομολογήσει ότι ήταν πράκτορας της CIA, τους είχε αρνηθεί στη διάρκεια του Αραβο-Ισραηλινού πολέμου του 73, τη χρησιμοποίηση από τα αμερικανικά στρατιωτικά αεροπλάνα της βάσης του Ελληνικού.»

Αποτελεί σε αυτά τα αποσπάσματα, όπως και εν γένει στην παρούσα προκήρυξη, ενδιαφέρον το γεγονός ότι επιχειρείται μάλλον μια ελάττωση των ευθυνών της επταετούς δικτατορίας (1967-1974) στο κυπριακό ζήτημα. Ταυτόχρονα ενισχύεται η επίρριψη των ευθυνών, γι' αυτό το θέμα όπως και για την «ιμπεριαλιστική εξάρτηση» της χώρας, στην πολιτική ηγεσία της χώρας κατά τη διάρκεια της μεταπολιτευτικής περιόδου, από το 1974 και μετά, δηλαδή μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα.

Προκήρυξη 31^η

Η προκήρυξη περιλαμβάνει στον τίτλο της τη λέξη «ταρτούφος» ως δάνειο από τον ομώνυμο προφανώς ήρωα του Γάλλου θεατρικού συγγραφέα του 17^{ου} αιώνα, Μολιέρου για να δηλώσει την υποκριτική συμπεριφορά και την ανηθικότητα του χαρακτήρα. Το συγκεκριμένο έργο του Μολιέρου αντιμετώπισε τη λογοκρισία στην εποχή του καθώς παρουσιάστηκε δημόσια με τροποποιήσεις έπειτα από σειρά απαγορεύσεων αφού θεωρήθηκε ότι έθιγε θέματα που άπτονταν της καθολικής θρησκείας και των κοινωνικών αξιών. Θεωρήθηκε ένα από τα πιο ώριμα έργα του συγγραφέα που χαρακτηρίζεται από την ειρωνική κριτική στο πολιτικό και κοινωνικό κατεστημένο²⁷⁶. Ο ήρωας του Μολιέρου, Ταρτούφος, περιγράφεται από τους αναλυτές του έργου του σε σχέση με τον Orgon, το πρόσωπο αναφοράς του, τον οποίο επιχειρεί με διάφορα τεχνάσματα ο Ταρτούφος να ανατρέψει με στόχο να κλέψει τη γυναίκα του, Ελμίρα. Η υποκρισία όμως στο συγκεκριμένο έργο του Μολιέρου δεν

²⁷⁶ Spingler (1985)

περιορίζεται μόνο στη συμπεριφορά του Ταρτούφου αλλά και σε άλλους ήρωες του έργου, όπως στον Orgon. Αντίστοιχα με το αρχαίο ελληνικό θέατρο, ένας από μηχανής θεός (εν προκειμένω ο Βασιλιάς) προσφέρει την ισορροπία των καταστάσεων αποδίδοντας δικαιοσύνη κατά τα πρότυπα της κάθαρσης²⁷⁷.

Προκήρυξη 33^η

- «Αποφασίσαμε λοιπόν να χτυπήσουμε δύο απ' αυτούς τους φαύλους κι εξωνημένους δικαστές, τον εισαγγελέα Ανδρουλιδάκη που έκανε απαλλακτική πρόταση για τις απάτες σε βαθμό κακουργήματος των Τσάτσων στο Συμβούλιο Πλημελειοδικών και τον αντεισαγγελέα Α.Π. Ταρασουλέα που έκανε απαλλακτική πρόταση και πέτυχε την τελική αθώωση του Ανδρεάδη για τις απάτες του σε βαθμό κακουργήματος στα Ναυπηγεία.»

Η λέξη «εξωνημένος» αναφέρεται σε αυτόν που εξαγοράζεται και προέρχεται από το ρήμα «εξωνούμαι» στα αρχαία ελληνικά²⁷⁸.

Προκήρυξη 34^η

Στο μεγαλύτερο μέρος της η προκήρυξη αναφέρεται σε αποσπάσματα του έργου «Χαμένες Ψευδαισθήσεις» του Γάλλου λογοτέχνη και επηρεασμένου από το ρεύμα του ρεαλισμού του 19^{ου} αιώνα, Μπαλζάκ, το οποίο όπως αναφέρεται και στον τύπο, εκείνη την χρονική περίοδο δεν είχε κυκλοφορήσει ολόκληρο στην Ελλάδα. Η σύγκρουση των επιθυμιών του ήρωα Λυσιέν με μια κοινωνική πραγματικότητα στην οποία δεν καταφέρνει να προσαρμοστεί τον οδηγούν στην αυτοκτονία. Σύμφωνα με μελετητές του έργου του, ο Μπαλζάκ αναγνωρίζει στις ψευδαισθήσεις του ατόμου περισσότερα στοιχεία αλήθειας απ'ότι στις καταστάσεις της ίδιας της πραγματικότητας. Παράλληλα ο αφηγητής του έργου του Μπαλζάκ αποστασιοποιείται από τους περιγραφόμενους ήρωες και καταστάσεις δίνοντας την αίσθηση ότι κατανοεί τη θέση των ηρώων του καλύτερα και από τους ίδιους. Όπως

²⁷⁷ Gossman (1970), Orlich (2013)

²⁷⁸ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.)

τονίζεται στα έργα του περιγράφεται η πορεία των ηρώων του προς την κοινωνική τους ένταξη, μέσα από διαδικασίες όπως ο συμβιβασμός, η εξάρτηση και ο βαθμός κοινωνικής αναγνώρισης από τους υπόλοιπους ήρωες²⁷⁹.

- «Ο Ένγκελς έλεγε ότι έμαθε περισσότερα για τη Γαλλία της Παλινόρθωσης και του Λουδοβίκου Φίλιππου από το Μπαλζάκ παρά απ' όλα τα οικονομικά εγχειρίδια, διαβάζοντας όμως το πάρα κάτω απόσπασμα-σε δική μας ελεύθερη μετάφραση - θα δούμε ότι οι αλήθειες που υπάρχουν σ' αυτό το έργο ξεπερνάνε τα χρονικά και τοπικά όρια της Γαλλίας του Λουδοβίκου Φίλιππου.»

Τόσο ο Ένγκελς όσο και ο Μάρξ φαίνεται ότι θεωρούσαν το έργο του Μπαλζάκ αξιόλογο σε ο,τι αφορά στην περιγραφή των κοινωνικών συνθηκών στη Γαλλία του 19^{ου} αιώνα²⁸⁰. Ο Ένγκελς στην αλληλογραφία του με την συγγραφέα και δημοσιογράφο Μ. Χάρκνες τονίζει ότι *«[...] παρουσιάζει μια ολοκληρωμένη ιστορία της Γαλλικής κοινωνίας, από την οποία, ακόμη και σε ο,τι αφορά στις οικονομικές λεπτομέρειες (για παράδειγμα στην ανακατανομή της πραγματικής και ιδιωτικής περιουσίας μετά την Επανάσταση) έχω μάθει περισσότερα από ό,τι έχω μάθει από επαγγελματίες ιστορικούς, οικονομολόγους και στατιστικούς μαζί. Λοιπόν, ο Μπαλζάκ ήταν πολιτικά υποστηρικτής της εξουσίας. Το έξοχο έργο του είναι μια στιγμιαία ελεγεία της αναπόφευκτης αποσύνθεσης της καλής κοινωνίας, συμπονά την κοινωνική τάξη που είναι καταδικασμένη σε εξαφάνιση. Η σάτιρά του όμως είναι εντονότερη, η ειρωνεία του πιο πικρή όταν αναφέρεται, στις γυναίκες και στους άνδρες που συμπαθεί περισσότερο, στους ευγενείς»²⁸¹.*

²⁷⁹ Lewis (2000)

²⁸⁰ Petrey (1988)

²⁸¹ Marx & Engels (1953, παρ. 3)

Προκήρυξη 35^η

- «Όπου όχι μόνο δεν έχει επιστραφεί ούτε δραχμή απ' τα κλοπιμαία αλλ' αντίθετα όλος αυτός ο εσμός επιδίδεται ανενόχλητος στη σκύλευση του Κοσκωτά, στη λεηλασία των κλοπιμαίων, φουσκώνοντας συνέχεια τα «χρέη» του, που πληρώνουν τα κορόιδα οι φορολογούμενοι.»

Η λέξη «εσμός» περιγράφει στην αρχαία ελληνική γλώσσα το σμήνος, σμάρι μελισσών ενώ στη δημοτική αφορά ένα σύνολο προσώπων με αρνητική, απαξιωτική σημασία²⁸².

Προκήρυξη 36^η

- «Τον κίνδυνο αυτό έχει διαβλέψει μέρος του ΠΑΣΟΚ, η αριστερά και οι τρεις γνωστές δημοκρατικές εφημερίδες. Διαπιστώνοντας τις διαστάσεις πούχει πάρει το σκάνδαλο, τη λαϊκή οργή και αγανάκτηση, αλλά και γνωρίζοντας καλά ότι ούτε κάθαρση πρόκειται να γίνει ούτε τιμωρία των ενόχων, προωθούν ένα *ερζάτς* κάθαρσης-τιμωρίας, ένα πλαστικό υποκατάστατό της.»

Η λέξη «ερζάτς» αφορά μάλλον στη γερμανική λέξη «ersatz» που αναφέρεται στην έννοια του υποκατάστατου, του τεχνητού και του ψευδούς. Η χρήση της έγινε περισσότερο δόκιμη κατά τον 1^ο Παγκόσμιο Πόλεμο όπου η Γερμανία ανέπτυξε αγαθά ως υποκατάστατα σε είδη πρώτης ανάγκης που βρίσκονταν σε έλλειψη λόγω του πολέμου ενώ οργάνωσε και αναπληρωματικά τμήματα στρατού που στην βιβλιογραφία αναφέρονται ως «Ersatz corps»²⁸³.

- «Καμιά λοιπόν λύση εξυγίανσης και κάθαρσης δεν μπορεί να προέλθει μέσα απ' αυτό το καθεστώς. Ούτε το ένοχο κοινοβούλιο μπορεί να τη δώσει, ούτε η συνένοχη Δικαιοσύνη, ούτε οι εκλογές αφού θα φέρουν πρώτο κόμμα, με τη σημερινή συστηματική ψευδολογίας και πλύσης εγκεφάλου, ένα απ' τα δύο μεγάλα κόμματα των κλεφτών και *λυμεώνων* της χώρας ΝΔ-ΠΑΣΟΚ.»

Η λέξη «λυμεώνας» αφορά στον καταστροφέα, εκμεταλλευτή και προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη «λυμεών»²⁸⁴.

²⁸² Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.)

²⁸³ Holmes (2009)

²⁸⁴ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.)

Προκήρυξη 38^η

- «Η συλλογιστική ακόμη του κ. Φ., ότι ο κοινοβουλευτισμός είναι *φορσέ*, είναι λαθεμένη γιατί βασίζεται στη σύγχυση ανάμεσα στον κοινοβουλευτισμό στο γενικό πολιτικό σύστημα που μπορεί κάποιος να δέχεται και τον συγκεκριμένο σημερινό κοινοβουλευτισμό τον οποίο μπορεί να απορρίπτει.»

Η λέξη «φορσέ» προέρχεται μάλλον από την γαλλική έκφραση «c'est forcé» για να περιγράψει το υποχρεωτικό, το αναπόφευκτο.

- «Για να μπορέσουμε να γίνουμε κατανοητοί, θα δώσουμε ένα απλό παράδειγμα αυτού του δημοσιογραφικού λόγου. Ας υποθέσουμε ότι κάποιος ισχυρίζεται ότι σε κάθε ορθογώνιο τρίγωνο ισχύει το Πυθαγόρειο θεώρημα.»

Ενδιαφέρον αποτελεί το γεγονός ότι σε αυτό το απόσπασμα, το οποίο αναλύεται παρακάτω στην προκήρυξη, η οργάνωση επιλέγει να φέρει ένα μαθηματικό παράδειγμα, όπως το Πυθαγόρειο θεώρημα, για να εξηγήσει τη διαστρέβλωση στην παρουσίαση των απόψεων από τον τύπο. Η επιλογή ως παράδειγμα του Πυθαγόρειου θεωρήματος ίσως να προέρχεται από γνώση της μαθηματικής επιστήμης από μέλη της οργάνωσης. Είναι ακόμη πιθανό να επιλέγεται ως κατάλληλο παράδειγμα για να περιγράψει τη διαχρονική «αλήθεια» που χαρακτηρίζει την ανάδειξη ενός γεγονότος το οποίο από τη στιγμή της ανακάλυψης και καταγραφής λειτουργεί ως αξιωματικό επιχείρημα ανεξάρτητα από προσωπικές απόψεις²⁸⁵.

Στην προκήρυξη γίνεται πάλι αναφορά στον Μπαλζάκ και στο έργο του «Ανθρώπινη Κωμωδία», χωρίς όμως να γίνεται χρήση συγκεκριμένων αποσπασμάτων.

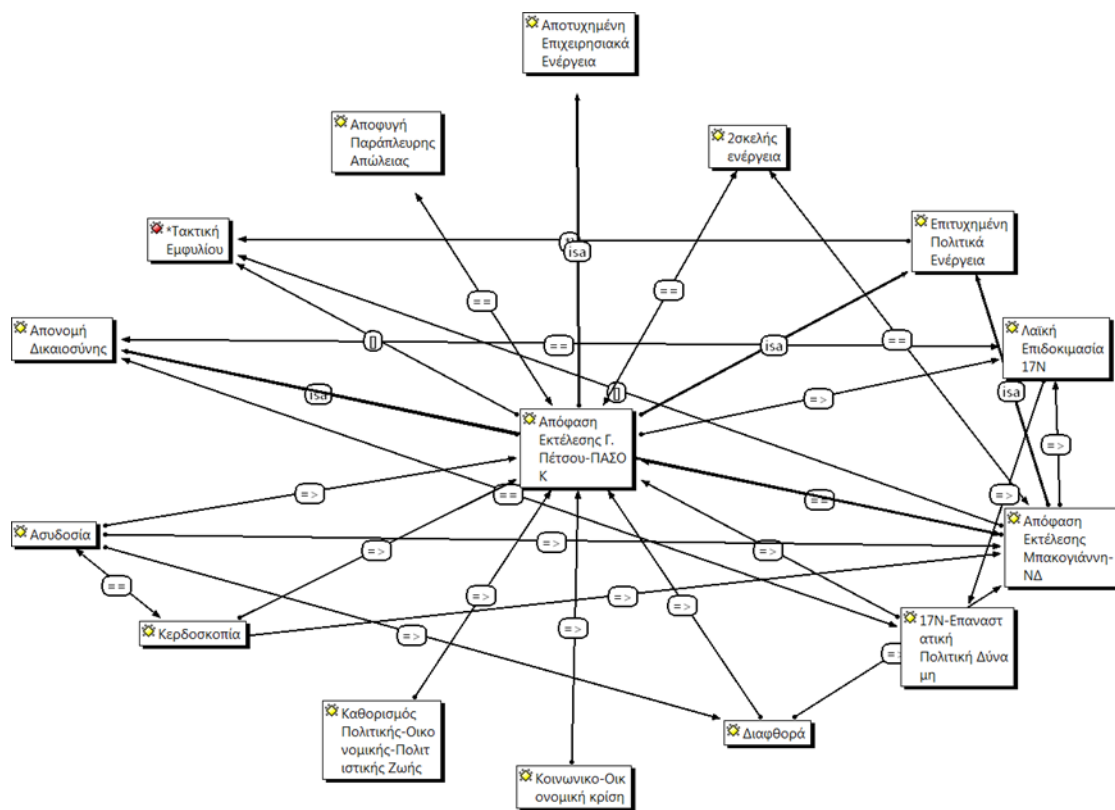
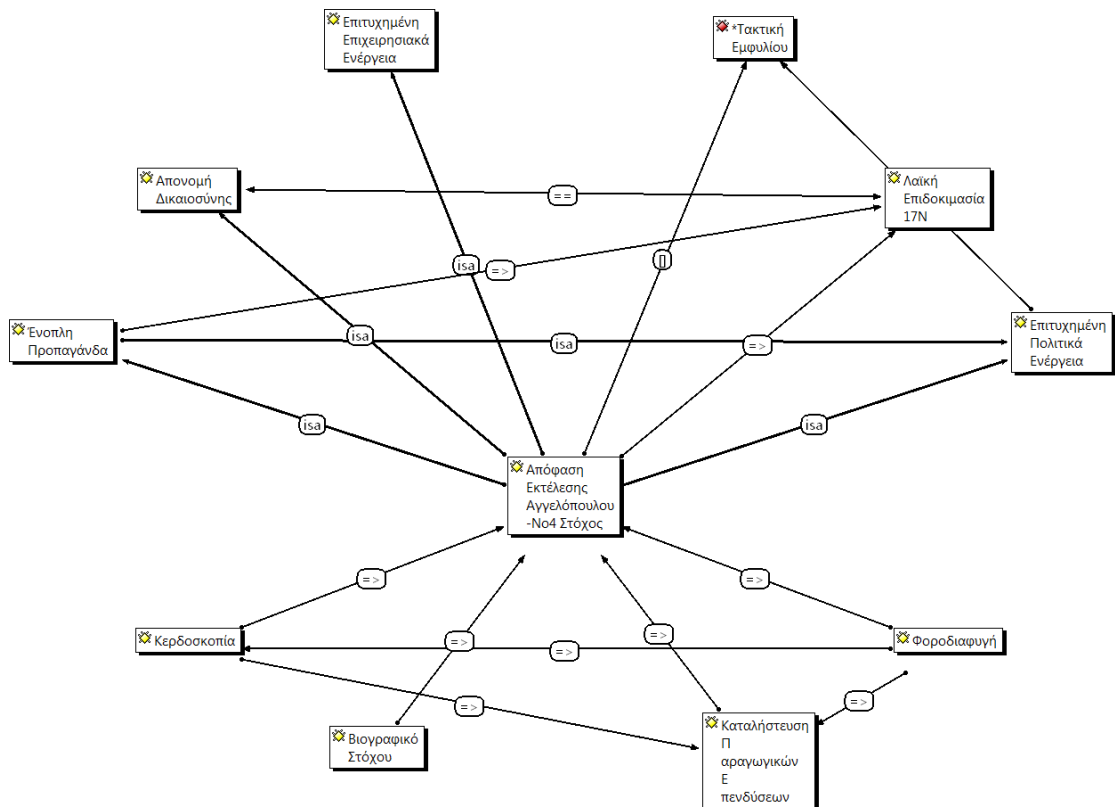
²⁸⁵ Frege (1956)

3. Ανάλυση των Προκηρύξεων της οργάνωσης

Στην 3^η περίοδο ανάπτυξης των κειμένων της οργάνωσης το πλαίσιο του προγράμματός της περιλαμβάνει πολλά και διαφορετικά στοιχεία, εστιάζει τη δράση της σε Αντιιμπεριαλιστικές Ενέργειες ενώ εμφανίζει και πάλι την έννοια του Μιλιταριστικού Ελέγχου ως καθοριστική για την ανάπτυξη και κλιμάκωση της δράσης της. Αναφέρεται στην Κατάρρευση του Κοινοβουλευτισμού ως συνέπεια της Αποδοκιμασίας του από το λαό και προτείνει για πρώτη φορά ως Εκλογική Γραμμή το Σαμποτάζ των Εκλογών (άκυρο, λευκό, αποχή) με στόχο να ενισχυθούν οι προσπάθειες κατάρρευσης του Κοινοβουλευτισμού με την παρουσία της ως Ένοπλη Αντιπολίτευση, ενώ θέτει ζήτημα Αλλαγής Ηγεσίας στο ΠΑ.ΣΟ.Κ. Για πρώτη φορά εισάγεται από την οργάνωση το ζήτημα των Δικαιωμάτων και ειδικότερα το Δικαίωμα στην Αυτοδιάθεση και στην Κατοικία, ενώ τίγονται μια σειρά θεμάτων, εκτός της Αποχώρησης των Αμερικανών και της αναγκαιότητας της Κάθαρσης, όπως το Οικολογικό, η Αρνηση Πληρωμής των Τοκοχρεολυσίων, το Οικολογικό Πρόβλημα, η Ποιοτική Δημόσια Υγεία. Φαίνεται επίσης να θεωρεί ως εναλλακτική στον Τουρκικό Μιλιταρισμό, που υποκινείται από τον Αμερικάνικο Ιμπεριαλισμό, μια μικρής κλίμακας Στρατιωτική Εμπλοκή με Στρατιωτική Επιχείρηση στην Κύπρο, την οποία θα μπορούσαν να φέρουν σε πέρας Επίλεκτες Ομάδες Κομάντο υπό τύπο Ανορθόδοξου Πολέμου, προς ενίσχυση της εθνικής κυριαρχίας. Θεωρεί ότι εκφράζει τα Συμφέροντα των Προλεταρίων και της Εργατικής Τάξης ενώ επιχειρεί την πρώτη προσπάθεια Νομιμοποίησης της Δικτατορίας στο γεγονός της απαγόρευσης της χρήσης των Αμερ. Βάσεων κατά τη διάρκεια του Αραβο-Ισραηλινού πολέμου το '73, από το δικτάτορα Παπαδόπουλο και στην γενικότερη ανοχή των μεταπολιτευτικών κυβερνήσεων στην Κερδοσκοπία.

Οι παράγοντες που φαίνεται να επηρεάζουν το Πολιτικό Πρόγραμμα της 3^{ης} Περιόδου της οργάνωσης είναι η Εκλογική Νίκη του ΠΑ.ΣΟ.Κ. το 1985, οι επερχόμενες Εκλογές Ιουνίου 1989, η Ιμπεριαλιστική Εξάρτηση και Κατοχή, μια σειρά από γεγονότα που αναφέρει ο Σκάνδαλα, ενώ φαίνεται να υπάρχει συσχέτισή του με αυτό που η οργάνωση ονομάζει Πολιτική Κρίση και αφορά στην αύξηση του ποσοστού των λευκών, άκυρων ψηφοδελτίων και την αποχή στις εκλογές.

Αυτή η περίοδος ανάπτυξης του λόγου της οργάνωσης περιλαμβάνει την τεκμηρίωση της πρώτης ενέργειας ενάντια σε εκπρόσωπο του μεγάλου Κεφαλαίου στην Ελλάδα ή της ΛΜΑΤ όπως ονομάζει την Μεγαλοαστική Τάξη, η οποία είναι η δολοφονία του βιομήχανου Αγγελόπουλου. Λίγο αργότερα πραγματοποιεί το 1^ο σκέλος της πρώτης 2σκελούς της ενέργειας, ενάντια σε πολιτικό πρόσωπο, που είναι η απόπειρα δολοφονίας του βουλευτή του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Γ. Πέτσου. Παράλληλα επιλέγει να πραγματοποιήσει μαζικές και μεμονωμένες ενέργειες εναντίον φυσικών προσώπων που σχετίζονται με τον Στρατιωτικό Μηχανισμό των Η.Π.Α. στην Ελλάδα και τους συμμάχους της, την βία του κράτους και το μεγάλο κεφάλαιο (Προσωπικό Αμερ. Βάσεων, ΜΑΤ. Δολοφονία Αθανασιάδη-Μποδοσάκη, Τούρκοι διπλωμάτες). Οι ενέργειες εναντίον των Τούρκων διπλωματών και προσωπικού των Αμερ. Βάσεων στου Ρέντη θεωρούνται αφορμή για Διεθνιστική Αλληλεγγύη.

Οι πολιτικοί στόχοι που θέτει η οργάνωση στην 3^η περίοδο των κειμένων της είναι η Εθνική Ανεξαρτησία, ο Κρατικός-Εθνικός Καπιταλισμός, η Οικονομική Αυτοδυναμία-Ανεξαρτησία, η Επαναστατική Αντιμονοπωλιακή Αλλαγή που ενσαρκώνει τη Λαϊκή Εξουσία, ο Σοσιαλισμός που είναι Επαναστατική Κοινωνική Αλλαγή και εξειδικεύεται στον Σοσιαλισμό με Αυτοδιαχείριση. Ειδικότερα η οργάνωση τονίζει ότι αυτός ο Σοσιαλισμός με Αυτοδιαχείριση έχει σχέση με την Άμεση Δημοκρατία για να μπορέσει να πραγματοποιηθεί και η Άμεση Δημοκρατία έχει σχέση με την επίτευξη της Λαϊκής Εξουσίας.

Δ. 4η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 40-46)

1. Το πολιτικο-κοινωνικό περιβάλλον υπό το πρίσμα της οργάνωσης

Προκήρυξη 42"

Μετά τις εκλογές της 18/06/1989 στην κυβέρνηση συνεργασίας που δημιουργήθηκε (02/07/1989-12/10/1989), Πρωθυπουργός ανέλαβε ο Τ. Τζαννετάκης από τη ΝΔ, Υπουργός Δικαιοσύνης ο Φ. Κουβέλης και Υπουργός Εσωτερικών ο Ν. Κωνσταντόπουλος από το Συνασπισμό²⁸⁶.

Την ημέρα της δολοφονίας του Π. Μπακογιάννη από την οργάνωση η Βουλή θα αποφάσιζε την παραπομπή του τέως Πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου στο ειδικό δικαστήριο για την υπόθεση Κοσκωτά²⁸⁷.

Προκήρυξη 43"

Ο Μ. Θεοδωράκης, με αφορμή τη δολοφονία Μπακογιάννη, είχε κάνει δηλώσεις σχετικά με τις πιθανές διασυνδέσεις των ελλήνων τρομοκρατών με το χώρο του ΠΑΣΟΚ²⁸⁸.

Η πανεπιστημιακή καθηγήτρια, Π. Ρηγοπούλου, που άσκησε με άρθρο της κριτική στην οργάνωση «17 Νοέμβρη», είχε συμμετείχε στα γεγονότα του Πολυτεχνείου του 1973 και είχε τραυματιστεί κατά τη διάρκεια εισβολής των αστυνομικών δυνάμεων και του στρατού στον πανεπιστημιακό χώρο²⁸⁹.

Το δικαίωμα της γυναικείας ψήφου στη Γαλλία κατοχυρώθηκε επίσημα το 1946 επί προεδρίας στρατηγού Ντε Γκώλ. Κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης οι

²⁸⁶ Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (χ.η.-i)

²⁸⁷ "Πάυλος Μπακογιάννης 20 χρόνια μετά: η ανεξιχνίαστη δολοφονία της 17 Νοέμβρη" (2009)

²⁸⁸ "Χρόνια τρομο-μανία" (2014)

²⁸⁹ Καλλιβρετάκης (2013)

γυναίκες θεωρήθηκαν παθητικοί πολίτες χωρίς πολιτικά δικαιώματα. Η επανάσταση του 1848 χαρακτηρίστηκε από «γυναικείες επιστολές-κείμενα» διαμαρτυρίας και διεκδίκησης πολιτικών δικαιωμάτων που συντάχθηκαν από γυναίκες συγγραφείς της εποχής²⁹⁰.

Ο Παλαιστίνιος Μοχάμεντ Χαμντάν (Ρασίντ) συνελήφθη στο αεροδρόμιο των Αθηνών το 1988 με την κατηγορία του τρομοκράτη. Οι αμερικανικές αρχές ζητούσαν για αρκετά χρόνια μετά τη σύλληψή του την έκδοσή του στις ΗΠΑ προκειμένου να δικαστεί χωρίς όμως η έκδοση να πραγματοποιηθεί²⁹¹.

Προκήρυξη 45"

Στις 05/11/1989 πρώτο κόμμα σε ψήφους είναι η ΝΔ (επικεφαλής Κ. Μητσοτάκης) χωρίς αυτοδυναμία. Ακολουθούν με σειρά ψήφων το ΠΑΣΟΚ (επικεφαλής Α. Παπανδρέου), Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου (Επικεφαλής Χ. Φλωράκης), Οικολόγοι Εναλλακτικοί (επικεφαλής Διοικούσα Επιτροπή) και Ανεξάρτητοι που είναι το κόμμα Εμπιστοσύνη και Ανεξάρτητοι, Μεμονωμένοι²⁹². Σχηματίζεται οικουμενική κυβέρνηση (23/11/1989-11/04/1990) με Πρωθυπουργό τον Ξ. Ζολώτα και συνεργαζόμενα πολιτικά κόμματα τη ΝΔ, το ΠΑΣΟΚ και το Συνασπισμό²⁹³. Το Νοέμβριο του ίδιου χρόνου τμήματα του τείχους που χώριζε τη Γερμανία σε Δυτική και Ανατολική, από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και έπειτα, αρχίζουν να κατεδαφίζονται από γερμανούς πολίτες που ζητούν τη δημοκρατική ενοποίηση των δύο επιμέρους πλευρών²⁹⁴.

²⁹⁰ Walton (1994)

²⁹¹ "Αμερικανικό... πείσμα για την υπόθεση Μ. Ρασίντ" (1998)

²⁹² Βουλή των Ελλήνων (χ.η.-a)

²⁹³ Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (χ.η.-h)

²⁹⁴ "1989: The night the Wall came down" (χ.η.), Cutler (2009)

2. Τεκμηρίωση και πηγές του λόγου της οργάνωσης

Προκήρυξη 42^η

- «Ενώ όμως αυτή η πολιτική υποστηρίζεται απ' το σύνολο σχεδόν του ημερήσιου τύπου και το σύνολο των ηλεκτρονικών μέσων μαζικής ενημέρωσης, υποστήριξη που δεν είχε ίσως καμιά άλλη πολιτική στην Ελλάδα μεταπολεμικά, εν τούτοις δεν περνάει στη βάση, όπως το διαπιστώνει ο καθένας στις απειράριθμες πολιτικές συζητήσεις που γίνονται απανταχού της χώρας.»

Σε αυτό το απόσπασμα η οργάνωση αναφέρεται για πρώτη φορά στην έννοια των «ηλεκτρονικών μέσων», σε μια εποχή που το διαδίκτυο στην Ελλάδα δεν υπήρχε ενώ το 1989 ήταν η χρονιά που επίσημα το διαδίκτυο, ως τεχνολογική υποδομή, δόθηκε προς δημόσια και ευρεία χρήση. Η ιδιωτική τηλεόραση είχε μόλις αρχίσει να εμφανίζεται. Εντούτοις, αν και τα προηγούμενα χρόνια λειτουργούσαν ραδιοφωνικοί σταθμοί αλλά και η δημόσια τηλεόραση, δεν υπήρξε καμία σχετική αναφορά σε αυτά ως «ηλεκτρονικά μέσα».

- «Όταν το Π.Γ. του Μπολσεβίκικου κόμματος συζητούσε σχεδόν επί ένα μήνα για το ζήτημα της ειρήνης του Μπρεστ-Λιτόβσκ και μετά από αλλεπάλληλες αποφάσεις - όπου ο Λένιν ήταν μειοψηφία- έφτανε στην τελική σωστή απόφαση, το τακτικό συμβιβασμό της υπογραφής της συνθήκης για την ειρήνη με τους Γερμανούς ιμπεριαλιστές, το γραφείο της κομματικής οργάνωσης της Μόσχας, που διαφωνούσε μ' αυτήν την επιλογή, έκανε ανοιχτή προπαγάνδα ενάντια της, χωρίς ποτέ καμιά καθοδήγηση, ούτε και ο Λένιν να ζητήσει την καθάρση της ή τη διαγραφή τους. Έφτασαν μάλιστα μέχρι το σημείο να πάρουν ομόφωνα απόφαση μομφής (!) της ΚΕ του κόμματος και να δηλώσουν ότι δεν θα υπακούσουν πια σ' αυτήν μέχρι το επόμενο συνέδριο, απειλώντας ανοιχτά με διάσπαση. Ο Λένιν τότε θεώρησε και έγραψε ότι όλα τα πάρα πάνω ήταν στοιχειώδες δικαίωμά τους, δεν διανοήθηκε να πάρει κανένα διοικητικό μέτρο και τους πολέμησε μόνο πολιτικο-ιδεολογικά μέσα απ' τα έντυπα του κόμματος.»

Στο 2^ο υστερόγραφο που υπάρχει στην προκήρυξη φαίνεται ότι η οργάνωση αποδέχεται και δεν απορρίπτει το δημοκρατικό συγκεντρωτισμό στη βάση της λενινιστικής παραδοχής, στο βαθμό που επιτρέπει την εκδήλωση αμφισβήτησης ή διαφωνίας μιας μειοψηφίας στην απόφαση της πλειοψηφίας εφόσον η κυρίαρχη

άποψη εφαρμόζεται. Αυτό τεκμηριώνεται στο παράδειγμα που αναφέρει και το οποίο μάλλον αναφέρεται στην περίπτωση του Ν. Μπουχάριν, Λ. Τρότσκι και των «Αριστερών Κομμουνιστών» (αριστεριστών), που ήταν αντίθετοι στη σύναψη ειρήνης Σοβιετικών-Γερμανών το 1918 στο Μπρεστ-Λιτόφσκ. Με άρθρο στην εφημερίδα «Πράβντα» ο Λένιν στηλίτευσε την εμμονή στην επαναστατική ρητορεία που δεν λαμβάνει υπόψη τις τρέχουσες συνθήκες²⁹⁵.

- «Πρέπει να πούμε ακόμη ότι η περίφημη απόφαση του 10ου συνεδρίου του 1921 για την ενότητα του κόμματος (γνωστή σαν ενάντια στις φράξιες), που περιορίζει αποφασιστικά τα δικαιώματα των διαφωνούντων, αφού επιτρέπει στην πλειοψηφία της ΚΕ να διαγράψει οποιονδήποτε ακόμη και μέλος της, με απλή πλειοψηφία κι έτσι να αλλάζει τη σύνθεση της, τη σύνθεση του Π.Γ. αλλά και του Συνεδρίου, είχε γίνει δεκτή από το Λένιν, σαν «ακραίο μέτρο», σαν «έκτακτο», που αποφασίστηκε λόγω «επικίνδυνης κατάστασης στην οποία βρίσκεται η επανάσταση» (το 1920).»

Το παραπάνω απόσπασμα που αναφέρεται στο 2^ο υστερόγραφο της προκήρυξης αφορά στην απόφαση του Λένιν στο 10^ο Συνέδριο του Επαναστατικού Κομμουνιστικού Κόμματος της Ρωσίας (Μάρτιος 1921) να ελέγξει το φραξιονισμό και τις διαφωνίες στο πλαίσιο του κόμματος προκειμένου να επιτευχθεί άμεσα η κομματική πειθαρχία και ενότητα²⁹⁶.

Προκήρυξη 43^η

- «Έτσι λοιπόν οι κύριοι αυτοί δεν βλέπουν ότι το καθεστώς αυτό της καπιταλιστικής βαρβαρότητας είναι κατ' εξοχήν ανθρωποκτόνο και κανιβαλικό, αφού έχει βασίσει τη μεγιστοποίηση του κέρδους και τον προκλητικό πλούτο των ολίγων στο ανθρώπινο αίμα, τον πόνο και τη δυστυχία. Ότι είναι ένα καθεστώς που όχι μόνο δεν σέβεται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, όπως διακηρύσσεται στο σύνταγμα του, αλλά την περιφρονεί προκλητικά. Ότι όχι μόνο δεν σέβεται τις ανθρώπινες αξίες, και την ύψιστη, το δικαίωμα στη ζωή, αλλά τις καταπατάει συστηματικά, τις έχει κουρελιάσει και καταξευτελίζει.»

²⁹⁵ Cliff (1978)

²⁹⁶ Lenin (1965)

Σε αυτό το απόσπασμα φαίνεται η οργάνωση να έχει λάβει υπόψη της το έργο του γαλλικού μεταπολεμικού πολιτικο-φιλοσοφικού κύκλου «Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα» και των έργων του Κ. Καστοριάδη, Γκύ Ντεμπόρ και άλλων.

- «Επειδή ορισμένοι επώνυμοι που έπαιξαν κάποιο ρόλο στο Πολυτεχνείο και έχουν κάποια τάση να το θεωρούν ιδιοκτησία τους ενδέχεται να καταληφθούν από ιερή αγανάκτηση μπροστά σ' αυτό το δίδαγμα και την προοπτική οπλισμού των αγωνιστών και να μας πουν: *τι μιλάτε εσείς, αφού δεν είσαстан εκεί*, θα τους θυμίσουμε ότι σύμφωνα μ' αυτή τη λογική δεν θάπρεπε ο Μαρξ κι ο Έγκελς να ασχοληθούν με την Κομμούνα και στην κριτική τους π.χ. ότι οι Κομμουνάροι έκαναν λάθος που δεν πήραν το χρυσό της Τράπεζας της Γαλλίας τσακίζοντας έτσι τη γαλλική μπουρζουαζία, θάπρεπε να τους απαντήσουν: *γιατί μιλάτε κύριοι Μαρξ και Έγκελς για την Κομμούνα αφού δεν είσαстан εκεί εσείς.*»

Σε αυτό το απόσπασμα φαίνεται η οργάνωση να αποκαλύπτει δημόσια για πρώτη φορά, ότι τα μέλη της δεν ήταν παρόντα στην τριήμερη εξέγερση του Πολυτεχνείου το 1973, νομιμοποιώντας το δικαίωμα στην απουσία αλλά και το δικαίωμα στην κριτική στη σύγκριση με το επιστημονικό έργο των Μάρξ και Έγκελς για την Παρισινή Κομμούνα. Η ειδοποιός διαφορά στην προσέγγιση της οργάνωσης είναι ότι οι Μαρξ και Έγκελς δεν αυτοονομάστηκαν, ούτε αυτοπροσδιορίστηκαν από το γεγονός αλλά επιχείρησαν την επιστημονική του ανάλυση. Η οργάνωση αντίθετα δηλώνει ότι αυτοονομάστηκε από ένα ιστορικό γεγονός που δεν συμμετείχε και δεν κατέγραψε αλλά λόγω του ονόματός της διεκδικεί το δικαίωμα να το αναλύσει και να ασκήσει κριτική.

- «Για να μη γίνουμε ανιαροί για το πλατύ κοινό με μια συζήτηση περί Μπαλζάκ θ' αφήσουμε εσκεμένα κατά μέρος τα διάφορα αφελή «πραγματικά συμπεράσματα» του έργου του με τα οποία διασύρεται το ρεαλιστικό μυθιστόρημα και η «Ανθρώπινη κωμωδία» και θα σημειώσουμε απλά τη χονδροειδή διαστρέβλωση (τι μανία κι αυτή) ενός ήρωα της «Ανθρώπινης κωμωδίας», του Βοτρέν, ο οποίος παρουσιάζεται ψευδέστατα από την κ. Π.Ρ. σαν «τρομοκράτης» και «αποτυχημένος επαναστάτης» για να στηρίξει την άποψή της ότι επαναστάτης ίσον δολοφόνος, ίσον χαφιές.[...] Ας προσθέσουμε τέλος ότι σύμφωνα με ορισμένους ειδικούς του Μπαλζάκ ο Βοτρέν αντιπροσωπεύει το πραγματικό πρόσωπο του Βιντόκ (θέση που αμφισβητείται από άλλους) που ήταν πρώην ισοβίτης καταναγκαστικών

έργων και πρώην εγκληματίας του κοινού ποινικού δικαίου που είχε γνωρίσει ο Μπαλζάκ και που πράγματι έγινε αρχηγός της αστυνομίας στη Γαλλία στη διάρκεια της παλινόρθωσης.»

Σε αυτό το απόσπασμα έχουμε εκ νέου αναφορά στο έργο του Μπαλζάκ όπου φαίνεται η οργάνωση να επιχειρεί μια λογοτεχνική τεκμηρίωση της ανάλυσης των χαρακτήρων του Γάλλου συγγραφέα παρουσιαζόμενη ως γνώστης του έργου του.

Προκήρυξη 44^η

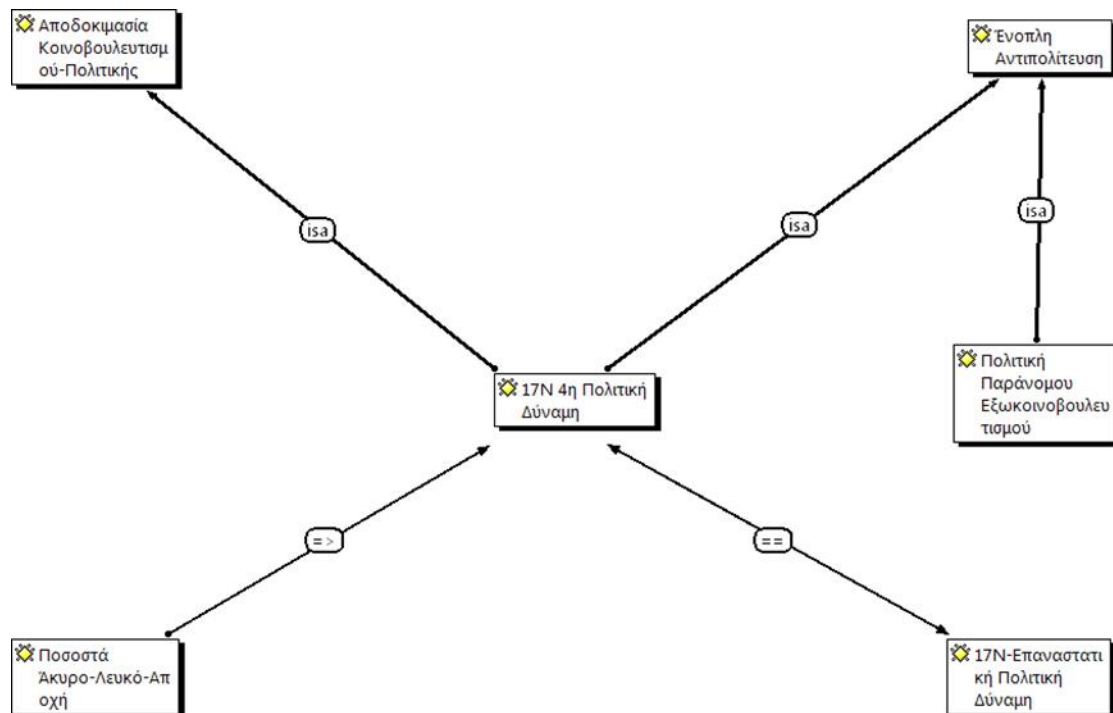
- «Το συμπέρασμα που βγαίνει από τα πάρα πάνω είναι ότι ο Παυλός δεν είναι πράκτορας των μυστικών υπηρεσιών αλλά ούτε αφελές ενεργούμενο τους.»

Η λέξη «ενεργούμενο» αφορά σε εκείνον, ο οποίος ενεργεί κατόπιν εντολών²⁹⁷.

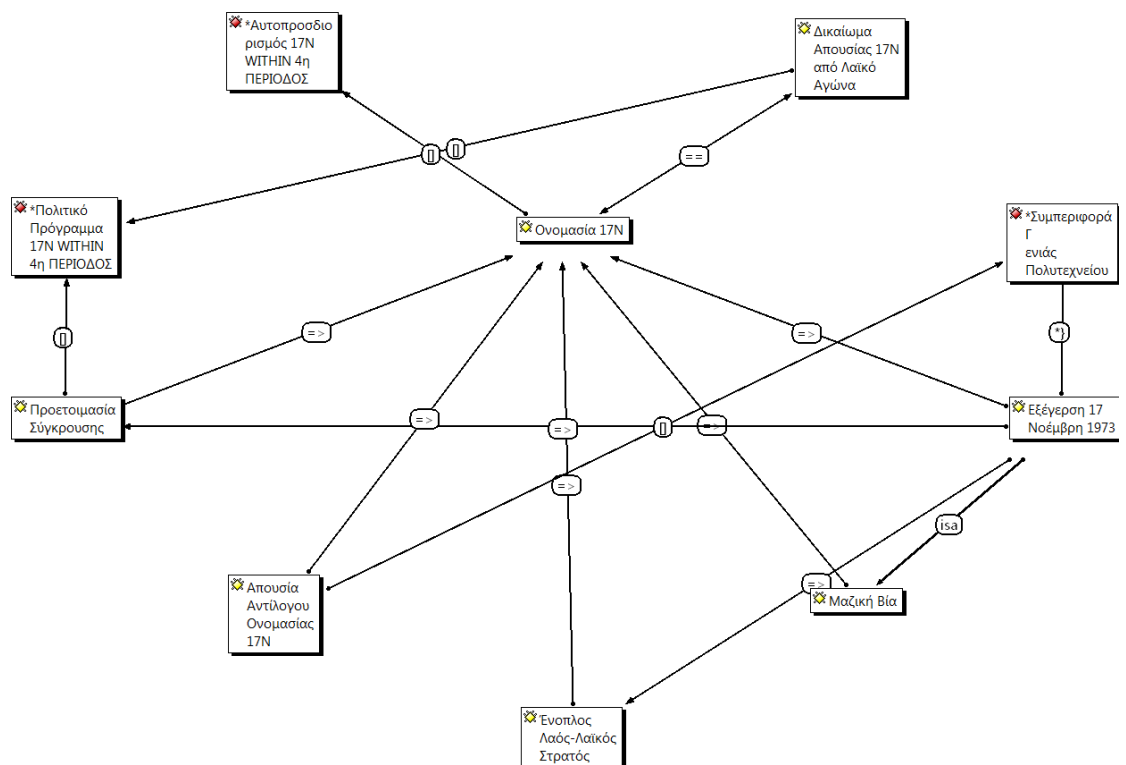
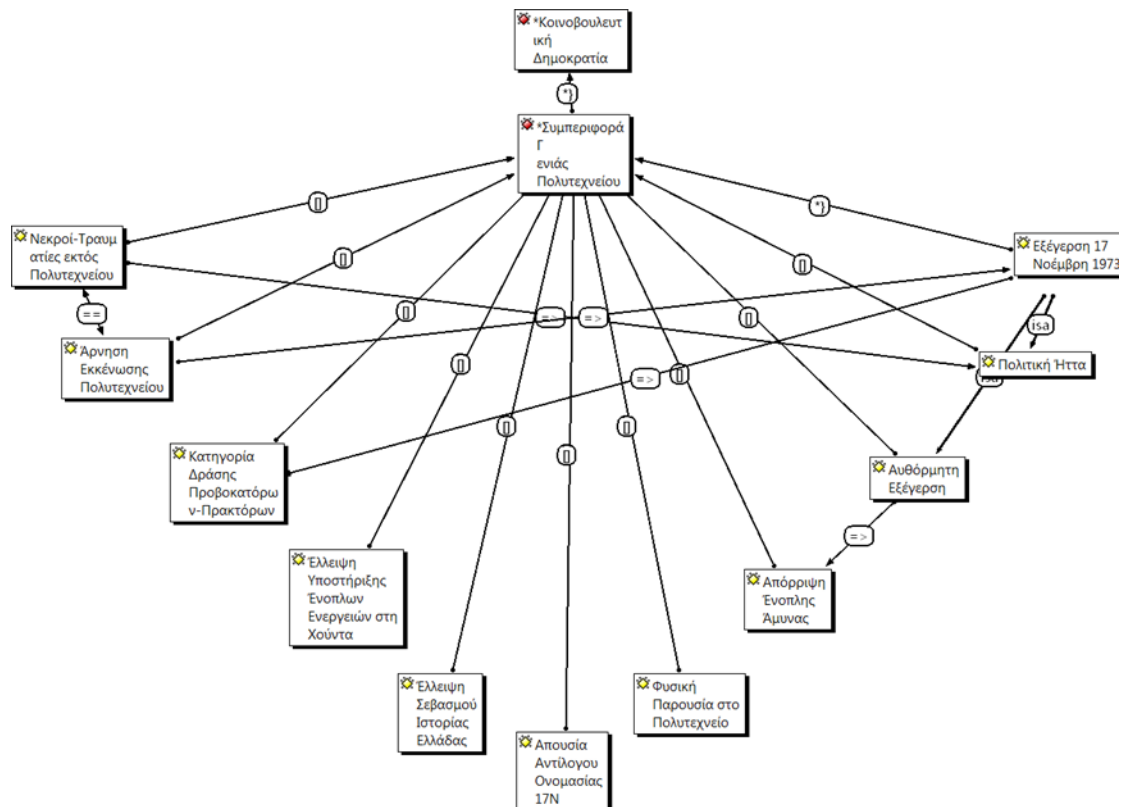
3. Ανάλυση των Προκηρύξεων της οργάνωσης

Η 4^η Περίοδος κειμένων της οργάνωσης περιλαμβάνει τα θέματα της Κάθαρσης, της Ποινικής Δίωξης των Μεγαλομετόχων εταιριών για γεγονότα που ονομάζει ως Σκάνδαλα, το ζήτημα της Ανεργίας, του Οικολογικού Προβλήματος, την Ποιοτική Δημόσια Υγεία και άλλα, ενώ τονίζει την αναγκαιότητα της Προετοιμασίας Σύγκρουσης. Ένα χαρακτηριστικό στοιχείο αυτής της περιόδου γραπτού λόγου της οργάνωσης είναι ότι θεωρεί πως αποτελεί την 4^η Πολιτική Δύναμη έπειτα από την εκλογική γραμμή για σαμποτάζ που υποστήριξε στην 3^η Περίοδο για τις επερχόμενες εκλογές. Αυτή η θέση της επιτρέπει να θεωρεί ότι πραγματώνει ένα είδος Ένοπλης Αντιπολίτευσης. Παράλληλα αυξάνει την εισαγωγή θεμάτων που αφορούν στα δικαιώματα όπως το Δικαίωμα στο Άσυλο, στην Απόρριψη του Νομικού Πλαισίου, στη Διαφωνία, στην Αυτονομία, στην Ανθρώπινη Ζωή, στην Εργασία, στην Κατοικία αλλά και στην Ένοπλη Δράση και στην Απουσία της από τους Λαϊκούς Αγώνες, όπως η εξέγερση του Πολυτεχνείου το 1973. Τονίζει και εδώ την Κατάρρευση του

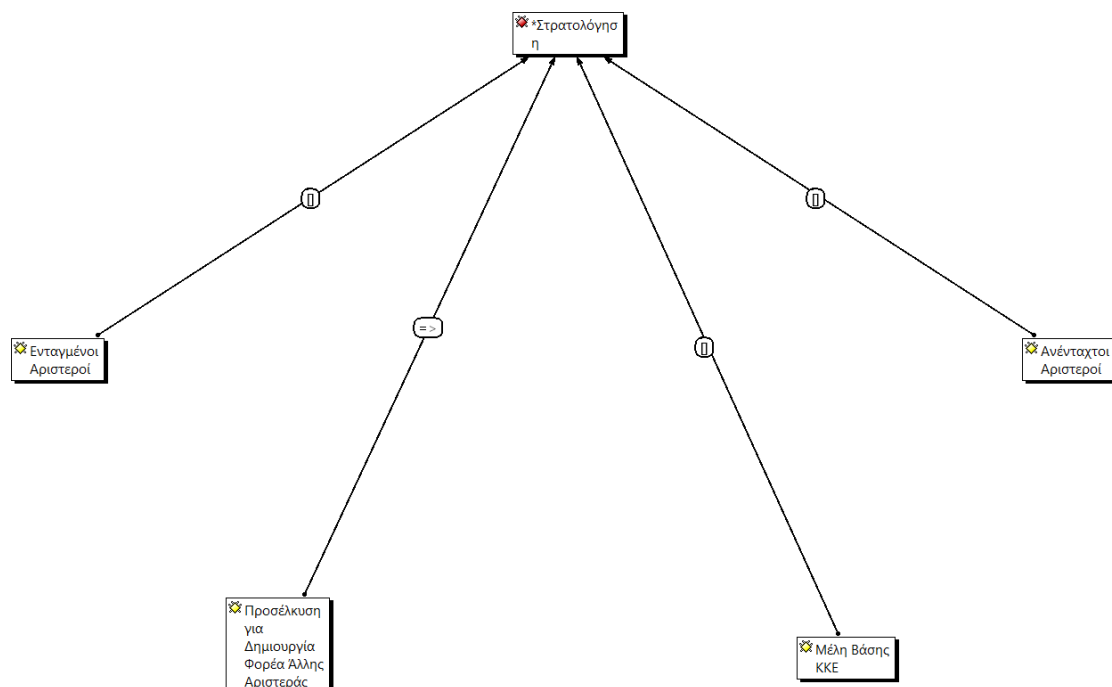
²⁹⁷ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.)

Σε αυτή επίσης την περίοδο η οργάνωση ξεκαθαρίζει γιατί επέλεξε την συγκεκριμένη ονομασία τεκμηριώνοντάς την στην Συμπεριφορά της Γενιάς του Πολυτεχνείου θεωρώντας ότι έχει δικαίωμα του συγκεκριμένου Αυτοπροσδιορισμού ακόμη και με απουσία φυσικής παρουσίας από το Λαϊκό Αγώνα. Σύμφωνα με τα λεγόμενά της η Εξέγερση του Πολυτεχνείου αποτελεί Πολιτική Ήττα καθώς αποτέλεσε μια Αυθόρμητη Εξέγερση που Απέρριψε την Ένοπλη Άμυνα. Δεν αναφέρεται σε νεκρούς εντός του Πολυτεχνείου αλλά σε νεκρούς και τραυματίες εκτός του Πολυτεχνείου για να τονίσει το εύρος των συγκρούσεων ενώ καταλογίζει ευθύνες στη γενιά του Πολυτεχνείου γιατί την Απουσία Αντιλόγου για την Ονομασία της οργάνωσης από το συγκεκριμένο γεγονός.

Μέσα από πρόσκληση που απευθύνει η οργάνωση επιχειρεί την Στρατολόγηση με στόχο τη Δημιουργία Φορέα Άλλης Αριστεράς επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον της σε Μέλη Βάσης ΚΚΕ, Ανένταχτους και Ενταγμένους Αριστερούς

Στην 4^η Περίοδο του γραπτού λόγου της η οργάνωση υλοποιεί το δεύτερο σκέλος της πρώτης 2σκελούς ενέργειάς της με τη δολοφονία του Π. Μπακογιάννη, βουλευτή της Ν.Δ. Μια από τις βασικές αιτίες της δολοφονίας του βουλευτή φαίνεται να αποτελεί η Κυβέρνηση Συνεργασίας ΝΔ-ΣΥΝ το 1989 και η Πολιτική της Συνθηκολόγησης, μια ευκαιρία για να δείξει ότι η Διαφθορά οδηγεί στην Κατάρρευση των Θεσμών και του Κοινοβουλευτισμού και ότι η ίδια μπορεί να Απονέμει Δικαιοσύνη. Οι δύο αυτές ενέργειες θεωρεί ότι είναι πολιτικά επιτυχημένες ενώ την αποτυχία της δολοφονίας του Γ. Πέτσου την ερμηνεύει ως Υποτίμηση των Επιχειρησιακών Δυσκολιών.

Ε. 5η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 47-67)

1. Το πολιτικο-κοινωνικό περιβάλλον υπό το πρίσμα της οργάνωσης

Προκήρυξη 47^η

Στις 08/04/1990 πραγματοποιούνται εκ νέου εθνικές εκλογές όπου η ΝΔ (επικεφαλής Κ. Μητσοτάκης) βγαίνει πρώτο κόμμα και σχηματίζει κυβέρνηση. Ακολουθούν με σειρά ψήφων στη Βουλή, το ΠΑΣΟΚ (επικεφαλής Α. Παπανδρέου), Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου (επικεφαλής Χ. Φλωράκης), Οικολόγοι Εναλλακτικοί (επικεφαλής Διοικούσα Επιτροπή), Δημοκρατική Ανανέωση (επικεφαλής Κ. Στεφανόπουλος) και Ανεξάρτητοι που είναι το κόμμα Εμπιστοσύνη, Συνδυασμός Ανεξάρτητων και Ανεξάρτητοι, Μεμονωμένοι²⁹⁸.

Προκήρυξη 48^η

Καθώς η προκήρυξη αφορά καθ' ολοκληρίαν τους μετανάστες από τις Φιλιππίνες αξίζει να αναφερθεί ότι οι περισσότεροι, γυναίκες στην πλειοψηφία τους, άρχισαν να μεταναστεύουν στην Ελλάδα στα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του '70 με προοδευτική αύξηση από το 1991 και μετά. Ένα από τα κύρια αντικείμενα εργασίας ήταν οικιακοί βοηθοί. Φαίνεται δε να αποτελούν μια από τις πιο παλιές μεταναστευτικές κοινότητες στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης με οργανωμένο σύλλογο από το 1989²⁹⁹.

Προκήρυξη 51^η

Ο Ι. Βασιλειάδης διετέλεσε Υπουργός Δημόσιας Τάξης από το 1990 έως το 1991³⁰⁰. Ο Σ. Γκίκας διετέλεσε Υπουργός Δημόσιας Τάξης από το 1974 έως το 1976

²⁹⁸ Βουλή των Ελλήνων (χ.η.-α)

²⁹⁹ Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής (2013), Τοπάλη (2001)

³⁰⁰ Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (χ.η.-β)

και εν συνεχεία ανέλαβε ο Γ. Σταμάτης έως και το 1977³⁰¹. Ο Α. Μπάλκος ανέλαβε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης το 1977 και έως το 1980³⁰².

Επίσης, στις 20/10/1990 πραγματοποιήθηκαν οι δημοτικές εκλογές όπου το Δήμο Αθηναίων κέρδισε η ΝΔ με Δήμαρχο τον Α. Τρίτση³⁰³. Το ΠΑΣΟΚ και ο Συνασπισμός στήριξαν από κοινού υποψηφίους σε διάφορους δήμους.

Προκήρυξη 52"

Η δεκαετία του '80, ιδιαίτερα προς το τέλος της, είναι καθοριστική για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας αφού προωθείται η ίδρυση ιδιωτικών ραδιοφωνικών³⁰⁴ και τηλεοπτικών σταθμών.

Προκήρυξη 53"

Ο Ν509/1947 αφορούσε στις διώξεις του ΚΚΕ με βάση το πολιτικό φρόνημα με στόχο την ασφάλεια του πολιτεύματος και του κοινωνικού καθεστώτος. Με τη νομιμοποίηση του ΚΚΕ το 1974 ο νόμος αυτός καταργήθηκε³⁰⁵. Μάλλον ο νόμος που αναφέρεται στην αρχή της προκήρυξης ως αντεργατικός είναι ο Ν1915/1990 σχετικά με την «Προστασία των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων και του κοινωνικού συνόλου, οικονομική αυτοτέλεια συνδικαλιστικού κινήματος»³⁰⁶.

Ο Ν. Τσαουσέσκου καταδικάστηκε για το έγκλημα της γενοκτονίας έπειτα από μαζικές δολοφονίες πολιτών στην Τιμισοάρα της Ρουμανίας. Η Ρουμανία ήταν μια

³⁰¹ Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (χ.η.-e)

³⁰² Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (χ.η.-d)

³⁰³ Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (χ.η.)

³⁰⁴ Βασιλάκη (2006)

³⁰⁵ "1974: Καταργείται ο νόμος 509. Νόμιμο το ΚΚΕ" (2000), Αλιβιζάτος (1999)

³⁰⁶ "Προστασία συνδικαλιστικών δικαιωμάτων και του κοινωνικού συνόλου, οικονομική αυτοτέλεια του συνδικαλιστικού κινήματος" (1990)

από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης που βίωσαν τη σταδιακή κατάρρευση του καθεστώτος του υπαρκτού σοσιαλισμού³⁰⁷.

Οι ΗΠΑ εισέβαλαν στα τέλη του 1989 στον Παναμά εναντίον του δικτάτορα Μ. Ορτέγκα με στόχο την προστασία των αμερικανών πολιτών. Κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων υπήρξαν νεκροί πολίτες³⁰⁸.

Οι Μπουκετσίδης, Μπέργκνερ και Κογιάννης ανήκαν στον αναρχικό χώρο είχαν κατηγορηθεί για σειρά αδικημάτων στη δεκαετία του '80 και αθωώθηκαν ενώ είχαν πραγματοποιήσει απεργία πείνας όσο ήταν στην φυλακή για τις συνθήκες κράτησης³⁰⁹.

Προκήρυξη 54^η

Ο πόλεμος Ιράν-Ιράκ ξεκίνησε το 1980 με την εισβολή του Ιράκ σε ιρανικά εδάφη και ολοκληρώθηκε το 1988. Κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης το Ιράκ κατηγορήθηκε για τη χρήση χημικών όπλων απαγορευμένων από τις διεθνείς συνθήκες³¹⁰.

Η διένεξη μεταξύ αράβων και ισραηλινών χρονολογείται από το 1948 με την ίδρυση εβραϊκού κράτους στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Ο αραβο-ισραηλινός πόλεμος του 1967 ή αλλιώς γνωστός ως ο πόλεμος «των έξι ημερών». Αποτέλεσμα της σύντομης σύγκρουσης ήταν η ενσωμάτωση στο κράτος του Ισραήλ περιοχών της χερσονήσου του Σινά, η οποία επιστράφηκε στην Αίγυπτο στα πλαίσια του συμφώνου ειρήνης το 1979, της λωρίδας της Γάζας, της δυτικής όχθης του Ιορδάνη ποταμού, της ανατολικής Ιερουσαλήμ και των υψιπέδων του Γκολάν. Τα σχετικά

³⁰⁷ "Four Ceausescu aides charged with genocide, to stand trial" (1990)

³⁰⁸ "1989: US forces oust General Noriega" (χ.η.), Rohter (1990)

³⁰⁹ Ψαρρά (2013)

³¹⁰ "Iran-Iraq war 1980-1988: War breaks out September 1980" (χ.η.), "Iran-Iraq war 1980-1988: Chemical warfare 1983-1988" (χ.η.)

ψηφίσματα του ΟΗΕ τονίζουν, μεταξύ άλλων, την αποχώρηση των ενόπλων δυνάμεων του Ισραήλ από τα κατεχόμενα εδάφη³¹¹. Το 1978 το Ισραήλ εισέβαλε στο νότιο τμήμα του Λιβάνου ενώ το 1982 επιτέθηκε στην πρωτεύουσα του Λιβάνου, Βηρυτό. Η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ που μνημονεύεται στην προκήρυξη περιγράφει τα αναφερόμενα σε αυτήν στα άρθρα 5 και 6³¹².

Τον Αύγουστο του 1990 το Ιράκ με ηγέτη το Σ. Χουσεϊν, εισβάλλει στο Κουβέιτ με αφορμή τη διαχείριση των πετρελαϊκών πηγών της περιοχής και αποτέλεσμα τη διεξαγωγή του 1^{ου} πολέμου του Κόλπου³¹³.

Προκήρυξη 55'

Η επιχείρηση «Καταιγίδα της Ερήμου» για την απελευθέρωση του Κουβέιτ από τις ιρακινές δυνάμεις ολοκληρώνεται το Φεβρουάριο του 1991 έπειτα από χερσαίες και εναέριες επιχειρήσεις που αποφάσισε το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ³¹⁴.

Η Αλγερία ανεξαρτητοποιήθηκε από την Γαλλία το 1962, έπειτα από πολυετείς πολεμικές συγκρούσεις, με υψηλό αριθμό θυμάτων, μεταξύ των ανταρτών του Εθνικο-απελευθερωτικού Μέτωπο Αλγερίας (FLN) που πρωτοστάτησε και των γαλλικών δυνάμεων³¹⁵.

Το νομοσχέδιο του προηγούμενου χρόνου, που αφορούσε σε εκπαιδευτικά θέματα προωθώντας μεταξύ άλλων την ιδιωτικοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης, τα δωρεάν συγγράμματα, ήταν η αφορμή για κινητοποιήσεις στο χώρο της παιδείας με

³¹¹ "40th anniversary of the six-day war: Mapping an occupation" (2007), "Israel and the palestinians: Key maps" (χ.η.), Israel Science and Technology (χ.η.), U.S. Department of State: Office of the historian (2013a), United Nations Security Council (1967)

³¹² Chomsky (1993), Tucker (2009), United Nations Security Council (1980)

³¹³ "1990: Iraq invades Kuwait" (χ.η.), United Nations (2003)

³¹⁴ Chomsky (1991), Tisdall, Walker, & Beresford (2014), United Nations (2003)

³¹⁵ "History of Algerian independence" (χ.η.), Stora (1993, 1994)

καταλήψεις σχολείων και σχολών. Τον Ιανουάριο του 1991 δολοφονείται ο καθηγητής Ν. Τεμπονέρας κατά την εμπλοκή του στα γεγονότα μαθητικής κατάληψης σε σχολείο της Πάτρας. Κατά τη διάρκεια διαδηλώσεων, την επόμενη ημέρα της δολοφονίας, καταστρέφεται το κτήριο «Κ. Μαρούση» σε κεντρικό σημείο των Αθηνών. Η πυρκαγιά στο κτήριο, που προκλήθηκε είτε από εμπρηστική ενέργεια είτε από δακρυγόνο της αστυνομίας σύμφωνα με το σχετικό βούλευμα, είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο τεσσάρων εγκλωβισμένων, σε αυτό, πολιτών³¹⁶.

Προκήρυξη 56"

Με την ένωση των δύο Γερμανιών και την συμφωνία «4+2» της 12/09/1990, επανήλθε το ζήτημα της καταβολής πολεμικών αποζημιώσεων στην Ελλάδα³¹⁷.

Ο Λεύκος Κορνήλιος Σύλλας υπήρξε Ρωμαίος στρατηγός και δικτάτορας (138-78 Π.Χ.), γνωστός για το νομοθετικό μεταρρυθμιστικό του έργο, ο οποίος, μεταξύ άλλων, ενίσχυσε τα αριστοκρατικά προνόμια και έθεσε τις βάσεις για τη δύση της δημοκρατικής Ρώμης και την άνοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας³¹⁸. Τιμώρησε τους Αθηναίους καταστρέφοντας την πόλη, για την σύμπραξή τους με τον στρατηγό του Πόντου Μιθριδάτη³¹⁹ στον Α' Μιθριδατικό πόλεμο.

Προκήρυξη 57"

Η προκήρυξη μνημονεύει τη Συνθήκη των Σεβρών (10/08/1920) σύμφωνα με την οποία οριοθετείται η γεωγραφική περιοχή αυτονομίας του Κουρδιστάν και δίδεται η

³¹⁶ "22 χρόνια από τη δολοφονία του Νίκου Τεμπονέρα" (2013), "Η τραγωδία του '91 στο «Κ. Μαρούσης»" (2010), Καλυβιώτου (2010), Κουντούρης (2010)

³¹⁷ Σμαϊλής (2010), "Τα ελληνικά επιχειρήματα για τις γερμανικές αποζημιώσεις και το κατοχικό δάνειο σε μια απόρρητη έκθεση" (2013)

³¹⁸ Matthew Dillon & Garland (2005), Πλούταρχος (1999)

³¹⁹ Ο στρατηγός Μιθριδάτης αυτοπαρουσιαζόταν ταυτόχρονα ως περσικής και ελληνικής καταγωγής προβάλλοντας τα κοινά πολιτισμικά στοιχεία της περσικής και ελληνικής κουλτούρας στη βάση αντι-ρωμαϊκής προπαγάνδας. Χαρακτηριστική ήταν η χρήση νομίσματος με ελληνικά και περσικά σύμβολα (Sheerin & Hingson, 2009).

δυνατότητα στον πληθυσμό των Κούρδων που κατοικούν στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή να προσφύγουν στο Συμβούλιο της Κοινωνίας των Εθνών για να διεκδικήσουν την ανεξαρτησία τους από την Τουρκία (άρθρα 62 έως 64 της συνθήκης). Η συνθήκη μνημόνευε την αναγνώριση, από την Τουρκία, ανεξάρτητου κράτος της Αρμενίας (άρθρο 88)³²⁰. Η βραχύβια ισχύς της συνθήκης των Σεβρών αντικαταστάθηκε από τη συνθήκη της Λωζάννης (1923), που προέβλεπε την ανταλλαγή ελληνικών και τουρκικών πληθυσμών, μετά τη μικρασιατική καταστροφή³²¹.

Η συνθήκη του Μοντρέ (1936) ορίζει ως διαχειριστή των Στενών την Τουρκία και καθορίζει τους τρόπους διέλευσης εμπορικών και πολεμικών πλοίων³²². Η περιοχή Χατάι βρίσκεται στο νότιο μέρος της Τουρκίας και συνορεύει με τη Συρία. Το σαντζάκι της Αλεξανδρέττας που αναφέρεται στην προκήρυξη, αφορά στο τμήμα αυτής της περιοχής (από την τούρκικη ετυμολογία της λέξης «sanjak») στο οποίο κατοικούσαν πληθυσμοί τούρκων, αράβων, αρμενίων και ελλήνων χριστιανών. Η περιοχή του Χατάι, μεσολαβούσης μιας περιόδου αυτονομίας, αποτέλεσε τμήμα της Τουρκίας, έπειτα από συμφωνίες και διαπραγματεύσεις³²³.

Ο εθνικο-απελευθερωτικός αγώνας στην Κύπρο, τον οποίο αναφέρει η προκήρυξη, πρέπει να αφορά στην οργάνωση ΕΟΚΑ Α' και την αντιστασιακή δράση της κατά το χρονικό διάστημα 1955-1959, εναντίον της αγγλικής κατοχής του νησιού, την ίδια περίοδο που ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος ηγείτο της προσπάθειας ένωσης Ελλάδας-Κύπρου. Η δράση της ΕΟΚΑ Α' τερματίστηκε με την υπογραφή των

³²⁰ *Treaty of peace with Turkey* (1920)

³²¹ Κουλούρη (2013)

³²² Γενικό Επιτελείο Στρατού (2012b)

³²³ Khadduri (1945), Sanjian (1956), Watenpaugh (1996)

συμφωνιών της Ζυρίχης και του Λονδίνου το 1959 ενώ το 1960 αναγνωρίζεται η Κυπριακή Δημοκρατία ως ανεξάρτητο κράτος³²⁴.

Προκήρυξη 58^η

Η αναφορά στην προκήρυξη για το Μόναχο πρέπει να αφορά στη συνθήκη ειρήνης του Μονάχου του 1938, όπου παραχωρήθηκε τμήμα της τότε Τσεχοσλοβακίας (περιοχή Sudetenland) στη Γερμανία με απώτερο στόχο την αποφυγή πολεμικής σύρραξης στην Ευρώπη. Στο συγκεκριμένο τμήμα της Τσεχοσλοβακίας τα ποσοστά του γερμανικού πληθυσμού ήταν αυξημένα³²⁵.

Προκήρυξη 59^η

Η προκήρυξη αναφέρεται μεταξύ άλλων σε προβοκάτσιες της ναζιστικής Γερμανίας στα γερμανο-πολωνικά σύνορα, όπου κατοικούσαν γερμανο-πολωνικοί πληθυσμοί, με στόχο την πολεμική σύγκρουση. Σύμφωνα με σχετικές αναφορές το Γ' Ράιχ είχε οργανώσει σειρά μυστικών επιχειρήσεων στο έδαφος της Πολωνίας με στόχο να προκαλέσει την ανάδειξη μιας αντι-γερμανικής πολωνικής πολιτικής έτσι ώστε να αιτιολογήσει την μελλοντική της επίθεση στην Πολωνία³²⁶.

Επίσης, το επεισόδιο του Κόλπου Τονκιν στο Βιετνάμ αφορά στην επίθεση που δέχθηκαν αμερικάνικες δυνάμεις από δυνάμεις του Β. Βιετνάμ. Το επεισόδιο έλαβε χώρα το 1964 και την ίδια χρονιά το Αμερικάνικο Κογκρέσο πέρασε το ομώνυμο ψήφισμα που αποτέλεσε τη νομική βάση της αμερικάνικης επέμβασης στο Βιετνάμ³²⁷.

³²⁴ Κάρυος (2014)

³²⁵ "Munich pact September 29, 1938" (2008), "Neville Chamberlain and appeasement" (2009), "The story of Sudetenland" (χ.η.)

³²⁶ "Nuremberg Trial Proceedings Volume 4" (2008)

³²⁷ U.S. Department of State: Office of the historian (χ.η.-b)

Η 4^η Διεθνής ιδρύθηκε στο Παρίσι το 1938 από τη Διεθνή Κομμουνιστική Λίγκα. Συγκροτήθηκε από διαγραμμένα, λόγω τροτσκισμού, μέλη της 3^{ης} Διεθνούς και φιλοδοξούσε να αποτελέσει το παγκόσμιο κόμμα της κοινωνικής επανάστασης³²⁸.

Προκήρυξη 66^η

Σε ο,τι αφορά στην υπόθεση της απαγωγής και δολοφονίας του Α. Μόρο από τις «Ερυθρές Ταξιαρχίες» το 1978 φαίνεται ότι υπήρχε επικοινωνία μεταξύ των «Ερυθρών Ταξιαρχιών» και τμημάτων της «PLO» αμέσως μετά την απαγωγή³²⁹.

Σύμφωνα με σχετικές αναφορές η «PLO» και ο ίδιος ο Γ. Αραφάτ φέρεται να είχε ζητήσει την απελευθέρωση του Α. Μόρο³³⁰.

Η δολοφονία Μόρο και ειδικότερα η άρνηση της ιταλικής κυβέρνησης να διαπραγματευτεί με τους τρομοκράτες, ερμηνεύτηκε με μια σειρά συνωμοτικών θεωριών όπως ότι ο ίδιος επρόκειτο να αποκαλύψει την «Επιχείρηση Gladio». Η «Επιχείρηση Gladio» αφορά σε ένα δίκτυο τοπικών πρακτόρων, στο οποίο εμπλεκόταν η CIA και το NATO σε συνεργασία με τις ιταλικές αστυνομικές αρχές, στα πλαίσια της ψυχροπολεμικής αντιμετώπισης του κομμουνιστικού κινδύνου στην Ευρώπη³³¹.

Ο Τ. Αντρεότι θήτευσε ως Πρωθυπουργός της Ιταλίας (1978-1979) στην κυβέρνηση του Χριστιανο-δημοκρατικού κόμματος όπως και ο Α. Φανφάνι, στη δεκαετία του '60³³².

³²⁸ "Founding conference of the fourth international" (1938)

³²⁹ Karmon (2001)

³³⁰ "Arafat appeals for Moro's life" (1978), "Arafat appeals to red brigades for Moro" (1978), Karmon (2001), Sakler (1978)

³³¹ Drake (2006), Ganser (2005), Sundquist (2010)

³³² Governo Italiano: Presidenza del Consiglio dei Ministri (χ.η.-a, χ.η.-b)

Η προκήρυξη αναφέρεται στην οργάνωση των «Ερυθρών Ταξιαρχιών» και στην ύπαρξη της Στρατηγικής Διεύθυνσης, ενός συλλογικού οργανωτικού σχήματος χωρίς αρχηγό. Η Στρατηγική Διεύθυνση (Strategic Directorate ή Strategic Command) είχε την ευθύνη της οργανωτικής δομής της οργάνωσης την οποία αποτελούσαν η Εκτελεστική Γραμματεία, οι αστικές και περιφερειακές κολώνες (colonne)-τμήματα και ταξιαρχίες μετώπου (brigade fronti). Η Εκτελεστική Γραμματεία, ορισμένα μη τακτικά μέλη, και η ηγεσία των κολώνων-τμημάτων και μετώπων συμμετείχαν στην Στρατηγική Διεύθυνση³³³.

2. Τεκμηρίωση και πηγές του λόγου της οργάνωσης

Προκήρυξη 47^η

- «Σύμφωνα με έρευνα του ΕΚΚΕ που έγινε για το έτος 1988 και που δημοσιεύτηκε πρόσφατα στον τύπο, όσοι κερδίζουν πάνω από 400 χιλιάδες δραχ. το μήνα υπολογίζονται σε τουλάχιστον 35 χιλιάδες, ενώ σύμφωνα με τους επίσημους καταλόγους των φορολογικών δηλώσεων ανέρχονται μόνο σε 6.494.»

Η τεκμηρίωση των στοιχείων που αναφέρει η οργάνωση προέρχεται από την έρευνα-έκδοση του ΕΚΚΕ το 1988 με τίτλο «Έρευνα για τη σύνθεση και την κατανομή του εισοδήματος στην Ελλάδα Ια: Αποτελέσματα για την περιοχή της πρωτεύουσας» με συγγραφείς τους Κ. Κασιμάτη, Σ. Καραγιωργα, Ν. Πανταζίδη και μνημονεύεται εκ νέου στην 62^η προκήρυξη.

Προκήρυξη 50^η

- «5) Το πρόσφατο βιβλίο του «δημοσιογράφου» Μπότσαρη για τη 17N, παρ' ότι δεν υστερεί σε γελοιότητες απ' τα δύο προηγούμενα (τα οποία μας διασκέδασαν περισσότερο απ' τις κωμωδίες του Βέγγου) εντούτοις έχει μια διαφορά.»

Η οργάνωση αναφέρεται προφανώς στο βιβλίο του δημοσιογράφου Δήμου Μπότσαρη με τίτλο «17N: ο Ηγέτης» το οποίο είχε ως εξώφυλλο τη φωτογραφία του

³³³ Βιδάλη (1997), Jamieson (1990a), Rauffer (1993), Sundquist (2010)

Μ. Ράπτη και τον οποίο περιέγραφε ως τον ηγέτη της 17Ν. Στις δικαστικές διαμάχες που προέκυψαν από αυτή την αναφορά του εκδότη στο Μ. Ράπτη, ο τελευταίος αθωώθηκε.

Προκήρυξη 52^η

- «Αποκρύβουν την καίρια διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στον εξαρτημένο και κομπραδόρικο χαρακτήρα της ντόπιας άρχουσας τάξης και το σχετικά αυτόνομο χαρακτήρα, παρ' όλη τη διεθνοποίηση, των δυτικών αστικών τάξεων.»

Η λέξη προέρχεται από την λατινογενή «comprador» που φέρει τη σημασία του αγοραστή. Πιθανόν εδώ να αναφέρεται η οργάνωση στη νεομαρξιστική ορολογία που αφορά στην «κομπραδόρική μπουρζουαζία» («comprador bourgeoisie») ως «εκείνο το τμήμα του «εθνικού κεφαλαίου» που είναι άμεσα εξαρτημένο από το ξένο κεφάλαιο (διεθνείς εταιρίες). Μέσα από την «κομπραδόρική μπουρζουαζία» και την πρόσβασή της στην πολιτική εξουσία σε εθνικό επίπεδο, οι νεομαρξιστές υποστηρίζουν την κύρια εκπροσώπηση του διεθνούς κεφαλαίου μέσα σε ένα έθνος-κράτος»³³⁴. Την έννοια της «κομπραδόρικής μπουρζουαζίας» ανέλυσαν επίσης ο Ν. Πουλαντζάς, ο Ρ. Baran και άλλοι θεωρητικοί που ασχολούνται με το έργο του Μάρξ.

Προκήρυξη 53^η

1. «Ο νόμος αυτός που ψηφίστηκε από τους Γραικύλους ηγέτες της ΝΔ μετά από απαίτηση της ΕΟΚ τιμάει το επαναστατικό κίνημα και τη 17Ν.»

Η λέξη «γραικύλος» εμφανίζεται σε αυτή την προκήρυξη για πρώτη φορά ενώ θα αναφερθεί αρκετά ως χαρακτηρισμός και σε επόμενες (54^η, 56^η, 58^η, 61^η, 62^η, 67^η, 68^η, 69^η, 70^η, 72^η, 75^η). Η λατινογενής ρίζα της, αφορά στον περιφρονητικό και υποτιμητικό χαρακτηρισμό των Ρωμαίων για τους Έλληνες³³⁵.

³³⁴ Bryan (1987, σελ. 256)

³³⁵ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.), Νικήτας (1998)

Προκήρυξη 56^η

- «ΕΜΠΟΡΕ ΚΑΤΑΠΛΕΥΣΟΝ, ΕΞΕΛΟΥ, ΠΑΝΤΑ ΠΕΠΡΑΤΑΙ (Εμπορε έλα, εύγα, εδώ όλα πουλιούνται)»

Η συγκεκριμένη πρόταση αφορά απόσπασμα από το έργο του Στράβωνα «Γεωγραφικά» και ειδικότερα από το ΙΧV βιβλίο, παράγραφος 5.2 όπου ο συγγραφέας παρουσιάζει την περιοχή της Κιλικίας και περιγράφει τη Δήλο ως κέντρο εμπορίου της εποχής με υψηλή καθημερινή εμπορική δραστηριότητα εξ' ου η διατύπωση της συγκεκριμένης φράσης που χρησιμοποιεί η οργάνωση «*καί γάρ ήλίσκοντο ραδίως, και τὸ ἐμπόριον οὐ παντελῶς ἄπωθεν ἦν μέγα και πολυχρήματον, ή Δήλος, δυναμένη μυριάδας ἀνδραπόδων αὐθημερόν και δέξασθαι και ἀποπέμψαι, ὥστε και παροιμίαν γενέσθαι διὰ τοῦτο “Ἐμπορε, κατάπλευσον, ἐξελοῦ, πάντα πέπραται.”*»³³⁶.

Προκήρυξη 57^η

- «ΕΛΛΑΔΑ, Η ΠΑΛΙΟΨΑΘΑ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ, Μακρυγιάννης»

Η φράση προέρχεται από τα «Απομνημονεύματα» του στρατηγού Μακρυγιάννη όπου αναφέρεται στην Εισαγωγή του έργου «*Η πατρίδα τοῦ κάθε ἀνθρώπου και ή θρησκεία εἶναι τὸ πᾶν και πρέπει νὰ θυσιάζη και πατριωτισμὸν και νὰ ζῆ αὐτὸς και οἱ συγγενεῖς του ὡς τίμοι ἀνθρωποὶ εἰς τὴν κοινωνία. Και τότε λέγονται ἔθνη, ὅταν εἶναι στολισμένα μὲ πατριωτικὰ αἰσθήματα, τὸ ἀναντίον λέγονται παλιόψαθες τῶν ἔθνῶν και βάρος γῆς.*»³³⁷, στο Κεφάλαιο 6, τόμος 1 «*Ὅτι τὴν ἐπανάστασίν μας θὰ τὴν καταστήσουμε ληστεία, και ή πατρίς κατάντησε ή παλιόψαθα τῶν ἀτίμων.*»³³⁸, στο Κεφάλαιο 3, τόμος 2 «*Οἱ ἀνθρωποφάγοι φτόνησαν αὐτὸ και μᾶς ἔσπειραν τὴν ἀρετὴ τους, διχόνοια, φατρία, κατασκοπεία, τῆς*

³³⁶ Strabo (1877)

³³⁷ Μακρυγιάννης (1947b, σελ. 107)

³³⁸ Μακρυγιάννης (1947b, σελ. 226)

ἀκαθαρσίες τῆς δικῆς τους, κ' ἔφκιασαν τὴν πατρίδα μας παλιόψαθα μὲ τὰ φῶτα τοῦ Φαναριοῦ, μὲ τὴν ἀρετὴ τῆς Κεφαλλονιάς, μὲ τὸν μαθητὴ τοῦ Ἀλήπασα, μὲ τὸν μέγα φιλόσοφον τῶν Κορφῶν.»³³⁹, Κεφάλαιο 4, τόμος 2 «Ἀπὸ τοιοῦτους ἄς λείπη κι' ὁ καρπὸς τοῦς τῶν παράσιτων, τῶν ξένων της παλιόψαθες, ὁποῦ αὐτηνοὶ κατάντησαν τὴν πατρίδα καὶ τὴν θρησκείαν καὶ κλονίζεται ἀπὸ τοῦς ἄθρησκους.»³⁴⁰.

- «Κύπριοι ἀδελφοί, Στώμεν καλῶς. Ουδεὶς ἀς ορρωδήσει. Ουδεὶς ἀς προδώσει τας ἀρχάς καὶ τας πεποιθήσεις του. Εἴμεθα Ἕλληνες καὶ μετὰ Ἑλλήνων ἐπιθυμοῦμεν νὰ ζήσωμεν. Ὑπὸ τοὺς ἱερούς αὐτοὺς θόλους ἀς δώσωμεν σήμερον τὸν ἅγιον ὄρκον: θὰ παραμείνωμεν πιστοὶ ἕως θανάτου εἰς τὸ ἐθνικὸ μας αἶτημα. Ἄνευ υποχωρήσεων. Ἄνευ παραχωρήσεων. Ἄνευ συναλλαγῶν, θὰ περιφρονήσουμε τὴν βίαν καὶ τὴν τυραννίαν. Μὲ θάρρος θὰ υψώσωμεν τὸ ἐθνικὸν παράστημα μας υπεράνω τῶν μικρῶν καὶ εφήμερων κωλυμμάτων, ἐν καὶ μόνον ἐπιδιώκοντες, εἰς ἐν καὶ μόνον ἀποβλέποντες τέρμα: τὴν Ἐνωσιν καὶ μόνον τὴν Ἐνωσιν...».

Τὸ παραπάνω ἀπόσπασμα ἀφορᾷ στὸ λόγο τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μακάριου στὶς 28/08/1954 στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας Φανερωμένης στὴν Κύπρο, ὁ ὁποῖος ἐγένε γνωστός καὶ ὡς «ὄρκος τῆς Φανερωμένης» καὶ ἀφορούσε στὶς διαδικασίες ποὺ βρισκόνταν σὲ ἐξέλιξη γιὰ τὴν ἐνωση τῆς Ἑλλάδας με τὴν Κύπρο³⁴¹.

Προκήρυξη 59^η

- «Μας κατηγορεῖ γιὰ μαοϊκοὺς. Πρέπει νὰ σημειώσουμε ἐδῶ, ὅτι αὐτὴ ἡ κατηγορία, σὲ ἓνα ὀρισμένο χῶρο τροτσκιστογενῶν, εἶναι ἡ πιο βαρεῖα ὕβρις, ἀφοῦ σημαίνει σταλινικός. Ὅπως καὶ ἡ ἀντίστοιχη κατηγορία τοῦ τροτσκιστῆ στὸ χῶρο τῶν σταλινικῶν εἶναι ἐξ ἴσου ὕβρις, ἀφοῦ σημαίνει πράκτορας τοῦ κεφαλαίου. Καταφεύγοντας λοιπὸν σ' αὐτὴν τὴν κατηγορία ὁ Μ.Ρ. ἀφ' ἐνός υιοθετεῖ κι ἐδῶ τὴ σταλινικὴ πρακτικὴ τῆς ἀντιμετώπισης τοῦ διαφωνοῦντα με αὐθαίρετες ἐτικέτες-ρετσινιές κι ἀφ' ἐτέρου δείχνει τὴν ἀναχρονιστικὴ κι ἀδιόρθωτη προσήλωση τοῦ στα ξεπερασμένα δόγματα τοῦ σταλινο-τροτσκισμοῦ, ποὺ δὲν του ἐπιτρέπουν πια καμιὰ σοβαρὴ ἀνάλυση. Δὲν εἶναι

³³⁹ Μακρυγιάννης (1947a, σελ. 54)

³⁴⁰ Μακρυγιάννης (1947a, σελ. 100)

³⁴¹ Κολιόπουλος, Σβολόπουλος, Χατζηβασιλείου, Νημάς, & Σχολινάκη-Χελιώτη (2013, σελ. 164)

τυχαίο, ότι ένα τόσο σοβαρό κοινωνικό φαινόμενο για τους επαναστάτες όσο αυτό των Ερυθρών Ταξιαρχιών σε δυτικό κοινοβουλευτικό καθεστώς, το αποφεύγει όπως ο διάβολος το λιβάνι, ενώ όσοι το επιχειρήσαν με αυτά τα εργαλεία δεν μπόρεσαν παρά, σαν τον Μ.Ρ., να πάνε πιο πέρα απ' το να χαρακτηρίσουν τους Ερυθροταξιαρχίτες, οι μεν τροτσκιστές οι δε μαοϊκούς.»

Από το παραπάνω απόσπασμα και περισσότερο δια της εις άτοπον απαγωγής η οργάνωση φαίνεται ότι αποφεύγει να ταυτιστεί με κάποια συγκεκριμένη ιδεολογικο-πολιτική τάση όπως η τροτσκιστική, η μαοϊκή και η σταλινική υποδηλώνοντας κατά κάποιο τρόπο την ιδεολογική της ανωτερότητα ως προς τις προαναφερθείσες τάσεις.

- [...] «αυτές οι «ιδιωτικοποιήσεις»-ξεπούλημα δεν έχουν προχωρήσει σχεδόν καθόλου μέχρι σήμερα, αυτό οφείλεται, όπως γνωρίζουν όλοι οι παροικούντες στην Ιερουσαλήμ, κατά κύριο λόγο στη 17N και στη δράση της και δευτερευόντως σε αυθόρμητες μαζικές κινητοποιήσεις εργαζομένων, έξω από τα συνδικάτα και κόμματα.»

Η φράση «παροικούντες στην Ιερουσαλήμ» αναφέρεται και μάλλον προέρχεται από το τελευταίο Κεφάλαιο (Κεφ. 24: 13-19) του Κατά Λουκά Ευαγγελίου που περιλαμβάνεται στην Καινή Διαθήκη και περιγράφει τη συζήτηση του αναστημένου Ιησού στους Εμμαούς με μαθητές που χωρίς να τον γνωρίζουν του εξήγησαν το γεγονός της σταύρωσης που είχε λάβει χώρα στα Ιεροσόλυμα *«Καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, ἣ ὄνομα Ἐμμαούς. καὶ αὐτοὶ ὠμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοῦς καὶ συζητεῖν καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγῶναι αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· τί νες οἱ λόγοι οὗτοι οὕς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες καὶ ἐστε σκυθρωποί; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἶς, ᾧ ὄνομα Κλεόπας, εἶπε πρὸς αὐτόν· σὺ μόνος παροικεῖς ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ οὐκ ἔγνωσ τὰ γενόμενα ἐν*

αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;»³⁴². Κατ' επέκταση η έκφραση περιγράφει όσους φέρουν την καλή γνώση μιας κατάστασης, ενός γεγονότος.

- «Τελειώνοντας θα προσθέταμε, ότι, παρ' ότι διαφωνούμε στη λύση που έδωσε ο Λαφάργκ στο γνωστό πρόβλημα, το διάβασμα του άρθρου του Μ.Ρ. μας έβαλε σε σοβαρές σκέψεις, με αποτέλεσμα να αμφιβάλουμε πια, κατά πόσο και η δική του λύση είναι η σωστή.»

Σε αυτό το απόσπασμα της προκήρυξης η οργάνωση αναφέρεται στον Π. Λαφάργκ, γαμπρό του Κ. Μάρξ, ο οποίος αυτοκτόνησε μαζί με την κόρη του. Ο Λαφάργκ έγινε ιδιαίτερα γνωστός με το έργο του «Το δικαίωμα στην τεμπελιά» και χαρακτηρίστηκε από τη φοβία του στο γήρας και στις εκπτώσεις που αυτό επιφέρει στις νοητικές και σωματικές λειτουργίες του ανθρώπου, γεγονός που αποτυπώθηκε σε σημείωμα που άφησε λίγο πριν αυτοκτονήσει³⁴³. Με βάση τα παραπάνω είναι πιθανό εδώ να διακρίνει κανείς ένας είδος έκφρασης ηλικιακού ρατσισμού στον τρόπο επιχειρηματολογίας της οργάνωσης.

Προκήρυξη 66^η

- «Πρόσφατα εκδόθηκε ένα βιβλίο, γραμμένο από Έλληνα δημοσιογράφο εγκατεστημένο στην Ιταλία. Το βιβλίο αυτό παρ' όλες τις αδυναμίες του, την προχειρότητα και την βιασύνη με τις οποίες είναι γραμμένο, έχει ορισμένα θετικά σημεία.»

Το βιβλίο στο οποίο αναφέρεται η οργάνωση πρέπει να αφορά στο βιβλίο «Το φαινόμενο της τρομοκρατίας: Η άνοδος και η πτώση των Ερυθρών Ταξιαρχιών» του δημοσιογράφου Δ. Δεληολάνη.

- «1) Η απόφαση των Ε.Τ. για την απαγωγή δεν αφορούσε ειδικά τον Μόρο, αλλά έναν από τους τρεις ηγέτες της Χριστιανοδημοκρατίας Μόρο, Ανδρεότι, Φανφάνι. Οι δύο τελευταίοι ήταν αντίθετοι με τον ιστορικό συμβιβασμό. Η επιλογή του Μόρο ήταν τυχαία και βασιζόνταν σε μη πολιτικά κριτήρια.»

³⁴² Απόστολος Λουκάς (χ.η.)

³⁴³ Gordon (1988)

Σύμφωνα με δηλώσεις ερυθρο-ταξιαρχικών οι Αντρεότι και Φανφάνι αποτελούσαν δύσκολους στόχους με θέματα ασφάλειας και ειδικά στην περίπτωση της απαγωγής Αντρεότι με τεχνικά προβλήματα όπως η σύλληψη των Α. Φραντζεσκίνι και Ρ. Κούρτσιο που επηρέασαν την πραγματοποίηση της ενέργειας³⁴⁴. Σε αυτό το απόσπασμα πέρα από το γεγονός ότι η οργάνωση ξεκαθαρίζει ότι η απαγωγή-δολοφονία Α. Μόρο δεν είχε πολιτικά κριτήρια επιτρέπει να διατυπωθεί η υπόθεση ότι όπως και στις «Ερυθρές Ταξιαρχίες» ομοίως και στην ίδια την οργάνωση «17 Νοέμβρη» μπορεί να διαμορφώνονταν ατζέντα υποψήφιων στόχων ή διαφορετικά «προγράμματα» προς συζήτηση. Επομένως είναι πιθανό στην επιλογή ενός στόχου η τακτική της οργάνωσης να ακολουθούσε την τακτική των Ερυθρών Ταξιαρχιών ή και άλλων οργανώσεων όπου πέρα από τις πολιτικές σκοπιμότητες η επιλογή του στόχου θα μπορούσε να βασίζεται στα μέτρα ασφαλείας του, το βαθμό ευκολίας/δυσκολίας της ενέργειας, το χρονικό πλαίσιο στο οποίο θα έπρεπε να πραγματοποιηθεί η ενέργεια ή ακόμη και πιθανόν σε προσωπικά ή οικονομικά κριτήρια όπως η εκτέλεση «συμβολαίων θανάτου» προς όφελος τρίτων γεγονός που παρατηρείται και σε εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου. Πρέπει σε αυτό το σημείο να αναφερθεί ότι η οργάνωση στη 12^η προκήρυξή της, σχετικά με την υπόθεση Κρυστάλλη και το σχέδιο προκήρυξης- εσωτερικής αλληλογραφίας που βρέθηκε και περιελάμβανε προγράμματα, τόνιζε ότι η συγκεκριμένη προκήρυξη με αναφορές σε προγράμματα ήταν κατασκευή των αστυνομικών αρχών.

Η έννοια της «προγράμματος» προέρχεται από την εξόντωση των πολιτικών αντιπάλων στην αρχαία Ρώμη άνευ δίκης και με δημόσια ανάρτηση του καταλόγου των ονομάτων στην αγορά³⁴⁵. Ο Ρωμαίος Στρατηγός Σύλλας έγινε μεταξύ άλλων

³⁴⁴ Harper (1988)

³⁴⁵ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.)

γνωστός λόγω της τακτικής των προγραφών, δηλαδή της μαζικής εκτέλεσης των οπαδών του πολιτικού του αντιπάλου Μάριου αλλά και των συγγενών τους, τους οποίους κατέστρεψε οικονομικά, προχώρησε δε και σε αφαίρεση των πολιτικών τους δικαιωμάτων³⁴⁶.

- «Θ' αναρωτηθεί λοιπόν κανείς γιατί αυτή η καθαρή θέση των αυθεντικών Ε.Τ. αμφισβητείται και γιατί προβάλλεται ο μύθος των μυστικών υπηρεσιών. Η απάντηση είναι απλή και δίνεται από την ιταλική έκφραση *se non e vero e ben trovato*. Η μυθολογία αυτή βολεύει τους πάντες σήμερα στην Ιταλία.»

Η φράση προέρχεται από τον Ιταλό φιλόσοφο Giordano Bruno, Δομινικανό μοναχό, ο οποίος θεωρήθηκε αιρετικός για τις απόψεις του και καταδικάστηκε σε θάνατο το 1600 από την Ιερά Εξέταση. Η πρωτότυπη φράση απαντάται στον τρίτο διάλογο του έργου του «The Heroic Enthusiasts» («Οι Ηρωικοί Ενθουσιασμένοι») όπου αναφέρεται ότι *«από τη στιγμή που ένα γεγονός δεν αληθεύει τότε μπορεί να θεωρηθεί ως μια πολύ καλή εφεύρεση: αν δεν είναι έτσι, είναι παρόλ' αυτά μια πολύ καλή δικαιολογία του ενός για το άλλο. Γιατί όπου υπάρχουν δύο δυνάμεις, από τις οποίες η μια είναι πιο δυνατή από την άλλη, η δράση και των δύο πρέπει να σταματήσει, γιατί η μια αντιστέκεται στον ίδιο βαθμό που η άλλη δύναμη επιμένει, και η μια επιτίθεται όσο η άλλη αμύνεται»*.³⁴⁷ Ο G. Bruno υποστήριξε ότι το σύμπαν είναι άπειρο με διαφορετικούς κόσμους και νοήμονα όντα και άσκησε κριτική στη θεωρία ύπαρξης ενός και μόνο συμπαντικού κέντρου. Όπως αναφέρεται στη σχετική βιβλιογραφία ο G. Bruno *«εισάγει την ιδέα της δύναμης ή ενέργειας στα εξατομικευμένα άτομα. Αντί να αποτελούν μικρές χωρικές οντότητες, συνδυαζόμενες μέσα από τυχαίες επαφές, όπως στο Επικούρειο σχήμα, τα άτομα του Μπρούνο αποτυπώνονται σαν το καθένα να έχει επενδυθεί με όλη τη δύναμη του άπειρου σκοπού.*

³⁴⁶ Πλούταρχος (1999)

³⁴⁷ Bruno (1889, σελ. 79)

Σε γεωμετρική αναλογία, κάθε άτομο είναι το κέντρο της άπειρης σφαίρας της οποίας το κέντρο βρίσκεται παντού και η περιφέρεια πουθενά. Αυτό το κέντρο, βέβαια, δεν αποτελεί σημείο στο χώρο. Είναι ένας πυρήνας του οποίου η «διαστελλόμενη ενέργεια» αναπτύσσει αξιοθαύμαστα όλες τις δυνάμεις που υπάρχουν στο άπειρο όλο». ³⁴⁸

- «Ενώ φέτος, πριν ένα μήνα, έγινε βομβιστική απόπειρα ενάντια στην έδρα του Ιταλικού Συνδέσμου Βιομηχάνων και την επομένη όλες οι εφημερίδες κυκλοφόρησαν με πηχιαίους τίτλους «επιστρέφει ο εφιάλτης της τρομοκρατίας» (Κοριέρε ντε λα Σέρα, 20-10-92) με κύρια άρθρα και πολυσέλιδη αρθρογραφία.»

Η πληροφορία που αναφέρει η οργάνωση φαίνεται ότι είναι ακριβής καθώς η ιταλική εφημερίδα είχε δημοσιεύσει σχετικό άρθρο τη συγκεκριμένη ημερομηνία ³⁴⁹.

- «Ακούμε συχνά διάφορους να επαναλαμβάνουν ανόητα τη φράση των ειδικών στην επικοινωνία ότι ζούμε σ' ένα «παγκόσμιο χωριό» χωρίς ν' αντιλαμβάνονται ότι αυτή η εικόνα έχει και μια άλλη πλευρά σκανδαλώδη, απάνθρωπη και σχιζοφρενή για τον κάτοικο της δυτικής γειτονιάς του.»

Η αναφορά στην έννοια του «παγκόσμιου χωριού» («global village») φαίνεται να προσεγγίζεται αρχικά από τον επικοινωνιολόγο Μάρσαλ Μακλούαν. Σύμφωνα όμως με το Μακλούαν το «παγκόσμιο χωριό» εξηγείται ως η επικοινωνιακή δυνατότητα που αναπτύσσεται μέσα από τις νέες τεχνολογίες χωρίς τους περιορισμούς του χώρου και του χρόνου ενοποιώντας, μέσα από την επικοινωνιακή διαδικασία, την ανθρωπότητα και την κατανόησή της ως ολότητα. Η ανάλυση της οργάνωσης για την έννοια του «παγκόσμιου χωριού», όπως φαίνεται από το τέλος της συγκεκριμένης προκήρυξης, αντιλαμβάνεται την έννοια σχετικά διαστρεβλωμένη, εστιάζοντας την ενοποίηση που επιτυγχάνεται από τις νέες τεχνολογίες ως ένα παγκόσμιο ομογενοποιημένο γεωγραφικά χώρο και χρόνο παρά ως παγκόσμια αχωρο-χρονική επικοινωνία. Χαρακτηριστικά ο Μακλούαν αναφέρει «*Επειτα από τρεις χιλιάδες*

³⁴⁸ Gatti (1999, σελ. 134)

³⁴⁹ "Torna l' incubo del terrorismo" (1992)

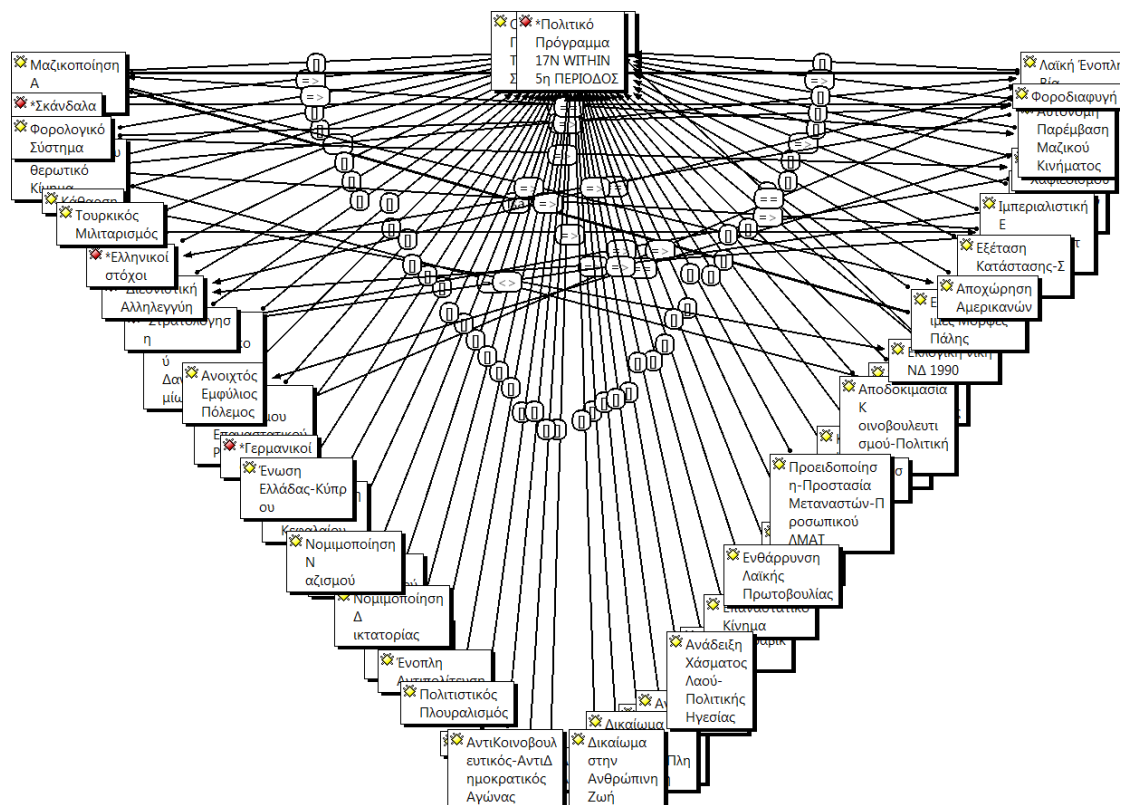
χρόνια έκρηξης αποσπασματικών και μηχανιστικών τεχνολογιών, ο δυτικός κόσμος διαλύεται. Κατά τη διάρκεια των μηχανιστικών χρόνων επεκταθήκαμε στο διάστημα. Σήμερα, έπειτα από περισσότερο από έναν αιώνα τεχνολογίας του ηλεκτρισμού, έχουμε επεκτείνει το κεντρικό νευρικό μας σύστημα σε μια παγκόσμια διάσταση, απομακρυνόμενοι πλέον από το χώρο και χρόνο σε ο,τι αφορά στον πλανήτη μας. Προσεγγίζουμε με γρήγορους ρυθμούς την τελική φάση επέκτασης του ανθρώπου-την τεχνολογική προσομοίωση της συνείδησης, όταν η δημιουργική διαδικασία της γνώσης θα είναι συλλογική και δομικά ανεπτυγμένη στο σύνολο της ανθρωπότητας, όπως έχουμε ήδη αναπτύξει τις αισθήσεις και τους νευρώνες μας με τα διάφορα επικοινωνιακά μέσα. Κατά πόσο αυτή η ανάπτυξη της συνείδησης, που τόσο αναζητούν οι διαφημιστές για διάφορα προϊόντα, θα είναι θετική αποτελεί ερώτημα που επιδέχεται ευρείας απάντησης. Είναι πολύ μικρή η πιθανότητα να απαντηθούν ανάλογες ερωτήσεις για τις διαστάσεις της ανάπτυξης του ανθρώπου χωρίς να ληφθούν υπόψη όλες αυτές μαζί.»³⁵⁰

3. Ανάλυση των Προκηρύξεων της οργάνωσης

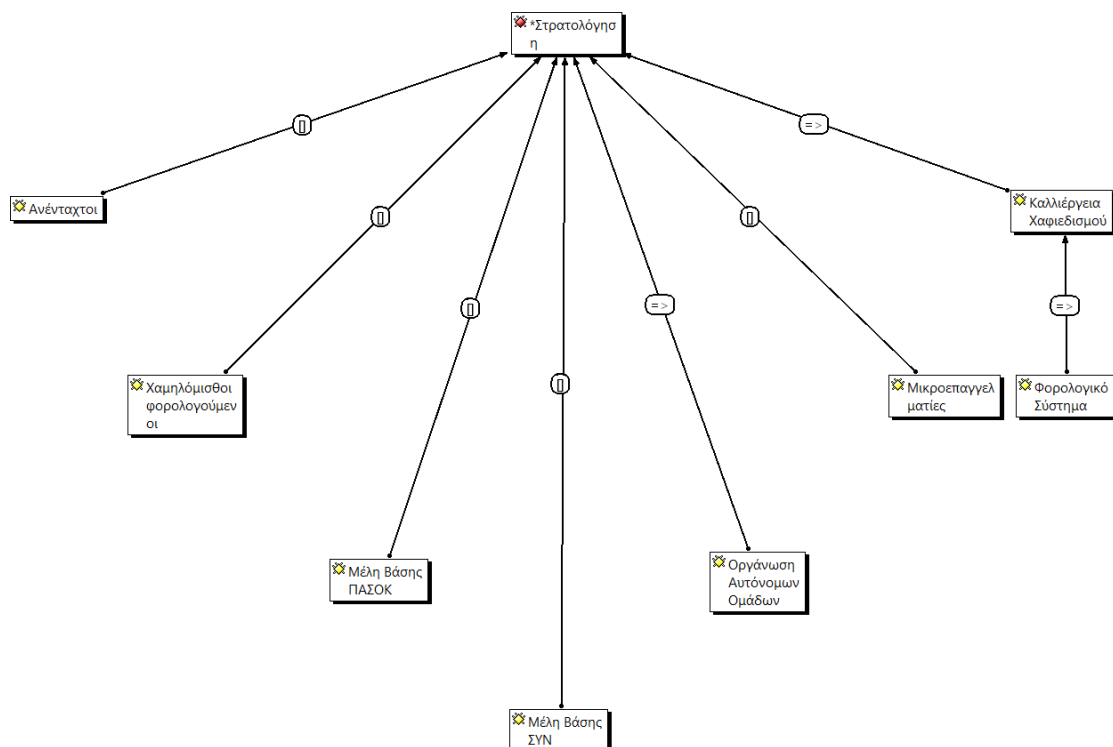
Στην 5^η Περίοδο των γραπτών κειμένων της οργάνωσης η ατζέντα των θεμάτων αφορά και πάλι, μαζί με άλλα θέματα, στα δικαιώματα, με την εισαγωγή εκείνου της Ελεύθερης Πληροφόρησης σε αντιδιαστολή των περιορισμών και απαγορεύσεων για τη δημοσίευση των προκηρύξεων και εν γένει της παρουσίασης από τα ΜΜΕ σειράς ζητημάτων. Επίσης θίγεται το ζήτημα του Πολιτιστικού Πλουραλισμού, της παράλληλης συνύπαρξης διαφορετικών πολιτιστικών στοιχείων, αναδεικνύεται ο Αντικοινοβουλευτικός-Αντιδημοκρατικός Αγώνας και η θέση της ενάντια στην Παγκοσμιοποίηση, που έχει ευθεία σχέση με το Δυτικό Κεφάλαιο. Παράλληλα τονίζει την παρουσία της ως Ένοπλη Αντιπολίτευση και θέτει θέμα δημιουργίας

³⁵⁰ McLuhan (1994, σελ. 3-4)

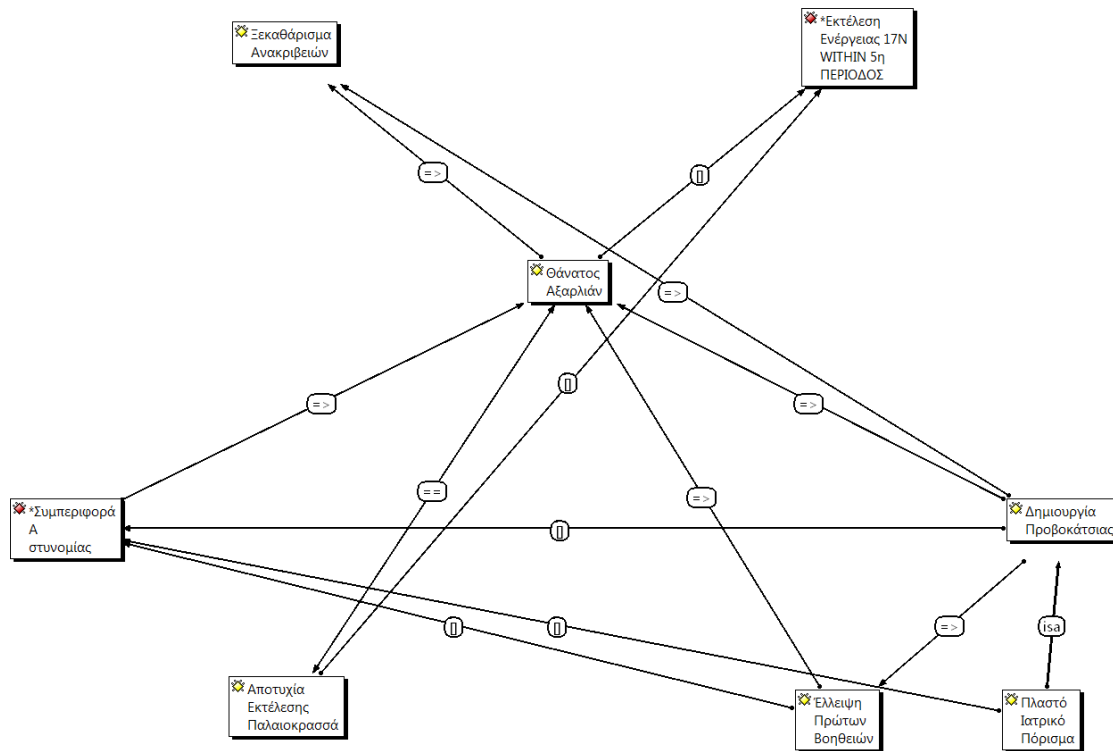
Αυτόνομου Κουρδικού κράτους, Διεκδίκησης της Αν. Θράκης, των Γερμανικών Αποζημιώσεων και του Κατοχικού Δανείου προς τη Γερμανία αλλά και της Ένωσης της Ελλάδα με την Κύπρο. Υποστηρίζει την αναγκαιότητα του Ανοιχτού Εμφύλιου Πολέμου και του Εθνικο-Απελευθερωτικού Αγώνα, καθώς ειδικά ο τελευταίος οφείλεται στο γεγονός ότι η οργάνωση αναγνωρίζει την έννοια της Συλλογικής Ευθύνης στο Έγκλημα. Επίσης, απευθύνει προειδοποίηση σε μετανάστες να προφυλαχθούν και σε επενδυτές να μην επενδύσουν καθώς αυτή η Πολιτική του Παράνομου Επαναστατικού Ρεύματος στο οποίο εντάσσεται θεωρεί αναγκαία την κλιμάκωση της Λαϊκής Ένοπλης Βίας. Και σε αυτή την περίοδο η έννοια της Κάθαρσης είναι παρούσα ενώ στο πρόγραμμά της εντάσσει και την Καλλιέργεια του Χαφιεδισμού που αποτελεί και αιτία Στρατολόγησης. Εκτός τέλος, από απόπειρες Νομιμοποίησης της Δικτατορίας, όπως το ότι η «φάλλαγμα είναι καλαμπούρι» σε σχέση με τις νέες ψυχιατρικές μεθόδους βασανιστηρίων που καταπατούν ανθρώπινα δικαιώματα, η οργάνωση επιχειρεί και απόπειρες Νομιμοποίησης του Ναζισμού στη βάση του Πολέμου Ιράκ-Κουβέιτ θεωρώντας ότι ακόμη και ο Χίτλερ «δεν τόλμησε ποτέ μαζικούς βομβαρδισμούς τόσο συστηματικά και σε τέτοια έκταση».

Σε αυτό το πλαίσιο προγράμματος η οργάνωση στοχεύει σε ενέργειες ενάντια Αγγλικών, Αμερικάνικων, Γαλλικών, Γερμανικών, Τούρκικων και Ελληνικών στόχων αλλά και Ευρωπαϊκών όπως τα γραφεία της Ε.Ο.Κ. Ειδικά σε ο,τι αφορά στην ενέργεια ενάντια στους Τούρκους διπλωμάτες Μπουλουόκμπασι-Κεκετζί η οργάνωση τη θεωρεί ενέργεια Διεθνιστικής Αλληλεγγύης προς τον Κούρδικο λαό ενώ τη συσχετίζει με τον Τούρκικο Μιλταρισμό και την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο το 1974.

Σε αυτή την περίοδο η οργάνωση πραγματοποιεί την απόπειρα δολοφονίας του Υπουργού Οικονομίας, Γ. Παλαιοκρασσά με αποτέλεσμα το θάνατο ενός πολίτη. Η οργάνωση τεκμηριώνει την αποτυχία του εγχειρήματός της στην Λανθασμένη Εκτίμηση του Στόχου ενώ κατηγορεί για την ευθύνη του θανάτου του πολίτη την Αστυνομία που εκμεταλλεύεται το συμβάν για τη Δημιουργία Προβοκάτσιας.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την 5^η περίοδο γραπτής παρουσίας της οργάνωσης φαίνεται να είναι η Ιμπεριαλιστική Εξάρτηση-Κατοχή, τα Σκάνδαλα, όπως ο Τουρκικός Μιλταρισμός, το Φορολογικό Σύστημα, η Φοροδιαφυγή και η Εκλογική Νίκη της Ν.Δ. το 1990. Επίσης το Πολιτικό της Πρόγραμμα συσχετίζεται με την συνεχιζόμενη Πολιτική Κρίση και με το γεγονός ότι η οργάνωση έχει σχέση με Οργανώσεις Γενικών Ταξικών Συμφερόντων.

Πολιτικοί στόχοι αυτής της περιόδου αναδεικνύονται ο Σοσιαλισμός και ειδικά ο Σοσιαλισμός με Αυτοδιαχείριση που σχετίζεται με την Άμεση Δημοκρατία, ο Κρατικός-Εθνικός Καπιταλισμός που οδηγεί στην Οικονομική Αυτοδυναμία-Ανεξαρτησία και το αποτέλεσμα αυτής, η Εθνική Ανεξαρτησία.

ΣΤ. 6η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 68-71)

1. Το πολιτικο-κοινωνικό περιβάλλον υπό το πρίσμα της οργάνωσης

Προκήρυξη 68^η

Στις 10/10/1993 πραγματοποιούνται εθνικές εκλογές όπου νικήτρια πολιτική δύναμη αναδεικνύεται το ΠΑΣΟΚ (επικεφαλής Α. Παπανδρέου) και ακολουθούν η ΝΔ (επικεφαλής Κ. Μητσοτάκης), η Πολιτική Άνοιξη (επικεφαλής Α. Σαμαράς) και ΚΚΕ (επικεφαλής Α. Παπαρήγα)³⁵¹.

Η βιομηχανία τσιμέντων «ΑΓΕΤ-Ηρακλής», ιδιωτική επιχείρηση με ιστορικό υψηλών ποσοστών παραγωγής στην Ελλάδα και εξαγωγής προϊόντων στο εξωτερικό τη δεκαετία του '50, εντάχθηκε στον Οργανισμό Οικονομικής Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων και πουλήθηκε το 1992 στον ιταλικό όμιλο εταιριών «Καλτσεστρούτσι» που αργότερα αγόρασε και τα τσιμέντα Χαλκίδας³⁵².

Προκήρυξη 69^η

Τα αιτήματα αυτονομίας της Κροατίας και της Σλοβενίας έθεσαν την αρχή για τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, ενώ ακολούθησε η Βοσνία, το Κόσοβο και η FYROM. Ο εμφύλιος πόλεμος με θρησκευτικές (χριστιανοί-μουσουλμάνοι) και εθνικές προεκτάσεις, που ξεκίνησε σταδιακά το 1991 έληξε το 1999 με την οριστική διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, την αυτονομία και ανεξαρτητοποίηση των παραπάνω περιοχών της καθώς και την ανακήρυξη της Σερβίας ως ανεξάρτητου κράτους³⁵³.

Το Απελευθερωτικό Μέτωπο του Κουρδιστάν που αναφέρει η οργάνωση πρέπει να αφορά στο «Μέτωπο για την Εθνική Απελευθέρωση του Κουρδιστάν» (Kurdistan

³⁵¹ "Όλες οι βουλευτικές εκλογές από το 1974 μέχρι σήμερα" (2012)

³⁵² "Ιδιωτικοποίηση και αφελληνισμός πάνε πακέτο" (1996), Χαροντάκης (2000)

³⁵³ "Balkans war: A brief guide" (2012), Mueller (2000), Oberschall (2000)

National Liberation Front-ERNK) που παρουσιάστηκε το 1984-1985 και αποτελούνταν από το (Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν) ΡΚΚ και ίσως κάποια μεμονωμένα άτομα. Αποτελούσε δε το στρατιωτικό βραχίονα του ΡΚΚ³⁵⁴. Το ERNK ασκούσε επίσης πολιτική δραστηριότητα στην Ευρώπη για λογαριασμό του ΡΚΚ³⁵⁵.

Το Κυπριακό Κέντρο Στρατηγικών Μελετών στο οποίο αναφέρεται η προκήρυξη αποτελεί ανεξάρτητο ερευνητικό κέντρο που ιδρύθηκε στις αρχές του 1980 και εκπονεί μελέτες και αναλύσεις που αφορούν σε στρατηγικά θέματα σχετικά με την Ελλάδα και την Κύπρο³⁵⁶.

Προκήρυξη 70^η

Ο τρομοκράτης Ι. Ραμίρεζ Σάντσεζ από τη Βενεζουέλα, γνωστός με το ψευδώνυμο «Κάρλος» και αυτοαποκαλούμενος ως «επαγγελματίας επαναστάτης», είχε λάβει μέρος σε σειρά ενεργειών οργανώσεων όπως η «Οργάνωση Διεθνιστών Επαναστατών» (ORI) και «Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης» (PFLP). Μετά τη σύλληψή του το 1994 καταδικάστηκε για σειρά ενεργειών στη Γαλλία τη δεκαετία του '70 και του '80³⁵⁷.

Ο Σ. Παπαθεμελής διετέλεσε Υπουργός Δημόσιας Τάξης από το 1993 έως το 1995³⁵⁸.

Ο Π. Μπερεγκοβουά διετέλεσε Πρωθυπουργός της Γαλλίας από το 1992 έως το 1993. Την ίδια χρονιά αυτοκτόνησε. Είχε προηγηθεί δημοσίευμα, κατά τη διάρκεια

³⁵⁴ Bruinessen (1988), Criss (1995)

³⁵⁵ Yavuz (2001)

³⁵⁶ Κυπριακό Κέντρο Στρατηγικών Μελετών (2013)

³⁵⁷ "Carlos condamné à la réclusion criminelle à perpétuité et 18 ans de sûreté" (2011), "Carlos the jackal' appeals life sentences" (2013), Hinnant & Keller (2013), Willsher (2011)

³⁵⁸ Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (χ.η.-b)

της προεκλογικής του εκστρατείας, περί οικονομικού σκανδάλου για την αγορά διαμερίσματος, το οποίο τον ενέπλεκε προσωπικά³⁵⁹.

Στην προκήρυξη παραλληλίζεται η συμπεριφορά ενός διευθυντή εφημερίδας με τον Κάτωνα. Είναι πιθανό ο παραλληλισμός να αφορά στον Κάτωνα το Νεώτερο, πολιτικό της Ρωμαϊκής δημοκρατίας και θιασώτη της στωϊκής φιλοσοφίας³⁶⁰.

2. Τεκμηρίωση και πηγές του λόγου της οργάνωσης

Προκήρυξη 69^η

- «Στο σημείο αυτό θα παραθέσουμε με συντομία τις βασικές διαπιστώσεις μιας σφυγμομέτρησης της κυπριακής κοινής γνώμης από το Κυπριακό Κέντρο Στρατηγικών Μελετών που έγινε σε χρονικό διάστημα που καλύπτει 10 χρόνια.»

Η έρευνα στην οποία αναφέρεται η οργάνωση πρέπει να αφορά στην έκδοση του έργου «Άμυνα και η κοινή γνώμη στην Κύπρο: Ο ρόλος της Ελλάδας και η στρατηγική της αποτροπής», έκδοσης 1992 και συγγραφέα τον Α. Αριστοτέλους, ειδικό σε αμυντικά θέματα και στρατηγική.

Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι η παρούσα προκήρυξη αποτελεί την πρώτη φορά που η οργάνωση υιοθετεί μια περισσότερο στρατιωτικού τύπου υπο-υπογραφή («Κομάντος Θεόφιλος Γεωργιάδης») δηλώνοντάς την τόσο στην αρχή όσο και στο τέλος της. Το γεγονός αυτό επιτρέπει τη διατύπωση της υπόθεσης η συγκεκριμένη ενέργεια κατά του Τούρκου διπλωμάτη να πραγματοποιήθηκε από πυρήνα της οργάνωσης με στρατιωτικά-επιχειρησιακά οργανωτικά χαρακτηριστικά ή να πρόκειται για εμφατική αναφορά υπο-υπογραφής στη μνήμη του Θεόφιλου Γεωργιάδη. Η οργάνωση είχε αναφέρει επίσης στην 14^η, 30^η και 60^η προκήρυξη ότι «κομάντος της οργάνωσης» είχαν πραγματοποιήσει τις αντίστοιχες επιθέσεις στα

³⁵⁹ Portail du Gouvernement (2014), Simons (1993)

³⁶⁰ Πλούταρχος (1994)

MAT στη Καισαριανή, στο ΙΘ' Α.Τ. Βύρωνα και στο λεωφορείο των MAT έξω από τα γραφεία του ΠΑΣΟΚ, χωρίς όμως να υπογράψει ως «κομάντος» τις προκηρύξεις.

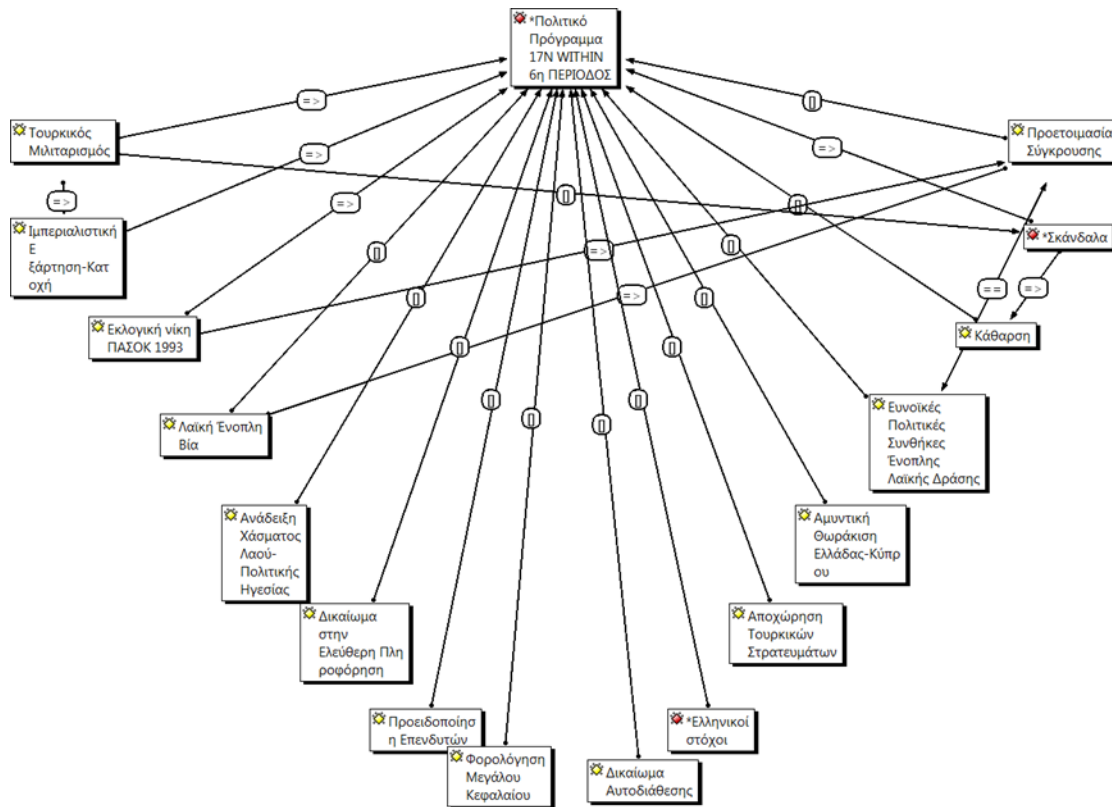
Προκήρυξη 70^η

- «3) Υπάρχει κάποιος κύριος, πασίγνωστος στο χώρο του σαν *Γιουσουφάκι*, διευθυντής μεγάλης εφημερίδας «ποιότητας» που ανήκει σε ισχυρό οικονομικό παράγοντα, άνθρωπο των γραμμάτων και των τεχνών.»

Η λέξη «γιουσουφάκι» φαίνεται να προέρχεται από την τουρκική γλώσσα και αφορά στο πρόσωπο που είναι υποτακτικό και υπηρετεί μια ανώτερη αρχή. Χαρακτηριστική αναφορά στη λέξη υπάρχει στον ομώνυμο χαρακτήρα του έργου του Ν. Καζαντζάκη «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται» όπου περιγράφεται η σχέση που διατηρεί το γιουσουφάκι με τον τοπικό Αγά.

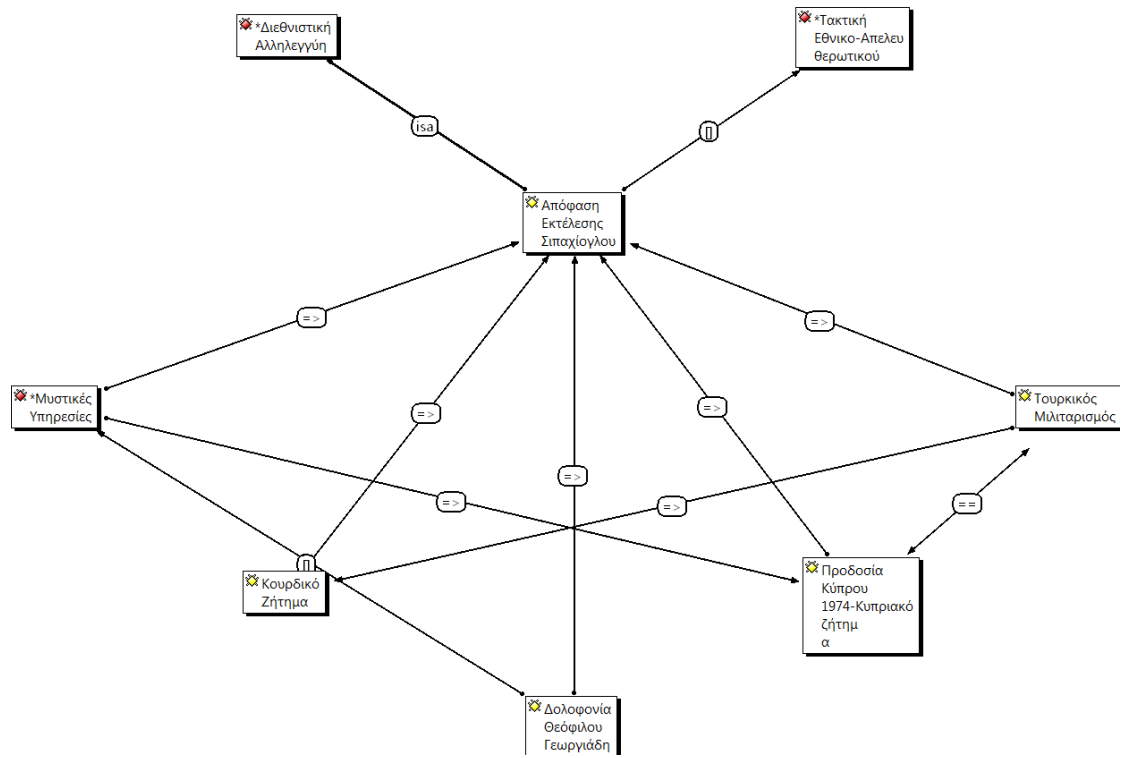
3. Ανάλυση των Προκηρύξεων της οργάνωσης

Η 6^η Περίοδος κειμένων της οργάνωσης φαίνεται να επηρεάζεται από την Εκλογική Νίκη του ΠΑ.ΣΟ.Κ. το 1993, την Ιμπεριαλιστική Εξάρτηση-Κατοχή και το περιεχόμενο των Σκανδάλων, ειδικότερα τον Τουρκικό Μιλιταρισμό. Το Πολιτικό Πρόγραμμα της 6^{ης} Περιόδου χαρακτηρίζεται από την Αποχώρηση των Τουρκικών Στρατευμάτων, τη Φορολόγηση του Μεγάλου Κεφαλαίου, την ανάπτυξη της Αμυντικής Θωράκισης Ελλάδας-Κύπρου ενώ και σε αυτή την περίοδο έμφαση δίνεται στην Κάθαρση.

Η οργάνωση για πρώτη φορά υπογράφει προκήρυξη Ανάληψης Ευθύνης με την ονομασία «Κομμάντος Θεόφιλος Γεωργιάδης» προς τιμή του Κύπριου Θ. Γεωργιάδη που κατά την οργάνωση δολοφονήθηκε από τις Μυστικές Υπηρεσίες. Πρόκειται για την Ανάληψη Ευθύνης της δολοφονίας του Τούρκου διπλωμάτη Σιπαχιογλου.

Ο Πολιτικός Στόχος της οργάνωσης αυτή την περίοδο αφορά αποκλειστικά και μόνο στη δημιουργία πολλών νέων οργανώσεων «17 Νοέμβρη» λόγω της ανάγκης Προετοιμασίας για Σύγκρουση διότι όπως δηλώνει χαρακτηριστικά «Όχι μόνο δεν πρέπει να αναστείλουμε τη δραστηριότητά μας αλλά αντίθετα τα ίδια τα πράγματα επιβάλλουν να την αναπτύξουμε ακόμη περισσότερο. Να φτιάξουμε μια, δύο, τρεις πολλές 17 Νοέμβρη». Αυτή είναι και η τελευταία περίοδος κειμένων που η οργάνωση προβάλλει Πολιτικό Στόχο στα κείμενά της.

Ι. 7η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 72-75)

1. Το πολιτικο-κοινωνικό περιβάλλον υπό το πρίσμα της οργάνωσης

Προκήρυξη 72"

Στις 22/09/1996 πραγματοποιούνται εθνικές εκλογές και αναδεικνύεται πρώτο κόμμα το ΠΑΣΟΚ (επικεφαλής Κ. Σημίτης), και εν συνεχεία ακολουθούν η ΝΔ (επικεφαλής Μ. Έβερτ), ΚΚΕ (επικεφαλής Α. Παπαρήγα), ΣΥΝ (επικεφαλής Ν. Κωνσταντόπουλος) και ΔΗΚΚΙ (επικεφαλής Δ. Τσοβόλας)³⁶¹.

Οι αδελφοί Καλογερίδη είχαν στην κατοχή τους το ναυπηγείο «ΝΑΥΣΙ» και διαπραγματεύονταν την αγορά των ναυπηγείων Σκαραμαγκά το 1995, για το οποίο είχε εκδηλώσει ενδιαφέρον και ο Μ. Περατικός³⁶².

Προκήρυξη 73"

Στις 31/01/1996 λαμβάνει χώρα περιστατικό μεταξύ ελληνικών και τουρκικών στρατιωτικών δυνάμεων στη βραχονησίδα Ίμια του Αιγαίου και οι δύο χώρες φθάνουν στα πρόθυρα πολεμικής σύγκρουσης. Το περιστατικό κλιμακώνεται με την πτώση ελικοπτερου του ελληνικού πολεμικού ναυτικού και το θάνατο των επιβαινόντων του. Η κρίση τερματίζεται έπειτα από διπλωματικές διαπραγματεύσεις³⁶³. Ο Πρωθυπουργός Κ. Σημίτης δηλώνει στη Βουλή μεταξύ άλλων «Θέλω να ευχαριστήσω την κυβέρνηση των ΗΠΑ για την πρωτοβουλία και τη βοήθειά της»³⁶⁴.

³⁶¹ "Όλες οι βουλευτικές εκλογές από το 1974 μέχρι σήμερα" (2012)

³⁶² "Επισκευές και κατασκευές εμπορικών πλοίων «υπόσχονται» υπερκέρδη" (2001), Λιάγγου (2001)

³⁶³ "Η διπλωματική ήττα στην Ίμια" (1996), "Ίμια: «Η μικρή βραχονησίδα είναι κενή. Να αποβιβαστούμε εκεί»" (2010), Μελέτης (2009), Υπουργείο Εξωτερικών (χ.η.)

³⁶⁴ Δεν κατέστη δυνατή η ανεύρεση του ολοκληρωμένου αποσπάσματος της ομιλίας του Πρωθυπουργού εκείνης της ημέρας καθώς δεν υπάρχουν τα σχετικά πρακτικά της συνεδρίασης της ολομέλειας της Βουλής για την περίοδο 02/10/1995-21/06/1995 (Σύνοδος Γ') όπως και σχετικό

Η προκήρυξη αναφέρει τον Τ. Πιουριφόνι, αμερικανό πρέσβη στην Ελλάδα στις αρχές του '50, με τον οποίο παρομοιάζει τον αμερικανό πρέσβη Τ. Νάιλς στην Ελλάδα το 1996³⁶⁵.

Η συνάντηση κορυφής του NATO που πραγματοποιήθηκε στις 08-09/07/1997 στη Μαδρίτη της Ισπανίας αποφάσισε τον ανασχηματισμό του NATO έτσι ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις μελλοντικές προκλήσεις. Ειδικότερα αποφασίστηκε ο στρατιωτικός ανασχεδιασμός της ένωσης με μικρότερες ευέλικτες κινητές μονάδες στη βάση Συνδυασμένων Κοινών Δυνάμεων (Combined Joint Task Force-CJTF) με στόχο την ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Ασφάλειας και Αμυντικής Ταυτότητας (European Security and Defence Identity-ESDI)³⁶⁶.

Το περιστατικό με τον πνιγμό μεταναστών αλβανικής καταγωγής κατά την προσπάθειά τους να πάνε στην Ιταλία πρέπει να αναφέρεται σε εκείνο του Μαρτίου του 1997 όπου σκάφος του ιταλικού ναυτικού συγκρούστηκε στην Αδριατική με πλοίο που μετέφερε τους μετανάστες με αποτέλεσμα μεγάλο αριθμό θυμάτων³⁶⁷.

Η προκήρυξη αναφέρει επίσης την τρομοκρατική δράση συμμοριών τύπου «Κου-Κλουξ-Κλαν» υποστηρίζοντας ότι επιτίθενται καθημερινά σε πολίτες στη Δυτική Ευρώπη και στις ΗΠΑ. Στην Παγκόσμια Βάση Δεδομένων για την τρομοκρατία προέκυψε ότι για μεν τη Δυτική Ευρώπη δεν υπάρχει κανένα καταγεγραμμένο περιστατικό ενέργειας της συγκεκριμένης οργάνωσης ή κάποιου ευρωπαϊκού πυρήνα που να φέρει σχετική ονομασία. Πιθανόν η προκήρυξη να αναφέρεται σε άλλες οργανώσεις. Η δράση της ρατσιστικής οργάνωσης «Κου-Κλουξ-Κλαν» στις ΗΠΑ

οπτικοακουστικό υλικό στην επίσημη σελίδα της Βουλής των Ελλήνων, μέχρι και τον Ιούνιο του 2014. Η φράση αναφέρεται όπως παρουσιάζεται σε σχετικό δημοσιογραφικό υλικό (Βασιλόπουλος, 2014).

³⁶⁵ U.S. Department of State: Office of the historian (χ.η.-α), Ρωμαιοί (2001)

³⁶⁶ Cragg (1997), Nato (χ.η.)

³⁶⁷ "Italian navy accused of murder" (1997)

καταγράφεται από το 1970 έως και το 2008. Ειδικότερα για τη δεκαετία του '90 στη βάση αναφέρονται ένα περιστατικό για το έτος 1990 και δύο για το έτος 1995³⁶⁸. Σύμφωνα με άλλες βιβλιογραφικές πηγές η «Κου-Κλουξ-Κλαν» πραγματοποίησε το 1996 και 1997 σειρά τρομοκρατικών ενεργειών στο Β. Τέξας των ΗΠΑ. Τα άτομα που έλαβαν μέρος στις ενέργειες συνελήφθησαν το 1997³⁶⁹.

Η Ν. Κορέα το 1997 εξέταζε την πιθανότητα αγορά συστήματος πυραύλων S300 από τη Ρωσία για την αεράμυνά της αντί για το αμερικάνικο σύστημα αεράμυνας Patriot. Μέλη του αμερικάνικου Κογκρέσου αντέδρασαν σε αυτή την πιθανότητα υποστηρίζοντας ότι το αμερικάνικο σύστημα ήταν πολύ πιο ανεπτυγμένο και συνδυαζόταν με άλλα αμερικάνικα στρατιωτικά συστήματα³⁷⁰.

Κατά τη διάρκεια της οθωμανικής αυτοκρατορίας το διοικητικό σύστημα οργάνωσης λειτουργούσε με βάση το σύστημα των αρχικών ισλαμικών κρατών, δηλαδή σε ό,τι αφορά στα τοπικά αυτοδιοικητικά (όπως θέματα φορολογίας) και δικαστικά θέματα συμμετείχαν εκπρόσωποι και άλλων μονοθεϊστικών κοινοτήτων (χριστιανοί και εβραίοι), προς διευκόλυνση του διοικητικού ελέγχου και της οργάνωσης μεγάλων περιοχών³⁷¹. Σύμφωνα με το ιστορικό παράδειγμα της ιεραρχικής δομής οργάνωσης στην Πελοπόννησο «στα χωριά διορίζονταν ένας ή περισσότεροι γέροντες, και ένας ταμίας πού ονομαζόταν κανιμάλης. Στην έδρα της επαρχίας (καζά) όλοι οι συγκεντρωμένοι γέροντες των χωριών συγκροτούσαν την επαρχιακή βουλή πού εξέλεγε έναν τούρκο (αγιάνη) και ένα χριστιανό άρχοντα (κοτσαμπάση) καθώς και τον επαρχιακό ταμία πού ονομαζόταν σεντίκ εμίνης. Οι

³⁶⁸ National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (U.S.) (χ.η.)

³⁶⁹ Akins (2006)

³⁷⁰ "Cheolmae II M-SAM medium surface to air missile" (2011)

³⁷¹ Πόλια (2001)

τρεις αυτοί άρχοντες υπό τη διεύθυνση του βοεβόδα αποτελούσαν το επαρχιακό συμβούλιο. Από όλες τις επαρχίες, οι εκπρόσωποι των αγιάνηδων και των κοτσαμπάσηδων διόριζαν δύο χριστιανούς άρχοντες, τους μοραγιάνηδες και δύο τούρκους, οι όποιοι λειτουργούσαν ως συμβουλευτικό σώμα του πασά»³⁷². Αυτή η συμμετοχή φαίνεται να προσέδιδε χαρακτηριστικά αυτονομίας και σχετικής αυτοδιαχείρισης στις τοπικές κοινότητες, τα οποία αξιοποιήθηκαν αργότερα στην ενίσχυση της έννοιας της «εθνικής παλιγγενεσίας» και της επανάστασης του 1821³⁷³.

Οι κλέφτες παρουσιάζονται στη λαϊκή παράδοση ως ένοπλες συμμορίες με ηρωικά χαρακτηριστικά, ελευθερία κινήσεων και ευγενή κίνητρα που διαδραμάτισαν κρίσιμο ρόλο στην επανάσταση του 1821. Σύμφωνα με τις βιβλιογραφικές πηγές οι δεσμοί αίματος ή διαφορετικά οι δεσμοί συγγένειας και το οικογενειακό περιβάλλον παράλληλα με τις φιλικές σχέσεις και την ιδιοκτησία γης, φαίνεται να καθόριζαν τον τρόπο συμπεριφοράς, δράσης και δικτύωσης των κλεφτών. Έτσι παρουσιάζεται το φαινόμενο «Γέτοιες οικογενειακές συμμορίες να μάχονται ορισμένες φορές εναντίον των επίσημων κρατικών αρχών και να θεωρούνται ‘παράνομοι’-κλέφτες ή ληστές ενώ σε άλλες περιπτώσεις οι ίδιες οικογένειες να συμπλέουν με τις αρχές ή τους κατά τόπους εκφραστές της εξουσίας εναντίον των αγροτών και να θεωρούνται ‘νόμιμοι’-αρματολοί ή κάπι»³⁷⁴.

Οι κλέφτες και οι αρματολοί προέκυψαν ως αναγκαιότητα του χαμηλού επιπέδου διαβίωσης και της έλλειψης ασφάλειας στην ελληνική επαρχία ενώ σε αρκετές περιπτώσεις προσέφεραν τις υπηρεσίες τους στις τοπικές Οθωμανικές αρχές ως μισθοφόροι. Η παρουσία τους ήταν αισθητή στις περιοχές της Ηπείρου, της

³⁷² Πύλια (2001, σελ. 70)

³⁷³ Stamatopoulos (2005), Πύλια (2001)

³⁷⁴ Gallant (1988, σελ. 283)

Μακεδονίας, της Θεσσαλίας και της Ρούμελης. Ειδικότερα, οι αρματολοί ήταν αμνηστευμένες πρώην παράνομες ομάδες κλεφτών που προσέφεραν υπηρεσίες στις οθωμανικές αρχές ελέγχοντας ορεινά δίκτυα και επιβλέποντας την τάξη και την ασφάλεια στις περιοχές (αρματολίκια ή καπετανλίκια) που είχαν υπό την προστασία τους. Όσον αφορά στους κλέφτες ήταν παράνομοι, παραβατικοί ή άτομα που συγκρούονταν με το υφιστάμενο κοινωνικό πλαίσιο και τις παραδόσεις και κατέφευγαν σε ορεινά μέρη στην προσπάθειά τους να αποφύγουν τις συνέπειες του νόμου³⁷⁵. Η στρατηγική που ακολουθούσαν οι κλέφτες για να επιτύχουν αμνήστευση ήταν «να αποδείξουν ότι αξίζουν στα μάτια των αρχών, μέσα από πράξεις βίας και τρόμου που τους καθιστούσαν επικίνδυνους και ενέπνεαν τον φόβο ενώ παράλληλα προσπαθούσαν να δυσφημίσουν τους αντιπάλους τους που βρίσκονταν στη νόμιμη πλευρά. Οι πιο επιχειρησιακοί, πονηροί και επικίνδυνοι κατάφερναν να επιβιώσουν και να επιτύχουν το στόχο τους: τη νομιμοποίησή τους ως αρματολοί. Από τη στιγμή που είχαν αμνηστευθεί και επένδυαν πλέον στην εξουσία και στη διατήρηση του νόμου, χρησιμοποιούσαν όλα τα μέσα που είχαν στη διάθεσή τους για να παραμείνουν στην εξουσία. Όταν καθαιρούνταν, που ήταν συχνό φαινόμενο, επέστρεφαν στην παρανομία και προσπαθούσαν, μέσα από τη βία και το δόλο, να επανέλθουν ξανά ως αρματολοί»³⁷⁶.

Ο Θ. Κολοκοτρώνης αρματολός ηγέτης της Ελληνικής επανάστασης του 1821, ήταν μέλος της «Φιλικής Εταιρίας» από το 1818, όπως και άλλοι αρματολοί καπετάνιοι (Μ. Μπότσαρης, Ο. Ανδρούτσος)³⁷⁷. Ο Θ. Κολοκοτρώνης στα απομνημονεύματά του αναφέρεται στον καταλυτικό ρόλο των δεσμών συγγένειας

³⁷⁵ Koliopoulos (1984)

³⁷⁶ ο.π.

³⁷⁷ Frangos (1973), Woodhouse (1973)

καθώς ο ίδιος προερχόταν από οικογένεια κλεφτών και η βία για τον ίδιο ήταν τρόπος ζωής³⁷⁸. Ο ερχομός του Ιμπραήμ Πασά στην Πελοπόννησο με σκοπό την καταστολή της επανάστασης και η έκδοση από αυτόν του σχετικού διατάγματος για αμνηστία όσων τάσσονταν με το μέρος του, έδωσαν την αφορμή στον Θ. Κολοκοτρώνη για τη σύνταξη της επιστολής που αναφέρει «τσεκούρι και φωτιά στους προσκυνημένους»³⁷⁹. Ο Δημήτριος Νενέκος ήταν ομοίως οπλαρχηγός της επανάστασης που τάχθηκε με το μέρος του Ιμπραήμ³⁸⁰, θεωρήθηκε προδότης της ελληνικής επανάστασης και δολοφονήθηκε κατ' εντολή του Θ. Κολοκοτρώνη³⁸¹.

Προκήρυξη 74^η

Η Ιερή Συμμαχία συστάθηκε στη σύσκεψη της Βιέννης (1814-1815), μετά την ήττα του Ναπολέοντα, από τις νικήτριες χώρες, Αυστρία, Πρωσία, Ρωσία, Μ. Βρετανία και εν συνεχεία από τη Γαλλία, ως ένωση των κυρίαρχων δυνάμεων με στόχο την επανα-ρύθμιση των θεμάτων στην τότε Ευρώπη. Στόχος της Ιεράς Συμμαχίας ήταν η επικράτηση των συμφερόντων των συγκεκριμένων χωρών έχοντας ως γνώμονα την εφαρμογή της νομιμότητας στις λοιπές ευρωπαϊκές περιοχές με ιδιαίτερη έμφαση στην απόρριψη εθνικών και φιλελεύθερων διεκδικήσεων που τότε είχαν ήδη ξεκινήσει να εκδηλώνονται³⁸². Σε αυτό το πλαίσιο η Ιερή Συμμαχία καταδίκασε την ελληνική επανάσταση στο συνέδριο του Λάιμπαχ (Λουμπλιάνα) το 1821.

³⁷⁸ Gallant (1988)

³⁷⁹ Αλεξίου (2009)

³⁸⁰ Αδαμοπούλου (2013)

³⁸¹ Χρυσανθόπουλος (1888)

³⁸² Brown (2004)

Η αναφορά στην προκήρυξη σχετικά με τον «Μεγάλο Αδελφό» και τις τεχνολογικές δυνατότητες ελέγχου μάλλον αφορά στο σύστημα ελέγχου και παρακολούθησης «Echelon». Το «Echelon» αποτελεί ένα παγκόσμιο αποκεντρωμένο δίκτυο ηλεκτρονικών συστημάτων το οποίο έχει τη δυνατότητα παρακολούθησης των δεδομένων διαφορετικών ειδών επικοινωνίας και τέθηκε σε σταδιακή λειτουργία τη δεκαετία του '60 ενώ η μαζική του εφαρμογή άρχισε να διαμορφώνεται στη δεκαετία του '80 με πλήρη εφαρμογή στη δεκαετία του '90³⁸³.

Το Δεκέμβριο του 1998 αρχίζει ο βομβαρδισμός του Ιράκ καθώς το καθεστώς του Σ. Χουσεΐν δεν δέχεται τη συνεργασία με τους επιθεωρητές του ΟΗΕ για τον έλεγχο όπλων μαζικής καταστροφής³⁸⁴.

Το Μάρτιο του 1999 το NATO ξεκινάει τους βομβαρδισμούς στη Γιουγκοσλαβία με αφορμή το ζήτημα της αυτονομίας της περιοχής Κόσοβο³⁸⁵. Έχουν προηγηθεί σειρά διαπραγματεύσεων για την διπλωματική επίλυση του ζητήματος με δηλώσεις και της τότε Γραμματέως των ΗΠΑ Μ. Ολμπράιτ³⁸⁶.

Η εισβολή της τότε Σοβιετικής Ένωσης στο Αφγανιστάν πραγματοποιήθηκε το 1979. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ με Πρόεδρο τον Κάρτερ υποστήριξε τους αντάρτες μουτζαχεντίν που μάχονταν εναντίον της σοβιετικής παρουσίας στην περιοχή³⁸⁷.

Σχετικά με την υπόθεση Οτζαλάν εκείνη την περίοδο ο Χ. Σταυρακάκης ήταν διοικητής της ΕΥΠ, ο Σ. Καλεντερίδης ήταν ταγματάρχης που έλαβε μέρος στη διαχείριση της υπόθεσης, ο Γ. Κωστούλας ήταν πρέσβης της Ελλάδας στην Κένυα,

³⁸³ Campbell (2000), Perrone (2001), Temporary Committee on the ECHELON Interception System (2001)

³⁸⁴ U.S. Department of State: Office of the spokesman (1998a, 1998b)

³⁸⁵ "Nato attack on Yugoslavia begins" (1999), "Nato bombs Serbia" (1999)

³⁸⁶ Erlanger (1998), U.S. Department of State: Office of the spokesman (1998c, 1999)

³⁸⁷ Moran (1998), Sengupta (2010), U.S. Department of State: Office of the historian (2013b)

που βρήκε καταφύγιο ο Οτζαλάν και ο Α. Ναζάκης πλοίαρχος ε.α. που είχε επαφές με τον ηγέτη των κούρδων³⁸⁸.

Ο Ν. Τσάμπερλεν υπήρξε Πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας (1937-1940) ο οποίος εφάρμοσε την πολιτική της συναίνεσης στις σχέσεις της Μ. Βρετανίας με τη ναζιστική Γερμανία στη βάση της αποδοχής της Μ. Βρετανίας και Γαλλίας στην ενσωμάτωση της τσέχικης Σουδετίας στη Γερμανία προς αποφυγή ένοπλης σύρραξης. Η Μ. Βρετανία κήρυξε τον πόλεμο στη Γερμανία έπειτα από την συνέχιση της επεκτατικής πολιτικής του Χίτλερ και την εισβολή των ναζιστικών στρατευμάτων στην Πολωνία το 1939³⁸⁹.

Ο Αισχίνης συμμετείχε μαζί με τον Δημοσθένη στην αντιπροσωπεία των Αθηναίων που διαπραγματεύτηκε με το βασιλιά Φίλιππο της Μακεδονίας την κάθοδο των Μακεδόνων στο νότιο τμήμα της Ελλάδας. Ο Δημοσθένης αντιμετώπισε τον Αισχύνη ως δριμύ πολιτικό του αντίπαλο και προδότη, ιδιαίτερα όταν ο τελευταίος υποστήριξε πολιτικά την ειρηνόφιλη πολιτική πλευρά του Εύβουλου που αντιμετώπιζε φιλικά, και όχι ως απειλή όπως ο Δημοσθένης, την προέλαση των Μακεδόνων στο νότο. Στις ρητορικές διαμάχες των δύο πολιτικών αναδείχθηκε ως επιχείρημα, πέρα από τις πράξεις τους, το οικογενειακό τους ιστορικό στη βάση μιας σύγκρουσης με ταξικά χαρακτηριστικά, καθώς ο Δημοσθένης καταγόταν από ευκατάστατη οικογένεια ενώ ο Αισχύνης από φτωχό οικογενειακό περιβάλλον³⁹⁰. Ο Δημοσθένης προσπάθησε και τελικά κατόρθωσε μέσα από το ρητορικό του έργο (Φιλιππικούς και Ολυνθιακούς λόγους) να πείσει τους Αθηναίους να συγκρουστούν

³⁸⁸ "Αποκαλυπτική η "έκθεση Κωστούλα": "Πετάξτε έξω τον Οτσαλάν"" (1999), Ιός (2003a), Καραμανώλη (2003b)

³⁸⁹ "Neville Chamberlain and appeasement" (2009), Wiegrefe (2009)

³⁹⁰ Lesky (1983)

στρατιωτικά με τον Φίλιππο, ο οποίος τελικά επικράτησε. Στον τρίτο Ολυθιακό του λόγο, ο Δημοσθένης τονίζει την αναγκαιότητα να γίνουν άμεσες νομικές προσαρμογές προς διευκόλυνση της στρατιωτικής προετοιμασίας των Αθηναίων εναντίον του Φιλίππου. Έτσι πρότεινε το πλεόνασμα των δημοσίων χρημάτων, που η πολιτική του Εύβουλου τα διένειμε στο αθηναϊκό κοινό, να δοθεί για στρατιωτικές δαπάνες και να αρθούν οι νομικές συνέπειες στους ανυπότακτους, προκειμένου να υποστηριχθούν οι αθηναϊκοί σύμμαχοι της Ολύθου³⁹¹.

Προκήρυξη 75^η

Σύμφωνα με σχετικά δημοσιεύματα ο Πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας, Τ. Μπλέρ είχε τονίσει, σχετικά με το θέμα του Κοσόβου, ότι ο λαός της Σερβίας, έχει ευθύνη στα εγκλήματα που διαπράττονται στην περιοχή αφού ανέχεται την κυβέρνηση του Μιλόσεβιτς. Τόνιζε επίσης ότι οποιαδήποτε δυτική βοήθεια θα είναι διαθέσιμη μόνο αφού ο λαός της Σερβίας καθαιρέσει την κυβέρνηση Μιλόσεβιτς ή τον παραπέμψει να παραδοθεί στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για εγκλήματα πολέμου³⁹².

Η αναφορά στην προκήρυξη σχετικά με τις παραιτήσεις αντιπροσώπων του ΟΗΕ στο Ιράκ, σε ένδειξη διαμαρτυρίας, για το συνεχιζόμενο εμπάργκο πιθανόν αφορά στους Ν. Χάλλιντεϊ και Χ. φον Σπόνεκ, αντικαταστάτη του Ν. Χάλλιντεϊ, τέως επικεφαλής της ανθρωπιστικής βοήθειας³⁹³, καθώς και στον τέως επιθεωρητή όπλων

³⁹¹ Δημοσθένης (χ.η.)

³⁹² Drozdiak (1999)

³⁹³ United Nations: Office of the Iraq Programme Oil-for-Food (1998, 2000)

Σ. Ρίτερ, οι οποίοι τόνισαν ότι οι οικονομικές κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη χώρα οδηγούν σε ανθρωπιστική καταστροφή³⁹⁴.

Στην προκήρυξη συγκρίνονται οι νατοϊκοί βομβαρδισμοί στο Ιράκ με τους βομβαρδισμούς των ναζιστικών δυνάμεων στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, επιχειρηματολογώντας ότι οι νατοϊκές δυνάμεις ξεκίνησαν από τους βομβαρδισμούς αμάχων σε αντίθεση με τις ναζιστικές δυνάμεις που, κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, επέλεξαν αυτή την οδό αργότερα. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία η «Λεγεώνα του Κόνδορα», όπως ονομαζόταν το συγκεκριμένο αεροπορικό τμήμα της Γερμανικής πολεμικής αεροπορίας που έλαβε μέρος στις επιχειρήσεις με στόχο να υποστηρίξει το στρατηγό Φράνκο στην εμφύλια σύγκρουση στην Ισπανία, βομβάρδισε στα πλαίσια στρατηγικών βομβαρδισμών το 1936 τη Μαδρίτη και το 1937 την Βασκική πόλη Γκουέρνικα ισοπεδώνοντάς την³⁹⁵. Όπως καταγράφεται στις πηγές η Γκουέρνικα πρέπει να αποτέλεσε ένα είδος εξελιγμένου πειράματος της Γερμανίας του Χίτλερ για απόκτηση εμπειρίας στις αεροπορικές επιδρομές³⁹⁶ καθώς ο βομβαρδισμός της Μαδρίτης αποδείχτηκε αναποτελεσματικός αφού ανάμεσα στους νεκρούς πολίτες υπήρχαν και υποστηρικτές του Φράνκο³⁹⁷.

Η μάχη της Αγγλίας ξεκίνησε τυπικά στις 12/08/1940 για την Μ. Βρετανία και στις 13/08/1940 για τη Γερμανία, όπου η γερμανική αεροπορία βομβάρδισε στρατηγικούς στόχους. Σύμφωνα με σχετική συμφωνία το Λονδίνο βρισκόταν εκτός της γραμμής πυρός³⁹⁸. Στις 24/08/1940 το Λονδίνο, κατά λάθος, επιλέχθηκε ως

³⁹⁴ "Former senior UN officials denounce" (2000), Halliday (1999), United Nations Security Council (1999b)

³⁹⁵ Corbin (1999), Corum (1995)

³⁹⁶ Southworth (1977)

³⁹⁷ Corum (1995)

³⁹⁸ Royal Air Force (χ.η.)

αεροπορικός στόχος με αποτέλεσμα την επόμενη ημέρα το βομβαρδισμό του Βερολίνου από τη βρετανική αεροπορία³⁹⁹. Από τις 07/09/1940 το Λονδίνο και άλλες αγγλικές πόλεις αποτέλεσαν καίριο στόχο των γερμανικών αεροπορικών επιχειρήσεων για μακρύ διάστημα⁴⁰⁰.

Για τα περιστατικά που οδήγησαν στην προέλαση του Χίτλερ στην Τσεχοσλοβακία με την υπόθεση της Σουδετίας και την παραβίαση της συνθήκης του Μονάχου υπάρχει επίσης σχετική αναφορά και διευκρίνηση στην 58^η Προκήρυξη και 74^η Προκήρυξη.

Η απόφαση 1244/1999 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ τονίζει μεταξύ άλλων ότι η Γιουγκοσλαβία οφείλει να σταματήσει οποιαδήποτε εμπλοκή της στο Κόσοβο αποσύροντας στρατό, αστυνομία και παραστρατιωτικές δυνάμεις. Βεβαιώνει την παρουσία συγκεκριμένου αριθμού γιουγκοσλαβικών δυνάμεων στρατού και αστυνομίας, θέτει το Κόσοβο σε καθεστώς εποπτείας του ΟΗΕ και αποφασίζει την αποστρατιωτικοποίηση του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου (KLA) και άλλων ένοπλων ομάδων⁴⁰¹ της περιοχής.

Σύμφωνα με επίσημες πηγές η συμμετοχή της Ελλάδας στους νατοϊκούς βομβαρδισμούς του Κοσόβου το 1999 περιορίστηκε στη διευκόλυνση της διέλευσης δυνάμεων στα Σκόπια στα πλαίσια της Ανάπτυξης Ειρηνευτικής Πολυεθνικής Δύναμης στο Κόσοβο. Η επιχείρηση οργάνωσης της ειρηνευτικής δύναμης

³⁹⁹ "History: Britain bombs Berlin" (χ.η.), "History: Germany bombs British towns and cities" (χ.η.), Quester (1963), Royal Air Force (χ.η.)

⁴⁰⁰ "History: Germany bombs London" (χ.η.)

⁴⁰¹ United Nations Security Council (1999a)

συμπληρώθηκε με την Ελληνική Δύναμη Κοσσυφοπεδίου που είχε ως ευθύνη την διασφάλιση των κατοίκων του Κοσόβου και τον επαναπατρισμό των προσφύγων⁴⁰².

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Ελσίνκι (10-11/12/1999) αναγνώρισε επίσημα την υποψηφιότητα της Τουρκίας ως κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ορίζοντας τα κριτήρια της διαδικασίας ένταξης και λαμβάνοντας υπόψη το ζήτημα της Κύπρου⁴⁰³.

Η συμφωνία του Ντέιτον (1995) αφορούσε στο διαδικαστικό πλαίσιο μεταξύ της Βοσνίας, της Κροατίας και της Γιουγκοσλαβίας για την ειρήνη και τη σταθερότητα στην περιοχή⁴⁰⁴.

Στις 09/04/2000 πραγματοποιούνται εθνικές εκλογές με πρώτο κόμμα το ΠΑΣΟΚ (επικεφαλής Κ. Σημίτης), και ακολούθως τη ΝΔ (επικεφαλής Κ. Καραμανλής), ΚΚΕ (επικεφαλής Α. Παπαρήγα) και ΣΥΝ (επικεφαλής Ν. Κωνσταντόπουλος)⁴⁰⁵.

Με βάση τις υπάρχουσες αναφορές οι παρατηρητές από διάφορες χώρες Οργανισμού για την Ασφάλεια και στη Συνεργασία στην Ευρώπη, που βρέθηκαν στο Κόσοβο από το Νοέμβριο του 1998 έως και το Μάρτιο του 1999 συνέταξαν μια έκθεση σχετικά με την ανυπαρξία συστηματικών περιστατικών εθνικής εκκαθάρισης στην περιοχή⁴⁰⁶. Η έκθεση αναφέρει στο κεφάλαιο V, που περιγράφει τις επαρχίες

⁴⁰² Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας (χ.η.-b)

⁴⁰³ European Parliament (1999)

⁴⁰⁴ "The general framework agreement" (1995)

⁴⁰⁵ Βουλή των Ελλήνων (χ.η.-a)

⁴⁰⁶ Chomsky (2001a), Parliament of Canada (2000), Rouleau (1999)

ότι, πριν την αεροπορική επιδρομή του NATO στις 24/03/1999, η στρατιωτική δράση στις επαρχίες του Κοσόβου ήταν μικρή⁴⁰⁷.

Ο Β. Κουίσλιγκ ήταν Νορβηγός πολιτικός που πραγματοποίησε πραξικόπημα, όταν η Γερμανία εισέβαλε στη Νορβηγία το 1940, συνεργαζόμενος μαζί της⁴⁰⁸.

Σχετικά με το θέμα της προπαγάνδας σε καιρό πολέμου με αναφορά στο 1850 που περιλαμβάνεται στην προκήρυξη, αυτό πιθανόν αφορά στη διαμάχη των «Fire Eaters» με τους δημοκρατικούς που αργότερα οδήγησε στον αμερικάνικο εμφύλιο πόλεμο. Οι «Fire Eaters» ήταν συντηρητική οργάνωση του αμερικάνικου νότου που υπερασπιζόταν τη δουλεία, λειτούργησε στην ανάπτυξη αποσχιστικών τάσεων που ενίσχυαν το προ-εμφυλιοπολεμικό κλίμα της εποχής και αντιδρούσε στην ενοποίηση των πολιτειών Βορρά-Νότου. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων έδωσαν έμφαση σε τεχνικές προπαγάνδας χρησιμοποιώντας μάλιστα και εφημερίδες που πρόσκειντο στη δημοκρατική πτέρυγα⁴⁰⁹. Την ίδια χρονική περίοδο καταγράφονται στοιχεία αντι-βρετανικής προπαγάνδας από Ιρλανδούς που υποστήριζαν παράλληλα τις αποσχιστικές τάσεις του αμερικάνικου Νότου θεωρώντας τον προμετωπίδα των αντι-βρετανικών αξιών⁴¹⁰.

Μια διαφορετική μορφή προπαγάνδας φαίνεται, επίσης, να έχει ήδη ξεκινήσει εκείνη την περίοδο στη Δύση, λαμβάνοντας θρησκευτική μορφή, εκείνη του προτεσταντισμού εναντίον του καθολικισμού και ιδιαίτερα εναντίον την παπικής εξουσίας. Αυτή η διαμάχη παρατηρείται στην Ιρλανδία και στον αμερικάνικο νότο μέσα από έντυπη «προπαγάνδα των αυτοχθόνων» (nativistic propaganda) εναντίον

⁴⁰⁷ OSCE Kosovo Verification Mission (1999)

⁴⁰⁸ "1945: Quisling trial" (1995), Kaplan (2012)

⁴⁰⁹ Eaton (1935), Zorn (1949)

⁴¹⁰ Gleeson (2010)

εκπροσώπων του καθολικισμού όπως οι ιησούιτες⁴¹¹. Ειδικά στην Ιρλανδία, αναφέρεται διαμάχη μεταξύ ιρλανδών κληρικών και Ρώμης (Βατικανό) που μεταφέρεται και σε γραπτή αλληλογραφία όπως προκύπτει από τα αρχεία της «Κοινωνίας για την Προπαγάνδισι της Πίστης» (Propaganda Fide) του Βατικανού. Οι διαφοροποιήσεις που καταγράφονται αφορούν στη διαφορετική διδασκαλία των ιρλανδών προτεσταντών ως προς το ζήτημα της θεικής τριαδικότητας (Trinity) και άλλων θεμάτων πίστης⁴¹².

Η ανάπτυξη του τηλεγράφου διαδραμάτισε καίριο ρόλο στον αμερικάνικο εμφύλιο πόλεμο μεταξύ της ένωσης των νοτιών πολιτειών, που υποστήριζαν τη δουλεία και των πολιτειών του Βορρά. Κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου (1861-1865) ο Πρόεδρος των ΗΠΑ, Α. Λίνκολν έκανε ευρεία χρήση του μέσου σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο ελέγχοντας και αναπτύσσοντας την επικοινωνία μέσα από τηλεγραφικά κέντρα για να αντιμετωπίσει τις αποσχισμένες πολιτείες τους Νότου⁴¹³. Η λογοκρισία ως πρακτική ήταν επίσης, παρούσα κατά τη διάρκεια του αμερικανικού εμφυλίου καθώς τέθηκε σε εφαρμογή επίσημο σύστημα λογοκρισίας⁴¹⁴. Ο πόλεμος της Κριμαίας το 1853 μεταξύ Μ. Βρετανίας, Γαλλίας, άλλων συμμαχικών χωρών και Ρωσίας, καταγράφεται ως η πρώτη μορφή πολέμου στην οποία υπήρξαν πολεμικοί ανταποκριτές. Χάρη στην ύπαρξη των έντυπων μέσων και του τηλεγράφου με τη διαμόρφωση πρακτορείου τηλεγράφου στο Λονδίνο η ροή και διασταύρωση των πληροφοριών από τη γραμμή του μετώπου γίνονταν πολύ πιο γρήγορα απ' ό,τι στο παρελθόν. Η λογοκρισία κατά τη διάρκεια του κριμαϊκού πολέμου παρατηρήθηκε

⁴¹¹ Billington (1935)

⁴¹² Larkin (1972)

⁴¹³ ο.π.

⁴¹⁴ Moorcraft & Taylor (2008)

στη Γαλλία όπου το Υπουργείο Πολέμου είχε την ευθύνη για τα δημοσιεύματα ενώ στη Μ. Βρετανία υπήρχε ένα είδος συνεννόησης μεταξύ ανταποκριτών και κυβέρνησης σχετικά με το βαθμό δημοσιοποίησης πληροφοριών σε στρατιωτικά θέματα⁴¹⁵. Οι προσπάθειες λογοκρισίας των πληροφοριών που μεταφέρονταν από την Κριμαία ξεπεράστηκαν από ορισμένους από τους πρώτους πολεμικούς ανταποκριτές, όπως ο Ράσελ, επιτυγχάνοντας τη δημοσιοποίηση των αναφορών τους⁴¹⁶.

Η έκφραση «boutrage de crane» αναφέρεται στην γαλλική προπαγάνδα στη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η οποία επεκτάθηκε ακόμη και στο χώρο των επιστημών⁴¹⁷. Η κριτική που ασκήθηκε στον τρόπο άσκησης της δημοσιογραφίας εκείνη την περίοδο αποτέλεσε την αφορμή για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών όπως η ερευνητική δημοσιογραφία, ο σατιρικός τύπος και η διαμόρφωση επαγγελματικών αυτό-διαχειριζόμενων δημοσιογραφικών εγχειρημάτων όπως το γαλλικό συνδικάτο δημοσιογράφων το 1918⁴¹⁸.

Στη μετάδοση του BBC για την ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοποτάμου το 1942, έγινε αναφορά στην ομάδα των άγγλων σαμποτέρ και στη συμμετοχή του ΕΔΕΣ χωρίς να αναφερθεί η συμμετοχή του ΕΛΑΣ⁴¹⁹. Ο αρχηγός του ΕΔΕΣ Ν. Ζέρβας επικηρύχθηκε από τις ιταλικές αρχές έναντι ποσού 100.000.000 δραχμών⁴²⁰.

⁴¹⁵ Markovits (2008)

⁴¹⁶ Moorcraft & Taylor (2008)

⁴¹⁷ Rasmussen (2004)

⁴¹⁸ Horne (2009)

⁴¹⁹ "Η ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου" (1997)

⁴²⁰ "Ο Γοργοπόταμος: η πρώτη πράξη της αντίστασης" (2010)

Το Μάιο του 1940 η γερμανική αεροπορία βομβάρδισε την ολλανδική πόλη Ρότερνταμ με αποτέλεσμα 980 πολίτες νεκρούς⁴²¹. Ο αριθμός των νεκρών παρουσιάστηκε αρχικά ως υπερπολλαπλάσιος από τις συμμαχικές δυνάμεις⁴²². Όπως τόνισε στις καταθέσεις του ο Γκέρινγκ, η διαταγή που έδωσε για το βομβαρδισμό του Ρότερνταμ αφορούσε στην προστασία των αλεξιπτωτιστών ενώ ισχυρίστηκε ότι ένα τμήμα της καταστροφής της πόλης οφείλεται στη δειλία των πολιτών⁴²³ μειώνοντας τον αριθμό των νεκρών σε μερικές δεκάδες⁴²⁴. Μεταξύ άλλων πόλεων, οι συμμαχικές δυνάμεις βομβαρδίζουν και καταστρέφουν ολοκληρωτικά το 1945 τη Δρέσδη με αποτέλεσμα χιλιάδες νεκρούς πολίτες και πολλές κριτικές ως προς το μέγεθος της καταστροφής⁴²⁵.

Ο υποψήφιος για την Προεδρία των ΗΠΑ, που αναφέρεται στην προκήρυξη, είναι πιθανό να αφορά στον Ρ. Νάντερ, ακτιβιστή του κόμματος των Πρασίνων, οι οποίοι στις εκλογές του 2000 ήταν τρίτη δύναμη. Ο Ρ. Νάντερ είχε μεταξύ άλλων στην ατζέντα της προεκλογικής του καμπάνιας το θέμα της χρηματοδότησης των κομμάτων και της εξάρτησής τους από επιχειρηματικά συμφέροντα⁴²⁶.

Μετά την κατάρρευση των καθεστώτων των ανατολικών χωρών, μεταξύ αυτών και της Ανατολικής Γερμανίας, άρχισαν να έρχονται στη δημοσιότητα αρχεία της

⁴²¹ Πιο συγκεκριμένα βλέπε Chandler (1993), Irving (2005). Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί ότι η παρούσα αναφορά συμπληρώνει την ιστορική τεκμηρίωση που γίνεται παραπάνω, από την οργάνωση, στην ίδια προκήρυξη, σχετικά με το γεγονός ότι η Γερμανία δεν ξεκίνησε τυφλούς βομβαρδισμούς με θύματα πολίτες αλλά ότι αυτή ήταν επιλογή που υιοθετήθηκε αργότερα, μετά το βομβαρδισμό του Βερολίνου τον Αύγουστο του 1940 από τη Μ. Βρετανία.

⁴²² Irving (2005)

⁴²³ Colonel Amen (1945)

⁴²⁴ Major Kubala (1945)

⁴²⁵ Irving (2005)

⁴²⁶ Dao (2000), "The Nader campaign and the future of U.S. left electoral politics" (2001), Zuesse (2013)

μυστικής αστυνομίας «Στάζι» που περιελάμβαναν, μεταξύ άλλων (ανεπίσημους συνεργάτες, ειδικές αποστολές, διαδικασίες έλεγχου) σειρά πληροφοριών σχετικά με την παρακολούθηση πολιτών με στόχο την προστασία του πολιτεύματος. Η χρονική περίοδος που αφορούν είναι από το 1950 έως και το 1990 ενώ από το 1992 στα αρχεία είχαν πρόσβαση οι πολίτες που ήθελαν να δουν τους προσωπικούς τους φακέλους⁴²⁷.

Η έννοια «βαρόνοι της ληστείας» ή «robber barons» αναφέρεται στην εποχή της Αγία Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και πιο συγκεκριμένα το 1250 στην περιοχή του ποταμού Ρίνου όπου τα κάστρα αποτελούσαν ένα είδος εμπορικών κέντρων με έλεγχο των διελεύσεων από τους «robber barons», που προέρχονταν από χαμηλότερη τάξη ευγενών, και σχετικά οικονομικά ανταλλάγματα, μια μορφή διοδίων κατά τη διέλευση. Η δράση τους επεκτεινόταν και στην κλοπή πλοίων. Ιδιαίτερα κατά την περίοδο της έλλειψης Αυτοκράτορα και της έλλειψης κεντρικών ελεγκτικών μηχανισμών (1250-1273) η αύξηση των πρώιμων διοδίων ήταν ανοδική με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί η Λίγκα του Ρίνου, μια αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ πόλεων (κυρίως εμπόρων), μελών πριγκιπικών οικογενειών (ευγενών) και ιπποτών με βασικό στόχο τη διασφάλιση της κυκλοφορίας στην περιοχή και τον περιορισμό των υψηλών διοδίων με ταυτόχρονη απενεργοποίηση των κάστρων-κέντρων ληστείας⁴²⁸. Η έννοια μεταφέρθηκε αργότερα σε άλλο ιστορικό πλαίσιο και αφορούσε επιχειρηματικές συμπεριφορές στις ΗΠΑ στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές

⁴²⁷ Federal Commissioner for the Records of the State Security Service of the former German Democratic Republic (χ.η.)

⁴²⁸ Gardner, Gaston, & Masson (2002)

του 20^{ου} αιώνα⁴²⁹ αλλά και στην Ευρώπη όπως στην Γερμανία του '30 με την άνοδο του εθνικοσοσιαλισμού⁴³⁰.

2. Τεκμηρίωση και πηγές του λόγου της οργάνωσης

Προκήρυξη 73^η

- Φροντίστε, βιαστείτε να γίνει η ένωση των Εκκλησιών. Κι αμέσως αποπλέουν τα καράβια. Φεράρα 1438 (απάντηση του πάπα στο αίτημα των Βυζαντινών για στρατιωτική βοήθεια για την αντιμετώπιση του σουλτάνου).

Το παραπάνω απόσπασμα-πρόλογος της προκήρυξης φαίνεται να αναφέρεται στη διαμάχη μεταξύ της ανατολικής και δυτικής εκκλησίας σχετικά με την προέλευση του Αγίου Πνεύματος. Η διαμάχη αυτή, γνωστότερη και ως «Filioque», έλαβε διαστάσεις σφοδρής σύγκρουσης μεταξύ ανατολικής και δυτικής εκκλησίας κατά τη σύνοδο της Φερράρας και εν συνεχεία της Φλωρεντίας το 1498-1439. Αντιπροσωπεία των Βυζαντινών έλαβε επί μακρόν μέρος στις συζητήσεις της Φερράρας και της Φλωρεντίας με αντικείμενο το επίμαχο ζήτημα και με στόχο την επίτευξη της ένωσης των εκκλησιών και το τέλος του σχίσματος. Η αντιπροσωπεία των Βυζαντινών, κατά τη διάρκεια των συζητήσεων, εμφανίστηκε προοδευτικά διχασμένη σε εκείνους που επέμεναν περισσότερο στην κυριαρχία των απόψεων της ανατολικής εκκλησίας, όπως ο Αρχιεπίσκοπος Μάρκος Ευγενικός της Εφέσου, και σε εκείνους που παρουσιάζονταν περισσότερο ενωτικοί, μεταξύ των οποίων και ο ίδιος ο αυτοκράτορας Ιωάννης Παλαιολόγος. Έπειτα από σειρά διαπραγματεύσεων και συμβιβασμών, μια αρχική ένωση επετεύχθη. Την επικύρωση της ένωσης αρνήθηκαν μέλη της Βυζαντινής αντιπροσωπείας που εναντιώνονταν σε αυτή υπό τις παρούσες συνθήκες καθώς αναγνωρίζονταν περισσότερες εξουσίες στη Ρωμαιο-καθολική

⁴²⁹ Baran (1973), Bridges (1958), Mills (2000), Rawlinson (2002)

⁴³⁰ Koehl (1960), F. Neumann (2009)

εκκλησία, με αποτέλεσμα τελικά την παραμονή του σχίσματος των δύο εκκλησιών⁴³¹. Η αποστολή των Βυζαντινών απεσταλμένων επιζητούσε και προσδοκούσε παράλληλα στη βοήθεια της δύσης απέναντι στην ορατή απειλή της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Ο Πάπας Ευγένιος, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, απευθυνόμενος στου Βυζαντινούς με στόχο να τους πείσει να συναινέσουν ανέφερε ότι *«Τι μπορώ να πώ; Βλέπω παντού μπροστά μου τη διάσπαση και αναρωτιέμαι σε τι θα σας χρησιμεύσει. Μα ακόμη και αν γίνει έτσι, πως θα το αντιμετωπίσουν οι δυτικοί πρίγκιπες; Και τι πόνο θα προξενήσετε στους εαυτούς σας; Πως θα επιστρέψετε πίσω; Εάν όμως επιτευχθεί η ένωση, τότε τόσο οι δυτικοί πρίγκιπες όσο και όλοι εμείς θα χαρούμε και θα σας προσφέρουμε γενναιόδωρα τη βοήθειά μας. Και η βοήθειά μας θα είναι πηγή μεγάλης ανακούφισης για τους χριστιανούς της Ανατολής και σε όσους κυριαρχούν των απίστων. Σας παροτρύνω λοιπόν, αδελφοί, ακολουθώντας το δίδαγμα του κυρίου μας Ιησού Χριστού, ας μην υπάρχει διάσπαση στην εκκλησία του κυρίου, αλλά βιαστείτε, ενεργοποιηθείτε, για να δοξάσουμε τον κύριο μαζί. Η ένωσή μας θα προσφέρει τεράστια βοήθεια στην ψυχή, θα δώσει μεγάλη τιμή στο σώμα, θα τρομάξει τους εχθρούς μας, ορατούς και αόρατους, θα χαροποιήσει τους αγίους και τους αγγέλους και θα προσφέρει αγαλλίαση σε ουρανό και γη»*⁴³².

- «Το ρατσιστικό χαρακτήρα άλλωστε τον δείχνει καθαρά η επίσημη αμερικάνικη θεωρία του rogue states (κράτη αλήτες) που δεν είναι παρά απλοϊκή παραλλαγή της αποικιοκρατικής θεωρίας του Εθνους-άρχοντα.»

Η έννοια «rogue state» ή «rogue nation» φαίνεται να αποτελεί μια μετά-ψυχροπολεμική ρητορική των ΗΠΑ στην αντιμετώπιση των κρατών που φέρονται να σχετίζονται με οργανωμένο έγκλημα, υποστήριξη της τρομοκρατίας και παραβίαση των κανόνων διεθνούς δικαίου. Η κυβέρνηση Κλίντον το 2000 επιχειρεί να

⁴³¹ Siecienski (2010)

⁴³² Όπως αναφέρεται σε Gill (1959, σελ. 254)

αντικαταστήσει αυτή την επιθετική ρητορική με την περισσότερο μετριοπαθή αναφορά σε «states of concern» (κράτη που δημιουργούν ανησυχία)⁴³³. Σύμφωνα με τον Chomsky οι ΗΠΑ αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα «rogue state» καθώς εξασκούν την κυριαρχία τους παραβιάζοντας κατ'επιλογήν διεθνείς κανόνες⁴³⁴. Στη δεκαετία του 1990 οι ΗΠΑ είχαν επίσης διαμορφώσει σχετική λίστα με κράτη, όπως το Ιράκ και η Συρία, που χαρακτηρίζονταν παρόμοια, βάσει μιας σειράς κριτηρίων⁴³⁵.

- «Αμερικάνικος εθνικισμός είναι να περιφρονείς κυνικά ως νέος Ρωμαίος δικτάτορας Σύλλας την ιστορία, το δίκαιο [...] κατά καιρούς απ'αυτά».

Όπως και σε προηγούμενες προκηρύξεις (56^η) και εδώ η οργάνωση αναφέρεται στο Ρωμαίο Στρατηγό Σύλλα ως ιστορικό παράδειγμα αυταρχικής διοίκησης.

- «Εμάς πάντως μας θυμίζει κάτι άλλο. Τη συνεργασία των κοτσαμπάσηδων επί Τουρκοκρατίας, με το Σουλτάνο ενάντια στους «κλέφτες», αν όχι τους Νενέκους (Νενέκος ήταν ο αρχηγός των προσκυνημένων στην υπηρεσία του Ιμπραήμ) χωρίς βέβαια να υιοθετούμε το κολοκοτρωνέικο «φωτιά και τσεκούρι» στους προσκυνημένους.»

Το συγκεκριμένο επώνυμο αποτέλεσε και αποτελεί μέχρι και σήμερα συνώνυμο του προδότη και αποτελεί έκφραση που χρησιμοποιείται και από πρόσφατες τρομοκρατικές οργανώσεις σε κείμενά τους όπως η προκήρυξη ανάληψης ευθύνης της δολοφονίας δύο μελών του κόμματος «Χρυσή Αυγή» το Νοέμβριο του 2013, από την οργάνωση «Μαχόμενες Επαναστατικές Λαϊκές Ομάδες». Η προκήρυξη που δημοσιεύθηκε στον τύπο⁴³⁶ και έφερε τον τίτλο «Ανάληψη ευθύνης εκτέλεσης νεοναζι» αναφέρει στην πρώτη σελίδα «*Η ένοπλη επίθεση-απάντηση στα γραφεία στο Ν. Ηράκλειο είναι η αφετηρία της λαϊκής εξόρμησης για να σταλούν τα νεοναζιστικά*

⁴³³ Marqis (2000)

⁴³⁴ Chomsky (1998, 2001b)

⁴³⁵ Sandler (2004)

⁴³⁶ Η προκήρυξη βρέθηκε μέσα σε usb έπειτα από σχετικό τηλεφώνημα στο δημοσιογραφικό ιστότοπο zougla.gr ("Η προκήρυξη της εκτέλεσης", 2013).

αποβράσματα της Χρυσής Αυγής εκεί που τους αρμόζει, στα σκουπίδια της ιστορίας. Οι απόγονοι του Εφιάλτη, του Πήλιου Γούση και του Νενέκου, οι απόγονοι των γερμανοτσολιάδων της κατοχής, των χιτών, των ταγματσαφαιτών και των δοσίλογων θα εξοντωθούν και θα σταλούν στις νέες πηγάδες τύπου Μελιγαλά και καμία «δημοκρατική» αστυνομία δεν θα μπορέσει να τους προστατέψει».

Προκήρυξη 73^η

- «Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι η πλήρης εξαχρείωση χαρακτηρίζει την προσωπική τους ζωή. Άλλος (άλλη) αναριχάται περνώντας απ' το κρεβάτι του (της) γέροντα ιδιοκτήτη, άλλος (άλλη) κερδίζει έτσι ένα πολυτελές διαμέρισμα, αυτοκίνητο, βίλλα, άλλος (άλλη) παντρεύεται για να ισχυροποιήσει τη θέση του στο συνάφι. Όλα αυτά είναι φυσικά αφού το να πουλήσεις το σώμα σου σαν πόρνη, είναι έλασσον κι ασήμαντο μπροστά στην καθημερινή πώληση του εαυτού σου, του ονόματός σου, της ψυχής σου.»

Σε αυτό το απόσπασμα παρατηρείται μια κατά κάποιον τρόπο σεξιστική αντιμετώπιση του ανθρώπινου σώματος καθώς απευθύνεται ταυτόχρονα και στα δύο φύλλα με κριτική ηθικοπλαστικού περιεχομένου σε ο,τι αφορά στη σεξουαλική συμπεριφορά και διαχείριση του σώματος, και φαίνεται να ομοιάζει με εκείνη που αναφέρεται στην 11^η προκήρυξη. Η περιγραφή επιτρέπει τη διατύπωση της υπόθεσης ότι μάλλον έχει συνταχθεί από άτομο μεγάλης ηλικίας και θρησκευόμενο.

- «Ανάμεσα σ' αυτούς δεν μπορούμε να μην μνημονεύσουμε το γνωστό θεωρητικό των αμερικανολιγούρηδων βλαχογιάπηδων, το γνωστό τζουτζέ αλλά και πραιπόζιτο του πασά.»

Η λέξη «τζουτζές» προέρχεται από την τούρκικη λέξη «cüce» που περιγράφει το νάνο γελωτοποιό και υποδηλώνει το άτομο που είναι γελοίο, το διασκεδαστή⁴³⁷. Η παρουσία τους ήταν αισθητή κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ως συνοδών και διασκεδαστών του Σουλτάνου⁴³⁸. Η λατινογενής λέξη «πραιπόζιτο»

⁴³⁷ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.)

⁴³⁸ Miles (2000)

(«πραιπόσιτος του ευσεβεστάτου κοιτώνος» και στα λατινικά «praepositus sacri cubiculi») αφορούσε τον αρχι-οικονόμο ευνούχο και διατηρήθηκε ως διοικητική θέση στη Βυζαντινή αυτοκρατορία μέχρι τον 11^ο αιώνα. Οι ευθύνες του αφορούσαν στη διαχείριση των προσωπικών θεμάτων του αυτοκράτορα ενώ προοδευτικά το αυξημένο επίπεδο εμπιστοσύνης επέκτεινε το ρόλο του και στη διαχείριση θεμάτων εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής⁴³⁹.

- «Οι κύριοι αυτοί αποτελούν σήμερα βασικά στηρίγματα του καθεστώτος, το οποίο αναγνωρίζοντας τις πολύτιμες υπηρεσίες τους, τους έχει αναγορεύσει σε σύγχρονους προνοιάρχους. Έτσι τους ανταμοίβει με μισθούς προκλητικούς, πολλών εκατομμυρίων μηνιαία δηλαδή πολλαπλάσιων των πιο σημαντικών αξιωματούχων του, του Προέδρου της Δημοκρατίας, του πρωθυπουργού, υπουργών, ανώτερων δικαστικών και στρατιωτικών.»

Από αυτό το απόσπασμα, όπως και στα παραπάνω φαίνεται ότι η οργάνωση, στη συγκεκριμένη προκήρυξη, υιοθετεί λεξιλόγιο αλλά και ιστορικά στοιχεία της Βυζαντινής περιόδου προκειμένου να τεκμηριώσει τις απόψεις της. Η λατινογενής λέξη «προνοιάρχος» φέρει βυζαντινές αναφορές καθώς έχει σχέση με τη διοικητική πολιτική των αυτοκρατόρων του Βυζαντίου και την παραχώρηση προνομίων διαχείρισης περιοχών και χρημάτων σε στρατιωτικούς-μισθοφόρους και ευγενείς προκειμένου να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην αυτοκρατορία⁴⁴⁰.

Προκήρυξη 74^η

- «Ας προσθέσουμε ότι τόσο η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της γαλλικής επανάστασης του 1789 όσο κυρίως αυτή του 1793 όχι μόνο αναγνώριζε το δικαίωμα στην αντίσταση ενάντια στην καταπίεση (άρθρο 33) αλλά στην ένοπλη εξέγερση. «Όταν η κυβέρνηση παραβιάζει τα δικαιώματα του λαού, η ένοπλη εξέγερση είναι, είτε για ολόκληρο το λαό είτε για οποιοδήποτε τμήμα του, το πιο ιερό και το πιο απαραίτητο καθήκον του» (άρθρο 35)».

⁴³⁹ Kazhdan (1991), Rosser (2001)

⁴⁴⁰ Ahrweiler (1980), Haldon (2009), Kazhdan (1991), Rosser (2001)

Η Διακήρυξη των Ανθρωπίνων και Πολιτικών Δικαιωμάτων που επισημοποιήθηκε στις 26-08-1789, περιλαμβάνει 17 άρθρα μεταξύ των οποίων το 2^ο άρθρο αναφέρει «Ο σκοπός κάθε πολιτικής οντότητας είναι η διασφάλιση των φυσικών και απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τα δικαιώματα αυτά είναι η ελευθερία, η ιδιοκτησία, η ασφάλεια και η αντίσταση στην καταπίεση»⁴⁴¹. Η Διακήρυξη του 1793 που υπήρξε περισσότερο αναλυτική και δεν τέθηκε σε ισχύ, περιλαμβάνει 35 άρθρα μεταξύ των οποίων το 33^ο άρθρο όπου αναφέρεται ότι «Η αντίσταση στην καταπίεση είναι συνέπεια των υπολοίπων δικαιωμάτων του ανθρώπου» και το 35^ο άρθρο όπου αναφέρεται ότι «Όταν η κυβέρνηση παραβιάζει τα δικαιώματα του λαού τότε η εξέγερση είναι, για ολόκληρο το λαό και για κάθε τμήμα του, το ιερότερο των δικαιωμάτων και η πιο απαραίτητη από τις υποχρεώσεις του»⁴⁴².

Παρατηρείται σε αυτό το σημείο μια διαστρέβλωση της απόδοσης των διακηρύξεων, από την οργάνωση, καθώς σε καμία από τις δύο αναφερόμενες διακηρύξεις δεν υπάρχει αναφορά στο δικαίωμα της «ένοπλης εξέγερσης» αλλά στο δικαίωμα της «εξέγερσης» ενώ περιγράφονται με την ίδια βαρύτητα τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των πολιτών και των εκπροσώπων τους με στόχο ένα αρμονικό πλαίσιο κοινωνικής συμβίωσης. Θα πρέπει επίσης να αναφερθεί σε αυτό το σημείο ότι πριν από τη γαλλική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου έχει ισχύσει η διακήρυξη της αμερικάνικης ανεξαρτησίας του 1776 από τον Τόμας Τζέφερσον, με αντικείμενο τις ανθρώπινες ελευθερίες, η οποία υπογράφηκε από 13 πολιτείες⁴⁴³.

- «Σύμφωνα με αυτήν την πρωτότυπη κι εκσυγχρονιστική λογική ο ελληνικός λαός δεν θάπρεπε να γράψει μερικές απ' τις λαμπρότερες σελίδες της πρόσφατης ιστορίας του, θάπρεπε να λιποτακτήσει και να μην πολεμήσει

⁴⁴¹ French National Assembly (1789)

⁴⁴² Assemblée Nationale Française (1793)

⁴⁴³ Jefferson (1776)

ενάντια στην Ιταλική επίθεση του 40 κι ούτε να στρατευθεί μαζικά στη μεγάλη Πατριωτική Αντίσταση στη διάρκεια της κατοχής [...]. Και τίποτε δεν είναι πιο αηδιαστικό από το φαινόμενο ορισμένων πρώην σταλινικών και μη, που αφού σταδιοδρόμησαν πολιτικά εκμεταλλευόμενοι αυτήν τη μεγάλη Πατριωτική αντίσταση και τις αξίες και οφείλουν την πολιτική τους ύπαρξη σ' αυτήν σήμερα φτύνουν, με το περιβόητο ήθος που τους διακρίνει, αυτές τις αξίες.

Σε αυτό το απόσπασμα παρατηρείται ότι η οργάνωση χρησιμοποιεί τον όρο «πατριωτική αντίσταση» αντί του πιο διαδεδομένου, ως γενικό χαρακτηρισμό εκείνης της χρονικής περιόδου, όρου «εθνική αντίσταση». Η χρήση του δεύτερου αναφέρεται εκτενώς στη βιβλιογραφία και μάλιστα από συγγραφείς διαφορετικών ιδεολογικών προσεγγίσεων ίσως λόγω της πιο έντονης ενωτικής και συσπειρωτικής σημασίας που υποδήλωνε ο όρος «εθνικό» από τον όρο «πατριωτικό» εκείνη την περίοδο, καθώς η Ελλάδα έμπαινε σε έναν παγκόσμιο πόλεμο και άφηνε πίσω της τη μεταξική δικτατορία με τις διώξεις και εκτοπίσεις των ιδεολογικά αντιφρονούντων.

➤ «Χρεωκοπία του πολιτικού κόσμου, εθνικού μειοδότη»

Ο όρος «εθνικός μειοδότης» αναφέρεται στο πρόσωπο που με τις πράξεις του αντί να υπερασπίζεται, βλάπτει τα εθνικά συμφέροντα μιας χώρας⁴⁴⁴.

Προκήρυξη 75'

Το έργο του Ε. Χόμπσμπάουμ, από το οποίο αναφέρεται απόσπασμα στην εισαγωγή της προκήρυξης, φέρει τον ελληνικό τίτλο «Η εποχή των άκρων: Ο σύντομος εικοστός αιώνας (1914-1991)» και εκδόθηκε στα ελληνικά το 1995 (εκδ. Θεμέλιο, μετάφρ. Β. Καπετανγιάννης). Παρατηρείται επομένως ότι η οργάνωση είτε προσπαθεί να αποδώσει κάπως διαφορετικά τον ήδη υπάρχοντα, στα ελληνικά, τίτλο του βιβλίου είτε χρησιμοποιεί μια έκδοση του βιβλίου σε άλλη γλώσσα (πρωτότυπη γλώσσα η αγγλική), επομένως αποδίδει τον τίτλο στα ελληνικά σε ελεύθερη

⁴⁴⁴ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.)

μετάφραση. Η δεύτερη υπόθεση, εκείνη δηλαδή της χρήσης του βιβλίου σε άλλη γλώσσα, πιθανόν από την αγγλική, φαίνεται να είναι πιο ισχυρή καθώς το απόσπασμα που αναφέρει η οργάνωση διαφέρει σε απόδοση από την ελληνική μετάφραση του βιβλίου. Ο πρωτότυπος τίτλος του βιβλίου είναι «Age of extremes: The short twentieth century 1914-1991» και το συγκεκριμένο απόσπασμα, που αναφέρει η οργάνωση στην προκήρυξή της, υπάρχει στο 19^ο κεφάλαιο με τίτλο «Towards a new millenium»⁴⁴⁵.

- «Η περίφημη έκθεση των 1.300 παρατηρητών του ΟΑΣΕ που δήθεν αποδείκνυε τη «γενοκτονία» του Μιλόσεβιτς στο Κόσοβο από το Νοέμβριο του 98 μέχρι τις 19 Μάρτη του 1999, και στην οποία υποτίθεται ότι βασίστηκε η Δύση για να καταφύγει στον ανθρωπιστικό της πόλεμο, όχι μόνο δεν δημοσιεύτηκε πριν την έναρξη των βομβαρδισμών αλλά κρατήθηκε μυστική μέχρι το Δεκέμβριο δηλαδή 6 μήνες μετά το πέρας του πολέμου. Γιατί άραγε; Μήπως επειδή αναφέρει στο κεφάλαιο V: «Οι συνοπτικές και αυθαίρετες δολοφονίες έγιναν γενικό φαινόμενο σ' όλο το Κόσοβο με την έναρξη της αεροπορικής εκστρατείας του NATO ενάντια στη Γιουγκοσλαβία τη νύχτα της 24ης προς 25η Μάρτη. Μέχρι τότε η προσοχή των Γιουγκοσλαβικών στρατιωτικών δυνάμεων και της Γιουγκοσλαβικής ασφάλειας είχε επικεντρωθεί στις κοινότητες στο Κόσοβο και τις περιοχές απ' όπου περνούσαν οι δρόμοι διέλευσης του UCK ή σ' αυτές που υπήρχαν βάσεις του UCK»».

Το απόσπασμα της έκθεσης που αναφέρει η προκήρυξη πιθανόν αφορά σε μετάφραση από το 3^ο μέρος (κεφάλαιο 5) της έκθεσης «Kosovo/Kosova as seen, as told: An analysis of the human rights findings of the OSCE Kosovo verification mission October 1998 to June 1999». Το 5^ο κεφάλαιο της έκθεσης έχει τίτλο «Violation of the right to life» και το σχετικό απόσπασμα έχει ως εξής: «*Further escalation after 24 March 1999. Summary and arbitrary killing became a generalized phenomenon throughout Kosovo with the beginning of the NATO air campaign against the FRY on the night of 24-25 March. Up to that point, the attentions of the*

⁴⁴⁵ Hobsbawm (1995, σελ. 562)

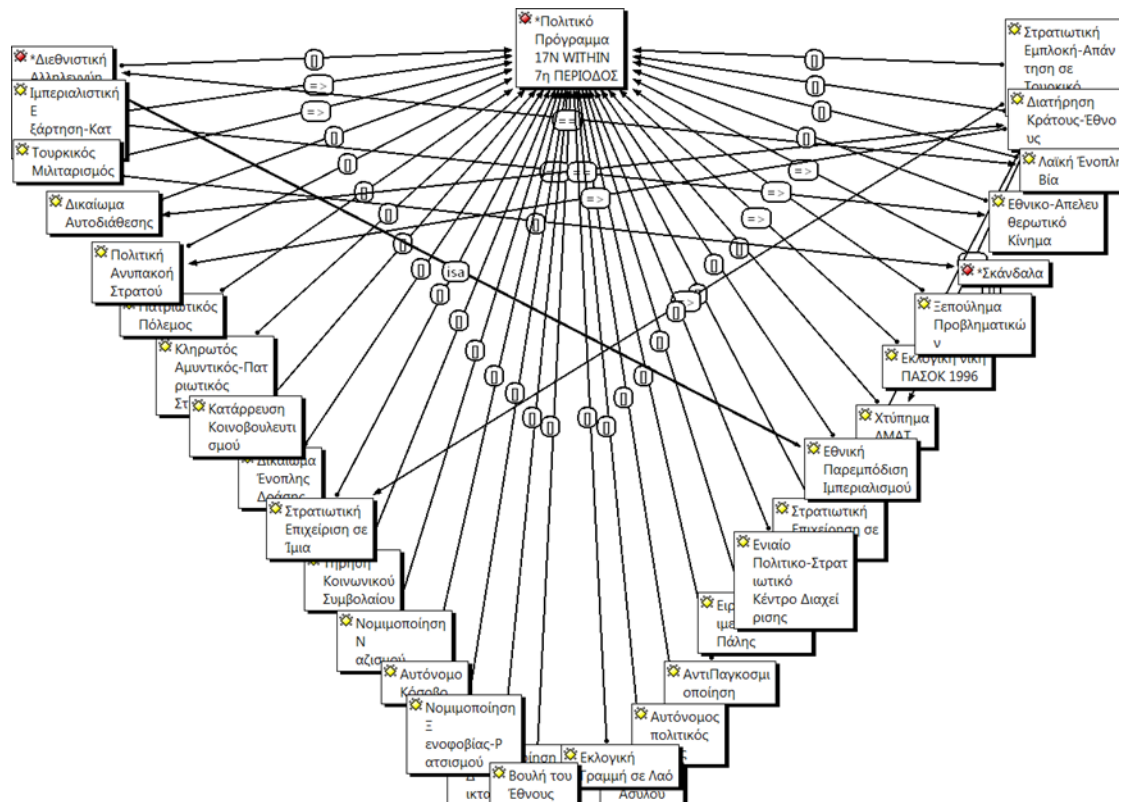
Yugoslav and Serbian military and security forces had been generally directed towards communities in Kosovo in areas that were on UCK transit routes or where there were UCK bases»⁴⁴⁶.

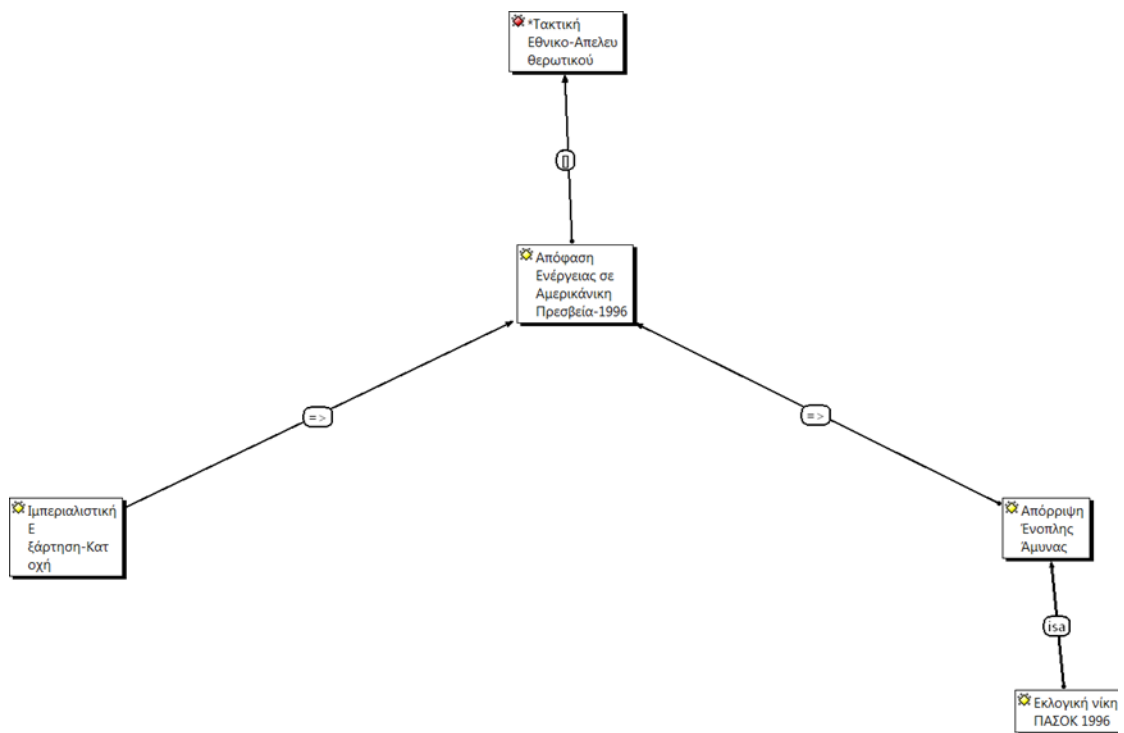
3. Ανάλυση των Προκηρύξεων της οργάνωσης

Στην 7^η Περίοδο γραπτού λόγου της οργάνωσης το Πολιτικό της Πρόγραμμα φαίνεται να επηρεάζεται από την Ιμπεριαλιστική Εξάρτηση-Κατοχή, τα Σκάνδαλα όπως ο Τουρκικός Μιλιταρισμός και το Ξεπούλημα των Προβληματικών και την Εκλογική νίκη του ΠΑ.ΣΟ.Κ. το 1996. Σε αυτή την περίοδο τονίζει και πάλι την Στρατιωτική Εμπλοκή-Απάντηση σε Τουρκικό Μιλιταρισμό υποστηρίζοντας μια Στρατιωτική Επιχείρηση σε Ίμια και Κύπρο, στοχεύει στην Εθνική Παρεμπόδιση του Ιμπεριαλισμού και στο Χτύπημα της ΛΜΑΤ που μπορεί να επιτευχθεί έπειτα από μια σχετική στρατιωτική εμπλοκή, αναγνωρίζει την ανάγκη της Διατήρησης του Κράτους-Έθνους και γιαυτό υποστηρίζει την Πολιτική Ανυπακοή του Στρατού ενώ θεωρεί ότι ένας Πατριωτικός Πόλεμος είναι αναγκαίος αλλά προϋποθέτει την ύπαρξη Κληρωτού Αμυντικού-Πατριωτικού Στρατού. Υποστηρίζει την Αυτονόμηση του Κοσόβου και επιχειρεί εκ νέου απόπειρες Νομιμοποίησης της Δικτατορίας και του Ναζισμού όπως και της Ξενοφοβίας στην Ελλάδα. Διατηρεί το δικαίωμα να εκφράζει Αυτόνομο πολιτικό λόγο, θεωρεί απαραίτητη την ανάδειξη μιας Βουλής του Έθνους και την ύπαρξη ενός Ενιαίου Πολιτικο-Στρατιωτικού Κέντρου Διαχείρισης των κρίσιμων καταστάσεων όπως η κρίση των Ιμίων. Παράλληλα επιδιώκει να δώσει Εκλογική Γραμμή στο Λαό έτσι ώστε στις επόμενες εκλογές να μην επιλέξει το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ως κόμμα άσκησης εξουσίας, θεωρώντας ότι υιοθετεί Πολιτική Συνθηκολόγησης.

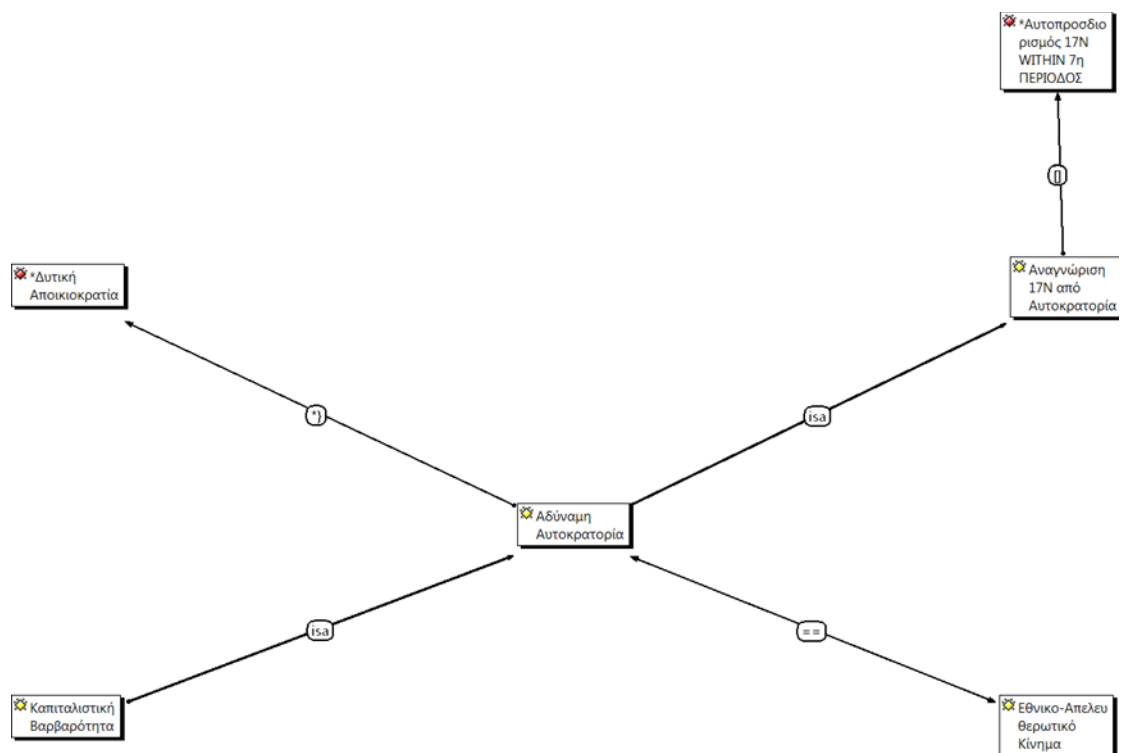
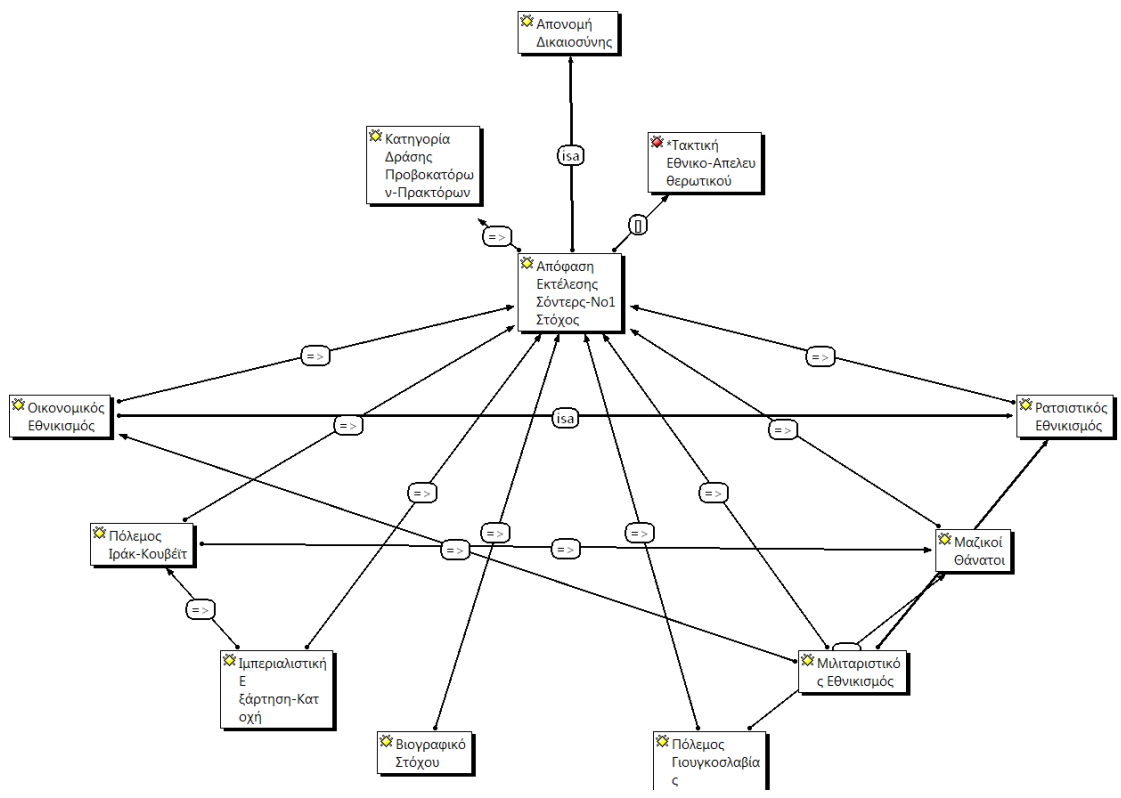
⁴⁴⁶ OSCE Kosovo Verification Mission (1999, σελ. 72)

Μέσα σε αυτή την περίοδο των γραπτών κειμένων η οργάνωση αναλαμβάνει την ευθύνη για ενέργεια προηγούμενου έτους στην Αμερικάνικη Πρεσβεία με αίτια που φαίνεται να είναι η Ιμπεριαλιστική Εξάρτηση-Κατοχή και η Απόρριψη Ένοπλης Άμυνας από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ για την προάσπιση των εθνικών συμφερόντων.

Την ίδια περίοδο η οργάνωση δολοφονεί τον Άγγλο Ταξίαρχο Σόντερς, μια ενέργεια που η ίδια αξιολογεί ως την πλέον δύσκολη και ως την πρώτη, σε βαθμό σημαντικότητας, ενέργεια από την αρχή της δραστηριότητάς της. Στο πρόσωπο της δολοφονίας του Άγγλου Ταξίαρχου η οργάνωση θεωρεί ότι χτυπά το σύνολο της δυτικής αποικιοκρατίας κλιμακώνοντας τον Εθνικο-απελευθερωτικό πόλεμο απέναντι σε μια Αδύναμη Αυτοκρατορία που στην προσπάθειά της να αντιμετωπίσει την τρομοκρατία της οργάνωσης αναγνωρίζει την δύναμή της.

ΙΑ. 8η Περίοδος ανάπτυξης λόγου (Προκηρύξεις 76-77)

1. Το πολιτικο-κοινωνικό περιβάλλον υπό το πρίσμα της οργάνωσης

Προκήρυξη 76^η

Ο Φίλιπ Έιτζι υπήρξε αξιωματούχος της CIA και συγγραφέας σχετικού βιβλίου το 1975 σχετικά με τη δράση της CIA σε διάφορες χώρες αποκαλύπτοντας πληροφορίες αξιωματούχων και εταιριών που συνεργάζονταν σε επίπεδο πληροφοριών με τις ΗΠΑ ή/και υπηρετούσαν τη CIA. Είχε δεχθεί κατηγορίες ότι εξέθεσε στη δημοσιότητα απόρρητα στοιχεία της υπηρεσίας και το όνομά του είχε αναφερθεί στην υπόθεση της δολοφονίας του αμερικανού σταθμάρχη της CIA, Ρ. Γουέλς⁴⁴⁷.

Το σύμπλεγμα νησιών Μαλουίνες στα γαλλικά και Φόκλαντ στα αγγλικά αποτέλεσε αποικία των Βρετανών, Γάλλων και Ισπανών ενώ αργότερα διεκδικήθηκαν από την Αργεντινή. Έπειτα από μακρά διαχείριση από τη Μ. Βρετανία πραγματοποιήθηκε απόπειρα διεκδίκησης εκ νέου από την Αργεντινή το 1982 αλλά σε σύντομο διάστημα (πόλεμος Φόκλαντ) η διαχείριση επανήλθε στη Μ. Βρετανία. Με το Σύνταγμα του 2009 στα νησιά Φόκλαντ αναγνωρίζεται εσωτερική αυτοδιαχείριση και αυτοδιάθεση της περιοχής⁴⁴⁸.

Η Μ. Βρετανία έστειλε το 2000 στρατιωτική αποστολή στη Σιέρα Λεόνε που τότε εξελίσσονταν δεκαετής εμφύλιος πόλεμος ανάμεσα στην κυβέρνηση και σε μαχητές του «Επαναστατικού Ενωμένου Μετώπου» (RUF)⁴⁴⁹. Στόχος της παρέμβασης ήταν ο

⁴⁴⁷ Shane (2008)

⁴⁴⁸ Falkland Islands Government (χ.η.)

⁴⁴⁹ National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (U.S.) (χ.η.), "Sierra Leone RUF rebels sentenced" (2009)

επαναπατρισμός βρετανών και η ενίσχυση των δυνάμεων του ΟΗΕ στη διαμόρφωση ειρηνευτικού πλαισίου⁴⁵⁰.

Η προκήρυξη αναφέρεται επίσης σε έναν Υπουργό Γεωργίας της Μ. Βρετανίας που φωτογραφίζεται με το γιό του να τρώει χάμπουργκερ αν και είχε αρχίσει να εκδηλώνεται η ασθένεια των «τρελών αγελάδων». Όπως αναφέρουν τα σχετικά δημοσιεύματα του τύπου ο Υπουργός Γεωργίας Τ. Γκάμερ, φωτογραφήθηκε το 1990 μαζί με την κόρη του για επικοινωνιακούς λόγους έτσι ώστε να κατευναστούν οι ανησυχίες σχετικά με την ασθένεια⁴⁵¹.

Προκήρυξη 77^η

Υπουργός Δημόσιας Τάξης το 2001 διατελούσε ο Μ. Χρυσοχοϊδης ενώ Υπουργός Δικαιοσύνης ο Μ. Σταθόπουλος⁴⁵².

Σχετικά με την παρουσίαση του τρομοκράτη Μακ Βέι και της υπόθεσης της βομβιστικής επίθεσης στην Οκλαχόμα των ΗΠΑ⁴⁵³ από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης καταγράφεται στις βιβλιογραφικές πηγές ως ένα περιστατικό που αναπαράχθηκε σε μεγάλο βαθμό. Ο τρόπος διαχείρισης της υπόθεσης από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης προκάλεσε κριτικές σχετικά με την πρόβλεψη του αποτελέσματος, την «εκμετάλλευση» του ακριβούς χρόνου υλοποίησης της ποινής με στόχο την «συγχρονικότητα» της κάλυψης⁴⁵⁴, αλλά και τη διαφήμιση των τρομοκρατών στο κοινό αντί ενημέρωσης και εκπαίδευσής του⁴⁵⁵.

⁴⁵⁰ "Sierra Leone profile" (2013), United Nations (2005b)

⁴⁵¹ "1990: Gummer enlists daughter in BSE fight" (χ.η.)

⁴⁵² Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (χ.η.-g)

⁴⁵³ Βλέπε σχετικά στο Παράρτημα II στο έτος 1995

⁴⁵⁴ Jaworski, Fitzgerald, & Morris (2003)

⁴⁵⁵ Madeira (2012)

Η υπόθεση της ανατίναξης του βρετανικού αεροπλάνου πάνω από το Λόκερμπι της Σκωτίας το 1988⁴⁵⁶ οδηγεί το 2001 σε απόδοση ευθυνών για την ενέργεια σε δύο Λίβυους που θεωρούνται πράκτορες της Λιβύης, ένας εκ των οποίων κρίνεται ένοχος⁴⁵⁷. Η προκήρυξη αναφέρει ότι το αποτέλεσμα της απόφασης θεωρήθηκε σκανδαλώδες «από την Λιβύη αλλά και από δυτικούς πανεπιστημιακούς και νομικούς». Όπως καταγράφεται στη βιβλιογραφία ένα από τα βασικά θέματα της υπόθεσης ήταν ο τρόπος διεξαγωγής της δίκης με την Λιβύη να διεκδικεί την έκδοση των υπόδικων. Η Λιβύη θεώρησε άδικη τη διαδικασία που τηρήθηκε κάτι που αναφέρθηκε και από έναν εκ των παρατηρητών του ΟΗΕ στη δίκη⁴⁵⁸. Η μακρόχρονη δικαστική διαμάχη είχε ως αποτέλεσμα την αποδοχή της ευθύνης από τη Λιβύη και τη καταβολή οικονομικής αποζημίωσης, που ξεκίνησε το 2003⁴⁵⁹.

Στην προκήρυξη αναφέρεται επίσης δημοσίευμα της γαλλικής εφημερίδας «Le Monde Diplomatique», η οποία δημοσίευσε αποσπάσματα βιβλίου, που εκδόθηκε μετά τη δίκη των Λίβυων το 2001, και αφορά σε προσπάθεια ενοχοποίησης της Λιβύης στο περιστατικό της Pan Am το 1988 και σε μια δεύτερη ανατίναξη αεροπλάνου των γαλλικών αερογραμμών⁴⁶⁰ στη Σαχάρα το 1989. Το βιβλίο στο οποίο αναφέρεται το δημοσίευμα που μνημονεύεται στην προκήρυξη της οργάνωσης αφορά σε εκείνο του γάλλου ερευνητή δημοσιογράφου Π. Πεάν (P. Péan) με τίτλο

⁴⁵⁶ Βλέπε σχετικά στο Παράρτημα II στο έτος 1988

⁴⁵⁷ "Pan Am flight 103 fast facts" (2013)

⁴⁵⁸ Schwartz (2007)

⁴⁵⁹ Kreindler (χ.η.)

⁴⁶⁰ Βλέπε σχετικά στο Παράρτημα II στο έτος 1989

«Manipulations Africaines». Η γαλλική εφημερίδα δημοσίευσε το Μάρτιο του 2001 αποσπάσματα από το βιβλίο του δημοσιογράφου⁴⁶¹.

Η προκήρυξη αναφέρεται επίσης στο άρθρο 97 του Συντάγματος θεωρώντας ότι «Ο τρομονόμος κουρελιάζει το Σύνταγμα που προβλέπει ρητά στο άρθρο 97 ότι τα πολιτικά εγκλήματα ανήκουν στη δικαιοδοσία των ορκωτών δικαστηρίων». Σύμφωνα με το αναθεωρημένο Σύνταγμα του 2001 το άρθρο 97 προβλέπει τα εξής: *«1. Τα κακουργήματα και τα πολιτικά εγκλήματα δικάζονται από μικτά ορκωτά δικαστήρια που συγκροτούνται από τακτικούς δικαστές και ενόρκους, όπως νόμος ορίζει. Οι αποφάσεις των δικαστηρίων αυτών υπόκεινται στα ένδικα μέσα που ορίζει ο νόμος. 2. Κακουργήματα και πολιτικά εγκλήματα, που με συντακτικές πράξεις, ψηφίσματα και ειδικούς νόμους έχουν υπαχθεί έως την ισχύ του Συντάγματος στη δικαιοδοσία των εφετείων, εξακολουθούν να δικάζονται από αυτά, εφόσον δεν υπαχθούν με νόμο στην αρμοδιότητα των μικτών ορκωτών δικαστηρίων. Με νόμο μπορεί να υπαχθούν στη δικαιοδοσία των ιδίων εφετείων και άλλα κακουργήματα 3. Τα εγκλήματα κάθε βαθμού που διαπράττονται δια του τύπου υπάγονται στα τακτικά ποινικά δικαστήρια, όπως ο νόμος ορίζει»⁴⁶²*. Τον Ιούνιο του 2001 δημοσιεύεται ο Ν. 2928/2001 που αφορά σε πράξεις εγκληματικών οργανώσεων, στον οποίο μεταξύ άλλων προβλέπεται άρθρο σχετικό με την ανάλυση DNA⁴⁶³.

Ο Ο. ντε Μπαλζάκ γάλλος συγγραφέας του 19^{ου} αιώνα έχει αναφερθεί μαζί με αποσπάσματα του έργου του, σε προηγούμενες προκηρύξεις της οργάνωσης. Είχε

⁴⁶¹ Péan (2001)

⁴⁶² "Σύνταγμα της Ελλάδας" (2001, σελ. 1645)

⁴⁶³ "Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων" (2001)

σπουδάσει νομικά ενώ είχε ασχοληθεί για κάποιο διάστημα με τη νομική επιστήμη⁴⁶⁴. Σε έργα του περιέγραφε μεταξύ άλλων και το λειτούργημα του δικαστικού⁴⁶⁵.

Σχετικά με την αναφορά στην προκήρυξη για τους νόμους υποχρεωτικής στειρώσεως στις ΗΠΑ και την αντιγραφή της πράξης από το Χίτλερ και τους ναζί στη Γερμανία οι βιβλιογραφικές πηγές αναφέρουν ότι σε περισσότερες των 30 πολιτείες των ΗΠΑ⁴⁶⁶ εφαρμόστηκε πρόγραμμα ευγονικής με προμετωπίδα εκείνη της Καλιφόρνια όπου από το 1909 μέχρι το 1963 πραγματοποιήθηκε υψηλός αριθμός υποχρεωτικών στειρώσεων ατόμων που χαρακτηρίστηκαν «προβληματικοί» για την κοινωνία όπως άτομα με αναπτυξιακά προβλήματα. Στη δεκαετία του 1930 το ναζιστικό κόμμα της Γερμανίας ζήτησε την παροχή συμβουλών από τους φορείς της ευγονικής στην Καλιφόρνια έτσι ώστε να υλοποιήσουν το αντίστοιχο πρόγραμμα υποχρεωτικής στειρώσεως στη Γερμανία⁴⁶⁷. Σύμφωνα με σχετικές έρευνες το πρόγραμμα υποχρεωτικής ευγονικής που υιοθετήθηκε στη ναζιστική Γερμανία έγινε ευρύτερα αποδεκτό, σε ποιοτική αντίθεση με την εφαρμογή του στις ΗΠΑ την ίδια περίοδο, καθώς ενισχύθηκε από την οικονομική κρίση, την άνοδο του εθνικισμού και το ολοκληρωτικό χιτλερικό καθεστώς αλλά και από την προθυμία των επιστημόνων, λόγω ιδεολογικών και οικονομικών κινήτρων να το υλοποιήσουν. Αντίθετα η εφαρμογή του προγράμματος υποχρεωτικής ευγονικής στις ΗΠΑ αποδυναμώθηκε σταδιακά από την αυστηρή κριτική που δέχθηκε από τους θεσμούς και τους φορείς τους όπως τους επαγγελματίες υγείας, την κοινωνική αντίδραση και την αντίθεση της ρωμαιο-καθολικής εκκλησίας, τα δημοκρατικά χαρακτηριστικά των πολιτειών και

⁴⁶⁴ Keim & Lumet (1914)

⁴⁶⁵ De Balzac (1838)

⁴⁶⁶ Cohen & Bonifield (2012), Kaelber (2012)

⁴⁶⁷ Cohen & Bonifield (2012)

την επέμβαση της δικαιοσύνης⁴⁶⁸. Επιπλέον, με βάση βιβλιογραφικές αναφορές το πρόγραμμα υποχρεωτικής στέρωσης του Χίτλερ βασίστηκε στην έννοια της ευγονικής στη βάση της φυλετικής υγιεινής με επίκεντρο τη γυναίκα ως φορέα ενός παραδοσιακού τριαδικού κοινωνικού και οικονομικού μοντέλου, της συζύγου, της μητέρας και της οικιακής οικονόμου⁴⁶⁹.

Σε ό,τι αφορά στην απαγόρευση της ψήφου των μαύρων πολιτών στις ΗΠΑ καταγράφεται ότι μετά το τέλος του αμερικανικού εμφυλίου πολέμου, οι ΗΠΑ προώθησαν το δικαίωμα της ψήφου σε κάθε αμερικανό πολίτη χωρίς φυλετικές διαφοροποιήσεις. Στις νότιες πολιτείες των ΗΠΑ και στις περιοχές που η Κου-Κλουξ-Κλαν είχε ιδιαίτερη παρουσία αυτό το δικαίωμα αμφισβητήθηκε στη βάση της φυλετικής κατωτερότητας οδηγώντας σε βίαιες ενέργειες και έκτροπα. Οι απόψεις κοινωνικού δαρβινισμού που εξυπηρετούσαν πολιτικές και οικονομικές σκοπιμότητες, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα επηρέασαν το νομοθετικό πλαίσιο στην επίσημη κατοχύρωση και εφαρμογή των δικαιωμάτων του πληθυσμού των μαύρων στον αμερικάνικο νότο⁴⁷⁰.

Μεταξύ 1933-1935 τίθενται σε ισχύ από το ναζιστικό καθεστώς στη Γερμανία οι νόμοι της Νυρεμβέργης θεσμοθετώντας τις φυλετικές διακρίσεις ανάμεσα στους πολίτες με σχετική απαγόρευση των κοινωνικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων. Ειδικότερα το Γ' Ράιχ καθόριζε ότι όσοι πολίτες έχουν εβραϊκή οικογενειακή καταγωγή ή συνάπτουν δεσμούς αίματος με εβραίους πολίτες δεν θεωρούνται φυλετικά «καθαροί». Σχετική νομοθεσία που αφορούσε το χαρακτηρισμό ενός πολίτη ως «έγχρωμου» με βάση τη φυλετική «καθαρότητα» εφαρμόστηκε σε συγκεκριμένες

⁴⁶⁸ Sofair & Kaldjian (2000)

⁴⁶⁹ Bock (1983)

⁴⁷⁰ L. D. Baker (1998)

πολιτείες των ΗΠΑ στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Σύμφωνα με τα παραπάνω οι βιβλιογραφικές αναφορές τονίζουν ότι τόσο στην περίπτωση των ΗΠΑ όσο και στην περίπτωση της Γερμανίας το χρώμα στην εξωτερική εμφάνιση και το θρήσκευμα αντιστοίχως δεν φαίνεται να συσχετίστηκαν με την έννοια της φυλής. Το κοινό στοιχείο μεταξύ των δύο διαφορετικών πλαισίων είναι η βιολογική τεκμηρίωση (το δίκαιο του αίματος) της φυλετικής «καθαρότητας» στο γενετήσιο κώδικα των πολιτών. Έτσι ο πολίτης στη ναζιστική Γερμανία του '30 έπρεπε να αποδείξει ότι κατάγεται από την αρεία φυλή ενώ σε ορισμένες πολιτείες των ΗΠΑ στα τέλη του 19^{ου} αρχές 20^{ου} αιώνα ο πολίτης έπρεπε να αποδείξει ότι δεν αποτελεί φορέα «ξένων στοιχείων» που αλλοιώνουν την «λευκή καθαρότητα». Η διαφοροποίηση μεταξύ των δύο διαφορετικών πολιτισμικών πλαισίων στην εφαρμογή του «δικαίου του αίματος» και της φυλετικής «καθαρότητας» φαίνεται να έγκειται στο γεγονός ότι η Γερμανία του Χίτλερ βασίστηκε στο νομοθετικό της πλαίσιο για τη σταδιακή και συστηματική εξόντωση των πολιτών που ενέπιπταν στην κατασκευασμένη δια νόμου κοινωνική ομάδα με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά⁴⁷¹.

Στις 27/02/1933, λίγες ημέρες πριν τις εθνικές εκλογές, πραγματοποιείται εμπρησμός στο Ράιχσταγκ, το κτήριο του γερμανικού κοινοβουλίου ενώ τις προηγούμενες ημέρες έχει προηγηθεί επιδρομή της γερμανικής αστυνομίας στα γραφεία του γερμανικού κομμουνιστικού κόμματος ακολουθούμενη από ψευδείς δηλώσεις για σχεδιαζόμενη ένοπλη επανάσταση. Το γεγονός του εμπρησμού αποδίδεται σε τρομοκρατική ενέργεια και αποτελεί αφορμή για κύκλο διώξεων κομμουνιστών, σοσιαλδημοκρατών, με ταυτόχρονο περιορισμό των ατομικών και κοινωνικών ελευθεριών. Η πρώτη νομική διαδικασία για τον εμπρησμό του Ράιχσταγκ ξεκινά το Μάρτιο του ίδιου χρόνου στη Γερμανία με υπόδικους τον

⁴⁷¹ Scales Trent (2001)

ολλανδό αναρχικό Μαρίνο βαν ντε Λούμπε, που συνελήφθη στον τόπο του γεγονότος, τον Έρνστ Τόργκλερ, αρχηγό του κομμουνιστικού κόμματος, και τρεις βούλγαρους κομμουνιστές το Γκεόργκι Δημητρόφ, το Σίμον Ποπόφ και το Βασίλη Τάνεφ. Η δεύτερη νομική ακρόαση που έγινε στο Λονδίνο κατέληξε στην αθώωση των τεσσάρων τελευταίων ενώ τονίστηκε ότι ο βαν ντε Λούμπε έδρασε μαζί με άλλους και ότι υπήρχαν αρκετά στοιχεία που συνηγορούσαν στην πιθανότητα ο εμπρησμός να έγινε από τους ίδιους τους ναζί. Η τρίτη νομική διαδικασία διεξήχθη στη Λειψία της Γερμανίας όπου το ναζιστικό καθεστώς συνηγόρησε για την εκδοχή ότι ο εμπρησμός ήταν έργο των κομμουνιστών με τον βαν ντε Λούμπε υποχείριό τους⁴⁷². Ο Γκεόργκι Δημητρόφ υπήρξε ηγέτης του κομμουνιστικού κόμματος Βουλγαρίας. Το 1923 ηγήθηκε εργατικής εξέγερσης που κατεστάλη από την κυβέρνηση της Βουλγαρίας. Έπειτα από τη σύλληψή του και αθώωσή του ηγήθηκε της Κομμουνιστικής Διεθνούς ενώ οργάνωσε τη βουλγάρικη αντίσταση εναντίον των ναζί⁴⁷³.

Η αναφορά στο Ν. Μαζιώτη πρέπει να αφορά στο περιστατικό της τοποθέτησης εκρηκτικού μηχανισμού, χωρίς να εκραγεί, στο Υπουργείο Ανάπτυξης το 1997 για το οποίο ο ίδιος ανέλαβε την ευθύνη της τοποθέτησης κατά τη διάρκεια της δίκης δηλώνοντας ότι αποτέλεσε πράξη αλληλεγγύης στον αγώνα των κατοίκων του Στρυμονικού κόλπου ενάντια στην εξόρυξη χρυσού⁴⁷⁴.

Το 18^ο αιώνα ο ιταλός νομικός Τ. Μπεκαρία άσκησε κριτική στο νομικό σύστημα επειδή, για την ανάδειξη της αλήθειας σε περίπτωση εγκλήματος, αντικαταστάθηκε η

⁴⁷² Mage & Tigar (2009)

⁴⁷³ "Georgi Dimitrov 1882-1949" (χ.η.)

⁴⁷⁴ "Άρχισε η δίκη του Ν. Μαζιώτη" (2001), Μώρου (2010)

ύπαρξη μαρτυρίας με τη χρήση βασανιστηρίων ενώ υπήρξε ιδρυτής οργάνωσης για τη μεταρρύθμιση του νομικού συστήματος⁴⁷⁵.

Σύμφωνα με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το γαλλικό κράτος καταδικάστηκε το 1999 για την χρήση βασανιστηρίων σε κρατούμενο μαροκινής-ολλανδικής καταγωγής για υπόθεση εμπορίας ναρκωτικών ουσιών⁴⁷⁶.

Στη σχετική αναφορά του ΟΗΕ σχετικά με τα βασανιστήρια μεταξύ άλλων ευρωπαϊκών και ασιατικών χωρών αναφέρονται περιπτώσεις χρήσης βασανιστηρίων στις ΗΠΑ και προτάσεις συμμόρφωσης με τις διεθνείς συνθήκες⁴⁷⁷.

Η προκήρυξη αναφέρεται επίσης σε δικτατορικά καθεστώτα όπως ο Φράνκο, ο Σαλαζάρ, ο Πινοσέτ, η ελληνική χούντα τονίζοντας ότι δεν ήταν αντισημικά. Αναφορικά με τον ιταλό δικτάτορα Μ. Μουσολίνι και την άποψη ότι δεν εκδήλωσε αντισημιτισμό προ του 1938, όπως αναφέρεται στην προκήρυξη, οι βιβλιογραφικές πηγές εκτιμούν ότι η αντισημική καμπάνια του άρχισε να εκδηλώνεται από τη στιγμή που ιταλο-εβραίοι άρχισαν να συμμετέχουν στις αντιστασιακές οργανώσεις εναντίον του φασισμού και ειδικότερα το 1934, τέσσερα χρόνια νωρίτερα από του ρατσιστικούς νόμους του 1938⁴⁷⁸. Χαρακτηριστικοί είναι και οι λόγοι του δικτάτορα ήδη από το 1919 όπου προωθούσε τον αντισημιτισμό του συνδέοντας τον καπιταλισμό με τον κομμουνισμό⁴⁷⁹.

⁴⁷⁵ Internet Encyclopedia of Philosophy (χ.η.)

⁴⁷⁶ European Court of Human Rights (1999)

⁴⁷⁷ United Nations (2000)

⁴⁷⁸ Blatt (1995)

⁴⁷⁹ Bernardini (1977)

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία κατά τη διάρκεια του ισπανικού εμφυλίου πολέμου οι εθνικιστές της Ισπανίας ανέδειξαν τη δράση τους ως σύγκρουση με μια συνωμοσία εβραίων, μασόνων και μπολσεβίκων καθώς πολλοί ισπανο-εβραίοι συμμετείχαν στην αντίσταση κατά του φασισμού⁴⁸⁰. Χαρακτηριστικό στοιχείο αποτελεί η παρουσίαση του βομβαρδισμού της βασκικής πόλης Γκουέρνικα στον φίλα προσκείμενο στους εθνικιστές τύπο όπου ο «εβραίος» προβλήθηκε ως συνώνυμο των Βάσκων αποσχιστών⁴⁸¹. Όπως καταγράφεται στον τύπο ο Φράνκο, αν και προσπάθησε αργότερα να φανεί φίλα προσκείμενος προς τους εβραίους προκειμένου να γίνει πολιτικά αποδεκτός από τις συμμαχικές δυνάμεις, στις αρχές του Β' Παγκοσμίου πολέμου, όταν η Ισπανία συμπορευόταν με τη ναζιστική Γερμανία, κατάρτισε και παρέδωσε στους γερμανούς λίστα με εβραίους ισπανούς⁴⁸².

Σε ό,τι αφορά στον πορτογάλο δικτάτορα Σαλαζάρ, καταγράφεται ότι το καθεστώς του αν και δεν ανέδειξε αντισημιτική ρητορική εντούτοις αποδέχθηκε ελεγχόμενο αριθμό εβραίων φυγάδων από την Ευρώπη τη δεκαετία του '30 και μεγαλύτερο στο Β' Παγκόσμιο πόλεμο, καθώς έδινε μεγάλη έμφαση στα εθνικιστικά χαρακτηριστικά της διακυβέρνησής του θεωρώντας τους εβραίους πρόσφυγες «ξένο σώμα» ικανό να προκαλέσει εντάσεις στο εσωτερικό της Πορτογαλίας. Στη βάση της αποθάρρυνσης της μόνιμης εγκατάστασης ευρωπαϊών εβραίων προσφύγων στην Πορτογαλία το καθεστώς του Σαλαζάρ απαγόρευσε το 1938 την εγκατάστασή τους στη χώρα ενώ τους δεχόταν μόνο ως τουρίστες με παραμονή ενός μηνός⁴⁸³. Από την άλλη πλευρά το καθεστώς του χιλιανού δικτάτορα Πινοσέτ καταγράφεται ως φιλικό

⁴⁸⁰ Rodríguez Jiménez (1999), Rohr (2003)

⁴⁸¹ Rohr (2003)

⁴⁸² Tremlett (2010)

⁴⁸³ Milgram (1999)

προς τους χιλιανούς εβραίους πολίτες ενώ παράλληλα υποστήριζε τη ναζιστική Γερμανία του Β' Παγκοσμίου πολέμου προσφέροντας προστασία σε πρώην στελέχη του ναζιστικού γερμανικού καθεστώτος⁴⁸⁴. Για τη δικτατορία στην Ελλάδα μεταξύ 1967-1974 δεν φαίνεται να υπάρχουν εκτενείς αναφορές σε ο,τι αφορά στη διαμόρφωση αντισημιτικού λόγου⁴⁸⁵.

Σύμφωνα με τις σχετικές εκθέσεις που δημοσίευσε ο ΟΗΕ το 2005, 30.000 παιδιά κάτω των πέντε ετών πεθαίνουν την ημέρα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η μελέτη καταγράφει τις χώρες που παρατηρείται πρόοδος και καθυστέρηση σε βάθος χρόνου για τον περιορισμό της παιδικής θνησιμότητας⁴⁸⁶.

2. Τεκμηρίωση και πηγές του λόγου της οργάνωσης

Προκήρυξη 76^η

- ««You 've just got to trust us. We are honourable men» (Απλά πρέπει να μας έχετε εμπιστοσύνη. Είμαστε έντιμοι άνθρωποι) Richard Helms 30-12-71 Αρχηγός της CIA απευθυνόμενος σε εκπροσώπους του τύπου. (Εισαγωγή στο βιβλίο-ημερολόγιο του Φ. Εϊτζι. Στα άδυτα της CIA)»

Το βιβλίο στο οποίο αναφέρεται η οργάνωση χρονολογείται το 1975 και έχει τον πρωτότυπο τίτλο «Inside the company: Cia diary». Το απόσπασμα που αναφέρει η οργάνωση μπορεί να βρεθεί στην εισαγωγή του βιβλίου⁴⁸⁷.

- «Η απάντηση είναι ολοκάθαρη για τον καθένα, χωρίς να χρειάζεται να σταθούμε στο δεύτερο σκέλος του νέου δόγματος, ότι αυτοί που πυροβόλησαν ήταν πληρωμένοι εκτελεστές που ήρθαν επί τούτου από την Μέση Ανατολή! *Preposterous (Γελούιο).*»

⁴⁸⁴ Fleischman (1998), Goren (2006)

⁴⁸⁵ Μπελαντής (2012)

⁴⁸⁶ United Nations (2005a)

⁴⁸⁷ Agee (1975, σελ. 3)

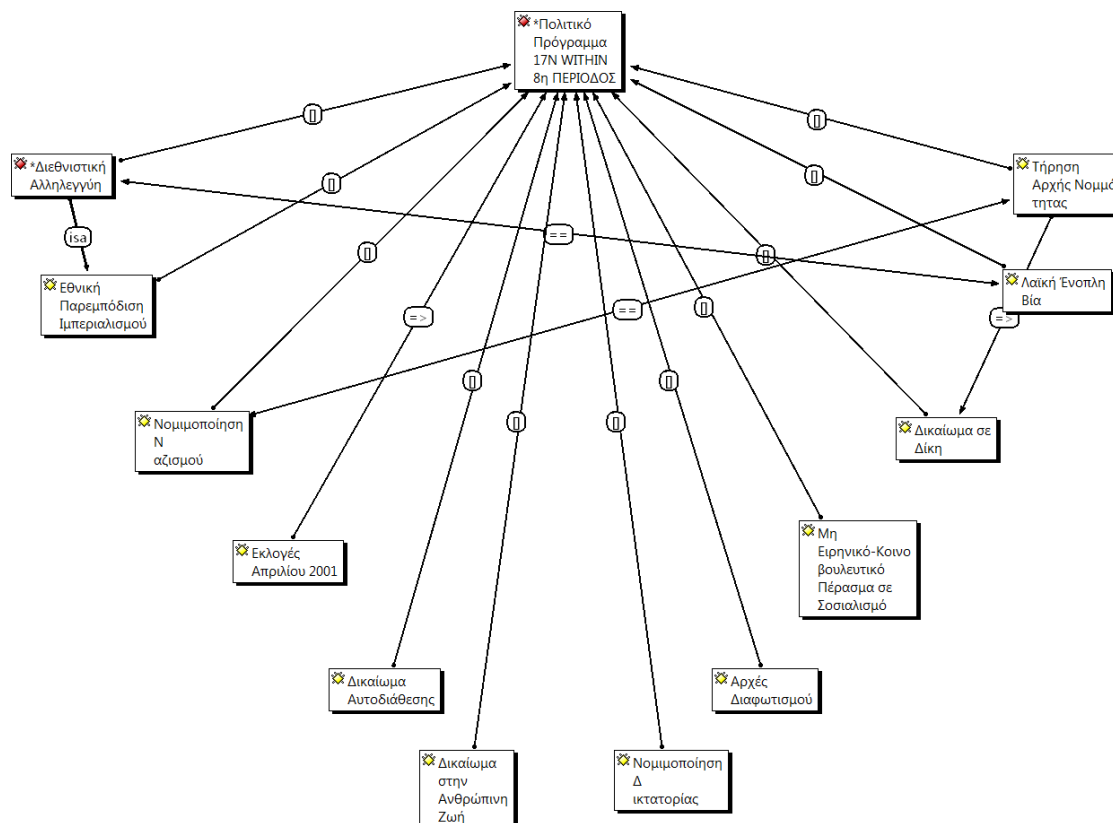
Η λέξη «preposterous» είναι λατινογενής («praeposterous») και φαίνεται να εμφανίζεται σε κείμενα της εποχής του Καρλομάγνου, μετά την πτώση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, δηλώνοντας το παράλογο, το γελοίο.

Προκήρυξη 77^η

Ο Αλέχο Καρπεντιέρ, Κουβανός συγγραφέας του 20^{ου} αιώνα έζησε σε Λατινική Αμερική και Γαλλία. Το μυθιστορηματικό έργο στο οποίο αναφέρεται η οργάνωση στην αρχή της προκήρυξης έχει μεταφραστεί στα ελληνικά με τον τίτλο «Ο αιώνας των φώτων» (1986, Εξάντας). Ο πρωτότυπος τίτλος στα ισπανικά είναι «El siglo de las luces» (1962) ενώ στα αγγλικά έχει μεταφραστεί ως «Explosion in a cathedral». Αποτελεί εδώ ενδιαφέρον το γεγονός ότι και σε αυτή την περίπτωση, όπως και στην 75^η προκήρυξη η οργάνωση επιλέγει να αποδώσει έναν διαφορετικό τίτλο («Ο Αιώνας του Διαφωτισμού») από τον τίτλο του, επίσημα μεταφρασμένου στα ελληνικά, βιβλίου του συγγραφέα, επιτρέποντας την υπόθεση αυτή η απόδοση να αφορά σε ελεύθερη μετάφραση του τίτλου από την ισπανική έκδοση.

3. Ανάλυση των Προκηρύξεων της οργάνωσης

Στην 8^η και τελευταία Περίοδο ανάπτυξης του λόγου της οργάνωσης το Πολιτικό Πρόγραμμά της αναγνωρίζει μαζί με το Δικαίωμα στην Ανθρώπινη Ζωή, το Δικαίωμα στη Δίκη που προκύπτει από την Τήρηση της Αρχής της Νομιμότητας που θεωρεί ότι παραβιάζεται από Δικαιοσύνη και Κυβέρνηση. Αναγνωρίζει το Δικαίωμα εκ νέου στην Αυτοδιάθεση και υποστηρίζει τη Διεθνιστική Αλληλεγγύη ενώ επιχειρεί να νομιμοποιήσει για τελευταία φορά το Ναζισμό και τη Δικτατορία. Βασικός παράγοντας επίδρασης της διαμόρφωσης του Προγράμματος της 8^{ης} Περιόδου φαίνεται ότι είναι οι Εκλογές του Απριλίου του 2001.

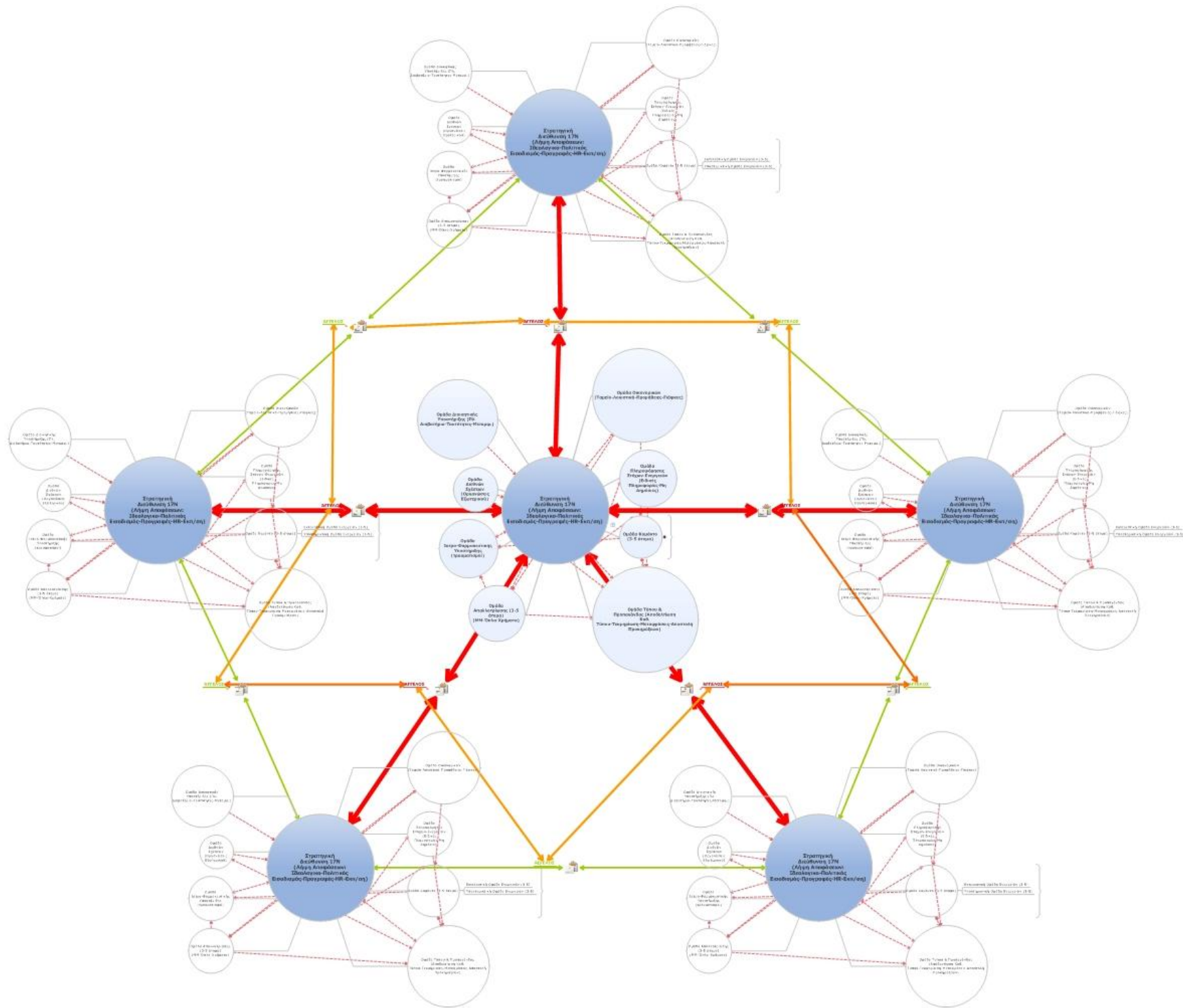

Από όλες τις φάσεις ανάπτυξης του λόγου της οργάνωσης είναι δυνατό να αναδυθεί το οργανωτικό μοντέλο της έτσι όπως περιγράφεται μέσα από τις πληροφορίες που προβάλλει για την Οργάνωση σε κάθε περίοδο και ειδικότερα για την Προετοιμασία της Ενέργειας, την Τεχνική που χρησιμοποιεί και την Εκτέλεσή της. Έτσι το σχετικό οργανόγραμμα-χάρτης που επισυνάπτεται παρουσιάζει την πιθανή μορφή που φαίνεται να έχει η οργάνωση έτσι ώστε να ανταπεξέρχεται στις αναγκαιότητες του περιβάλλοντος και της ένοπλης και έντυπης προπαγάνδας που επιχειρεί. Για την καλύτερη κατανόηση του οργανωτικού μοντέλου ορισμένες λεπτομέρειες του οργανωτικού μοντέλου ανάγονται σε περισσότερο γενικά σχήματα από τον ίδιο τον ερευνητή.

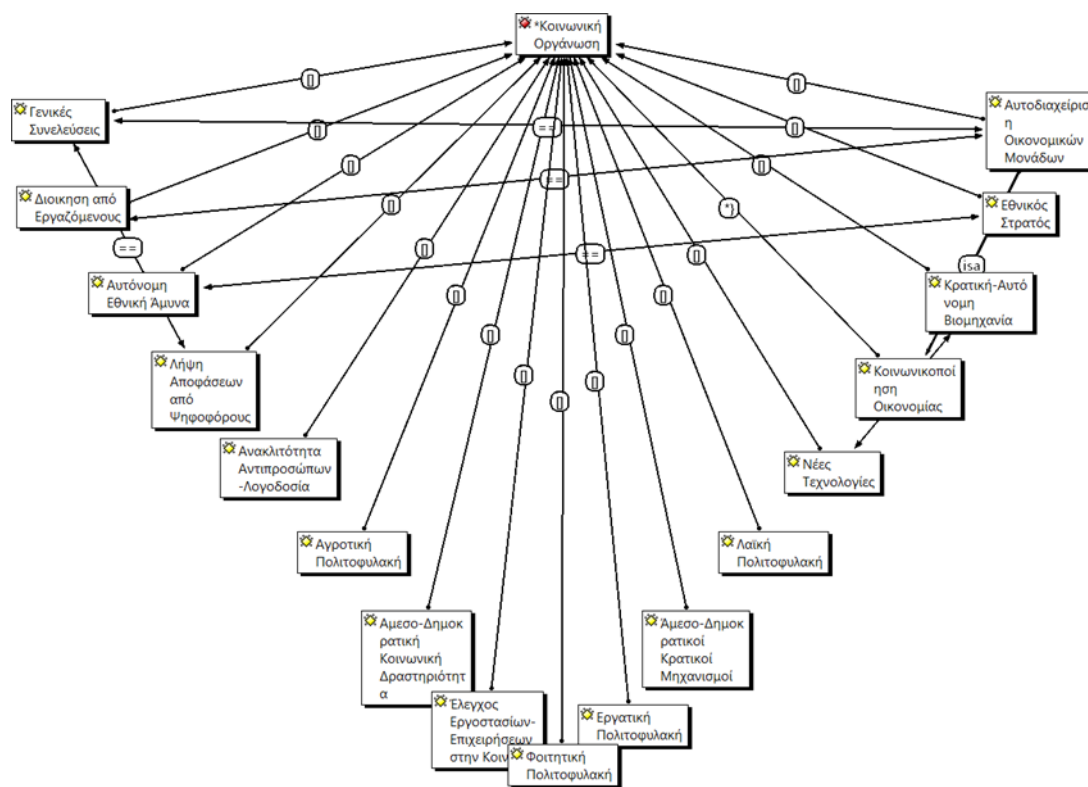
Η οργάνωση φαίνεται να αποτελείται από διαφορετικές ομάδες-ρόλων και καθηκόντων όπου κάθε μέλος είναι επιφορτισμένο με διαφορετικούς ρόλους, πέραν του ενός. Το σύνολο αυτών των ομάδων-ρόλων αποτελεί τον αρχικό πυρήνα της

οργάνωσης, ο οποίος φαίνεται να αναπαράγεται ομοιόμορφα και με γεωμετρική πρόοδο σε νέους συγκροτώντας ένα δίκτυο οργανωμένων πυρήνων που αφενός επικοινωνούν μεταξύ τους, μέσω συνδέσμων-αγγελιοφόρων, αφετέρου διατηρούν ένα σχετικό βαθμό αυτονομίας. Ο κάθε πυρήνας αποτελείται από ομάδα διοικητικής υποστήριξης υπεύθυνη (καμουφλάζ, πλαστές ταυτότητες), ομάδα διεθνών σχέσεων και επαφών με άλλες οργανώσεις του εξωτερικού, ομάδα ιατρο-φαρμακευτικής υποστήριξης σε περίπτωση τραυματισμού, ομάδα απαλλοτρίωσης μεταφορικών μέσων και υλικών, ομάδα διαχείρισης οικονομικών, δεδομένου ότι στην τελευταία περίοδο των κειμένων δηλώνουν εμμέσως πλην σαφώς, ότι είναι οικονομικά ανεξάρτητοι, ομάδα πληροφόρησης στόχων που συλλέγει ειδικές πληροφορίες όπως τα βιογραφικά των στόχων, ομάδα κομάντο που αποτελείται από εκτελεστική και υποστηρικτική των 3-5 ατόμων και ομάδα τύπου και προπαγάνδας που παρακολουθεί και αποδελτιώνει τα αναφερόμενα στα ΜΜΕ, φροντίζει για τεκμηριώσεις, μεταφράσεις και επιφορτίζεται και για την αποστολή προκηρύξεων. Η λήψη των αποφάσεων φαίνεται να ακολουθεί ένα συλλογικό τρόπο αντίστοιχο με εκείνων των Ερυθρών Ταξιαρχιών με πιο πιθανή την ύπαρξη μιας Στρατηγικής Διεύθυνσης που διευκολύνει την αποκέντρωση και τη συμμετοχή με δημοκρατικές διαδικασίες διαφορετικών μελών σε αυτή. Αυτή η Στρατηγική Διεύθυνση είναι υπεύθυνη για τον πολιτικό εισοδισμό σε διάφορους χώρους, τις προγραφές, δηλαδή την κατάρτιση λίστας υποψήφιων στόχων και ενεργειών, την διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, ένταξη-απόλυση μελών και την εκπαίδευσή τους. Η ίδια η οργάνωση τονίζει στις τελευταίες προκηρύξεις της ότι για τη διαμόρφωση του οργανωτικού της μοντέλου βασίστηκε σε τρία διαφορετικά ιστορικά παραδείγματα, δύο ιστορικά παραδείγματα από την Ελλάδα και ένα Ευρωπαϊκό. Από την Ελλάδα βασίστηκε κυρίως στο οργανωτικό μοντέλο του παράνομου ΚΚΕ, ίσως του εμφυλίου αλλά και νεότερων

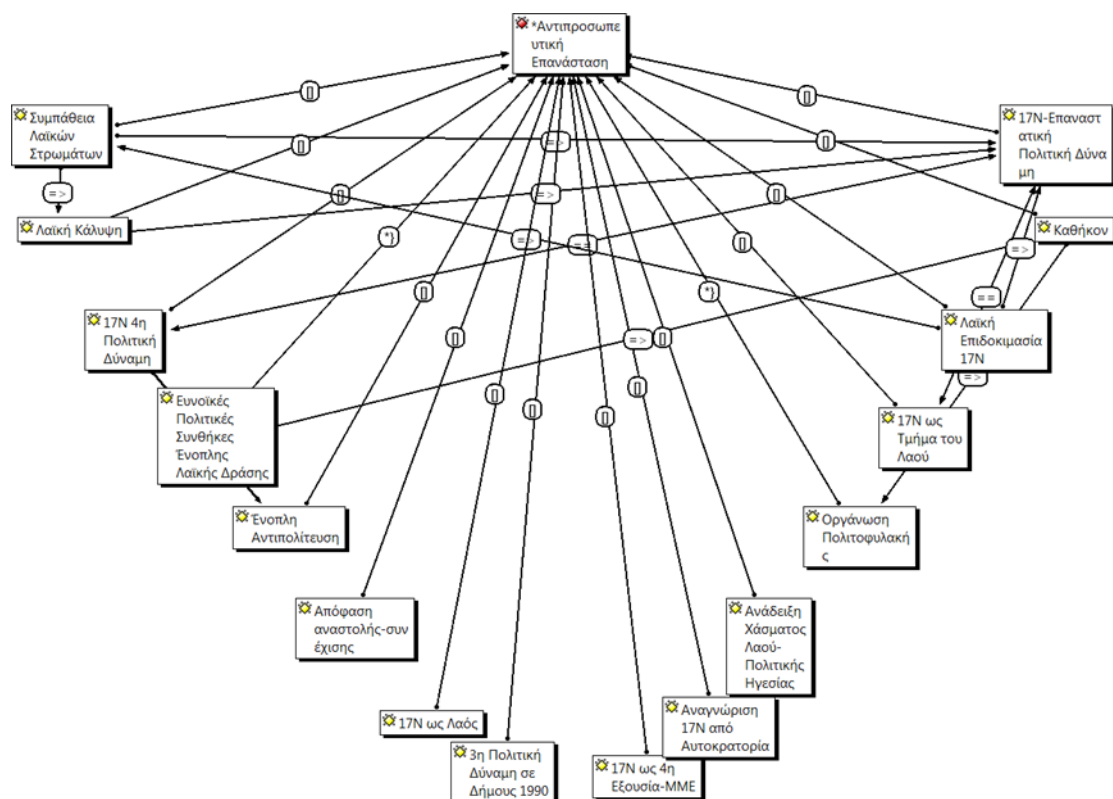
χρόνων και στο οργανωτικό μοντέλο των αντιστασιακών οργανώσεων που έδρασαν στη δικτατορία 1967-1974, κυρίως ως παράδειγμα προς αποφυγή λαθών. Από την Ευρώπη βασίστηκε στο μοντέλο των Ερυθρών Ταξιαρχιών που όπως αναφέρεται στη σχετική προκήρυξη με τίτλο «Μανιφέστο '92» περιλαμβάνει Στρατηγική Διεύθυνση για ορίζονται λήψη αποφάσεων, προγραφές και δίκτυα πυρήνων με σχετική αυτονομία. Πρέπει εδώ να τονιστεί ότι το αναδυόμενο οργανωτικό σχήμα λειτουργίας της οργάνωσης δεν αποκλείει την ύπαρξη κέντρου, άρα και την ύπαρξη ιεραρχίας μέσα στο δίκτυο των πυρήνων, λαμβάνοντας υπόψη ότι θα πρέπει ο πρώτος πυρήνας με ομάδες-ρόλους να αποτέλεσε κατά κάποιον τρόπο τη «μητρική» οργάνωση βάσει της οποίας δομούνται ομοιόμορφα όλοι οι επόμενοι πυρήνες. Αξίζει να σημειωθεί ότι το αναδυόμενο οργανωτικό μοντέλο φαίνεται να είναι ιδιαίτερα ευπροσάρμοστο και εξελίξιμο σύμφωνα με τις απαιτήσεις του περιβάλλοντος καθώς επιτρέπει την απομόνωση «προβληματικών» πυρήνων σε περίπτωση αποκάλυψής τους από τις διωκτικές αρχές διασφαλίζοντας παράλληλα τη συνέχιση της επιβίωσης της οργανωτικής δομής με μικρές απώλειες στο συνολικό οργανωτικό πλαίσιο.

Από το σύνολο των προκηρύξεων της οργάνωσης μπορεί επίσης να περιγραφεί ένα είδος μοντέλου Κοινωνικής Οργάνωσης που προτείνει καθ'όλη τη διάρκεια της παρουσίας της, της ένοπλης και έντυπης προπαγάνδας. Έτσι η οργάνωση προτείνει την Κοινωνικοποίηση της Οικονομίας δηλαδή την Αυτοδιαχείριση των Οικονομικών Μονάδων όπου η Διοίκηση θα ασκείται από τους Εργαζόμενους μέσα από Γενικές Συνελεύσεις. Η Λήψη των Αποφάσεων θα γίνεται από τους Ψηφοφόρους της βάσης ενώ εάν υπάρχουν Αντιπρόσωποι αυτοί θα είναι Ανακλητοί και θα Λογοδοτούν στις Γενικές Συνελεύσεις. Υποστηρίζει την οργάνωση Κρατικής-Αυτόνομης Βιομηχανίας με υποστήριξη από τις Νέες Τεχνολογίες, τον Έλεγχο των Εργοστασίων-Επιχειρήσεων στην Κοινωνία και την ύπαρξη Αμεσο-Δημοκρατικών Κρατικών Μηχανισμών. Στο ζήτημα της Εθνικής Άμυνας υποστηρίζει την στήριξη της Αυτονομίας της με τη δημιουργία Εθνικού Στρατού ενώ στο ζήτημα της εσωτερικής ασφάλειας τονίζει την διαμόρφωση Αγροτικής, Εργατικής, Φοιτητικής και Λαϊκής Πολιτοφυλακής που θα αντικαταστήσει την αστυνομία.

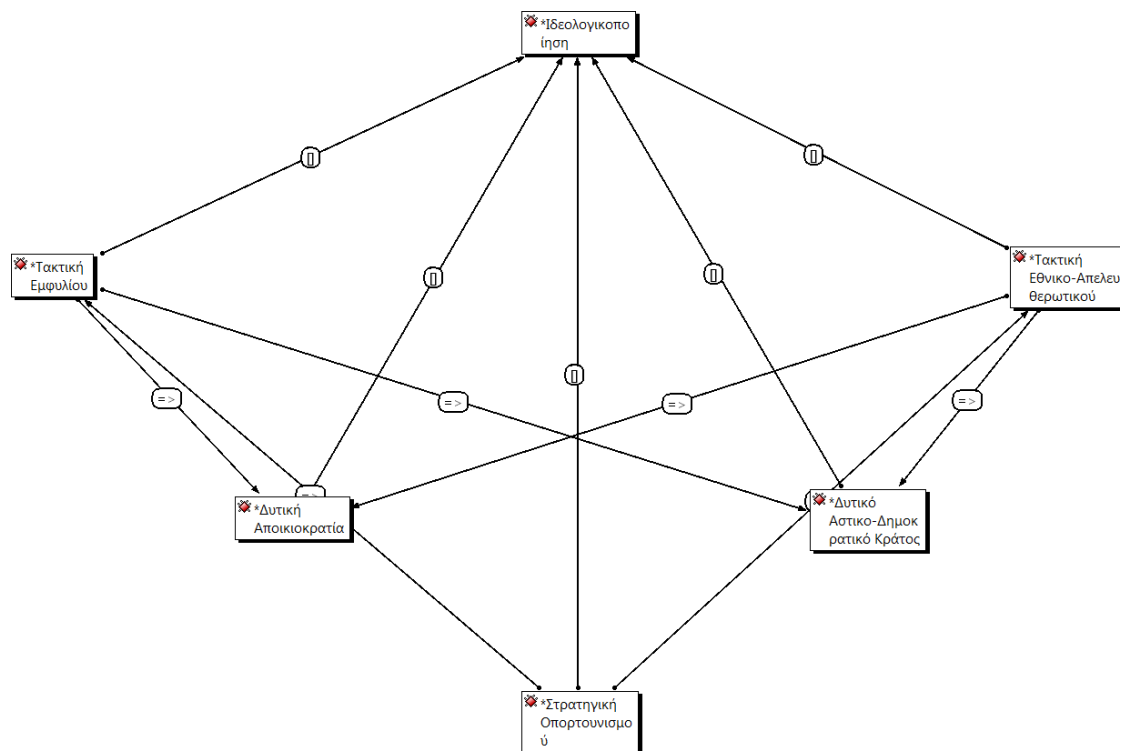
Αυτό που φαίνεται να έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον από την ανάλυση του συνόλου των προκηρύξεων της οργάνωσης είναι η ανάδειξη της έννοιας της Αντιπροσωπευτικής Επανάστασης. Μέσα από κοινά και διαφορετικά στοιχεία Αυτοπροσδιορισμού και Πολιτικού Προγράμματος της οργάνωσης σε κάθε περίοδο ανάπτυξης του λόγου της συγκροτείται η διάθεσή της να τονίζει ότι η Συμπάθεια των Λαϊκών Στρωμάτων και η Επιδοκιμασία της δράσης της από το λαό της προσφέρουν τέτοια κάλυψη που να θεωρείται Επαναστατική Πολιτική Δύναμη. Αυτοαναγνωριζόμενη άλλοτε ως Τμήμα του Λαού, άλλοτε ως ο ίδιος ο λαός, άλλοτε ως 4^η Πολιτική Δύναμη, Ένοπλη Αντιπολίτευση ακόμη και ως 4^η εξουσία στη θέση των παραδοσιακών ΜΜΕ, είναι εκείνη που αποφασίζει για την ύπαρξη Ευνοϊκών Πολιτικών Συνθηκών δράσης, για την αναστολή ή συνέχιση της δράσης της και την Ανάδειξη του Χάσματος μεταξύ του λαού και της πολιτικής ηγεσίας θεωρώντας Καθήκον την παρουσία της ως Πολιτοφυλακή, δηλαδή ένα είδος εμπροσθοφυλακής του λαϊκού κινήματος.

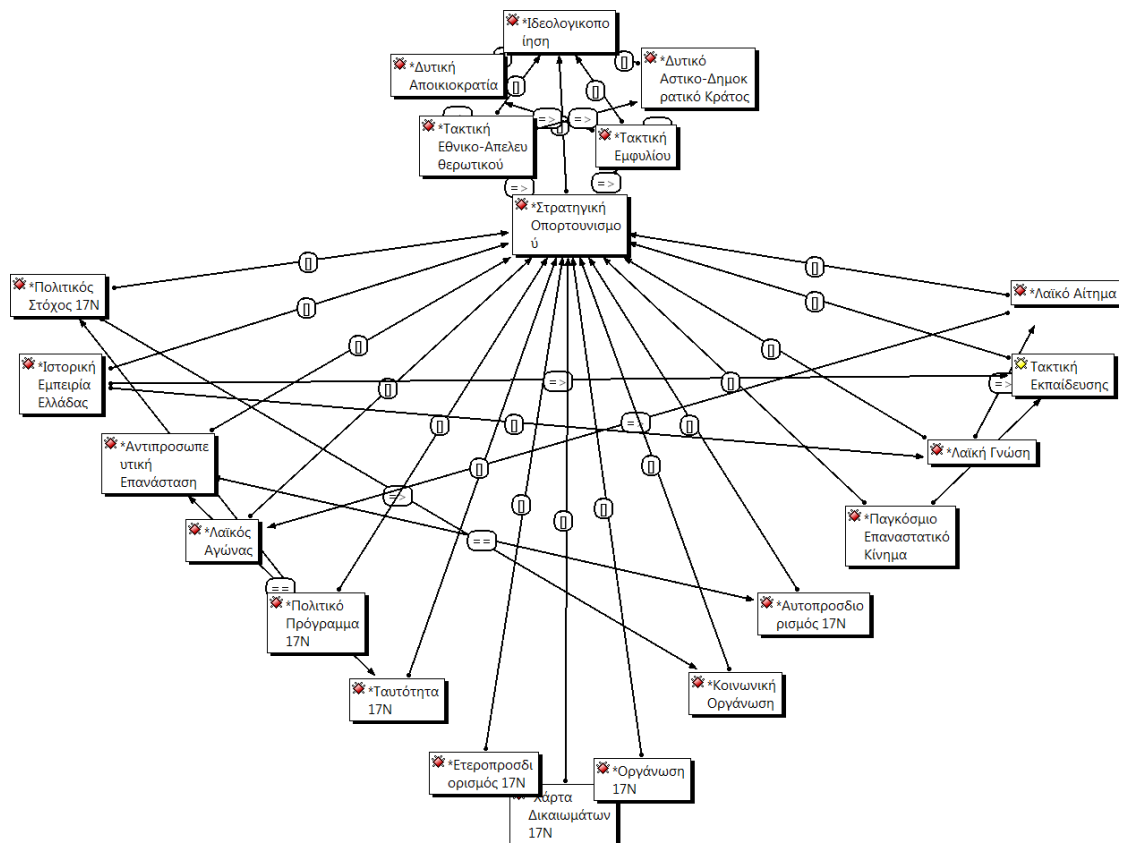

Τα διαφορετικά στάδια εξέλιξης του λόγου της οργάνωσης μέσα στο χρόνο και η τεκμηρίωση της δράσης της κάθε φορά, σε κοινά ή/και διαφοροποιητικά στοιχεία ιδεολογικο-πολιτικών στάσεων και αντιλήψεων, στην συμπεριφορά φορέων και οργανώσεων στην Ελληνική Δημοκρατία και στο Δυτικό κόσμο, σε γεγονότα που λαμβάνουν χώρα σε σύγχρονο χρόνο με τη δράση της ή/και σε γεγονότα της Ελληνικής και Παγκόσμιας ιστορίας, διαμορφώνουν ένα σύνολο εννοιών που επιτρέπουν την ανάδυση των διαδικασιών ιδεολογικοποίησης που χρησιμοποιεί η οργάνωση για να μπορέσει να συνεχίσει να είναι παρούσα μέσα στο χρόνο μέσα από ένοπλες ενέργειες και έντυπη προπαγάνδα. Έτσι η διαδικασία ιδεολογικοποίησης της οργάνωσης περιγράφεται από πέντε (5) εννοιολογικά σχήματα. Η διαδικασία ιδεολογικοποίησης της «17 Νοέμβρη» όπως προκύπτει μέσα από την δράση της από το 1975 έως και το 2001 φαίνεται να υιοθετεί μια Στρατηγική του Οπορτουνισμού που της επιτρέπει την αξιοποίηση της Τακτικής του Εμφυλίου και του Εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα προκειμένου να επιτίθεται στο Δυτικό Αστικο-Δημοκρατικό Κράτος και στην Δυτική Αποικιοκρατία. Αυτή η Στρατηγική του Οπορτουνισμού περιλαμβάνει τη χρήση και αξιοποίηση κατά το δοκούν στοιχείων από το περιβάλλον της, πολιτικό, πολιτισμικό, κοινωνικό, οικονομικό, ιστορικό, τοπικό και παγκόσμιο, προκειμένου να διαμορφώνει κάθε φορά ένα προσαρμοσμένο, στις ανάγκες της πραγματικότητας, Πολιτικό Πρόγραμμα, με ένα αναπροσαρμοζόμενο, όποτε χρήζει, Πολιτικό Στόχο.

Μέσα από Αυτοπροσδιορισμούς και Ετεροπροσδιορισμούς ενσωματώνει και απορρίπτει στοιχεία του περιβάλλοντος, θεωρίες και έννοιες όπως ο Μαρξισμός, ο Λενινισμός, ο Εθνισμός, ο Εθνικισμός, η Αυτονομία, η Ανεξαρτησία, η Δημοκρατία, η Δικτατορία, ο Ναζισμός, που της επιτρέπουν να αναδεικνύει τη δυνατότητα να είναι ο φορέας μιας Αντιπροσωπευτικής Επανάστασης. Σε αρκετές περιπτώσεις

τεκμηρίωσης του λόγου της, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά σε οργανωτικά ζητήματα οι πρακτικές που δηλώνει ότι ακολουθεί φαίνεται να συγκρούονται εννοιολογικά με τους Αυτοπροσδιορισμούς που επιλέγει κάθε φορά να αποδώσει στον εαυτό της. Έτσι δεν εξηγείται επαρκώς από το λόγο της, που αναπτύσσεται στο σύνολο των κειμένων, πως η οργάνωση που επιμένει να αυτοπροσδιορίζεται ως Απλοί Λαϊκοί Αγωνιστές προβάλλει ένα τόσο πολύπλοκο οργανωτικό σχήμα όπως αυτό που έχει προηγουμένως περιγραφεί. Η έννοια της Στρατηγικής του Οπορτουισμού όμως επιτρέπει την παρουσίαση αυτής της αντίφασης καθώς υποστηρίζει επί της ουσίας ότι ο σκοπός-στόχος που είναι η Δυτική Αποικιοκρατία και το Δυτικό Αστικο-Δημοκρατικό Κράτος «αγιάζει» και τείνει να ταυτιστεί με τα ίδια τα μέσα της Στρατηγικής της, δηλαδή την Τακτική του Εμφυλίου και του Εθνικοαπελευθερωτικού, προκειμένου να συνεχίσει την εγκληματική της επιβίωση.

Ε. Συμπεράσματα Έρευνας

Το σύνολο της ανάλυσης των προκηρύξεων επιτρέπει την εξαγωγή σειράς συμπερασμάτων σχετικά με την τεκμηρίωση του είδους και του χαρακτήρα του λόγου της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» καθώς και για τον τρόπο αιτιολόγησης και δικαιολόγησης της δράσης της στην μεταπολιτευτική δημοκρατία. Τα κείμενά της αναδεικνύουν την συνεχή αναπαραγωγή και ανάπτυξη ενός, καθ' όλα, ομορτοουνιστικού λόγου που αποπειράται να «τεκμηριώνει», αιτιολογεί και δικαιολογεί, με αυθαίρετες θεωρητικοποιήσεις και εννοιολογήσεις, και κατά περίπτωση, τις επιλογές, αποφάσεις, πρακτικές και δράσεις της οργάνωσης. Αυτός ο άκρατος ομορτοουνιστικός λόγος περιγράφεται στη διαμόρφωση μιας συστηματικής διαδικασίας ιδεολογικοποίησης όπου ο ομορτοουνισμός αποτελεί τη μέθοδο και ο εμφύλιος και εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας τις τεχνικές, έτσι ώστε να ταυτίζεται το αποτέλεσμα με την διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα, με χρήση και αξιοποίηση πολλών και διαφορετικών θεωριών, υβριδικών πολιτικο-ιδεολογικών μοντέλων, ιστορικών γεγονότων, αναλύσεων, πρακτικών και τακτικών που διέπουν τη συνεχή συγκρουσιακή εξέλιξη των σχέσεων εξουσίας στη βάση του προσωπικού και συλλογικού συμφέροντος. Η τεκμηρίωση των πράξεων της οργάνωσης πριν και μετά από διάφορες ενέργειες, που επιχειρούν, προσβλέπει στην κοινωνική αποδοχή και συναίνεση της ελληνικής κοινωνίας σε ένα φαινόμενο που καπηλεύεται τους ίδιους τους λαϊκούς αγώνες και επιβιώνει με ευφυΐα ως ζωντανός αυτοποιητικός οργανισμός ενσωματώνοντας, απορρίπτοντας και μετασχηματίζοντας πληροφορίες του περιβάλλοντός του με απώτερο στόχο την συνεχή παραμονή του στο πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό προσκήνιο εκμεταλλευόμενο τα «κενά» εξουσίας που κατά καιρούς προκύπτουν, διαιωνίζοντας το διχασμό και την απομόνωση.

Ο απώτερος στόχος της οργάνωσης δεν φαίνεται να είναι ούτε η επανάσταση, ούτε ο σοσιαλισμός, ούτε η άμεση δημοκρατία και η εθνική ανεξαρτησία. Οι έννοιες αυτές υιοθετούνται και απορρίπτονται ανάλογα με τα εκάστοτε εξελισσόμενα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος, στο οποίο επιβιώνουν, ως απαραίτητη μεθοδολογία προσέγγισης του λαϊκού αισθήματος μέσα από έννοιες, θεωρίες, στάσεις και αντιλήψεις λιγότερο ή περισσότερο οικείες έτσι ώστε η έντυπη προπαγάνδα τους να έχει τη δυνατότητα να αφορά όσο το δυνατόν μεγαλύτερο εύρος της λαϊκής βάσης. Αυτό που επιδιώκουν είναι η ανοχή που τους επιτρέπει να εγχειρηματοποιούν έναν ιδιότυπο αυταρχισμό, που εκδηλώνεται με τις πράξεις τους και νομιμοποιείται με το λόγο τους, είτε αυτούσιο είτε μέσα από τροποποιήσεις ή ευθείες αναφορές σε έργα τρίτων (θεωρητικές έννοιες, μελέτες, έρευνες, δημοσκοπήσεις).

Αυτή η ανοχή που επιζητούν τους δίνει το αυτόκλητο δικαίωμα να αυτό-ανάγονται σε αντιπρόσωπο της επανάστασης από τον ίδιο το λαό, χωρίς να τον ρωτήσουν, διότι, αν και προτείνουν διαδικασίες άμεσης δημοκρατίας στη λήψη αποφάσεων, φαίνεται να αναγνωρίζουν ότι ορισμένοι είναι περισσότερο ικανοί και «επαγγελματίες» στην υπόθεση της επανάστασης.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το παραπάνω μοντέλο της Κοινωνικής Οργάνωσης που προκύπτει από την ανάλυση 77 προκηρύξεων προβάλλει ένα ασαφές όραμα, ένα μιλιταριστικού τύπου κοινωνικό περιβάλλον με έμφαση περισσότερο στην ασφάλεια, εσωτερική και εξωτερική, και λιγότερο στην αυτονομία της οικονομίας (κρατικοποίηση βιομηχανίας, έλεγχος παραγωγής από το λαό) όπως αναφέρει, χωρίς περαιτέρω πληροφορίες και ανάλυση σχετικά με το προτεινόμενο είδος των κοινωνικών σχέσεων σε οριζόντιο και κάθετο επίπεδο, την οικονομική στρατηγική της χώρας, τις θέσεις τους κράτους και της δημόσιας διοίκησης με τους κοινωνικούς

εταίρους, τις διεθνείς σχέσεις, την επιστήμη, την εκπαίδευση, τις τέχνες και τα γράμματα, την υλοποίηση των αποφάσεων εκτός από τη διαδικασία λήψης τους.

Γι' αυτό το μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης, αυτο-στρατεύεται, στρατολογεί και προσκαλεί τους πολίτες να υποστηρίξουν τις τακτικές της, την τακτική του εμφυλίου και του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα με αναφορές σε πολιτικά προγράμματα που βασίζονται σε παλαιά και νέα συντάγματα, α-ιστορικά κατά κύριο λόγο, σε μια δικής της έμπνευσης χάρτα δικαιωμάτων που το δικαίωμα της ζωής σχετίζεται με το δικαίωμα της ένοπλης δράσης, ότι δηλαδή για να ζήσουν θα πρέπει να δολοφονήσουν. Έτσι τα μέσα δράσης της, εμφύλιος και εθνικο-απελευθερωτικός ταυτίζονται αναγκαστικά με τους ίδιους τους στόχους της, τη δημοκρατία και την αποικιοκρατία, δύο έννοιες τις οποίες μάχονται και οι οποίες είναι παράλληλα πηγή της έμπνευσής τους και της ύπαρξής τους. Ο εμφύλιος και ο εθνικο-απελευθερωτικός αγώνας ως τακτικές τους επιτρέπουν να διαιωνίζουν τον εθνικό διχασμό και την διεθνή απομόνωση από το δυτικό πολιτισμό.

Στο προσκλητήριο θανάτου της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» δεν έχουν θέση όσοι δεν αποδέχονται την χρήση των όπλων. Η μαρξιστική τους ρητορική αφορά στην επαναχρησιμοποίηση λέξεων, προτάσεων και εννοιών όπως η κριτική των όπλων, σε δηλώσεις, όπως ότι ο κλασικός μαρξισμός είναι αναχρονιστικός, αναφέροντας ως εναλλακτική τον επαναστατικό μαρξισμό αλλά αποφεύγοντας εντέχνως να ορίσουν το περιεχόμενό του. Αποφεύγουν την ετικέτα του εθνικιστή μέσα από λογοπαίγνια που παραπέμπουν στον εθνισμό χωρίς ομοίως να ορίζουν το περιεχόμενό τους.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της στρατηγικής του ομορτισμού που υιοθετεί η οργάνωση αποτελεί η περιγραφή της έννοιας του Τρομοκράτη όπου σύμφωνα με την οργάνωση αν η 17N είναι Τρομοκράτης τότε η δράση της είναι η

ίδια με εκείνη του Κομμουνιστή, του Αντιστασιακού και σε ένα βαθμό και με του Εβραίου, ως ιδιότητες διωκόμενες από τη Δικτατορία και το Ναζισμό⁴⁸⁸. Έτσι αν η Δικτατορία και ο Ναζισμός καταδίωκαν ως Τρομοκράτες τους κομμουνιστές, τους αντιστασιακούς και τους Εβραίους τότε η Δημοκρατία και η Αποικιοκρατία, που χρησιμοποιεί για να επιβληθεί ναζιστικές, όπως τις ονομάζει πρακτικές, θεωρεί τη «17 Νοέμβρη» Τρομοκράτη. Η γνωστική διαδικασία που ακολουθείται οδηγεί στο αποτέλεσμα ότι αφού η κατηγορία του Τρομοκράτη υπήρχε σε ολοκληρωτικά συστήματα και καθεστώτα για να νομιμοποιεί τον αντίπαλο-εχθρό τότε η ίδια κατηγορία που συνεχίζει να υπάρχει στην αστική δημοκρατία νομιμοποιεί εκ νέου τον αντίπαλο που στην προκειμένη περίπτωση είναι η οργάνωση «17 Νοέμβρη». Επομένως όσο η Δημοκρατία τους ονοματοδοτεί Τρομοκράτες εκείνοι θα διατηρούν

⁴⁸⁸ Όπως αναφέρει η οργάνωση στην 77^η Προκήρυξη «Όλα τα επιχειρήματα που χρησιμοποιήθηκαν υπέρ του τρομονόμου είναι πιστή αντιγραφή της κριτικής των ναζί κατά της αρχής της νομιμότητας. Με μόνη διαφορά ότι τη θέση του κομμουνιστή (που σαν επαναστάτης τότε θεωρούνταν τρομοκράτης) ή του Εβραίου παίρνει σήμερα ο τρομοκράτης. Ότι το οργανωμένο έγκλημα και ο κομμουνισμός δεν είναι δυνατόν να καταπολεμηθούν με σεβασμό του νόμου και των δικαιωμάτων. Ότι αυτά πρέπει να περιοριστούν, να μην ισχύουν για τους κατηγορούμενους. Ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν αποδείξεις στα δικαστήρια εναντίον τους κι ότι θα πρέπει να καταδικάζονται με απλές ενδείξεις ή υποψίες. Ότι όποιος δεν είναι κομμουνιστής (τρομοκράτης) ή Εβραίος δεν έχει να φοβηθεί τίποτε.[...] Χωρίς να χρειάζεται εδώ να επεκταθούμε στο ζήτημα του περιορισμού μέχρι εκμηδένισης πολλών ατομικών ελευθεριών και δημοκρατικών δικαιωμάτων, ούτε στον μαζικό ηλεκτρονικό έλεγχο και φακέλωμα των δυτικών χωρών κι όχι μόνο του Εσελον, μέσω του οποίου το παλιό πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων έχει αντικατασταθεί σήμερα από το μοντέρνο πολλαπλό για κάθε μορφής συμπεριφορά του πολίτη, θα περιοριστούμε στο ζήτημα των βασανιστηρίων που είναι αποκαλυπτικό. Ενώ ο μαθητής των Εγκυκλοπαιδιστών Μπεκαρία ζητούσε πριν από σχεδόν 2,5 αιώνες την κατάργηση των βασανιστηρίων, σήμερα αυτά χρησιμοποιούνται συστηματικά σε όλες τις δυτικές «Δημοκρατίες». Στις 28 Ιουλίου 1999 και έξι ολόκληρα χρόνια μετά την κατάθεση του ένδικου μέσου, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Στρασβούργου, καταδίκασε ομόφωνα τη Γαλλία για χρήση βασανιστηρίων ενάντια σε ποινικό κρατούμενο. Σύμφωνα με την έκθεση της Επιτροπής του ΟΗΕ ενάντια στα βασανιστήρια του Μάη του 2000, οι ΗΠΑ χρησιμοποιούν συστηματικά βασανιστήρια ενάντια στους κρατούμενους χρησιμοποιώντας ειδικά όργανα (stun belts και άλλα) για να διοχετεύουν ηλεκτρικό ρεύμα στο σώμα τους. Κάλεσε δε τις ΗΠΑ να καταργήσουν αυτά τα όργανα. Βασανιστήρια γίνονται, όπως έχει επανειλημμένα καταγγελλεί, -και σε όλες τις άλλες δυτικές χώρες, όχι μόνο σε βάρος των ποινικών, αλλά και πολιτικών κρατουμένων και μεταναστών στην Βρετανία, στη Γερμανία, στην Ιταλία, Ισπανία και βέβαια στην Ελλάδα κλπ. Η δικαιολογία τους ότι αυτά γίνονται μόνο σε εγκληματίες ή τρομοκράτες είναι η ίδια με αυτές των φασιστικών καθεστώτων που δεν άγγιζαν την λεγόμενη σιωπηλή πλειοψηφία. Ακόμη και η Χούντα βασάνιζε μόνο τους αντιστασιακούς ή τους κομμουνιστές που όντας τότε επαναστάτες, ήταν οι σημερινοί τρομοκράτες.

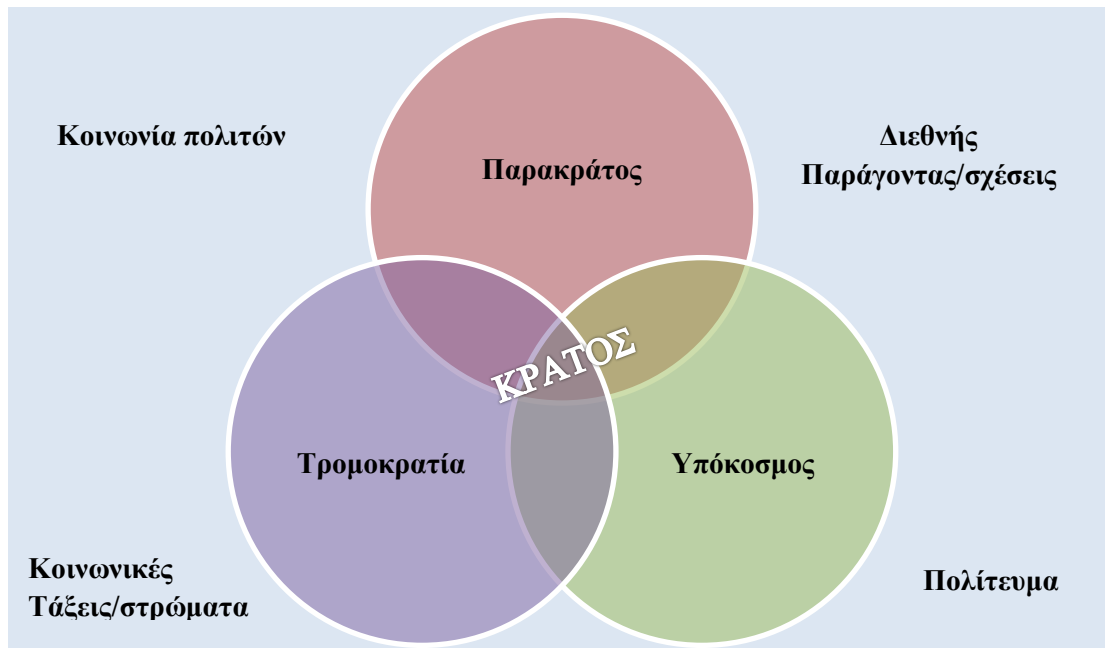
το δικαίωμα να χρησιμοποιούν αυτοπροσδιορισμούς που συνειρμικά παραπέμπουν στους αντιπάλους και εχθρούς των ολοκληρωτικών καθεστώτων και συστημάτων.

Αυτό όμως που περιγράφουν ως πολιτική παράνομου επαναστατικού ρεύματος, στις προκηρύξεις τους, δεν είναι τίποτα λιγότερο από την προσπάθεια υποστήριξης και ανάδυσης ενός ολοκληρωτικού κινήματος που προοδευτικά θα καταλήξει σε ένα ολοκληρωτικό καθεστώς, όπως φαίνεται και από το προτεινόμενο μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης.

Όλες οι παραπάνω αδυναμίες της οργάνωσης και ο τρόπος ιδεολογικοποίησης του λόγου της, που της επιτρέπει να συνεχίζει να υπάρχει χωρίς να προβάλλει ένα σαφές και τεκμηριωμένο πολιτικό πρόγραμμα που θα οδηγεί σε ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο με το λαό ή στην εξουσία του λαού, οδηγούν στην θεωρητική υπόθεση ότι η ίδια η τρομοκρατία αυτό που επιζητά είναι η ίδια της η ύπαρξη. Μια ταυτολογία μέσων και στόχων που της εξασφαλίζει την παρουσία της στο χώρο και συγκεκριμένα στην δημοκρατία, εκμεταλλευόμενη τις συγκρουσιακές σχέσεις για την κατάκτηση της εξουσίας και τα «κενά» που διαμορφώνονται ως αποστάσεις και αποκλίσεις μεταξύ των πολιτικών και ιδεολογικών αντιπάλων, διεμβολίζοντας συνεχώς τις δυνητικές πιθανές συνεργασίες σε πολιτικό επίπεδο. Έτσι οι «απλοί λαϊκοί αγωνιστές» που δολοφονούν στην δημοκρατία δεν απέχουν από τους εγκληματίες του κοινού ποινικού δικαίου. Διότι η τεκμηρίωση των κινήτρων μιας εγκληματικής πράξης δεν δηλώνει απαραίτητα τα πραγματικά κίνητρα αυτής. Έτσι η σκανδαλολογία, οι αναφορές στη διαφθορά, στην κοινωνική αδικία και στην ιμπεριαλιστική εξάρτηση, μέσα από αναπαραγωγές των μέσων μαζικής ενημέρωσης, αποτελούν επενδυτικούς μηχανισμούς προστασίας και αυτό-προστασίας εγκληματικών πράξεων και φασιστικών συμπεριφορών, ταυτίζοντας το θύμα με το θύτη και το αίτιο με το αιτιατό. Η εισαγωγή της έννοιας της κάθαρσης, από την

πρώτη στιγμή της δράσης της οργάνωσης, στη βάση μιας ηθικοπλαστικού τύπου ρητορικής, «εκπαιδεύει» τον πολίτη σε έναν τρόπο σκέψης που, ακόμη και όταν επιλεκτικά αναφέρεται στη συνέχεια σε μεταγενέστερα κείμενα της οργάνωσης, βασίζεται στην υπενθύμιση του ηθικού διπόλου «κάθαρση» - «βρώμικο» αλλά και σε όλες τις πιθανές εκφάνσεις του.

Μια ενδιαφέρουσα προβληματική για περαιτέρω διερεύνηση είναι η σχέση μεταξύ του κράτους και των λειτουργικών μηχανισμών του παρακράτους, του υποκόσμου και της τρομοκρατίας μέσα στο περιβάλλον που διαμορφώνουν η κοινωνία και οι θεσμοί της, η κοινωνία των πολιτών με τους φορείς της, το εκάστοτε πολίτευμα και οι διεθνείς συσχετισμοί και σχέσεις. Ειδικότερα έχει ενδιαφέρον να διερευνηθεί ως υπόθεση εργασίας η οντολογική σχέση μεταξύ του κράτους και των 3 πυλώνων (παρακράτος, τρομοκρατία, υπόκοσμος) σταθεροποίησης και αποσταθεροποίησης του εκάστοτε status quo εξουσίας, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του πλαισίου μέσα στο οποίο αναπτύσσεται, εξελίσσεται και μετασχηματίζεται αυτή η σχέση.

Το παραπάνω σχήμα μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για μελλοντικές έρευνες που θα επιτρέψουν την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου της τρομοκρατίας στο σύνολό της και των πολιτικών αντιμετώπισής της.

Καθώς η παρούσα έρευνα εξετάζει το φαινόμενο της τρομοκρατίας ως προς την παραγωγή του λόγου μιας συγκεκριμένης τρομοκρατικής οργάνωσης στην Ελλάδα, εν καιρώ δημοκρατίας, κρίνεται επίσης σκόπιμη η διερεύνηση του φαινομένου της τρομοκρατίας, ειδικά στην Ελλάδα, μέσα από αντίστοιχη ανάλυση του παραγόμενου τρομοκρατικού λόγου άλλων οργανώσεων. Αυτή η προσέγγιση θα επιτρέψει αφενός την διασταύρωση στοιχείων και πληροφοριών ως προς τη γνωσιακή ατζέντα και αφετέρου ως προς τις διαδικασίες ιδεολογικοποίησης που χρησιμοποιούν οι διαφορετικές τρομοκρατικές οργανώσεις, επιτρέποντας την ανάδειξη κοινών ή/και διαφοροποιητικών πυλώνων οργάνωσης του φαινομένου και την διαμόρφωση κοινής, τουλάχιστον σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αντιτρομοκρατικής στρατηγικής. Στα όρια και στα περιθώρια της παρούσας έρευνας θα πρέπει να αναφερθεί επίσης η συστηματική διερεύνηση του ρόλου των μέσων μαζικής ενημέρωσης στην καταγραφή, παρουσίαση και ερμηνεία των φαινομένων τρομοκρατίας, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο

εξωτερικό. Ένα από τα ενδιαφέροντα θέματα που καταγράφεται εν μέρει, αλλά δεν αναλύεται διεξοδικά διότι υπερβαίνει τις δυνατότητες της παρούσας έρευνας, είναι η εικόνα που διαμορφώνουν και προβάλλουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι κρατικοί φορείς για τις τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως η «17 Νοέμβρη». Επομένως μια εις βάθος ανάλυση και σύγκριση του τρόπου που προβάλλεται η τρομοκρατία ως γεγονός στα διαφορετικά μέσα μαζικής ενημέρωσης (ραδιόφωνο, τύπος, τηλεόραση, διαδίκτυο) και διαχειρίζεται από τους επιφορτισμένους για την αντιμετώπισή της, κρατικούς φορείς, μπορεί να προσφέρει ιδιαίτερα στην διαμόρφωση ενιαίας επικοινωνιακής πολιτικής και στρατηγικής αλλά και ειδικών προγραμμάτων εκπαίδευσης για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Η παρούσα έρευνα, επιδιώκει να συμβάλει στη συζήτηση για μια οργανωσιακή κοινωνιο-ψυχολογική προσέγγιση της πολιτικής ιδεολογίας. Πιο συγκεκριμένα φιλοδοξεί να συνεισφέρει στην κατανόηση της διαδικασίας της ιδεολογικοποίησης και στους μηχανισμούς της και στην ανάδειξη μιας θεωρίας της ιδεολογικοποίησης των σχέσεων εξουσίας εν γένει, δηλαδή τον ομορτισμό ως στρατηγική με μέσα-τακτικές το διχασμό και την απομόνωση για την διεκδίκηση της εξουσίας στο πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό και ιστορικό process.

ΣΤ. 77 Προκηρύξεις + 1: Η προκήρυξη που δεν συντάχθηκε ποτέ

Από το σύνολο των 77 προκηρύξεων που αναλύθηκαν επιχειρείται η διαμόρφωση μιας νέας προκήρυξης, της προκήρυξης των προκηρύξεων έτσι όπως μπορεί να συνταχθεί εκ νέου μέσα από το σύνολο των εμπειρικών, περιγραφικών και εννοιολογικών κωδίκων καλύπτοντας τη διαχρονική και συγχρονική ρητορική της οργάνωσης και τη συνεχή ιδεολογικοποίηση, που χαρακτηρίζεται από τον οπορτουνισμό της και τον τακτικισμό της στη βάση του εμφύλιου και εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα.

ΕΚΤΑΚΤΗ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Αθήνα, XXXX

Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη

Στο όνομα του Ελληνικού Λαού,

Αποφασίζουμε τη συνέχιση της ένοπλης και έντυπης προπαγάνδας μας γιατί θεωρούμε ότι οι τελευταίες κοινωνικό-οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις απαιτούν την άμεση ενεργοποίησή μας για τη διαφύλαξη του έθνους, της πατρίδας και της ιερής μας ιστορίας. Δεν αποδεχόμαστε καμία μορφή αστικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Θεωρούμε ότι μια συνταγματική εκτροπή δια των όπλων είναι προτιμότερη από μια δημοκρατία που αφήνει ανεξέλεγκτη τη διαφθορά στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της πατρίδας ανίκανη να την ελέγξει και να επιβάλει κάθαρση και απονομή δικαιοσύνης ακόμη και δια της θανατικής ποινής.

Ελληνικό Λαέ, η 17 Νοέμβρη ως αυτόνομη και αυτόκλητη επαναστατική πολιτική δύναμη προερχόμενη από εσένα τον ίδιο, έχει τη γνώση, την εμπειρία και τη διάθεση να καθάρσει τον τόπο μια για πάντα από τους ντόπιους προδότες και ξένους εκμεταλλευτές. Έτσι αποφασίσαμε να σταματήσουμε με κάθε τρόπο, ακόμη και αν

υπάρξουν νεκροί και τραυματίες ανάμεσά σας, οποιαδήποτε προσπάθεια εξέλιξης της ελληνικής κοινωνίας και οικονομικής ανασυγκρότησης του κράτους στα πλαίσια της καταρρέουσας πολύ-πολιτισμικής ανεπτυγμένης Δύσης. Πιστεύουμε ότι η Ελλάδα πρέπει να αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση, να επιδιώξει την γεωγραφική της απομόνωση από τη Δύση και να επιστρέψει σε μορφές διαβίωσης του παρελθόντος για να επιβιώσει. Πιστεύουμε ότι η Ελλάδα πρέπει να διεκδικήσει στρατιωτικά τα φυσικά της σύνορα σε Βορρά και Ανατολή, την Κύπρο, τον Πόντο, την Ανατολική Θράκη, την Κωνσταντινούπολη και τη Μικρά Ασία και να τις εντάξει, μαζί με άλλες φιλικά προσκείμενες περιοχές, ως αυτόνομες ζώνες σε μια νέα ανατέλλουσα Αυτοκρατορία. Στη νέα αυτή Ανατολική Αυτοκρατορία η Ελλάδα θα αποτελείται από αυτόνομες αυτοδιοικούμενες περιοχές με βασικούς οικονομικούς τομείς ανάπτυξης την αγροτική και την βιομηχανική παραγωγή. Την ασφάλεια και τον έλεγχο των αυτόνομων αυτοδιοικούμενων περιοχών θα αναλάβουν πολιτοφυλακές (εργάτες, αγρότες) και όλες οι εξουσίες νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική θα εκτελούνται από κάθε αυτόνομη αυτοδιοικούμενη μονάδα. Οι επεκτατικές πολιτικές γειτονικών ή άλλων χωρών θα αντιμετωπίζονται με άμεση στρατιωτική εμπλοκή ανάλογα με την περίπτωση. Με αυτό το σχέδιο κοινωνικής και εθνικής οργάνωσης, το οποίο έχουμε ήδη υποστηρίξει σε παλαιότερες προκηρύξεις μας, το όραμά μας για τον ένοπλο λαό γίνεται πραγματικότητα, ο κάθε πολίτης ξέρει το ρόλο του στη νέα κοινωνία, ενώ η ύπαρξη αστικών κομμάτων, φορέων, οργανώσεων καθώς και μέσω μαζικής πληροφόρησης είναι περιττή.

Επειδή γνωρίζουμε καλά ότι το ουμανιστικό όραμά μας θα βρει εμπόδια από πολλούς αντιπάλους μας, μέσα και έξω από την πατρίδα, με την παρούσα Έκτακτη Ανακοίνωση δίνουμε ξεκάθαρα το σινιάλο για ανοιχτό εμφύλιο πόλεμο και εθνικό-απελευθερωτικό αγώνα ενάντια σε κάθε ντόπιο και ξένο διαφωνούντα. Όποιος δεν

είναι μαζί μας είναι εναντίον μας ανεξαρτήτως εθνικότητας, φύλου, ηλικίας, κοινωνικής τάξης και πολιτικής τοποθέτησης.

Ελληνικέ Λαέ, νυν υπέρ πάντων ο Αγών, ή τώρα ή ποτέ.

Προειδοποιούμε όλους όσους μας αμφισβήτησαν και διαφώνησαν ελεύθερα και ανοιχτά με τη δράση μας ότι ο ήχος του όπλου που θα ακουστεί θα είναι η απάντησή μας στην κριτική που έγινε το όπλο στα χέρια τους. Γιατί η κριτική των όπλων έχει τον τελευταίο λόγο και τα δικά μας χέρια είναι πάντα οπλισμένα, ακριβή και γρήγορα.

Ελληνικέ λαέ, ως επαγγελματίες επαναστάτες γνωρίζουμε τέλος πολύ καλά ότι για την πραγματοποίηση του οράματός μας, ενός οράματος που είμαστε απόλυτα σίγουροι ότι μοιράζεσαι και εσύ μαζί μας, χρειάζεται να εκμεταλλευτούμε το μαζικό κίνημα, τους αγώνες σου και τις θυσίες σου, γιατί εσύ είσαι η φυσική ανθρώπινη ασπίδα προστασίας μας. Η δέσμευσή μας, ως Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη, είναι η συνέχιση της ένοπλης υπεράσπισης των δικαιωμάτων σου γιατί σου έχουμε αποδείξει, μέσα από τη μακρόχρονη δράση μας, ότι εμείς τα γνωρίζουμε καλύτερα από εσένα.

Για ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο, για την αυγή της δικής μας Αυτοκρατορίας.

Ο ΕΝΟΠΛΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

ΖΗΤΩ Η ΝΙΚΗ

Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη

I. Παραρτήματα

I. Αρίθμηση Προκηρύξεων – Κώδικες Ανάλυσης

Αρίθμηση Προκηρύξεων

1. Προκήρυξη 1^η: Εκτέλεση του αρχηγού της Σια στην Ελλάδα. (Αθήνα, Δεκέμβρης 1975)
2. Προκήρυξη 2^η: Ανακοίνωση προς τον τύπο. (Αθήνα, 26 Δεκέμβρη 1975)
3. Προκήρυξη 3^η: Πως εκτελέσαμε τον Γουέλς
4. Προκήρυξη 4^η: Εκτέλεση του αρχιβασανιστή Ε. Μάλλιου (Αθήνα, Σεπτέμβρης 76)
5. Προκήρυξη 5^η: Απάντηση στα κόμματα και στις οργανώσεις (Απρίλης, 1977)
6. Προκήρυξη 6^η: Φόλα στα κοπρόσκυλα των ΜΑΤ. Τα ΜΑΤ είναι οι βασανιστές του Καραμανλή
7. Προκήρυξη 7^η: Γιατί είμαστε υπέρ της λαϊκής βίας αλλά αντίθετοι στους εμπρησμούς των σούπερ μάρκετ και των πολυκαταστημάτων Μινιόν-Κατράτζου (Μάης 81)
8. Προκήρυξη 8^η: Οι βάσεις δεν φεύγουν με εκλογές και κοινοβούλιο. Μόνο ο δυναμικός μαζικός αγώνας και η δίκαια λαϊκή επαναστατική βία θα τις διώξουν (Οκτώβρης 83)
9. Προκήρυξη 9^η: Οι βάσεις δεν φεύγουν με εκλογές και κοινοβούλιο. Μόνο ο δυναμικός μαζικός αγώνας και η δίκαια λαϊκή επαναστατική βία θα τις διώξουν (Απρίλης 84)
10. Προκήρυξη 10^η: (29 Μαΐου 1984)
11. Προκήρυξη 11^η: Να χτυπήσουμε τους φασίστες πράκτορες της CIA στο χώρο του τύπου που κοροϊδεύουν, δηλητηριάζουν και εξαπατούν καθημερινά τον ελληνικό λαό
12. Προκήρυξη 12^η: Ανακοίνωση (Αθήνα, 21-9-85)
13. Προκήρυξη 13^η: Να απαντήσουμε δυναμικά στις δολοφονικές επιθέσεις των μπάτσων, να αγωνιστούμε δυναμικά στην οικονομική πολιτική του ΣΕΒ, της ΕΟΚ, του ΔΝΤ, να αντισταθούμε δυναμικά στη διαδικασία εκφασισμού που προωθεί το ΠΑΣΟΚ (Αθήνα, 26-11-85)
14. Προκήρυξη 14^η: Ανακοίνωση (4-12-85)
15. Προκήρυξη 15^η: Να χτυπήσουμε τους μεγαλοκαρχαρίες απατεώνες καπιταλιστές, υπεύθυνους της κρίσης. Ν' αποκαλύψουμε το ρόλο των συνυπεύθυνων και συνένοχων ανώτερων κρατικών υπαλλήλων και πολιτικών, χουντικών, νεοδημοκρατών, σοσιαλιστών. Ν' αγωνιστούμε με όλα τα μέσα, μαζικά και δυναμικά για να βγούμε απ' την κρίση και για ν' ανακόψουμε την πορεία προς τη χρεωκοπία και το μαρασμό.
16. Προκήρυξη 16^η: Απάντηση σε συκοφαντίες (24-4-86)
17. Προκήρυξη 17^η: Το φορολογικό σύστημα είναι μηχανισμός απάτης-ληστείας του λαϊκού εισοδήματος

18. Προκήρυξη 18^η: (Αθήνα, 14-10-86)
19. Προκήρυξη 19^η: Οι μεγαλογιατροί μαζί με το κράτος-απατεώνα είναι υπεύθυνοι για τις υποβαθμισμένες υγειονομικές υπηρεσίες και τη στυγνή εκμετάλλευση του έλληνα ασφαλισμένου και αρρώστου (1-2-87)
20. Προκήρυξη 20^η: Ο πρώτος τρομοκράτης των λαών είναι ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός. Αμερικάνοι φονιάδες των λαών (11-4-87)
21. Προκήρυξη 21^η: Να κλείσουν αμέσως οι αμερικάνικες βάσεις. Αμερικάνοι φονιάδες των λαών (Αθήνα, 5-8-87)
22. Προκήρυξη 22^η: (Αθήνα, 11-10-87)
23. Προκήρυξη 23^η: (Αθήνα, 14-10-87)
24. Προκήρυξη 24^η: Να κλείσουν αμέσως οι αμερικάνικες βάσεις. Αμερικάνοι φονιάδες των λαών (Αθήνα, 15-1-88)
25. Προκήρυξη 25^η: Ανακοίνωση (Αθήνα, 22-1-88)
26. Προκήρυξη 26^η: Προκήρυξη: Ένας δολοφόνος της εργατικής τάξης λιγότερος (22-2-88)
27. Προκήρυξη 27^η: Άξιος ο μισθός σου άοπλε σύντροφε (Αθήνα, 12-3-88)
28. Προκήρυξη 28^η: Ν'αγωνιστούμε ενάντια στο τουρκικό φασιστικό καθεστώς που κατέχει με τη βία κυπριακά εδάφη επί 14 χρόνια (Αθήνα, 20-5-88)
29. Προκήρυξη 29^η: Ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός ευθύνεται για την τουρκική κατοχή της Κύπρου (Αθήνα, 14-6-88)
30. Προκήρυξη 30^η: (Αθήνα, 16-8-88)
31. Προκήρυξη 31^η: Κλεφτοκοτάδες, μεγαλοαπατεώνες και ταρτούφοι (Αθήνα, 11-11-88)
32. Προκήρυξη 32^η: (φέιγ βολάν με συνθήματα)
33. Προκήρυξη 33^η: Η δικαιοσύνη είναι συνένοχη των Κοσκωτάδων (Αθήνα, 22-12-88)
34. Προκήρυξη 34^η: (Αθήνα, 2-2-89)
35. Προκήρυξη 35^η: (Αθήνα, 22-2-89)
36. Προκήρυξη 36^η: Να χτυπήσουμε τους κλέφτες και πουλημένους πολιτικούς. Άκυρο-17N, αποχή, λευκό στις «εκλογές» (Αθήνα, 25-4-89)
37. Προκήρυξη 37^η: Απορίες, αντιφάσεις, παραπλανήσεις (Αθήνα, 17-5-89)
38. Προκήρυξη 38^η: (Αθήνα, 30-5-89)
39. Προκήρυξη 39^η: (φέιγ βολάν με συνθήματα)
40. Προκήρυξη 40^η: (φέιγ βολάν με συνθήματα)
41. Προκήρυξη 41^η: Ανακοίνωση, καταγγελία, κάλεσμα (Αθήνα, 3-7-89)
42. Προκήρυξη 42^η: Άρχισε η κάθαρση (Αθήνα, 18-9-89)
43. Προκήρυξη 43^η: (Αθήνα, 9-10-89)
44. Προκήρυξη 44^η: (Αθήνα, 31-10-89)
45. Προκήρυξη 45^η: (Αθήνα, 16-11-89)
46. Προκήρυξη 46^η: (Αθήνα, 4-2-90)
47. Προκήρυξη 47^η: Κανένας εφοπλιστής, βιομήχανος, μεγαλέμπορος, μεγαλοεισοδηματίας, ελεύθερος επαγγελματίας δεν πληρώνει φόρο. Να

- χτυπήσουμε τις περιουσίες όλων αυτών που μας ληστεύουν φοροκλέβοντας (Αθήνα, 14-5-90)
48. Προκήρυξη 48^η: Φίλοι και φίλες βιοπαλαιστές από τις Φιλιππίνες και από τις άλλες χώρες του τρίτου κόσμου
 49. Προκήρυξη 49^η: (Αθήνα, 10-6-90)
 50. Προκήρυξη 50^η: Ανακοίνωση (Αθήνα, 14-9-90)
 51. Προκήρυξη 51^η: Ανακοίνωση-Διάψευση (Αθήνα, 18-10-90)
 52. Προκήρυξη 52^η: (Αθήνα, 13-11-90)
 53. Προκήρυξη 53^η: (Αθήνα, 17-12-90)
 54. Προκήρυξη 54^η: (Αθήνα, 29-1-91)
 55. Προκήρυξη 55^η: Χτες το Βιετνάμ, σήμερα το Ιράκ, εμπρός για την επόμενη γενοκτονία (Αθήνα, 12-3-91)
 56. Προκήρυξη 56^η: Έμπορε κατάπλευσον, εξελού, πάντα πέπραται (Αθήνα, 4-6-91)
 57. Προκήρυξη 57^η: Ελλάδα, η παλιοψάθα των εθνών, Μακρυγιάννης (Αθήνα, 16-7-91)
 58. Προκήρυξη 58^η: (Αθήνα, 7-10-91)
 59. Προκήρυξη 59^η: Απάντηση στον Πάμπλο και στις κατηγορίες περί προβοκατόρων (Αθήνα, 24-10-91)
 60. Προκήρυξη 60^η: (Αθήνα, 3-11-91)
 61. Προκήρυξη 61^η: Ανακοίνωση (Αθήνα, 8-5-92)
 62. Προκήρυξη 62^η: (Αθήνα, 16-6-92)
 63. Προκήρυξη 63^η: Ανακοίνωση-Καταγγελία (Αθήνα, 18-7-92)
 64. Προκήρυξη 64^η: (Αθήνα, 20-7-92)
 65. Προκήρυξη 65^η: Η αλήθεια για τις συνθήκες θανάτου του τραγικού Αξαρλιάν (Αθήνα, 27 Ιουλίου 1992)
 66. Προκήρυξη 66^η: Μανιφέστο '92 (18-11-92)
 67. Προκήρυξη 67^η: (Αθήνα, 16-12-92)
 68. Προκήρυξη 68^η: (Αθήνα, Ιούνιος 93)
 69. Προκήρυξη 69^η: (Αθήνα, 4-7-94)
 70. Προκήρυξη 70^η: Ανακοίνωση-Καταγγελία (Αθήνα, 27-3-95)
 71. Προκήρυξη 71^η: Απάντηση κι ερωτηματικά (Αθήνα, 31-3-95)
 72. Προκήρυξη 72^η: (Αθήνα, 7-4-98)
 73. Προκήρυξη 73^η: Φροντίστε, βιαστείτε να γίνει η ένωση των Εκκλησιών. Κι αμέσως αποπλέουν τα καράβια (Αθήνα, Απρίλης '98)
 74. Προκήρυξη 74^η: Δικαιώματα, Ιερή Συμμαχία και Ευρωπαϊκή Ένωση (Αθήνα, 8-3-99)
 75. Προκήρυξη 75^η: (Αθήνα, Μάρτης 2000)
 76. Προκήρυξη 76^η: «You 've just got to trust us. We are honourable men» (Απλά πρέπει να μας έχετε εμπιστοσύνη. Είμαστε έντιμοι άνθρωποι), Richard Helms 30-12-71. Αρχηγός της CIA απευθυνόμενος σε εκπροσώπους του τύπου. (Εισαγωγή στο βιβλίο-ημερολόγιο του Φ. Εϊτζι. Στα άδυτα της CIA) (Αθήνα, 11-12-2000)
 77. Προκήρυξη 77^η: (Αθήνα, Ιούνιος 2001)

Κώδικες Ανάλυσης: 976 κώδικες (124 υπερ-κώδικες/126 οικογένειες κωδίκων)

Εννοιολογικοί Κώδικες	Περιγραφικοί Κώδικες
*Αμερικάνικος Ιμπεριαλισμός	*Αμερικάνικοι στόχοι
*Ανατολικός Ιμπεριαλισμός	*Αστυνομικοί στόχοι
*Αντιπροσωπευτική Επανάσταση	*Γερμανικοί στόχοι
*Αυτοπροσδιορισμός 17N	*Δημοσιογραφικοί στόχοι
*Αυτοπροσδιορισμός 17N WITHIN 1η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Διοικητικοί στόχοι
*Αυτοπροσδιορισμός 17N WITHIN 2η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Εκτέλεση Ενέργειας 17N WITHIN 1η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Αυτοπροσδιορισμός 17N WITHIN 3η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Εκτέλεση Ενέργειας 17N WITHIN 2η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Αυτοπροσδιορισμός 17N WITHIN 4η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Εκτέλεση Ενέργειας 17N WITHIN 3η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Αυτοπροσδιορισμός 17N WITHIN 5η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Εκτέλεση Ενέργειας 17N WITHIN 4η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Αυτοπροσδιορισμός 17N WITHIN 6η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Εκτέλεση Ενέργειας 17N WITHIN 5η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Αυτοπροσδιορισμός 17N WITHIN 7η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Εκτέλεση Ενέργειας 17N WITHIN 6η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Αυτοπροσδιορισμός 17N WITHIN 8η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Εκτέλεση Ενέργειας 17N WITHIN 7η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Δημοκρατία	*Εκτέλεση Ενέργειας 17N WITHIN 8η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Διεθνιστική Αλληλεγγύη	*Ελληνικοί στόχοι
*Δυτική Αποικιοκρατία	*Ιδιωτικοί στόχοι
*Δυτικο-Ευρωπαϊκός Ιμπεριαλισμός	*Κοινωνική Οργάνωση
*Δυτικό Αστικό-Δημοκρατικό Κράτος	*Μυστικές Υπηρεσίες
*Δυτικός Ρατσισμός	*Οργανωτική Πλατφόρμα
*Εγκλήματα κατά Λαού	*Οργάνωση 17N
*Ετεροπροσδιορισμός 17N	*Οργάνωση 17N WITHIN 1η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Ιδεολογικοποίηση	*Οργάνωση 17N WITHIN 2η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Ιστορική Εμπειρία Ελλάδας	*Οργάνωση 17N WITHIN 3η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Κοινοβουλευτική Δημοκρατία	*Οργάνωση 17N WITHIN 4η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Κοινωνικός Φασισμός	*Οργάνωση 17N WITHIN 5η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Λαϊκή Γνώση	*Οργάνωση 17N WITHIN 6η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Λαϊκό Αίτημα	*Οργάνωση 17N WITHIN 7η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Λαϊκός Αγώνας	*Οργάνωση 17N WITHIN 8η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Μεγαλοαστική Τάξη-ΛΜΑΤ	*Παρακολούθηση Στόχου
*Μηχανισμοί Αστικής Ιδεολογίας	*Πλάνο Ενέργειας
*Μιλταριστικός Αυθορμητισμός	*Προβληματική Τακτική Ένοπλου
*Μιλταριστικός Έλεγχος	*Προετοιμασία Ενέργειας 17N WITHIN 1η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Παγκόσμια Εγκλήματα	*Προετοιμασία Ενέργειας 17N WITHIN 2η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Παγκόσμιο Επαναστατικό Κίνημα	*Προετοιμασία Ενέργειας 17N WITHIN 3η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Πολιτικές Επιλογές	*Προετοιμασία Ενέργειας 17N WITHIN 4η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Πολιτική κρίση	*Προετοιμασία Ενέργειας 17N WITHIN 5η ΠΕΡΙΟΔΟΣ

*Πολιτικό Πρόγραμμα 17N	*Προετοιμασία Ενέργειας 17N WITHIN 6η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Πολιτικό Πρόγραμμα 17N WITHIN 1η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Προετοιμασία Ενέργειας 17N WITHIN 7η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Πολιτικό Πρόγραμμα 17N WITHIN 2η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Προετοιμασία Ενέργειας 17N WITHIN 8η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Πολιτικό Πρόγραμμα 17N WITHIN 3η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Σαουδαραβικοί στόχοι
*Πολιτικό Πρόγραμμα 17N WITHIN 4η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Στρατολόγηση
*Πολιτικό Πρόγραμμα 17N WITHIN 5η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Συλλογή Πληροφοριών
*Πολιτικό Πρόγραμμα 17N WITHIN 6η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Συνθήματα Αγώνα
*Πολιτικό Πρόγραμμα 17N WITHIN 7η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Τακτική Ένοπλου 17N
*Πολιτικό Πρόγραμμα 17N WITHIN 8η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Τεχνική 17N WITHIN 1η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Πολιτικός Στόχος 17N	*Τεχνική 17N WITHIN 2η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Πολιτικός Στόχος 17N WITHIN 1η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Τεχνική 17N WITHIN 3η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Πολιτικός Στόχος 17N WITHIN 2η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Τεχνική 17N WITHIN 4η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Πολιτικός Στόχος 17N WITHIN 3η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Τεχνική 17N WITHIN 5η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Πολιτικός Στόχος 17N WITHIN 4η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Τεχνική 17N WITHIN 6η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Πολιτικός Στόχος 17N WITHIN 5η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Τεχνική 17N WITHIN 7η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Πολιτικός Στόχος 17N WITHIN 6η ΠΕΡΙΟΔΟΣ	*Τεχνική 17N WITHIN 8η ΠΕΡΙΟΔΟΣ
*Ρόλος CIA	17N ως 4η Εξουσία-MME
*Ρόλος MME	17N Τρομοκράτης
*Σιωνιστικός Ιμπεριαλισμός	Αλτρουιστική Αυτο-Θυματοποίηση
*Σκάνδαλα	Ασυδοσία
*Στρατηγική Οπορτουισμού	Βιογραφικό Στόχου
*Συμπεριφορά Αστυνομίας	Γνώση Αστυνομικής Μεθοδολογίας
*Συμπεριφορά Γενιάς Πολυτεχνείου	Γνώση Εκρηκτικών Πρακτόρων
*Συμπεριφορά Δικαιοσύνης	Ηλικιακοί Ρατσιστές
*Συμπεριφορά Ενόπλων Δυνάμεων	Νομιμοποίηση Δικτατορίας
*Συμπεριφορά Επαναστ. Οργ.	Νομιμοποίηση Ναζισμού
*Συμπεριφορά Ένοπλων Οργ.	Νομιμοποίηση Ξενοφοβίας-Ρατσισμού
*Συμπεριφορά Κομμάτων	Αυτονομία στην Προβολή-Δημοσίευση
*Συμπεριφορά Κυβέρνησης	Τακτική Εκπαίδευσης
*Συμπεριφορά Συνδικαλιστικής Ηγεσίας	Τήρηση Κοινωνικού Συμβολαίου
*Συμφέροντα Ιμπεριαλισμού	
*Συμφέροντα Μ.Αστικής Τάξης-ΛΜΑΤ	
*Τακτική Εθνικο-Απελευθερωτικού	
*Τακτική Εμφυλίου	
*Ταυτότητα 17N	
*Τρομοκρατία	
*Χάρτα Δικαιωμάτων 17N	
Ένοπλη Αντιπολίτευση	

Εμπειρικοί Κώδικες	
'Ακυρο	Αθώωση Βασανιστών
"17 ΝΟΕΜΒΡΗ"	Αιφνιδιασμός
"Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη"	Ακρίβεια Ενέργειας
1-2-3-N*17N	Αλλαγή Ηγεσίας ΠΑΣΟΚ
17 ΝΟΕΜΒΡΗ	Ανισομερής Κατανομή Εισοδήματος
17N	Αμερ. Ανώτερο Προσ. Αμερ. Βάσεων
17N-Επαναστατική Πολιτική Δύναμη	Αμερ. Μέσο Προσ. Αμερ. Βάσεων
17N 4η Πολιτική Δύναμη	Αμερικάνικα Αυτοκίνητα
17N ως Λαός	Αμερικάνικες Βάσεις
17N ως Τμήμα του Λαού	Αμερικάνικες Εταιρίες
1η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 17N 1975-1981	Αμερικάνικες Τράπεζες
250 Βομβιστικές Επιθέσεις στη Δικτατορία	Αμερικάνικος Στρατός
2Αστέρια-Σήμα-Σφραγίδα	Αμερικάνους Τουρίστες
2Γραφομηχανές Σύνταξης Προκηρύξεων	Αμεσο-Δημοκρατική Κοινωνική Δραστηριότητα
2η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 17N 1983-1985	Αμνηστία Δοσιλόγων Κατοχής
2σκελής ενέργεια	Αμυντική Θωράκιση Ελλάδας-Κύπρου
30μελείς ομάδες	Αμφισβήτηση Εθνικής Κυριαρχίας
329 Βομβιστικές Επιθέσεις 1974-1980	Αμφισβήτηση Πολιτικής Συνθηκολόγησης
3η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 17N 1985-1989	Αν. Στελέχη Ασφαλιστικών Φορέων
3η Πολιτική Δύναμη σε Δήμους 1990	Αναβολή Ενέργειας
4η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 17N 1989-1990	Αναγνώριση 17N από Αυτοκρατορία
5 Εκτελέσεις 1974-1980	Αναγνώριση Εγκλήματος από Δικαιοσύνη
5η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 17N 1990-1992	Ανακλιτότητα Αντιπροσώπων-Λογοδοσία
6η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 17N 1993-1995	Ανακριβής Ενέργεια
7 Φάλαγγες-300 Μαχητές	Αναξιοπιστία
7η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 17N 1998-2000	Αναπαραγωγή Ανακριβειών
8η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 17N 2000-2001	Αναπαραγωγή Σχέσεων Εξάρτησης
RAF	Αναποφάσιστοι Αριστεράς
Jusmag	Ανατίναξη Γοργοποτάμου
KGB	Ανατολικό Κεφάλαιο
DIA	Ανατροπή Αλιέντε-Πραξικόπημα Χιλής 1973
PKK	Ανατροπή Γ.Παπανδρέου 1965
Αγανακτισμένοι Πολίτες	Ανάδειξη Χάσματος Λαού- Πολιτικής Ηγεσίας
Αγροτική Πολιτοφυλακή	Ανάδυση Ηγεμονίας Ανατολικής Ευρώπης-Ρωσίας
Ανάπτυξη Πολιτικών Δεσμών με Λαϊκά Στρώματα	Ανάδυση Ηγεμονίας Κίνας
Αδελφοσύνη	Ανάδυση Τρίτου Κόσμου
Αδρανοποίηση Λαϊκού Κινήματος	Ανάλυση DNA
Αδυναμία Προσδιορισμού Κριτηρίων Επιλογής	Απαρατήρητες Ενέργειες-Απουσία Προπαγάνδας
Αδύναμη Αυτοκρατορία	Απελευθέρωση Απαχθέντων
Ανεπαρκής Συζήτηση-Οργάνωση Πλάνου	Απεργία
Ανεργία	Απεργοσπάστες
Ανευθυνότητα-Τυχοδιωκτισμός	Απλοί Λαϊκοί Αγωνιστές
Ανένδοτος Αγώνας	Αποβιομηχάνιση
Ανένταχτοι	Αποδοκιμασία Κοινοβουλευτισμού-Πολιτικής

Ανένταχοι Αριστεροί	Αποκατάσταση Μπακογιάννη
Ανικανότητα Εντοπισμού Τρομοκρατών	Αποκεντρωμένη Λήψη Αποφάσεων Στόχων
Ανικανότητα Κατανόησης Βομβ. Τεχνικών	Απομαζικοποίηση Αγώνα
Ανοιχτή Δικτατορία	Απομακρυσμένη Υψηλή Τεχνολογία
Ανοιχτός Εμφύλιος Πόλεμος	Απομονωμένοι Πυρήνες
Αντάρτικο Πόλης	Απονομή Δικαιοσύνης
ΑντΕπανάσταση	Αποπληροφόρηση
ΑντιΔικτατορικές Ενέργειες-Αγώνας	Αποτυχημένη Επιχειρησιακά Ενέργεια
Αντιδραστικός Ρόλος Προοδευτικών Εφη.	Αποτυχημένη Πολιτικά Ενέργεια
Αντιμπεριαλιστικές Ενέργειες-Αγώνας	Αποτυχία Εκτέλεσης Βαρδινογιάννη
Αντισλαμισμός	Αποτυχία Εκτέλεσης Γ. Πέτσου
Αντικαπιταλιστικές Ενέργειες	Αποτυχία Εκτέλεσης Παλαιοκρασά
ΑντιΚοινοβουλευτικός-ΑντιΔημοκρατικός Αγώνας	Αποτυχία Εκτέλεσης Ρόμπερτ Τζάντ
Αντιλαϊκή Ένοπλη Βία	Αποτυχία Εκτέλεσης Τζόρτζ Κάρος
Αντιλαϊκή Πολιτική	Απουσία Αιτήματος Εκλογών
Αντιλενινισμός	Απουσία Ανάλυσης Ευθύνης
Αντιμετώπιση Ψυχολογικού Προβλήματος	Απουσία Αντίλογου Ονομασίας 17N
ΑντιΠαγκοσμιοποίηση	Απουσία Κριτικής 17N
Αντισημιτισμός	Απουσία Σύγκρουσης-Προετοιμασίας
Αντιστασιακός	Αποφυγή Παράπλευρης Απώλειας
Αντιτρομοκρατική	Αποφυγή Πραξικοπήματος Περσίας
Αντιτρομοκρατική πολιτική	Αποχή
Αντιφασιστικός Αγώνας	Αποχώρηση Αμερικανών
Αντίσταση σε Βιετνάμ	Αποχώρηση Σοβ. Βάσεων
Ανώτερες Ενέργειες	Αποχώρηση Τουρκικών Στρατευμάτων
Ανώτερη Πράξη Αντίστασης	Απόκρυψη Αλήθειας
Ανώτερο Επίπεδο Αγώνα	Απόπειρα Εκτέλεσης Παπαδόπουλου από Παναγούλη
Ανώτεροι Αξιοματικοί	Απόρριψη Ανωνυμίας-Λογοκρισία
Αξιοπιστία	Απόρριψη Ένοπλης Άμυνας
Απαγόρευση Δημοσίευσης Προκηρύξεων	Απόφαση αναστολής-συνέχισης
Απαγόρευση Συνδικαλιστικών Ελευθεριών	Απόφαση Βομβ. Ενέργειας Ολλανδική Πρεσβεία-1999
Απαλλοτριωμένο Μεταφορικό Μέσο	Απόφαση Βομβ. Ενέργειας ΠΑΣΟΚ-1999
Απαλλοτριώση Αγαθών	Απόφαση Βομβιστικής Ενέργειας 4 Εφορίες
Απαλλοτριώση Οπλισμού	Απόφαση Βομβιστικής Ενέργειας 5 Εφορίες 1993
Απαλλοτριώση Πινακίδων ανά Γειτονιά ανά Ημέρα	Απόφαση Βομβιστικής Ενέργειας 6 Αυτοκίνητα Διευθ.Εφοριών 1993
Απόφαση Βομβιστικής Ενέργειας McDonalds-Chrysler-General Motors	Απόφαση Ενέργειας ChaseM-Midland-BNP-1999
Απόφαση Βομβιστικής Ενέργειας Αμερ. Λεωφ.-Καβούρι	Απόφαση Ενέργειας Procter & Gamble
Απόφαση Βομβιστικής Ενέργειας Αμερ. Λεωφ.-Ρέντη	Απόφαση Ενέργειας Γραφεία ΕΟΚ
Απόφαση Βομβιστικής Ενέργειας MAT-Καισαριανή	Απόφαση Ενέργειας ΔΕΗ
Απόφαση Βομβιστικής Ενέργειας σε Αγγλ.-Αμερ.-Γαλλ.Στόχους	Απόφαση Ενέργειας ΠΑΣΟΚ-1999
Απόφαση Βομβιστικής Ενέργειας σε Διαμερίσματα	Απόφαση Ενέργειας Πολεμικό Μουσείο

Απόφαση Βομβιστικής Ενέργειας σε Εκάλη	Απόφαση Ενέργειας Ρυμ. Καραπιπέρης-6
Απόφαση Βομβιστικής Ενέργειας σε Τουρ. Λεωφορεία	Απόφαση Ενέργειας σε Citibank
Απόφαση Βομβιστικής Ενέργειας σε Τούρκους Διπλ	Απόφαση Ενέργειας σε Lowenbrau
Απόφαση Εισβολής σε ΙΘ ΑΤ	Απόφαση Ενέργειας σε MEGA-1995
Απόφαση Εκτέλεσης Αγγελόπουλου-Νο4 Στόχος	Απόφαση Ενέργειας σε Siemens
Απόφαση Εκτέλεσης Αθανασιάδη-Μποδοσάκη	Απόφαση Ενέργειας σε Αμερικάνικη Πρεσβεία-1996
Απόφαση Εκτέλεσης Β.Βαρδινογιάννη	Απόφαση Ενέργειας σε Γερμανό Πρέσβη-1999
Απόφαση Εκτέλεσης Γ. Πέτσου-ΠΑΣΟΚ	Απόφαση Ενέργειας σε ΜΑΤ στα γρ. ΠΑΣΟΚ-1991
Απόφαση Εκτέλεσης Γουέλς-Νο2 Στόχος	Απόφαση Ενέργειας σε Πεντελικόν
Απόφαση Εκτέλεσης Διοικ.Εθν.Τρ. Βρανόπουλου	Απόφαση Ενέργειας σε Χάλυβα
Απόφαση Εκτέλεσης Μάλλιου-Νο3 Στόχος	Απόφαση Ενέργειας Στρατόπεδο Συκουρίου
Απόφαση Εκτέλεσης Μομφεράτου-Ρουσέτη	Απόφαση Τραυματισμού Αντι Εισαγγελέα Ταρασουλέα
Απόφαση Εκτέλεσης Μπακογιάννη-ΝΔ	Απόφαση Τραυματισμού Γιατρ. Καμαλάκη
Απόφαση Εκτέλεσης Μπουλούκμπασι-Κεκετζί	Απόφαση Τραυματισμού Ε.Παπαδημητρίου-ΝΔ
Απόφαση Εκτέλεσης Νορντίν	Απόφαση Τραυματισμού Εισαγγελέα Ανδρουλιδάκη
Απόφαση Εκτέλεσης Παλαιοκρασσά-ΝΔ	Απώλεια Εργασίας Εργαζομένων
Απόφαση Εκτέλεσης Περατικού	Αριστεροί Δημοσιογράφοι
Απόφαση Εκτέλεσης Πέτρου-Σταμούλη-ΜΑΤ	Αριστεροί Εκτελεστές
Απόφαση Εκτέλεσης Ρ.Στιούαρτ	Αρμενικό Ζήτημα
Απόφαση Εκτέλεσης Ρόμπερτ Τζάντ	Αρμενία
Απόφαση Εκτέλεσης Σιπαχιόγλου	Αρνητική Προπαγάνδα
Απόφαση Εκτέλεσης Σόντερς-Νο1 Στόχος	Αρχές Διαφωτισμού
Απόφαση Εκτέλεσης Τ.Γκιουργκιού	Αστυνομικοί Συντάκτες
Απόφαση Εκτέλεσης Τζόρτζ Κάρος	Ατύχημα
Απόφαση Εκτέλεσης Τσάντες-Βελούτσου	Αυθαιρεσία
Απόφαση Ενέργειας 2 Εφορίες	Αυθαίρετα Συμπεράσματα
Απόφαση Ενέργειας 2 Εφορίες 1993	Βίαιες Ενέργειες Δικτατορίας
Αυθόρμητη Εξέγερση	Βίαιες Ενέργειες Δημοκρατίας
Αυταρχική Δημοκρατία	Βολικές-Εύκολες Ενέργειες
Αυτο-γελιοποίηση Διωκτικών Αρχών	Βομβαρδισμοί Άμαχου Πληθυσμού
Αυτοδιαχείριση Οικονομικών Μονάδων	Βομβαρδισμός Ρότερνταμ Β' ΠΠ
Αυτοκίνητα Αστυνομίας	Βομβιστικές Επιθέσεις Ιταλών Φασιστών
Αυτομείωση	Βομβιστικές Επιθέσεις Νεοφασιστών
Αυτονομημένη καταστολή	Βομβιστική Επίθεση
Αυτόνομη Ανοιχτή Μαζική Δουλειά	Βομβιστική Επίθεση με Κάδο Απορρ.-Ασυρμ. Μηχαν.
Αυτόνομη Εθνική Άμυνα	Βομβιστική Επίθεση με Παγιδευμένο Αυτοκίνητο-Ασυρμ. Μηχαν.
Αυτόνομη Παρέμβαση Μαζικού Κινήματος	Βομβιστική Επίθεση σε Μιχαλολιάκο
Αυτόνομο Κουρδικό Κράτος	Βουλή του Έθνους
Αυτόνομο Κόσοβο	Βόμβα Διαμαρτυρίας

Αυτόνομο Προλεταριακό Κίνημα	Γ' Παγκόσμιος Πόλεμος
Αυτόνομο Τραπεζικό Σύστημα	Γαλλική Επανάσταση 1789
Αυτόνομοι Πυρήνες	Γενικές Συνελεύσεις
Αυτόνομος Δημοκρατικός Συνδικαλισμός	Γερμανικές Εταιρίες
Αυτόνομος πολιτικός λόγος	Γερμανικό Μοντέλο Ευρώπης
Αύξηση Τιμών	Γιατροί
Αφελληνισμός Ελλάδας	Γρήγοροι Χρόνοι
Άκρα Αριστερά	Δεξιά Πολιτική
Άλλες Αντιπροσωπευτικές Δημοκρατίες	Δέκτης/Πομπός Θετικού-Αρνητικού Σήματος
Άμεσα Αιτήματα Εργαζομένων	Δημιουργία Προβοκάτσιας
Άμεση Δημοκρατία	Δημοκρατική Αντι-Ιμπεριαλιστική Αλλαγή-Επανάσταση
Άμεση Κατανόηση Ενέργειας	Δημοκρατική Συζήτηση
Άμεση χρήση Πλαστικού Σωλήνα	Δημοκρατικός Συγκεντρωτισμός
Άμεσο-Δημοκρατικοί Κρατικοί Μηχανισμοί	Δημοκρατία Αρχαίας Ελλάδας
Άμεσο Μαζικό Κίνημα	Δημοσθένους Φιλιπικοί-Ολυμπιακοί
Άρνηση Ασύλου	Δημόσια Καταδίκη από Οργανώσεις/Επαναστάτες
Άρνηση Εκκένωσης Πολυτεχνείου	Δημόσια Τάξη
Άρνηση Έκδοσης Κοσκωτά	Διαγραφές Αγωνιστών
Άρνηση Καταβολής Γερμ.Κατοχικού Δανείου-Αποζημίωση	Διαδηλώσεις
Άρνηση Πληρωμής Τοκοχρεολυσίων	Διαμόρφωση Επαναστατικού Κόμματος
Άρνηση Συναλλαγής με Τρομοκράτες	Διανομή Απαλλοτριωμένων Αγαθών
Άσκηση Αυτοκριτικής	Διαπραγματεύσεις-Συναλλαγές με Καθεστώς
Άσκηση Βίας για Εκφοβισμό Λαού	Διατήρηση Κράτους-Έθνους
Άσκηση Κριτικής	Διαφθορά
Διεθνισμός	Διαφωνία Παλαιών-Νέων Μελών 17N
Διεκδίκηση Αν. Θράκης	Διαχείριση-Διαιώνιση Καπιταλισμού
Βαλκανική-Ανατολική Γεωπολιτική Στρατηγική	Διάδοση Αλήθειας
Βαλκάνιοι Βαρόνοι της Ληστείας	Διάλυση Συνεργασιών Εργατικών Ομάδων
Βασανισμός Λαού	Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος
Βασανιστήρια Κρατουμένων	Εθνική Ανεξαρτησία
Βίλες	Εθνική Άμυνα
Διεκδίκηση Γερμ.Κατοχικού Δανείου-Αποζημίωση	Εθνική Παρεμπόδιση Ιμπεριαλισμού
Διευθυντές Εφοριών	Εθνικο-Απελευθερωτικό Κίνημα
Διευθυντές Σύνταξης-Αρχισυντάκτες	Εθνικός Στρατός
Διευκρίνιση Ταυτότητας 17N	Εθνισμός
Δικαιοσύνη	Εθνιστές Πατριώτες
Δικαίωμα Απουσίας 17N από Λαϊκό Αγώνα	Ειρηνικές-Νόμιμες Μορφές Πάλης
Δικαίωμα Απόρριψης Νομικού Πλαισίου	Ειρηνικό Πέρασμα στον Σοσιαλισμό
Δικαίωμα Ασύλου	Εισβολή Γρανάδας
Δικαίωμα Αυτοδιάθεσης	Εισβολή σε Αμερικάνικη Πρεσβεία 1975
Δικαίωμα Ένοπλης Δράσης	Εισβολή σε Παναμά
Δικαίωμα σε Δίκη	Εκκλησία
Δικαίωμα στη Διαφωνία	Εκλογές Απριλίου 2001
Δικαίωμα στην Ανθρώπινη Ζωή	Εκλογές βίας/νοθείας 1961
Δικαίωμα στην Αυτονομία	Εκλογές Ιουνίου 1989
Δικαίωμα στην Ελεύθερη Πληροφόρηση	Εκλογές Νοεμβρίου 1989

Δικαίωμα στην Εργασία	Εκλογική Γραμμή σε Λαό
Δικαίωμα στην Κατοικία	Εκλογική νίκη ΝΔ 1990
Δικαίωμα Συνδικαλισμού	Εκλογική νίκη ΠΑΣΟΚ 1981
Δικτατορία	Εκλογική νίκη ΠΑΣΟΚ 1985
Διοίκηση από Εργαζόμενους	Εκλογική νίκη ΠΑΣΟΚ 1993
Διοίκηση από Διανόηση-Τεχνοκράτες	Εκλογική νίκη ΠΑΣΟΚ 1996
Διώξεις Αναρχικών	Εκλογικό Αδιέξοδο
Διώξεις Αριστερών	Εκλογικό Σαμποτάζ
Δίκτυο Πυρήνων-Ομάδων	Εκμετάλλευση-Βασανισμός Ναυτεργατών
ΔΝΤ	Εκμετάλλευση Βορρά-Νότου
Δογματισμός-Διαστρέβλωση Απόψεων 17Ν	Εκμετάλλευση Τρίτου Κόσμου
Δολοφονία Θεόφιλου Γεωργιάδη	Εκπαίδευση
Δολοφονία Καλτεζά	Εκπόρνευση
Δολοφονία Κασίμη	Εκτελεστής
Δολοφονία Λαμπράκη	Εκτελέσεις
Δολοφονία Παναγούλη	Εκτέλεση Αθανασιάδη
Δολοφονία Πέτρουλα	Εκτέλεση Μόρο
Δολοφονία Πρέκα	Εκτέλεση Μπελογιάννη
Δολοφονία Τσιρώνη	Εκτόξευση Ρουκέτας Μπαζούκα
Δομική Λογοκρισία	Ελ Σαλβαδόρ
Δοσιλογισμός	Ελ. Ανώτερο Προσ. Αμερ. Βάσεων
Δυσφορία Λαϊκών Στρωμάτων	Ελ. Μέσο Προσ. Αμερ. Βάσεων
Δυτικό Κεφάλαιο	Ελεγχόμενοι Τραυματισμοί
Δύσχρονη Τεχνική	Ελευθερία
Ε.Ο. 17 Νοέμβρη	Ελεύθερη Έκφραση Μειοψηφίας
Ε.Ο. 17Ν	Ελληνικές εταιρίες
ΕΑ 1821	Ελληνο-Τουρκικές Σχέσεις
ΕΑ 1940-1944	Εμπρηστικές-Βομβιστικές Επιθέσεις
Εβραϊός	Εμφύλιος 1945-1949
Εδραίωση Κοινοβουλευτισμού	Εναλλακτική Κοιν. Δημ. με θεσμικές αλλαγές
Εδραίωση Κοινοβουλευτισμού σε Ισπανία	Ενάντια στο Βασιλιά
Ενέργεια Βόμβας 1976	Επιθέσεις σε Ακυρ. Μηχαν. Συγκοινωνιών-Ελεγκτές
Ενέργεια Εμπρησμών Αμερ. Αυτοκ.-Εκλογή Ράλλη	Επιθέσεις σε Δημοσιογράφους
Ενέργεια Ομάδας Κινήματος	Επικήρυξη Ζέρβα-Κάλυψη ΕΛΑΣ-Άρη
Ενέργεια σε ΑΕΓ	Επικοινωνιακή Ένταση-Εμβέλεια Στόχου Ενέργειας
Ενέργεια σε Μινιόν Κατράτζο	Επιστημο-Τεχνολογικός Εθνικισμός
Ενέργεια σε Σούπερ Μάρκετ	Επιστημονικός Σοσιαλισμός
Ενημέρωση ως Διαφημιστικό Προϊόν	Επιστροφή Εργατών σε Κομματική Επιρροή
Ενθάρρυνση Λαϊκής Πρωτοβουλίας	Επιτυχημένη Επιχειρησιακά Ενέργεια
Ενιαίο Πολιτικο-Στρατιωτικό Κέντρο Διαχείρισης	Επιτυχημένη Πολιτικά Ενέργεια
Ενιαίος Φασιστικός Μηχανισμός	Επιχειρησιακά κριτήρια επιλογής
Ενταγμένοι Αριστεροί	Επίλεκτες Ομάδες Κομάντο-Ανορθόδοξος Πόλεμος
Εξαγορά Γης	Ερασιτέχνες-Ανειδίκευτοι
Εξαγορά Επιχειρήσεων	Εργατικά Ατυχήματα
Εξαγορά Κρατικών Λειτουργιών	Εργατική Πολιτοφυλακή
Εξαπάτηση Λαού	Εργατοδικείο

Εξέγερση 17 Νοέμβρη 1973	Ερυθρές Ταξιαρχίες
Εξέταση Κατάστασης-Συνθηκών	ΕΤΑ
ΕΟ17Ν	Ευθεία βολή μπροστά και πλάγια
ΕΟΚ-ΕΕ	Ευνοϊκές Πολιτικές Συνθήκες Ένοπλης Λαϊκής Δράσης
ΕΟΚΑ	Ευρύτερη Αριστερά
Επ. Κινήματα Μ. Ανατολής	Ευρωκομμουνισμός
Επ. Ομάδες Δ. Ευρώπης	Ευρωπαϊκές ΥΠ
Επαγγελματικός-Μισθοφορικός Στρατός	Εφεδρικοί Μαχητές-Υποστηρικτές
Επαγγελματίες-Ειδικοί	Εφορίες
Επαναστατικά μέτρα	Έδρες στη Βουλή
ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ 17 ΝΟΕΜΒΡΗ	Έκθεση Αγωνιστών σε Κίνδυνο
Επαναστατική Ανατροπή	Έλεγκτής Στόχου
Επαναστατική Αντιμονοπωλιακή-Αντιμπ.Αλλαγή	Έλεγχος Διαφονίας-Φραξιονισμού
Επαναστατική Αριστερά	Έλεγχος Εργοστασίων-Επιχειρήσεων στην Κοινωνία
Επαναστατική Ηθική	Έλεγχος Πλουτο-Παραγωγικών Πηγών
Επαναστατική Κοινωνική Αλλαγή	Έλλειψη Αυτοκριτικής
Επαναστατική Οργάνωση "17 ΝΟΕΜΒΡΗ"	Έλλειψη Δημοκρατικής Συζήτησης-Πολιτική Συνωμοτικότητα
Επαναστατική Οργάνωση 17 ΝΟΕΜΒΡΗ	Έλλειψη Εκρηκτικών Μέσων
Επαναστατική Οργάνωση 17 ΝΟΕΜΒΡΗ-Κομάντος Θεόφιλος Γεωργιάδης	Έλλειψη Επαγγελματισμού
Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη	Έλλειψη Ιεραρχίας-Αρχηγού
Επαναστατική Οργάνωση 17Ν	Έλλειψη Κάθαρσης Φασιστικού Μηχανισμού
Επαναστατικοί Στόχοι	Έλλειψη Κριτικής
Επαναστατικό Κίνημα	Έλλειψη Πατριωτισμού
Επαναστατικός Μαρξισμός	Έλλειψη Πλάνου Αντιμετώπισης Αστυνομίας
Επιδόκμασία Αρχικών Ενεργειών 17Ν	Έλλειψη Προσαρμοστικότητας Ορθόδοξου Μαρξισμού
Έλλειψη Πρώτων Βοηθειών	Καπιταλισμός
Έλλειψη Σεβασμού Ιστορίας Αριστεράς	Καπιταλιστική Βαρβαρότητα
Έλλειψη Σεβασμού Ιστορίας Ελλάδας	Καταδίκη από Εργάτες
Έλλειψη Στάθμισης Συνεπειών Ενέργειας	Καταδίκη Ενέργειας 17Ν
Έλλειψη Στέγης	Κατακερματισμός Κινήματος-Συρρίκνωση Οργανώσεων
Έλλειψη Υποστήριξης Ένοπλων Ενεργειών στη Χούντα	Καταλήστευση Παραγωγικών Επενδύσεων
Έλληνες Οδηγοί Αμερικανών	Κατανόηση Κομματικού Ρεφορμισμού-Οπορτουνισμού
Έμπρακτη Διαμαρτυρία	Καταπάτηση Ανθρωπίνων Αξιών
Ένοπλα Αντάρτικα	Καταπάτηση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
	Καταστροφή ειδών πρώτης ανάγκης
Ένοπλη Προπαγάνδα	Κατάληψη
Ένοπλο Δίκτυο	Κατάλογος Ενεργειών Λαϊκής Επαν. Βίας 1974-1981
Ένοπλος Λαός-Λαϊκός Στρατός	Κατάργηση Απεργίας
Έντυπη Προπαγάνδα	Κατάρρευση Θεσμών
Ένωση Ελλάδας-Κύπρου	Κατάρρευση Κοινοβουλευτισμού

Ένωση Ένοπλων Δυνάμεων	Κατάρρευση Σταλινισμού-ΕΣΣΔ-Αν. Ευρ.
Έξοδος από ΕΟΚ	Κατηγορία Δράσης Προβοκατόρων-
Έξοδος από ΝΑΤΟ	Πρακτόρων
Ηγεσία Αστυνομίας	Κατηγορία Δράσης ως Δολοφόνοι-Συμμορία
Ηθική Πολιτική Δράση	Κατηγορία Παυλή ως Προβοκάτορα-
Ηλεκτρονική Παρακολούθηση-Echelon	Πράκτορα
Ηλεκτρονικό Φακέλωμα	Κατηγορία ως Αναρχικοί-Ατομική
	Κατηγορία ως Τρομοκράτες Λαού
Ημερολογιακή Μελέτη Στόχου	Κατοχή Ν.Λιβάνου
Θάνατος-Δράση Παυλή	Κατοχή Παλαιστίνης
Θάνατος Ανδρουλιδάκη	Κατώτερες Ενέργειες
Θάνατος Αξαυλιάν	Κάθαρση
Θωράκιση Στόχου	Κάτω η νέα τρομοκρατία
Ιδεολογική Τρομοκρατία	Κάτω ο νέος φασισμός
Ιδιοκτήτες Εφημερίδων	Κάτω οι κλέφτες
Ιδιωτικοί Αστυνομικοί-Security	Κεντρική Αμερική
Ιδιωτικοποιήσεις	Κερδοσκοπία
Ιερή Συμμαχία	ΚΚ Γαλλίας
Ιμπεριαλιστική Εξάρτηση-Κατοχή	ΚΚ Ιταλίας
Ισότητα	ΚΚΕ Εμφυλίου
Ισπανικός Εμφύλιος	Κλασική Αποικιοκρατία
Ιταλία 68-69	Κλασική Λογοκρίσια
Καθαιρέσεις Στελεχών	Κλασική Προπαγάνδα
Καθήκον	Κληρωτός Αμυντικός-Πατριωτικός Στρατός
Καθορισμός Πολιτικής-Οικονομικής-Πολιτιστικής Ζωής	Κοινωνικά Προϊόντα
Κακοποίηση πολιτών	Κοινωνική Αδιαφορία
Καλλιέργεια Χαφιεδισμού	Κοινωνική Ανεξαρτησία
Καλυμμένη Δικτατορία	Κοινωνική Συνοχή-Συναίνεση
Καμουφλάζ	Κοινωνικο-Οικονομική κρίση
Κοινωνικοποίηση Οικονομίας	Μικροεπαγγελματίες
Κομματική Γραφειοκρατία	Μιλταριστικός Εθνικισμός
Κομμουνιστής	ΜΙΤ
Κοοπτάτσια	Μονοπυρηνική οργάνωση
Κουρδικό Ζήτημα	Μονοπώλια
Κρατική-Αυτόνομη Βιομηχανία	Ναζιστική Πρακτική
Κρατικοποίηση Προβληματικών χωρίς Αποζημίωση	Νεκροί-Τραυματίες εκτός Πολυτεχνείου
Κρατικός-Εθνικός Καπιταλισμός	Νέες Τεχνολογίες
Κριτική των Οπλων	Νέος Φασισμός
Κριτική ως Όπλο	
Κρίση Νομιμοποίησης Πολιτικής Εξουσίας	Νομιμοποίηση ΚΚ
Κρυφό Κέντρο Συγκεντρωτικής Λήψης Αποφάσεων Στόχων	Ντόπιοι Συνεργάτες
Κυβέρνηση Καραμανλή 1955	Ξεκαθάρισμα Ανακριβειών
Κυβέρνηση Συνεργασίας ΝΔ-ΣΥΝ 1989	Ξεπούλημα Ελλάδας
ΚΥΠ	Ξεπούλημα Προβληματικών
Κύρια Εκτελεστική Ομάδα	Οικολογικό Πρόβλημα
Λαϊκή Εξουσία	Οικονομικά Ανεξάρτητοι
Λαϊκή Επιδοκιμασία 17Ν	Οικονομική Αυτοδυναμία-Ανεξαρτησία
Λαϊκή Ένοπλη Βία	Οικονομική Εξάρτηση
Λαϊκή Κάλυψη	Οικονομικός Εθνικισμός

Λαϊκή Πολιτοφυλακή	Οικουμενική Κυβέρνηση 1989
Λαϊκό Επαναστατικό Κίνημα	Ομάδα Κομάντο
Λαϊκός Εχθρός	Ομάδες 3-5 ατόμων
Λανθασμένη Εκτίμηση Στόχου	Ομάδες Λαϊκής Επαναστατικής Βίας
Λεκτική Υποστήριξη Αυτονομίας	Ονομασία 17N
Λενινισμός	Οπλισμός Ομάδας
Λευκά Κελιά	Οργανωτική Αδυναμία
Λευκό	Οργανωτισμός-Οργανωτικισμός
Λήψη Αποφάσεων από Ψηφοφόρους	Οργανώσεις Άκρας Αριστεράς
Λιβύη	Οργανώσεις Γενικών Ταξικών Συμφερόντων
Λίβανος	Οργανώσεις Ειδικών Ταξικών Συμφερόντων
Μαζική Βία	Οργανώσεις Λαϊκής Βίας
Μαζικοί Θάνατοι	Οργάνωση "17 NOEMBPH"
Μαζικοποίηση Αγώνα	Οργάνωση Αντιστασιακών Οργανώσεων Χούντας
Μαρξισμός	Οργάνωση Αυτόνομων Ομάδων
MAT-MEA	Οργάνωση Ένοπλων Κομμουνιστών
Μάης 68	Οργάνωση Παράνομου ΚΚΕ
Μελλοντικό Πραξικόπημα	Οργάνωση Πολιτοφυλακής
Μεμονωμένες Ενέργειες δεν φέρνουν Σοσιαλισμό	Ουμανισμός
Μεταναστευτικό	OXI Μεταξύ 1940
Μέλη Βάσης ΚΚΕ	Όχι στο φασιστικό Σύνταγμα
Μέλη Βάσης ΠΑΣΟΚ	Παγκοσμιοποίηση
Μέλη Βάσης ΣΥΝ	Παιδεία
Μέλη Εξω-Κοιν. Αριστεράς	Παλαιστίνη
Μη Ειρηνικό-Κοινοβουλευτικό Πέρασμα σε Σοσιαλισμό	Πολιτισμικός Εθνικισμός
Μικρασιατική Καταστροφή	Πολιτιστικός Ιμπεριαλισμός
Παραβίαση Αρχής Νομιμότητας	Πολιτιστικός Πλουραλισμός
Παραβίαση Αυτονομίας Προλεταριακού Κινήματος	Πολλαπλή Βομβιστική Επίθεση
Παραβίαση Διεθνούς Δικαίου	Πολυτελής ζωή
Παραβίαση Εμπάργκο	Πολύπλευρη-Μακρόχρονη Ανάπτυξη Λαϊκού Αγώνα
Παραβίαση Κοινωνικού Συμβολαίου	Ποντιακό Ζήτημα
Παραμονή-Ενίσχυση Αμερικανών	Ποσοστά Άκυρο-Λευκό-Αποχή
Παρισινή Κομμούνια	Πόλεμος Βιετνάμ
Παρτιζάνικες Ενέργειες	Πόλεμος Γιουγκοσλαβίας
Πατερναλισμός	Πόλεμος Ιράκ-Κουβέιτ
Πατριωτική πράξη	Πόλεμος με Τουρκία
Πατριωτικός Πόλεμος	Πραγματική Δημοκρατία
Πατριωτισμός	Πραξικόπημα 1967
Περιβαλλοντικός Εθνικισμός	Πραξικόπημα Ισπανίας
Περιορισμός Αυτονόμησης Αντιπροσώπων	Πράκτορας 17N σε Χωροφυλακή
Πλαστά Στοιχεία	Προγραφές
Πλαστή Οργάνωση	Προδοσία Αρχών Διαφωτισμού
Πλαστή Προκήρυξη	Προδοσία Κύπρου 1974-Κυπριακό ζήτημα
Πλαστό Ιατρικό Πόρισμα	Προδοσία Λαού
Πλαστός Αρχηγός	Προειδοποιητικό Τηλέφωνο
Πλάνο Αντιμετώπισης Αστυνομίας	Προειδοποίηση-Προστασία Μεταναστών-Προσωπικού ΛΜΑΤ

Πλουραλιστική Προπαγάνδα	Προειδοποίηση Επενδυτών
Ποινική Δίωξη Μεγαλομετόχων	Προειδοποίηση Προφύλαξης σε Λαό
Ποινικοί Κρατούμενοι-Κοινό Έγκλημα	Προετοιμασία Σύγκρουσης
Ποιοτική Δημόσια Παιδεία	Προλεταρισμός
Ποιοτική Δημόσια Υγεία	Προνοιάριοι
Πολιτικά Κριτήρια Επιλογής	Προνόμια Στρατιωτικών
Πολιτική Ανυπακοή Στρατού	Προοδευτικός Ρόλος Αντιδραστικών Εφη.
Πολιτική Απομόνωση	Προπαγάνδα Βίας
Πολιτική Αρχ.Μακαρίου	Προπαγάνδιση Α' ΠΠ
Πολιτική Διαπαιδαγώγηση Προλεταρίων	Προσέλκυση για Δημιουργία Φορέα Άλλης Αριστεράς
Πολιτική Διάσωση Καραμανλή	Προσέλκυση Νέων Αγωνιστών
Πολιτική Εξάρτηση	Προσέλκυση Πεισμένων
Πολιτική Εξόντωση Αντιπάλων	Προσέλκυση Σαμποτέρ
Πολιτική Ήττα	Προσομοίωση Ενέργειας
Πολιτική Παράνομου Εξωκοινοβουλευτισμού	Προστασία-Στήριξη Εκμεταλλευτών
Πολιτική Παράνομου Επαναστατικού Ρεύματος	Προώθηση Συνεργασιών Εργατικών Ομάδων
Πολιτική Συνθηκολόγησης	Πρόβλεψη Κινήσεων Αγωνιστών
Πολιτικο-Ιδεολογικός ομορτουρισμός	Πρόσφατες Πληροφορίες
Πολιτικοί Εκβιασμοί	Πυροβολισμός εν κινήσει
Πολιτικοί στόχοι	Πυροβολισμός εξ' επαφής
Πολιτικοί Κρατούμενοι-Αντάρτες Πόλης	Συστηματική Ανάλυση Ψυχολογίας Οχλου
Πολιτικός Ομορτουρισμός	Συστηματική Ατιμωρησία
Ρατσιστικός Εθνικισμός	Σύγχρονη Ιδιωτική Παιδεία
Ρεφορμιστική Πολιτική	Σύγχρονη Ιδιωτική Υγεία
Ρήψη Χειροβομβίδας	Σύγχυση Λαϊκών Τάξεων-Ακατανόητη Ενέργεια
Ρόλοι Μελών	Σύλληψη εργάτη
Ρωμαϊκή Κυριαρχία	Σύλληψη Οτζαλάν
Σ.Αραβικές Εταιρίες	Σχέσεις 17N με ΝΔ
Σεβασμός 17N Λαϊκής Ετυμηγορίας	Σχέσεις 17N με ΠΑΣΟΚ
Σεβασμός απόψεων αντιπάλου	Σχέσεις 17N με Χούντα
Σεβασμός Αυτονομίας Μαζικού Κινήματος	Σχέσεις με ΚGB
Σεχταρισμός	Σώμα Ειδικών Αποστολών
Σοσιαλδημοκρατική Τάση ΠΑΣΟΚ	Ταξική Συνείδηση Προλεταρίων
Σοσιαλισμός	Ταξικός Στρατός
Σοσιαλισμός με Αυτοδιαχείριση	Τεθωρακισμένα
Σταλινισμός	Τήρηση Αρχής Νομιμότητας
Στάθμιση Συνεπειών Ενέργειας	Τιμωρία Βασανιστών-Φασιστών
Στήριξη Αστικού Καθεστώτος	Τουρκική Προπαγάνδα
Στοιχειώδης Οργανωτική Υποδομή	Τουρκικός Μιλιταρισμός
Στοχευμένοι Θάνατοι-Β' ΠΠ	Τούρκικο-Κούρδικο λαό
Στόχοι χωρίς Πολιτικά Κριτήρια	Τρομοκράτης
Στρατηγική Διεύθυνση	Τρομονόμος
Στρατιωτική Εμπλοκή-Απάντηση σε Τουρκικό Μιλιταρισμό	Τροτσκισμός
Στρατιωτική Επιχείρηση σε Κύπρο	Υγεία
Στρατιωτική Επιχείρηση σε Ίμια	Υπερτίμηση Βίας
Στρατιωτικός Μηχανισμός	Υποβαθμισμένη Δημόσια Παιδεία
Συλλογική Ευθύνη Εγκλήματος	Υποβαθμισμένη Δημόσια Υγεία

Συμβιβασμός ως Προδοσία	Υποστήριξη Ανωνομίας-Ελευθερία Έκφρασης
Συμβιβασμός ως Τακτική	Υποστήριξη Μαζικών Κοινωνικών Αγώνων
Συμμετοχή σε Εκλογές-Κοινοβούλιο	Υποτίμηση Επιχειρησιακών Δυσκολιών
Συμπάθεια Λαϊκών Στρωμάτων	Υποτίμηση Μαζικού Αγώνα
Συμφέροντα Εργατικής Αριστοκρατίας	Υποτίμηση Οργανωτικής Δουλειάς
Συμφέροντα Νέας Μικροαστικής Τάξης	Υποτίμηση Πολιτικών Δυσκολιών
Συμφέροντα Προλεταρίων-Εργ. Τάξης	Υποχωρητικός Αγώνας
Συμφωνία Ελσίνκι 1999	Υπόθαλη Εγκλήματος
Συμφωνία Νταβός 1988	Φοιτητική Πολιτοφυλακή
Συνειδητοποιημένοι Αριστεριστές	Φοροδιαφυγή
Συνειδητοποιημένοι ΚΚΕ	Φορολογικό Σύστημα
Συνειδητοποιημένοι ΚΚεσ.	Φορολόγηση Μεγάλου Κεφαλαίου
Συνειδητοποιημένοι ΠΑΣΟΚ	Φυλακές Υψίστης Ασφαλείας
Συνεργασία Κομμάτων	Φυσική Παρακολούθηση
Συνεργατικός Φασισμός	Φυσική Παρουσία στο Πολυτεχνείο
Συνθήκες Ζυρίχης-Λονδίνου	Χαμηλόμισθοι φορολογούμενοι
Συνθήκη Καζέρτας-Λιβάνου	ΧριστιανοΔημοκράτες Ιταλίας
Συνθήκη Λωζάννης	Χρονικά Όρια Ενέργειας
Συντονισμένη Λειτουργία	Χτύπημα Ένοπλου Λαϊκού Επαναστατικού Κινήματος
Συρρίκνωση Βιοτικού Επιπέδου	Χτύπημα Λαϊκού-Μαζικού Κινήματος
Υπ. Οικονομικών	Χτύπημα ΛΜΑΤ
Χώρες Υπαρκτού Σοσιαλισμού	

II. Το χρονικό της δράσης της οργάνωσης «17 Νοέμβρη»: «17 Νοέμβρη» και λοιπές τρομοκρατικές οργανώσεις

Σε αυτό το παράρτημα αναφέρονται ημερολογιακά οι ενέργειες της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» ως και οι λοιπές τρομοκρατικές ενέργειες στην Ελλάδα. Οι πληροφορίες που παρουσιάζονται ανά έτος βασίζονται σε ονόματα και γεγονότα σε Ελλάδα και αλλού, που αναφέρονται στις προκηρύξεις της οργάνωσης. Οι πίνακες που παρουσιάζουν αναλυτικά τις τρομοκρατικές ενέργειες στην Ελλάδα συμπληρώνονται από τον ερευνητή με βάση τα αντίστοιχα στοιχεία που εμφανίζονται στην Παγκόσμια Βάση Δεδομένων για την τρομοκρατία με στόχο να αποτυπώσουν ευκρινέστερα τη δράση της οργάνωσης στο ευρύτερο πλαίσιο της εξέλιξης της τρομοκρατίας στην Ελλάδα. Επειδή στην Παγκόσμια Βάση δεδομένων για την τρομοκρατία αποδίδονται ενέργειες στην οργάνωση «17 Νοέμβρη» που δεν αναφέρονται στις προκηρύξεις, οι ενέργειες που ταυτοποιούνται τόσο στη βάση

δεδομένων όσο και στις προκηρύξεις σημειώνονται στους πίνακες με χαρακτηριστικό χρώμα.

Η έναρξη της δράσης της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» τοποθετείται στην παρούσα έρευνα στο Δεκέμβριο του 1975 με τη δολοφονία του σταθμάρχη της CIA στην Ελλάδα, Ρίτσαρντ Γουέλς και την αποστολή της 1^{ης} προκήρυξης.

Η πλέον πρόσφατη επίσημη αναφορά στη δημιουργία της οργάνωσης υποστηρίζεται ότι υπάρχει στο βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών που περιλαμβάνει ως χρόνο ίδρυσής της το 1973⁴⁸⁹.

Κατά τη διερεύνηση των πληροφοριακών πηγών εντοπίστηκε επίσης αναφορά της οργάνωσης σε ανεπίσημη πηγή (έκθεση Κ.Υ.Π. 1985) που την παρουσιάζει ως αντιστασιακή ομάδα φοιτητών που διένειμε προκηρύξεις, την 01/02/1974, δηλαδή πριν την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα, προς αξιωματικούς και στρατιώτες των ενόπλων δυνάμεων καλώντας τους να ανατρέψουν τη χούντα⁴⁹⁰.

Η ίδρυση της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» έχει επίσης επιχειρηθεί να τοποθετηθεί χρονικά από δημοσιεύματα του τύπου στο φθινόπωρο του 1974 σε μυστική συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στην Πεντέλη, ανάμεσα σε εκπροσώπους οργανώσεων της αντιδικτατορικής περιόδου 1967-1974, όπου φέρεται να αποφασίσθηκε η ίδρυση του Ε.Λ.Α. (Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας) και της «17 Νοέμβρη»⁴⁹¹. Αντίστοιχη απόπειρα χρονικού προσδιορισμού της οργάνωσης έχει

⁴⁸⁹ Καραμανώλη (2003a)

⁴⁹⁰ Η συγκεκριμένη πηγή (Captain Morgan, 2012, 5 Νοεμβρίου) αναφέρεται με επιφύλαξη καθώς βρέθηκε έπειτα από έρευνα στο διαδίκτυο και δεν κατέστη δυνατή περαιτέρω διασταύρωσή της. Εδώ συμπεριλαμβάνεται αποκλειστικά και μόνο ως καταγραφή.

⁴⁹¹ Σχετική αναφορά υπάρχει από τους δημοσιογράφους Παπαχελά-Τέλλογλου (Παπαχελάς & Τέλλογλου, 2002a, 2002b),

γίνει στο παρελθόν και από τον νυν βουλευτή των ΑΝ.ΕΛ., Π. Καμμένο⁴⁹² ο οποίος την προσδιορίζει ομοίως στο φθινόπωρο του 1974 κάνοντας λόγο για παρόμοια συνάντηση τόσο στην Πεντέλη όσο και στο θέατρο «Στοά» στου Ζωγράφου όπου εκτιμά ότι παρουσίασαν εισηγήσεις στη συγκέντρωση των «400 Αδέσμευτων Κομμουνιστών-Αριστερών» εκπρόσωποι της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» και του Ε.Λ.Α.

Η άποψη αυτή για τη μυστική συνάντηση της Πεντέλης αμφισβητείται από παλαιά μέλη αντιστασιακών οργανώσεων που σε μαρτυρίες τους υποστηρίζουν ότι η ένοπλη σύγκρουση, εν καιρώ δημοκρατίας, δεν τέθηκε ποτέ ως ζητούμενο από τις οργανώσεις που έλαβαν μέρος στον αντιδικτατορικό αγώνα αλλά αποτέλεσε αντικείμενο ανοιχτού προβληματισμού και δημόσιας συζήτησης στην αρχή της δημοκρατικής περιόδου σε σχέση με τη σταθερότητα της δημοκρατίας. Έχουν επίσης διατυπωθεί και άλλες υποθέσεις και εικασίες σχετικά με τον ακριβή χρόνο δημιουργίας της οργάνωσης (Καράμπελας, 2002)⁴⁹³.

Σε κάθε περίπτωση ο ακριβής χρόνος και τόπος της δημιουργίας της οργάνωσης δεν έχει επισήμως τεκμηριωθεί και ανακοινωθεί ούτε από την πλευρά των καταδικασθέντων μελών ούτε από την πλευρά του επίσημου κράτους και μέχρι στιγμής θα πρέπει να θεωρείται ανεπιβεβαίωτος.

Στο διάστημα από 17/11/1973 έως και 23/07/1974 που αποκαταστάθηκε η δημοκρατία στην Ελλάδα, ελάχιστα χτυπήματα καταγράφονται στην Παγκόσμια Βάση Δεδομένων σχετικά με την τρομοκρατία:

⁴⁹² Η συγκεκριμένη πηγή αφορά συνέντευξη του βουλευτή στην ιστοσελίδα «Απόδημος» και αναφέρεται με επιφύλαξη. Εδώ συμπεριλαμβάνεται αποκλειστικά και μόνο ως καταγραφή.

⁴⁹³ Είναι χαρακτηριστική η διάψευση του παλαιού μέλους της αντιστασιακής οργάνωσης 20¹⁵ Οκτώβρη, Ν. Μανιού σε σχετική συνέντευξή του (Κούλογλου, 2010), όπου αρνείται τη συνάντηση της Πεντέλης ως γεγονός και τονίζει ότι η οργάνωση, της οποίας υπήρξε μέλος επί χούντας, είχε αποφασίσει οριστικά ότι δεν είχε κανένα λόγο ύπαρξης μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας.

Πίνακας 1

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
09/01/1974	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε κρατικό όχημα (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
23/02/1974	Λαύριο	Βομβιστική επίθεση σε χημική μονάδα Dow (Η.Π.Α.)	Οργανωμένος Στρατός Λαϊκής Αντίστασης (People's Resistance Organized Army)
02/06/1974	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε οχήματα (Η.Π.Α.)	Ομάδα Σαμποτάζ Λαϊκής Αντίστασης (Popular Resistance Sabotage Group)
12/06/1974	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα (Η.Π.Α.)	Ομάδα Σαμποτάζ Λαϊκής Αντίστασης (Popular Resistance Sabotage Group)

Από τις 23/07/1974 έως και τις 23/12/1975 ημερομηνία κατά την οποία η οργάνωση «17 Νοέμβρη» αρχίζει τη δράση της ένοπλης προπαγάνδας (δολοφονία του Ρίτσαρντ Γουέλςξέω από το σπίτι του στο Π. Ψυχικό, ενέργεια που καταγράφεται στην Παγκόσμια Βάση Δεδομένων σχετικά με την τρομοκρατία, ως περιστατικό χωρίς όμως αναφορά σε οργάνωση) αναφέρονται για την Ελλάδα τα παρακάτω χτυπήματα⁴⁹⁴. Παράλληλα, στις αρχές του 1975 η οργάνωση «Νέα Τάξη», που πρόσκειται στην άκρα δεξιά, εισβάλλει στο Ε.Μ.Π και μαχαιρώνει φοιτητή:

⁴⁹⁴ Ο Ρίτσαρντ Γουέλς είχε επισκεφθεί στη δεκαετία του 1950 τη μετεμφυλιακή Ελλάδα ως πρώτη αποστολή, είχε θητεύσει επίσης σε Κύπρο, Λατινική Αμερική ενώ το όνομα και η θέση είχαν δημοσιευθεί προ της δολοφονίας του στον τύπο (Central Intelligence Service, 2011, ΕΡΤ ΑΕ, 1975a, Καράμπελας, 2002, Παπαγελάς & Τέλλογλου, 2002b).

Πίνακας 2

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
02/09/1974	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε διπλωματικό στόχο (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
08/09/1974	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση Boeing 707 TWA πτήση Τελ Αβίβ-Νέα Υόρκη (Η.Π.Α.)	Popular Front for the Liberation of Palestine, Gen Cmd (PFLP-GC) ⁴⁹⁵
15/09/1975	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε αυτοκίνητο της USAF ⁴⁹⁶ (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
10/11/1975	Αθήνα	Επίθεση σε στόχο της USAF (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
15/11/1975	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε όχημα (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
23/12/1975	Αθήνα	Δολοφονία Σταθμάρχη CIA Ρίτσαρντ Γουέλς	Άγνωστος

Η οργάνωση «17 Νοέμβρη», εκτός από την ανάληψη ευθύνης της δολοφονίας Γουέλς με τίτλο «Εκτέλεση του Αρχηγού της ΣΙΑ στην Ελλάδα» (Δεκέμβρης 1975)⁴⁹⁷ στέλνει ακόμη 2 υποστηρικτικές προκηρύξεις, μια στην Ελλάδα με τίτλο «Ανακοίνωση προς τον Τύπο» (26/12/1975) και μια στη γαλλική «Liberation» το Μάρτιο του 1976 με τίτλο «Πως εκτελέσαμε τον Γουέλς», που τη δημοσιεύει στις 24/12/1976.

Το 1976 λαμβάνουν χώρα τα εξής χτυπήματα:

⁴⁹⁵ Η συγκεκριμένη οργάνωση έχει πραγματοποιήσει μόνο ένα χτύπημα στην Ελλάδα ενώ πρέπει να πρόκειται για υποομάδα του PFLP.

⁴⁹⁶ Το ακρωνύμιο αφορά στην Αεροπορία των Η.Π.Α. (USAF-United States Air Force)

⁴⁹⁷ Οι ημερομηνίες εντός παρένθεσης αφορούν στις ημερομηνίες που αναγράφονται στις προκηρύξεις και οι οποίες δεν συμπίπτουν απαραίτητα με τις ημερομηνίες δημοσίευσης στις εφημερίδες.

Πίνακας 3

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
27/02/1976	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Chase Manhattan και American express ⁴⁹⁸ (Η.Π.Α.)	Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας (Ε.Λ.Α.)- (Revolutionary People's Struggle)
24/03/1976	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε βιβλιοπωλείο ⁴⁹⁹ (Ελλάδα)	Άγνωστος
02/04/1976	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε τράπεζα American Express ⁵⁰⁰ (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
10/04/1976	Ηράκλειο-Μασταμπάς (Κρήτη)	Βομβιστική Επίθεση σε στρατιωτικά οχήματα (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
22/04/1976	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζες First National City Bank και New York City Bank (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
27/05/1976	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα αεροπορίας (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
27/06/1976	Αθήνα	Αεροπειρατεία Airbus A-300 Air France-257 όμηροι (Γαλλία)	Palestine Liberation Organization (PLO) ⁵⁰¹
14/07/1976	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε όχημα (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
04/09/1976	Ηράκλειο (Κρήτη)	Ένοπλη επίθεση σε όχημα USAF (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
12/10/1976	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα USAF (Η.Π.Α.)	Άγνωστος

⁴⁹⁸ Σχετικό ρεπορτάζ υπάρχει στο ιστορικό αρχείο της ΕΡΤ (1976α)

⁴⁹⁹ Σύμφωνα με δημοσίευμα του «Ιού» της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία» (Ιός, 2002) πρόκειται για επίθεση με χειροβομβίδα παράλληλα με επίθεση στα γραφεία του ΚΚΕ στον Κορυδαλλό.

⁵⁰⁰ Στον τύπο αναφέρεται ως επίθεση του Ε.Λ.Α. ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003)

⁵⁰¹ Η οργάνωση έχει διεθνή δράση με δεδομένα στην Παγκόσμια Βάση για την τρομοκρατία από το 1970.

14/10/1976	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία Siemens (Γερμανία)	Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας (Ε.Λ.Α.)
13/11/1976	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε οχήματα/παράρτημα USAF (Η.Π.Α.), Συριακής Πρεσβείας, Πορτογαλικής Πρεσβείας	Άγνωστος
06/12/1976	Αργυρούπολη	Ένοπλη επίθεση σε όχημα αεροπορίας (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
14/12/1976	Αθήνα	Δολοφονία Ευάγγελου Μάλλιου⁵⁰² (Ελλάδα)	Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη (Ε.Ο. 17 Νοέμβρη)
24/12/1976	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία πολιτικού κόμματος ⁵⁰³ (Ελλάδα)	Άγνωστος

Η οργάνωση αφήνει στον τόπο της δολοφονίας του Μάλλιου προκήρυξη ανάληψης ευθύνης με τίτλο «Εκτέλεση του αρχιβασανιστή Ε. Μάλλιου» (Σεπτέμβρης 1976). Για δεύτερη φορά ως τακτική, στέλνει την ίδια προκήρυξη και στην εφημερίδα «Liberation». Η δολοφονία του Μάλλιου επικροτείται από την οργάνωση «Προλεταριακή Αριστερά», η οποία σε σχετική προκήρυξή της αναφέρει: «*Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, η οργάνωση 17 Νοέμβρη έδρασε σαν εντολοδόχος του λαού. Το πιστόλι που εκτέλεσε τον Μάλλιο το κρατούσαν οι εκατοντάδες νεκροί της δικτατορίας, οι δεκάδες χιλιάδες βασανισμένοι, ένας ολόκληρος λαός. Γι' αυτό και σύσσωμη ήταν η αντίδραση του λαού: "Ν' αγιάσουν τα χέρια τους"*» ("14 Δεκεμβρίου 1976: Η 17Ν

⁵⁰² Ο Ευάγγελος Μάλλιος δολοφονήθηκε έξω από το σπίτι του στο Π. Φάληρο. Στον τόπο της δολοφονίας βρέθηκαν προκηρύξεις με σβησμένη την ημερομηνία. Υπήρξε Προϊστάμενος της Γενικής Ασφάλειας Αθηνών κατά τη διάρκεια της χούντας, αποτάχθηκε από το σώμα, δικάστηκε για βασανιστήρια πολιτών αλλά εξαγόρασε την ποινή του και αφέθηκε ελεύθερος μετά τη σχετική δίκη της Χαλκίδας το 1975 (ΕΡΤ, 1976b).

⁵⁰³ Σύμφωνα με σχετικό δημοσίευμα του «Ιού» της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία» (Ιός, 2002) πρόκειται για έκρηξη βόμβας της Εθνικής Σοσιαλιστικής Οργάνωσης Πανελλήνων (ΕΣΟΠ) σε γραφεία του ΚΚΕ.

δολοφονεί τον αρχιβασανιστή της χούντας Ε. Μάλλιο," 2011, Ομάδα για μια προλεταριακή αριστερά, 2002). Η κηδεία του Ε. Μάλλιου γίνεται αφορμή για επεισόδια μεταξύ φιλοχουντικών και δημοσιογράφων που κάλυπταν το γεγονός (Ιός, 2002, Κρεμμυδάς, 1984). Την ίδια χρονιά ανακαλύπτεται κρυφό οπλοστάσιο αποστρατευμένων υποστηρικτών του δικτάτορα Ιωαννίδη (Ιός, 2002).

Το 1977 είναι μια χρονιά με αρκετά χτυπήματα (βομβιστικές επιθέσεις, πακέτα-βόμβες) που αποδίδονται σε άτομα και οργανώσεις της άκρας δεξιάς όπως η ΕΣΟΠ⁵⁰⁴. Οι περισσότεροι από τους στόχους ανήκουν στο χώρο της αριστεράς (γραφεία ΚΚΕ εσ., εφημερίδα «Αυγή», βιβλιοπωλεία). Πραγματοποιούνται συλλήψεις μελών οργανώσεων που ανήκουν στο χώρο της άκρας δεξιάς για κατοχή οπλοστασίου και συμμετοχή σε βομβιστικές ενέργειες. Στις 25/02/1977 συλλαμβάνονται και καταδικάζονται για κατοχή οπλοστασίου και εκρηκτικών οι Καλέντζης, Κακκαβάς, Χρηστάκης (Κρεμμυδάς, 1984) ενώ το Μάρτιο του ίδιου χρόνου συλλαμβάνεται για κατοχή όπλων στέλεχος της ακροδεξιάς οργάνωσης «4^η Αυγούστου»⁵⁰⁵. Ο Ε.Λ.Α. πραγματοποιεί εμπρηστική επίθεση στον κινηματογράφο «Αττικόν» του Πειραιά που πρόβαλε την ταινία «Επιδρομή στο Έντεμπε»⁵⁰⁶. Τον Οκτώβριο του 1977 σκοτώνεται σε συμπλοκή με την αστυνομία στου Ρέντη ένα από τα φερόμενα μετέπειτα ηγετικά στελέχη του ΕΛΑ, ο Χρήστος Κασσίμης⁵⁰⁷. Η συμπλοκή λαμβάνει χώρα λίγο πριν προλάβει η ομάδα του Κασσίμη να τοποθετήσει εκρηκτικό μηχανισμό στα γραφεία του εργοστασίου γερμανικών συμφερόντων AEG σε ένδειξη συμπαράστασης για το θάνατο φυλακισμένων μελών της γερμανικής

⁵⁰⁴ Δημοσίευμα "Η ιστορία της «ταχυδρομικής τρομοκρατίας»" (2010).

⁵⁰⁵ Δημοσίευμα σε σχετικό άρθρο του «Ιού» της Ελευθεροτυπίας (Ιός, 2002).

⁵⁰⁶ Η επίθεση πραγματοποιείται στις 15/01/1977. Η ταινία αφορούσε στην επιχείρηση ισραηλινών κομάντο στο Έντεμπε και την απελευθέρωση ομήρων αεροπειρατείας ("Η "γιορτινή" τρομοκρατία", 2014).

⁵⁰⁷ Σχετικό ρεπορτάζ υπάρχει στο ιστορικό αρχείο της ΕΡΤ (1977).

τρομοκρατικής οργάνωσης RAF και για την απεργία των εργατών του εργοστασίου. Συλλαμβάνεται, δικάζεται και αθώνεται οι εργάτης και συνδικαλιστής Γιάννης Σερίφης (Καράμπελας, 2002).

Η οργάνωση «17 Νοέμβρη» στέλνει ένα πολυσέλιδο κείμενο στις εφημερίδες με τίτλο «Απάντηση στα κόμματα και στις οργανώσεις» (Απρίλης 1977).

Το 1977 λαμβάνουν χώρα τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 4

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
04/01/1977	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε θέατρο (Ελλάδα)	First of October Antifascist Resistance Group (GRAPO) ⁵⁰⁸
26/01/1977	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε όχημα (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
05/02/1977	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία κομμουνιστικών κομμάτων ⁵⁰⁹ (Ελλάδα)	Άγνωστος
24/02/1977	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική Επίθεση σε Γερμανική σχολή	Άγνωστος
30/03/1977	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε 11 οχήματα ⁵¹⁰ (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
13/04/1977	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε όχημα (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
23/04/1977	Θεσσαλονίκη	Ένοπλη επίθεση σε οχήματα (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
11/05/1977	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε όχημα (Η.Π.Α.)	Άγνωστος

⁵⁰⁸ Όπως προκύπτει από την Παγκόσμια Βάση Δεδομένων για την τρομοκρατία η GRAPO (First of October Antifascist Resistance Group είναι οργάνωση με δράση στην Ισπανία, η καταγραφή δεδομένων αφορά από το 1975, με μοναδική ενέργεια εκτός χώρας το χτύπημα στην Ελλάδα.

⁵⁰⁹ Εδώ η επίθεση αφορά σε επιθέσεις στα γραφεία του ΕΚΚΕ, του ΚΚΕ και του ΚΚΕ εσ., σε Εξάρχεια, Καισαριανή και Πετράλωνα (Ιός, 2002).

⁵¹⁰ Στον τύπο αναφέρεται ως επίθεση του Ε.Λ.Α. με εμπρησμούς σε 14 αυτοκίνητα σε διάφορες περιοχές της Αθήνας ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργάνωσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

16/05/1977	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε όχημα (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
30/05/1977	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε όχημα (Η.Π.Α.) και βομβιστική επίθεση σε Βουλγάρικο βιβλιοπωλείο ⁵¹¹	Άγνωστος για το όχημα-Κένταυρος για το βιβλιοπωλείο
03/06/1977	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε διαμέρισμα δικαστικού (Ελλάδα)	Άγνωστος
13/06/1977	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα στρατιωτικού (Ελλάδα)	Άγνωστος
14/06/1977	Γλυφάδα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα USAF (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
15/06/1977	Αργυρούπολη	Βομβιστική επίθεση σε όχημα (Ελλάδα)	Άγνωστος
14/07/1977	Παγκράτι, Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα καθηγητή για θέματα άμυνας, σε προσωπικό USAF, στην τράπεζα American Express, (Η.Π.Α.) και στην κατοικία του Φιλανδού Πρέσβη	Άγνωστος
19/07/1977	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε θέατρο (Ελλάδα)	Άγνωστος
22/07/1977	Νέα Μάκρη	Ένοπλη επίθεση σε όχημα (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
30/07/1977	Σούρμενα (Γλυφάδα)	Βομβιστική επίθεση σε όχημα (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
20/10/1977	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα Τούρκου διπλωμάτη	Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia ⁵¹²
11/12/1977	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση-συμπλοκή με αστυνομική περίπολο ⁵¹³ (Ελλάδα)	Ομάδα Χρήστος Κασσίμης (Khristos)

⁵¹¹ Η επίθεση στο βιβλιοπωλείο πρέπει να σχετίζεται με τη σύλληψη και καταδίκη εν ενεργεία στρατιωτικού για επίθεση στο συγκεκριμένο βιβλιοπωλείο στην Ασκληπιού (Ιός, 2002, Κρεμμυδάς, 1984).

⁵¹² Με βάση τα στοιχεία η οργάνωση έχει δράσει σε Ευρώπη, Τουρκία, Η.Π.Α. και η δράση της καταγράφεται από το 1975.

⁵¹³ Εδώ η καταγραφή πρέπει να αφορά στην περίπτωση της ενέργειας στο εργοστάσιο της AEG.

			Kasimis)
23/12/1977	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε οχήματα (Η.Π.Α.)	Μαχόμενος Λαϊκός Αγώνας (Fighting Popular Rally)
27/12/1977	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Αμερικάνικη Πρεσβεία	Άγνωστος
12/1977	Άγνωστος	Βομβιστική επίθεση σε Δημοσιογράφο (Ελλάδα) και σε Αμερικάνικη Πρεσβεία	Εθνική Σοσιαλιστική Οργάνωση Πανελλήνων (Greek National Socialist Organization)

Το 1978 συλλαμβάνεται ο νυν Γραμματέας του κόμματος «Χρυσή Αυγή» μαζί με άλλα 8 άτομα, διώκονται με τον πρώτο αντιτρομοκρατικό μεταπολιτευτικό νόμο Ν774/78⁵¹⁴. Καταδικάζονται δύο εξ' αυτών για κατοχή εκρηκτικών ενώ με τον ίδιο νόμο κατηγορούνται άτομα της αριστεράς ως τρομοκράτες. Την ίδια χρονιά πραγματοποιούνται βομβιστικές επιθέσεις στους κινηματογράφους «Έλλη» και «Ρέξ» που προβάλλουν σοβιετικές ταινίες. Η κατάληξη είναι τραυματίες πολίτες ενώ συνεχίζονται και οι επιθέσεις σε χώρους της αριστεράς (γραφεία του ΚΚΕ εσ., περιοδικό «Αντί») (Ιός, 2002, Κρεμμυδάς, 1984).

Την ίδια χρονιά οι «Ερυθρές Ταξιαρχίες» απαγάγουν και δολοφονούν τον Πρόεδρο του Χριστιανο-δημοκρατικού κόμματος και τέως Πρωθυπουργό της Ιταλίας, Α. Μόρο μαζί με τους 5 σωματοφύλακές του. Οι «Ερυθρές Ταξιαρχίες» τόνιζαν ότι η ενέργειά τους αποτελεί επίθεση στην καρδιά του κράτους. Η δολοφονία του Μόρο πραγματοποιήθηκε μετά από πολλές ημέρες ομηρίας και τέθηκε στην

⁵¹⁴ "Περί καταστολής της τρομοκρατίας και προστασίας του δημοκρατικού πολιτεύματος" (1978)

κρίση των μελών της οργάνωσης η λήψη σχετικής απόφασης με τη διαδικασία λαϊκού δικαστηρίου⁵¹⁵.

Στην Παγκόσμια Βάση Δεδομένων για την τρομοκρατία καταγράφονται, για το 1978, τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 5

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
21/01/1978	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα American Express και πρακτορείο πληροφόρησης-τύπου (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
15/08/1978	Γλυφάδα	Ένοπλη επίθεση σε όχημα (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
17/10/1978	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε καταστήματα με Σοβιετικά προϊόντα	Άγνωστος
17/12/1978	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε κατάστημα (Ελλάδα)	Εθνική Σοσιαλιστική Οργάνωση Πανελλήνων (Greek National Socialist Organization)
17/12/1978	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε 33 καταστήματα ⁵¹⁶ (Ελλάδα)	Άγνωστος

Το Γενάρη του 1979 η αστυνομία επικηρύσσει ακροδεξιούς βομβιστές, οι οποίοι συλλαμβάνονται αργότερα την ίδια χρονιά, και ανακοινώνει την εξάρθρωση της τρομοκρατικής οργάνωσης «Οργάνωση Εθνικής Αποκατάστασης». Μέλη της θεωρούνται υπεύθυνα για τις βομβιστικές επιθέσεις στους κινηματογράφους «Ελλη»

⁵¹⁵ Jamieson (1990b)

⁵¹⁶ Τα περιστατικά που καταγράφονται στη βάση θα πρέπει να αφορούν στο σχετικό δημοσίευμα του «Ιού» (Ιός, 2002) όπου γίνεται λόγος για 39 εκρήξεις σε Αθήνα και Πειραιά υπό τύπο «μνημόσυνου» στον δολοφονηθέντα, από την οργάνωση «17 Νοέμβρη», Ε. Μάλλιο. Και σε αυτή την περίπτωση υπήρξαν τραυματίες πολίτες (Κρεμμυδάς, 1984).

και «Ρέξ» ενώ ανάμεσα στους συλληφθέντες είναι και εν ενεργεία αξιωματικοί του στρατού. Ο δε Διοικητής της Σχολής Χωροφυλακής διώκεται για πώληση οπλισμού σε μέλη της Ο.Ε.Α. (Ιός, 2002, Κρεμμυδάς, 1984).

Το 1979 καταγράφονται τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 6

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
31/01/1979	Αθήνα	Δολοφονία Π. Μπάμπαλη ⁵¹⁷ (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.-Οργάνωση Ιούνης'78
21/04/1979	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε βιβλιοπωλείο συμπαθόν της άκρας δεξιάς (Ελλάδα)	Άγνωστος
27/04/1979	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε εφορία (Ελλάδα)	Ελληνική Λαϊκή Αντίσταση (Greek Popular Resistance)
12/05/1979	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε δικαστήρια (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
27/07/1979	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφείο του Υπ. Παιδείας ⁵¹⁸	Άγνωστος
10/08/1979	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία λεωφορείων (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
10/11/1979	Θεσσαλονίκη	Βομβιστικές επιθέσεις σε γραφεία κινήματος υποστήριξης αμνηστίας στην ηγεσία της χούντας (Ελλάδα)	Άγνωστος

⁵¹⁷ Ο Π. Μπάμπαλης, βασανιστής της Ασφάλειας δολοφονείται κοντά στο σπίτι του στη Ν. Σμύρνη. Αποτάχθηκε από το σώμα, δικάστηκε στη δίκη των βασανιστών (Δίκη Χαλκίδας) και αφέθηκε ελεύθερος (Γκιώνης, 2010, Κρεμμυδάς, 1984). Το όνομά του είχε αναφερθεί μαζί με άλλα ονόματα βασανιστών στην ανάληψη ευθύνης για τη δολοφονία του Ε. Μάλλιου.

⁵¹⁸ Στον τύπο αναφέρεται ως ενέργεια του Ε.Λ.Α. με ημερομηνία 26/07/1979 ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

Το 1980 οι «Ερυθρές Ταξιαρχίες» απάγουν το δικαστή Τ. Ντ'Ούρσο. Ο Ντ'Ούρσο απελευθερώνεται αφού η κυβέρνηση αποδέχεται αίτημα των τρομοκρατών και κλείνει μια από τις ειδικές φυλακές, εκείνη της Αζινάρα⁵¹⁹.

Μαζί με διάφορες τρομοκρατικές οργανώσεις που πραγματοποιούν ενέργειες στην Ελλάδα, όπως υποστηρίζεται από σειρά δημοσιογραφικών και επιστημονικών ερευνών (Θεοφιλόπουλος, 2008, Ιός, 2002, Κρεμμυδάς, 1984, Νικολακόπουλος, 1998), την περίοδο 1974-1979, η ακροδεξιά τρομοκρατία στην Ελλάδα δίνει αισθητά το παρόν. Οι δε τεχνική των πακέτων-βόμβα που χρησιμοποίησαν ομοιάζουν με τεχνικές που χρησιμοποίησε τόσο ο Ε.Λ.Α.⁵²⁰ αργότερα όσο και σύγχρονες τρομοκρατικές οργανώσεις στην Ελλάδα όπως η «Συνομοσία των Πυρήνων της Φωτιάς» (Βραδέλης, 2010). Η τεχνική με πακέτο-βόμβα χρησιμοποιήθηκε και στην περίπτωση της δολοφονίας του υπασπιστή του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη, Γ. Βασιλάκη τον Ιούνιο του 2010 και η ενέργεια υποστηρίχθηκε με προκήρυξη χωρίς όνομα οργάνωσης και αποστολέα το πραγματικό όνομα του Άρη Βελουχιώτη (Θανάσης Κλάρας) ("Περίεργη επιστολή για τη βόμβα στον Χρυσοχοϊδη," 2010).

Το 1980 αποτελεί τη χρονιά που η οργάνωση «17 Νοέμβρη» επανεμφανίζεται με διπλή δολοφονία του υποδιοικητή των Μ.Α.Τ. Π. Πέτρου⁵²¹ και του οδηγού του αστυφύλακα Σ. Σταμούλη αναλαμβάνοντας την ευθύνη με την προκήρυξη που βρέθηκε στον τόπο της δολοφονίας και επικεφαλίδα «Φόλα στα κοπρόσκυλα των ΜΑΤ. Τα ΜΑΤ είναι οι βασανιστές του Καραμανλή».

Το 1980 λαμβάνουν χώρα τα εξής χτυπήματα:

⁵¹⁹ Della Porta (1992), Henninger (2006), Jamieson (1990a, 1990b)

⁵²⁰ Χαρακτηριστική ενέργεια είναι οι φάκελοι με πακέτα-βόμβες που είχε αποστείλει ο Ε.Λ.Α. σε δύο δημοσιογράφους το 1989 ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργάνσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003)

⁵²¹ Τα θύματα δολοφονούνται στο Παγκράτι κοντά στο σπίτι του υποδιοικητή (Σ. Θεοδωράκης, 2002b).

Πίνακας 7

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
16/01/1980	Αθήνα	Δολοφονία Υποδιοικητή Π. Πέτρου (ΜΑΤ)/ Αστυφύλακα Σ. Σταμούλη (Ελλάδα) ⁵²²	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
29/04/1980	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε κρατικό στόχο (γραφείο κοινωνικής ασφάλισης) (Ελλάδα)	Άγνωστος
08/05/1980	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε οχήματα προσωπικού ξένων πρεσβειών	Άγνωστος
21/05/1980	Αθήνα	Δολοφονία εργάτη Abdel-Rahman Abu (τέως μέλος του Λιβυκού στρατού ή αστυνομίας)	Quaddaffis-Death Squad
28/06/1980	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στην Ιρανική πρεσβεία	Άγνωστος
31/07/1980	Αθήνα	Δολοφονία Τούρκου διπλωμάτη Galip Ozonen	Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia
21/08/1980	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Βρετανικό σταθμό πετρελαίου, στη Shell (Ολλανδία) και στην τράπεζα Citibank (Η.Π.Α.)	Αριστεροί Εξτρεμιστές (Left Wing Extremists)
21/08/1980	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε δικαστικό μέγαρο (Ελλάδα)	Άγνωστος
28/08/1980	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφείο ΕΟΤ ⁵²³ (Ελλάδα)	Άγνωστος
16/09/1980	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε 5 οχήματα της αμερικάνικης στρατιωτικής αποστολής (Η.Π.Α.)	Επαναστατική Λαϊκή Αριστερά (Revolutionary Popular Left)

⁵²² Η δολοφονία των δύο κρατικών λειτουργών, όπως και οι προηγούμενες, αποτελεί αφορμή για κύκλο συλλήψεων υπόπτων από το χώρο της αριστεράς χωρίς όμως απόδοση κατηγοριών (Καράμπελας, 2002, Κρεμμυδάς, 1984).

⁵²³ Η βομβιστική επίθεση πρέπει να αφορά στην βομβιστική επίθεση στον ΕΟΤ Συντάγματος από τον Ε.Λ.Α. (ΕΡΤ, 1980, "Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003)

11/10/1980	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε 3 σχολικά οχήματα (Ελλάδα)	Άγνωστος
12/11/1980	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε 2 καταστήματα (Ελλάδα)	Επαναστατική Λαϊκή Αριστερά
19/12/1980	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε καταστήματα Μινιόν-Κατράντζος (Ελλάδα)	Οκτώβρης '80

Το 1981 η οργάνωση «17 Νοέμβρη» στέλνει πολυσέλιδη προκήρυξη, σε διάφορες εφημερίδες, με τίτλο «Γιατί είμαστε υπέρ της λαϊκής βίας αλλά αντίθετοι στους εμπρησμούς των σούπερ μάρκετ και των πολυκαταστημάτων Μινιόν-Κατράτζου» (Μάης 1981). Ορισμένα χτυπήματα που αποδίδονται στον ΕΛΑ και αναφέρονται στον τύπο δεν παρουσιάζονται στη βάση για τη συγκεκριμένη περίοδο⁵²⁴. Τα χτυπήματα που έλαβαν χώρα το 1981 είναι τα εξής:

Πίνακας 8

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
09/02/1981	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στην Nestle (Ελλάδα)	Αυτόνομη Αντίσταση (Autonomous Resistance)
28/03/1981	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Σοβιετικά οχήματα	Αυτόνομη Αντίσταση (Autonomous Resistance)
04/04/1981	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε οχήματα (Η.Π.Α.)	Dev-Sol (υποψία)- Revolutionary Left
15/04/1981	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε 6 οχήματα σε διάφορα σημεία (Ελλάδα)	Οκτώβρης '80
24/04/1981	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε καταστήματα (Γερμανία)	Επαναστατική Λαϊκή Αριστερά (Revolutionary Popular Left)

⁵²⁴ "Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη" (2003)

08/05/1981	Αθήνα-Κηφισιά	Βομβιστική επίθεση σε αστυνομικά τμήματα (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
27/05/1981	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Βρετανικού Συμβουλίου	Irish Republican Army-IRA (υποψία)
03/06/1981	Αθήνα	Επίθεση σε κατάστημα Ατενέ και Κλαουδάτος (Ελλάδα)	Επαναστατική Αντικαπιταλιστική Πρωτοβουλία (Revolutionary Anti-Capitalist Initiative)
22/07/1981	Πειραιάς	Βομβιστική επίθεση σε καταστήματα ⁵²⁵ (Ελλάδα)	Αριστεροί εξτρεμιστές (υποψία) (Left-Wing Extremists)
22/07/1981	Πειραιάς	Γραφείο μεταφορικής εταιρίας (εταιρία Ανγκελικούση) (Ελλάδα)	Popular Front for the Liberation of Palestine (PFLP)
02/08/1981	Άγνωστος	Επίθεση σε δασική έκταση (Ελλάδα)	Ομάδα Γαλάζιος Τοξότης (Blue Archer Group)
10/08/1981	Αθήνα	Ισραηλινή αποστολή	May 15 Organization for the Liberation of Palestine
14/10/1981	Χανιά (Κρήτη)	Βομβιστική επίθεση σε όχημα υποψηφίου ΠΑΣΟΚ, Ι. Βαλυράκη (Ελλάδα)	Άγνωστος
16/10/1981	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα Ι. Αλευρά (Ελλάδα)	Άγνωστος
17/10/1981	Ελληνικό	Απόπειρα δολοφονίας υποψηφίου ΠΑΣΟΚ Σ. Παναγούλη (Ελλάδα)	Άγνωστος

Το 1982 πραγματοποιούνται στην Ελλάδα τα εξής χτυπήματα:

⁵²⁵ Πιθανόν να αφορά στους εμπρησμούς των καταστημάτων «Μαρινόπουλος» και «Σκλαβενίτης» (Κρεμμυδάς, 1984).

Πίνακας 9

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
12/03/1982	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στον καθηδρικό ναό (Ελλάδα)	Αυτοαποκαλούμενοι εικονοκλάστες- μηδενιστές (Self-styled iconoclasts-nihilists)
15/03/1982	Αθήνα (οδ. Κανάρη, οδ. Δροσοπούλου)	Βομβιστική επίθεση σε 2 υποκαταστήματα τράπεζας Citibank (Η.Π.Α.)	Εθνική Οργάνωση 4 ^η Αυγούστου (4 August National Organization)
19/03/1982	Αθήνα	Δολοφονία εκδότη «Βραδυνής», Γ. Αθανασιάδη ⁵²⁶ (Ελλάδα)	Άγνωστος
01/04/1982	Αθήνα	Δολοφονική επίθεση στην κατοικία του Αμερικανού Πρέσβη ⁵²⁷	Ε.Λ.Α.
02/04/1982	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στην κατοικία του Αμερικανού Πρέσβη	Άγνωστος
27/04/1982	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε όχημα Γραμματέα Αμερικάνικης Πρεσβείας	Ε.Λ.Α.
30/04/1982	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα American Express (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
02/06/1982	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε American Honeywell Corp. και διπλωματικά οχήματα ⁵²⁸ (Η.Π.Α.)	Ε.Λ.Α.

⁵²⁶ Στον τύπο αναφέρεται με ημερομηνία περιστατικού 19/03/1983. Την ευθύνη ανέλαβε η οργάνωση «Αντιστρατιωτική Πάλη» δημιουργώντας σύγχυση για ταύτιση των αυτουργών με οργάνωση που είχε την ίδια επωνυμία και εξέδιδε περιοδικό αντι-μιλιταριστικού περιεχομένου. Η οργάνωση που εξέδιδε το περιοδικό διέμεινε την εμπλοκή της στη δολοφονία με σχετική καταγγελία στον τύπο ("Τρομοκρατικά χτυπήματα που δεν απαντήθηκαν ποτέ" 2009).

⁵²⁷ Στον τύπο αναφέρεται ως βομβιστική επίθεση στην κατοικία του Αμερικανού Πρέσβη ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

⁵²⁸ Εδώ η ενέργεια του Ε.Λ.Α. καταγράφεται ως επιθέσεις σε αμερικάνικα αυτοκίνητα και πολυεθνικές εταιρίες ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

02/07/1982	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε υποκαταστήματα τράπεζας American Express, Chase Manhattan (Η.Π.Α.), ταξιδιωτικό πρακτορείο Solon Benanfoug (Ελλάδα) και σε ισραηλινή εταιρία	Ε.Λ.Α.
01/08/1982	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Ένωσης Εφοπλιστών ⁵²⁹ (Ελλάδα)	Άγνωστος
21/10/1982	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Αμερικάνικης Ένωσης	Αυτονομία (υποψία)- Αναρχική Οργάνωση (Autonomy (Greece)- Anarchist Organization)
08/12/1982	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε αερογραμμές Κουβέιτ	Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia

Έπειτα από δύο χρόνια παύσης πυρός, η οργάνωση «17 Νοέμβρη» επανέρχεται με μια διπλή δολοφονία του αμερικανού πλοίαρχου Τ. Τσάντες⁵³⁰ και του οδηγού του Ν. Βελούτσου στη Λ. Κηφισίας, στη Φιλοθέη. Η δολοφονίες έγιναν στις 15/11/1983 ενώ η Προκήρυξη ανάληψης ευθύνης (Οκτώβρης 83) δημοσιεύθηκε στην «Ελευθεροτυπία».

Το 1983 λαμβάνουν χώρα τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 10

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
23/02/1983	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση κοντά σε εστιατόριο που δειπνούσε ο Σοβιετικός Πρωθυπουργός Nikolay Tikhonov	Αυτόνομη Αντίσταση (υποψία)-(Autonomous Resistance)

⁵²⁹ Η ενέργεια αποδίδεται στον Ε.Λ.Α. με ημερομηνία χτυπήματος 31/07/1982 ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργάνσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

⁵³⁰ Στέλεχος της JUSMAGG (Joint United States Military Aid Group to Greece) (Σ. Θεοδωράκης, 2002b)

03/04/1983	Διδυμότειχο	Βομβιστική επίθεση σε ξενοδοχείο που δειπνούσαν μέλη της Ν.Δ. (Ελλάδα)	Άγνωστος
13/04/1983	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Σαουδάραβες διπλωμάτες	Επαναστατική Αλληλεγγύη (Revolutionary Solidarity)
17/05/1983	Π. Ψυχικό-Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε οχήματα της Συριακής πρεσβείας και σε σχολείο Λίβυων (Συρία-Λιβύη)	Group for Martyred Isam as-Sartawi
22/06/1983	Αθήνα	Αεροπειρατεία	Shiite Muslims
24/06/1983	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα Αλβανικής πρεσβείας	Μέτωπο Απελευθέρωσης Βορείου Ηπείρου-MABH (υποψία)- (Northern Epirus Liberations Front-MAVI)
20/08/1983	Αθήνα	Δολοφονική επίθεση σε άτομο της PLO	Movement for Rebuilding Fatah
07/11/1983	Αθήνα	Δολοφονική επίθεση σε εργαζόμενους Ιορδανικής πρεσβείας	Abu Nidal Organization (ANO)
15/11/1983	Αθήνα	Δολοφονία πλοίαρχου Τ. Τσάντες (Η.Π.Α.)-οδηγού Ν. Βελούτσου (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
02/12/1983	Αθήνα	Επίθεση σε όχημα της Βρετανικής πρεσβείας	Άγνωστος

Στις 03/04/1984 η οργάνωση «17 Νοέμβρη» αποπειράται να δολοφονήσει τον αμερικανό Ρ. Τζάντ⁵³¹ στον Αγ. Δημήτριο. Αυτή η απόπειρα δολοφονίας αποτελεί την πρώτη αποτυχία σε στόχο της οργάνωσης. Η Προκήρυξη (Απρίλης 84) βρέθηκε

⁵³¹ Ο Ρ. Τζάντ ήταν αρχισμηνίας της JUSMAGG (Σ. Θεοδωράκης, 2002c).

μαζί με το μέσο διαφυγής. Την ίδια χρονιά η οργάνωση στέλνει στο «Ποντίκι» Προκήρυξη (29/05/1984) με την οποία απαντά σε προηγούμενο άρθρο της εφημερίδας⁵³² που αμφισβητούσε την άποψη της οργάνωσης ότι οι βίαιες ενέργειες μετά τη δικτατορία είναι ποσοτικά και ποιοτικά περισσότερες και διευκρινίζει την επιχειρησιακή αποτυχία της απόπειρας δολοφονίας του Ρ. Τζάντ. Για το λόγο αυτό αποστέλλει και συνημμένο κατάλογο με ενέργειες από τη μεταπολίτευση έως και το 1981. Σχετικά με τις βομβιστικές επιθέσεις στις 20/11/1984 που αναφέρονται στο συνημμένο κατάλογο αυτές πρέπει να αφορούν στις επιθέσεις της «Οργάνωση Νοέμβρης 21» που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ 22-23/11/1984, όπως προκύπτει από τον σχετικό πίνακα παρακάτω.

Το 1984 έλαβαν χώρα τα ακόλουθα χτυπήματα:

Πίνακας 11

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
08/02/1984	Ηλιούπολη-Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε κατοικία ιδιώτη, πρακτορείο εφημερίδων, τηλεφωνικό θάλαμο (Ελλάδα)	Κίτρινη Οργάνωση ⁵³³ Αξιωματικών Αεροπορίας (Yellow Organization of Air Force Officers)
09/02/1984	Αθήνα	Επιδρομή σε γραφεία Τουρκικών αερογραμμών	Άτομα Τουρκικής καταγωγής (Turks)
11/03/1984	Αθήνα (οδ. Ασκληπιού & Σολωμού)	Βομβιστική επίθεση σε βιβλιοπωλείο (Ελλάδα)	Άγνωστος
13/03/1984	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας Ισραηλινού διπλωμάτη, Yeheska Barnea	Lebanese National Resistance Front

⁵³² "Η "17 Νοέμβρη" αυτοπαρουσιάζεται ..." (1983)

⁵³³ Η χρωματική διαβάθμιση παρατηρείται στις ειδικές στρατιωτικές εντολές των εφέδρων του στρατού (πράσινη ΕΣΕ-κίτρινη ΕΣΕ) οι οποίες χαρακτηρίζονται ως απόρρητες (Γενικό Επιτελείο Στρατού, 2012α).

28/03/1984	Αθήνα	Δολοφονία διπλωμάτη Βρετανικής πρεσβείας, Kenneth T. Whitty	Revolutionary Organization of Socialist Moslems
03/04/1984	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονία Ρ.Τζάντ (Η.Π.Α.)	E.O. 17 Νοέμβρη
14/05/1984	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε σνακ μπαρ (Ελλάδα)	Abu Nidal Organization-Μαύρος Ιούνης (υποψία)
23/05/1984	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Citibank (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
13/06/1984	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας του καταστηματούχου Μανώλη Χειλαδάκη που πουλούσε εκδόσεις εναντίον του Καντάφι (Λιβύη)	Libyan
15/06/1984	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε δικαστήρια οδ. Σάντα Ρόζα (Ελλάδα)	Άγνωστος
21/06/1984	Αθήνα	Δολοφονία εκδότη της εφημερίδας «Al-Hiwar», Muhammad Salik Shutayti (Λιβύη)	Άγνωστος
04/07/1984	Αθήνα	Δολοφονία 3 φοιτητών ιατρικής (Λιβύη)	National Front for the Salvation of Libya
10/11/1984	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση (Ελλάδα)	Άγνωστος
11/11/1984	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση, γραφεία ΝΔ (Ελλάδα)	Άγνωστος
22/11/1984	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε εστιατόριο, σε δικηγορικό γραφείο και στην Πάντειο σχολή (Ελλάδα)	Οργάνωση 21 Νοεμβρίου (November 21 Organization)
23/11/1984	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε εφημερίδα «Μεσημβρινή» και στο θέατρο «Ηρώδειο» (Ελλάδα)	Οργάνωση 21 Νοεμβρίου (November 21 Organization)

23/11/1984	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στο Γαλλικό Ινστιτούτο	Άγνωστος
25/11/1984	Πειραιάς	Βομβιστική επίθεση στο λιμάνι του Πειραιά (Ελλάδα)	Άγνωστος
29/11/1984	Αθήνα	Δολοφονία Ιορδανού διπλωμάτη	Άγνωστος
01/12/1984	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε συγκέντρωση της ΝΔ (Ελλάδα)	Άγνωστος
10/12/1984	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία ΟΤΕ (Ελλάδα)	Άγνωστος

Στις 21/02/1985 η οργάνωση «17 Νοέμβρη» δολοφονεί τον εκδότη της εφημερίδας «Απογευματινή», Ν. Μομφεράτο⁵³⁴ και τον οδηγό του Π. Ρουσέτη στο Κολωνάκι. Η Προκήρυξη ανάληψης ευθύνης βρέθηκε στον τόπο της δολοφονίας χωρίς ημερομηνία. Στις 15/05/1985 σκοτώνεται σε συμπλοκή με νεκρούς τρεις αστυνομικούς στο Γκύζη, ο Χ. Τσουτσουβής φερόμενος ως μέλος της οργάνωσης «Αντικρατική Πάλη». Η οργάνωση «Αντικρατική Πάλη είχε σκοτώσει την 01/04/1985 τον εισαγγελέα Γ. Θεοφανόπουλο⁵³⁵.

Η επόμενη Προκήρυξη (21/09/85) της οργάνωσης αφορά στην υπόθεση της δολοφονίας Αθανασιάδη και στην «Αντιστρατιωτική Πάλη» που ανέλαβε την ευθύνη θεωρώντας τη δολοφονία κυβερνητική προβοκάτσια. Έπειτα από μερικούς μήνες η οργάνωση «17 Νοέμβρη» αναλαμβάνει με Προκήρυξη (26/11/85), που στέλνει στην

⁵³⁴ Σύμφωνα με τις καταθέσεις της οικογένειας του Ν. Μομφεράτου στη δίκη των κατηγορουμένων για συμμετοχή στην οργάνωση, προκύπτει ότι ο ίδιος γνώριζε ότι είναι πιθανός στόχος τρομοκρατικής οργάνωσης και ότι το όνομά του κυκλοφορούσε σε λίστα υποψηφίων θυμάτων (Μαραζόπουλος, χ.η.). Ο Ν. Μομφεράτος υπήρξε οικονομικός σύμβουλος του Κ. Καραμανλή ενώ είχε θητεύσει στο Υπουργείο Βιομηχανίας στην Κυβέρνηση Μαρκεζίνη, λίγο πριν την πτώση της χούντας ("Ποιός ήταν ο Μομφεράτος", 2014).

⁵³⁵ "Στο «μικροσκόπιο» τώρα οι άλλες οργανώσεις" (2002)

«Ελευθεροτυπία», την ευθύνη για τη βομβιστική επίθεση σε λεωφορείο των ΜΑΤ στην Καισαριανή κοντά στο ξενοδοχείο «Κάραβελ». Στην επίθεση σκοτώθηκε ένας αστυφύλακας ενώ υπήρξαν τραυματίες αστυνομικοί⁵³⁶. Έχει προηγηθεί η δολοφονία του μαθητή Μ. Καλτεζά από αστυνομικό στα Εξάρχεια στην επέτειο του Πολυτεχνείου. Το Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου η οργάνωση στέλνει Προκήρυξη (04/12/85) στην «Ελευθεροτυπία» υποστηρίζοντας την προηγούμενη επίθεσή της στο λεωφορείο των ΜΑΤ.

Το 1985 πραγματοποιούνται τα παρακάτω χτυπήματα:

Πίνακας 12

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
02/02/1985	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στο μπαρ Bobby's στο Ελληνικό (Ελλάδα)	Εθνικό Μέτωπο (National Front)
06/02/1985	Ταύρος	Επίθεση στα γραφεία της «Αυριανής» (Ελλάδα)	Άγνωστος
02/03/1985	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στην πρεσβεία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας	Ομάδα Χρήστος Κασσίμης
21/03/1985	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στα γραφεία των Ιορδανικών αερογραμμών	Black September II (υποψία)
22/03/1985	Αθήνα	Ομηρία στις Ιορδανικές αερογραμμές	Άγνωστος
25/03/1985	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε όχημα Αμερικάνικης πρεσβείας	Άγνωστος
04/04/1985	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Ιορδανικές αερογραμμές	Άγνωστος

⁵³⁶ Σ. Θεοδωράκης (2002c)

07/04/1985	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία Ν.Δ. (Ελλάδα)	Άγνωστος
08/04/1985	Αθήνα	Επίθεση σε Εθνική τράπεζα (Ελλάδα)	Άγνωστος
08/05/1985	Νέα Σμύρνη	Βομβιστική επίθεση σε υποσταθμό ΔΕΗ (Ελλάδα)	Άγνωστος
10/05/1985	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα (Ελλάδα)	Άγνωστος
20/05/1985	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε όχημα αστυνομίας	Άγνωστος
29/05/1985	Αθήνα	Δολοφονική επίθεση σε όχημα Συνταγματάρχη Robert Morton (Η.Π.Α.)	Νεαρά άτομα
14/06/1985	Αθήνα	Αεροπειρατεία TWA Boeing 727, πτήση 847 (Διεθνής)	Hizballah-Islamic Jihad
01/07/1985	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση ξενοδοχείο «Απόλλων Παλάς» ⁵³⁷ (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α. (υποψία)
03/09/1985	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε ξενοδοχείο Γλυφάδας	Black September II (υποψία)
14/09/1985	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε οχήματα και υποκατάστημα Citibank (Η.Π.Α.)	Ομάδα Χρήστος Κασσίμης
17/09/1985	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε πρεσβεία Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Ανατ. Γερμανίας και Βρετανική πρεσβεία	Άγνωστος

⁵³⁷ Η επίθεση αναφέρεται στον τύπο ως έκρηξη παγιδευμένου αυτοκινήτου με στόχο αμερικάνικα οχήματα στο πάρκινγκ του ξενοδοχείου από τον Ε.Λ.Α. ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

18/09/1985	Αθήνα	Δολοφονία εκδότη Michel Numari ⁵³⁸ (Συρία)	Black September II
06/10/1985	Καλογρέζα	Δολοφονία εμπόρου Ysuf Aql Ibrahim (Λιβύη)	Άγνωστος
07/10/1985	Αθήνα- Γλυφάδα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία αερογραμμών (Λιβύη) και όχημα (Η.Π.Α.)	7 April Libyan Organization
16/10/1985	Στρατιωτική Βάση Ελληνικού	Ένοπλη επίθεση σε οχήματα προσωπικού (Η.Π.Α.)	Άγριες Χήνες των Πόλεων (Wild Geese of the Cities)
24/10/1985	Ρέθυμνο (Κρήτη)	Βομβιστική επίθεση σε όχημα δημάρχου Χρίστου Σκουλούδη (Ελλάδα)	Άγνωστος
28/10/1985	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε οχήματα προσωπικού στρατιωτικής βάσης Ελληνικού και αεροπορίας (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
31/10/1985	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε αστικό λεωφορείο (Ελλάδα)	Οργάνωση Επαναστατική Στρατευμένη Αριστερά (Revolutionary Militant Left organization)
05/11/1985	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε κτήριο (Ελλάδα)	Άγνωστος
19/11/1985	Αθήνα	Δολοφονία υπαλλήλου εισαγωγικής-εξαγωγικής εταιρίας Hasib Abd al-Arism (Αίγυπτος)	Άγνωστος
23/11/1985	Αθήνα	Αεροπειρατεία στις Αιγυπτιακές αερογραμμές Jetliner πτήση 648	Abu Nidal Organization (ANO)
26/11/1985	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση κοντά στο ξενοδοχείο «Κάραβελ»(Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)

⁵³⁸ Σύμφωνα με δημοσίευμα το θύμα ήταν εκδότης περιοδικού που υποστήριζε το παλαιστινιακό ζήτημα και αναφέρεται ως παλαιστινιακής καταγωγής, προσωπικός φίλος του Αραφάτ, που ασκούσε κριτική στο συριακό καθεστώς ("Palestinian editor shot and killed", 1985).

Η οργάνωση «17 Νοέμβρη» δολοφονεί στις 08/04/1986 στο Κολωνάκι το βιομήχανο Δ. Αγγελόπουλο⁵³⁹, Πρόεδρο της Χαλυβουργικής και προσωπικό φίλο του Α. Παπανδρέου (Σ. Θεοδωράκης, 2002d) και δημοσιεύεται σχετική Προκήρυξη ανάληψης ευθύνης. Έπειτα από λίγες ημέρες, η οργάνωση ειδοποιεί την «Ελευθεροτυπία» για νέα Προκήρυξη (24/04/86), την οποία και δημοσιεύει, με τίτλο «Απάντηση σε συκοφαντίες» που αφορά σε απάντησή της σε αρθρογράφο της εφημερίδας σχετικά με κριτική που άσκησε στη δολοφονία του Δ. Αγγελόπουλου.

Με σχετική της Προκήρυξη (03/10/86), που στέλνει στην «Ελευθεροτυπία» αναλαμβάνει την ανάληψη ευθύνης για τη βομβιστική επίθεση κατά κτηρίων εφοριών στις 05/10/1986. Τον ίδιο μήνα στέλνεται νέα Προκήρυξη (14/10/86) στο «Ποντίκι» ως απάντηση σε σχετικό άρθρο⁵⁴⁰ που είχε δημοσιεύσει η εφημερίδα για την εκτέλεση Αγγελόπουλου.

Πίνακας 13

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
22/01/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε δημόσιο φορέα και στο Ελληνικό Βιομηχανικό Επιμελητήριο (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
30/01/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Shell (Η.Π.Α.)	Άγνωστος

⁵³⁹ Η Χαλυβουργική Α.Ε., της οποία προήδρευε έως της δολοφονία του, ο Δ. Αγγελόπουλος, είχε ολοκληρώσει μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του '80 τη λειτουργία δύο υψικαμίνων καθώς και μιας σύγχρονης μονάδας παραγωγής χάλυβα προσανατολιζόμενη στην αύξηση εξαγωγών των προϊόντων της (Χαλυβουργική, χ.η.). Μετά τη δολοφονία Αγγελόπουλου, η εταιρία, που δημιουργήθηκε στις αρχές του 1920 και είχε μεταξύ άλλων έδρα σε Αγγλία, ΗΠΑ και Ελβετία, άρχισε τη φθίνουσα πορεία (Κορφιάτης, 1999).

⁵⁴⁰ Πρόκειται για άρθρο που δημοσιεύθηκε στις 10/10/1986 ("17 Νοέμβρη", 1986)

09/02/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε ιδιωτικό όχημα	Άγνωστος
18/03/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Ελληνο-Αμερικανική Ένωση ⁵⁴¹ (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
21/03/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε άγαλμα Τρούμαν (Η.Π.Α.)	Ομάδα Χρήστος Κασσίμης
26/03/1986	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε ιδιωτικό όχημα, σε βενζινάδικο (Ελλάδα) και διπλωματικό όχημα (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
26/03/1986	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε 3 οχήματα (Η.Π.Α.)	Ε.Λ.Α.
27/03/1986	Αθήνα	Επίθεση σε Εθνική τράπεζα (Ελλάδα)	Άγνωστος
02/04/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε TWA Boeing 727 πτήση 840 (Ελλάδα)	Arab Revolutionary Cells
08/04/1986	Αθήνα	Δολοφονία Προέδρου Χαλβουργικής, Δ. Αγγελόπουλου (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
01/05/1986	Τζιτζιφιές	Τράπεζα (Ελλάδα)	Άγνωστος
07/06/1986	Αθήνα	Επίθεση σε εκκλησία Αγ. Νικολάου Πευκακίων (Ελλάδα)	Άγνωστος
08/06/1986	Θεσσαλονίκη	Ένοπλη επίθεση σε όχημα αστυνομίας (Ελλάδα)	Άγνωστος
19/06/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Ιταλικό Εμπορικό Επιμελητήριο, διπλωματικό γραφείο και ιταλική επιτροπή (Ιταλία)	Άγνωστος

⁵⁴¹ "Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη" (2003)

23/06/1986	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία περιοδικού «Αγωνιστής» του ΠΑΣΟΚ (Ελλάδα)	Αναρχικοί
30/06/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε ΥΠΕΧΩΔΕ ⁵⁴² (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
26/07/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση κοντά στην εταιρία «Σκαλιστήρι» (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
27/07/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στην Πειραιϊκή Πατραϊκή ⁵⁴³ (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
07/08/1986	Αθήνα	Γραφεία αεροπορικής εταιρίας (Τουρκία)	Αναρχικοί
11/08/1986	Αθήνα	Επίθεση σε υποκατάστημα Citibank (Η.Π.Α.)	Παράνομοι Ψαράδες της Νύχτας (The Illegal Fisherman of the Night)
01/10/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε ΓΣΕΕ και σε κτήριο της Νομαρχίας Αττικής (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
05/10/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Εφορίες και σε γραφείο Υπουργείο Μεταφορών⁵⁴⁴ (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
11/10/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Δημαρχείο (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
20/10/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε αστυνομικό τμήμα ⁵⁴⁵ (Ελλάδα)	Άγνωστος

⁵⁴² Εδώ ως χρόνος επίθεσης καταγράφεται η 01/07/1986 ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003)

⁵⁴³ Εδώ ως χρόνος επίθεσης καταγράφεται η 26/07/1986 ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003)

⁵⁴⁴ Να τονισθεί εδώ ότι για το συγκεκριμένο χτύπημα δεν έχει αναλάβει την ευθύνη η οργάνωση.

⁵⁴⁵ Στον τύπο αναφέρεται ως χτύπημα του Ε.Λ.Α. στο ΙΔ' αστυνομικό τμήμα ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

22/10/1986	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα (Ελλάδα)	Άγνωστος
14/11/1986	Αθήνα	Επίθεση σε ιδιωτική επιχείρηση, επίθεση στην περιοχή Εξαρχείων και σε Ένωση καταναλωτών (Ελλάδα)	Ομάδα Αυτοκτονίας (Suicide Squad)
19/11/1986	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε Κοινοβούλιο (Ελλάδα)	Αναρχικοί (Anarchists)
23/11/1986	Αθήνα	Επίθεση σε 17 καταστήματα (Ελλάδα)	Επαναστατικοί Πυρήνες (Revolutionary Cells)

Στις 04/02/1987 η οργάνωση τραυματίζει το νευροχειρουργό Ζαχαρία Καψαλάκη ιδρυτή του ιατρικού κέντρου «Εγκέφαλος»⁵⁴⁶, και αναλαμβάνει την ευθύνη με σχετική Προκήρυξη (01/02/1987) που αφήνει στον τόπο της επίθεσης. Λίγους μήνες αργότερα η οργάνωση «17 Νοέμβρη» πραγματοποιεί βομβιστική επίθεση στις 24/04/1987 σε λεωφορείο που μετέφερε αμερικανούς στο Ρέντη⁵⁴⁷ αναλαμβάνοντας την ευθύνη με Προκήρυξη (09/04/1987) έπειτα από ειδοποίηση στην «Ελευθεροτυπία». Στις 10/08/1987 πραγματοποιεί νέα βομβιστική επίθεση σε λεωφορείο που μετέφερε αμερικανούς στο Καβούρι⁵⁴⁸. Ειδοποιήθηκε εκ νέου η «Ελευθεροτυπία» για την Προκήρυξη (05/08/87) ανάληψης ευθύνης έπειτα από τηλεφώνημα. Επανέρχεται εκ νέου με Προκήρυξη (11/10/87) που έστειλε στην Ελευθεροτυπία σχετικά με τη γιάφκα της οδού Καλαμά, μετά τη σύλληψη του Χ.

⁵⁴⁶ Στο ιατρικό κέντρο «Εγκέφαλος» λειτουργεί ο πρώτος αξονικός τομογράφος εξελίσσοντας τα ιατρικά δεδομένα στην Ελλάδα. Εφαρμόζει δε πρωτοποριακές τεχνικές μαγνητικής τομογραφίας (Ελληνική Νευροχειρουργική Εταιρία, χ.η., Σ. Θεοδωράκης, 2002ε). Επίσης, ο Ζ. Καψαλάκης συμμετείχε στο κίνημα ειρήνης ως μέλος του Εθνικού Συμβουλίου της Ελληνικής Επιτροπής για τη Διεθνή Ύφεση και Ειρήνη ("Πέθανε χτες ο Ζ. Καψαλάκης", 1995).

⁵⁴⁷ Σ. Θεοδωράκης (2002ε)

⁵⁴⁸ Σ. Θεοδωράκης (2002f)

Μαρίνου και το θάνατο του Μ. Πρέκα στη συμπλοκή της Καλογρέζας⁵⁴⁹, και αμέσως μετά με Προκήρυξη (14/10/87) όπου σχολιάζει εκ νέου το θέμα της γιάφκας.

Το 1987 λαμβάνουν χώρα τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 14

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
07/01/1987	Αθήνα	Δολοφονία σε εστιατόριο (Κουβέιτ)	Άγνωστος
05/02/1987	Αθήνα	Δολοφονία νευροχειρουργού (Ελλάδα)⁵⁵⁰	Μαρξιστές (Marxists)
12/02/1987	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Υπουργείο Οικονομικών (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
20/02/1987	Κούρνος	Ένοπλη επίθεση σε αστυνομικό τμήμα (Ελλάδα)	Άγνωστος
26/04/1987	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε λεωφορείο αμερικάνικης στρατιωτικής αποστολής (Η.Π.Α.)⁵⁵¹	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
29/04/1987	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία εφοριών (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
02/05/1987	Περιστέρι	Βομβιστική επίθεση σε Εθνική τράπεζα (Ελλάδα)	Αναρχικοί (Anarchists)

⁵⁴⁹ Νικολακόπουλος (1996α)

⁵⁵⁰ Προφανώς πρόκειται για τη δολοφονία του γιατρού Καμαλάκη από τη «17 Νοέμβρη».

⁵⁵¹ Προφανώς πρόκειται για την επίθεση που πραγματοποιήθηκε στις 24/04/1987 από τη «17 Νοέμβρη».

13/05/1987	Αθήνα	Επίθεση σε τράπεζα (Ελλάδα)	Άγνωστος
14/05/1987	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Υπουργείου Γεωργίας ⁵⁵² (Ελλάδα)	Άγνωστος
12/06/1987	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας Αντισυνταγματάρχη Κωνσταντίνου Ξηροτύρη (Ελλάδα)	Άγνωστος
29/06/1987	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας Προέδρου ΓΣΕΕ Γ. Ραυτόπουλου ⁵⁵³ (Ελλάδα)	Άγνωστος
10/08/1987	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε στρατιωτικό λεωφορείο με αμερικάνους (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
19/08/1987	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Υπουργείου Οικονομικών (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
23/08/1987	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και αστυνομικό τμήμα (Ελλάδα)	Άγνωστος
24/08/1987	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση (Ελλάδα)	Άγνωστος
26/09/1987	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε στρατιωτικό όχημα ΡΧ (Η.Π.Α.)	Ε.Λ.Α.
01/10/1987	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε μονάδα αστυνομίας (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
02/10/1987	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε ιδιωτικά αυτοκίνητα	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)

⁵⁵² Πρέπει να αφορά σε χτύπημα του Ε.Λ.Α. ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

⁵⁵³ Όπως αναφέρεται στον τύπο ο Γ. Ραυτόπουλος τραυματίστηκε σε αυτή την επίθεση που καταγράφεται ως χτύπημα της οργάνωσης «1η Μάη» στις 26/07/1987 ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003) ή 29/07/1987 (Λαμπρόπουλος, 2002).

(Ελλάδα)			
10/12/1987	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Εμπορικό και Βιομηχανικό επιμελητήριο (Ελλάδα)	Ομάδα Αντιεξουσιαστών (Anti-Authority Group)
21/12/1987	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας διπλωμάτη Midhat Nuri al-Hiyali (Ιράκ)	Άγνωστος

Το 1988 η πτήση 103 της Pan Am από Λονδίνο με προορισμό τις ΗΠΑ ανατινάζεται πάνω από το Λόκερμπι της Σκωτίας⁵⁵⁴. Ο απολογισμός των θυμάτων είναι 259 νεκροί επιβάτες και πλήρωμα καθώς και 11 άτομα από τα συντρίμια της έκρηξης. Ήταν η πρώτη πολύνεκρη τρομοκρατική ενέργεια εναντίον των ΗΠΑ, πριν εκείνης της 11/09/2001.⁵⁵⁵

Το 1988 η οργάνωση «17 Νοέμβρη» πραγματοποιεί απόπειρα δολοφονίας εναντίον του Τζόρτζ Κάρος, επικεφαλής της DIA (Defense Intelligence Service) για θέματα ναρκωτικών⁵⁵⁶ στις 21/01/1988 και αναλαμβάνει την ευθύνη με αντίστοιχη Προκήρυξη (15/01/88). Με νέα Προκήρυξη (22/01/88) διευκρινίζει τους λόγους για τους οποίους τελικά το χτύπημα δεν ολοκληρώθηκε. Στις 01/03/1988 δολοφονεί το βιομήχανο Α. Αθανασιάδη-Μποδοσάκη⁵⁵⁷ στη Λ. Κηφισίας στο Ψυχικό. Η Προκήρυξη (22/02/88) ανάληψης ευθύνης θα βρεθεί στον τόπο της δολοφονίας με τίτλο «Προκήρυξη: Ένας δολοφόνος της εργατικής τάξης λιγότερος». Ένα μήνα αργότερα η οργάνωση «17 Νοέμβρη» ενημερώνει την «Ελευθεροτυπία» για

⁵⁵⁴ National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (U.S.) (χ.η.) Το περιστατικό αναφέρεται στην 77^η προκήρυξη της οργάνωσης «17 Νοέμβρη».

⁵⁵⁵ Kreindler (χ.η.)

⁵⁵⁶ Σ. Θεοδωράκης (2002f)

⁵⁵⁷ Ο Α. Αθανασιάδης-Μποδοσάκης υπήρξε Γ. Διευθυντής της Εταιρίας Λιπασμάτων και Πυρκάλ (Σ. Θεοδωράκης, 2002f).

Προκήρυξη (12/03/88) απάντηση σε άρθρο του δημοσιογράφου και αρχισυντάκτη της Γ. Βότση με τίτλο «Άξιος ο μισθός σου άοπλε σύντροφε». Με νέα Προκήρυξη (20/05/88) αναλαμβάνει την ευθύνη για τη βομβιστική επίθεση σε αυτοκίνητα Τούρκων διπλωματών⁵⁵⁸ στο Παγκράτι στις 23/05/1988, την οποία και στέλνει στο «Έθνος». Στις 28/06/1988 δολοφονεί στην Κηφισιά τον αμερικανό πλοίαρχο και στρατιωτικό ακόλουθο Γ. Νορντίν με ανατίναξη παγιδευμένου αυτοκινήτου⁵⁵⁹. Η ευθύνη αναλαμβάνεται με αντίστοιχη Προκήρυξη (14/06/88) που στέλνεται στην «Ελευθεροτυπία». Τον Ιούλιο του ίδιου χρόνου πραγματοποιείται αιματηρή τρομοκρατική επίθεση στο κρουαζιερόπλοιο «City of Poros».

Στις 14/08/1988 η οργάνωση «17 Νοέμβρη» εισβάλλει στο ΙΘ' Αστυνομικό Τμήμα στο Βύρωνα⁵⁶⁰ και κλέβει οπλισμό αναλαμβάνοντας την ευθύνη με Προκήρυξη (16/08/88). Το φθινόπωρο του ίδιου χρόνου στέλνει στο «Έθνος» Προκήρυξη (11/11/88) σχετικά με την υπόθεση Κοσκωτά και τίτλο «Κλεφτοκοτάδες, Μεγαλοαπατεώνες και Ταρτούφοι». Στην επέτειο του Πολυτεχνείου βρίσκονται φεϊγβολάν με συνθήματα προπαγάνδισης της οργάνωσης στο κέντρο της Αθήνας.

Το 1988 έλαβαν χώρα τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 15

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
<i>22//01/1988</i>	<i>Αθήνα</i>	<i>Βομβιστική επίθεση εναντίον του Τζόρτζ Κάρος (Η.Π.Α.)</i>	<i>Ε.Ο. 17 Νοέμβρη</i>
<i>01/03/1988</i>	<i>Αθήνα</i>	<i>Δολοφονία Α. Αθανασιάδη-Μποδοσάκη (Ελλάδα)</i>	<i>Ε.Ο. 17 Νοέμβρη</i>

⁵⁵⁸ Σ. Θεοδωράκης (2002g)

⁵⁵⁹ ο.π.

⁵⁶⁰ Σ. Θεοδωράκης (2002h)

19/03/1988	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στο μπάρ «Όσκαρ» (Ελλάδα)	Επαναστατική Αλληλεγγύη (Revolutionary Solidarity)
24/03/1988	Θεσσαλονίκη	Ένοπλη επίθεση σε αυτοκίνητο τηλεπικοινωνιών (Ελλάδα)	Αντιεξουσιαστές
27/03/1988	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία Εθνικής Πολιτικής Ένωσης-Ε.Π.ΕΝ. (Ελλάδα)	Αντιεξουσιαστές
27/04/1988	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε διαμερίσματα (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
28/04/1988	Αθήνα	Δολοφονία αρχηγού του Μυστικού στρατού για την απελευθέρωση της Αρμενίας, Hagop Hagorian ⁵⁶¹	Άγνωστος
08/05/1988	Πειραιάς	Βομβιστική επίθεση σε σουπερ μάρκετ «Σκλαβενίτης» (Ελλάδα)	Άγνωστος
21/05/1988	Πειραιάς	Βομβιστική επίθεση σε αστυνομικό τμήμα, ντίσκο «Βικτώρια» και στην πάμπ «Εβελιν» (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
23/05/1988	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε διπλωματικά οχήματα Gular Yakub, Osman Gunay και άλλων 2 διπλωματών (Τουρκία)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
25/05/1988	Αργίνο	Βομβιστική επίθεση σε δικαστικό μέγαρο (Ελλάδα)	Άγνωστος
29/05/1988	Κομοτηνή	Βομβιστική επίθεση σε τζαμιά (Ελλάδα)	Άγνωστος
21/06/1988	Ηράκλειο (Κρήτη)	Βομβιστική επίθεση σε αστυνομικό τμήμα (Ελλάδα)	Άγνωστος

⁵⁶¹ "Gunmen kill man in Athens identified as Armenian terrorist chief" (1988)

<i>28/06/1988</i>	<i>Αθήνα</i>	<i>Δολοφονία Γ. Νορντίν (Η.Π.Α.)</i>	<i>Ε.Ο. 17 Νοέμβρη</i>
04/07/1988	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
05/07/1988	Καλαμάκι	Βομβιστική επίθεση σε διαμερίσματα (Ελλάδα)	Άγνωστος
06/07/1988	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε διαμερίσματα (Ελλάδα)	Άγνωστος
06/07/1988	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Υπουργεία περιβάλλοντος και ενέργειας (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
12/07/1988	Αίγινα	Βομβιστική επίθεση σε «City of Poros» ⁵⁶² (Ελλάδα)	Hizballah-Islamic Jihad
17/08/1988	Ηράκλειο (Κρήτη)	Βομβιστική επίθεση σε οργανισμό τουρισμού (Ελλάδα)	Άγνωστος
11/11/1988	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας Μάρκου Νάτσινα ΠΑΣΟΚ (Ελλάδα)	Άγνωστος
12/11/1988	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε μπαρ (Ελλάδα)	Άγνωστος
01/12/1988	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Ινστιτούτο (Ελλάδα) και σε Ευρωπαϊκή τράπεζα επενδύσεων (Διεθνής)	Ε.Λ.Α.
02/12/1988	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Ευρωπαϊκής Ένωσης (Διεθνής)	Ε.Λ.Α.

⁵⁶² Το περιστατικό στο πλοίο «City of Poros» υπήρξε η πλέον αιματηρή συμπλοκή στα ελληνικά χρονικά με νεκρούς και τραυματίες πολίτες. Το πλοίο επέστρεψε από κρουαζιέρα στο Αργοσαρωνικό με επιβάτες ευρωπαίους τουρίστες όταν πραγματοποιήθηκε ένοπλη συμπλοκή μεταξύ ατόμων που επέβαιναν σε αυτό ενώ εξερράγησαν εκρηκτικοί μηχανισμοί όντας ακόμη εν πλώ. Την ίδια ημέρα παγιδευμένο αυτοκίνητο εξερράγη στο Τροκαντερό με νεκρούς τους επιβαίνοντες ("City of Poros", 2003, "Greece presses ahead with Palestinian's trial with AM-City of Poros, BJT", 1988).

02/12/1988	Αθήνα	Δολοφονική απόπειρα δημοσιογράφου «Βραδυνής» Δημ. Παπαδόπουλου	Άγνωστος
02/12/1988	Αθήνα	Ελληνικό Κέντρο Παραγωγικότητας (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
05/12/1988	Αθήνα	Δολοφονική επίθεση στα γραφεία του βουλευτή Νίκου Αναγνωστόπουλου-Ν.Δ., στο όχημα του βουλευτή Αθανάσιου Κανελλόπουλου-Ν.Δ., σε γραφεία της Ν.Δ. και του ΠΑΣΟΚ (Ελλάδα)	Κοινωνική Αντίσταση (Social Resistance)

Το Σεπτέμβριο του 1989 η πτήση UTA 772 των γαλλικών αερογραμμών από το Κογκό με προορισμό το Παρίσι ανατινάζεται πάνω από την Σαχάρα με αποτέλεσμα 171 νεκρούς⁵⁶³.

Στις 10/01/1989 η οργάνωση τραυματίζει στα πόδια τον Εισαγγελέα Κ. Ανδρουλιδάκη στο Ζωγράφου και στις 18/01/1989 με τον ίδιο ακριβώς τρόπο τραυματίζει τον Αντιεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, Π. Ταρασουλέα⁵⁶⁴ στο Χαλάνδρι. Αναλαμβάνει την ευθύνη με Προκήρυξη (22/12/88) που αφήνει στον τόπο της 2^{ης} ενέργειας και τίτλο «Η Δικαιοσύνη είναι συνένοχη των Κοσκωτάδων». Η οργάνωση επανέρχεται με Προκήρυξη (02/02/89) σχολιασμού του τύπου, η οποία κατά το μεγαλύτερο μέρος της αποτελεί απόσπασμα του έργου του Ονορέ ντε Μπαλζάκ «Χαμένες Ψευδαισθήσεις». Το Φεβρουάριο (22/02/1989) η οργάνωση πραγματοποιεί τριπλή βομβιστική επίθεση⁵⁶⁵ σε διαμερίσματα του Κολωνακίου, του Χαλανδρίου και των Βριλησίων. Η ευθύνη αναλαμβάνεται με Προκήρυξη

⁵⁶³ National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (U.S.) (χ.η.) Σχετική αναφορά στο περιστατικό υπάρχει στην 77^η προκήρυξη της οργάνωσης «17 Νοέμβρη».

⁵⁶⁴ Σ. Θεοδωράκης (2002h)

⁵⁶⁵ Σ. Θεοδωράκης (2002i)

(22/02/89) που στέλνει στο «Εθνος». Στις 08/05/1989 πραγματοποιείται η απόπειρα δολοφονίας κατά του Γ. Πέτσου⁵⁶⁶, βουλευτής ΠΑΣΟΚ, στη Φιλοθέη και στέλνει Προκήρυξη (25/04/89) ανάληψης ευθύνης, με τίτλο «Να χτυπήσουμε τους κλέφτες και πουλημένους πολιτικούς», στην «Ελευθεροτυπία». Τον ίδιο μήνα η οργάνωση «17 Νοέμβρη» στέλνει Προκήρυξη (17/05/89) με τίτλο «Απορίες, αντιφάσεις, παραπλανήσεις» στο «Εθνος» ως απάντηση σε προηγούμενο άρθρο του καθηγητή Β. Φίλια στο «Εθνος» που σχολιάζει τη δράση της οργάνωσης. Ο καθηγητής Β. Φίλιας δημοσιεύει και δεύτερο άρθρο για την οργάνωση και εκείνη του απαντά με δεύτερη Προκήρυξη (30/05/89). Οι εθνικές εκλογές του Ιουνίου 1989 πλησιάζουν και η οργάνωση ρίχνει σε διάφορες περιοχές της Αθήνας προκηρύξεις (09/06/89) φέιγ βολάν για εκλογική γραμμή άκυρου, λευκού ψηφοδελτίου και αποχή από τις εκλογές. Αντίστοιχη κίνηση είχε κάνει και ο Ε.Λ.Α. με δύο προκηρύξεις με αναφορά στην εκλογική αποχή. Ένα ακόμη φέιγ βολάν με συνθήματα ταχυδρομείται στο Δ' Τμήμα Ασφαλείας στις 20/06/1989. Μετά τις εκλογές η οργάνωση επανέρχεται με Προκήρυξη (03/07/89) σχολιασμού της πολιτικής κατάστασης και των ενδεχόμενων συνεργασιών με τίτλο «Ανακοίνωση-Καταγγελία-Κάλεσμα». Στις 26/09/1989 δολοφονείται ο βουλευτής της Ν.Δ. Π. Μπακογιάννης⁵⁶⁷, έξω από το γραφείο του στην Αθήνα. Ο Π. Μπακογιάννης είχε αναπτύξει αντιδικτατορική δημοσιογραφική

⁵⁶⁶ Ο Γ. Πέτσος στην κατάθεσή του ως μάρτυρας στη δίκη της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» τόνισε ότι ίσως να έπαιξε ρόλο, στην επιλογή του ως στόχο, το γεγονός ότι κατά τη θητεία του στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ίδρυσε την Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία ενώ είχε ζητήσει να ενταχθεί η Ε.Υ.Π. στην πολιτική δικαιοδοσία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, χωρίς αυτό να επιτευχθεί. Ο λόγος των δύο παραπάνω ενεργειών ήταν, κατά δήλωσή του, οι επιθέσεις στους δικαστικούς λειτουργούς. Ο Γ. Πέτσος είχε αναπτύξει αντιδικτατορική δράση συνεργαζόμενος με το Σάκη Καραγιώργα (Μαραζόπουλος, χ.η.).

⁵⁶⁷ Ο Π. Μπακογιάννης, σύμφωνα με την κατάθεση της συζύγου του, Θ. Μπακογιάννη, ως μάρτυρα στη δίκη της οργάνωσης, είχε αποτελέσει αρχικά στόχο το 1970 στο Μόναχο ενώ ως βουλευτής είχε εισηγηθεί νομοσχέδιο για την άρση των συνεπειών του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα. Επίσης, είχε ασχοληθεί με το θέμα της τρομοκρατίας συγκεντρώνοντας στοιχεία ως δημοσιογράφος καθώς τη θεωρούσε μείζον πρόβλημα για τη δημοκρατία (Μαραζόπουλος, χ.η.).

δράση, θεωρούνταν πρωτεργάτης στις συζητήσεις για συνεργασία μεταξύ Ν.Δ. και ΣΥΝ στη διακυβέρνηση της Ελλάδας και θεμελιωτής του ιστορικού συμβιβασμού των μετεμφυλιακών πολιτικών διαφορών. Υπήρξε επίσης διευθυντής του περιοδικού «Ένα» των εκδόσεων «Γραμμή» που ανήκε στον επιχειρηματία Κοσκωτά⁵⁶⁸. Η ευθύνη της δολοφονίας αναλαμβάνεται με Προκήρυξη (18/09/89) με τίτλο «Άρχισε η Κάθαρση».

Η αντίδραση του πολιτικού και δημοσιογραφικού κόσμου στη δολοφονία Π. Μπακογιάννη έχει ως αποτέλεσμα την αποστολή στην «Ελευθεροτυπία» Προκήρυξης (09/10/89) που υποστηρίζει την ενέργεια της οργάνωσης. Τον ίδιο μήνα, ο Μ. Παυλής, εν ενεργεία στρατιωτικός της Αεροπορίας⁵⁶⁹, σκοτώνεται όταν εκρήγνυται στα χέρια του αυτοσχέδια βόμβα που ετοιμαζόταν να τοποθετήσει σε ομιλία του Κ. Μητσοτάκη στη Μυτιλήνη. Η οργάνωση υπερασπίζεται με σχετική Προκήρυξη (31/10/89), που στέλνει στην «Ελευθεροτυπία», το θύμα και υποψήφιο θύτη αντικρούοντας ισχυρισμούς του τύπου για ενέργεια προβοκατόρων. Λίγο αργότερα (16/11/89) στέλνει στην «Ελευθεροτυπία» νέα Προκήρυξη (16/11/89) ασκώντας κριτική στους Οικολόγους-Εναλλακτικούς, οι οποίοι είχαν αυξήσει τα ποσοστά τους στην τελευταία εκλογική αναμέτρηση.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα χτυπήματα στους δύο δικαστικούς Ανδρουλιδάκη και Ταρασουλέα δεν καταγράφονται στη βάση δεδομένων και ότι το 1989 αποτελεί τη χρονιά όπου πραγματοποιούνται επίσης πολλές επιθέσεις σε δικαστικούς λειτουργούς.

Τα χτυπήματα που έλαβαν χώρα το 1989 ήταν τα εξής:

⁵⁶⁸ "Παύλος Μπακογιάννης 20 χρόνια μετά: η ανεξιχνίαστη δολοφονία της 17 Νοέμβρη" (2009)

⁵⁶⁹ Silezukuk (2012, 25 Φεβρουαρίου)

Πίνακας 16

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
09/01/1989	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας σε οικία επιχειρηματία (Ελλάδα)	Άγνωστος
17/01/1989	Αθήνα	Δολοφονική επίθεση σε σπίτι εκδότη «Καθημερινής» Αριστεΐδη Αλαφούζου (Ελλάδα)	Άγνωστος
23/01/1989	Αθήνα	Δολοφονία Αντιστασιαγγελέα Αναστάσιου Βερνάρδου ⁵⁷⁰ (Ελλάδα)	1 ^η Μάη
22/02/1989	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε διαμερίσματα (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
26/02/1989	Ηράκλειο (Κρήτη)	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Ν.Δ. (Ελλάδα)	Άγνωστος
01/03/1989	Ηράκλειο (Κρήτη)	Βομβιστική επίθεση σε δικαστικό μέγαρο και Αγροτική τράπεζα (Ελλάδα)	Άγνωστος
03/03/1989	Διδυμότειχο	Βομβιστική επίθεση σε σχολείο (Ελλάδα)	Άγνωστος
10/03/1989	-	Δολοφονική απόπειρα κατά Παναγιώτη Βασιλείου ιδιοκτήτη καφέ ⁵⁷¹ (Ελλάδα)	1 ^η Μάη
10/03/1989	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε BNP (Γαλλία)	Επαναστατική Αλληλεγγύη (Revolutionary Solidarity)
10/04/1989	Αθήνα	Δολοφονική απόπειρα κατά του αεροπαγίτη Σαμουήλ Σαμουήλ (Ελλάδα)	1 ^η Μάη (υποψία)

⁵⁷⁰ "Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη" (2003)

⁵⁷¹ Η δολοφονική απόπειρα δεν καταγράφεται στον τύπο.

17/04/1989	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα (Ελλάδα)	Άγνωστος
25/04/1989	Καμάρι	Βομβιστική επίθεση σε τσιμέντα «ΤΙΤΑΝ» (Ελλάδα)	Αντιεξουσιαστές
08/05/1989	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας τέως Υπουργού Δημόσια Τάξης και βουλευτή ΠΑΣΟΚ, Γ. Πέτσου (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
10/05/1989	Χαλκίδα	Βομβιστική επίθεση σε κτήριο δικαστηρίων (Ελλάδα)	Άγνωστος
25/05/1989	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία ΙΚΑ και Υπουργείο Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
01/06/1989	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε κτήριο Υπουργείου Δικαιοσύνης (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
04/06/1989	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία ΠΑΣΟΚ και γραφεία βιβλιοπωλείου «Νέα Σύνορα» (Ελλάδα)	Άγνωστος
07/06/1989	Αθήνα	Επίθεση σε βιβλιοπωλείο «Νέα Θέση» (Ελλάδα)	Άγνωστος
08/06/1989	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας δημοσιογράφου «Αυριανής», Κ. Διακογιάννη (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
09/06/1989	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας του δημοσιογράφου «Ελεύθερος Τύπος», Δ. Ρίζου (Ελλάδα) ⁵⁷²	Ε.Λ.Α.
13/06/1989	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε εφορία, Υπουργείο Οικονομικών, Υπουργείο Εσωτερικών	Ε.Λ.Α.

⁵⁷² Οι δύο απόπειρες δολοφονίας στους δημοσιογράφους Δ. Ρίζο και Κ. Διακογιάννη, καταγράφονται στον τύπο ότι έγιναν με αποστολή απενεργοποιημένων εκρηκτικών μηχανισμών ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

29/06/1989	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε τράπεζα Ergobank (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
02/07/1989	Κιλκίς	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία του ΚΚΕ (Ελλάδα)	Άγνωστος
15/07/1989	Αθήνα	Επίθεση σε κατάστημα (Λίβανο)	Άγνωστος
12/08/1989	Αθήνα	Δολοφονική επίθεση σε εφοπλιστή Μίνωα Κυριακού (Ελλάδα)	Άγνωστος
06/09/1989	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία Ν.Δ. (Ελλάδα)	Άγνωστος
09/09/1989	Μυτιλήνη	Βομβιστική επίθεση σε παραλιακές εγκαταστάσεις (Ελλάδα)	Άγνωστος
21/09/1989	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία Ν.Δ. (Ελλάδα)	Πυρήνες Αντιεξουσιαστικής Αλληλεγγύης (Cells for Solidarity Against Authority)
26/09/1989	Αθήνα	Δολοφονία βουλευτή Ν.Δ. Π. Μπακογιάννη (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
07/10/1989	Αθήνα	Επίθεση σε υποκαταστήματα Εθνικής τράπεζας και σε τράπεζα Estate (Ελλάδα)	Άγνωστος
21/10/1989	Μυτιλήνη	Βομβιστική επίθεση σε θέατρο που θα φιλοξενούσε συγκέντρωση της Ν.Δ. (Ελλάδα)	Ατομική ενέργεια
22/10/1989	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε προσωπικό USAF (Η.Π.Α.)	Ε.Λ.Α.
01/11/1989	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. Ιωάννη Αντωνόπουλου στην οικία	1 ^η Μάη

του ⁵⁷³ (Ελλάδα)			
06/12/1989	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε ιδιωτικό όχημα και γραφεία Ε.ΥΔ.ΑΠ. (Ελλάδα)	Αναρχική Αλληλεγγύη (Anarchist Solidarity)
08/12/1989	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε αστυνομικό τμήμα και γραφεία Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
26/12/1989	Αθήνα	Δολοφονική επίθεση σε όχημα εκδότη εφημερίδας «Αυριανή» (Ελλάδα)	Άγνωστος

Την παραμονή των Χριστουγέννων του 1989 και στις 03/02/1990 η οργάνωση πραγματοποιεί κλοπή στρατιωτικού υλικού από το στρατόπεδο Συκουρίου στη Λάρισα και από το Πολεμικό Μουσείο αντίστοιχα. Η ευθύνη αναλαμβάνεται και για τις δύο ενέργειες με Προκήρυξη (04/02/90) στην εφημερίδα «Επικαιρότητα». Στις 15/05/1990 πραγματοποιεί βομβιστικές επιθέσεις στην Εκάλη και στέλνει την Προκήρυξη (14/05/90) ανάληψης ευθύνης στην «Επικαιρότητα». Στις 06/06/1990 βρίσκεται Προκήρυξη της οργάνωσης στην περιοχή του Ερυθρού με προειδοποίηση σε Φιλιπινέζους μετανάστες για επιθέσεις σε σπίτια εκπροσώπων του μεγάλου κεφαλαίου. Με νέα Προκήρυξη (11/06/90) στην «Επικαιρότητα» αναλαμβάνει την ευθύνη για τη βομβιστική επίθεση κατά της εταιρίας Procter & Gamble στις 10/06/1990⁵⁷⁴. Το Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου άλλη Προκήρυξη (14/09/90) που στάλθηκε στην «Επικαιρότητα» διευκρινίζει ότι ο Μιχάλης Ράπτης δεν έχει σχέση με την οργάνωση. Στη συνέχεια, και ενώ έχει μεσολαβήσει η αποστολή προκήρυξης με

⁵⁷³ Η απόπειρα δολοφονίας αναφέρεται στον τύπο ως χτύπημα του Ε.Λ.Α. ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργάνωσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

⁵⁷⁴ Σ. Θεοδωράκης (2002j)

υπογραφή «17 Νοέμβρη» στην «Επικαιρότητα για τα επεισόδια στην Olympic Catering, η οργάνωση στέλνει Προκήρυξη (18/10/90) διάψευσής της ως πλαστή. Ακολουθεί νέα προκήρυξη με υπογραφή «17 Νοέμβρη» η οποία κάνει λόγο για αντιπαράθεση στο εσωτερικό της οργάνωσης. Με την Προκήρυξη (20/11/90) ανάληψης ευθύνης για την απόπειρα δολοφονίας του επιχειρηματία Β. Βαρδινογιάννη στις 20/11/1990, που στέλνει στην «Επικαιρότητα», η οργάνωση «17 Νοέμβρη» τονίζει ότι η προκήρυξη που αφορούσε σε αντιπαραθέσεις και έφερε την υπογραφή της είναι και εκείνη πλαστή. Λίγες ημέρες πριν, στις 08/11/1990 τραυματίζεται από έκρηξη σε γιάφκα των Εξαρχείων ο Κ. Μαζοκόπος και γίνεται αφορμή για εκ νέου έρευνες σχετικά με τις διασυνδέσεις των διαφορετικών τρομοκρατικών οργανώσεων μεταξύ τους⁵⁷⁵. Η τελευταία ενέργεια της οργάνωσης για το 1990 είναι εκείνη της επίθεσης στα γραφεία της ΕΟΚ στις 16/02/1990⁵⁷⁶. Η ανάληψη ευθύνης για αυτή την ενέργεια έγινε με Προκήρυξη (17/12/90) που έστειλε στην «Ελευθεροτυπία».

Το 1990 πραγματοποιούνται τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 17

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
03//02/1990	Αθήνα	<i>Εισβολή και κλοπή οπλισμού στο Πολεμικό Μουσείο (Ελλάδα)</i>	<i>Ε.Ο. 17 Νοέμβρη</i>
05/02/1990	Αθήνα	Επίθεση στο Υπουργείο Εμπορίου (Ελλάδα)	Κοινωνική Αντίσταση (Social Resistance)
06/02/1990	Αθήνα	Επίθεση σε διαμερίσματα (Ελλάδα)	Άγνωστος

⁵⁷⁵ Νικολακόπουλος (1996α)

⁵⁷⁶ Την ίδια περίοδο ξεκινούσε η εφαρμογή του 2^{ου} αντιτρομοκρατικού νόμου (Ν1916/90), μετά από εκείνον του 1978, ο οποίος μεταξύ άλλων επέτρεπε την απαγόρευση δημοσίευσης των προκηρύξεων των τρομοκρατικών οργανώσεων και επέβαλε ποινικές κυρώσεις στα μέσα μαζικής ενημέρωσης ("Για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα", 1990, Σ. Θεοδωράκης, 2002κ)

13/02/1990	Πάτρα	Ένοπλη επίθεση σε στρατιωτικό όχημα (Η.Π.Α.)	Ομάδα Αντιεξουσιαστών
19/02/1990	Αθήνα	Δολοφονία Ψυχιάτρου φυλακών Κορυδαλλού, Μάριου Μαράτου ⁵⁷⁷ (Ελλάδα)	Επαναστατική Αλληλεγγύη (Revolutionary Solidarity)
02/03/1990	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα αστυνομίας (Ελλάδα)	Αναρχική Οργάνωση «Μιχάλης Καλτεζάς»
06/03/1990	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε όχημα αστυνομίας (Ελλάδα)	Αναρχικοί
19/03/1990	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας του πρώην Διευθυντή πωλήσεων της British Petroleum, Γιάννη Πριμηκύρη (Ελλάδα)	Άγνωστος
27/03/1990	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε διπλωματικά οχήματα Βουλγαρίας, Ουγγαρίας, Σοβιετικής Ένωσης και Τσεχοσλοβακίας	Κοινωνική Αντίσταση (Social Resistance)
01/04/1990	Ηράκλειο (Κρήτη)	Ένοπλη επίθεση σε χώρο ΠΑΣΟΚ (Ελλάδα)	Άγνωστος
02/04/1990	Αθήνα	Επίθεση σε Ιωνική τράπεζα (Ελλάδα)	Άγνωστος
03/04/1990	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Υπουργείο Οικονομικών, ΓΣΕΕ, ΣΕΒ (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α. και 1 ^η Μάη
03/04/1990	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε Σύνδεσμο Βιομηχανιών Β. Ελλάδος (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
15/05/1990	Αθήνα	Βομβιστικές επιθέσεις στην Εκάλη, κοντά στην οικία του τέως Πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη

⁵⁷⁷ Τομαράς (2010)

23/05/1990	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας φρουρού αστυνομικού τμήματος (Ελλάδα)	Άγνωστος
24/05/1990	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα και στην Εμπορική τράπεζα (Ελλάδα)	Άγνωστος
25/05/1990	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα (Ελλάδα)	Άγνωστος
28/05/1990	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε οχήματα (Ελλάδα)	Άγνωστος
01/06/1990	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε οχήματα (Λίβανος, Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
11/06/1990	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Procter and Gamble	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
21/06/1990	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε οχήματα (Ελλάδα)	Άγνωστος
01/07/1990	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε οχήματα (Συρία)	Λαϊκή Οργή (υποψία) (Popular Rage)
02/07/1990	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε οχήματα BMW (Ελλάδα)	Λαϊκή Οργή (Popular Rage)
24/07/1990	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα μεταγωγής κρατουμένων (Ελλάδα)	Ομάδα Αντιεξουσιαστών
27/07/1990	Θεσσαλονίκη	Απόπειρα δολοφονίας εκδότη «Πρωινής» και «Εδεσσαϊκής» (Ελλάδα)	Άγνωστος
01/08/1990	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε ΙΚΑ (Ελλάδα)	Ομάδα Αντιεξουσιαστών
16/08/1990	Αθήνα	Επίθεση σε Υπουργείο Μεταφορών (Ελλάδα)	Άγνωστος

20/11/1990	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας Β. Βαρδινογιάννη (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
16/12/1990	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στα γραφεία της ΕΟΚ (Διεθνής)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
25/12/1990	Αθήνα	Επίθεση σε Ιωνική τράπεζα (Ελλάδα)	Άγνωστος

Η δεκαετία του '90 ξεκινά με σειρά βομβιστικών επιθέσεων της οργάνωσης, τον Ιανουάριο του ίδιου χρόνου, ανάμεσα στις οποίες και εκείνη στο Γάλλο στρατιωτικό ακόλουθο, Φεγέτ Μπερνέτ⁵⁷⁸. Η ευθύνη των ενεργειών αναλήφθηκε με Προκήρυξη (29/01/91) στην «Ελευθεροτυπία». Στις 12/03/1991 η οργάνωση δολοφονεί τον αμερικανό λοχία Ρ. Στούαρτ και αναλαμβάνει την ευθύνη με Προκήρυξη (12/03/91) στην «Ελευθεροτυπία» για ακόμη πέντε βομβιστικές επιθέσεις σε πούλμαν που θεωρούσε ότι έπαιζαν απεργοσπαστικό ρόλο⁵⁷⁹. Επόμενη ενέργεια είναι εκείνη της επίθεσης στο ξενοδοχείο «Πεντελικόν»⁵⁸⁰ στις 31/03/1991. Στην Προκήρυξη (04/06/91) ανάληψης ευθύνης η οργάνωση αναγνωρίζει και προηγούμενα χτυπήματά της. Ένα μήνα αργότερα, στις 16/06/1991 πραγματοποιεί επίθεση κατά Τούρκων διπλωματών και αναλαμβάνει την ευθύνη με Προκήρυξη (16/07/91) προς τις εφημερίδες «Έθνος» και «Ελευθεροτυπία». Η επόμενη ενέργεια της οργάνωσης είναι η δολοφονία του ακόλουθου τύπου της Τουρκικής πρεσβείας Τ. Γκιοργκιού στις 07/10/1991 και αναλαμβάνει την ευθύνη με σχετική Προκήρυξη (07/10/91). Έπειτα από έντονη δημόσια κριτική που ασκήθηκε στην οργάνωση από τον Μιχάλη Ράπτη⁵⁸¹

⁵⁷⁸ Σ. Θεοδωράκης (2002l)

⁵⁷⁹ Σ. Θεοδωράκης (2002m)

⁵⁸⁰ Σ. Θεοδωράκης (2002n)

⁵⁸¹ Όπως έγραφε στο «Βήμα» της 20/10/1991 ο Μ. Ράπτης μετά τις τελευταίες δολοφονίες της οργάνωσης 17 Νοέμβρη «*Η Ελλάδα σήμερα περνά σε μαφιόζικη αναβάθμισή της. Μαφιόζικα*

για τις επιθέσεις στους Τούρκους διπλωμάτες, η οργάνωση «17 Νοέμβρη» του απαντά με Προκήρυξη (24/10/91) που έστειλε στην «Αυριανή» και στην «Ελευθεροτυπία» με τίτλο «Απάντηση στον Πάμπλο και στις κατηγορίες περί προβοκατόρων». Στις 02/11/1991 επιτίθεται με ρουκέτα σε λεωφορείο των ΜΑΤ έξω από γραφεία του ΠΑΣΟΚ με έναν αστυνομικό νεκρό και αρκετούς τραυματίες⁵⁸². Η Προκήρυξη (03/11/91) ανάληψης ευθύνης βρίσκεται έπειτα από τηλεφώνημα στην «Ελευθεροτυπία».

Το 1991 πραγματοποιούνται τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 18

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
10/01/1991	Αθήνα	Επίθεση σε κατάσταση, οχήματα της αστυνομίας (Ελλάδα)	Άγνωστος
25/01/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Barclays (Μ. Βρετανία), σε 2 υποκαταστήματα Citibank (Η.Π.Α.) και σε Γάλλο στρατιωτικό ακόλουθο	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
28/01/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Interamerican (Ελλάδα) και American Express ⁵⁸³ (Η.Π.Α.)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
29/01/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία BP (Μ. Βρετανία)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη

συγκροτήματα αρπάζουν ό,τι μπορούν, κυκλώματα κάθε είδους έχουν αρχίσει να νέμονται την οικονομία, το κράτος, την κοινωνία, εφορμούν ακάθεκτα, αρπάζουν από εδώ και από εκεί ό,τι μπορούν, από νοσοκομεία έως βραχονησίδες... μοιράζεις όταν μπορείς "φακελάκια" παντού, αγοράζεις "υπηρεσίες" ακόμα και "τρομοκρατικές"» (Γέλλογλου, 2002, παρα. 21).

⁵⁸² Σ. Θεοδωράκης (2002ο)

⁵⁸³ Η Προκήρυξη της οργάνωσης αναφέρει μόνο την επίθεση στην American Express.

04/02/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Citibank (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
06/02/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Citibank (Η.Π.Α.)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
06/02/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα καθηγητή Γαλλικού Ινστιτούτου (Γαλλία)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
07/02/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα υπαλλήλου Γαλλικής πρεσβείας	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
10/02/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα της Ελληνικής Αεροπορικής Βιομηχανίας	Άγνωστος
14/02/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε αμερικάνικης κατασκευής όχημα (Ελλάδα) και όχημα προσωπικού του Γαλλικού Ινστιτούτου	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
25/02/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα επιχειρηματία (Ελλάδα)	Άγνωστος
12/03/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε 5 τουριστικά λεωφορεία (Ελλάδα) και δολοφονία Λοχία USAF P. Στούαρτ (Η.Π.Α.)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
22/03/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τουριστικό λεωφορείο (Ελλάδα)	Άγνωστος
31/03/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Citibank (Η.Π.Α.)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
31/03/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε ξενοδοχείο «Πεντελικόν» (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
03/04/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε 2 διπλωματικά οχήματα, σε 4 οχήματα (Ελλάδα) και 3 οχήματα με ξένες πινακίδες	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη

(Πολυεθνική)			
03/04/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Ο.Η.Ε. (Διεθνής)	Ε.Λ.Α. και 1 ^η Μάη
19/04/1991	Πάτρα	Βομβιστική επίθεση σε εταιρία αερομεταφορών (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
26/04/1991	Πέραμα	Βομβιστική επίθεση σε ρυμουλκό Καραπιέρης (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
02/05/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία ΔΕΗ (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
07/05/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Siemens (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
16/05/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τσιμεντοβιομηχανία «Χάλυβα»	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
31/05/1991	Αταλάντη	Βομβιστική επίθεση σε εταιρία «Lowenbaru» (Γερμανία)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
02/06/1991	Κόρινθος	Βομβιστική επίθεση σε πετρελαϊκή εγκατάσταση (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
24/06/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε αστυνομική περίπολο (Ελλάδα)	Άγνωστος
12/07/1991	Πόρτο Ράφτη	Απαγωγή γυναίκας (Λίβανος)	Άγνωστος
14/07/1991	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία αερογραμμών Lufthansa (Γερμανία)	Λαϊκή Αντίσταση (People's Rebellion)
16/07/1991	Αθήνα	Διπλή βομβιστική επίθεση σε ασφαλιστική Alico (Η.Π.Α.)	Ε.Λ.Α. και 1 ^η Μάη

16/07/1991	Αθήνα	Δολοφονική επίθεση σε οχήματα Τούρκων διπλωματών⁵⁸⁴	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
16/07/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε ασφαλιστική Interamerican (Γροιλανδία)	1 ^η Μάη
16/07/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε πρακτορείο ενημέρωσης «Anatolia» (Τουρκία)	Άγνωστος
16/07/1991	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία Τουρκικών αερογραμμών	Κούρδοι διαφωνούντες (Kurdish dissidents)
17/07/1991	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία φίλων Αμερικανικής Ένωσης (Ελλάδα-Η.Π.Α.)	Μάης '36
18/07/1991	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία American Express (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
10/08/1991	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε τουριστικό λεωφορείο (Τουρκία)	Άγνωστος
17/09/1991	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε ΔΕΗ και ΙΚΑ (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α. και 1 ^η Μάη
07/10/1991	Αθήνα	Δολοφονία ακολούθου τύπου Τ. Γκιοργκιού (Τουρκία)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
02/11/1991	Αθήνα	Επίθεση με ρουκέτα σε όχημα αστυνομίας (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
04/11/1991	Ηράκλειο (Κρήτης)	Βομβιστική επίθεση σε δικαστήρια (Ελλάδα)	Άγνωστος
08/12/1991	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία «Βιοχάλκο»	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
15/12/1991	Αθήνα	Δολοφονική επίθεση σε όχημα απόστρατου Πτεράρχου Πολεμικής	Άγνωστος

⁵⁸⁴ Η ημερομηνία του περιστατικού στην Παγκόσμια Βάση δεδομένων για την τρομοκρατία προφανώς είναι εκείνη της ημερομηνίας που φέρει η προκήρυξη ανάληψης ευθύνης.

Την επόμενη χρονιά η οργάνωση «17 Νοέμβρη» εκδίδει Προκήρυξη (08/05/92) σχετικά με το περιστατικό της οδού Λ. Ριανκούρ όπου μέλη της οργάνωσης διασταυρώθηκαν με αστυνομικούς που ήταν παρόντες στο σημείο κατόπιν πληροφόρησης για παρουσία μελών της οργάνωσης στο συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Στις 14/07/1992 εκτοξεύεται ρουκέτα κατά του Υπουργού Οικονομικών, Ι. Παλαιοκρασσά⁵⁸⁵, στο κέντρο της Αθήνας, με αποτέλεσμα τον τραυματισμό πολιτών και τον θάνατο του διερχόμενου πολίτη Θ. Αξαρλιάν⁵⁸⁶. Η Προκήρυξη ανάληψης ευθύνης (16/06/92) στέλνεται στο ραδιοφωνικό σταθμό Σκάι. Λόγω του αντίκτυπου της ενέργειάς τους και τον θάνατο ενός πολίτη, η οργάνωση «17 Νοέμβρη» στέλνει στην «Ελευθεροτυπία» Προκήρυξη (18/07/92) με τίτλο «Ανακοίνωση-Καταγγελία» υποστηρίζοντας ότι την ευθύνη του θανάτου του πολίτη την είχε η διαχείριση του περιστατικού από την αστυνομία. Λίγες ημέρες αργότερα επανέρχεται με νέα συμπληρωματική Προκήρυξη (20/07/92) για το ίδιο θέμα στέλνοντάς την στις εφημερίδες «Αυριανή» και «Έθνος». Η επόμενη Προκήρυξη (27/07/92) της οργάνωσης είναι μια ακόμη προσπάθεια τεκμηρίωσης, από πλευράς της, ότι την ευθύνη του θανάτου του πολίτη την έχει η αστυνομία. Με την Προκήρυξη (18/11/92) προς το «Ποντίκι» με τίτλο «Μανιφέστο '92» η οργάνωση «17 Νοέμβρη» αναφέρεται στον ένοπλο αγώνα με παραδείγματα από τις ιταλικές «Ερυθρές Ταξιαρχίες» ενώ στο

⁵⁸⁵ Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Ι. Παλαιοκρασσά στη δίκη της οργάνωσης 17 Νοέμβρη ο ίδιος θεωρούσε ότι ήταν στόχος ήδη από το 1983 όπου είχε χτυπηθεί συγκέντρωση της Ν.Δ., στην οποία ήταν ομιλητής, στο ξενοδοχείο «Πλωτίνη». Όπως ανέφερε ως μάρτυρας στη συγκεκριμένη δίκη κατά τη θητεία του στο Υπουργείο Οικονομικών είχε ξεκινήσει τη μηχανογράφηση του φορολογικού συστήματος με διασταύρωση στοιχείων ενώ ιδρύθηκε επίσης και το Σ.Δ.Ο.Ε. (Μαραζόπουλος, χ.η.)

⁵⁸⁶ Σ. Θεοδωράκης (2002p)

υστερόγραφο αναφέρεται και πάλι στα αίτια, κατ' εκείνη, του θανάτου του πολίτη Θ. Αξαρλιάν κατά την προγενέστερη ενέργειά της. Την ίδια χρονιά, στις 19/10/1992, στην Ιταλία, η οργάνωση «Πυρήνας Μαχόμενων Κομμουνιστών» πραγματοποιεί βομβιστική επίθεση στην Ομοσπονδία Βιομηχάνων⁵⁸⁷. Το χτύπημα μνημονεύεται στην παραπάνω προκήρυξη.

Στις 21/12/92 η οργάνωση τραυματίζει στα πόδια το βουλευτή της Ν.Δ., Ε. Παπαδημητρίου⁵⁸⁸ και στέλνει Προκήρυξη (16/12/92) ανάληψης ευθύνης στο ραδιόφωνο του Σκάι.

Το 1992 τα χτυπήματα που πραγματοποιούνται είναι τα εξής:

Πίνακας 19

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
12//01/1992	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία «Miele» και «AEG» (Γερμανία)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
26/02/1992	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα αστυνομίας (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
05/03/1992	Χίος	Επίθεση σε στρατιωτική αποθήκη (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
17/03/1992	Ελευσίνα	Δολοφονική επίθεση σε στρατιωτική φρουρά στη στρατιωτική βάση της Μάνδρας (Ελλάδα)	Άγνωστος
17/03/1992	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε οχήματα της ΕΟΚ (Διεθνής) και σε τράπεζα (Ελλάδα)	1 ^η Μάη

⁵⁸⁷ National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (U.S.) (χ.η.)

⁵⁸⁸ Η προκήρυξη ανάληψης ευθύνης για την επίθεση στο βουλευτή Ε. Παπαδημητρίου τον ανέφερε ως «λοχία της Κοινοβουλευτικής ομάδας» της Ν.Δ. χαρακτηρισμό που, σε σχετική ερώτηση ως εξεταζόμενος μάρτυρας στη δίκη της «17 Νοέμβρη», διευκρίνισε ότι του είχε αποδοθεί από το δημοσιογραφικό χώρο λόγω των ενωτικών του πολιτικών χαρακτηριστικών (Μαραζόπουλος, χ.η.).

20/03/1992	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε διαμέρισμα και σε όχημα (Ελλάδα)	Άγνωστος
25/03/1992	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε αμαξοστοιχία	Άγνωστος
31/03/1992	Αθήνα-Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε κέντρο «Can Can» και δικαστικό μέγαρο ⁵⁸⁹ (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
29/04/1992	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία ΠΑΣΟΚ (Ελλάδα)	Άγνωστος
04/05/1992	Αθήνα	Επίθεση σε τράπεζα Chase Manhattan (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
14/07/1992	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας Υπ. Οικονομικών, Ι. Παλαιοκρασσά (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
10/08/1992	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε αστυνομικούς (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
10/09/1992	Αθήνα	Επίθεση σε τράπεζες (Ελλάδα)	Αναρχικοί
16/11/1992	Αθήνα	Επίθεση σε αστυνομικούς και Υπουργείο Εμπορίου (Ελλάδα)	Συνδικάτο Ελλήνων Αναρχικών (Greek Anarchists' Union)
17/11/1992	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία Ν.Δ., σε ταχυδρομείο και τράπεζες (Ελλάδα)	Αναρχικοί
30/11/1992	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε εφορία Μεταμόρφωσης (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη

⁵⁸⁹ Στον τύπο καταγράφονται ως κοινά χτυπήματα Ε.Λ.Α. και 1^η Μάη ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

03/12/1992	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε εφορία Αμαρουσίου (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
05/12/1992	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε εφορία (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
06/12/1992	Λίμνη	Ένοπλη επίθεση σε Διοικητή αστυνομικού τμήματος περιοχής (Ελλάδα)	Άγνωστος
12/12/1992	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε εφορία (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
18/12/1992	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στην Πλ. Κάνιγγος (Ελλάδα)	Άγνωστος
21/12/1992	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση εναντίον του βουλευτή Ε. Παπαδημητρίου (Ελλάδα)	Άγνωστος⁵⁹⁰

Το 1994, στις 24/01 η οργάνωση «17 Νοέμβρη» δολοφονεί τον τέως Διοικητή της Εθνικής Τράπεζας, Μ. Βρανόπουλο⁵⁹¹, τραυματίζει τον οδηγό του και αναλαμβάνει την ευθύνη με σχετική Προκήρυξη (Ιούνης '93 και προσθήκη με ημερομηνία, Δεκέμβρης '93) ειδοποιώντας το ραδιόφωνο του Σκάι. Σε αυτή την Προκήρυξη αναλαμβάνει και την ευθύνη για σειρά βομβιστικών επιθέσεων σε εφορίες και αυτοκίνητα διευθυντών εφοριών, κατά τη διάρκεια του 1993. Στις 04/07/1994 δολοφονείται έξω από την οικία του στο Π. Φάληρο, ο Τούρκος διπλωμάτης Ο. Σιπαχιογλου. Η ευθύνη αναλαμβάνεται με Προκήρυξη (04/07/94) από την οργάνωση που εκτός από το όνομά της υπογράφει και ως «Κομάντος Θεόφιλος

⁵⁹⁰ Αν και στην Παγκόσμια Βάση δεδομένων δεν υπάρχει αναφορά θύτη το γεγονός έχει αναληφθεί από την οργάνωση «17 Νοέμβρη».

⁵⁹¹ Σ. Θεοδωράκης (2002α)

Γεωργιάδης» οικειοποιούμενη όνομα Κυπρίου που, όπως τόνιζε, δολοφονήθηκε από τις τουρκικές μυστικές υπηρεσίες⁵⁹².

Για το έτος 1993 η Παγκόσμια Βάση δεδομένων για την τρομοκρατία δεν διαθέτει καμία πληροφορία.

Το 1994 λαμβάνουν χώρα τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 20

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
24/01/1994	Αθήνα	Δολοφονία τέως Διοικητή Εθνικής Τράπεζας, Μ. Βρανόπουλου (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
03/02/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση Ινστιτούτο Γκαίτε ⁵⁹³ (Γερμανία)	Ε.Λ.Α.
16/03/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία του Ευρωπαϊκού Κέντρου Μελετών (Διεθνής) και στο Γαλλικό Ινστιτούτο	Ε.Λ.Α.
11/04/1994	Πειραιάς	Βομβιστική επίθεση στο αεροπλανοφόρο «Ark Royal» (Μ. Βρετανία)	Άγνωστος
11/04/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στα γραφεία της Nationale Netherlanden (Ολλανδία) και American Life (Η.Π.Α.)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
17/04/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε διπλωματικό όχημα Ολλανδίας και σε 2 διπλωματικά οχήματα (Γαλλία) ⁵⁹⁴	Ε.Λ.Α. (υποψία)

⁵⁹² Σ. Θεοδωράκης (2002r)

⁵⁹³ Τα χτυπήματα στο Ινστιτούτο Γκαίτε, στο Ευρωπαϊκό Κέντρο Μελετών και στο Γαλλικό Ινστιτούτο παρουσιάζονται στον τύπο ως από κοινού ενέργειες Ε.Λ.Α. και 1^η Μάη ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

⁵⁹⁴ Τα χτυπήματα της 17^{ης} και 24^{ης} Απριλίου αναφέρονται στον τύπο ως ενέργειες του Ε.Λ.Α. και της 1^{ης} Μάη ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

20/04/1994	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε διπλωματικό όχημα (Σουηδία)	Άγνωστος
21/04/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα και γραφεία «Mille» (Γερμανία)	Ε.Λ.Α.
24/04/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Ύπατης Αρμοστίας Ο.Η.Ε. (Διεθνής)	Ε.Λ.Α.
25/04/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα ιδιωτικής εταιρίας ασφαλείας (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.
12/05/1994	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση στο θέατρο «Ιλιον» (Ελλάδα)	Αντιφασιστική Δράση (Antifascist Action)
12/05/1994	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε όχημα της ΓΣΕΕ (Ελλάδα)	Επαναστατική Λαϊκή Αριστερά (Revolutionary Popular Left)
13/05/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. (Ελλάδα)	Άγρια Εξέγερση (Furious Rebellion)
18/05/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε IBM (Η.Π.Α.)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
23/05/1994	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε εταιρία «Miele» (Γερμανία)	Άγνωστος
07/06/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε πρεσβεία Βελγίου ⁵⁹⁵	Ε.Λ.Α. (υποψία)
11/06/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία «Πολιτικής Άνοιξης» (Ελλάδα)	Άγνωστος
24/06/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Ευρωπαϊκής Ένωσης	Ε.Λ.Α.

⁵⁹⁵ Τα χτυπήματα της 7^{ης}, της 24^{ης} Ιουνίου και της 4^{ης} Ιουλίου αναφέρονται στον τύπο ως ενέργειες του Ε.Λ.Α. και της 1^{ης} Μάη ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

04/07/1994	Αθήνα	Επίθεση σε Γερμανική πρεσβεία	Εργατικό Κόμμα Κουρδιστάν (PKK)
04/07/1994	Αθήνα	Δολοφονία Τούρκου διπλωμάτη Σιπαχίογλου	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
11/07/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε «Gotair Helles» ασφαλιστική (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α. (υποψία)
11/07/1994	Λίνδος	Βομβιστική επίθεση σε τουρίστες (Ιταλία-Ελλάδα)	Άγνωστος
12/07/1994	Μανδράκι (λιμάνι)	Βομβιστική επίθεση σε τουρίστες (Ελλάδα)	Άγνωστος
12/07/1994	Ρόδος	Βομβιστική επίθεση σε τουρίστες (Δανία-Γερμανία-Σουηδία)	Άγνωστος
13/07/1994	Ψίνθος	Ένοπλη επίθεση σε δασική έκταση (Ελλάδα)	Εμπρηστές
08/08/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε οχήματα εκδοτικής εταιρίας και ιδιωτικό όχημα (Ελλάδα)	Άγνωστος
16/08/1994	Αλεξανδρούπολη	Βομβιστική επίθεση σε ηγεσία Ν.Δ. (Ελλάδα)	Τούρκοι Δυτικής Θράκης (Turks of Western Thrace)
29/08/1994	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε γραφεία ΠΑΣΟΚ και ιδιωτικούς χώρους (Ελλάδα)	Άγνωστος
19/09/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε λεωφορείο της αστυνομίας (Ελλάδα) ⁵⁹⁶	Ε.Λ.Α.
08/11/1994	Θεσσαλονίκη	Αεροπειρατεία στις Ολυμπιακές αερογραμμές (Ελλάδα)	Άγνωστος

⁵⁹⁶ Η ενέργεια στον τύπο καταγράφεται ως από κοινού δράση Ε.Λ.Α. και 1^{ης} Μάη με νεκρό αστυνομικό υποδιευθυντή και τραυματίες αστυνομικούς και πολίτες ("Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη", 2003).

16/11/1994	Αθήνα	Επίθεση σε ραδιοφωνικό σταθμό (Ελλάδα)	Αναρχικοί
06/12/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε εφορία (Ελλάδα) ⁵⁹⁷	Ε.Λ.Α.
21/12/1994	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε εφορία (Ελλάδα)	Ε.Λ.Α.

Το 1995 πραγματοποιείται βομβιστική επίθεση με 167 νεκρούς και 500 τραυματίες στην Οκλαχόμα των ΗΠΑ από τον Τίμοθι Μακ Βέι⁵⁹⁸ βετεράνο του πρώτου πολέμου του Περσικού κόλπου. Ο Μακ Βέι συνελήφθη και καταδικάστηκε σε θάνατο με την ποινή να εφαρμόζεται το 2001⁵⁹⁹. Σύμφωνα με τις πηγές ο Μακ Βέι είχε αποκτήσει σχέσεις και είχε δεχθεί επιρροές από οργανώσεις με συνωμοσιολογικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά, που υποστήριζαν την ανωτερότητα της λευκής φυλής στην Αμερική, τον αντισημιτισμό και την ξενοφοβία ενώ είχε επισκεφθεί για τη προπαγάνδισή των σκοπών του την πόλη «Ελοχίμ», κέντρο ανάπτυξης αντίστοιχων θεωριών⁶⁰⁰.

Το 1995 είναι η χρονιά που η οργάνωση «17 Νοέμβρη» επιτίθεται με ρουκέτες κατά του ιδιωτικού τηλεοπτικού σταθμού «MEGA», στις 15/03/1995⁶⁰¹. Η οργάνωση τοποθετείται δημόσια για την ενέργειά της με Προκήρυξη (27/03/95) όπου καταγγέλλει ότι ενώ είχε ειδοποιηθεί τηλεφωνικά για το χτύπημα εν τούτοις, δεν εκκενώθηκε ο σταθμός. Επανέρχεται με νέα Προκήρυξη (31/03/95) για το θέμα με

⁵⁹⁷ Η ενέργειες της 6^{ης} και της 21^{ης} Δεκεμβρίου αναφέρονται ομοίως ως δράσεις του Ε.Λ.Α. και 1^{ης} Μάη (ο.π.).

⁵⁹⁸ Η οργάνωση «17 Νοέμβρη» αναφέρεται στην υπόθεση Μακ Βέι στην 77^η προκήρυξή της.

⁵⁹⁹ University of Missouri-Kansas City (χ.η.)

⁶⁰⁰ Barkun (1996), Turk (2004)

⁶⁰¹ Σ. Θεοδωράκης (2002r)

τίτλο «Απάντηση κι Ερωτηματικά», την οποία στέλνει στο «Έθνος», τονίζοντας ότι προηγούμενοι διατυπωμένοι ισχυρισμοί της «Ελευθεροτυπίας» σχετικά με απουσία προειδοποιητικού τηλεφωνήματος δεν ισχύουν. Το χτύπημα στον τηλεοπτικό σταθμό δεν αναφέρεται στην Παγκόσμια Βάση δεδομένων για την τρομοκρατία.

Το 1995 έλαβαν χώρα τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 21

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
24/01/1995	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Α.Σ.Ο.Ε.Ε. (Ελλάδα) ⁶⁰²	Ε.Λ.Α.
29/01/1995	Θεσσαλονίκη	Ένοπλη επίθεση σε οχήματα (Ελλάδα)	Επαναστατική Λαϊκή Αριστερά (Revolutionary Popular Left)
20/06/1995	-	Βομβιστική επίθεση σε ξένο πρακτορείο τύπου (Διεθνής)	Ε.Λ.Α.
05/08/1995	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Citibank (Η.Π.Α.)	Αντικαθεστωτικός Πυρήνας (Anti-Establishment Nucleus)
10/08/1995	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε American Express (Η.Π.Α.)	Αντικαθεστωτικός Πυρήνας (Anti-Establishment Nucleus)
09/11/1995	Αθήνα	Αεροπειρατεία σε Ολυμπιακές αερογραμμές (Ελλάδα)	Αιθίοπες
22/11/1995	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Barclays (Μ. Βρετανία)	Άγνωστος
15/12/1995	Θεσσαλονίκη	Απαγωγή επιχειρηματία εταιρίας «Μακεδονικός Χαλβάς» (Ελλάδα)	Άγνωστος

⁶⁰² Η ενέργεια της 24^{ης} Ιανουαρίου καταγράφεται στον τύπο ως χτύπημα Ε.Λ.Α. και 1^{ης} Μάη ενώ η ενέργεια της 20^{ης} Ιουνίου δεν αντιστοιχείται σε καμία από τις δύο οργανώσεις (ο.π.).

Το 1996 λαμβάνουν χώρα τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 21

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
05/01/1996	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία τουρκικών αερογραμμών (Τουρκία)	Εργατικό Κόμμα Κουρδιστάν (PKK)
15/02/1996	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Αμερικανική πρεσβεία (Η.Π.Α.)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
21/02/1996	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε τραίνο (Ελλάδα)	Άγνωστος
16/04/1996	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Εισαγγελέα Αρείου Πάγου (Ελλάδα)	Άγνωστος
28/04/1996	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στην Πλ. Κολωνακίου (Ελλάδα)	Άγνωστος
18/05/1996	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση αστυνομικούς (Ελλάδα)	Άγνωστος
28/05/1996	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε IBM (Η.Π.Α.)	Φράξια Μηδενιστών (Nihilists Faction)
03/10/1996	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα αξιωματούχου NATO (Ελλάδα)	Άγνωστος
28/10/1996	Πειραιάς	Βομβιστική επίθεση σε βενζινάδικο (Ελλάδα)	Άγνωστος
10/11/1996	Αθήνα	Επίθεση σε οχήματα έξω από το Υπουργείο Εσωτερικών (Ελλάδα)	Ομάδα Αντιεξουσιαστών
13/10/1996	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Πολυτεχνείο (Ελλάδα)	Μαχόμενος Αντάρτικος Σχηματισμός (Fighting Guerilla Formation)
15/11/1996	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα Ολλανδικής πρεσβείας	Επαναστατική Λαϊκή Αριστερά (Revolution Popular Left)

17/11/1996	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ελλάδα)	Παιδιά του Νοέμβρη (Children of November)
18/11/1996	Πειραιάς	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία ΚΚΕ (Ελλάδα)	Εξεγερμένα άτομα του Πολυτεχνείου-Αναρχικοί (Revolted Persons of the Polytech School-Anarchists)
18/11/1996	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Ένωσης Οικοδόμων (Ελλάδα)	Άγνωστος
19/12/1996	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Citibank (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
26/12/1996	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Citibank (Η.Π.Α.)	Επαναστατικοί Πυρήνες (Revolutionary Nuclei)
30/12/1996	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στην πρεσβεία του Περού	Μαχόμενος Αντάρτικος Σχηματισμός (Fighting Guerilla Formation)

Στις 28/05/1997 η οργάνωση «17 Νοέμβρη» δολοφονεί τον εφοπλιστή Κ. Περατικό⁶⁰³ και αναλαμβάνει την ευθύνη της ενέργειας με Προκήρυξη που περιλαμβάνει διάφορες ημερομηνίες. Στην ίδια Προκήρυξη αναλαμβάνει και την ευθύνη για το χτύπημα εναντίον της Αμερικάνικης Πρεσβείας τον προηγούμενο χρόνο.

Το 1997 πραγματοποιήθηκαν τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 22

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
28/01/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε δικαστήρια (Ελλάδα)	Άγνωστος

⁶⁰³ Σ. Θεοδωράκης (2002s)

18/02/1997	Ηράκλειο (Κρήτης)	Βομβιστική επίθεση σε σύζυγο αρχηγού αστυνομίας (Ελλάδα)	Άγνωστος
04/04/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε αερογραμμές Alitalia (Ιταλία)	Μαχόμενος Αντάρτικος Σχηματισμός (Fighting Guerilla Formation)
16/04/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε εφορία και στρατιωτική βάση Αγ. Αναργύρων (Ελλάδα)	Άγνωστος
17/04/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε αντιπροσωπεία Lancia (Ελλάδα)	Άγνωστος
20/04/1997	Αθήνα	Επίθεση σε στρατιωτική βάση Ζορμπά (Ελλάδα)	Άγνωστος
28/05/1997	Πειραιάς	Δολοφονία εφοπλιστή Κ. Περατικού (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
24/06/1997	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε Ένωση Αποστράτων (Ελλάδα)	Μαζική Απόδραση (Massive escape)
31/08/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής (Ελλάδα)	Ομάδα Αντιεξουσιαστών
02/09/1997	Ορεστιάδα	Βομβιστική επίθεση σε δικαστικό μέγαρο (Ελλάδα)	Άγνωστος
03/09/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα Κυπριακής πρεσβείας	Ομάδα Αντιεξουσιαστών
19/10/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Alitalia (Ιταλία)	Επαναστατικός Αγώνας (Revolutionary Struggle)
11/11/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε 2 οχήματα Ιταλικής πρεσβείας	Άγνωστος
12/11/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε λεωφορείο της Γαλλικής	Άγνωστος

πρεσβείας			
17/11/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε κυβερνητικά γραφεία (Ελλάδα)	Άγνωστος
23/11/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Πανελληνίας Δημοκρατικής Ένωσης (Ελλάδα)	Επαναστατικοί Πυρήνες (Revolutionary Nuclei)
01/12/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε κρατικά οχήματα (Ελλάδα)	Ομάδα Αντιεξουσιαστών
08/12/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε American Express (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
10/12/1997	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε ιδιωτικό γραφείο Υπουργού Εσωτερικών (Ελλάδα)	Μαχόμενος Αντάρτικος Σχηματισμός (Fighting Guerilla Formation)

Με σχετική Προκήρυξη (Απρίλης '98) η οργάνωση αναλαμβάνει την ευθύνη για πέντε επιθέσεις σε αμερικάνικους στόχους, εταιρίες και τράπεζες.

Το 1998 λαμβάνουν χώρα τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 23

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
11/01/1998	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Κέντρο Επεξεργασίας Δεδομένων του Υπουργείου Οικονομίας και εφορία (Ελλάδα)	Μαχόμενος Αντάρτικος Σχηματισμός (Fighting Guerilla Formation)
17/01/1998	Αθήνα	Επίθεση σε Εθνική τράπεζα (Ελλάδα)	Μάης 15
21/01/1998	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε διαμερίσματα, γραφεία και δημόσιους χώρους (Ελλάδα)	Άγνωστος

25/01/1998	Αθήνα	Επίθεση σε 2 οχήματα (Ελλάδα)	Εμπρηστές Συνείδησης (Conscientious Arsonists)
27/01/1998	Αθήνα	Επίθεση σε 5 οχήματα (Ελλάδα)	Εμπρηστές Συνείδησης (Conscientious Arsonists)
05/02/1998	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία «Χρυσής Αυγής»	Άγνωστος
19/02/1998	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε General Motors (Η.Π.Α.)⁶⁰⁴	Άγνωστος
12/03/1998	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Chrysler (Η.Π.Α.) και Opel (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
08/04/1998	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Citibank (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
17/04/1998	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα υπαλλήλου Ιταλικής πρεσβείας	Εμπρηστές Συνείδησης (Conscientious Arsonists)
23/04/1998	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Εβραϊκό κέντρο (Ελλάδα)	Άγνωστος
05/03/1998	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας (Σερβία-Μοντενέγκρο)	Εμπρηστές Συνείδησης (Conscientious Arsonists)
05/05/1998	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφείο Κυβερνητικού εκπροσώπου και Υπουργού Τύπου Δ. Ρέππα (Ελλάδα)	Εμπρηστές Συνείδησης (Conscientious Arsonists)
17/05/1998	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Ιωνική τράπεζα και Ολυμπιακές αερογραμμές (Ελλάδα)	Μαχόμενοι Αντάρτες Μαΐου (Fighting Guerillas of May)- Μάης '98 (υποψία) και

⁶⁰⁴ Αφορά σε ένα από τα χτυπήματα που ανέλαβε την ευθύνη τη οργάνωση «17 Νοέμβρη» με τη συγκεκριμένη προκήρυξη εκείνη τη χρονιά. Μια ακόμη επίθεση στα McDonalds Χαλανδρίου και Βριλησίων (Σ. Θεοδωράκης, 2002s) δεν αναφέρεται στη βάση δεδομένων.

			E.O. 17 Νοέμβρη
29/06/1998	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (Ελλάδα)	Επαναστατικοί Πυρήνες (Revolutionary Nuclei)
13/07/1998	Αθήνα	Διπλή βομβιστική επίθεση σε δικαστήρια (Ελλάδα)	Επαναστατικός Αγώνας (Revolutionary Struggle)
27/07/1998	Αθήνα	Επίθεση σε 2 αντιπροσωπείες FIAT (Ιταλία), στην Ιταλική πρεσβεία και στην αντιπροσωπεία της Ferrari	Εμπρηστές για την Κοινωνική Συνοχή (Arsonists for Social Cohesion)
28/10/1998	Αθήνα	Επίθεση σε σύμβουλο της Ιορδανικής πρεσβείας	Άγνωστος
16/11/1998	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στον τέως Υπουργό Δημόσιας Τάξης, Σ. Βαλυράκη (Ελλάδα)	Άγνωστος
29/12/1998	Πειραιάς	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Barclays (Μ. Βρετανία) και American Express	Επαναστατικοί Πυρήνες (Revolutionary Nuclei)

Το Φεβρουάριο του 1999 ο ηγέτης του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK) και καταζητούμενος ως τρομοκράτης, Α. Οτζαλάν παραδίδεται, έπειτα από σειρά διαπραγματεύσεων μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας, Κένυα και άλλων χωρών, στην Τουρκική κυβέρνηση και φυλακίζεται. Ο Α. Οτζαλάν είχε μεταβεί στην Κένυα και διαπραγματευόταν την παροχή πολιτικού ασύλου με την εκεί ελληνική πρεσβεία και την ελληνική κυβέρνηση σε συνεννόηση με τους έλληνες δικηγόρους του. Η δημοσιοποίηση στοιχείων για το χρονικό της παράδοσης του Α. Οτζαλάν στην Τουρκική κυβέρνηση αποτελεί μείζον θέμα πολιτικής αντιπαράθεσης μεταξύ των

ελληνικών πολιτικών κομμάτων⁶⁰⁵. Η οργάνωση «17 Νοέμβρη» εκδίδει Προκήρυξη (08/03/99) με τίτλο «Δικαιώματα, Ιερή Συμμαχία και Ευρωπαϊκή Ένωση» για το θέμα της σύλληψης του Κούρδου ηγέτη και για συμπαράσταση στο Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν (PKK).

Στις 30/04/1999 πραγματοποιείται βομβιστική επίθεση με βόμβα που περιείχε καρφιά («nail bomb») σε κέντρο ψυχαγωγίας που σύχναζαν ομοφυλόφιλοι στο Σόχο του Λονδίνου⁶⁰⁶, με νεκρούς και τραυματίες πολίτες. Έχουν προηγηθεί δύο ακόμη όμοιες επιθέσεις τις προηγούμενες ημέρες σε άλλες περιοχές του Λονδίνου που κατοικούσαν μετανάστες. Η ευθύνη της ενέργειας στο Σόχο αναλαμβάνεται από την οργάνωση «Λευκοί Λύκοι» (White Wolves), παρακλάδι της νεοναζιστικής «Combat 18» ενώ οι δύο προηγούμενες από την «Combat 18»⁶⁰⁷. Η αστυνομία συλλαμβάνει ένα άτομο, από βίντεο κλειστού συστήματος τηλεόρασης, ο οποίος παραδέχεται την συμμετοχή του και στις τρεις ενέργειες⁶⁰⁸.

Το 1999 έλαβαν χώρα στην Ελλάδα τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 24

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
03/01/1999	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε παράρτημα Πανεπιστημίου York (Η.Π.Α.)	Αντιεξουσιαστικός Αγώνας (υποψία) (Fight Against Authority)
11/01/1999	Αθήνα	Επίθεση σε γραφείο Αν. Υπουργού Εξωτερικών, Γ. Παπανδρέου (Ελλάδα)	Παιδιά του Νοέμβρη (Children of November)

⁶⁰⁵ "Αποκαλυπτική η "έκθεση Κωστούλα": "Πετάξτε έξω τον Οτσαλάν" (1999)

⁶⁰⁶ Σχετική αναφορά της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» υπάρχει στην 77^η προκήρυξη.

⁶⁰⁷ National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (U.S.) (χ.η.)

⁶⁰⁸ Cowell (1999), "I did them all" - nail bomber" (2000), "Two dead in London nail bomb" (1999)

08/02/1999	Κομοτηνή	Βομβιστική επίθεση σε Προξενείο Τουρκίας	Υποστήριξη στον Οτζαλάν-Τα Γεράκια της Θράκης (Support of Ocalan-The Hawks of Thrace)
22/03/1999	Καλλιθέα-Π. Φάληρο	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζες Citibank (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
26/03/1999	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε εταιρία Apple (Η.Π.Α.)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
31/03/1999	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία ΠΑΣΟΚ (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
01/04/1999	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία ΠΑΣΟΚ (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
03/04/1999	Γαλάτσι	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία ΠΑΣΟΚ (Ελλάδα)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
15/04/1999	Μαρούσι	Επίθεση σε εταιρία General Motors (Η.Π.Α.)	Άγνωστος
24/04/1999	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε κτήριο του Ο.Η.Ε. (Πολυεθνική)	Κόκκινη Γραμμή (υποψία) (Red Line)
27/04/1999	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε ξενοδοχείο Intercontinental όπου πραγματοποιούνταν Οικονομικό Συνέδριο με ευρωπαϊκές συμμετοχές (Πολυεθνική)	Επαναστατικοί Πυρήνες (Revolutionary Nuclei)
04/05/1999	Νέα Λιόσια-Αγ. Δημήτριος-Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία ΟΑΕΔ (Ελλάδα)	Άγνωστος
05/05/1999	Πειραιάς	Επίθεση σε τράπεζα Chase Manhattan (Η.Π.Α.), τράπεζα Midland (Μ. Βρετανία) και BNP (Γαλλία)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
07/05/1999	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε κατοικία Ολλανδού πρέσβη	Άγνωστος

<i>16/05/1999</i>	<i>Αθήνα</i>	<i>Βομβιστική επίθεση σε κατοικία Γερμανού πρέσβη</i>	<i>Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)</i>
20/05/1999	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Αυστριακής πρεσβείας	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη (υποψία)
07/07/1999	Αθήνα	Επίθεση σε Εθνική τράπεζα και ιδιωτικά οχήματα (Ελλάδα)	Άγνωστος
11/07/1999	Αθήνα	Επίθεση σε όχημα Κύπριου διπλωμάτη Γ. Ιακώβου	Αντικρατικοί Προλεταριακοί Πυρήνες (Anti-State Proletarian Nuclei)
04/10/1999	Αθήνα	Επίθεση σε McDonalds (Ελλάδα)	Φιλική Εταιρία (Friendly Company)
04/11/1999	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τέως Υπουργό, Θ. Αναγνωστόπουλο (Ελλάδα)	Άγνωστος
04/11/1999	Αθήνα	Επίθεση σε αντιπροσωπεία Renault (Ελλάδα)	Αντικρατική Δράση (Anti-State Action)
05/11/1999	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε κατάστημα Nike (Ελλάδα)	Άγνωστος
07/11/1999	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε κατάστημα Levi's (Ελλάδα)	Αντικαπιταλιστική Δράση (Anti-Capitalist Action)
07/11/1999	Αθήνα	Ένοπλη επίθεση σε Ελληνο-Αμερικάνικη Ένωση (Ελλάδα)	Άγνωστος
10/11/1999	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε 2 αντιπροσωπείες Suzuki (Ελλάδα)	Αντικρατική Δράση (Anti-State Action)
11/11/1999	Αθήνα	Επίθεση σε γραφεία ΚΚΕ (Ελλάδα)	Άγνωστος
14/11/1999	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε αντιπροσωπεία Ford (Η.Π.Α.)	Άγνωστος

19/12/1999	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Texaco (Η.Π.Α.)	Επαναστατικοί Πυρήνες (Revolutionary Nuclei)
------------	-------	---	--

Η έλευση του 21^{ου} αιώνα στην Ελλάδα σημαδεύεται από την παρουσία της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» με ένα νέο χτύπημα, τη δολοφονία του βρετανικής καταγωγής στρατιωτικού ακόλουθου Σ. Σόντερς⁶⁰⁹ στις 08/06/2000 στη Λ. Κηφισίας. Η οργάνωση στέλνει Προκήρυξη (08/06/2000) στην «Ελευθεροτυπία» αναλαμβάνοντας την ευθύνη της δολοφονίας αλλά και ενέργειες της προηγούμενης χρονιάς: την επίθεση στην Ολλανδική πρεσβεία, την επίθεση με ρουκέτα στην κατοικία του Γερμανού πρέσβη στο Χαλάνδρι⁶¹⁰, την επίθεση σε ρουκέτα κατά των γραφείων του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στην Αθήνα, την επίθεση εναντίον γραφείων του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στο Γαλάτσι και σειρά επιθέσεων με ρουκέτες κατά Δυτικών τραπεζών⁶¹¹. Με νέα Προκήρυξη (11/12/2000) η οργάνωση επιχειρεί την τεκμηρίωση εκ νέου της δολοφονίας του Σ. Σόντερς τονίζοντας ότι το θύμα ήταν ο Νο 1 στόχος σε βαθμό σημαντικότητας για την οργάνωση, ανώτερος ακόμη και από εκείνον του σταθμάρχη της CIA, Ρ. Γουέλς. Ομοίως η δημοσιοποίηση της προκήρυξης έγινε στην «Ελευθεροτυπία», αφού βρέθηκε έπειτα από σχετικό τηλεφώνημα.

Το 2000 πραγματοποιούνται τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 25

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
03/01/2000	Αθήνα	Επίθεση σε όχημα Ιορδανικής πρεσβείας	Αναρχική Φράξια (Anarchist Faction)

⁶⁰⁹ Σ. Θεοδωράκης (2002u)

⁶¹⁰ ο.π.

⁶¹¹ Σ. Θεοδωράκης (2002t)

04/01/2000	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Εθνική τράπεζα (Ελλάδα)	Άγνωστος
23/01/2000	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα Ελληνο-Γερμανικής Αγωγής (Ελλάδα) και όχημα Ιταλού διπλωμάτη (Ιταλία)	Αναρχική Φράξια-Νοέμβρης 19 Αναρχική Φράξια και Επαναστάτες των Δρόμων (Anarchist Faction-November 19 Anarchist Faction and Revolutionaries of the Streets)
14/02/2000	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε φαρμακευτική Pfizer (αντιπροσωπεία φαρμάκου Viagra) (Η.Π.Α.)	Ερωτικοί Αντιεξουσιαστικοί Πυρήνες (Erotic Anti-authority Cells)
05/03/2000	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Commercial (Ελλάδα)	Άγνωστος
05/03/2000	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Ακτορ κατασκευαστική εταιρία (Ελλάδα)	Επαναστατικοί Πυρήνες (υποψία) (Revolutionary Nuclei)
03/04/2000	Αθήνα-Χαλάνδρι	Βομβιστική επίθεση σε εμπορικό κέντρο και τράπεζες Ιωνική και Commercial (Ελλάδα)	Άγνωστος
12/04/2000	Ζωγράφου	Βομβιστική επίθεση σε 2 ιδιωτικά οχήματα (Ελλάδα)	Τελευταία Γενιά (Last Generation)
08/06/2000	Κηφισιά	Δολοφονία στρατιωτικού Σ. Σόντερς (Μ. Βρετανία)	Ε.Ο. 17 Νοέμβρη
05/07/2000	Ρόδος	Επίθεση στο Τουρκικό προξενείο	Άγνωστος
29/07/2000	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα Eurobank (Ελλάδα)	Αναρχικοί
16/08/2000	Βουλιαγμένη	Επίθεση σε όχημα Ιταλού αξιωματούχου	Μαύρο Αστέρι (Black Star)

25/08/2000	Αθήνα	Επίθεση σε όχημα στρατιωτικού αξιωματούχου Γιουγκοσλαβικής πρεσβείας (Σερβία-Μοντενέγκρο)	Αναρχικός Αγώνας (Anarchist Struggle)
02/09/2000	Π. Φάληρο	Επίθεση σε εταιρία DHL (Πολυεθνική)	Μαύρο Αστέρι (Black Star)
03/09/2000	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε αντιπροσωπεία Jaguar στο Ρέντη (Μ. Βρετανία)	Άγνωστος
04/09/2000	Παπάγου	Βομβιστική επίθεση σε αστυνομικό τμήμα (Ελλάδα)	Μαύρο Αστέρι (Black Star)
06/09/2000	Αθήνα-Π. Φαληρο	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία ΚΚΕ στους Αμπελόκηπους και σε όχημα Ελληνο-Αμερικανού συνταξιούχου (Ελλάδα)	Μαύρο Αστέρι (Black Star)
07/09/2000	Χαλάνδρι	Επίθεση σε όχημα Ιρανού αξιωματούχου	Μαύρο Αστέρι (Black Star)
07/09/2000	Χαλάνδρι	Επίθεση σε όχημα Έλληνα πρέσβη Α. Μάλλια	Μαύρο Αστέρι (Black Star)
14/10/2000	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τέως Υπουργό ΠΑΣΟΚ, Σ. Σουμάκη (Ελλάδα)	Επαναστατικοί Πυρήνες (υποψία) (Revolutionary Nuclei)
12/11/2000	Μαρούσι-Βούλα	Βομβιστική επίθεση σε χώρο γλυπτικής (Ελλάδα), τράπεζα Citibank (Η.Π.Α.) και σε τράπεζα Barclays (Μ. Βρετανία)	Επαναστατικοί Πυρήνες (Revolutionary Nuclei)
25/11/2000	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στα γραφεία του περιοδικού «Νέμεσις» (Ελλάδα)	Άγνωστος
25/12/2000	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε τράπεζα και ATM Citibank (Ελλάδα)	Ομάδα Κρούσης Αναρχικών (Anarchists Attack Team)

Στις 21/01/2001 εκρήγνυται βόμβα έξω από το σπίτι του βουλευτή της Ν.Δ., Β. Μιχαλολιάκου. Τον Ιούνιο του 2001⁶¹² η οργάνωση εκδίδει Προκήρυξη διάψευσης οποιασδήποτε σχέσης της με την ενέργεια, καθώς το χτύπημα θεωρήθηκε πιθανόν δική της ενέργεια. Η συγκεκριμένη Προκήρυξη είναι η τελευταία που εκδόθηκε πριν τις συλλήψεις ατόμων για συμμετοχή στην οργάνωση.

Το 2001 έλαβαν χώρα τα εξής χτυπήματα:

Πίνακας 26

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
15/01/2001	Θεσσαλονίκη	Επίθεση σε γραφεία ΠΑΣΟΚ, ιδιωτικά οχήματα και στο γραφείο του Αν. Υπουργού Εθνικής Οικονομίας, Χ. Πάχτα (Ελλάδα)	Άγνωστος
21/01/2001	Πειραιάς	Απόπειρα δολοφονίας του βουλευτή Β. Μιχαλολιάκου (Ελλάδα)	Ε. Ο. 17 Νοέμβρη
08/03/2001	Θεσσαλονίκη	Επίθεση σε γραφεία τηλεοπτικού σταθμού «STAR», σε γραφεία Υπ. Υγείας και σε Εθνική τράπεζα (Ελλάδα)	Άγνωστος
18/04/2001	Αμπελόκηποι	Επίθεση σε οχήματα Ισραηλινών και Ταϊλανδών διπλωματών	Μονάδες Επαναστατικής Βίας (Revolutionary Violence Units)
23/07/2001	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε φυλάκιο κυβερνητικού	Αναρχική Ομάδα (Anarchist Squad)

⁶¹² Παράλληλα, δημοσιεύεται ο 3^{ος} νόμος σχετικά με την τρομοκρατία (Ν2928/2001) που τροποποιεί διατάξεις του Ποινικού Κώδικα σχετικά με τις πράξεις εγκληματικών οργανώσεων ("Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων", 2001).

κόμματος (Ελλάδα)			
23/07/2001	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Ευρωπαϊκή Εταιρία Μελετών (Ελλάδα)	Ομάδα Κάρλο Τζουλιάνι ⁶¹³ (Group of Carlo Giuliani)
23/07/2001	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Εθνική τράπεζα (Ελλάδα)	Ταξιαρχία Αναρχικής Απελευθέρωσης (Anarchist Liberation Brigade)
15/11/2001	Χαλάνδρι	Βομβιστική επίθεση σε εμπορικό κέντρο (Ελλάδα)	Άγνωστος
23/11/2001	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε McDonalds (Ελλάδα)	Άγνωστος

Στις 29/06/2002, κατά την προσπάθεια τοποθέτησης εκρηκτικού μηχανισμού σε εκδοτήρια της Minoan Flying Dolphins τραυματίζεται και συλλαμβάνεται το πρώτο μέλος της οργάνωσης «17 Νοέμβρη».

Το 2002 πραγματοποιήθηκαν τα εξής χτυπήματα:

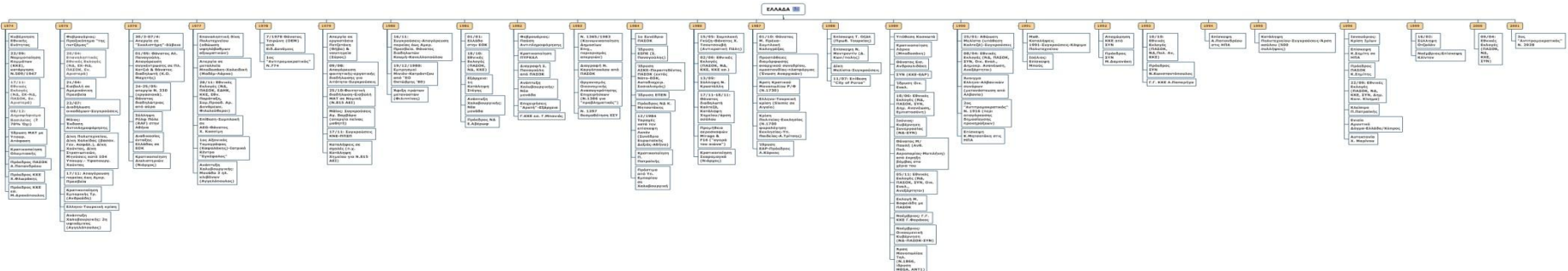
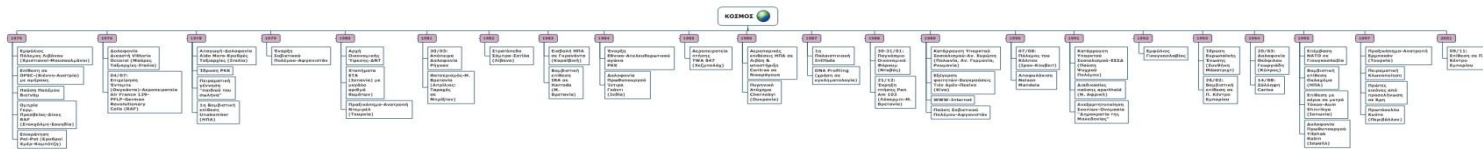
Πίνακας 27

Ημερομηνία	Τόπος	Στόχος	Οργάνωση
15/01/2002	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Εθνική τράπεζα (Ελλάδα)	Άγνωστος
08/02/2002	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Εθνική τράπεζα και σε γραφεία ΠΑΣΟΚ (Ελλάδα)	Άγνωστος
25/01/2002	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε όχημα Ιορδανού διπλωμάτη	Άγνωστος

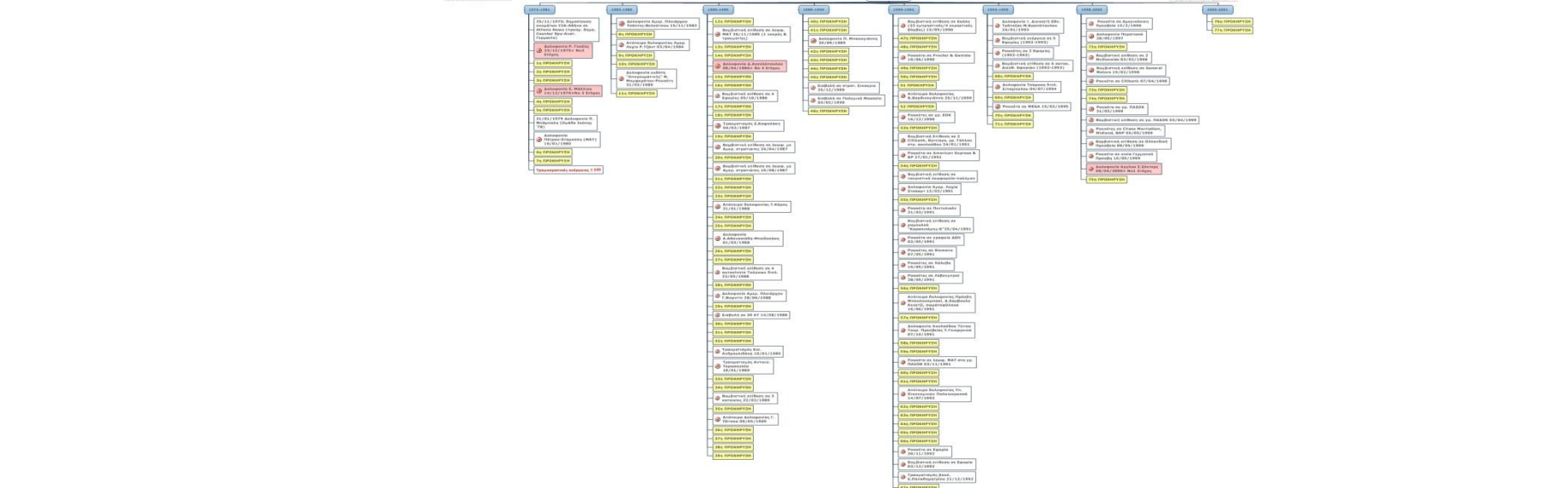
⁶¹³ Νεαρός διαδηλωτής που σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια συγκρούσεων με την αστυνομία στην Ιταλία, την ώρα που λάμβανε χώρα τη Σύνοδος των G8 στη Ρώμη.

05/06/2002	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση στην ασφαλιστική Interamerican (Ελλάδα)	Λαϊκή Αντίσταση
17/06/2002	Αθήνα	Δολοφονική απόπειρα σε γραφεία στελέχους ΠΑΣΟΚ (Ελλάδα)	Λαϊκή Αντίσταση
21/06/2002	Αθήνα	Βομβιστική επίθεση σε Αιγύπτιο διπλωμάτη	Άγνωστος
09/07/2002	Πειραιάς	Βομβιστική επίθεση σε πρακτορείο Hellas Flying Dolphins (Ελλάδα)	Νέος Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας (υποψία) (New Revolutionary Popular Struggle)
17/07/2002	Θεσσαλονίκη	Βομβιστική επίθεση σε γραφεία Ν.Δ. (Ελλάδα)	Φανατικοί Αδελφοί του Τζουλιάνι (Rabid Brothers of Giuliani)
13/12/2002	Αθήνα	Απόπειρα δολοφονίας Δημάρχου Αθήνας, Ν. Μπακογιάννη (Ελλάδα)	Ατομική ενέργεια

III. Χάρτης Χρονολογίου (Timeline) Δράσης Οργάνωσης «17 Νοέμβρη»

17Ν
17Ν
17Ν

IV. Γενικές Παρατηρήσεις επί των Προκηρύξεων

Προκήρυξη 1^η

1. «Φυσικά, θεωρούν ότι οι άλλοι είναι υποχρεωμένοι να πάρουν τους κανόνες αυτούς απέναντί τους».

Η παραπάνω πρόταση που εμφανίζεται στην αρχή της πρώτης προκήρυξης φαίνεται να παρουσιάζει μια εκφραστική ιδιομορφία που είναι πιθανό να έχει προκύψει από παράληψη τμήματος της πρότασης κατά την υπαγόρευση της σύνταξης ή/και τη δακτυλογράφηση ενώ είναι επίσης πιθανό να έχει προκύψει από μετάφραση κειμένου σε άλλη γλώσσα.

Προκήρυξη 3^η

Η εφημερίδα «Liberation», στην οποία στάλθηκε η προκήρυξη, ήταν εκείνη τη χρονική περίοδο μια νέα εφημερίδα των συντακτών όπως η ελληνική εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», στην αρχή της έκδοσής της.

Προκήρυξη 4^η

1. «Στη μαζική διαδήλωση τις 25 του Μάη ενάντια στον *αντεργατικό νόμο 300*, εκατοντάδες αγωνιστές τρομοκρατούνται απ' τις αύρες, ξυλοκοπούνται, τραυματίζονται, τέλος σκοτώνονται -όπως η γυναίκα στα Χαυτεία.»

Η πρόταση προφανώς εννοεί τον νόμο 330 και μάλλον αποτελεί λάθος κατά τη δακτυλογράφηση της προκήρυξης.

2. «Τέλος για άλλους όπως ο ηρωικός αγωνιστής Παναγούλης, οι φασίστες δεν δίστασαν να επιστρατεύσουν τα τελειότερα κι επιστημονικότερα μέσα τους: τη καμουφλαρισμένη σε "τροχαίο ατύχημα" δολοφονία. Ο Παναγούλης είχε την αφέλεια να πιστέψει ότι, σαν βουλευτής, μπορούσε να χώνη τη μύτη του σε μέρη απλησίαστα, να κάνει ατομικές έρευνες για τα αρχεία της ΕΣΑ, τη *πολιτεία του φασίστα Αβέρωφ*, τη Κύπρο κ.τ.λ. Είχε το θράσος να συλλαμβάνει τους φασίστες που τον παρακολουθούσαν χωρίς να τους παραδίνει στην Αστυνομία. Μέθοδες απαράδεκτες για σοβαρούς κοινοβουλευτικούς εκπροσώπους. Οι φασίστες λοιπόν αποφάσισαν να του κόψουν το "τσαμπουκά" όπως είπαν.»

Η πρόταση αναφέρεται στην «πολιτεία» του Αβέρωφ χωρίς να είναι ευκρινές αν πρόκειται για λάθος ή παράλειψη άλλων λέξεων κατά τη σύνταξη ή/και τη δακτυλογράφηση. Επίσης, ο τρόπος που είναι συνταγμένο το συγκεκριμένο κείμενο που αναφέρεται στον Α. Παναγούλη επιτρέπει την μάλλον ακραία υπόθεση της απαξίωσης και υποτίμησης των ενεργειών του βουλευτή Α. Παναγούλη καθώς ενώ αρχικά η οργάνωση τον αναφέρει ως «ηρωικό αγωνιστή» εν συνεχεία τον

χαρακτηρίζει «θρασύ» και «αφελή», έννοιες που φαίνονται στο συγκεκριμένο απόσπασμα ως αντιφατικές μεταξύ τους.

3. «Έτσι αποφασίσαμε να εκτελέσουμε παραδειγματικά έναν από τους κυριώτερους αρχιβασανιστές, τον πασίγνωστο Ευάγγελο Μάλλιο. Ο αστυνόμος Μάλλιος δεν ήταν κανένα τσιράκι που εκτελούσε διαταγές ανωτέρων. Μαζί με τους ομοίους του Λάμπρου, Μπάμπαλη, Καραπαναγιώτη ήσαν τα αφεντικά στα μπουντρούμια της Μπουμπουλίνας και της Μεσογείων. Αυτοί αποφάσιζαν για τα βασανιστήρια, κι έπαιρναν μέρος σ' αυτά. Χιλιάδες αγωνιστές υπέφεραν στα χέρια τους. Σήμερα τα καθάρματα αυτά κυκλοφορούν ελεύθερα και κοροϊδεύουν τα θύματα τους και τον Ελλ. Λαό. Κανένας θεσμός δεν μπόρεσε να τους τιμωρήσει. Ούτε η Βουλή, ούτε η Κυβέρνηση, ούτε η Δικαιοσύνη. Ο Ελλ. Λαός θα τους αναλάβει πια μόνος του. *Το προηγούμενο της ατιμωρησίας του δοσιλογισμού δεν θα επαναληφθεί.*»

Ο τρόπος σύνταξης του συγκεκριμένου αποσπάσματος που αιτιολογεί την απόφαση δολοφονίας του Ε. Μάλλιου επιτρέπει την υπόθεση η δολοφονία να αφορούσε εκτός της ιδιότητάς του ως βασανιστής της Ασφάλειας και εκείνης του δοσίλογου καθώς η έννοια του «δοσίλογου» αναφέρεται σε εκείνον που συνεργάζεται με τις αρχές κατοχής⁶¹⁴. Παράλληλα η αναφορά και άλλων ονομάτων στην προκήρυξη κατηγορούμενων για υποθέσεις βασανισμών στη διάρκεια της χούντας επιτρέπει την υπόθεση η αναφορά να αφορά πιθανή στοχοποίηση και εκφοβισμό τους.

Προκήρυξη 5^η

1. «Οι στόχοι αυτοί εξακολουθούν να είναι οι στόχοι των περισσότερων αντιστασιακών οργανώσεων στη περίοδο της δικτατορίας, ενώ οι ίδιες οι εφημερίδες των ΚΚ στο εξωτερικό αναγνωρίζουν *ότι η αντίσταση η πραγματική βρίσκεται πολύ πιο κάτω απ' τις θέσεις του λαού.*»

Η πρόταση στο τέλος της εμφανίζει μια σχετικά αδόκιμη σύνταξη στο τέλος της που μπορεί να οφείλεται στη μεταφορά προφορικού λόγου σε γραπτό κείμενο.

2. «*Στις 1 Απρίλη 1975, χιλιάδες αγωνιστές απ' τη βάση όλων των κομμάτων κι όχι μόνο το ΕΚΚΕ, μπαίνουν αυθόρμητα στο άντρο του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού για να το κάγουν.*»

Η απόπειρα εισβολής στην αμερικάνικη πρεσβεία έγινε στις 21 Απρίλη 1975. Εδώ προφανώς πρόκειται για λάθος κατά τη διαδικασία δακτυλογράφησης της προκήρυξης.

⁶¹⁴ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.η.)

3. *«Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι παραμένει άθικτος έχει για στόχο σήμερα να κάνει πραξικόπημα κι ούτε ότι χρησιμοποιεί τους νεοφασίστες για να "αποσταθεροποιήσει τη Δημοκρατία".»*

Η πρόταση αναφέρεται στην αμέσως προηγούμενη πρόταση όπου συζητείται το θέμα του «φασιστικού κρατικού μηχανισμού» όμως είναι πιθανό για λόγους βιασύνης να έχουν παραληφθεί λέξεις ή/και φράση, σημεία στίξης κατά τη διάρκεια της υπαγόρευσης ή/και της δακτυλογράφησης του κειμένου ή/και να οφείλεται στη μεταφορά του προφορικού λόγου σε γραπτό.

4. *«Για το φασιστικό κρατικό μηχανισμό και τις επεμβάσεις του, με καθαρά κοινοβουλευτικές διαδικασίες, τα κόμματα του συστήματος δεν μπορούν να κρατηθούν στην εξουσία. Και γι' αυτό είναι απαραίτητο, γι' αυτό προτιμήθηκε να σωθεί φτάνοντας μέχρι τη δικτατορία, παρά να αφηθεί ο Παπανδρέου να κερδίσει τις εκλογές, παρ' ότι δεν ήταν ταξικός εχθρός κι εντάσσονταν μέσα στα πλαίσια του συστήματος ιμπεριαλιστικής εξάρτησης.»*

Είναι πιθανό για λόγους βιασύνης να έχουν παραληφθεί λέξεις ή/και φράση, σημεία στίξης κατά τη διάρκεια της υπαγόρευσης ή/και της δακτυλογράφησης του κειμένου ή/και να οφείλεται στη μεταφορά του προφορικού λόγου σε γραπτό.

5. *«Έτσι σήμερα χρησιμοποιεί τους νεοφασίστες και τις βόμβες τους, τα τροχαία, τα δακρυγόνα, κρानοφόρους για "αποσταθεροποίηση" αλλά για το αντίθετο, για να τρομοκρατήσει κι εκφοβίσει το λαό.»*

Η πρόταση αναφέρεται στο «φασιστικό κρατικό μηχανισμό» αλλά ίσως και εδώ να έχει παραληφθεί λέξη/λέξεις που θα απέδιδαν καλύτερα το νόημά της για τους ίδιους λόγους όπως παραπάνω.

6. *«Η θέση που πήραν τα δυο ΚΚ η "17 Νοέμβρη" δεν υπάρχει αλλά είναι προβοκατορική φασιστική που εξυπηρετεί τους "σκοτεινούς κύκλους της ανωμαλίας" δείχνει και κάτι άλλο.»*

Είναι πιθανό να έχει παραληφθεί κάποια λέξη για τους ίδιους λόγους όπως παραπάνω.

7. *«Γιατί βέβαια ο λαός αγωνίζεται ηρωικά, με ό,τι βρίσκει μπροστά του όπως αγωνίστηκε στο Πολυτεχνείο με τα στήθια του απέναντι στα τανκς, όπως στις 21 Μάη με πέτρες και τούβλα απέναντι στις αύρες...»*

Πρόκειται προφανώς για τη διαδήλωση στις 25 Μαΐου 1976 όπως αναφέρεται στην ακριβώς προηγούμενη παράγραφο και μάλλον πρόκειται για λάθος κατά τη δακτυλογράφηση.

8. *«Τέλος, δίπλα στη λέξη τρομοκρατία προσθέτουν και τη λέξη "ατομική", για να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι είμαστε αναρχικοί, γιατί είναι γνωστό*

ότι μόνο οι αναρχικοί ήσαν το περασμένο αιώνα *υπέρ της ατομικής και ανοργάνωτης.*»

Σε αυτή την πρόταση έχει ίσως παραληφθεί λέξη («βίας») κατά τη δακτυλογράφηση της προκήρυξης.

9. «Ο ένοπλος λαϊκός στρατός, ο ένοπλος λαός, ο σοσιαλισμός δεν θα δημιουργηθούν από μόνα τους, δεν πρόκειται να μας δοθούν από κανένα, *θα πέσουν από τον ουρανό.*»

Στο τέλος της πρότασης μάλλον έχει παραληφθεί λέξη κατά τη δακτυλογράφηση του κειμένου.

10. *«Και μη μας πουν ότι δεν ήξεραν. Γιατί μπορεί μερικοί νέοι άπειροι δημοσιογράφοι να παρασύρονται απ' τα επιτήδεια στελέχη αλλά μη μας πούνε ότι δεν ήξεραν. Γιατί μπορεί μερικοί νέοι άπειροι δημοσιογράφοι να παρασύρονται απ' τα επιτήδεια στελέχη αλλά μη μας πούνε ότι η ηγεσία του ΚΚΕ εσωτερικού κι η διεύθυνση της "Αυγής" δεν ήξεραν την αλήθεια.»*

Όπως παρατηρείται υπάρχουν επαναλήψεις στο συγκεκριμένο απόσπασμα που πιθανόν να αποτελούν λάθη κατά τη δακτυλογράφηση της προκήρυξης ή δηλώνουν έμφαση ή προέκυψαν λόγω βιασύνης από την απόδοση προφορικού λόγου σε γραπτό.

Προκήρυξη 7^η

1. «Ακόμη και στη Δυτ. Ευρώπη της αφθονίας αν ρίξουν μία ματιά θα δουν ότι στις ταραχές του Μπρίξτον στο Λονδίνο οι καταστροφές κτιρίου υπήρξαν αναπόφευκτες συνέπειες τόσο της μάχης με την Αστυνομία όσο και των *απαλλοτριώσεων πούκαναν οι εξεγερμένοι άνεργοι.*»

Η πρόταση φαίνεται να είναι καταφατική αλλά έχει ερωτηματικό που ίσως να οφείλεται σε λάθος κατά τη δακτυλογράφηση του κειμένου.

2. *«Κατά συνέπεια αυτοί οι αγώνες έχουν πολύ μεγάλη σημασία για την ανασύνταξη του επαναστατικού κινήματος ακόμη οι αγωνιστές δεν έχουν συνειδητοποιήσει την αναγκαιότητα της λαϊκής βίας.»*

Είναι πιθανό να έχει παραληφθεί λέξη/λέξεις κατά τη δακτυλογράφηση του κειμένου ή την απόδοση από προφορικό σε γραπτό λόγο.

3. «Ενώ τώρα πρόκειται για τις ίδιες οργανώσεις λαϊκής βίας που επειδή δε μπορούν να κάνουν τις σωστές ενέργειες καλύπτουν αυτή την αδυναμία τους *μ' αυτές τις "αυτονομίες"*»

Σε αυτή την πρόταση είναι πιθανό να έχει παραληφθεί το σημείο στίξης στο τέλος της κατά τη δακτυλογράφηση του κειμένου.

4. *«Κι αν ορισμένοι, και όψιμα μιλάνε για μετατροπή της αυτονομίας σε αυθαιρεσία -ενώ είναι οι πρώτοι διδάξαντες και σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα- θέλουν πραγματικά να προσφέρουν στον αγώνα ενάντια σ' αυτή την αυθαιρεσία δεν έχουν άλλο δρόμο παρά να κριτικάρουν τις σημαντικότερες τέτοιες ενέργειες, αποκαλύπτοντας την αντίληψη που οδηγεί σ' αυτές και χτυπώντας την κι όχι να λένε ότι η τάδε ενέργεια είναι αυθαίρετη επειδή δε την έκαναν αυτοί, ενώ όμως έχουν κάνει ακριβώς την ίδια (ίδιο στόχο, ίδιες συνέπειες) και τη θεωρούν σωστή.»*

Η πρόταση φαίνεται να είναι βιαστικά συνταγμένη, μπορεί να οφείλεται σε απόδοση προφορικού λόγου σε γραπτό ή να προέρχεται από μετάφραση.

5. *«Γιατί αυτοί πρόκειται νάρθουν κοντά τους επειδή αυτές συναγωνίζονται στα κείμενα τους ποιος θα βάλει περισσότερες φορές τις λέξεις "προλετάριος", "αφεντικά", κλπ. αλλά με τη σωστότητα των ενεργειών, που μιλάνε από μόνες τους, τα ίδια τα αποτελέσματα τους, το γενικότερο αντίκτυπο στα πλατύτερα λαϊκά στρώματα που με τη σειρά του επηρεάζει και σπρώχνει κοντά τους, αυτούς τους πιο συνειδητοποιημένους αγωνιστές, αφού βλέπουν στην πράξη τα θετικά αποτελέσματα για το λαϊκό κίνημα, της χρήσης της λαϊκής βίας.»*

Στην αρχή της πρότασης είναι πιθανό να έχει παραληφθεί λέξη λόγω δακτυλογράφησης του κειμένου.

Προκήρυξη 8^η

1. *«Έτσι αποφασίσαμε να χτυπήσουμε σήμερα έναν από τους κυριότερους στρατιωτικούς μηχανισμούς του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού στη χώρα μας, την αμ. στρατιωτική αποστολή, εκτελώντας έναν από τα σημαντικότερα ανώτερα στελέχη του όπως και τον οδηγό-γορίλα-σωματοφύλακά του.»*

Σε αυτό το απόσπασμα της προκήρυξης που αφορά στην ανάληψη ευθύνης για τη δολοφονία του αμερικανού πλοιάρχου Τσάντες δεν αναφέρεται το ονοματεπώνυμο του θύματος και η ιδιότητά του όπως στις προηγούμενες προκηρύξεις γεγονός που επιτρέπει την υπόθεση της ύπαρξης και άλλων στόχων που πληρούσαν τις προδιαγραφές της οργάνωσης. Είναι πιθανόν, όταν επιλέχθηκε το συγκεκριμένο θύμα η προκήρυξη να είχε ήδη συνταχθεί ή/και να ήταν άγνωστο το ονοματεπώνυμό του σε τμήμα της οργάνωσης «17 Νοέμβρη». Επίσης, θα πρέπει εδώ να αναφερθεί ότι η ημερομηνία της προκήρυξης είναι «Οκτώβρης 83» ενώ η δολοφονία έγινε ένα μήνα αργότερα, γεγονός που επιτρέπει την υπόθεση η προκήρυξη να συντάχθηκε νωρίτερα από την ενέργεια ή μπορεί η ενέργεια να είχε προγραμματιστεί για τον Οκτώβριο του 1983 και για διάφορους λόγους να επιχειρήθηκε ένα μήνα αργότερα.

Προκήρυξη 9^η

1. «Αναλαμβάνουμε λοιπόν την πολιτική ευθύνη για τη σημερινή εκτέλεση ενός μεσαίου στελέχους της αμερικάνικης στρατιωτικής αποστολής και βροντοφωνάζουμε μαζί με τον λαό...».

Είναι πιθανό η προκήρυξη να συντάχθηκε πριν την απόπειρα εκτέλεσης, αν και η ημερομηνία της είναι «Απρίλης 84» διότι αφενός δεν αναφέρεται όνομα θύματος, όπως και στην προηγούμενη, γεγονός που επιτρέπει την υπόθεση να υπήρχαν και άλλοι υποψήφιοι στόχοι αλλά για ειδικούς λόγους να επιλέχθηκε ο συγκεκριμένος, και αφετέρου διότι το αποτέλεσμα της ενέργειας θεωρείται δεδομένο ενώ στην πραγματικότητα το θύμα της δολοφονικής απόπειρας κατάφερε να ξεφύγει από την επίθεση. Επίσης, για πρώτη φορά γίνεται αναφορά σε ανάληψη «πολιτικής ευθύνης» χωρίς να διευκρινίζει αν ταυτίζεται με την επιχειρησιακή ευθύνη της πράξης.

Προκήρυξη 10^η

1. «Στο φύλλο του «Π» της 25ης Νοέμβρη γίνεται μια παρουσίαση της 17 Ν που για πρώτη φορά ξεφεύγει από την πεπατημένη της πρακτορολογίας - αν και στα επόμενα φύλλα δεν μπορέσατε ν' αποφύγετε πάντα τον πειρασμό της. Το άρθρο αυτό μας κατηγορεί σ' ένα σημείο για μια δήθεν ανακρίβειά μας. Παραθέτει ένα απόσπασμα από την προκήρυξη της δίκαιας εκτέλεσης (το Γενάρη τον 80) των τρομοκρατών τον λαού, μελών των δυνάμεων καταστολής των ΜΑΤ Πέτρου και Σταμούλη, και το χαρακτηρίζει λαθεμένο.»

Σύμφωνα με το ηλεκτρονικό αρχείο της εφημερίδας «Το Ποντίκι» υπάρχει έκδοση με ημερομηνία 23/11/1983 όπου φιλοξενείται σχετικό άρθρο για την οργάνωση. Στο εξώφυλλο της εφημερίδας υπάρχει ο τίτλος «17 Νοέμβρη-Τρείς σελίδες πράμα» ενώ ο κύριος τίτλος του άρθρου είναι «Η '17 Νοέμβρη' αυτοπαρουσιάζεται»⁶¹⁵ (σσ. 6-8, φύλλο 235). Το άρθρο αναφέρεται στις προκηρύξεις της δολοφονίας των Γουέλς, Μάλλιου, Πέτρου και Σταμούλη παρουσιάζοντας ένα χρονικό της οργάνωσης και επιβεβαιώνοντας ότι η οργάνωση θα πραγματοποιήσει εκ νέου χτύπημα. Το ακριβές απόσπασμα (σελ. 7) του συντάκτη του άρθρου στο οποίο απαντάει η οργάνωση έχει ως εξής: «Για πρώτη φορά χαιρετίζει τις άλλες 'παραπλήσιες' οργανώσεις (και τις κατονομάζει Κανάρης, Λαϊκής Συσπείρωση, ΛΑΣ, 'Ομάδα Χρήστος Κασσίμης', ΛΕΑ της Θεσσαλονίκης και ΕΛΑ) κάνει ειδική μνεία της 'Ομάδα Ιούνης 78' και υποστηρίζει-λαθεμένα-ότι....» (συνεχίζει απόσπασμα της 6^{ης} προκήρυξης της οργάνωσης σχετικά με την ποσότητα και ποιότητα των βίαιων ενεργειών μετά τη δικτατορία). Η 10^η προκήρυξη-απάντηση δημοσιεύθηκε στο φύλλο 269 της εφημερίδας «Το Ποντίκι»⁶¹⁶ (σσ. 6-8). Η εφημερίδα αναφέρει ότι η προκήρυξη τους εστάλη με εισαγωγικό σημείωμα, το οποίο

⁶¹⁵ ("Η "17 Νοέμβρη" αυτοπαρουσιάζεται ...", 1983)

⁶¹⁶ ("Ένα καινούριο ντοκουμέντο: Η "17 Νοέμβρη" "γράφει" στο "Π", 1984)

και δημοσιεύει: «Εφημερίδα το Ποντίκι, Την Τρίτη 29 Μαΐου, περίπου στις 7.30, σας τηλεφωνήσαμε και σας ζητήσαμε να πάτε στο καλάθι αγρήτων, που βρίσκεται στην Ακαδημίας 86, όπου είχαμε βάλει ένα φάκελο με ένα κείμενο της 17N, μόνο για το Ποντίκι. Απαντήσατε οτι θα πηγαίνατε να το παραλάβετε. Φαίνεται όμως ότι ή το πήρε η Αστυνομία ή τους το δώσατε εσείς. Σας ξαναστέλνουμε το ίδιο ακριβώς κείμενο, πάλι μόνο σε σας. Αν δε δημοσιευτεί στο επόμενο φύλλο, θα το στείλουμε σε άλλες ή όλες τις εφημερίδες, λέγοντας τι συνέβη ότι δηλ. σας το στείλαμε δύο φορές κι ότι η Αστυνομία σας υποχρέωσε να μη το δημοσιεύσετε, ή ότι παίζατε ένα παιχνιδάκι σε συνεργασία με την Αστυνομία, για να ξαναπροσπαθήσουμε να σας το δώσουμε και να πέσουμε έτσι σε στην παγίδα. 29 Ιουνίου. Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη.» (σελ. 6). Όπως αναφέρει η εφημερίδα το συνοδευτικό κείμενο ακολουθούσε το κυρίως κείμενο, το οποίο και ξαναστείλανε, με ημερομηνία 29/05/1984 μαζί με κατάλογο ενεργειών λαϊκής επαναστατικής βίας μέχρι το 1981 και μια φωτοτυπία από δημοσίευμα εφημερίδας των Αθηνών με τις βομβιστικές ενέργειες στην πόλη κατά τη διάρκεια της χούντας (η εφημερίδα δεν αναπαράγει το συγκεκριμένο δημοσίευμα). Όπως αναφέρεται κατά τη διάρκεια της δίκης των πραξικοπηματιών της 21^{ης}/04/1967 αναγνώστηκε κατάλογος της Γενικής Ασφάλειας Αθηνών που κατέγραφε 174 βόμβες από 12 αντιστασιακές οργανώσεις. Η οργάνωση, κατά δήλωση της εφημερίδας, απέστειλε το σχετικό υλικό με φάκελο σε συντάκτη της ενώ λίγες ημέρες αργότερα το παρέλαβε εκ νέου από κάδο απορριμμάτων έπειτα από σχετικό τηλεφώνημα. Στο πρώτο τηλεφώνημα της οργάνωσης, που αναφέρεται στο διαβιβαστικό που δημοσίευσε, η εφημερίδα τόνισε ότι αν και ανταποκρίθηκε δεν βρέθηκε φάκελος στο σημείο που υποδείχθηκε.

2. «Και καλύτερα θάταν νάχαν γίνει λιγότερες αλλά καλύτερες (Σ' αυτό το σημείο εκφραστήκαμε αναλυτικά στο κείμενο μας ενάντια στους εμπρησμούς των πολυκαταστημάτων που στείλαμε τον Ιούνιο του 81).»

Το συγκεκριμένο απόσπασμα αναφέρεται προφανώς στην 7^η προκήρυξη, η οποία όμως φέρει ημερομηνία σύνταξης Μάιο 81 και δημοσιεύθηκε Ιούλιο του ίδιου χρόνου γεγονός που επιτρέπει τη διατύπωση σειράς υποθέσεων όπως το να πρόκειται για λάθος τυπογραφικό, για αποπροσανατολισμό ή άλλο.

3. «Αυτό αποδείχνει αντίθετα, αυτό που λέγαμε στο δεύτερο κείμενο τις 26-3- 75 ότι είμαστε απλοί λαϊκοί αγωνιστές που μπορούν να χτυπήσουν με σχετικά απλά μέσα και με μια στοιχειώδη οργάνωση.»

Η 2^η προκήρυξη της οργάνωσης φέρει ημερομηνία 26/12/1975 και πρόκειται για τη δεύτερη προκήρυξη που συντάχθηκε για τη δολοφονία του Γουέλς. Και σε αυτή την περίπτωση μπορούν να διατυπωθούν σειρά υποθέσεων όπως το να πρόκειται για λάθος τυπογραφικό, για σύνταξη της 2^{ης} προκήρυξης σε προγενέστερο χρόνο από την εκτέλεση του Γουέλς ή άλλο.

Προκήρυξη 11^η

1. «Η εφημερίδα αυτή, εκτός απ' τα παραπάνω και το γενικότερο αποπροσανατολισμό, είναι γνωστή στο πανελλήνιο για τις ιδιαίτερες επιδόσεις της στην προσπάθεια συστηματικής αποβλάκωσης και αποχαύνωσης των πιο καθυστερημένων τμημάτων του λαού, προβάλλοντας τα διάφορα αισθηματικά σκάνδαλα, τις ημίγυμνες, καλλιεργώντας τα πιο χυδαία και χαμηλά ένστικτά του.»

Σε αυτό το απόσπασμα που αναφέρεται στο περιεχόμενο της εφημερίδας «Απογευματινή» φαίνεται να αναδεικνύεται μια απαξίωση στο γυναικείο σώμα προβάλλοντας λόγο συντηρητικό-ηθικοπλαστικό ως προς το θηλυκό στοιχείο καθώς η αναφορά στη χυδαιότητα δεν αφορά στο γυμνό γενικά αλλά στις «ημίγυμνες» γεγονός που επιτρέπει σειρά υποθέσεων όπως την πιθανότητα το συγκεκριμένο απόσπασμα να έχει γραφτεί από μεγάλης ηλικίας άνδρα και μάλλον θρησκευόμενο.

Προκήρυξη 13^η

1. «Ο αγώνας λοιπόν ενάντια στην οικονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ περνάει ανάμεσα στ' άλλα απ' τον αγώνα ενάντια στα ΜΑΤ-ΜΕΑ που είναι ένα απ' τα βασικά όργανα-μοχλούς για το πέραςμα της.»

Είναι πιθανό αυτό το απόσπασμα να προέρχεται από μετάφραση κειμένου σε άλλη γλώσσα καθώς η απόδοση νοήματος στην ελληνική γλώσσα είναι κάπως αδόκιμη. Στην προηγούμενη παράγραφο αναφέρεται στη «θατσεροποίηση της οικονομικής πολιτικής του ΠΑΣΟΚ» και στη «βρετανοποίηση του κοινωνικοπολιτικού αγώνα».

Προκήρυξη 15^η

1. «Πριν όμως φτάσουμε σ' αυτή τη λύση πρέπει νάχει ξεβρακωθεί τελείως το ΠΑΣΟΚ και νάχει δυσφημιστεί τελείως ο σοσιαλισμός. Σ' όλη αυτή τη περίοδο η λματ με τις δήθεν διαπραγματεύσεις για επενδύσεις, χρησιμοποιεί το ΠΑΣΟΚ σαν πιόνι. Για να περάσει τα θεσμικά αντεργατικά μέτρα, πούναι τάχα απαραίτητα για να γίνουν επενδύσεις. Μέτρα που αύριο θα παρουσιαστούν σαν αναγκαία αφού ψηφίστηκαν ακόμα κι από σοσιαλιστές. Μ' αυτά τα μέτρα παράλληλα προχωράνε το βαθμιαίο ξεβράκωμα του ΠΑΣΟΚ στα μάτια των εργαζομένων. Κύριος στόχος τους όμως δεν είναι να παρουσιάσουν τη χρεωκοπία της οικονομίας σαν αποτέλεσμα της δήθεν σοσιαλιστικής διαχείρισης και των σοσιαλιστικών πειραματισμών, και να δυσφημήσουν έτσι μια και καλή στα μάτια των πλατιών μαζών κάθε σοσιαλιστική λύση. Δημιουργώντας έτσι και την πλατύτερη αποδοχή και συναίνεση πούναι αναγκαίες για την εφαρμογή της σκληρής ημιφασιστικής λύσης, της μόνης δήθεν λύσης που θα απομένει μετά τη χρεωκοπία του σοσιαλισμού.»

Το συγκεκριμένο απόσπασμα περιλαμβάνει αρκετά πυκνά και αρνητικά νοήματα και μάλλον είναι διατυπωμένη με βιασύνη επιτρέποντας την υπόθεση να διαμορφώθηκε από προφορικό λόγο (υπαγόρευση) σε γραπτό.

2. *«Ανάλογη πρόταση έχει γίνει από υπερχρεωμένες χώρες του Τρίτου Κόσμου, με τις οποίες η χώρα οφείλει να συντονίσει τη δράση της, για την από κοινού αντιμετώπιση των Δυτικών Τραπεζών.»*

Σε αυτό το απόσπασμα φαίνεται μάλλον η οργάνωση να επιλέγει την γεωγραφική και πολιτική ταύτιση της Ελλάδας με χώρες του Τρίτου Κόσμου, υποδηλώνοντας κατά κάποιο τρόπο μια αποικιοκρατική οπτική. Δεν αναφέρεται γεωγραφικά στην παρουσία της Ελλάδας στην Ευρώπη και στα Βαλκάνια και φαίνεται να θεωρεί την Ελλάδα ως χώρα-αποικία της Δύσης.

Προκήρυξη 17^η

Στο υστερόγραφο της προκήρυξης αναφέρεται ότι η δολοφονία Αγγελόπουλου ήταν «ίσως η πιο προωθημένη δυναμική ενέργεια κι επιλογή μετά την εκτέλεση του βασανιστή Μάλλιου». Σχετική αναφορά υπάρχει και στην 76^η προκήρυξη όπου η οργάνωση αναφέρεται στη δολοφονία Σόντερς χαρακτηρίζοντάς τη ως την πιο σημαντική ενέργεια στην ιστορία της δράσης της.

Προκήρυξη 19^η

1. «Ένα και μόνο στοιχείο αποκαλύπτει το μέγεθος της εκμετάλευσης. Κάποιος απ' τους ανταγωνιστές αποκάλυψε ότι έκανε πρόταση να εγκαταστήσει 3-5 αξονικούς τομογράφους τους οποίους μετά από την 5χρονη λειτουργία τους και με έκπτωση 20% θα δώριζε στα ΙΚΑ. Ο καθένας καταλαβαίνει ότι για να το προτείνει, σημαίνει ότι μέσα στα 5 χρόνια, ακόμη κι αν μετά οι τομογράφοι είναι άχρηστοι ή πεπαλαιωμένοι, θα τους έχει όχι μόνο ολοκληρωτικά αποσβέσει αλλά επιπλέον θα έχει αποκομίσει τεράστια κέρδη.»[...] «Αποφασίσαμε λοιπόν να χτυπήσουμε πυροβολώντας στα πόδια έναν απ' τους μεγαλογιατρούς-μεγαλέμπορους της υγείας του λαού, το νευροχειρουργό Καψαλάκη Ζαχαρία. Σαν τέτοιος είναι συνυπεύθυνος μαζί με όλους τους μεγαλογιατρούς και το πολιτικό προσωπικό είτε της Ν.Δ. είτε ΠΑΣΟΚ, για την κατάντια και την τραγική κατάσταση της προσφερόμενης υγείας.»

Η συγκεκριμένη προκήρυξη αφορά στην επίθεση της οργάνωσης και τραυματισμό του νευροχειρουργού Καψαλάκη, ιδρυτή ιατρικού κέντρου με λειτουργία του πρώτου αξονικού τομογράφου στην Ελλάδα. Από τον τρόπο που είναι συνταγμένο το συγκεκριμένο απόσπασμα και σε σχέση πάντα με την υπόλοιπη προκήρυξη, επιτρέπεται ακόμη και η ακραία υπόθεση η επίθεση στον γιατρό να αφορούσε συμβόλαιο επιχειρηματικών συμφερόντων που ανέλαβε να υλοποιήσει η οργάνωση προκειμένου να προειδοποιήσει και να παρέμβει στη διαδικασία του διαγωνισμού για τους αξονικούς τομογράφους.

Προκήρυξη 26^η

Στη συγκεκριμένη προκήρυξη όπως και σε προηγούμενες παρατηρούνται ορθογραφικά λάθη όπως «εναλακτικό κίνημα», «έμεση δημοκρατία», «ελλείματα», «εγκατάληψη», «διαχείριση» «τέτιου», που μπορεί να προέρχονται υποθετικά από λάθη στη δακτυλογράφηση ή ακόμη και από έλλειψη γνώσης γραμματικής.

1. «Μιλώντας για υπερκατανάλωση αντί να μιλάει για *υποπαραγωγή, αποεπένδυση και αποβιομηχάνιση.*»

Οι λέξεις είναι πιθανό να προέρχονται από αντίστοιχη μετάφραση των αγγλικών όρων «underdevelopment» ή «counterproduction», «divestment» και «deindustrialization»

2. «Ο Κεδίκογλου εκδιώχτηκε επειδή επέβαλε *πρόστιμο 9 δις* στον απατεώνα καπιταλιστή Αγγελόπουλο.»

Σύμφωνα με δημοσιεύματα του τύπου το πρόστιμο ανήρχετο σε 8 δις δρχ⁶¹⁷ αν και στο σχετικό άρθρο του Κούλογλου (1984), το οποίο έχει χρησιμοποιήσει ως τεκμηρίωση η οργάνωση, αναφέρεται ως 9 δις.

Προκήρυξη 27^η

Το διαβιβαστικό της συγκεκριμένης προκήρυξης φέρει ημερομηνία 13-3-1988. Το κυρίως κείμενο της προκήρυξης φέρει ημερομηνία 12-3-1988 και φαίνεται να δημοσιεύθηκε στον τύπο (εφημερίδα «Έθνος») στις 14-3-1988. Από τη σειρά των ημερομηνιών προκύπτουν οι εξής πιθανές υποθέσεις: 1. Το διαβιβαστικό να συντάχθηκε την επόμενη ημέρα από την ημέρα σύνταξης της προκήρυξης από την οργάνωση ή από μέλη της οργάνωσης στα οποία ανετέθη ο ρόλος του διαβιβαστή. 2. Το διαβιβαστικό να φέρει διαφορετικό χρόνο αναφοράς από την προκήρυξη αν και έχει συνταχθεί τον ίδιο χρόνο με την προκήρυξη, στα πλαίσια είτε τυπογραφικού λάθους είτε ενός ιδιότυπου συγγραφικού πρωτοκόλλου που ίσως ακολουθεί η οργάνωση.

1. «Γνωρίζουμε όμως επίσης ότι δεν επιτρέπεται ν' αγνοούμε εμπαιγμούς και *απάτες τέτιας* έκτασης και σοβαρότητας.»

Η λέξη αυτή αναφέρεται αρκετές φορές μέσα στο κείμενο με τον ίδιο ορθογραφικό τρόπο. Μπορεί να αποτελεί ιδιαίτερο τρόπο γραφής της δημοτικής γλώσσας τον οποίο επιλέγει η οργάνωση, όπως και σε προηγούμενες προκηρύξεις.

⁶¹⁷ (Λακόπουλος, 2000)

Προκήρυξη 28^η

1. «Η 17N είχε προβλέψει αυτή τη στροφή και την είχε διατυπώσει ρητά σε προηγούμενη προκήρυξη του Μάρτη του 87, βασιζόμενη σ' ένα μόνο στοιχείο.»

Η οργάνωση αναφέρεται προφανώς στην 20^η προκήρυξη, Ανάλυση Ευθύνης (09-04-1987), εναντίον λεωφορείου που μετέφερε Αμερικανούς στρατιωτικούς στο Ρέντη, η οποία όμως φέρει ημερομηνία Απριλίου αντί Μαρτίου που αναφέρει η οργάνωση. Το γεγονός αυτό επιτρέπει τη διατύπωση υποθέσεων ότι 1. πρόκειται για λάθος της οργάνωσης κατά την σύνταξη της παρούσας προκήρυξης, μάλλον επειδή η οργάνωση δεν είχε άμεση πρόσβαση σε εκείνη την προκήρυξη για σχετική τεκμηρίωση 2. Η παρούσα προκήρυξη προϋπήρχε ως σχέδιο κειμένου ακόμη και πριν τον Απρίλιο του 1987 που έγινε η ενέργεια κατά των Αμερικανών στο Ρέντη.

Προκήρυξη 29^η

Σε αυτή την προκήρυξη παρατηρείται η ημερομηνία υπογραφής της προκήρυξης στην αρχή (14-6-88) να είναι διαφορετική από εκείνη στο τέλος της (14-3-88). Ειδικότερα, η ημερομηνία υπογραφής του τέλους της προκήρυξης είναι προγενέστερη της ημερομηνίας υπογραφής της αρχής. Είναι πιθανό η διαφοροποίηση να οφείλεται σε τυπογραφικό λάθος, σε ένωση προσχεδίων, όπου το παλαιότερο κρατήθηκε ως είχε ή επίσης οι διαφορετικές ημερομηνίες να οφείλονται εσκεμμένα σε αποπροσανατολισμό και σύγχυση.

Προκήρυξη 30^η

Σε αυτή την προκήρυξη παρατηρούνται ορισμένα ορθογραφικά λάθη όπως οι λέξεις «άλαξε» και «υπεύθυνος» που μπορεί να οφείλονται σε λάθη κατά τη δακτυλογράφηση.

Προκήρυξη 35^η

Όπως και σε προηγούμενες προκηρύξεις παρατηρούνται ορθογραφικά λάθη όπως η ορθογραφία της λέξης «ανυσηχούν».

1. Το 2^ο υστερόγραφο της προκήρυξης αφορά στον εισαγγελέα Κρίθιμο, ο οποίος είχε ξεκινήσει το 1989 έρευνα για την τρομοκρατία στην Ελλάδα⁶¹⁸. Εδώ παρατηρείται ότι ο τρόπος γραφής και σύνταξης του 2^{ου} υστερόγραφου φαίνεται περισσότερο να εκθέτει και να στοχοθετεί το πρόσωπο παρά να αναδεικνύει το έργο του ως άξιου λειτουργού της Δικαιοσύνης που αντιτασσόμενος σε συμφέροντα διακύβευσε το αξίωμά του ως δικαστικού λειτουργού.

⁶¹⁸ ("Αυτή είναι η ελληνική μαφία," 1997)

Προκήρυξη 36^η

Παρατηρούνται ορθογραφικά λάθη όπως η ορθογραφία της λέξης «επιρεάσει».

Προκήρυξη 37^η

1. «Προσθέτουμε ότι το παγιδευμένο αυτοκίνητο ανήκε στο νεαρό μπάτσο Γ. Παπασταμάτη, γεγονός που απέκρυψε η Ασφάλεια.»

Στην συγκεκριμένη υποσημείωση μάλλον η οργάνωση θέλει να δηλώσει με έμφαση τη δυνατότητα πληροφόρησης που έχει να απαλλοτριώνει πέρα από αυτοκίνητα πολιτών ακόμη και εκείνα που ανήκουν σε αστυνομικά όργανα.

2. «Το Μάρτη του 85, έτους εκλογών, γράφουμε: «Όσον αφορά αυτούς που θα μας κατηγορήσουν ότι εν όψει εκλογών βάζουμε εμπόδια στην αλλαγή κι έτσι παίζουμε το παιγνίδι της δεξιάς, θα τους απαντήσουμε: στις εκλογές δεν παίζεται το μέλλον της αλλαγής. Αυτή θάφτηκε προ πολλού. Στις εκλογές γίνεται απλά επιλογή ανάμεσα σε δύο δεξιές πολιτικές διαχείρισης του συστήματος». Και πάρα κάτω: «η πρακτική του ρεφορμισμού (του ΠΑΣΟΚ) μεταμορφώνει αναπόδραστα στα μάτια του, λαού, τους αφελείς, καλοπροαίρετους από καθέδρας σοσιαλιστές, σε χυδαίους πολιτικάντηδες, που ξεπούλησαν μέσα στη Βουλή όλες τους τις αρχές και τα συμβόλαια με το λαό, κάνοντας τα πλακάκια με τους εχθρούς του, με τους αμερικάνους και δυτικούς ιμπεριαλιστές (...) με τους μεγαλοαπατεώνες της ντόπιας λούμπεν μεγαλοαστικής τάξης (...) με τη Ν. Δημοκρατία για το θάψιμο σκανδάλων επί διακυβερνήσεώς της».

Το συγκεκριμένο απόσπασμα αναφέρεται στην προκήρυξη ανάληψης ευθύνης της δολοφονίας του Μομφεράτου. Εκείνη όμως η προκήρυξη φέρει ημερομηνία 21/02/1985 αντί για Μάρτιο που αναφέρεται στην παρούσα. Επίσης η πρόταση «με τη Ν. Δημοκρατία για το θάψιμο σκανδάλων επί διακυβερνήσεώς της» φαίνεται να μην υπάρχει αυτούσιο στην προκήρυξη ανάληψης στην οποία αναφέρεται. Γεγονός που επιτρέπει τη διατύπωση της υπόθεσης ότι μπορεί να αφορά σε κάποιο παλαιότερο προσχέδιο της οργάνωσης ή ακόμη και σε παράφραση της αναφερόμενης προκήρυξης χάριν συντομίας.

3. «Το Μάρτη του 87 γράψαμε ότι ο Α. Παπανδρέου εμπαιίζει το λαό με την κρίση του Αιγαίου κι ότι έχει αρχίσει μυστικές συνομιλίες εφ' όλης της ύλης, ενώ δηλώνει επίσημα ότι ποτέ δεν πρόκειται να τις αποδεχτεί.»

Η αναφορά σχετίζεται προφανώς με την προκήρυξη ανάληψης ευθύνης κατά λεωφορείου μεταφοράς Αμερικανών στο Ρέντη η οποία όμως έχει ημερομηνία, Απρίλιο αντί Μάρτιο του 1987, όπως τονίζεται και περιγράφεται στις παρατηρήσεις της 28^{ης} προκήρυξης.

Παρατηρούνται επίσης, ορθογραφικά λάθη όπως η ορθογραφία της λέξης «κινήται».

Προκήρυξη 39^η

Η προκήρυξη, αν και ένα τμήμα της είναι συνταγμένο με γράμματα πεζά, δεν φέρει καθόλου τονισμό.

Προκήρυξη 42^η

1. «Είναι γνωστό ότι ο εισαγγελέας Εφετών Ευθυμιάδης με την αναφορά του αρ. 264 της 1 Ιούνη 1989 εντόπισε όλα τα αδικήματα, της «κακουργηματικής απάτης» (Κοσκωτάς), της «αποδοχής προϊόντων εγκλήματος» και της «ψευδούς πιστοποίησης» των Κοσκωτά, Μπακογιάννη και λοιπών. Είναι επίσης γνωστό ότι ζήτησε την άσκηση ποινικής δίωξης εναντίον του Μπακογιάννη, ποινική δίωξη που ασκήθηκε σύμφωνα με ορισμένα πρόσφατα δημοσιεύματα. Και ενώ λοιπόν η ανακριτική επιτροπή της Βουλής για το σκάνδαλο Κοσκωτά έχει στα χέρια της την αναφορά του εισαγγελέα Ευθυμιάδη, εντούτοις κάνει το κορόιδο και δεν καταδέχεται ν' ασχοληθεί με τις καραμπινάτες απάτες του. (Γράφαμε αυτήν την προκήρυξη όταν η ανακριτική επιτροπή της Βουλής παράδωσε το πόρισμα της για το σκάνδαλο Κοσκωτά. Απ' όσα βέβαια δημοσιεύτηκαν πουθενά δεν είδαμε λέξη για τις απάτες και τις ληστείες του Μπακογιάννη, παρ' ότι γνωρίζει την αναφορά Ευθυμιάδη!).»

Από το παραπάνω απόσπασμα φαίνεται ότι η συγκεκριμένη προκήρυξη είχε ήδη αρχίσει να συντάσσεται πριν την εκτέλεση της ενέργειας εναντίον του Π. Μπακογιάννη, ειδικότερα δε στο διάστημα μεταξύ Ιούνιος-Σεπτέμβριος 1989, την περίοδο που δόθηκε στη δημοσιότητα το πόρισμα της ανακριτικής επιτροπής της Βουλής για την υπόθεση Κοσκωτά.

2. «Η ενέργεια αυτή είχε αποφασιστεί να γίνει σαν δεύτερο σκέλος μιας ενέργειας που στόχευε τους δυο υπεύθυνους πολιτικούς χώρους για το σκάνδαλο Κοσκωτά, δηλαδή τόσο το ΠΑΣΟΚ όσο και τη ΝΔ, και ειδικότερα δύο από τους κύριους υπεύθυνους από τον κάθε χώρο, τον Πέτσο και τον Μπακογιάννη. Είχε αποφασιστεί να γίνει μια βδομάδα περίπου μετά την επίθεση ενάντια στον Πέτσο. Δυστυχώς όμως η ενέργεια αναβλήθηκε τότε για δυο λόγους. Πρώτον επειδή η επίθεση ενάντια στον Πέτσο απέτυχε επιχειρησιακά και κυρίως επειδή δεν προλαβαίναμε χρονικά. Η επίθεση ενάντια στον Πέτσο καθυστέρησε περίπου τρεις βδομάδες με συνέπεια να καθυστερήσει και η δεύτερη και να εξαφανιστεί ο Μπακογιάννης λόγω των εκλογών.»

Σύμφωνα με το παραπάνω απόσπασμα η ενέργεια εναντίον του Π. Μπακογιάννη φαίνεται ότι είχε προγραμματιστεί να πραγματοποιηθεί αμέσως μετά την ενέργεια

εναντίον του Γ. Πέτσου, δηλαδή τον Απρίλιο του 1989, πριν τις εθνικές εκλογές, αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι το πρώτο σκέλος της ενέργειας, κατά του Γ. Πέτσου καθυστέρησε 3 εβδομάδες. Αυτό επιτρέπει να τεθεί η υπόθεση ότι η ίδια στρατηγική είναι πιθανό να ισχύει και σε άλλες περιπτώσεις, δηλαδή πρώτα να επιλέγεται ο στόχος (ανθρώπινος ή υλικός) και εν συνεχεία να τεκμηριώνεται με μια σχετική προκήρυξη ανάληψης ευθύνης.

3. Στο 3^ο υστερόγραφο το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται η οργάνωση χωρίς όμως να το κατονομάζει είναι πιθανόν ο δημοσιογράφος Γ. Βότσης, με τον οποίο βρέθηκαν σε γραπτή αντιπαράθεση μέσα από τον τύπο.

Προκήρυξη 43^η

1. «Το πρώτο απ' αυτά τα προϊόντα είναι ότι οι αγωνιστές της 17N είναι τελείως απομονωμένοι και ότι δεν εκπροσωπούν απολύτως κανένα. Είναι γνωστό ότι στις πρόσφατες εκλογές είχαμε ζητήσει από όσους μας υποστηρίζουν να ψηφίσουν άκυρο-17N, λευκό ή αποχή ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες, θα χρησιμοποιήσουμε λοιπόν εδώ σαν αποδεικτικό μέσο τα αποτελέσματα αυτών των εκλογών της 18 Ιουνίου, *παρ' ότι δεν πιστεύουμε ότι αυτά δεν είναι αντιπροσωπευτικά της πραγματικής μας δύναμης και την παρουσιάζουν μικρότερη από όση είναι στην πραγματικότητα.* Τα δεχόμαστε όμως σαν μια απλή ένδειξη με την πάρα πάνω επισήμανση και επιφύλαξη.»

Ο τρόπος γραφής του παραπάνω αποσπάσματος πιθανόν είναι λάθος καθώς αποδίδουν το νόημα με δύο αρνήσεις στην ίδια πρόταση έχοντας ίσως ως πρόθεση να τονίσουν ότι δεν θεωρούν τα αποτελέσματα αντιπροσωπευτικά της πολιτικής τους δύναμης, που την θεωρούν ότι είναι μεγαλύτερη.

Προκήρυξη 66^η

1. «Είναι γνωστό ότι ο σημαντικότερος πολιτικά και πιθανότατα οικονομικά ιδιοκτήτης του καναλιού είναι ο γνωστός εφοπλιστής. Είναι γνωστό ότι η 17N πραγματοποίησε επίθεση εναντίον του με την εκτόξευση τριών ρουκετών κατά του θωρακισμένου αυτοκινήτου του και συνεπώς τόσο ο ίδιος όσο και το κανάλι του δεν μπορεί να παίζουν τον ουδέτερο που απλώς πληροφορεί.»

Σε αυτό το απόσπασμα η οργάνωση προφανώς εννοεί την επίθεση εναντίον του Β. Βαρδινογιάννη το 1990.

Προκήρυξη 72^η

Η ημερομηνία της αρχής της προκήρυξης, η οποία αφορά ανάληψη ευθύνης για την ενέργεια δολοφονίας του εφοπλιστή Κ. Περαιτικού, αναφέρει «Αθήνα, 7-4-98» αντί το έτος 1997 στο οποίο έλαβε χώρα η ενέργεια. Το γεγονός αυτό επιτρέπει τη διατύπωση της υπόθεσης ότι είτε πρόκειται για λάθος κατά τη δακτυλογράφηση της προκήρυξης, είτε για λάθος κατά τη δακτυλογράφηση και άλλων προκηρύξεων το

ίδιο χρονικό διάστημα που μπορεί να αφορούσαν σε μελλοντικές ενέργειες ή ίσως και μήνυμα σε κάποιο πυρήνα ή μέλη της οργάνωσης καθώς στην αμέσως επόμενη προκήρυξη ανάληψης ευθύνης για την επίθεση στα καταστήματα McDonalds, η ημερομηνία αρχής της είναι «Αθήνα, Απρίλης '98». Η ενέργεια στα McDonalds έλαβε χώρα το Φεβρουάριο του 1998 αλλά απ'ότι φαίνεται η προκήρυξη δημοσιεύθηκε στις 8/4/1998 χωρίς να αναφέρεται στην έκδοση του «Κάκτου» αν εστάλη σε εφημερίδα ή βρέθηκε σε κάποιο χώρο.

1. «Η σημερινή ενέργεια μας είχε προγραμματιστεί να πραγματοποιηθεί τον Ιούνιο του 95 όταν τα Ναυπηγεία Ελευσίνας λειτουργούσαν σαν ιδιοκτησία του εφοπλιστικού ομίλου Περατικού. Η αιφνίδια απόφαση του Περατικού να κλείσει τα Ναυπηγεία την παραμονή του Δεκαπενταύγουστου του 95 και «να αναστείλει την επιχειρηματική του δραστηριότητα στην Ελλάδα» κατέστησε αδύνατη την πραγματοποίησή της. *Η απόπειρα επανελήφθη την άνοιξη του 95 χωρίς επιτυχία.* Το πάρα κάτω κείμενο αποτελείται από τρία μέρη. Τα δύο πρώτα που συντάχθηκαν τον Ιούνιο του 95 και τον Μάη του 96 τα παρουσιάζουμε αυτούσια. Το τρίτο συντάχθηκε σήμερα.»

Προφανώς, σε αυτό το απόσπασμα πρόκειται για λάθος κατά τη δακτυλογράφηση της προκήρυξης και η οργάνωση πρέπει να εννοεί ότι η απόπειρα επανελήφθη την άνοιξη του 96.

Προκήρυξη 76^η

1. «Ο ταξίαρχος Σόντερς ήταν το νούμερο ένα της Πρεσβείας. Ήταν ο σημαντικότερος στόχος που πλήξαμε σ' ολόκληρη την εικοσιπενταετή δράση μας. Σημαντικότερος κι από τον σταθμάρχη της CIA Ουέλς, κι από τον αμερικανό στρατιωτικό ακόλουθο Τσάντες, κι από τον αμερικανό ναύαρχο Νορντίν. »

Σε αυτό το απόσπασμα η οργάνωση φαίνεται ότι επιχειρεί να αυτο-προβληθεί θεωρώντας τη δολοφονία Σόντερς ως τον «σημαντικότερο στόχο» από την έναρξη της δράσης της επιτρέποντας την υπόθεση να στέλνει ίσως ένα μήνυμα αναβάθμισης του επιπέδου πληροφόρησης και των επιχειρησιακών δυνατοτήτων που διαθέτει.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- . (2009, 23 Ιουνίου). Web log κείμενο. Ανακτήθηκε από <http://krystallis.blogspot.gr/>
- 14 Δεκεμβρίου 1976: Η 17N δολοφονεί τον αρχιβασανιστή της χούντας Ε. Μάλλιο.
(2011). Ανακτήθηκε από <http://tvxs.gr>
- "17 Νοέμβρη". (1986, 10 Οκτωβρίου). *Το Ποντίκι*, σσ. 3-8. Ανακτήθηκε από <http://www.topontiki.gr>
- 17 Νοέμβρη: Οι προκηρύξεις 1975-2002*. (2002). Κάκτος. Αθήνα.
- 22 χρόνια από τη δολοφονία του Νίκου Τεμπονέρα. (2013). Ανακτήθηκε στις 5 Μαΐου, 2014, από <http://left.gr/news/22-hronia-apo-ti-dolofonia-toy-nikoy-temponera>
- 40th anniversary of the six-day war: Mapping an occupation. (2007, 25 May). *The Guardian*. Ανακτήθηκε από <http://www.theguardian.com>
- 1945: Quisling trial (1995, 21 April). *The New York Times*. Ανακτήθηκε από <http://www.nytimes.com>
- 1974: Καταργείται ο νόμος 509. Νόμιμο το ΚΚΕ. (2000, 23 Σεπτεμβρίου). *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www.rizospastis.gr>
- 1976: Απαγορεύεται η ... πάλι των τάξεων! (2000, 24 Μάη). *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www.rizospastis.gr>
- 1985: Ανακοινώνεται η «αγορά του αιώνα». (2001, 6 Μαρτίου). *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www2.rizospastis.gr>
- 1985: Η ματωμένη επέτειος του Πολυτεχνείου. (2013). Ανακτήθηκε από <http://tvxs.gr>

- 1986: US guilty of backing Contras. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 1 Μαΐου, 2014, από http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/june/27/newsid_2520000/2520169.stm
- 1989: The night the Wall came down. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 2 Μαΐου, 2014, από http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/witness/november/9/newsid_3241000/3241641.stm
- 1989: US forces oust General Noriega. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/december/20/newsid_4054000/4054951.stm
- 1990: Gummer enlists daughter in BSE fight. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 14 Μαΐου, 2014, από http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/may/16/newsid_2913000/2913807.stm
- 1990: Iraq invades Kuwait. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/august/2/newsid_2526000/2526937.stm
- Agee, P. (1975). Introduction *Inside the company: CIA diary* (pp. 1-3). New York: Stonehill Publishing.
- Ahrweiler, H. (1980). La « pronοia » à Byzance *Structures féodales et féodalisme dans l'Occident méditerranéen (Xe-XIIIe siècles)* (pp. 681-689). Rome: Ecole française de Rome.
- Akins, K. J. (2006). The Ku Klux Klan: America's forgotten terrorists. *Law Enforcement Executive Forum*, 5(7), 127-144. <https://www.iletsbei.com/forum>
- Alexa, M. (1997). Computer-assisted text analysis methodology in the social sciences. *ZUMA-Arbeitsberichte*, 7, 1-40.

http://www.gesis.org/fileadmin/upload/forschung/publikationen/gesis_reihen/zuma_arbeitsberichte/97_07.pdf

Allende, S. (1970). *Salvador Allende: First speech to the Chilean parliament after his election*. Ανακτήθηκε από

<http://www.marxists.org/archive/allende/1970/september/20.htm>

Althusser, L. (1971). Ideology and ideological state apparatuses. In L. Althusser (Ed.), *Lenin and philosophy and other essays*. New York: Monthly Review Press
Ανακτήθηκε από

<https://www.marxists.org/reference/archive/althusser/1970/ideology.htm>

Althusser, L. (2005). *For Marx*. London Verso.

Altier, M. B., Horgan, J., & Thoroughgood, C. (2012). In their own words? Methodological considerations in the analysis of terrorist autobiographies. *Journal of Strategic Security*, 5(4), 85-98. doi: 10.5038/1944-0472.5.4.6

Amnesty International. (χ.η.). El Salvador massacre: a 30-year fight for justice. Ανακτήθηκε στις 15 Μαΐου, 2014, από <http://www.amnesty.org/en/news/el-salvador-massacre-30-year-fight-justice-2011-12-12>

Anderson, B. (1991). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. London-New York: Versi.

Andress, D. (2006). *The terror: Civil war in the French revolution*. London: Abacus.

Annamalai, E. (1989). The linguistic and social dimensions of purism. In J. H. Bjorn & M. J. Shapiro (Eds.), *The politics of language purism* (Vol. 54, pp. 225-232). Berlin and New York: Mouton de Gruyter.

Appointment in Tripoli. (1986, 9 April). *The Economist*. Ανακτήθηκε από <http://www.economist.com/blogs/newsbook/2011/03/archive>

Arafat appeals for Moro's life. (1978, 6 May). *Lawrence Journal-World*, p. 11.

Ανακτήθηκε από

[http://news.google.com/newspapers?nid=888&dat=19780506&id=12IQAAA
AIBAJ&sjid=aloDAAAIAIBAJ&pg=6776,3674713](http://news.google.com/newspapers?nid=888&dat=19780506&id=12IQAAA
AIBAJ&sjid=aloDAAAIAIBAJ&pg=6776,3674713)

Arafat appeals to red brigades for Moro. (1978, 6 May). *The Evening Independent*, p.3

Ανακτήθηκε από

[http://news.google.com/newspapers?nid=950&dat=19780506&id=s0hQAAA
AIBAJ&sjid=IVgDAAAIAIBAJ&pg=1607,1388376](http://news.google.com/newspapers?nid=950&dat=19780506&id=s0hQAAA
AIBAJ&sjid=IVgDAAAIAIBAJ&pg=1607,1388376)

Archetti, C. (in press 2013). Narrative wars: Understanding terrorism in the era of global interconnectedness. In A. Miskimmon, O. L. B. & R. L. (Eds.), *Forging the world: Strategic narratives and international relations*. Ann Arbor: University of Michigan. Ανακτήθηκε από

http://www.academia.edu/2634842/Narrative_Wars_Understanding_Terrorism_in_the_Era_of_Global_Interconnectedness_in_A_Miskimmon_B_O_Loughlin_and_L_Roselle_eds_Forging_the_World_Strategic_Narratives_and_International_Relations_Ann_Arbor_University_of_Michigan_Press_2013

Ardila, R. (2007). The nature of psychology: The great dilemmas. *American Psychologist*, 62(8), 904-912. doi: 10.1037/0003-066X.62.8.904

Arendt, H. (1988). *Το ολοκληρωτικό σύστημα* (Γ. Λάμπας, Μεταφρ.). Αθήνα: Ευρύαλος.

Arendt, H. (2000). *Περί βίας* (Β. Νικολαΐδου-Κυριανίδου, Μεταφρ.). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Arendt, H. (2005). *Για την επανάσταση* (Β. Τομανάς, Μεταφρ.). Θεσσαλονίκη: Νησίδες.

- Arquilla, J., & Ronfeldt, D. (2001). The advent of netwar. In J. Arquilla & D. Ronfeldt (Eds.), *Networks and netwars: The future of terror, crime, and militancy* (pp. 1-29). Santa Monica: RAND.
- Assemblée Nationale Française. (1793). *Declaration des droits de l'homme et du citoyen*. Ανακτήθηκε από <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/les-constitutions-de-la-france/constitution-du-24-juin-1793.5084.html>
- Axelrod, A. (1997). *The international encyclopedia of secret societies and fraternal orders*. New York: Facts on File.
- Baehr, P. (Ed.). (2000). *The portable Hannah Arendt*. New York: Penguin Books.
- Baker, L. D. (1998). *From savage to negro: Anthropology and the construction of race, 1896-1954*. Berkeley: University of California Press.
- Baker, W. E., & Faulkner, R. R. (1993). The social organization of conspiracy: Illegal networks in the heavy electrical equipment. *American Sociological Review*, 58(6), 837-860. <http://www.jstor.org>
- Bakoyannis, D. (2001). Terrorism in Greece: Revisiting an issue. *Mediterranean Quarterly*, 12(3), 1-7. doi: 10.1215/10474552-12-3-1
- Bakunin, M. (2002). The program of the international brotherhood. In S. Dolgoff (Ed.), *Bakunin on anarchism* (pp. 148-159). Montreal: Black Rose Books.
- Balkans war: A brief guide. (2012). Ανακτήθηκε την 8 Μαΐου, 2014, από <http://www.bbc.com/news/world-europe-17632399>
- Baran, P. A. (1973). *The political economy of growth*. Harmondsworth: Penguin.
- Barkun, M. (1996). Religion, militias and Oklahoma city: The mind of conspiratorialists. *Terrorism and Political Violence*, 8(1), 50-64. doi: 10.1080/09546559608427332

- Bartolucci, V. (2015). Analysing the terrorist brain: Neuro biological advances, ethical concerns and social implications. In A. Stedmon & G. Lawson (Eds.), *Hostile intent and counter-terrorism: Human factors theory and application* (pp. 41-58). Surrey: Ashgate.
- Bell, D. (2000). Is there a ruling class in America? The power elite reconsidered *The end of ideology: On the exhaustion of political ideas in the fifties* (pp. 47-74). USA: Harvard University Press.
- Bennett, M. Y. (2011). *Reassessing the theatre of the absurd: Camus, Beckett, Ionesco, Genet and Pinter*. New York: Palgrave Macmillan.
- Bernardini, G. (1977). The origins and development of racial anti-semitism in fascist Italy. *The Journal of Modern History*, 49(3), 431-453. doi: 10.2307/1878781
- Berry, J. W. (1969). On cross-cultural comparability. *International Journal of Psychology*, 4(2), 119-128. doi: 10.1080/00207596908247261
- Berry, J. W. (1999). Emics and etics: A symbiotic conception. *Culture & Psychology*, 5(2), 165-171. doi: 10.1177/1354067X9952004
- Bey, H. (1991). *The temporary autonomous zone, ontological anarchy, poetic terrorism*. New York: Autonomedia.
- Bey, H. (1998). *T.A.Z.: Η προσωρινή αυτόνομη ζώνη* (Α. Γολέμη, Μεταφρ.). Αθήνα: Futura.
- Billington, R. A. (1935). Anti-catholic propaganda and the home missionary movement, 1800-1860. *The Mississippi Valley Historical Review*, 22(3), 361-384. doi: 10.2307/1892624
- Blatt, J. (1995). The battle of Turin, 1933–1936: Carlo Rosselli, Giustizia e Libertà, OVRA and the origins of Mussolini's anti-semitic campaign. *Journal of Modern Italian Studies*, 1(1), 22-57. doi: 10.1080/13545719508454906

- Blok, A. (2008). Reflections on the Sicilian mafia: Peripheries and their impact on centres. In D. Siegel & H. Nelen (Eds.), *Organized crime: Culture, markets and policies* (Vol. 7, pp. 7-13). New York: Springer
- Bock, G. (1983). Racism and sexism in nazi Germany: Motherhood, compulsory sterilization, and the state. *Signs*, 8(3), 400-421. doi: 10.2307/3173945
- Bookchin, M. (1994). *To remember Spain: The anarchist and syndicalist revolution of 1936*. Edinburgh: AK Press.
- Bookchin, M. (1995). *Social anarchism or lifestyle anarchism: An unbridgeable chasm*. Edinburgh: AK Press.
- Booth, R. (2013, 1 August). National archives: Reagan blindsided Thatcher over 1983 Grenada invasion, *The Guardian*. Ανακτήθηκε από <http://www.theguardian.com>
- Boughton, J. M. (2002, Μάρτιος). Globalization and the silent revolution of the 1980s. *Financial & Development*, 39. Ανακτήθηκε από <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2002/03/bought.htm>
- Bourdieu, P. (1979). Public opinion does not exist. In A. Mattelart & S. Siegelau (Eds.), *Communication and Class Struggle: Capitalism, Imperialism* (Vol. I, pp. 124-130). New York: International General.
- Bowie, N. G., & Schmid, A. P. (2011). Databases on terrorism. In A. P. Schmid (Ed.), *The Routledge handbook of terrorism research* (pp. 294-340). New York: Routledge.
- ‘Brand suicide’: Companies sharing name with ISIS forced to rebrand. (2014, 2 October). *Reuters*. Ανακτήθηκε από <http://rt.com/news/186216-isis-brand-name-companies>

- Bridges, H. (1958). The robber baron concept in American history. *Business History Review*, 32, 1-13. doi:10.2307/3111897
- Brockhoff, S., Krieger, T., & Meierrieks, D. (2012). Looking back on anger: Explaining the social origins of left-wing and nationalist - separatist terrorism in western Europe, 1970-2007 *CESifo Working Paper Series*, 3789 (April), 1-33. <http://ssrn.com/abstract=2045987>
- Brown, C. (2004). Do great powers have great responsibilities? Great powers and moral agency. *Global Society*, 18(1), 5-19. doi: 10.1080/1360082032000173545
- Bruinessen, M. v. (1988). Between guerrilla war and political murder: The workers' party of Kurdistan. *Middle East Report*(153), 40-50. doi: 10.2307/3012135
- Bruno, G. (1889). *The heroic enthusiasts: Part II* Vol. 2. Ανακτήθηκε από <http://www.gutenberg.org/files/19833/19833-h/19833-h.htm#Third>
- Bryan, R. (1987). The state and the internationalisation of capital: An approach to analysis. *Journal of Contemporary Asia*, 17(3), 253-275. doi: 10.1080/00472338780000191
- Buonarotti, P. (1957). *La conspiration pour l'égalité* Ανακτήθηκε από <http://www.marxists.org/history/france/revolution/conspiracy-equals/index.htm>
- Burns, C. P. E. (2008). *More moral than god: Taking responsibility for religious violence*. USA: Rowman & Littlefield Publishers.
- Byman, D. L. (2005). Confronting passive sponsors of terrorism. *The Saban Center for Middle East Policy at the Brookings Institution*, 4 (February), 1-40. <http://www.brookings.edu/research/papers/2005/02/01middleeast-byman>

- Campbell, D. (2000). *Signals intelligence and human rights –the Echelon report-*
Ανακτήθηκε από
http://www.duncancampbell.org/menu/surveillance/echelon/EPIC_report.pdf
- Canetti-Nisim, D., Halperin, E., Sharvit, K., & Hobfoll, S. E. (2009). A new stress-based model of political extremism: Personal exposure to terrorism, psychological distress, and exclusionist political attitudes. *Journal of Conflict Resolution*, 53(3), 363-389. doi: 10.1177/0022002709333296
- Captain Morgan. (2012, 5 Νοεμβρίου). Ο πολιτικός λόγος των μειοψηφιών: Το αντάρτικο πόλης ως αντιπολιτευτικός λόγος [Web log κείμενο]. Ανακτήθηκε από <http://eleutheriako.blogspot.gr/2012/11/o.html>
- Carlos condamné à la réclusion criminelle à perpétuité et 18 ans de sûreté. (2011, 16 Décembre). *Le Monde*. Ανακτήθηκε από <http://www.lemonde.fr>
- 'Carlos the jackal' appeals life sentences (2013). Ανακτήθηκε την 7 Μαΐου, 2014, από
<http://www.aljazeera.com/news/europe/2013/05/201351355545464405.html>
- Carnoy, M. (1984). *The state and political theory* Ανακτήθηκε από
<http://www.ssc.wisc.edu/~wright/Soc924-2011/Carnoy.pdf>
- Carr, K. L. (1992). *The banalization of nihilism. Twentieth-century responses to meaninglessness*. Albany: Suny.
- Castells, M. (2004). Informationalism, networks, and the network society: A theoretical blueprint. In M. Castells (Ed.), *The network society: a cross-cultural perspective*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Central Intelligence Service. (2011). Remembering CIA's heroes: Richard S. Welch. Ανακτήθηκε την 11 Απριλίου, 2014, από <https://www.cia.gov/news->

information/featured-story-archive/2011-featured-story-archive/heroes-richard-s-welch.html

Chalk, P. (1999). The evolving dynamic of terrorism in the 1990s. *Australian Journal of International Affairs*, 53(2), 151-167. doi: 10.1080/00049919993935

Chandler, A. (1993). The Church of England and the Obliteration Bombing of Germany in the Second World War. *The English Historical Review*, 108(429), 920-946. doi: 10.2307/575536

Charmaz, K. (2006) *Constructing Grounded theory. A practical guide through qualitative analysis*. London: Sage Publications

Cheolmae II M-SAM medium surface to air missile. (2011). Ανακτήθηκε την 8 Μαΐου, 2014, από <http://www.globalsecurity.org/military/world/rok/m-sam.htm>

Chomsky, N. (1991). The gulf crisis. Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από <http://www.chomsky.info/articles/199102--02.htm>

Chomsky, N. (1993). "Limited war" in Lebanon. Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από <http://www.chomsky.info/articles/199309--.htm>

Chomsky, N. (1998). Rogue states. Ανακτήθηκε την 17 Οκτωβρίου, 2014, από <http://www.chomsky.info/articles/199804--.htm>

Chomsky, N. (2001a). A review of Nato's war over Kosovo. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://www.chomsky.info/articles/200005--.htm>

Chomsky, N. (2001b). Rogue states draw the usual line. Ανακτήθηκε την 17 Οκτωβρίου, 2014, από <http://www.chomsky.info/interviews/200105--.htm>

"City of Poros". (2003, 21 Δεκεμβρίου). *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

- Clark, A. S. (2009). *The crisis of translation in the western media: A critical discourse analysis of al-Qācida communiqués*. (Electronic Dissertation), Ohio State University. Ανακτήθηκε από <https://etd.ohiolink.edu>
- Clark, J. (2004). *The politics and economics of organized crime and terrorism in Europe*. Paper presented at the "The crime-terror nexus: How does it really work?" A conference on organized crime, narcotics, trafficking, and terrorism. <https://folio.iupui.edu/handle/10244/323>
- Clauset, A., & Gleditsch, K. S. (2012). The Developmental Dynamics of Terrorist Organizations. *PLoS One*, 7(11), e48633. doi: 10.1371/journal.pone.0048633
- Clausewitz, C. V. (2007). *On war* (M. Howard & P. Paret, Trans.). New York: Oxford University Press.
- Cliadakis, H. (1979). The political and diplomatic background to the Metaxas dictatorship. *Journal of Contemporary History*, 14(1), 117-138. <http://www.jstor.org>
- Cliff, T. (1978). *The peace of Brest-Litovsk* (Vol. 3). London: Pluto Press. Ανακτήθηκε από <http://www.marxists.org/archive/cliff/works/1978/lenin3/ch04.html>.
- Cohen, E., & Bonifield, J. (2012). California's dark legacy of forced sterilizations. Ανακτήθηκε την 20 Μαΐου, 2014, από <http://edition.cnn.com/2012/03/15/health/california-forced-sterilizations/>
- Collins, A. Y. (1984). The power of apocalyptic rhetoric-catharsis *Crisis and catharsis: The power of the apocalypse* (pp. 141-164). Philadelphia: Westminster Press.
- Colonel Amen, J. H. (1945). "Interrogation of Hermann Goering"/Office of U.S. chief of counsel for the prosecution of Axis criminality/Interrogation division

- summary Donovan Nuremberg trials collection (Vol. 14). Ithaca, New York: Cornell Law Library. Ανακτήθηκε από <http://ebooks.library.cornell.edu/cgi/t/text/text-idx?c=nur;idno=nur01032>
- Colvin, S. (2009). *Ulrike Meinhoff and West German terrorism: Language, violence, and identity*. New York: Camden House.
- Comité Invisible. (2007). *L'insurrection qui vient*. Paris: La Fabrique.
- Corbin, J. (1999). Images of war: Picasso's Guernica. *Visual Anthropology*, 13(1), 1-21. doi: 10.1080/08949468.1999.9966786
- Cordes, B. (1987). When terrorists do the talking: Reflections on terrorist literature. *Journal of Strategic Studies*, 10(4), 150-171. doi: 10.1080/01402398708437319
- Corsun, A. (1991). Group profile: The revolutionary organization 17 November in Greece. *Terrorism*, 14(2), 77-104. doi: 10.1080/10576109108435860
- Corum, J. S. (1995). The Luftwaffe and the coalition air war in Spain, 1936–1939. *Journal of Strategic Studies*, 18(1), 68-90. doi:10.1080/01402399508437580
- Cowell, A. (1987, 9 March). Greek leader asserts the U.S. shows favoritism to Turkey, *The New York Times*. Ανακτήθηκε από <http://www.nytimes.com>
- Cowell, A. (1999, 1 May). Bomb kills 2 in London gay bar; Extremists tied to three attacks *The New York Times*. Ανακτήθηκε από <http://www.nytimes.com>
- Cragg, A. (1997). Internal adaptation: Reshaping Nato for the challenges of tomorrow. *Nato Review*, 45, 30-35. Ανακτήθηκε από <http://www.nato.int/docu/review/1997/9704-7.htm>
- Crenshaw, M. (1995). Thoughts on relating terrorism to historical contexts. In M. Crenshaw (Ed.), *Terrorism in context* (pp. 3-24). Pennsylvania: Pennsylvania State University Press.

- Crenshaw, M. (2000). The psychology of terrorism: An agenda for the 21st century. *Political Psychology*, 21(2), 405-420. <http://www.jstor.org>
- Criss, N. B. (1995). The nature of PKK terrorism in Turkey. *Studies in Conflict & Terrorism*, 18(1), 17-37. doi: 10.1080/10576109508435965
- Cutler, D. (2009, 9 November). Timeline: The rise and fall of the Berlin wall, *Reuters*. Ανακτήθηκε από <http://www.reuters.com/article/2009/11/09/us-germany-berlin-wall-idUSTRE5A81TB20091109>
- Danziger, K. (2006). Universalism and indigenization in the history of modern psychology. In A. C. Brock (Ed.), *Internationalizing the history of psychology* (pp. 208–225). New York: New York University Press.
- Dao, J. (2000, 9 November). The 2000 campaign: The green party; 10.000 turn out to hear Nader urge 'shift in power' *The New York Times*. Ανακτήθηκε από <http://www.nytimes.com>
- Davis, A. K. (1957). Thorstein Veblen and the culture of capitalism. In H. Goldberg (Ed.), *American radicals: Some problems and personalities* (pp. 279-293). New York: Monthly Review Press.
- De Balzac, H. (1838). *Scenes from a Courtesan's Life*. Ανακτήθηκε από <http://www.gutenberg.org/files/1660/1660-h/1660-h.htm>
- Della Porta, D. (1992). Institutional responses to terrorism: The Italian case. *Terrorism and Political Violence*, 4(4), 151-170. doi: 10.1080/09546559208427179
- Delpech, T. (2002). International terrorism and Europe *Chaillot Papers* (Vol. 56). Paris: Institute for Security Studies.

- Diamandouros, P. N. (1984). Transition to, and consolidation of, democratic politics in Greece, 1974–1983: A tentative assessment. *West European Politics*, 7(2), 50-71. doi: 10.1080/01402388408424470
- Dillon, M. (Ed.). (2003). *Handbook of the sociology of religion*. New York: Cambridge University Press.
- Dillon, M., & Garland, L. (2005). *Ancient Rome: From the early republic to the assassination of Julius Caesar*. New York: Routledge.
- Dishman, C. (2005). The leaderless nexus: When crime and terror converge. *Studies in Conflict & Terrorism*, 28(3), 237-252. doi: 10.1080/10576100590928124
- Doadim44 (Παραγωγός). (2011, 11 Ιανουαρίου). Η ταραύσα της οδού Μπουμπουλίνας - Δίκη βασανιστών. *Η μηχανή του χρόνου*. [Video αρχείο] Ανακτήθηκε από <http://www.youtube.com/watch?v=rnvOXHKNhHE>
- Docker, J. (2008). *The origins of violence: Religion, history and genocide*. London: Pluto Press.
- Dolgoft, S. (Ed.). (2002). *Bakunin on anarchism*. Montreal: Black Rose Books.
- Douglas, J. (2003, 28 August). Pierre Poujade: Shooting star of a 1950s small traders' revolt, *The Guardian*. Ανακτήθηκε από <http://www.theguardian.com>
- Douglass, W. A., & Zulaika, J. (1990). On the Interpretation of Terrorist Violence: ETA and the Basque Political Process. *Comparative Studies in Society and History*, 32(2), 238-257. doi: 10.2307/178914
- Drake, R. (2006). The Aldo Moro murder case in retrospect. *Journal of Cold War Studies*, 8(2), 114-125. doi:10.1162/jcws.2006.8.2.114
- Drozdiak, W. (1999, 21 January). Nato declares the air war is over, *Washington Post*. Ανακτήθηκε από <http://www.washingtonpost.com>

- Eaton, C. (1935). Henry A. Wise and the Virginia fire eaters of 1856. *The Mississippi Valley Historical Review*, 21(4), 495-512. doi: 10.2307/1895457
- Eisenhardt, K. M. (1989). Building Theories from Case Study Research. *The Academy of Management Review*, 14(4), 532-550. doi: 10.2307/258557
- Elkoul. (2011, 2 Δεκεμβρίου). Για τις καταλήψεις στέγης και τα κοινωνικά κέντρα-στέκια στην Αθήνα. Πρόχειρος οδηγός για περαιτέρω συζήτηση. Web log κείμενο. Ανακτήθηκε από http://xwroselkoul.blogspot.gr/2011/12/blog-post_02.html
- En 1976, «Libération» publiait la première revendication de l'organisation. (2002, 19 Ιουλίου). *Liberation*. Ανακτήθηκε από <http://www.liberation.fr>
- Enders, W., & Sandler, T. (1996). Terrorism and foreign direct investment in Spain and Greece. *Kyklos*, 49(3), 331-352. doi: 10.1111/j.1467-6435.1996.tb01400.x
- Enders, W., & Sandler, T. (2000). Is transnational terrorism becoming more threatening?: A time-series investigation. *Journal of Conflict Resolution*, 44(3), 307-332. doi: 10.1177/0022002700044003002
- Engels, F. (1947). *Anti-Dühring: Herr Eugen Dühring's revolution in science*. Ανακτήθηκε από <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1877/anti-duhring/>
- Engels, F. (1999). *Socialism: Utopian and scientific*. Chippendale: Resistance Books.
- Ensalaco, M. (2008). *Middle eastern terrorism: From black September to September 11*. Pennsylvania: Univesrity of Pennsylvania Press.
- Erickson, B. H. (1981). Secret societies and social structure. *Social Forces*, 60(1), 188-210. <http://www.jstor.org>
- Erlanger, S. (1998, 8 March). Albright warns Serbs on Kosovo violence, *The New York Times*. Ανακτήθηκε από <http://www.nytimes.com>

Errands. (2009, 23 Απριλίου). Το γαλάζιο βιβλίο του Τσιρώνη [Web log κείμενο].

Ανακτήθηκε από <http://areos-35.blogspot.gr/2009/04/cyan-book-of-tsironis.html>

European Court of Human Rights. (1999). *Case of Selmouni v. France*. Ανακτήθηκε

από <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58287#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58287%22%5D%7D>

European Parliament. (1999). Helsinki European council 10 and 11 December 1999

Presidency conclusions. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm

Fakitsas, M. (2003). *The rise and fall of terrorist organizations in post-dictatorial Greece: The role and the lessons for the intelligence services*. (Master of Arts

in International Security and Civil-Military Relations), US Naval Postgraduate School, Monterey, California. Ανακτήθηκε από <http://calhoun.nps.edu/handle/10945/988?show=full>

Falkland Islands Government. (χ.η.). Our history. Ανακτήθηκε την 14 Μαΐου, 2014,

από <http://www.falklands.gov.fk/our-people/our-history/>

Federal Commissioner for the Records of the State Security Service of the former

German Democratic Republic. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 14 Μαΐου, 2014, από http://www.bstu.bund.de/EN/Home/home_node.html

Ferguson, N. (2004). A world without power. *Foreign Policy*, 143, 32-39.

<http://www.jstor.org>

Fetini, A. (2009, 27 January). The Davos conference. *Time*. Ανακτήθηκε από

<http://content.time.com/time/business/article/0,8599,1874371,00.html>

- Findley, M. G., & Young, J. K. (2012). Terrorism and civil war: A spatial and temporal approach to a conceptual Problem. *Perspectives on Politics*, 10 (2), 285-305. doi: 10.1017/S1537592712000679
- Fitzpatrick, J. (2003). Speaking law to power: The war against terrorism and human rights. *European Journal of International Law*, 14 (2), 241-264. doi: 10.1093/ejil/14.2.241
- Fleischman, L. (1998, 4 November). Pinochet: good for jews, tragedy for human rights, *Jewish World Review*. Ανακτήθηκε από <http://www.jewishworldreview.com>
- Former senior UN officials denounce. (2000). Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/170-sanctions/41957.html>
- Founding conference of the fourth international. (1938). Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από <http://www.marxists.org/history/etol/document/fi/1938-1949/fi-1stcongress/>
- Four Ceausescu aides charged with genocide, to stand trial. (1990, 29 March). *Associated Press*. Ανακτήθηκε από <http://www.apnewsarchive.com>
- Frangos, G. (1973). The Philiki Etairia: A premature national coalition. In R. Clogg (Ed.), *The struggle for Greek independence: Essays to mark the 150th anniversary of the Greek war of independence* (pp. 87-103). London: Macmillan.
- Freedman, L. (2005). Strategic terror and amateur psychology. *The Political Quarterly*, 76(2), 161-170. doi: 10.1111/j.1467-923X.2005.00668.x
- Frege, G. (1956). The Thought: A Logical Inquiry. *Mind*, 65(259), 289-311. doi: 10.2307/2251513

- French National Assembly. (1789). *Declaration of human and civic rights of 26 August 1789*. Ανακτήθηκε από http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/root/bank_mm/anglais/cst2.pdf
- Frey, B. S., & Luechinger, S. (2003). Measuring terrorism. *Zurich IEER Working Paper*, 171(October). 10.2139/ssrn.468140
- Frey, B. S., Luechinger, S., & Stutzer, A. (2007). Calculating tragedy: Assessing the costs of terrorism. *Journal of Economic Surveys*, 21(1), 1-24. doi: 10.1111/j.1467-6419.2007.00505.x
- Fulda, B. (2009). *Press and politics in the Weimar republic*. New York: Oxford University Press.
- Gallant, T. W. (1988). Greek bandits: Lone wolves or a family affair? *Journal of Modern Greek Studies*, 6(2), 269-290. doi:10.1353/mgs.2010.0264
- Galt, A. H. (1994). The good cousins' domain of belonging: Tropes in southern Italian secret society symbol and ritual, 1810-1821. *Man, New Series*, 29(4), 785-807. <http://www.jstor.org/>
- Ganser, D. (2005). *Nato's secret armies: Operation gladio and terrorism in Western Europe*. New York: Frank Cass.
- Gardner, R., Gaston, N., & Masson, R. T. (2002). *Tolling the Rhine in 1254: Complementary monopoly revisited*. Paper presented at the Workshop in Political Theory and Policy Analysis, Fall 2002 Colloquia, University of Indiana. http://www.indiana.edu/~workshop/papers/gardner_102802.pdf
- Gatti, H. (1999). The minimum is the substance of all things *Giordano Bruno and renaissance science: Broken lives and organizational power*. Ithaca: Cornell University Press.

- Geanellos, R. (2000). Exploring Ricoeur's hermeneutic theory of interpretation as a method of analysing research texts. *Nursing Inquiry*, 7(2), 112-119. doi: 10.1046/j.1440-1800.2000.00062.x
- Gearty, C. (2005). 11 September 2001, Counter-terrorism, and the human rights act. *Journal of Law and Society*, 32(1), 18-33. doi: 10.1111/j.1467-6478.2005.312_1.x
- Geertz, C. (1973). Ideology as a cultural system. In C. Geertz (Ed.), *The interpretation of cultures: Selected essays* (pp. 193-233). New York: Basic Books.
- Gellner, E. (1992). *Εθνη και εθνικισμός* (Δ. Λαφαζάνη, Μεταφρ.). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- The general framework agreement (1995). Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://www.nato.int/ifor/gfa/gfa-summ.htm>
- Georgi Dimitrov 1882-1949. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 24 Μαΐου, 2014, από <https://www.marxists.org/reference/archive/dimitrov/>
- Geyer, M., & Fitzpatrick, S. (2009). *Beyond totalitarianism: Stalinism and Nazism compared*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gibbert, M., Ruigrok, W., & Wicki, B. (2008). What passes as a rigorous case study? *Strategic Management Journal*, 29(13), 1465-1474. doi: 10.1002/smj.722
- Gibbs, J. P. (1989). Conceptualization of Terrorism. *American Sociological Review*, 54(3), 329-340. doi: 10.2307/2095609
- Gilbert, S. F., & Sarkar, S. (2000). Embracing complexity: Organicism for the 21st century. *Developmental Dynamics*, 219(1), 1-9. doi: 10.1002/1097-0177(2000)9999:9999<::AID-DVDY1036>3.0.CO;2-A

- Gill, J. S. J. (1959). Union: The procession of the holy spirit *The council of Florence* (pp. 227-269). Cambridge: Cambridge University Press.
- Giustozzi, A. (2012). The Taliban's adaptation 2002-2011: A case of evolution? *Cliodynamics: The Journal of Theoretical and Mathematical History*, 3(1), 105-123. <https://escholarship.org/uc/item/7114s0ct>
- Glaser, B. G. (2005). The impact of symbolic interaction on grounded theory. *Grounded Theory Review*, 4(2). <http://www.groundedtheoryreview.com>
- Glaser, B. G., & Holton, J. (2004). Remodeling grounded theory. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 5(2). <http://www.qualitative-research.net>
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine Pub.Co.
- Gleeson, D. T. (2010). The Forgotten Nationalist: John Mitchel, Race, and Irish American Identity. *Reviews in American History*, 38(4), 658-663. doi:10.1353/rah.2010.0061
- Golder, B., & Williams, G. (2004). What is 'Terrorism'? Problems of Legal Definition. *University of NSW Law Journal*, 27(2), 270-295. <http://ssrn.com/abstract=1351612>
- Goldman, E. (1936). *Durruti is dead, yet living*. Ανακτήθηκε από <http://www.marxists.org/reference/archive/goldman/works/1936/durruti.htm>
- Goldman, E. (2009). *Anarchism and other essays* Ανακτήθηκε από www.gutenberg.org
- Goodrick-Clarke, N. (2002). *Black Sun: Aryan cults, esoteric nazism and the politics of identity*. New York-London: New York University Press.

- Gordon, S. (1988). Paul Lafargue. *Revolutionary History, 1*. Ανακτήθηκε από <https://www.marxists.org/history/etol/revhist/backiss/voll/no1/lafargue.html>
- Goren, G. (2006). The jewish experience under the military dictators in Chile and Argentina during 1970s and 1980s. *Binghamton Journal of History*. Ανακτήθηκε από <https://www.binghamton.edu>
- Gossman, L. (1970). Molière and Tartuffe: Law and Order in the Seventeenth Century. *The French Review, 43*(6), 901-912. doi: 10.2307/386525
- Governo Italiano: Presidenza del Consiglio dei Ministri. (χ.η.-a). IV Governo Andreotti (11.03.1978 - 20.03.1979). Ανακτήθηκε την 6 Μαΐου, 2014, από <http://www.governo.it/Governo/Governi/andreotti4.html>
- Governo Italiano: Presidenza del Consiglio dei Ministri. (χ.η.-b). IV Governo Fanfani (21.02.1962 - 21.06.1963) Ανακτήθηκε την 6 Μαΐου, 2014, από <http://www.governo.it/Governo/Governi/fanfani4.html>
- Greece presses ahead with Palestinian's trial with AM-City of Poros, BJT. (1988, 13 Ιουλίου). *Associated Press*. Ανακτήθηκε από <http://www.apnewsarchive.com>
- Gregor, J. A. (2009). *Marxism, fascism, and totalitarianism : Chapters in the intellectual history of radicalism*. California: Stanford University Press.
- The Grenada revolution. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 6 Μαΐου, 2014, από <http://www.thegrenadarevolutiononline.com/>
- GTA-ISIS: Militants hooking youngsters with 'Jihad video game' trailer. (2014, 18 September). *Reuters*. Ανακτήθηκε από <http://rt.com/news/188788-isis-video-game-youtube>
- Guevara, C. (1998). *Guerilla Warfare* (M. Becker Ed.). USA: Bison Books.
- Gunaratna, R. (2002). *Inside Al Qaeda: Global network of terror*. New York: Columbia University Press.

- Gunder Frank, A. (1972). *Lumpenbourgeoisie: Lumpendevlopment*. New York: Monthly Review Press.
- Gunmen kill man in Athens identified as Armenian terrorist chief. (1988, 28 Απριλίου). *Associated Press*. Ανακτήθηκε από <http://www.apnewsarchive.com>
- Gupta, D. K., Horgan, J., & Schmid, A. P. (2009). Terrorism and organized crime: A theoretical perspective. In D. Canter (Ed.), *The faces of terrorism: Multidisciplinary perspectives* (pp. 123-136). West Sussex: Wiley Blackwell.
- Hülse, R., & Spencer, A. (2008). The metaphor of terror: Terrorism studies and the constructivist turn. *Security Dialogue*, 39(6), 571-592. doi: 10.1177/0967010608098210
- Haldon, J. (2009). Social elites, wealth, and power. In J. Haldon (Ed.), *A social history of Byzantium* (pp. 168-211). UK: Blackwell Publishing.
- Hallett, R. (1978). The South African Intervention in Angola, 1975-76. *African Affairs*, 77(308), 347-386. doi: 10.2307/721839
- Hallett, R. (1979). The CIA in Angola. *African Affairs*, 78(313), 559-562. doi: 10.2307/721759
- Halliday, D. (1999). Sanctions have an impact on all of us. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/202/41750.html>
- Hanson, V. D. (Ed.). (2010). *Makers of the ancient strategy: From the Persian wars to the fall of Rome*. Princeton: Princeton University Press.
- Harnecker, M. (2004). Ο Αλτουσέρ και ο "θεωρητικός αντιανθρωπισμός" του Μαρξ. *Θέσεις*, 87 (Απρίλιος - Ιούνιος). <http://www.theseis.com>

- Harper, J. L. (1988). Italian newspapers and the Moro affair. *SAIS Review*, 8(2), 247-270. doi: 10.1353/sais.1988.0056
- Harris, M. (1976). History and significance of the emic/etic distinction. *Annual Review of Anthropology*, 5, 329-380. <http://www.jstor.org>
- Heckethorn, C. W. (1875). *The secret societies of all ages and countries* Vol. 1-2. Ανακτήθηκε από <http://library.uoregon.edu/>
- Henninger, M. (2006). The postponed revolution: Reading Italian insurrectionary leftism as generational conflict. *Italica*, 83(3/4), 629-648. doi: 10.2307/27669110
- Herd, G. (1990). Secret societies and secret collectives. *Oceania*, 60(4), 360-381. <http://www.jstor.org>
- Hinnant, L., & Keller, G. (2013, 13 May). Ilich Ramirez Sanchez, known as Carlos the jackal, appeals life sentence *The Huffington Post*. Ανακτήθηκε από <http://www.huffingtonpost.com>
- History of Algerian independence. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από <http://www.marxists.org/history/algeria/>
- History: Britain bombs Berlin. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από http://www.bbc.co.uk/history/events/britain_bombs_berlin
- History: Germany bombs British towns and cities. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από http://www.bbc.co.uk/history/events/germany_bombs_british_towns_and_cities
- History: Germany bombs London. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από http://www.bbc.co.uk/history/events/germany_bombs_london

- Hobsbawm, E. (1995). Towards a new millenium *Age of extremes: The short twentieth century 1914-1991* (pp. 558-585). UK: Abacus.
- Hobsbawm, E. (2012). Lenin and the “aristocracy of labor”. *Monthly Review*, 64. Ανακτήθηκε από <http://monthlyreview.org/2012/12/01/lenin-and-the-aristocracy-of-labor>
- Hoffman, B. (1982). Right-wing terrorism in Europe *RAND Corporation note series*. Santa Monica: RAND
- Hoffman, B. (1988). Revival of religious terrorism begs for broader U.S. policy. *Rand Review*, 22(2), 12-17.
- Hoffman, B. (1998). *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Hoffman, B. (1999). Is Europe soft on terrorism? *Foreign Policy*, 115 (Summer), 62-76. <http://www.jstor.org/stable/1149493>
- Hofweber, T. (2014). Logic and ontology. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of Philosophy*. Ανακτήθηκε από <http://plato.stanford.edu/archives/fall2014/entries/logic-ontology>
- Holmes, T. M. (2009). All Present and Correct: The Verifiable Army of the Schlieffen Plan. *War in History*, 16(1), 98-115. doi: 10.1177/0968344508097619
- Horgan, J. (2005a). *The psychology of terrorism*. New York: Routledge.
- Horgan, J. (2005b). Understanding terrorism *The psychology of terrorism* (pp. 20-40). London, UK: Routledge.
- Horgan, J. (2008). From profiles to pathways and roots to routes: Perspectives from psychology on radicalization into terrorism. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 618(1), 80-94. doi: 10.1177/0002716208317539

- Horne, J. (2009). Demobilizing the mind: France and the legacy of the great war, 1919-1939 *French History and Civilisation Papers George Rudé*, 2, 101-119.
<http://www.france.net/rude/rude%20volume%20ii/Horne%20Final%20Version.pdf>
- Hudson, R. A. (1999). The sociology and psychology of terrorism: Who becomes a terrorist and why? Washington: Federal Research Division, Library of Congress.
- Hunter, I. (2006). Sacrilege: From public crime to personal offence. In E. B. Coleman & K. White (Eds.), *Negotiating the sacred: Blasphemy and sacrilege in a multicultural society* (pp. 109-117). Canberra: The Australian National University Press. Ανακτήθηκε από <http://press.anu.edu.au?p=35161>
- Huntington, S. P. (1985). The officership as a profession *The soldier and the state: The theory and politics of civil-military relations* (pp. 7-18). Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press
- 'I did them all' - nail bomber. (2000, 7 June). *The Guardian*. Ανακτήθηκε από <http://www.theguardian.com>
- International Criminal Court. (1986). Case concerning the military and paramilitary activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America) Ανακτήθηκε την 1 Μαΐου, 2014, από <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?sum=367&code=nus&p1=3&p2=3&case=70&k=66&p3=5>
- Internet Encyclopedia of Philosophy. (χ.η.). Cesare Beccaria (1738-1794). Ανακτήθηκε την 24 Μαΐου, 2014, από <http://www.iep.utm.edu/beccaria/>
- Iran-Iraq war 1980-1988: War breaks out September 1980. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από

http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/middle_east/02/iraq_events/html/war_breaks.stm

Iran-Iraq war 1980-1988: Chemical warfare 1983-1988. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από

http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/middle_east/02/iraq_events/html/chemical_warfare.stm

Irving, D. (2005). *Apocalypse 1945: The destruction of Dresden*. UK: Parforce.

Israel and the palestinians: Key maps. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από

http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/middle_east/03/v3_israel_palestinians/maps/html/six_day_war.stm

Israel Science and Technology. (χ.η.). Arab-Israeli conflict: Basic facts. Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από <http://www.science.co.il/Arab-Israeli-conflict.asp>

Italian navy accused of murder. (1997, 31 March). *The Independent*. Ανακτήθηκε από <http://www.independent.co.uk>

Izenberg, G. N. (1992). *Impossible individuality: Romanticism, revolution and the origins of modern selfhood, 1787-1802*. Princeton: Princeton University Press.

Jackson, P. (2003). Warlords as alternative forms of governance. *Small Wars & Insurgencies*, 14(2), 131-150. doi: 10.1080/09592310412331300716

Jamieson, A. (1990a). Entry, discipline and exit in the Italian red brigades. *Terrorism and Political Violence*, 2(1), 1-20. doi: 10.1080/09546559008427047

Jamieson, A. (1990b). Identity and morality in the Italian red brigades. *Terrorism and Political Violence*, 2(4), 508-520. doi: 10.1080/09546559008427079

Janke, P. (1993). Terrorism: trends and growth? *The RUSI Journal*, 138(4), 24-28. doi: 10.1080/03071849308445728

- Jasch, H. C. (2013). Civil service lawyers and the Holocaust: The case of Wilhelm Stuckart. In A. E. Steinweis & R. D. Rachlin (Eds.), *The law in Nazi Germany: Ideology, opportunism, and the perversion of justice* (pp. 37-61). New York: Berghahn.
- Jaworski, A., Fitzgerald, R., & Morris, D. (2003). Certainty and speculation in news reporting of the future: the execution of Timothy McVeigh. *Discourse Studies*, 5(1), 33-48. doi: 10.1177/14614456030050010201
- Jefferson, T. (1776). *The declaration of independence of the united states of America*
Ανακτήθηκε από <http://www.gutenberg.org/files/16780/16780-pdf.pdf>
- Jensen, R. B. (2008). Nineteenth century anarchist terrorism: How comparable to the terrorism of al-Qaeda? *Terrorism and Political Violence*, 20(4), 589-596. doi: 10.1080/09546550802257333
- Johnson, C. (1968). The third generation of guerrilla warfare. *Asian Survey*, 8(6), 435-447. doi: 10.2307/2642158
- Johnson, D. H. (1991). Criminal secrecy: The case of the Zande "secret societies". *Past & Present*, 130, 170-200. <http://www.jstor.org/>
- Kaelber, L. (2012). *Eugenics: Compulsory sterilization in 50 American states*. Paper presented at the Annual Meeting of the Social Science History Association, Vancouver. Η εργασία ανακτήθηκε από <http://www.uvm.edu/~lkaelber/eugenics/>
- Kallergi, O. (2005). *Exporting U.S. anti-terrorism legislation and policies to the international law arena, a comparative study: The effect on other countries' legal systems*. Paper presented at the Cornell Law School Inter-University Graduate Student Conference Papers, Cornell Law School. http://scholarship.law.cornell.edu/lps_clacp/4/

- Kang, J. C. (2014, 18 September). ISIS's Call of duty, *The New Yorker*. Ανακτήθηκε από <http://www.newyorker.com/tech/elements/isis-video-game>
- Kaplan, R. M. (2012, 17 April). Breivik evokes Quisling trial, *The Australian*. Ανακτήθηκε από <http://www.theaustralian.com.au/national-affairs/opinion/breivik-evokes-quisling-trial/story-e6frgd0x-1226328169399#>
- Karmon, E. (2001). The Red Brigades: Cooperation with the Palestinian Terrorist Organizations (1970 – 1990). Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από http://212.150.54.123/articles/red_brigades-palestinians.htm
- Karon, T. (2004, 17 March). Why the Quaeda threat is growing. *Time*. Ανακτήθηκε από <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,601981,00.html>
- Karyotis, G. (2007). Securitization of Greek terrorism and arrest of the 'Revolutionary Organization November 17'. *Cooperation and Conflict*, 42(3), 271-293. doi: 10.1177/0010836707079932
- Kashima, Y. (2003). Terrorism and globalization: A social psychological analysis of culture and intergroup relations in the contemporary world. *Cross Cultural Psychology Bulletin*, 37(3), 17-25. Ανακτήθηκε από <http://iaccp.org>
- Kassimeris, G. (1993). The Greek state response to terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 5(4), 288-310. doi: 10.1080/09546559308427230
- Kassimeris, G. (1995). Greece: Twenty years of political terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 7(2), 74-92. doi: 10.1080/09546559508427300
- Kassimeris, G. (2001). Europe's last red terrorists: The revolutionary organization 17 November, 1975-2000. *Terrorism and Political Violence*, 13(2), 67-84. doi: 10.1080/09546550109609681
- Kassimeris, G. (2004). Fighting for revolution? The life and death of Greece's revolutionary organization 17 November, 1975–2002. *Journal of Southern*

- Europe and the Balkans Online*, 6(3), 259-273. doi: 10.1080/1461319042000296813
- Kassimeris, G. (2005a). Junta by another name? The 1974 metapolitefsi and the Greek extra-parliamentary left. *Journal of Contemporary History*, 40(4), 745-762. doi: 10.2307/30036358
- Kassimeris, G. (2005b). Urban guerrilla or revolutionary fantasist? Dimitris Koufodinas and the revolutionary organization 17 November. *Studies in Conflict & Terrorism*, 28(1), 21-31. doi: 10.1080/10576100490513738
- Kassimeris, G. (2006). Last act in a violent drama? The trial of Greece's revolutionary organization 17 November. *Terrorism and Political Violence*, 18(1), 137-157. doi: 10.1080/095465590953479
- Kassimeris, G. (2007). For a place in history: Explaining Greece's revolutionary organization 17 November. *Journal of Conflict Studies*, 27(2).
- Kassimeris, G. (2010). Case study – The 17th November group: Europe's last revolutionary terrorists. In D. Canter (Ed.), *The faces of terrorism: Multidisciplinary perspectives* (pp. 97-121). Oxford, UK: Wiley-Blackwell.
- Kassimeris, G. (2013a). Greece: the persistence of political terrorism. *International Affairs*, 89(1), 131-142. doi: 10.1111/1468-2346.12008
- Kassimeris, G. (2013b). *Inside Greek terrorism*. London, UK: C. Hurst & Co.
- Kautsky, K. (1919). *The dictatorship of the proletariat*. Ανακτήθηκε από <http://www.marxists.org/archive/kautsky/1918/dictprole/index.htm>
- Kazhdan, A. P. (1991). *The Oxford dictionary of Byzantium* (Vol. 3). New York: Oxford University Press.
- Keim, A., & Lumet, L. (1914). *Honoré de Balzac*. Ανακτήθηκε από Project Gutenberg. <http://www.gutenberg.org/files/3625/3625-h/3625-h.htm>

- Keith, M. (1987). "Something happened": The problems of explaining the 1980 and 1981 riots in British cities. In P. Jackson (Ed.), *Race and racism: Essays in social geography* (pp. 227-250). London: Routledge.
- Khadduri, M. (1945). The Alexandretta dispute. *The American Journal of International Law*, 39(3), 406-425. doi:10.2307/2193522
- Kinna, R. (2007). Fields of vision: Kropotkin and revolutionary change. *SubStance*, 36(113), 67-86. doi: 10.1353/sub.2007.0032
- Koehl, R. (1960). Feudal aspects of national socialism. *The American Political Science Review*, 54(4), 921-933. doi: 10.2307/1952643
- Koliopoulos, J. S. (1984). Military entrepreneurship in central Greece during the Greek war of national liberation (1821-1830). *Journal of Modern Greek Studies*, 2(2), 163-187. doi:10.1353/mgs.2010.0358
- Kreindler, J. P. Pan Am flight 103: Litigation history of the first major international aviation terrorist attack. Ανακτήθηκε την 15 Μαΐου, 2014, από http://www.justice.org/cps/rde/xchg/justice/hs.xsl/9897_9930.htm
- Lakhani, N. (2013). Will Col Inocente Orlando Montano face criminal trial? Ανακτήθηκε την 15 Μαΐου, 2014, από <http://www.bbc.com/news/magazine-23767997>
- Lambeir, B., & Smeyers, P. (2003). Nihilism: Beyond optimism and pesimism *Studies in Philosophy and Education*, 22(3-4), 183–194. doi: 10.1023/A:1022825522469
- Laos, N. K. (2000). Fighting terrorism: What can international law do? *Perceptions*, 5(1), 181-189. <http://sam.gov.tr/fighting-terrorism-what-can-international-law-do/>

- Laqueur, W. (1996). *Fascism: past, present, future*. Oxford-New York: Oxford University Press.
- Laqueur, W. (1999). Terrorism Today and Tomorrow. In W. Laqueur (Ed.), *The new terrorism: Fanaticism and the arms of mass destruction* (pp. 226-253). New York: Oxford University Press.
- Laqueur, W. (2012). *A history of terrorism* (7 ed.). New Jersey: Transaction Publishers.
- Larkin, E. (1972). The Devotional Revolution in Ireland, 1850-75. *The American Historical Review*, 77(3), 625-652. doi: 10.2307/1870344
- Lekea, I. K. (2014). *17N's philosophy of terror - An analysis of the 17 November revolutionary organization*. Santa Barbara, California: Greenwood Publishing Group Inc.
- Lenin, V. I. (1906). *Guerilla Warfare*. Ανακτήθηκε από <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1906/gw/index.htm>
- Lenin, V. I. (1916). *The socialist revolution and the right of nations to self-determination*. Ανακτήθηκε από <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1916/jan/x01.htm>
- Lenin, V. I. (1965). Part VI: Tenth congress of the R.C.P. (B.) Lenin's collected works (1st ed., Vol. 32). Moscow: Progress Publishers. Ανακτήθηκε από <http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1921/10thcong/ch04.htm>
- Lesky, A. (1983). *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας* (Α. Γ. Τσοπανάκης, Μεταφρ. 5η εκδ.). Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αφών Κυριακίδη.
- Lester, D., Yang, B., & Lindsay, M. (2004). Suicide bombers: Are psychological profiles possible? *Studies in Conflict & Terrorism*, 27(4), 283-295. doi: 10.1080/10576100490461033

- Levy, Y. (2011). A controlled but not restrained military: Conceptualizing the control of militarism. *Working paper series (Open University of Israel: Research Institute for Policy, Political Economy and Society)*, 10, 1-29. <http://www.openu.ac.il/policy/download/maamar-10.pdf>
- Lewis, P. (2000). *Modernism, nationalism, and the novel*. UK: Cambridge University Press.
- Lia, B. (2010). *Al-Qaida's appeal: Understanding its unique selling points* (Vol. 2).
- Lindauer, L. (2012). Rational choice theory, grounded theory, and their applicability to terrorism. *The Heinz Journal*, 9(2). journal.heinz.cmu.edu
- Linton, M. (2004). Ideas of the future in the French revolution. In M. Crook, W. Doyle & A. Forrest (Eds.), *Enlightenment and revolution: Essays in honour of Norman Hampson* (pp. 153-168). Hampshire: Ashgate.
- Lippmann, W. (1961). Fidel Castro speaks on marxism-leninism. Ανακτήθηκε την 10 Νοεμβρίου, 2014, από <http://www.walterlippmann.com/fc-12-02-1961.html>
- Löschper, G. (2000). Crime and social control as fields of qualitative research in the social sciences. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 1(1). <http://www.qualitative-research.net>
- Lowrey, T. M., & Shrum, L. J. (2007). Phonetic symbolism and brand name preference. *Journal of Consumer Research*, 34(3), 406-414. doi: 10.1086/518530
- Loza, W. (2007). The psychology of extremism and terrorism: A middle-eastern perspective. *Aggression and Violent Behavior*, 12(2), 141-155. doi: 10.1016/j.avb.2006.09.001

Lukacs, G. (1971). *History and class consciousness: Studies in marxist dilectics*.
Cambridge MA: MIT Press.

Luxemburg, R. (1925). *The Mass strike, the political party and the trade unions*
Ανακτήθηκε από <http://www.marxists.org/archive/luxemburg/1906/mass-strike/index.htm>

Luxemburg, R. (2003). *The accumulation of capital*. London: Routledge

Madeira, J. L. (2012, 8 August). Why attention must not be paid: The consequences
of obsessive media coverage of criminal suspects *The Huffington Post*.
Ανακτήθηκε από <http://www.huffingtonpost.com>

Mage, J., & Tigar, M. E. (2009). The Reichstag fire trial, 1933–2008: The production
of law and history. *Monthly Review*, 60(10), 24-49.

Major Kubala, P. (1945). Hermann Goering talking / Secret / Seventh army
interrogation center / APO 758 / U.S. ArmyDonovan Nurenberg trials
collection. Ithaca, New York: Cornell University Law Library. Ανακτήθηκε
από
<http://ebooks.library.cornell.edu/cgi/t/text/text-idx?c=nur;cc=nur;q1=Rotterdam;rgn=full%20text;view=toc;idno=nur01279>

Makdisi, S., & Sadaka, R. (2003). The Lebanese civil war, 1975-1990. *Lecture and
Working Paper Series*, 3. <http://www.aub.edu.lb>

Makhno, N. (1926). *Platform*. Ανακτήθηκε από
<https://www.marxists.org/reference/archive/makhno-nestor/works/1926/platform/index.htm>

Malinarich, N. (2001). Flashback: The Berlin disco bombing. Ανακτήθηκε την 1
Μαΐου, 2014, από <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1653848.stm>

- Mannheim, K. (1991). *Ideology and utopia: An introduction to the sociology of knowledge*. London: Routledge.
- Mareš, M. (2007). Extreme left terrorism in contemporary Europe: From "communist combatant parties" to militant campaigns? *Central European Political Studies Review*, IX(4), 294-314. <http://www.cepsr.com/dwnld/maresx20040404.pdf>
- Markovits, S. (2008). Rushing into print: "Participatory journalism" during the Crimean war. *Victorian Studies*, 50(4), 559-586. doi: 10.1353/vic.0.0104
- Marqis, C. (2000, 20 June). U.S. declares 'rogue nations' are now 'states of concern' *The New York Times*. Ανακτήθηκε από <http://www.nytimes.com>
- Martinot, S. (2001). Historicity and ideologization. In S. Martinot (Ed.), *Maps and mirros: Topologies of art and politics* (pp. ix-xxxix). Chicago: Northwestern University Press.
- Marx, K. (1970). *Critique of the Gotha programme*. Ανακτήθηκε από <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1875/gotha/>
- Marx, K., & Engels, F. (1932). *The German ideology*. Ανακτήθηκε από <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1845/german-ideology/>
- Marx, K., & Engels, F. (1953). Engels to Margaret Harkness In London Marx-Engels Correspondence 1888. Moscow. Ανακτήθηκε από http://www.marxists.org/archive/marx/works/1888/letters/88_04_15.htm.
- Marx, K., & Engels, F. (1969). *Manifesto of the communist party*. Ανακτήθηκε από <http://www.marxists.org/archive/marx/works/download/pdf/Manifesto.pdf>
- Marxists Internet Archive. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 20 Οκτωβρίου, 2012, από <http://www.marxists.org/glossary/>
- Maurokokkinoi (Παραγωγός). (2013, 8 Ιουλίου). "Ο Αγώνας", μια ταινία των έξι: Θ.Μαραγκός, Δ. Γιαννικόπουλος, Ηλ. Ζαφειρόπουλος, Γ. Θανασούλας, Κ.

- Παπανικολάου & Φ. Οικονομίδης. [Video αρχείο (ντοκιμαντέρ)] Ανακτήθηκε από <http://www.youtube.com/watch?v=QPnMJA7DptQ>
- McCrone, D. (2000). *Η κοινωνιολογία του εθνικισμού* (Ν. Βαφέας & Γ. Βάγιας, Μεταφρ. Κ. Κοσκινάς Επ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- McKenzie Wark, K. (2004). *A hacker manifesto*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- McLuhan, M. (1994). Introduction *Understanding media: The extensions of man* (pp. 3-62). Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Melnick, M. (2007). Brand terror: A corporate communication perspective for understanding terrorism. In B. Ganor, Katharina Von Knop & C. Duarte (Eds.), *Hypermedia seduction for terrorist recruiting Nato science for peace and security series - E: Human and societal dynamics* (Vol. 25): Ios Press. Ανακτήθηκε από <http://ebooks.iospress.nl/volumearticle/24129>.
- Merari, A. (1991). Academic research and government policy on terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 3(1), 88-102. doi: 10.1080/09546559108427094
- Merari, A. (1993). Terrorism as a strategy of insurgency. *Terrorism and Political Violence*, 5(4), 213-251. doi: 10.1080/09546559308427227
- Meuser, M., & Löschper, G. (2002). Introduction: Qualitative research in criminology. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 3(1). <http://www.qualitative-research.net>
- Miles, M. (2000). Signing in the Seraglio: Mutes, dwarfs and jestures at the Ottoman Court 1500-1700. *Disability & Society*, 15(1), 115-134. doi: 10.1080/09687590025801

- Milgram, A. (1999). Portugal, the consuls, and the jewish refugees, 1938-1941 *Yad Vashem Studies*, 27, 123-156. http://yad-vashem.org.il/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%203230.pdf
- Miller, B. H. (1987). Terrorism and language: A text-based analysis of the German case. *Terrorism*, 9(4), 373-407. doi: 10.1080/10576108708435639
- Mills, W. C. (2000). *The power elite*. New York: Oxford University Press.
- Mills, W. C. (2002). The old middle classes *White collar: The american middle classes*. New York: Oxford University Press.
- Montesquieu, (2008). *Persian letters* (M. Mauldon Trans.). Oxford: Oxford University Press
- Moorcraft, P. L., & Taylor, P. M. (2008). *Shooting the messenger: The political impact of war reporting*. Washington D.C.: Potomac Books.
- Moorhouse, H. F. (1978). The marxist theory of the labour aristocracy. *Social History*, 3(1), 61-82. doi: 10.1080/03071027808567419
- Moran, M. (1998). Bin Laden comes home to roost. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από http://www.nbcnews.com/id/3340101/t/bin-laden-comes-home-roost/#.U2_OUShIoxE
- Moss, B. H. (1998). Marx and the permanent revolution in France: Background to the communist manifesto. *Socialist Register*, 34, 147-168. <http://socialistregister.com>
- Mueller, J. (2000). The banality of "ethnic war". *International Security*, 25(1), 42-70. doi: 10.2307/2626773
- Mullins, S. (2009). Terrorist networks and small group psychology. In D. Canter (Ed.), *The faces of terrorism: Multidisciplinary perspectives* (pp. 137-150). West Sussex: Wiley Blackwell.

- Munich pact September 29, 1938. (2008). *The Avalon Project: Documents in Law, History and Diplomacy*. Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από <http://avalon.law.yale.edu/imt/munich1.asp>
- N. Κωνσταντόπουλος: Σεβασμός των αρχών του κράτους δικαίου. (2002, 16 Ιουλίου). *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- The Nader campaign and the future of U.S. left electoral politics. (2001). *Monthly Review*, 52. Ανακτήθηκε από <http://monthlyreview.org/2001/02/01/the-nader-campaign-and-the-future-of-u-s-left-electoral-politics>
- National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism. (χ.η.). Farabundo Marti National Liberation Front. Ανακτήθηκε την 15 Μαΐου, 2014, από <http://www.start.umd.edu/gtd/>
- National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (U.S.). (n.d.). *Global terrorism database*. Ανακτήθηκε από <http://www.start.umd.edu/gtd/>
- National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (U.S.). (χ.η.). Revolutionary united front (RUF). Ανακτήθηκε από <http://www.start.umd.edu/gtd/>
- Nato. (χ.η.). Nato summit-8-9 July 1997. Ανακτήθηκε την 7 Μαΐου, 2014, από <http://www.nato.int/docu/comm/1997/970708/home.htm#1>
- Nato attack on Yugoslavia begins. (1999). Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://edition.cnn.com/WORLD/europe/9903/24/kosovo.strikes/>
- Nato bombs Serbia. (1999). Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/303126.stm>

- Neumann, F. (2009). *Behemoth: The structure and practice of national socialism 1933-1944*. Chicago: Ivan R. Dee.
- Neumann, I. B. (2004). Beware of organicism: the narrative self of the state. *Review of International Studies*, 30(2), 259-267. doi: 10.1017/S0260210504006059
- Neumann, P. R., & Smith, M. L. R. (2008). Conclusion. In P. R. Neumann & M. L. R. Smith (Eds.), *The strategy of terrorism: How it works, and why it fails* (pp. 94-101). New York: Routledge.
- Neville Chamberlain and appeasement. (2009, 5 September). *The Guardian*. Ανακτήθηκε από <http://www.theguardian.com>
- Nevin, J. A. (2003). Retaliating against terrorists. *Behavior and Social Issues*, 12(2), 109-128. doi: 10.5210/bsi.v12i2.39
- Newman, E. (2007). Weak states, state failure, and terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 19(4), 463-488. doi: 10.1080/09546550701590636
- Nomikos, J. M. (2007). Terrorism, media, and intelligence in Greece: Capturing the 17 November group. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 20(1), 65-78. doi: 10.1080/08850600600888896
- Nuremberg Trial Proceedings Volume 4. (2008). *The Avalon Project: Documents in Law, History and Diplomacy*. Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από <http://avalon.law.yale.edu/imt/12-20-45.asp>
- Oberschall, A. (2000). The manipulation of ethnicity: from ethnic cooperation to violence and war in Yugoslavia. *Ethnic and Racial Studies*, 23(6), 982-1001. doi: 10.1080/014198700750018388
- Oberschall, A. (2004). Explaining terrorism: The contribution of collective action theory. *Sociological Theory*, 22(1), 26-37. doi: 10.1111/j.1467-9558.2004.00202.x

- Orlich, I. A. (2013). Politics as comic-cum-tragic 'emplotment' in Molière's *Tartuffe*. *Romanian Performing Arts Journal*, 1(1), 43-46. http://unatc.ro/old/Cercetare/RPAJ_2013_Vol1_No1.pdf#page=44
- OSCE Kosovo Verification Mission. (1999). Part III: The violation of human rights in Kosovo/Kosovo/Kosova As seen, as told. An analysis of the human rights findings of the OSCE Kosovo Verification Mission October 1998 to June 1999 (pp. 68-82): OSCE. Ανακτήθηκε από <http://www.osce.org/odihr/17772?download=true>.
- Outhwaite, W. (Ed.). (2006). *The Blackwell dictionary of modern social thought* (2η ed.). UK: Blackwell Publishing.
- Ownby, D. (1999). AHR Forum: Chinese millenarian traditions: The formative age. *The American Historical Review*, 104(5), 1513-1530. doi: 10.1086/ahr/104.5.1513
- Palestinian editor shot and killed. (1985, 18 Σεπτεμβρίου). *Associated Press*. Ανακτήθηκε από <http://www.apnewsarchive.com>
- Pan Am flight 103 fast facts. (2013). Ανακτήθηκε την 15 Μαΐου, 2014, από <http://edition.cnn.com/2013/09/26/world/pan-am-flight-103-fast-facts/>
- Pandit, N. R. (1996). The creation of theory: A recent application of the grounded theory method *The Qualitative Report*, 2(4). <http://www.nova.edu/ssss/QR/>
- Papastamou, S., Iatridis, T., & Prodromitis, G. (2008). The question of content in the study of terrorism and the timely link to social influence. *Psicología Política*, 36, 51-76. <http://www.uv.es/garzon/psicologia%20politica/N36-3.pdf>
- Papastamou, S., Prodromitis, G., & Iatridis, T. (2005a). Greek perceptions of the "European 9/11": Costs and lives vs. costs to democracy. *Psicología Política*, 31, 51-76. <http://www.uv.es/garzon/psicologia%20politica/N31-4.pdf>

- Papastamou, S., Prodromitis, G., & Iatridis, T. (2005b). Perceived threats to democracy: An examination of political affiliation and beliefs about terrorism, state control, and human rights. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 5(1), 249-262. doi:10.1111/j.1530-2415.2005.00070.x
- Parliament of Canada. (2000). Standing Committee on foreign affairs and international trade-Evidence. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://www.parl.gc.ca/HousePublications/Publication.aspx?Mode=1&Language=E&DocId=1040025&File=0>
- Péan, P. (2001, Mars). Les preuves trafiquées du terrorisme libyen, *Le Monde Diplomatique*. Ανακτήθηκε από <http://www.monde-diplomatique.fr>
- Perrin, A. J. (2005). National threat and political culture: Authoritarianism, antiauthoritarianism, and the September 11 attacks. *Political Psychology*, 26(2), 167-194. doi: 10.1111/j.1467-9221.2005.00414.x
- Perrone, J. (2001, 29 Μαΐου). The Echelon spy network, *The Guardian*. Ανακτήθηκε από <http://www.theguardian.com>
- Petchesky, R. P. (1981). Antiabortion, antifeminism, and the rise of the new right. *Feminist Studies*, 7(2), 206-246. doi: 10.2307/3177522
- Peterson, J. F. (1992). The virgin of Guadalupe: Symbol of conquest or liberation? *Art Journal*, 51(4), 39-47. doi:10.2307/777283
- Petrey, S. (1988). The Reality of Representation: Between Marx and Balzac. *Critical Inquiry*, 14(3), 448-468. doi: 10.2307/1343698
- Philippe Buonarroti. (1838). Epinal. Ανακτήθηκε από <http://www.marxists.org/history/france/revolution/conspiracy-equals/buonarotti.htm>.

- Pierre Poujade. (2003, 4 September). *The Economist*. Ανακτήθηκε από <http://www.economist.com/node/2035192>
- Pike, K. L. (1967). *Language in relation to a unified theory of the structure of the human behavior* (2η ed.). Mouton: The Hague.
- Pluchinsky, D. A. (1992). Academic research on European terrorist developments: Pleas from a government terrorism analyst. *Studies in Conflict & Terrorism*, 15(1), 13-23. doi: 10.1080/10576109208435888
- Pluchinsky, D. A. (2015). "Special" communique issued by the Belgian marxist terrorist group, "Communist Combatant Cells". *Studies in Conflict & Terrorism*, 0, 1-5. doi: 10.1080/1057610X.2015.1004893
- Portail du Gouvernement. (2014). Pierre Bérégovoy. Ανακτήθηκε την 7 Μαΐου, 2014, από <http://www.gouvernement.fr/premier-ministre/biographie-pierre-beregovoy>
- Post, J. M. (1987). Rewarding fire with fire: Effects of retaliation on terrorist group dynamics. *Terrorism*, 10(1), 23-35. doi: 10.1080/10576108708435644
- Post, J. M. (2005). When hatred is bred in the bone: Psycho-cultural foundations of contemporary terrorism. *Political Psychology*, 26(4), 615-636. doi: 10.1111/j.1467-9221.2005.00434.x
- Poulantzas, N. (1972). The problem of the capitalist state. In R. Blackburn (Ed.), *Ideology in social science : Readings in critical social theory* (pp. 238-262). Glasgow: Fontana.
- Preston, P. (2012, 18 September). Santiago Carrillo obituary, *The Guardian*. Ανακτήθηκε από <http://www.theguardian.com>

- Protopapas, G. (2012). The media and terrorism: the case of Greece. In D. Čaleta & P. Shemella (Eds.), *Managing the consequences of terrorist acts - Efficiency and coordination challenges*. Ljubljana: Institute for Corporative Security Studies.
- Quester, G. (1963). Bargaining and bombing during World War II in Europe. *World Politics*, 15(3), 417-437. doi: 10.2307/2009471
- Rapoport, D. C. (1984). Fear and trembling: Terrorism in three religious traditions. *The American Political Science Review*, 78(3), 658-677. doi: 10.2307/1961835
- Rapoport, D. C. (2004). The four waves of modern terrorism. In Audrey Kurth Cronin & J. Ludes (Eds.), *Attacking terrorism: Elements of a grand strategy* (pp. 46-73). Washington DC: Georgetown University Press.
- Rasmussen, A. (2004). La « science française » dans la guerre des manifestes, 1914-1918. *Mots. Les langages du politique*, 76, 9-23. doi:10.4000/mots.1843
- Ratner, C. (2004). A cultural critique of psychological explanations of terrorism. *Cross Cultural Psychology Bulletin*, 38(1-2), 18-24. Ανακτήθηκε από <http://iaccp.org>
- Raufur, X. (1993). The red brigades: Farewell to arms. *Studies in Conflict & Terrorism*, 16(4), 315-325. doi: 10.1080/10576109308435937
- Rawlinson, P. (2002). Capitalists, criminals and oligarchs – Sutherland and the new "robber barons". *Crime, Law and Social Change*, 37(3), 293-307. doi: 10.1023/A:1015033811399
- Read, H. (1965). *A concise history of modern painting*. London: Thames and Hudson.
- Rennie, D. L., Phillips, J. R., & Quartaro, G. K. (1988). Grounded theory: A promising approach to conceptualization in psychology? *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 29(2), 139-150. doi: 10.1037/h0079765

- Resch, R. P. (1992). *Althusser and the renewal of marxist social theory*. Ανακτήθηκε από <http://ark.cdlib.org/ark:/13030/ft3n39n8x3>
- Rodríguez Jiménez, J. L. (1999). Antisemitism and the extreme right in Spain (1962–1997). *Analysis of Current Trends in Antisemitism*, 15. <http://sicsa.huji.ac.il/15spain.html#Jos%C3%A9%20L.%20Rodr%C3%ADguez>
- Rogan, R. G. (2010). Jihad against infidels and democracy: A frame analysis of jihadist ideology and jurisprudence for martyrdom and violent jihad. *Communication Monographs*, 77(3), 393-413. doi: 10.1080/03637751.2010.495949
- Rohr, I. (2003). The use of antisemitism in the Spanish civil war. *Patterns of Prejudice*, 37(2), 195-211. doi: 10.1080/0031322032000084705
- Rohter, L. (1990, 1 April). Panama and U.S. strive to settle on death toll *The New York Times*. Ανακτήθηκε από <http://www.nytimes.com>
- Rosenthal, H. (1985). Poujadism: The political economy of a flash party. *European Journal of Political Economy*, 1(4), 509-537. doi: 10.1016/S0176-2680(85)80003-3
- Rosser, J. H. (2001). *Historical dictionary of Byzantium*. Lanham, Md.: Scarecrow Press.
- Rouleau, E. (1999, December). French diplomacy adrift in Kosovo, *Le Monde diplomatique*. Ανακτήθηκε από <http://mondediplo.com>
- Royal Air Force. (χ.η.). The battle of Britain. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://www.raf.mod.uk/history/thebattleofbritain.cfm>
- Ruby, C. L. (2002). Are terrorists mentally deranged? *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 2(1), 15-26. doi: 10.1111/j.1530-2415.2002.00022.x

- Sacy, S. D. (2004). *Ασσασίνοι: Πραγματεία για τη δυναστεία και την ετυμολογία του ονόματός τους* Αθήνα: Futura.
- Sakler, E. (1978, 6 May). Red brigades: Moro "being executed", *St. Petersburg Times*, p. 2. Ανακτήθηκε από <http://news.google.com/newspapers?nid=888&dat=19780506&id=12IQAAA AIBAJ&sjid=aloDAAA AIBAJ&pg=6776,3674713>
- Sambanis, N. (2008). Terrorism and civil war. In P. Keefer & N. Loayza (Eds.), *Terrorism, economic development and political openness* (pp. 174-208). New York: Cambridge University Press.
- Sánchez-Cuenca, I. (2006). The causes of revolutionary terrorism. In L. Richardson (Ed.), *The roots of terrorism* (pp. 71-82). New York: Routledge.
- Sandler, T. (2003). Collective action and transnational terrorism. *World Economy*, 26(6), 779-802. doi: 10.1111/1467-9701.00548
- Sandler, T. (2004). Rogues and bandits: who bells the cat? *Global collective action* (pp. 144-162). New York: Cambridge University Press.
- Sandler, T., & Enders, W. (2005). Transnational terrorism: An economic analysis. *Non-published Research Reports*, 11-34. http://research.create.usc.edu/nonpublished_reports/80
- Sandler, T., & Siqueira, K. (2006). Global terrorism: Deterrence versus pre-emption. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économie*, 39(4), 1370-1387. doi: 10.1111/j.1540-5982.2006.00393.x
- Sanjian, A. K. (1956). The sanjak of Alexandretta (Hatay): Its impact on Turkish-Syrian relations (1939-1956) *Middle East Journal*, 10(4), 379-394. <http://www.jstor.org>

- Sauer, C. (1989). Structures of consensus-making and intervention. In R. Wodak (Ed.), *Language, power and ideology. Studies in political discourse* (pp. 3-37). Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins.
- Scales Trent, J. (2001). Racial purity laws in the United States and nazi Germany: The targeting process. *Human Rights Quarterly*, 23(2), 260-307. doi: 10.1353/hrq.2001.0023
- Scheidhauer, C. (2006). *Beyond truth and lies, self-deception as a result of quest for heroism*. Paper presented at the European Consortium for Political Science Joint Sessions of Workshops, Nicosia. Η εργασία ανακτήθηκε από <http://ecpr.eu>
- Schmid, A. P. (2011). The definition of terrorism. In A. P. Schmid (Ed.), *The Routledge handbook of terrorism research* (pp. 39-98). New York: Routledge.
- Schmitt, C. (1990). *Η θεωρία του αντάρτη-Παρεμβολή στην έννοια του πολιτικού* (Σ. Χασιώτη, Μεταφρ.). Αθήνα: Πλέθρον.
- Schwartz, J. B. (2007). Dealing with a "rogue state": The Libya precedent. *The American Journal of International Law*, 101(3), 553-580. doi: 10.2307/4492935
- Sedgwick, M. (2004). Al-Qaeda and the nature of religious terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 16(4), 795-814. doi: 10.1080/09546550590906098
- Selznick, P. (1948). Foundations of the Theory of Organization. *American Sociological Review*, 13(1), 25-35. doi: 10.2307/2086752
- Selznick, P. (1984). *TVA and the grass roots: A study of politics and organization*. Berkeley: University of California Press.
- Sengupta, K. (2010). Afghanistan: Russia steps in to help Nato. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από

<http://www.independent.co.uk/news/world/politics/afghanistan-russia-steps-in-to-help-nato-2117468.html>

Shane, S. (2008, 10 January). Philip Agee, 72, is dead; Exposed other C.I.A. officers.

The New York Times. Ανακτήθηκε από <http://www.nytimes.com>

Shannon, M. (2014). Preparing for the War of the Future in the Wake of Defeat: The Evolution of German Strategic Thought, 1919-1935. *2014*, 15(3).

<http://www.jmss.org/jmss/index.php/jmss/article/view/551>

Shapiro, M. J. (1989). A political approach to language purism. In J. H. Bjorn & M. J. Shapiro (Eds.), *The politics of language purism* (Vol. 54, pp. 21-30). Berlin and New York: Mouton de Gruyter.

Sheerin, A., & Hingson, J. (2009). Anti-Roman insurgency and the significance of popular support during the Mithridatic wars, 88-63 BCE. *Journal of Research Across the Disciplines*, 3.

<http://www.ju.edu/JRAD/Pages/default.aspx>

Sheffer, G. (2006). Diasporas and terrorism. In L. Richardson (Ed.), *The roots of terrorism* (pp. 117-129). New York: Routledge.

Shields, J. G. (2000). The Poujadist movement: A faux 'fascism'. *Modern & Contemporary France*, 8(1), 19-34. doi: 10.1080/096394800113330

Siecienski, E. (2010). The council of Ferrara-Florence (1438-1439) *The filioque: History of a doctrinal controversy* (pp. 151-172). New York: Oxford University Press.

Sierra Leone profile (2013). Ανακτήθηκε την 14 Μαΐου, 2014, από

<http://www.bbc.com/news/world-africa-14094419>

Sierra Leone RUF rebels sentenced. (2009). Ανακτήθηκε την 14 Μαΐου, 2014, από

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7990065.stm>

- Silezukuk. (2012, 25 Φεβρουαρίου). Πριν: 1989 / μια υποχρεωτικά ατελής περίληψη [Web log κείμενο]. Ανακτήθηκε από <http://silezukuk.tumblr.com/post/18247815955>
- Simmel, G. (1906). The sociology of secrecy and of secret societies. *American Journal of Sociology*, 11(4), 441-498. <http://www.jstor.org>
- Simons, M. (1993, 4 May). In French ex-Premier's suicide, cries of 'j'accuse' *The New York Times*. Ανακτήθηκε από <http://www.nytimes.com>
- Smyth, L. (2002). Feminism and abortion politics: Choice, rights, and reproductive freedom. *Women's Studies International Forum*, 25(3), 335-345. doi: 10.1016/S0277-5395(02)00256-X
- Sofair, A. N., & Kaldjian, L. C. (2000). Eugenic sterilization and a qualified nazi analogy: The United States and Germany, 1930-1945. *Annals of Internal Medicine*, 132(4), 312-319. doi: 10.7326/0003-4819-132-4-200002150-00010
- Sorel, G. (1999). *Sorel: Reflections on violence* (J. Jennings Ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Southworth, H. R. (1977). *Guernica! Cuernica! A study of journalism, diplomacy, propaganda, and history*. Berkeley-Los Angeles: University of California Press.
- Spingler, M. (1985). The King's play: Censorship and the politics of performance in Moliere's "Tartuffe". *Comparative Drama*, 19(3), 240-257. <http://www.jstor.org>
- Sprinzak, E. (1991). Violence and catastrophe in the theology of Rabbi Meir Kahane: The ideologization of mimetic desire. *Terrorism and Political Violence*, 3(3), 48-70. doi: 10.1080/09546559108427115

- Stackelberg, R. (2007). *The Routledge companion to Nazi Germany*. New York: Routledge.
- Stamatopoulos, D. (2005). From Machiavelli to the Sultans: Power Networks in the Ottoman Imperial Context. *Historiein*, 5, 76-93. <http://www.historeinonline.org>
- Stevenson, J. (2001). Pragmatic counter-terrorism. *Survival*, 43(4), 35-48. doi: 10.1080/00396330112331343115
- Stompka, P. (1990). Conceptual frameworks in comparative inquiry: Divergent or convergent? In M Albrow & E. King (Eds.), *Globalization, knowledge and society* (pp. 47-58). London: Sage.
- Stora, B. (1993). Algeria: The war without name. *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, 21(3). doi:10.1080/03086539308582913
- Stora, B. (1994). La guerre d'Algérie quarante ans après: Connaissances et reconnaissance. *Modern and Contemporary France*, 2(2), 131-139. doi:10.1080/09639489408456171
- The story of Sudetenland. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από <http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/history/mwh/ir1/chamberlainandapeasementrev2.shtml>
- Strabo. (1877). *Geography* Vol. XIV. A. Meineke (Ed.) Ανακτήθηκε από Perseus Digital Library <http://perseus.uchicago.edu/perseus/cgi/citequery3.pl?dbname=GreekFeb2011&getid=0&query=Str.%2014.5.3>
- Sundquist, V. H. (2010). Political terrorism: An historical case study of the Italian red brigades. *Journal of Strategic Security*, 3(3), 53-68. doi:10.5038/1944-0472.3.3.5
- Tarrant, H. (1999). Gnosticism. In R. H. Popkin (Ed.), *The Columbia History of Western Philosophy* (pp. 100-102). New York: Columbia University Press.

- Tefft, S. K. (1980). *Secrecy: a cross-cultural perspective*. New York: Human Sciences Press.
- Temporary Committee on the ECHELON Interception System. (2001). Report on the existence of a global system for the interception of private and commercial communications (Echelon interception system) (2001/2098(INI))
- Thomadakis, S., Gounopoulos, D., Nounis, C., & Riginos, M. (2014). Listings and IPOs from 1880 to World War II. *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/ssrn.2199045
- Tilly, C. (2003). *The politics of collective violence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Timmons, W. H. (1950). Los guadalupes: A secret society in the Mexican revolution of independence. *The Hispanic American Historical Review*, 30(4), 453-479. <http://www.jstor.org>
- Tisdall, S., Walker, M., & Beresford, D. (2014, 28 February). From the archive, 28 February 1991: The liberation of Kuwait, *The Guardian*. Ανακτήθηκε από <http://www.theguardian.com>
- Torna l' incubo del terrorismo. (1992, 20 Ottobre). *Corriere della sera*. Ανακτήθηκε από http://archiviostorico.corriere.it/1992/ottobre/20/torna_incubo_del_terrorismo_co_0_9210202189.shtml
- Tosini, D. (2007). Sociology of terrorism and counterterrorism: A social science understanding of terrorist threat. *Sociology Compass*, 1(2), 664-681. doi: 10.1111/j.1751-9020.2007.00035.x
- Treaty of peace with Turkey* (1920). Ανακτήθηκε από <http://treaties.fco.gov.uk/docs/pdf/1920/TS0011.pdf>

- Tremlett, G. (2010, 20 June). General Franco gave list of Spanish jews to nazis, *The Guardian*. Ανακτήθηκε από <http://www.theguardian.com>
- Triandis, H. C., & Khan, N. (2003). Some hypotheses on the psychology of terrorism. *Cross Cultural Psychology Bulletin*, 37(3), 33-40. Ανακτήθηκε από <http://iaccp.org>
- Tucker, J. (2009). Israel in Lebanon. Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από <http://www.aljazeera.com/archive/2003/07/200849143741702717.html>
- Turk, A. T. (2004). Sociology of terrorism. *Annual Review of Sociology*, 30, 271-286.
doi: 10.2307/29737694
- Two dead in London nail bomb (1999). Ανακτήθηκε την 15 Μαΐου, 2014, από <http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk/332743.stm>
- U.S. Department of State: Office of the historian. (2013a). The 1967 Arab-Israeli war. *Milestones: 1961-1968*. Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από <https://history.state.gov/milestones/1961-1968/arab-israeli-war-1967>
- U.S. Department of State: Office of the historian. (2013b). The Soviet invasion of Afghanistan and the U.S. response, 1978–1980. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <https://history.state.gov/milestones/1977-1980/soviet-invasion-afghanistan>
- U.S. Department of State: Office of the historian. (χ.η.-a). John Emil Peurifoy (1907-1955). Ανακτήθηκε την 8 Μαΐου, 2014, από <http://history.state.gov/departmenthistory/people/peurifoy-john-emil>
- U.S. Department of State: Office of the historian. (χ.η.-b). U.S. involvement in the Vietnam war: the Gulf of Tonkin and escalation, 1964. *Milestones: 1961-1968*. Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από <http://history.state.gov/milestones/1961-1968/gulf-of-tonkin>

- U.S. Department of State: Office of the spokesman. (1998a). Secretary of state Madeleine K. Albright: Press remarks on military attack on Iraq. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://1997-2001.state.gov/www/statements/1998/981217.html>
- U.S. Department of State: Office of the spokesman. (1998b). Secretary of state Madeleine K. Albright: Remarks on air strikes against Iraq. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://1997-2001.state.gov/www/statements/1998/981216.html>
- U.S. Department of State: Office of the spokesman. (1998c). Secretary of state Madeleine K. Albright: Remarks on Kosovo. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://1997-2001.state.gov/www/statements/1998/981027.html>
- U.S. Department of State: Office of the spokesman. (1999). Address by secretary Albright and senator Dole to all Kosovo residents. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://1997-2001.state.gov/www/briefings/statements/1999/ps990310.html>
- United Nations. (2000). *Report of the committee against torture*. Ανακτήθηκε από <http://www.un.org/documents/ga/docs/55/a5544.pdf>
- United Nations. (2003). United Nations Iraq-Kuwait observation mission: Background. Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unikom/background.html>
- United Nations. (2005a). *Progress towards the millennium development goals, 1990-2005*. Ανακτήθηκε από http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Attach/Products/Progress2005/goal_4.pdf

United Nations. (2005b). United Nations mission in Sierra Leone. Ανακτήθηκε την 14 Μαΐου, 2014, από

<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamsil/background.html>

United Nations. (χ.η.). United Nations Observer Mission in El Salvador (ONUSAL). Ανακτήθηκε την 15 Μαΐου, 2014, από

<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/onusalmandate.html>

United Nations Security Council. (1967). *Resolution 242 (1967)*. Ανακτήθηκε από [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/242%281967%](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/242%281967%29)

[29](#)

United Nations Security Council. (1980). *Resolution 465 (1980)*. Ανακτήθηκε από <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/5AA254A1C8F8B1CB852560E50075>

[D7D5](#)

United Nations Security Council. (1999a). *Resolution 1244 (1999)*. Ανακτήθηκε από [http://daccess-dds-](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement)

United Nations Security Council. (1999b). Security council 1998: Elusive quest for international peace and security [Press release]. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://www.un.org/News/Press/docs/1999/19990112.sc6626.html>

United Nations: Office of the Iraq Programme Oil-for-Food. (1998). Hans von Sponeck of Germany appointed humanitarian coordinator in Iraq [Press release]. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από

<http://www.un.org/Depts/oip/background/latest/pr980928.html>

United Nations: Office of the Iraq Programme Oil-for-Food. (2000). Secretary-general appoints Tun Myat of Myanmar as United Nations humanitarian

- coordinator in Iraq [Press release]. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από <http://www.un.org/Depts/oip/background/latest/tunmyat.html>
- University of Missouri-Kansas City. (χ.η.). The Oklahoma city bombing and the trial of Timothy McVeigh: A chronology. Ανακτήθηκε την 14 Μαΐου, 2014, από <http://law2.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/mcveigh/mcveighchrono.html>
- US Department of State. (1990). *Patterns of global terrorism: 1989*. Ανακτήθηκε από <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/125318NCJRS.pdf>
- US Department of State. (2000). *Patterns of global terrorism: 1999*. Ανακτήθηκε από <http://www.state.gov/www/global/terrorism/1999report/patterns.pdf>
- US Department of State. (2004). *Patterns of global terrorism: 2003*. Ανακτήθηκε από <http://www.state.gov/documents/organization/31912.pdf>
- Van Um, E. (2012). *Why militant groups fight each other: The role of support, political objectives and revenge* (Vol. 64). Berlin: Economics of Security.
- Vardi, G.-I. (2010). Joachim von Stülpnagel's military thought and planning. *War in History*, 17(2), 193-216. doi: 10.1177/0968344509356835
- Victoroff, J. (2005). The mind of the terrorist: A review and critique of psychological approaches. *Journal of Conflict Resolution*, 49(1), 3-42. doi: 10.1177/0022002704272040
- Waardenburg, J. J. (2002). *Islam: historical, social, and political perspectives*. Berlin-New York: Walter de Gruyter.
- Walker, D., & Gray, D. (Eds.). (2007). *Historical dictionary of marxism*. Maryland: The Scarecrow Press.
- Walton, W. (1994). Writing the 1848 Revolution: Politics, Gender, and Feminism in the Works of French Women of Letters. *French Historical Studies*, 18(4), 1001-1024. doi: 10.2307/286726

- Watenpaugh, K. D. (1996). "Creating Phantoms": Zaki al-Arsuzi, the Alexandretta Crisis, and the Formation of Modern Arab Nationalism in Syria. *International Journal of Middle East Studies*, 28(3), 363-389. doi: 10.2307/176392
- Weber, M. (2004). *The vocation lectures: science as a vocation, politics as a vocation* (R. Livingstone, Trans. D. Owen & T. B. Strong Eds.). Indianapolis: Hackett Publishing Company.
- Webster, H. (1908). *Primitive secret societies : a study in early politics and religion*. New York: Macmillan.
- Weimann, G. (2008). The psychology of mass-mediated terrorism. *American Behavioral Scientist*, 52(1), 69-86. doi: 10.1177/0002764208321342
- Weinberger trying to reassure turks on U.S. arms help. (1987, 19 March). *The New York Times*. Ανακτήθηκε από <http://www.nytimes.com>
- Weinstein, D. (1991). Hagiography, demonology, biography: Savonarola studies today. *The Journal of Modern History*, 63(3), 483-503. doi: 10.1086/244353
- Weissman, S. R. (1979). CIA covert action in Zaire and Angola: Patterns and consequences. *Political Science Quarterly*, 94(2), 263-286. doi: 10.2307/2149851
- Welshon, R. C. (1999). Perspectivist ontology and de re knowledge. In B. Babich & R. S. Cohen (Eds.), *Nietzsche, epistemology, and philosophy of science: Nietzsche and the sciences II* (pp. 39-46). UK: Kluwer Academic Publishers.
- What is Thatcherism? (2013). Ανακτήθηκε την 30 Απριλίου, 2014, από <http://www.bbc.com/news/uk-politics-22079683>
- Wiegrefe, K. (2009, 2 September). The road to World War II: How appeasement failed to stop Hitler, *Spiegel*. Ανακτήθηκε από <http://www.spiegel.de>

- Wilkinson, P. (2011). *Terrorism versus democracy: The liberal state response* (3d ed.). London: Routledge.
- Williams, R. (1976). *Keywords: A vocabulary of culture and society*. New York: Oxford University Press.
- Willsher, K. (2011, 16 December). Carlos the jackal receives second life sentence, *The Guardian*. Ανακτήθηκε από <http://www.theguardian.com>
- Wolin, R. (2004). *The seduction of unreason: The intellectual romance with fascism-From Nietzsche to postmodernism*. New Jersey: Princeton University Press.
- Wolin, S. S. (2004). *Politics and vision: Continuity and innovation in western political thought*. Princeton: Princeton University Press.
- Wood, L. (2000). Brands and brand equity: definition and management. *Management Decision*, 38(9), 662-669. doi: 10.1108/00251740010379100
- Woodhouse, C. M. (1973). Kapodistrias and the Philiki Etairia, 1814-1821. In R. Clogg (Ed.), *The struggle for Greek independence: Essays to mark the 150th anniversary of the Greek war of independence* (pp. 104-134). London: Macmillan.
- Worcester, T. (Ed.). (2008). *The Cambridge companion to the Jesuits*. New York: Cambridge University Press.
- Wright, J. (1991). *Terrorist propaganda: The Red Army Faction and the Provisional IRA, 1968-1986*. London: Palgrave Macmillan.
- Xenakis, S. (2012). A new dawn? Change and continuity in political violence in Greece. *Terrorism and Political Violence*, 24(3), 437-464. doi: 10.1080/09546553.2011.633133
- Yarmolinsky, A. (1959). *Road to revolution: A century of Russian radicalism*. New York: The Macmillan Company.

- Yavuz, M. H. (2001). Five stages of the construction of Kurdish nationalism in Turkey. *Nationalism and Ethnic Politics*, 7(3), 1-24. doi: 10.1080/13537110108428635
- Zerzan, J. (Ed.). (2005). *Against civilization: Readings & reflections*. Los Angeles: Feral House.
- Zinkhan, G. M., & Martin Jr, C. R. (1987). New brand names and inferential beliefs: Some insights on naming new products. *Journal of Business Research*, 15(2), 157-172. doi: 10.1016/0148-2963(84)90046-8
- Zinn, H. (2005). *A people's history of the United States, 1492-present* (2nd ed.). New York: Harper Perennial Modern Classics.
- Zizek, S. (2007). *Slavoj Zizek presents Robespierre: Virtue and Terror*. London: Verso.
- Zorn, R. J. (1949). Minnesota public opinion and the secession controversy, December, 1860-April, 1861. *The Mississippi Valley Historical Review*, 36(3), 435-456. doi: 10.2307/1893016
- Zuesse, E. (2013, 11 November). Ralph Nader was indispensable to the republican party *The Huffington Post*. Ανακτήθηκε από <http://www.huffingtonpost.com>
- Zunes, S. (2003). The US invasion of Grenada. Ανακτήθηκε την 1 Μαΐου, 2014, από <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/155/25966.html>
- Αγ. Βαρβάρα - Ο Λαός καταλαμβάνει το δρόμο. (1979, Ιούνης). *Πήξη*, 1. Ανακτήθηκε από <http://www.ardin.gr>
- Αδαμοπούλου, Μ. (2013, 19 Νοεμβρίου). Θεόδωρος Κολοκοτρώνης: «Φωτιά και τσεκούρι» ξανά, 191 χρόνια μετά, *Τα Νέα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tanea.gr>

Αθανασίου, Β. (2002, 28 Ιουλίου). Συνέντευξη με Χ. Φλωράκη *Δημοκρατική Ρόδου*.

Ανακτήθηκε από <http://www22.rizospastis.gr>

Αλεξίου, Έ. (Επ.). (2009). *Απομνημονεύματα Θ. Κολοκοτρώνη* Αθήνα: Μέριμγκας.

Αλιβιζάτος, Ν. Κ. (1999, 17 Οκτωβρίου). Πως το σύνταγμα μπήκε στο περιθώριο, *Το*

Βήμα. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

Αμερικανικό... πείσμα για την υπόθεση Μ. Ρασίντ. (1998, 5 Ιουνίου). *Ριζοσπάστης*.

Ανακτήθηκε από <http://www2.rizospastis.gr>

Αντιπληροφόρηση 1977-1978: Τεύχη 12-20: Μια αρχειακή-ιστορική καταγραφή ενός μέρους του επιθετικού πολιτικού λόγου της μεταπολίτευσης. (2003). (Τόμος 2).

Αθήνα: Γραφές.

Αντωνόπουλος, Γ. (Σκηνοθέτης). (1977). *Εύβοια-Μαντούδι '76* [Ντοκιμαντέρ].

Ελλάδα.

Αποκαλυπτική η "έκθεση Κωστούλα": "Πετάζτε έξω τον Οτσαλάν". (1999, 7

Μαρτίου). *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www1.rizospastis.gr>

Απόστολος Λουκάς. (χ.η.). *Κατά Λουκά ευαγγέλιο*. Καινή Διαθήκη: Αποστολική

Διακονία της Ελλάδος. Ανακτήθηκε από http://www.apostoliki-diakonia.gr/bible/bible.asp?contents=new_testament/contents_louka.asp&main=louka&file=1.3.24.htm.

Αρχισε η δίκη του Ν. Μαζιώτη. (2001, 9 Ιανουαρίου). *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από

<http://www2.rizospastis.gr>

ΑΣΚΕ. (χ.η.). *Ιστορικό του ΑΣΚΕ*. Ανακτήθηκε την 28 Απριλίου, 2014, από

<http://www.aske.gr/site/index.php/hist>

Αυτή είναι η ελληνική μαφία. (1997, 28 Σεπτεμβρίου). *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από

<http://www.tovima.gr>

- Αφιέρωμα: Ο τραγικός Δεκέμβριος με το φακό του Κέσελ: Ανέκδοτες φωτογραφίες για τα αιματηρά γεγονότα του 1944* (1994). Ν. Βατόπουλος (Επ.) Ανακτήθηκε από <http://wwk.kathimerini.gr/kath/7days/1994/12/04121994.pdf>
- Βαξεβάνης, Κ. (Παραγωγός). (2004a). Νίκος Ζαχαριάδης-Α' μέρος. *Το Κουτί της Πανδώρας*. [Τηλεοπτικό επεισόδιο σειράς] Ανακτήθηκε από <http://www.hppt-archives.gr/>
- Βαξεβάνης, Κ. (Παραγωγός). (2004b). Νίκος Ζαχαριάδης-Β' μέρος. *Το Κουτί της Πανδώρας*. [Τηλεοπτικό επεισόδιο σειράς] Ανακτήθηκε από <http://www.hppt-archives.gr>
- Βασιλάκη, Χ. (2006). *Ιστορική αναδρομή ραδιοφώνου (τέλη 19ου αιώνα-1987)* Ανακτήθηκε από <http://www.iom.gr/inst/iom/gallery/ekdoseis/Istoriki%20anadromi.pdf>
- Βασιλειάδου, Ν. (2013, 30 Απριλίου). Η Πρωτομαγιά του Παναγούλη, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.enet.gr>
- Βασιλόπουλος, Χ. (Παραγωγός). (2011, 29 Ιουνίου). Μ. Καλτεζάς 5. Η άρση του ασύλου και τα επεισόδια που ακολούθησαν. *Η μηχανή του χρόνου*. [Video αρχείο (ντοκιμαντέρ)]. Ανακτήθηκε από <http://www.mixanitouxronou.gr>
- Βασιλόπουλος, Χ. (Παραγωγός). (2014, 27 Ιανουαρίου). «Θέλω να ευχαριστήσω την κυβέρνηση των ΗΠΑ για τη βοήθειά τους». Η φράση του Σημίτη για την κρίση των Ιμίων, που ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων. *Η μηχανή του χρόνου*. [Video αρχείο (ντοκιμαντέρ)]. Ανακτήθηκε από <http://www.mixanitouxronou.gr/imia-1996-efcharistoume-tis-ipa/>
- Βεργόπουλος, Κ. (1978). *Εθνισμός και οικονομική ανάπτυξη. Η Ελλάδα στο μεσοπόλεμο*. Αθήνα: Εξάντας

Βεργόπουλος, Κ. (2010, 24 Σεπτεμβρίου). Το θεσπέσιο πτώμα, *Ελευθεροτυπία*.

Ανακτήθηκε από <http://www.enet.gr>

Βιδάλη, Σ. (1997). *Η τρομοκρατία στην Ιταλία κατά τη δεκαετία τo '70:*

Εγκληματολογική και σωφρονιστική προσέγγιση. Αθήνα: Σάκκουλας

Βουκελάτου, Χ. (2013 20 Ιανουαρίου). Η πολυτάραχη ζωή των καταλήψεων.

3pointmagazine.

Ανακτήθηκε

από

<http://www.3pointmagazine.gr/Article.php?CatId=55&ArticleId=1721#.UUDwR1eWb1s>

Βουλή των Ελλήνων. (1952). *Περί ψηφίσεως του υπό της Επιτροπής του ΞΗ') 1949*

Ψηφίσματος της Δ' Αναθεωρητικής Βουλής συνταχθέντος νέου Συντάγματος

Ανακτήθηκε από <http://www.parliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn16.pdf>

Βουλή των Ελλήνων. (2008). *Οι αχαιοί Πρωθυπουργοί: Γεώργιος Παπανδρέου (1888-*

1968), ο γέρος της δημοκρατίας.

Ανακτήθηκε από

<http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/papandreou.pdf>

Βουλή των Ελλήνων. (χ.η.-α). Εκλογικά αποτελέσματα. Ανακτήθηκε την 22

Απριλίου, 2014, από [http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-](http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Ekloges/Eklogika-apotelesmata-New/)

[Politevma/Ekloges/Eklogika-apotelesmata-New/](http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Ekloges/Eklogika-apotelesmata-New/)

Βουλή των Ελλήνων. (χ.η.-β). Συνταγματική ιστορία. Ανακτήθηκε την 23 Απριλίου,

2014, από [http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-](http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagmatiki-Istoria/)

[Politevma/Syntagmatiki-Istoria/](http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagmatiki-Istoria/)

Βραδέλης, Σ. (2010, 26 Νοεμβρίου). «Εμείς στείλαμε τα πακέτα-βόμβες»: Η

Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς ανέλαβε την ευθύνη εκτοξεύοντας νέες

απειλές, *Τα Νέα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tanea.gr>

- Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής. (2013). *Εθνική στρατηγική για την ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών*. Ανακτήθηκε από http://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/ethniki_stratigiki.pdf
- Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης. (χ.η.-α). Κυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου: Από 5.6.1985 έως 2.7.1989. Ανακτήθηκε την 29 Απριλίου, 2014, από <http://www.ggk.gov.gr/?p=1291>
- Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης. (χ.η.-β). Κυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου: Από 13.10.1993 έως 22.1.1996. Ανακτήθηκε την 7 Μαΐου, 2014, από <http://www.ggk.gov.gr/?p=1307>
- Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης. (χ.η.-γ). Κυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου: Από 21.10.1981 έως 5.6.1985. Ανακτήθηκε την 29 Απριλίου, 2014, από <http://www.ggk.gov.gr/?p=1287>
- Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης. (χ.η.-δ). Κυβέρνηση Κωνσταντίνου Γ. Καραμανλή: Από 28.11.1977 έως 10.5.1980. Ανακτήθηκε την 29 Απριλίου 2014, από <http://www.ggk.gov.gr/?p=1279>
- Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης. (χ.η.-ε). Κυβέρνηση Κωνσταντίνου Καραμανλή: Από 21.11.1974 έως 28.11.1977. Ανακτήθηκε την 2 Μαΐου, 2014, από <http://www.ggk.gov.gr/?p=1274>
- Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης. (χ.η.-φ). Κυβέρνηση Κωνσταντίνου Μητσοτάκη: Από 11.4.1990 έως 13.10.1993. Ανακτήθηκε την 2 Μαΐου, 2014, από <http://www.ggk.gov.gr/?p=1304>
- Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης. (χ.η.-γ). Κυβέρνηση Κωνσταντίνου Σημίτη: Από 13.4.2000 έως 10.3.2004. Ανακτήθηκε την 14 Μαΐου, 2014 από <http://www/ggl/gov.gr/?p=1320>

Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης. (χ.η.-h). Κυβέρνηση Ξενοφόντα Ζολώτα: Από 23.11.1989 έως 11.4.1990. Ανακτήθηκε την 2 Μαΐου, 2014, από <http://www.ggk.gov.gr/?p=1301>

Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης. (χ.η.-i). Κυβέρνηση Τζαννή Τζαννετάκη: Από 2.7.1989 έως 12.10.1989. Ανακτήθηκε την 2 Μαΐου, 2014, από <http://www.ggk.gov.gr/?p=1294>

Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας. (χ.η.-a). Ηγεσία: Διατελέσαντες αρχηγοί. Ανακτήθηκε την 30 Απριλίου, 2014, από http://www.geetha.mil.gr/index.asp?a_id=2855

Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας. (χ.η.-b). Κόσοβο-KFOR. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από www.geetha.mil.gr/media/EIRINEYTIKES_DRASTIRIOTITES/34a.doc

Γενικό Επιτελείο Στρατού. (2012a). Ειδική στρατιωτική εντολή (ΕΣΕ κίτρινη). Ανακτήθηκε την 15 Απριλίου, 2014, από http://www.army.gr/default.php?pname=sub_Epistrateusi_KitriniESE&la=1

Γενικό Επιτελείο Στρατού. (2012b). Συνθήκη για το καθεστών των στενών (Μοντρέ). Ανακτήθηκε την 5 Μαΐου, 2014, από http://www.army.gr/default.php?pname=SIMFONIA_GIA_KATHESTOS_STENON_MONTRE&la=1

Γεροζήσης, Τ. (1996). *Το σώμα των Ελλήνων αξιωματικών και η θέση του στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία 1821-1975* (Τόμος 3). Αθήνα: Δωδώνη.

Για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα, 1916, Εφημερίδα της Κυβέρνησης, Α/187, 1563-1565 § 1-19 (1990).

- Γκιώνης, Δ. (2010, 25 Σεπτεμβρίου). Ελλάς Ελλήνων... βασιανιστών: 35 χρόνια από τις δίκες και τις (μερικές) καταδίκες τους, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.enet.gr>
- Γρίβας, Κ. (2001). *Τρομοκρατία: Ένα προνομιούχο μέσο άσκησης πολιτικής-Το Νατο και η επιχείρηση Gladio*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- ΓΣΕΕ. (2008). Ιστορία: Σελίδες μνήμης: 21ο συνέδριο ΓΣΕΕ (1981). Ανακτήθηκε την 28 Απριλίου, 2014, από http://www.gsee.gr/left_menu_files/left_m_p2c.php?p_id=18&p2_id=90
- Δάγκας, Α. (2010). *Η περιφέρεια Θεσσαλονίκης στον 20ό αιώνα. Για μια κοινωνική ιστορία της υπαίθρου: Η περίοδος έως το 1945*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Δημοσθένης. (χ.η.). Ολυμπιακός Γ'. *Ανθολόγιο Αττικής Πεζογραφίας*. Ανακτήθηκε την 11 Μαΐου, 2014, από http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/anthology/content.html?m=1&t=93
- Δολοφονία Καλτεζά. Η μαύρη επέτειος του Πολυτεχνείου. (2013). Ανακτήθηκε την 29 Απριλίου, 2014, από <http://www.mixanitouxronou.gr/dolofonia-kalteza-i-mavri-epetios-tou-politechniou/>
- Δούκουρη, Γ. (χ.η.). Οι εργατικοί αγώνες κατά την πρώιμη μεταπολίτευση (1974-1981) [Web log κείμενο]. Ανακτήθηκε από <http://doukouri.blogspot.gr>
- Ε.Π.ΕΝ. - Εθνική Πολιτική Ένωση. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 30 Απριλίου, 2014, από <http://epengr.weebly.com/tauomicron-kappa972mumualpha.html>
- Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών. (χ.η.). Αρχείο νεότερων μνημείων: Πολυκατοικία Λογοθετόπουλου. Ανακτήθηκε την 23 Απριλίου, 2014, από http://www.eie.gr/archaeologia/gr/arxeio_more.aspx?id=172

Ελευθεράτος, Δ. (2012, 2 Μαΐου). Τα 25 πιο... βιτριολικά προεκλογικά συνθήματα από το 1974, *iefimerida*. Ανακτήθηκε από <http://www.iefimerida.gr>

Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα Α.Β.Ε.Ε. (χ.η.). Ανακτήθηκε την 28 Απριλίου, 2014, από <http://www.eas.gr>

Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης. (χ.η.). Δημοτικές Εκλογές/Αποτελέσματα Εκλογών Δ. Αθηναίων Ν. Αττικής. Ανακτήθηκε την 2 Μαΐου, 2014, από http://www.eetaa.gr:8080/ekloges/dk_ekloges.jsp?select_ota=1842&Submit2=Go

Ελληνική Νευροχειρουργική Εταιρία. (χ.η.). Ζαχαρίας Ι. Καψαλάκης. Ανακτήθηκε την 18 Απριλίου, 2014, από <http://www.enxe.gr/DF089FE0.el.aspx>

Ένα καινούριο ντοκουμέντο: Η "17 Νοέμβρη" "γράφει" στο "Π". (1984, 20 Ιουλίου). *Το Ποντίκι*. Ανακτήθηκε από <http://topontiki.gr>

Επισκευές και κατασκευές εμπορικών πλοίων «υπόσχονται» υπερκέρδη. (2001, 15 Ιουλίου). *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

Επιστολή Κουφοντίνα αποκαλύπτει τις μη γνήσιες προκηρύξεις της 17N. (2002). Ανακτήθηκε την 6 Απριλίου, 2014, από <http://news.in.gr/greece/article/?aid=424768>

ΕΡΤ ΑΕ (Παραγωγός). (1975a). Πλάνα από το χώρο δολοφονίας του σταθμάρχη της CIA Ρίτσαρντ Γουέλς στο Παλαιό Ψυχικό. *Ιστορικό αρχείο ΕΡΤ: Γεγονότα δεκαετίας 1970*. [Τηλεοπτικό φίλμ]. Ανακτήθηκε από <http://www.hpert-archives.gr>

ΕΡΤ ΑΕ (Παραγωγός). (1975b, 22 Απριλίου). Συνέντευξη τύπου του Αστυνομικού Διευθυντή Αθηνών για την πορεία προς την πρεσβεία των ΗΠΑ και τα επεισόδια που προκλήθηκαν κατά τη διάρκειά της από μέλη του

- Επαναστατικού Κομμουνιστικού Κινήματος Ελλάδος (ΕΚΚΕ). *Ιστορικό αρχείο ΕΡΤ: Γεγονότα δεκαετίας 1970*. [Τηλεοπτικό φίλμ]. Ανακτήθηκε από <http://www.hpert-archives.gr>
- ΕΡΤ ΑΕ (Παραγωγός). (1976α, 27 Φεβρουαρίου). Βόμβες στις αμερικανικές τράπεζες «American Express» και «Chase Manhattan Bank». *Ιστορικό αρχείο ΕΡΤ: Γεγονότα δεκαετίας 1970*. [Τηλεοπτικό φίλμ]. Ανακτήθηκε από <http://www.hpert-archives.gr>
- ΕΡΤ ΑΕ (Παραγωγός). (1976β, 15 Δεκεμβρίου). Ρεπορτάζ για τη δολοφονία του απότακτου αστυνομικού-βασανιστή επί Δικτατορίας Ευάγγελου Μάλλιου από την οργάνωση «17 Νοέμβρη». Πλάνα έξω από το σπίτι του στο Παλαιό Φάληρο. *Ιστορικό αρχείο ΕΡΤ: Γεγονότα δεκαετίας 1970*. [Τηλεοπτικό φίλμ]. Ανακτήθηκε από <http://www.hpert-archives.gr>
- ΕΡΤ ΑΕ (Παραγωγός). (1977, 20 Οκτωβρίου). Ρεπορτάζ για τη συμπλοκή του Χρήστου Κασσίμη με αστυνομικούς στον περίβολο του εργοστασίου της ΑΕΓ. *Ιστορικό αρχείο ΕΡΤ: Γεγονότα δεκαετίας 1970*. [Τηλεοπτικό φίλμ]. Ανακτήθηκε από <http://www.hpert-archives.gr>
- ΕΡΤ ΑΕ (Παραγωγός). (1980, 28 Αυγούστου). Τοποθέτηση βόμβας στα κεντρικά γραφεία του ΕΟΤ στο Σύνταγμα από την τρομοκρατική οργάνωση ΕΛΑ. *Ιστορικό αρχείο ΕΡΤ: Γεγονότα δεκαετίας 1980*. [Τηλεοπτικό φίλμ]. Ανακτήθηκε από <http://www.hpert-archives.gr>
- ΕΡΤ ΑΕ (Παραγωγός). (1996, 1 Ιανουαρίου). Νικηφόρος Μανδηλαράς. [Τηλεοπτικό φίλμ]. Ανακτήθηκε από <http://www.hpert-archives.gr>
- Εφυγε από τη ζωή ο Ανδρέας Χριστοδουλίδης. (2012, 6 Ιουνίου). *Ναυτεμπορική*. Ανακτήθηκε από <http://www.naftemporiki.gr>
- Ζαφειρόπουλος, Δ. (1956). *Ο Αντισυμμοριακός Αγών 1945-1949*. Αθήνα.

- Ζενάκος, Α. (2003, 1 Ιουνίου). Δεκεμβριανά 1944: Γιώργης Σιάντος (1890-1947), *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Ζούλας, Σ. (1995). *Εξήντα χρόνια δημοσιογραφίας: Η ανεκτίμητη προσφορά της Ελένης Βλάχου στον ελληνικό τύπο*. Ανακτήθηκε από <http://wwk.kathimerini.gr/kath/7days/1995/10/22101995.pdf>
- Η 28η του Οκτώβρη 1940. Τα τρία γράμματα του Νίκου Ζαχαριάδη. (2011, 30 Οκτωβρίου). *Ριζοσπάστης*.
- Η "17 Νοέμβρη" αυτοπαρουσιάζεται ... (1983, 25 Νοεμβρίου). *Το Ποντίκι*, σσ. 6-8. Ανακτήθηκε από <http://www.topontiki.gr>
- Η "γιορτινή" τρομοκρατία. (2014, 9 Ιανουαρίου). *Το Ποντίκι*. Ανακτήθηκε από <http://www.topontiki.gr/>
- Η ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου. (1997, 30 Νοεμβρίου). *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www2.rizospastis.gr>
- Η αντίδραση μιλάει παντού την ίδια γλώσσα! (2000, 19 Μαρτίου). *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www2.rizospastis.gr>
- Η απεργία του Πετζετάκη στη Θήβα. (1979, Ιούνης). *Ρήξη, 1*.
- Η γέννηση της τρομοκρατίας: Μια συνέντευξη με τον βουλευτή της ΝΔ, κ. Παναγιώτη Καμμένο. (2003). Ανακτήθηκε την 11 Απριλίου, 2014, από http://www.apodimos.net/arthra/TROMOKRATIA_KAI_ISTORIA_THS_ST_HN_ELLADA/index.htm
- Η διπλωματική ήττα στην Ιμια. (1996, 24 Δεκεμβρίου). *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www1.rizospastis.gr>
- Η ιστορία της «ταχυδρομικής τρομοκρατίας». (2010). Ανακτήθηκε από <http://tvxs.gr>
- Η προκήρυξη της εκτέλεσης. (2013, 16 Νοεμβρίου). *Zougla.gr*. Ανακτήθηκε από <http://www.zougla.gr>

Η τραγωδία του '91 στο «Κ. Μαρούσης». (2010, 6 Μαΐου). *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

Ηλιάδη, Ι. (χ.η.). 1987: Όταν η Ελλάδα πήγαινε για πόλεμο, *Έθνος*. Ανακτήθηκε από <http://www.ethnos.gr>

Θεοδωράκης, Μ. (2002). Αριστερά, ένοπλη πάλη και "17 Νοέμβρη". Ανακτήθηκε την 11 Νοεμβρίου, 2014, από <http://theodorakism.blogspot.gr/2014/01/17.html>

Θεοδωράκης, Σ. (2002a, 28 Ιουλίου). Απόντες, συγγενείς και κατηγορούμενοι, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

Θεοδωράκης, Σ. (2002b, 28 Φεβρουαρίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 1-5, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

Θεοδωράκης, Σ. (2002c, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 6-10, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

Θεοδωράκης, Σ. (2002d, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 11-16, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

Θεοδωράκης, Σ. (2002e, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 17-20, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

Θεοδωράκης, Σ. (2002f, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 21-24, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

Θεοδωράκης, Σ. (2002g, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 25-29, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

Θεοδωράκης, Σ. (2002h, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 30-33, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

Θεοδωράκης, Σ. (2002i, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 34-38, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

- Θεοδωράκης, Σ. (2002j, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 39-43, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Θεοδωράκης, Σ. (2002k, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 44-46, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Θεοδωράκης, Σ. (2002l, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 47-51, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Θεοδωράκης, Σ. (2002m, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 54-58, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Θεοδωράκης, Σ. (2002n, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 59-63, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Θεοδωράκης, Σ. (2002o, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 64-68, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Θεοδωράκης, Σ. (2002p, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 69-72, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Θεοδωράκης, Σ. (2002q, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 83-87, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Θεοδωράκης, Σ. (2002r, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 93-97, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Θεοδωράκης, Σ. (2002s, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 98-102, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Θεοδωράκης, Σ. (2002t, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 108-112, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Θεοδωράκης, Σ. (2002u, 28 Ιουλίου). Τα χτυπήματα της "17 Νοέμβρη" Νο 113-115, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

- Θεοφιλόπουλος, Α. (2008). *Κοινωνικός αποκλεισμός στην Ελλάδα: η περίπτωση των οργανώσεων και των κομμάτων της άκρας δεξιάς 1975-2007*. (Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία), Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθήνα. Ανακτήθηκε από <http://pandemos.panteion.gr/index.php?op=record&pid=iid:1020&lang=en>
- Θωμά, Λ. Χ. (2006). Απόψεις: Ελένη Βλάχου. Ανακτήθηκε την 2 Μαΐου, 2014, από <http://www.skai.gr>
- Ιγνατίου, Μ. (2010, 31 Δεκεμβρίου). Οι ΗΠΑ έβλεπαν τον Λαλιώτη πίσω από τη 17N, *Έθνος*. Ανακτήθηκε από <http://www.ethnos.gr>
- Ιδιωτικοποίηση και αφελληνισμός πάνε πακέτο. (1996, 19 Μαΐου). *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www1.rizospastis.gr>
- Ίδρυμα Μποδοσάκη. (χ.η.). Πρόδρομος Αθανασιάδης Μποδοσάκης. Ανακτήθηκε την 28 Απριλίου 2014, από <http://www.bodossaki.gr/gr/about/bodossakis-athanasiadis>
- Ίμια: «Η μικρή βραχονησίδα είναι κενή. Να αποβιβαστούμε εκεί» (2010). Ανακτήθηκε από <http://tvxs.gr>
- Ιορδανίδης, Κ. (2005, 8 Νοεμβρίου). «Εφυγε» ο Τζον Σωσσίδης, διπλωμάτης με προσωπικότητα, *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Ιός. (1991, 17 Νοεμβρίου). Τα τανκς τώρα δικαιώνονται, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>
- Ιός. (1996α, 21 Απριλίου). Η αεροπειρατία στα χρόνια της χούντας, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>
- Ιός. (1996β, 23 Ιουνίου). Η κατασκευή του χαφιέ, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>
- Ιός. (1996γ, 21 Ιουλίου). Καταστολή και μεταπολίτευση: Οι άορατοι νεκροί της δημοκρατίας, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>

- Ιός. (1996d, 7 Ιουλίου). Ο μπόγιας πολιτεύεται, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>
- Ιός. (1997, 16 Νοεμβρίου). Σημειολογία της γιάφκας: Οι τέσσερις τοίχοι της επανάστασης, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>
- Ιός. (2002, 29 Σεπτεμβρίου). Η συκοφαντημένη μεταπολίτευση: Οι γιάφκες του Καραμανλή, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>
- Ιός. (2003a, 7 Ιουνίου). Η δίκη της επιπολαιότητας, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>
- Ιός. (2003b, 22 Φεβρουαρίου). Η ιστορία της "Αντιπληροφόρησης": Το κόκκινο περιοδικό της μεταπολίτευσης, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>
- Ιός. (2004a, 28 Νοεμβρίου). Η προβοκάτσια ζει!, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>
- Ιός. (2004b, 1 Αυγούστου). "Πώς έφτιαξα τα ΜΑΤ", *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>
- Ιός. (2008, 3 Φεβρουαρίου). Η χαμένη άνοιξη του 1968, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>
- Ιός. (2009, 25 Οκτωβρίου). Το άγνωστο '40, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>
- Καβουκίδης, Ν. (Σκηνοθέτης). (1975). *Μαρτυρίες* [Ντοκιμαντέρ]. Ελλάδα: Τελε Φίλμ.
- Καλαμπόκας, Γ. (2011). *Μαρξισμός: Ένας (σίγουρος) δρόμος για την ουτοπία; Θέσεις, 117* (Οκτώβριος-Δεκέμβριος). <http://www.theseis.com>

- Καλέργη, Λ. (2010, Οκτώβριος). Στοιχεία της ρητορικής της επαναστατικής οργάνωσης 17 Νοέμβρη. *Κωπηλάτες*, 5-6, 38-48. Ανακτήθηκε από <http://www.gavrieldesbooks.gr/showpdf.ashx?c=m&ebID=40>
- Καλλιβρετάκης, Λ. (2013, 17 Νοεμβρίου). Το «Γενικό Λαϊκό Ιατρείο» του Πολυτεχνείου (Νοέμβριος 1973). *Η Αυγή*. Ανακτήθηκε από <http://www.avgi.gr>
- Καλυβιώτου, Μ. (2010, 6 Μαΐου). Ένα έγκλημα που δεν εξιχνιάστηκε ποτέ. *Η Αυγή*. Ανακτήθηκε από <http://archive.avgi.gr>
- Καναλιώτης. (2010, 22 Δεκεμβρίου). 16/12/1979 Η νύχτα του Χημείου [Web log κείμενο]. Ανακτήθηκε από <http://kanali.wordpress.com/2010/12/22/nyxtatouxhmeiou/>
- Κάραβελ 1984: το χρονικό των γεγονότων. (1985, Φεβρουάριος). *Ρήζη*. Ανακτήθηκε από <http://www.ardin.gr>
- Καρακούσης, Α. (2012, 26 Φεβρουαρίου). Ελληνικός πουζαντισμός, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Κάραλης, Σ. (2013, 24 Ιουλίου). Εν-στάσεις, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.enet.gr>
- Καραμανώλη, Ε. (2003a, 3 Ιανουαρίου). Βούλευμα-ακτινογραφία της «17 Νοέμβρη», *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Καραμανώλη, Ε. (2003b, 8 Ιανουαρίου). Στο εδώλιο οι ένδεκα της υπόθεσης Οτσαλάν, *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Καράμπελας, Γ. (2002). *Το ελληνικό αντάρτικο των πόλεων 1974-1985*. Αθήνα: Γραφές.
- Καρδαρά, Α. (2003). *Τρομοκρατία και μμε*. Αθήνα: Σάκκουλας
- Καρκαγιάννης, Α. (2002). *Τρομοκρατία και αριστερά*. Αθήνα: Πόλις.

- Καρκαγιάννης, Α. (2003, 28 Ιουνίου). "Οργανωτισμός", *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Κάρυος, Α. (2014, 2 Φεβρουαρίου). Ο αγώνας της ΕΟΚΑ, 1955-1959, *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Κατρός, Γ. (1974). *1960-1974: Η γέννηση του νεοφασισμού στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. (χ.η.). *Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα*. Ανακτήθηκε από <http://www.greek-language.gr>
- Κεφαλής, Χ. (χ.η.). Υπόθεση Πλουμπίδη: Το άγνωστο πόρισμα του ΚΚΕ (1957). Ανακτήθηκε την 28 Απριλίου, 2014, από http://www.iskra.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=3049:-1957&catid=68:grammata&Itemid=194
- Κιάος, Ν. (2012, 13 Δεκεμβρίου). Το άλμα στην αριστερά: Μικρή συμβολή στην ιστορία, *Εφημερίδα των Συντακτών*. Ανακτήθηκε από <http://www.efsyn.gr>
- Κιούσης, Γ. (2009, 21 Ιουλίου). 34 χρόνια από το «βυθίσατε το Χόρα», *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.enet.gr>
- Κοίλιαρης, Γ. (2003). *Αδιέξοδος Νοέμβρης*. Αθήνα: Αιθήρ.
- Κολιόπουλος, Ι., Σβολόπουλος, Κ., Χατζηβασιλείου, Ε., Νημάς, Θ., & Σχολινάκη-Χελιώτη, Χ. (2013). Κεφάλαιο ΣΤ: 8. Το κυπριακό πρόβλημα *Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)-Γ' τάξη γενικού λυκείου και Δ' τάξη εσπερινού λυκείου γενικής παιδείας*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Κολοβός, Γ. (2003, 16 Νοεμβρίου). Μια ξεχασμένη φωνή της δεξιάς, *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>

- Κόντης, Β. (2004, 4 Δεκεμβρίου). Δεκεμβριανά: τηλεγράφημα Δημητρώφ προς Σιάντο για «συνέχιση του αγώνα», *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>.
- Κορδάτος, Γ. (1975). *Η κομμούνια της Θεσσαλονίκης*. Ανακτήθηκε από <http://www.scribd.com/doc/37568993/η-κομμουνια-της-θεσσαλονικης-1342-49>
- Κορφιάτης, Χ. (1999, 10 Ιανουαρίου). Οικογένεια Αγγελόπουλου, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Κοσκινάς, Κ. (1996). *Η κοινωνιολογία της εξουσίας*. Αθήνα: Συμεών.
- Κούλογλου, Σ. (1984, 28 Σεπτεμβρίου). Όλα τα στοιχεία για το σκάνδαλο της "Χαλβουργικής". Ελληνική εφεύρεση: Πώς ο χάλυψ γίνεται χρυσός. *ANTI*, 271, 18-21.
- Κούλογλου, Σ. (2006, 1 Μαΐου). Συνεντεύξεις: Μάρκος Βαφειάδης, *Ρεπορτάζ χωρίς σύνορα*. Ανακτήθηκε από http://rwf-archive.gr/interviews_senaria-new.php?id=168&interview=1&interview_id=417
- Κούλογλου, Σ. (2010). Η αληθινή ιστορία της 17 Νοέμβρη. Στο Ν. Θωμόπουλος (Επ.), *Ρεπορτάζ χωρίς σύνορα*. Αθήνα: Lynx Productions SA.
- Κουλούρη, Χ. (2013, 5 Ιανουαρίου). Συνθήκη της Λωζάννης: Ξεριζωμός στο όνομα της ειρήνης, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Κουντούρης, Σ. (2010, 5 Μαΐου). "Κάπα Μαρούση" 1991-Marfin 2010, *Έθνος*. Ανακτήθηκε από <http://www.ethnos.gr>
- Κουτροβίδης, Σ. (2012). Οι κινητοποιήσεις της περιόδου 1975-76 και η εργατική πολιτική του κράτους. Ανακτήθηκε την 23 Απριλίου, 2014, από <http://rednotebook.gr/details.php?id=8288>
- Κουφοντίνας, Δ. (2014). *Γεννήθηκα 17 Νοέμβρη*. Αθήνα: Λιβάνης.

- Κρεμμυδάς, Θ. Γ. (1984). *Οι άνθρωποι της χούντας μετά τη δικτατορία*. Αθήνα: Εξάντας.
- Κυπριακό Κέντρο Στρατηγικών Μελετών. (2013). Ανακτήθηκε την 7 Μαΐου, 2014, από <http://strategy-cy.com/ccss/index.php/el/>
- Κωβαίος, Ά. (2008, 8 Μαρτίου). 3+1 προκλήσεις στο συνέδριο για το ΠΑΣΟΚ και τον Γ. Παπανδρέου, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Κωστόπουλος, Τ., Ψαρρά, Ά., & Ψαρράς, Δ. (2014, 13 Απριλίου). Οι άνθρωποι από τη Γαλλία, *Εφημερίδα των Συντακτών*. Ανακτήθηκε από <http://www.efsyn.gr>
- Λακόπουλος, Γ. (2000, 24 Σεπτεμβρίου). Βασίλης Κεδίκογλου, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Λαμπρινός, Φ. (Σκηνοθέτης). (1981). Άρης Βελουχιώτης: Το δίλημμα [Ντοκιμαντέρ]. Ελλάδα: New Star.
- Λαμπρόπουλος, Β. (1999, 7 Μαρτίου). Ο παγκόσμιος πόλεμος των μυστικών υπηρεσιών, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Λαμπρόπουλος, Β. (2002, 8 Σεπτεμβρίου). Αυτή είναι η οργάνωση «1η Μάη», *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Λέκκας, Π. (1992). *Η εθνικιστική ιδεολογία, πέντε υποθέσεις εργασίας στην ιστορική κοινωνιολογία*. Αθήνα: Νεφέλη
- Λεμπόν, Γ. (1986). *Η ψυχολογία των επαναστάσεων*: Ελεύθερη Σκέψη.
- Λένιν, Β. Ι. (2005). *Κράτος και επανάσταση*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.
- Λιάγγου, Χ. (2001, 12 Αυγούστου). Το χρονικό ενός προαναγγελθέντος αδιεξόδου, *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Λιούις, Μ. (2000). *Οι ασασσίνοι* (Γ. Γούτας, Μεταφρ.). Αθήνα: Τροχαλία.
- Μαγκλιβέρας, Γ. (1963). *Ο χριστιανικός εθνισμός*. Αθήνα.

- Μακιαβέλι, Ν. (1991). *Ο ηγεμόνας* (Ζ. Ζ. Καραχάλιου, Μεταφρ.). Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Μακρυγιάννης, Ι. (1947a). *Απομνημονεύματα στρατηγού Μακρυγιάννη*, Τόμος 2. Ι. Βλαχογιάννης (Εκδ.) Διαθέσιμο σε Ανέμη: Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών. Ανακτήθηκε από <http://anemi.lib.uoc.gr/metadata/2/4/b/metadata-392-0000005.tkl>
- Μακρυγιάννης, Ι. (1947b). *Απομνημονεύματα στρατηγού Μακρυγιάννη*, Τόμος 1. Ι. Βλαχογιάννης (Επ.) Διαθέσιμο σε Ανέμη: Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών. Ανακτήθηκε από <http://anemi.lib.uoc.gr/metadata/2/4/b/metadata-392-0000005.tkl>
- Μαλατέστα, Ε. (1977). *Χωρίς εξουσία* (Ν. Αλεξίου, Μεταφρ.). Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος.
- Μανδραβέλης, Π. (2003). 10.000 σελίδες για την τρομοκρατία. Ανακτήθηκε την 4 Νοεμβρίου, 2014, από <http://www.medium.gr/b/692-10000.html>
- Μανδραβέλης, Π. (2012, 21 Ιουνίου). Γιατί δεν επαναλήφθηκε το '81, *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Μαραζόπουλος, Φ. (Επ.) (χ.η.). *Η δίκη της 17Ν* (Τόμος 1). Αθήνα: Νίκη.
- Μαριγκέλλα, Κ. (χ.η.). *Το εγχειρίδιο του αντάρτη των πόλεων* (Κ. Σύρρου, Μεταφρ.). Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος.
- Μαρίνος, Γ. (2013, 20 Οκτωβρίου). Για την Πυρκάλ και τη Λάρκο, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Μαρκόφ, Β., & Σομπούλ, Α. (1990). *1789: Η μεγάλη επανάσταση των Γάλλων* (Κ. Μάρακα, Μεταφρ.). Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.
- Μάρξ, Κ. (1978). *Κριτική της Εγγελιανής φιλοσοφίας του κράτους και του δικαίου* (Μ. Λυκούδης, Μεταφρ.). Αθήνα: Παπαζήσης.

- Μάρξ, Κ. (1986). *Η 18η μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη* (Φ. Φωτίου, Μεταφρ.).
Αθήνα: Θεμέλιο.
- Μάρξ, Κ. (2001). *Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία* (Λ. Αξελός, Μεταφρ.). Αθήνα:
Στοχαστής.
- Μελέτης, Ν. (2009, 10 Οκτωβρίου). Η κρίση στα Ιμια, ο ρόλος των ΗΠΑ, *Έθνος*.
Ανακτήθηκε από <http://www.ethnos.gr>
- Μεταξόπουλος, Α. (2003). Σχόλια. Στο Σ. Παπαστάμου & Γ. Προδρομίτης (Επ.),
Τρομοκρατία και εξουσία: Ο αντί-λογος της συνεκτικότητας. Αθήνα: Ελληνικά
Γράμματα.
- Μετρημένες στα δάχτυλα οι επισκέψεις τα τελευταία 50 χρόνια. (2004, 8 Μαΐου). *Η
Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Μιχαήλ, Δ. (1992). *Έθνος, εθνικισμός και εθνική συνείδηση*. Αθήνα: Λεβιάθαν.
- Μουζέλης, Ν. (2002, 22 Σεπτεμβρίου). Αριστερά και τρομοκρατία, *Το Βήμα*.
Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Μπελαντής, Δ. (1996, 7 Ιανουαρίου). Ο μπόγιας πολιτεύεται: Οι μεταμορφώσεις του
εσωτερικού εχθρού, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.iospress.gr>
- Μπελαντής, Δ. (2012). Σκέψεις για την απριλιανή δικτατορία. Ανακτήθηκε την 25
Μαΐου, 2014, από <http://rnbnet.gr/details.php?id=7731>
- Μπίτσικα, Π. (2010, 20 Ιουνίου). Η Βαβέλ της αριστεράς, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από
<http://www.tovima.gr>
- Μπόκας, Χ. (2014, 30 Μαρτίου). Χωρίς την αξιωματική αντιπολίτευση η συζήτηση
του πολυνομοσχεδίου, *Πρώτο Θέμα*. Ανακτήθηκε από
<http://www.protothema.gr>
- Μπόση, Μ. (1996). *Ελλάδα & τρομοκρατία: Εθνικές και διεθνείς διαστάσεις*. Αθήνα:
Σάκκουλας.

- Μπόση, Μ. (2000). *Περί του ορισμού της τρομοκρατίας*. Αθήνα: Τραυλός.
- Μποτόπουλος, Κ. (2004). *Η δίκη της μεγάλης δίκης*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Μωραΐτης, Γ. (1998, 4 Ιανουαρίου). Η τραγική μοίρα του Πλουμπίδη υπόθεση ανίερης εκμετάλλευσης, *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www2.rizospastis.gr>
- Μώρου, Α. (2010, 12 Απριλίου). Ποιος είναι ο Νίκος Μαζιώτης που κατηγορεί η ΕΛ.ΑΣ., *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.enet.gr>
- Νεολαία Συνασπισμού. (χ.η.). 1968: Η διάσπαση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας. Ανακτήθηκε την 25 Απριλίου 2014, από <http://www.neolaiasyn.gr/enedra.php?id=274>
- Νετσάγιεφ, Σ. (1991). *Η κατήχηση του επαναστάτη* (Ζ. Πεσκετζή, Μεταφρ.). Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος.
- Νετσάγιεφ, Σ., & Μπακούνιν, Μ. (2004). *Η κατήχηση του επαναστάτη - Απάντηση στον Νετσάγιεφ* (Ζ. Σαρίκας, Μεταφρ.). Κοζάνη: Πανοπτικόν.
- Νικήτας, Δ. (1998, 14 Ιουνίου). Ε, λοιπόν, είμαστε και γραικύλοι, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Νικολαΐδης, Η. (2012, 15 Οκτωβρίου). Η Ελλάδα των σκανδάλων. *BHmagazino*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr/vimagazino/views/article/?aid=479537>
- Νικολακόπουλος, Δ. (1996α, 28 Ιουλίου). Γύρω γύρω όλοι, στη μέση ο... Μαρίνος!, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Νικολακόπουλος, Δ. (1996β, 28 Ιουλίου). Πώς οι αρχές συνδέουν τον πυροβολισμό στην «καμπίνα 53» με τον πυροβολισμό στη Χαριλάου Τρικούπη, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Νικολακόπουλος, Δ. (1998, 17 Μαΐου). Η ελληνική Ακροδεξιά στον δρόμο του Λεπέν, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

- Νικολάου, Ν. (2007, 8 Δεκεμβρίου). Αφηγήσεις: Η «βεντέτα» Καραμανλή - Παπαληγούρα με τον Ανδρεάδη, *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Νικολάου, Ν. (2008, 4 Ιανουαρίου). Αφηγήσεις: Πώς ηττήθη ο «τσάρος» του σοσιαλισμού!, *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Ντινόπουλος, Α. (Παραγωγός). (2009, 9 Νοεμβρίου). Η τελευταία συνέντευξη του Μάρκου Βαφειάδη (1992). [Video αρχείο] Ανακτήθηκε από <http://www.youtube.com/watch?v=ZDFBj0XYWjo>
- Ο Γοργοπόταμος: η πρώτη πράξη της αντίστασης. (2010, 29 Νοεμβρίου). *Το Ποντίκι*. Ανακτήθηκε από <http://www.topontiki.gr>
- Ο τύπος έγραψε για τα γεγονότα στο Κάραβελ. (1985, Φεβρουάριος). *Ρήξη*. Ανακτήθηκε από <http://www.ardin.gr>
- Οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων ΕΛΑ και 1η Μάη. (2003). Ανακτήθηκε την 13 Απριλίου, 2014, από <http://news.in.gr/greece/article/?aid=435090>
- Οι μάρτυρες δεν είχαν δει όπλα στη "γιάφκα Καλαμά". (1997, 31 Οκτωβρίου). *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www2.rizospastis.gr>
- Οικονομίδης, Φ. (2013, 14 Ιουλίου). 15 Ιουλίου '65: Τότε που άρχισε μια μεγάλη περιπέτεια, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.enet.gr/>
- Όλες οι βουλευτικές εκλογές από το 1974 μέχρι σήμερα. (2012). Ανακτήθηκε την 2 Μαΐου, 2014, από <http://www.iefimerida.gr>
- Ομάδα για μια προλεταριακή αριστερά. (2002, Σεπτέμβριος). Η εκτέλεση του Μάλλιου. *Άρδην*, 37. Ανακτήθηκε από <http://www.ardin.gr>
- Οπενχαϊμερ, Φ. (2002). *Το κράτος*. Αθήνα: Τροπή.

- Ορφανουδάκης, Μ. (Παραγωγός). (2010, 14 Ιουνίου). Ο Ρίτσος διαβάζει την "Ρωμιούσνη" στο Πολυτεχνείο (1974). [Video αρχείο]. Ανακτήθηκε από <http://www.youtube.com/watch?v=8CUrb8S49dA>
- Πανούσης, Γ. (2004). *Έστιν ουν δίκης οφθαλμός ή η δίκη κατέστη μονόφθαλμος; Τηλεοπτική μετάδοση της δίκης της 17N*. Αθήνα: Σάκκουλας
- Πανούσης, Γ. (Επ.) (2005). *Η δίκη της 17N από τις στήλες των εφημερίδων*. Αθήνα: Σάκκουλας
- Πανούσης, Γ. (2006). *Εγκληματικές επιστήμες και αστυνομικό μυθιστόρημα*. Αθήνα: Σάκκουλας
- Πανούσης, Γ. (2007). *Η δημοκρατία στα ακραία όριά της*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Πανούσης, Γ. (2010, 4 Σεπτεμβρίου). Τέχνη του τρόμου ή τεχνική τρομοκρατίας;; *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.vimaideon.gr>
- Παπαδιόχος, Κ. Π. (2002, 7 Σεπτεμβρίου). Σημίτης κατά Ν.Δ. για τρομοκρατία, *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Παπαστάμου, Σ. (2009). Πολιτική ή κοινωνική ψυχολογία της "τρομοκρατίας". Στο Σ. Παπαστάμου & Γ. Προδρομίτης (Επ.), *Περί τρομοκρατίας ψυχο-λόγος* (σσ. 125-139). Αθήνα: Πεδίο.
- Παπαστάμου, Σ., & Προδρομίτης, Γ. (2010). *Κρατική και μη κρατική πολιτική βία: Τα δύο άκρα της (αν)ισορροπίας του τρόμου*. Αθήνα: Πεδίο.
- Παπαστάμου, Σ., Προδρομίτης, Γ., & Ιατρίδης, Τ. (2003). *Τρομοκρατία και εξουσία: Ο αντί-λόγος της συνεκτικότητας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Παπαχελάς, Α. (2005, 6 Νοεμβρίου). Τζών Σωσσίδης, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Παπαχελάς, Α., & Τέλλογλου, Τ. (2002a, 28 Ιουλίου). Το μυθιστόρημα της τρομοκρατίας, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

- Παπαχελάς, Α., & Τέλλογλου, Τ. (2002b). *Φάκελος 17 Νοέμβρη* (2η εκδ.). Αθήνα: Εστία.
- Παπαχελάς, Α., Τέλλογλου, Τ., & Παπαϊωάννου, Σ. (2003). Άρης Βελουχιώτης. Στο Χ. Φραγκιά (επ.), *Οι νέοι φάκελοι*. Αθήνα: ΣΚΑΪ TV.
- Παππάς, Τ. (2002). *17 Νοέμβρη: Από το μύθο στην πραγματικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Παύλος Μπακογιάννης 20 χρόνια μετά: η ανεξιχνίαστη δολοφονία της 17 Νοέμβρη. (2009). Ανακτήθηκε από <http://tvxs.gr/>
- Πέθανε χτες ο Ζ. Καψαλάκης. (1995, 8 Φεβρουαρίου). *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www1.rizospastis.gr>
- Πείρα από την 6μηνη απεργία του 1978. (2011, 27 Νοεμβρίου). *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www.rizospastis.gr>
- Περί καταστολής της τρομοκρατίας και προστασίας του δημοκρατικού πολιτεύματος, 774, Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, Α/64, 589-590 § 1-8 (1978).
- Περίεργη επιστολή για τη βόμβα στον Χρυσοχοϊδη. (2010, 10 Ιουλίου). *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.enet.gr>
- Πεσιμιστούλης, Δ. (1986, 11 Απριλίου). ΕΟ 17 Νοέμβρη-Λόγοι επί πτωμάτων πολύ κοντά στο πέλαγος. *ΑΝΤΙ*, 314, 16-17.
- Πετρόπουλος, Γ. (2000, 20 Αυγούστου). 16 Αυγούστου 1960: Η "ανεξαρτησία" της Κύπρου, *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www.rizospastis.gr>
- Πετρόπουλος, Γ. (2001a, 18 Φεβρουαρίου). Η συμφωνία της Βάρκιζας, *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www.rizospastis.gr>
- Πετρόπουλος, Γ. (2001b, 28 Οκτωβρίου). Το "όχι" του λαού, *Ριζοσπάστης*, p. 12. Ανακτήθηκε από <http://www2.rizospastis.gr>

- Πλούταρχος. (1994). *Βίοι παράλληλοι: Αριστείδης-Μάρκος Κάτων* (Λ. Κούσουλας, Μεταφρ.). Αθήνα: Νεφέλη.
- Πλούταρχος. (1999). *Βίοι παράλληλοι: Λύσανδρος-Σύλλας* (Λ. Κούσουλας, Μεταφρ.). Αθήνα: Πατάκης.
- ΠΟΑΣΥ: *Η δικαίωση* (1988-2008). Ανακτήθηκε από http://www.poasy.gr/web/images/efimerida/POASY_dikaiosh.pdf
- Ποιός ήταν ο Μομφεράτος. (2014). Ανακτήθηκε την 28 Απριλίου, 2014, από <http://info-war.gr>
- Πουλιόπουλος, Π. (1986). Κομμουνισμός και αρχαιομαρξισμός. Στο Ο. Σπάρτακος (Επ.), *Σπάρτακος-Κείμενα 1930-1932*. Αθήνα: Ουτοπία.
- Προστασία συνδικαλιστικών δικαιωμάτων και του κοινωνικού συνόλου, οικονομική αυτοτέλεια του συνδικαλιστικού κινήματος, 1915, Εφημερίδα της Κυβέρνησης, Α/168, 1561-1562 § 1-9 (1990).
- Πύλια, Μ. (2001). Λειτουργίες και αυτονομία των κοινοτήτων της Πελοποννήσου κατά τη δεύτερη τουρκοκρατία (1715-1821). *Μνήμων*, 23, 67-98. <http://www.mnimon.gr>
- Ράιχ, Β. (1975). *Η μαζική ψυχολογία του φασισμού* (Η. Λάμπρου, Μεταφρ.). Αθήνα: Μπουκουμάνης.
- Ράμφος, Σ. (2002, 28 Ιουλίου). Στέλιος Ράμφος: Ο Γιωτόπουλος που γνώρισα στο Παρίσι το 65, *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Ρήγος, Ά. (2013, 17 Νοεμβρίου). 1973: Η προσπάθεια «φιλελευθεροποίησης» της Δικτατορίας και η σημαντική της εξέγερσης του Πολυτεχνείου, *Η Αυγή*. Ανακτήθηκε από <http://www.avgi.gr>
- Ρουμπάνης, Θ. (2013, 25 Ιουλίου). Τα σταγονίδια του 1975 και το «πραξικόπημα της πιτζάμας», *Έθνος*. Ανακτήθηκε από <http://www.ethnos.gr>

- Ρωμαίος, Γ. (2001, 11 Νοεμβρίου). Οχι στην εποχή Πιουριφόι!, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Ρωμαίος, Γ. (2008, 18 Ιανουαρίου). Ο στρατηγός που συνέβαλε στην ανατροπή της χούντας, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Σακελλαρίου, Α. (2003). «17 Νοέμβρη»: Η οργάνωση. Μία μελέτη για την τρομοκρατία, την ταυτότητά της και την επιρροή της. (Μεταπτυχιακός Τίτλος στον Κοινωνικό Αποκλεισμό, Μειονότητες και Φύλο), Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
- Σακελλαρόπουλος, Σ. (2011). Στρατός και καθεστώς της 21ης Απριλίου. *Θέσεις*, 115(Απρίλιος-Ιούνιος). <http://www.theseis.com>
- Σαραντάκος, Ν. (2007). Οι τραβεστί μέθοδοι. *Γλώσσα μετ'εμποδίων*. Αθήνα: Εικοστός Πρώτος.
- Σαρρής, Κ. (2013, 14 Απριλίου). Ο θατσερισμός πανταχού παρών!, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.enet.gr>
- Σαρτζετάκης, Χ. (1976). Υπό θεσις έ κδό σεως Ρό λφ Πό λε. Ανακτήθηκε την 25 Απριλίου, 2014, από <http://www.sartzetakis.gr/bio/dikastis2.html>
- Σμαϊλης, Λ. (2010, 3 Ιανουαρίου). Δώστε πίσω τα χρωστούμενα, κυρία Μέρκελ, *Μακεδονία*. Ανακτήθηκε από <http://www.makthes.gr>
- Σταυρόπουλος, Λ. (2013, 20 Οκτωβρίου). Ο Ζαχαριάδης, ο «πράκτορας» Σιάντος και το σχέδιο δολοφονίας, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Στεργίου, Α. (2013, 10 Αυγούστου). Πολιτικές της φούσκας και της αρπαχτής, *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.enet.gr>
- Στο «μικροσκόπιο» τώρα οι άλλες οργανώσεις. (2002, 7 Αυγούστου). *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>

Σύνταγμα της Ελλάδας, Εφημερίδα της Κυβέρνησης, Α/85, 1623-1654 § 1-120 (2001).

Τα ελληνικά επιχειρήματα για τις γερμανικές αποζημιώσεις και το κατοχικό δάνειο σε μια απόρρητη έκθεση. (2013, 14 Απριλίου). *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <http://www.enet.gr>

Τα παιδιά της γαλαρίας. (2009, Νοέμβριος). Απειλήσε ποτέ η 17N τη δημοκρατία; Τρομοκρατώντας το παρελθόν. *Τα παιδιά της γαλαρίας*, 10, 54-67. Ανακτήθηκε από <http://www.tapaidiatisgalarias.org/wp-content/uploads/2009/11/17N.pdf>

Τα σχέδια των εκτελέσεων. (1985, 17 Σεπτεμβρίου). *Έθνος*, σσ. 26-27. Ανακτήθηκε από <http://krystallis.blogspot.gr>

Τέλλογλου, Τ. (2002, 4 Αυγούστου). Η διπλή ζωή του «Λάμπρου», *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>

Τζιόβας, Δ. (1989). *Οι μεταμορφώσεις του εθνισμού και το ιδεολόγημα της ελληνικότητας στο Μεσοπόλεμο*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Τζόλ, Γ. (1975). *Οι αναρχικοί* (Ν. Μπαλής, Μεταφρ.). Αθήνα: Επίκουρος.

Τμήμα Πληροφορικής ΣΥΝ. (χ.η.). Βουλευτικές 18 Ιουνίου 1989. Ανακτήθηκε την 2 Μαΐου, 2014, από <http://www.syn.gr/elections/default.htm>

Το άρθρο της Liberation για την πρώτη προκήρυξη της «17N». (2002, 21 Ιουλίου). *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>

Το θέμα του Μάρκου Βαφειάδη. (1997, 15 Ιανουαρίου). *Ριζοσπάστης*. Ανακτήθηκε από <http://www1.rizospastis.gr>

Τομαράς, Κ. (2010, 28 Ιουλίου). Προκήρυξη με νέες απειλές, *Έθνος*. Ανακτήθηκε από <http://www.ethnos.gr>

- Τοπάλη, Π. (2001). *Ο διασυσχετισμός έμμισθης οικιακής εργασίας και των Φιλιππινέζων μεταναστριών στην Αθήνα*. Ανακτήθηκε από http://www.kethi.gr/attachments/161_OIKIAKI_ERGASIA_FILIPINEZES_METANASTRIES.pdf
- Τρακόσας, Κ. (2009, 1 Φεβρουαρίου). Η 12η Ευρεία Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ το 1968, *Ριζοσπάστης*, σελ. 11. Ανακτήθηκε από <http://www.rizospastis.gr>
- Τρομοκρατικά χτυπήματα που δεν απαντήθηκαν ποτέ. (2009, 21 Ιουνίου). *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων, 2928, Εφημερίδα της Κυβέρνησης, Α/141, 2205-2208 § 1-14 (2001).
- Τσέκου, Κ. (2013, 6 Οκτωβρίου). Η τραγική υπόθεση Πλουμπίδη, *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr>
- Υπουργείο Εξωτερικών. (2010). Η πορεία της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ανακτήθηκε την 23 Απριλίου, 2014, από <http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/i-poreia-tis-elladas-stin-europaiki-enosi.html>
- Υπουργείο Εξωτερικών. (χ.η.). Ζητήματα ελληνοτουρκικών σχέσεων. Ανακτήθηκε την 1 Μαΐου, 2014, από <http://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>
- Φωτόπουλος, Τ. (2003). *Η ελληνική συμβολή στον αντιτρομοκρατικό "πόλεμο" Ο πόλεμος κατά της "τρομοκρατίας": Η γενικευμένη επίθεση των ελίτ*. Αθήνα: Γόρδιος.
- Χαλαζιάς, Χ. (1987). *Η ιδεολογία της Ε.Ο. 17 Νοέμβρη και του Ε.Λ.Α.* Αθήνα: Βασδέκης.

- Χαλυβουργική. (χ.η.). Η διαδρομή μας. Ανακτήθηκε την 18 Απριλίου, 2014, από http://www.halyvourgiki.com/inside_page.aspx?MAIN_SUBCATEGORIES=18&Id=2
- Χαραλαμπίδης, Σ. (Σκηνοθέτης). (2014). Γρηγόρης Λαμπράκης: Μαραθώνιος μιας ημιτελούς άνοιξης [Ντοκιμαντέρ]. Ελλάδα: Feelgood Entertainment.
- Χαρωντάκης, Δ. (2000, 19 Μαρτίου). Ο χατζηκυριάκειος "Ηρακλής": Πως η ΑΓΕΤ έφθασε να γίνει η πρώτη εξαγωγική τσιμεντοβιομηχανία της Ευρώπης, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Χασαπόπουλος, Ν. (2012, 20 Νοεμβρίου). Η ιστορία της οικογένειας Παναγούλη, *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr>
- Χίτλερ, Α. (2006). *Ο αγών μου* (Λ. Προεστίδης, Μεταφρ.). Αθήνα: Κάκτος.
- Χόμπς, Τ. (1989). *Λεβιάθαν: Η ύλη, μορφή και εξουσία μιας εκκλησιαστικής και λαϊκής πολιτικής κοινότητας* (Γ. Δημητρακόπουλος & Α. Μεταξόπουλος, Μεταφρ. Τόμοι 1-2). Αθήνα: Γνώση.
- Χριστιανική. (χ.η.). Ιστορικά φύλλα: Ιστορικοί τίτλοι, *Χριστιανική*. Ανακτήθηκε από <http://www.xristianiki.gr>
- Χρόνια τρομο-μανία. (2014, 30 Ιανουαρίου). *Το Ποντίκι*, σσ. 44-46. Ανακτήθηκε από <http://www.topontiki.gr>
- Χρυσανθόπουλος, Φ. (1888). *Βίοι Πελοποννησίων ανδρών και των έξωθεν εις την Πελοπόννησον ελθόντων, κληρικών, στρατιωτικών και πολιτικών των αγωνισαμένων τον αγώνα της επανάστασεως*. Διαθέσιμο σε Ανέμη: Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών. Ανακτήθηκε από <http://anemi.lib.uoc.gr/metadata/6/0/3/metadata-02-0000143.tkl>
- Ψαρρά, Α. (2013, 9 Ιουλίου). Απεργίες πείνας στην ελληνική δημοκρατία, *Εφημερίδα των Συντακτών*. Ανακτήθηκε από <https://www.efsyn.gr>